శ్రీ విద్యా

శ్రీ శంకరాచార్య విరచిత - శ్రీమత్పంచదశాక్షరీ - సౌభాగ్యవిద్యేశ్వరీ

శ్రీ లలితా త్రిశతీ భాష్యార్థ దీపిక

300/-

తెలుగు : బ్రహ్మశ్రీ తాడేపల్లి రాఘవ నారాయణ శాస్త్రి,

సంకలనం : డా॥ నోరి భోగీశ్వర సోమయాజి శర్మ M.A., Ph.D., కొవ్వూరు, ప.గో. జిల్లా.

మొబైల్స్ : 92478 36834, 9246 718604 ప్రకాశయిత్రీ - శ్రీనారాయణశంకర భగవత్పాద సరస్వతీ

శ్రీశంకరాచార్యరచిత

శ్రీవిద్యా-శ్రీమత్పంచదశాక్షరీ

శ్రీలలితాత్రిశతీభాష్యార్థదీపిక

తెలుగు = శ్రీతాడేపల్లి రాఘవనారాయణశాస్త్రి

ప్రకాశయిత్రి : శ్రీనారాయణశంకరభగవత్పాదసరస్వతి

సంకలనము : నోరి భోగీశ్వరశర్మ సోమయాజీ

ఫోన్ : 9247836834, 9246718604

విషయసూచిక

-: సంకలనకర్త :-

బ్రహ్మశ్రీ నోరి భోగీశ్వరశర్మ సోమయాజి

శ్రీమతి నాగలక్ష్మి సోమపీథిని దంపతులు, గోష్పదక్షేత్రం - కొవ్వూరు

"దేవో భూత్వా దేవం యజేత్"

శ్రీలలితాత్రిశతి మంత్రరాశి. సాక్షాత్తు శివశక్తులు సమకూర్చిన దివ్యనామగుచ్ఛం. ఆదిశంకర కృతంగా భావించబడుతున్న వ్యాఖ్య ఈ స్తోత్రానికి ఉంది. దానిని ఆంధ్రవివరణగా అందించిన వారు సాక్షాత్తు పరదేవతా స్వరూపులు బ్రహ్మశ్రీ తాడేపల్లి రాఘవనారాయణశాస్త్రి గారు. ఈ మహనీయుని భాషావైదుష్యం పాండిత్యానికి చెందినది మాత్రమే కాదు. ఇది ఒక దర్శనం. ఋషులుగా సంభావించదగిన ఈ సద్గురుని వ్యాఖ్య మంత్ర - తత్త్వజ్ఞానాలను విశదపరుస్తున్నది. "దేవో భూత్వా దేవం యజేత్" - అనే ఆర్షోక్తికి తగిన ఉదాహరణగా - శ్రీవిద్యామంత్రరాశి తన ప్రత్యణువూ ప్రకాశింప జేసుకున్న శ్రీ తాడేపల్లి వారి ప్రతిమాట లలితా భాషితమే.

ఈ సద్గ్రంథాన్ని వెలువరించిన భక్త కోటి ధన్యులు. ప్రధానంగా - 'ఆ సద్గురువునకు తగిన శిష్యులైన విద్వద్వరేణ్యులు, వేద శాస్త్రాధ్యయన సంపన్నులు, ఉపాసక శ్రేష్ఠులు, ఆర్షతేజోమూర్తులు బ్రహ్మశ్రీ నోరి భోగీశ్వర శర్మ సోమయాజి గారు పూనుకొని గురు సమర్చనగా ఈ గ్రంథాన్ని తీర్చిదిద్దడం ఆనందదాయకం.

ఈ సత్కృతికి నమశ్శతాలనర్పిస్తూ...

బుధజన విధేయుడు

సామవేదం షణ్ముఖశర్మ

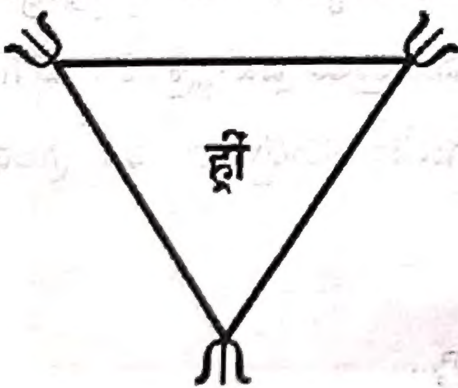
శ్రీమాత్రేనమః

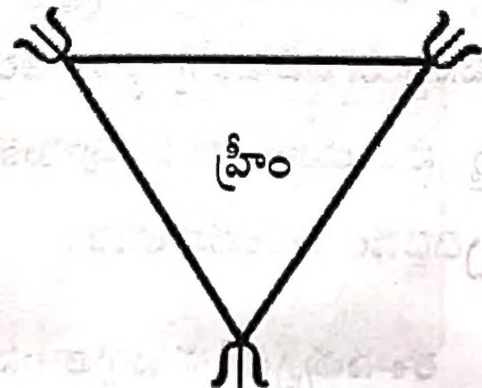
శ్రీమహాగణాధిపతయే నమః

శ్లో॥ కదా కాలేమాతః కథయ కలితాలక్తకరసం ।
పిబేయం విద్యార్థీ తవ చరణ నిర్ణేజన జలం ॥
ప్రకృత్యా మూకానామపిచకవితాకారణతయా ॥
కదా, ధత్తే, వాణీ ముఖకమలతామ్బూల రసతామ్ ॥

- సౌన్దర్యలహరి - 97

భావము:- అమ్మా! లత్తుకరసంతోకూడిన ఏ నీపాదోదకము బ్రహ్మ విద్యను కోరెడి నేను ఏనాడు ఆస్వాదింతునో కదా! చెప్పు. ఏనీపాదప్రక్షాలన తీర్థము స్వాభావికంగానే చెవిటివారికి వినెడిశక్తిని - మూగవారికి మాట్లాడేశక్తిని, గురువులచే శిక్షితులు కానివారికి పైరెండు శక్తులతోబాటు మధురకవితారచనా సౌభాగ్యాన్ని కూడా ప్రసాదించెడిది. అట్లగుటచేత నావాక్కు సరస్వతి ముఖతాంబూల రసమాధుర్యాన్ని ఏనాడు, ఏసమయంలో నేను మరణించేలోపుగా ధరిస్తుందో కదా! గురుమూర్తివైన నీ పాదాలను కడిగిన తీర్థము. నాదగు బ్రహ్మవిద్యాకామనను ఏనాడు సఫలము చేయునో కదా!

ఈ యంత్రము బంగారురేకుపై వ్రాసి ప్రతిదినము 16 రోజులు వేయి పర్యాయములు జపించి పూజించి రక్షరేఖగా చేసి కంఠాన ధరించవలెను. నైవేద్యము : మధువు (తేనె) అభీష్టసిద్ధి. పురుషులు వీర్యవంతులు-స్త్రీలు సంతానవంతులు అగుదురు.

౭. శ్రీమణిసూత్రణా - మహావాక్య సమన్వయము

- మేళ్లచెర్వు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

పంచదశి - గాయత్రి - మహావాక్య సమన్వయము

సర్వమంత్రాలలోను "గాయత్రి" రాజమంత్రము. 'న గాయత్ర్యాః పరం మంత్రమ్" అని సూక్తి. ఆ గాయత్రికి తాంత్రికరూపమే పంచదశి. 15 అక్షరాల యీ రాజవిద్యలో ప్రపంచములోని సృష్టి విషయాలు ఆధ్యాత్మిక విషయాలు అంతర్లీనంగా ఉన్నాయి. కనుక దీని స్వరూపం తెలిసికొని జపం చేయటం జపానికి సార్ధకత చేకూరుస్తుంది. అందుకోసం మహాపండితుడు - ఆగమవేత్త శ్రీ భాసురానందనాథుడు అనబడే భాస్కరరాయలు తమ గురు ముఖతః వచ్చిన పంచదశీ విద్యారహస్యములను "వరివస్యారహస్యం"గా రచించాడు.

ఈ మంత్రంలో శబ్దరూపంలో ఇమిడి ఉన్న సంకేతాలు, మంత్రజప విధానాలు మొదలైన వాటిని, అర్థరూపంలో అమరి ఉన్న 15 విషయాలను వివరించాడు. వీటిని గ్రహించుతూ, భావించుతూ చేసే సాధకునకు ఫలితాలను సాధించిపెడుతుంది. ఇందులోని మణుల వంటి విషయాలను సారాంశరూపమైన యీ సూత్రంతో గుదిగ్రుచ్చటమే యీ 'శ్రీమణిసూత్రణ'.

"స తం మణిమవిందత" - శ్రుతి

ఇక అసలు విషయానికి వస్తాను.

"భగవంతుడు ప్రకాశ (జ్ఞాన) స్వరూపుడు. ఈ ప్రకాశం స్వచ్ఛమయినది. తెల్లనిది ఈ ప్రకాశంలో ఒక " స్ఫురణ' లేదా స్ఫురత్తా" ఏర్పడింది. అదే నిశ్చలపరమాత్మలోని ప్రథమస్పందము. దీనినే 'విమర్శ' అంటారు. ఇదే శక్తి. దీనితోనే జగదారంభము. తరువాత సృష్టి స్థితి సంహారాది ప్రక్రియలు వెలువడినవి.

ఈ శక్తి **శబ్దమయి, అర్థమయి, చక్రమయి, దేహమయి**గా అవతరించింది.

ఇందులో ముందు శబ్దసృష్టి జరిగింది. **'పర, పశ్యంతి, మధ్యమ, వైఖరి'** - ఇది శబ్ద సృష్టి.

36 తత్త్వాలలో శివునినుండి పృథివిదాకా జరిగిన దృశ్యాదృశ్య సృష్టి **"అర్థ సృష్టి"**.

బిందువు నుంచి భూపురం వరకు **"చక్రసృష్టి"**

స్థూల సూక్ష్మ కారణ దేహాలసృష్టి **"దేహసృష్టి"**

ఈ శక్తి స్వరూప పరిజ్ఞానానికే 14 విద్యలు ఉన్నాయి. వాటిసారం వేదత్రయి. ఆ, త్రయీసారం గాయత్రి. గాయత్రీసారం ప్రణవం. గాయత్రి నాలుగు విధాలు.

1. స్పష్ట గాయత్రి : మామూలు గాయత్రీ మంత్రమే ఇది **2. గుప్త గాయత్రి:** ఇదే పంచదశి. సంకేత రూపమైన బీజాక్షరాలు. తప్ప దీనిలో మామూలుగా అర్థమయ్యే వాక్యం లేదు. పైగా పరిచయం చేసిన సాంఖ్యాయన శ్రుతి గూడ దీనిని కామో వేదః కమలా వజ్రపాణిః అని గోప్యంగానే చెప్పింది. కనుక ఇది గుప్త గాయత్రి. 3. మంత్రం చివరచెప్పెడి గాయత్రి; 4. అజపాగాయత్రి.

గుప్తగాయత్రికి మూడు కూటములు ఉంటాయి. అందుకు దీనిని 'త్రికూట విద్య' అంటారు. ఈ కూటముల చివఱ మూడు హ్రీంకారములు గలవు. ఈ మొత్తం మంత్రంలో శబ్దదశలో చాలా విషయాలు సంకేతం చేయబడినవి. ఈ విషయాలకోసం టేబుల్ (1) చూడవలెను. ఈ టేబుల్ (1)లోచెప్పిన ప్రకారం ఈ కూటముల పేర్లు, అక్షరాలు, సంఖ్య, ఉచ్చారణ కాలం, కాంతి, దేహచక్రంలో వీటి స్థానం, కుండలినీ సంబంధం, శ్రీచక్రంలో వీటి స్థానం, వీటిలో అంతర్లీనం అయిన జీవావస్థలు - ఇవన్నీ భావన చేస్తూ మంత్రసాధన చేస్తే ఫలితం ఉంటుంది. ఇంతేకాక ప్రపంచ వ్యవహార బీజరూపమైన తత్త్వాలు గూడా ఈ మంత్ర కూటాల్లో ఉన్నాయి. ఆ విషయాలు టేబుల్ (2)లో చూడవలెను. ప్రపంచాన్ని నడిపే 3 తత్త్వాలు, వాటి సమష్టి తత్త్వం మొదలైన 4 తత్త్వాలు కలిపి ధ్యానించిన వాని సాధన సార్థకం.

ఇక ఈ కూటాల చివఱనున్న 'హ్రీం' కారములు సాక్షాత్తు దేవీ ప్రణవాలు. వీటిలో "హ" నుంచి మొత్తం 13 భాగాలు ఉన్నాయి. అయితే మనకు కనబడేవి వినబడేవి "హ్రీం" అని 4 భాగాలే. (హ్, ర్, ఈ, ం) మిగిలినవి కనబడవు. ఇందులో 'ం' నుంచి నాదం ప్రారంభం అవుతుంది. కనుక 'బిందువు (ం) నుంచి ఉన్మన వఱకు "నాదనవకం" అని సూక్ష్మ చక్రాలని అంటారు. ఇవి ధ్యానంలో నుదుటి మధ్య నుండి యోగికి దర్శనం ఇస్తాయి. "హ్రీం" కారంలో వీటిని ఎలా దర్శిస్తారో టేబుల్ (3) (హ్రీం) లో చూడవచ్చును.

అర్థజ్ఞానం:- పైవిధంగా మంత్రంలోని శబ్ద పరిచయం తర్వాత భాస్కరాచార్యులు ద్వితీయప్రకరణంలో "అర్థశక్తి"ని వ్యాఖ్యానించారు. అర్థజ్ఞానం లేని మంత్రపురశ్చరణం సాధకునికి గాడిద బరువు మాత్రమే.

"స్థాణురయం భారవహః" కదా! కనుక సంగ్రహంగా అర్థపరిచయం చేస్తాను. ఈ అర్థాలు 15 రకాలు. అందులో ముఖ్యమయినది "పూర్ణ గాయత్రి" అర్థం. పూర్ణగాయత్రి అంటే 'చతుష్పద గాయత్రి' అని అర్థం. 3 పాదాలు గల గాయత్రి మనకు ప్రసిద్ధమే. తత్సవితుర్వరేణ్యం, భర్గోదేవస్య ధీమహి, ధియోయోనః ప్రచోదయాత్. 4వ పాదం గుప్తమే. అది "పరోరజసి (సే) సావదోమ్.

కామో, యోనిః కమలా వజ్రపాణిః, గుహాహసా మాత రిశ్వాభ్రమింద్రః ।
పునర్గుహాసకలామాయయాచపురూచ్యేషా విశ్వమాతాదివిద్యా ॥

కూటము	పంచదశి		గాయత్రి		అర్థము
ప్రథమ కూటము	క	=	తత్	=	సృష్టికామం గల ఆ బ్రహ్మం
	ఏ	=	సవితుః వరేణ్యం	=	సృష్టి కర్త యొక్క యోని రూపం అయిన తేజస్సు
	ఈ	=	భర్గోదేవస్యధీ	=	సర్వాంతర్యామి అయిన శివశక్తి మిధునంగా మారి
	ల	=	మహి	=	పంచభూతాత్మకంగా పరిణమించినది
	హ్రీం	=	ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ పరోరజసి (సే) సావదోమ్	=	అదే మన బుద్ధులను నడుపును. ఆయనయే త్రిగుణాతీతుడు.
ద్వితీయ కూటము	హ	=	తత్	=	ఆ పరబ్రహ్మము
	స	=	సవితుః	=	సృష్టి కర్త యొక్క
	క	=	వరేణ్యం	=	శ్రేష్ఠతేజమయిన కామేశ్వరి
	హ	=	భర్గోదేవస్యధీ	=	కలిసిన శివశక్తి మిధునం
	ల	=	మహి	=	పంచభూతాత్మకముగా పరిణమించెను.
	హ్రీం	=	ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ పరోరజసి (సే) సావదోమ్	=	అది మన బుద్ధి ప్రేరకం. సర్వాతీత నిర్గుణతత్త్వము.
తృతీయ కూటము	స	=	తత్సవితుఃవరేణ్యం	=	ఆ బ్రహ్మము, ఆయన తేజస్సు
	క	=	భర్గోదేవస్య ధీ	=	కలిసిన కామేశ్వర మిధునం
	ల	=	మహి	=	పంచభూతాత్మకంగా పరిణమించినది.
	హ్రీం	=	ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ పరోరజసి (సే) సావదోమ్	=	అదే మన బుద్ధి ప్రేరణచేయును. అది గుణాతీతం.

(హ్రీం) TABLE - I

మంత్రం	కూటం	అక్షరాలు	ఉచ్చారణ	కాంతి	దేహస్థానం	బీజం	మిథునం	కుండలిని	శ్రీచక్రం	అవస్థా	విశేషాలు
క	వా	2	–	ప్ర	మూ స్వాధి	TABLE - II లో చూడగలరు	బ్రహ్మ	–	అష్టదళ,షోడశదళ	జా	
ఏ	గ్భ	1	–	ళ	లా ష్ఠానం		భారతి	–	భూపురం	గ్ర	
ఈ	వ	1	–	యా	ధా మణి		విష్ణు	–	త్రైలోక్యమోహనం	ద	
ల	కూ	2	–	గ్ని	రం పూరం		పృథివీ	–	సర్వాశాపూరకం	వ	
హ్రీం	టం	12	11 మాత్ర	–	–		రుద్ర,రుద్రాణీ శాంతా	వహ్ని	సర్వసంక్షోభిణి	స్థ	హ్రీం=హ=రుద్ర, ర=రుద్రాణీ, ఈ=శాంతా ఇది అనాహతనాదం
హ	కా	2	–	సూ	అనాహత		బ్రహ్మ	–	అంతర్దశారం		
స	మ	2	–	ర్య	విశుద్ధ		సరస్వతి	–	బహిర్దశారం	స్వ	
క	రా	2	–	కాం	ఆజ్ఞ		విష్ణు	–	చతుర్దశారం	ప్నా	
హ	జ	2	–	తి	–		*	–	సర్వసౌభాగ్య	వ	ఈ హకారమును తృతీయకూటం మొదట చేర్చవలయును.
ల	కూ	2	–				పృథివీ	–	సర్వార్థసాధక	స్థ	
హ్రీం	టం	12	1½ మాత్ర	–			రుద్ర,రుద్రాణీ శాంతా	సూర్య	సర్వరక్షాకర		హ్రీం - ఇది ఆజ్ఞానాదం
స	శ	2	–	చం	ఫా		హ=బ్రహ్మ స=సరస్వతి	–	బిందు,త్రికోణ వసుకోణం	సు	హ-ఇది కామరాజకూటం నుంచి తేబడినది
క	క్తి	2	–	ద్ర	ల		విష్ణు	–	సర్వరోగహర	షు	
ల	కూ	2	–	కాంతి	మ		పృథివి	–	సర్వసిద్ధిప్రద	ప్తి	మిగిలిన అవస్థలు "హ్రీం" టేబుల్-III లో
హ్రీం	టం	12	8½ మాత్ర	–	ధ్య		రుద్ర,రుద్రాణీ శాంతా	సోమ	సర్వానందమయ		హ=రుద్ర, ఈ=శాంతా, ర=రుద్రాణీ. ఇది బిందుస్థానంలో నాదం.

(హ్రీం) TABLE - II

మంత్రం	కృత్యం	త్రిపుటి	చక్రం	నాథ	దశా	శక్తి	ఆత్మ	తత్త్వం	పీఠం	అన్వయ/ సమయ	లింగం	మాతృక
క ఏ ఈ ల హ్రీం	సృష్టి	జ్ఞాతృ	అగ్ని	మిత్రేశ	జాగ్రత్	వామ ఇచ్ఛ కామేశ్వరి	ఆత్మ	ఆత్మ	కామ రూపం	ప్రాక్	స్వయం భూ	పరా
హ స క హ ల హ్రీం	స్థితి	జ్ఞాన	సూర్య	షష్ఠీశ	స్వప్న	జ్యేష్ఠ జ్ఞాన వజ్రేశ్వరి	అంత రాత్మ	విద్యా	పూర్ణ గిరి	దక్షిణ	బాణ	పశ్యంతీ
స క ల హ్రీం	సంహార	జ్ఞేయ	సోమ	ఉడ్డీశ	సుషుప్తి	రౌద్రి క్రియ భగ-మాలిని	పర మాత్మ	శివ	జాలం ధర	పశ్చిమ	తార	మధ్యమా
స మ ష్టి	తిరోధాన అనుగ్రహ	అనాఖ్యా	బ్రహ్మ	అశ్చర్యా నందనాథ	తురీయ	శాంత అంబిక మహాత్రి-పురసుందరి	జ్ఞానాత్మ	సర్వశక్తి	ఓడ్యాణ	ఉత్తర	పర	వైఖరి

(హ్రీం) TABLE - III

అక్షరం	ఆకారం	కాంతి	అవస్థ	శూన్యం	విశేషాలు
హ్	హ్	–	సుషుప్తి		
ర్	ర్	–	సుషుప్తి	శూన్యం (1)	శూన్యాలు 6 ఇవి పింఛంవలె నీలం, వృత్తంగా
ఈ	ఈ	–	సుషుప్తి		
ం	ం = దీపం వలె	–	సుషుప్తి	శూన్యం (2)	బిందువు ఫాలమధ్యంలో మొదలు. ఇచ్చట నుంచి ఉన్మన వఱకు 'నాదనవకం' అని పేరు.
అర్ధచంద్రం	U	–	తురీయావస్థ		
రోధిని	D	వెన్నెలకాంతి	తురీయావస్థ	శూన్యం (3)	
నాదం	ం४	పద్మరాగకాంతి	తురీయావస్థ		
నాదాంతం	D ం	మెఱుపు	తుర్యాతీతావస్థ	శూన్యం (4)	
శక్తి	ర్ర	–	తుర్యాతీతావస్థ		
వ్యాపిక	D	–	తుర్యాతీతావస్థ	శూన్యం (5)	
సమన	ంॅ	–	తుర్యాతీతావస్థ		
ఉన్మన	ం¤	–	తుర్యాతీతావస్థ	శూన్యం (6)	
మహాబిందు	ం	–	–		

సూచన - పంచదశి, కకారంతో, మొదలైనది, కానకాదివిద్యాసృష్టి చక్రం శ్రీచక్రం ఆదరించదగింది. ఇది దక్షిణాచారం మరియు మేరు ప్రస్తారం అందరికి మేలైనది బాహ్యపూజకంటె అతశ్చక్రేశ్వరీ పూజ ప్రధానము - (భావన)

గాయత్రి అర్థం : సృష్టికర్త అయిన దేవుని యొక్క శ్రేష్ఠమైన ఆ తేజస్సును ధ్యానిద్దాం. అది మన బుద్ధులను ప్రేరేపించును. ఆ శక్తి గుణాతీతమైన ఓంకార స్వరూపమైన బ్రహ్మము. అది మనలను రక్షించును. ఈ అర్థం మొత్తం పంచదశిలోని 3 కూటములలో ప్రతి కూటమునకు వచ్చును.

ఈ విధంగా అర్థానుసంధానం చేస్తూ పంచదశి ఒకసారి చేస్తే గాయత్రి మూడుసార్లు చేసిన ఫలితం వస్తుంది.

ఇంతేగాక ఈ పంచదశిలో "తత్త్వమసి" అనే మహావాక్యార్థం గూడా అమరి ఉన్నది దానిని ఉన్మీలనం చేద్దాం!

తత్ = ఆ బ్రహ్మము, త్వం = నీవే, అసి = అగుదువు అని అర్థము.

క = బ్రహ్మ (సృష్టి), ఏ = విష్ణువు (స్థితి), ఈ = రుద్ర (సంహార) + ఈశ్వర (తిరోధాన), ల = సదాశివ (అనుగ్రహ), హ్రీం = బ్రహ్మం.

ఇందులో 'ఈ' అనునది 'ఇ+ఇ' అను సంధిలో తయారయినదిగా భావింపవలెను. రెండునూ శివవాచకములే. కనుక రుద్ర, ఈశ్వర తత్త్వములు అర్థం చెప్పవచ్చును. కాగా పంచకృత్య సమూహము బ్రహ్మము యొక్క తటస్థ లక్షణము వచ్చినది మరియు హ+స = ఆనందం, క = సత్యం, హ = అనంతం, ల = జ్ఞానం, హ్రీం = బ్రహ్మం.

అనగా సత్య జ్ఞానానంద రూపమయిన బ్రహ్మము అని స్వరూప లక్షణము చెప్పబడినది. ఇట్టి తటస్థ, స్వరూపలక్షణములు గల బ్రహ్మతో జీవునకు అభేదము చెప్పునది తృతీయకూటము.

సకల = జాగ్రత్ స్వప్న సుషుప్తికళలు గల జీవుడు, హ్రీం = బ్రహ్మమే.

ఈవిధంగా "తత్ త్వం అసి = ఆ బ్రహ్మము నీవే" అను అర్థము వచ్చినది. "పంచకృత్య పరాయణము, సచ్చిదానంద స్వరూపం అయిన బ్రహ్మము జీవుడు" అని తాత్పర్యము.

ఇంకా 13 అర్థాలున్నాయి. అవి వరివస్యా గ్రంథము ద్వారా గ్రహింపగలరు. ఇట్టి అర్థాలు క్లిష్టంగా కృత్రిమంగా కన్పింపవచ్చును. కాని మంత్రశాస్త్రం బీజాక్షర మయం. సంకేత విద్య, మంత్ర తంత్రములు అన్ని శివప్రోక్తములు అని ఆగమాలు చెప్తాయి. కనుక ఈ బీజాలకు ఈ అర్థాలు ఉన్నాయని ఈశ్వర సంకేతమే. ఇంకా మరికొన్ని అద్భుత యుక్తులు గూడా ఈ విషయంలో భాస్కరరాయ పండితుడు ప్రదర్శించాడు.

3. శ్రీగురుమూర్తిః - శ్రీదేవీస్తుతిః

- నోరి భోగీశ్వర సోమయాజీ

1. ఓం శ్రీం హ్రీం శ్రీం కమలే కమలాలయే ।
ప్రసీద ప్రసీద శ్రీం హ్రీం శ్రీం శ్రీమహాలక్ష్మ్యై నమః - (మహాలక్ష్మీ మంత్రః)

2. దుర్గేస్మృతాహరసి భీతిమశేషజన్తోః
స్వస్థైః స్మృతా మతిమతీవ శుభాం దదాసి
దారిద్ర్య దుఃఖ భయహారిణి కాత్వదన్యా
సర్వోపకారకరణాయ సదార్ద్రచిత్తా ॥ - (సప్తశతి)

3. భూతాని దుర్గా భువనాని దుర్గా । స్త్రియో నరాశ్చాపి పశుశ్చ దుర్గా
యద్యద్ధిదృశ్యం ఖలు సైవ దుర్గా । దుర్గాస్వరూపాదపరం న కించిత్ ॥ (సప్తశతి)

4. సర్వచైతన్యరూపాం తాం ఆద్యాం విద్యాం చ ధీమహి ।
ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ॥ - (దేవీ భాగవతము)

5. పరానుభూతిం భవపాపనాశినీం । సదాశివస్యాప్యతిశోభనప్రదాం ।
ఉమాభిధాముత్తమ చిత్తవృత్తిదాం । నమామి నానావిధలోకవైభవామ్॥ - (మహావిద్య)

6. మహామరకతప్రఖ్యాం । ఇంద్రనీలసమప్రభాం ।
దూర్వాదళశ్యామలాంగీం । రత్నకుండలశోభితాం ।
సింహస్థితాం మహాదుర్గాం । సర్వాలంకారభూషితాం ।
సర్వసిద్ధనుతాందేవీం । వనదుర్గా మహంభజే ॥ - (మహావిద్య)

7. మాతర్భవాని తవపాద రజోభవాని । మాతర్భవాని తవదాస తరోభవాని ।
మాతర్భవాని న భవాని పునర్భవాయ । త్వద్భాగ్భవాన్యనుదినం న పునర్భవాని ॥

- (కాశీ ఖండము)

8. ఓం నమో గురుభ్యో గురుపాదుకాభ్యః । నమః పరేభ్యః పరపాదు
కాభ్యః ఆచార్యసిద్ధేశ్వరపాదుకాభ్యః । నమోఽస్తుదేవీ మణిపాదుకాభ్యః

9. న గురోరధికం నగురోరధికం । నగురోరధికం నగురోరధికం
శివశాసనతః శివశాసనతః । శివశాసనతః శివశాసనతః ॥

- (గురుగీత - స్కాందపురాణాంగ్గతమ్)

శ్లో॥ జన్మాంతరతపోయోగాత్ । పుణ్యతీర్థనిషేవణాత్ ।
సత్పాత్రే ద్రవ్యదానాచ్చ । తత్త్వజ్ఞానే మతిర్భవేత్ ॥ 1

భావము : జన్మాంతరాలలో చేసిన తపస్సు వలన పుణ్యతీర్థాలను సేవించుట వలన సత్పాత్రలైన బ్రాహ్మణులకు దానం చేయుట వలన తత్త్వజ్ఞానమందు బుద్ధి కలుగును.

శ్లో॥ సర్వదా మనసోవృత్తిః । జ్ఞానాభ్యాసే విధీయతాం ।
కదాచిత్కృపయా శంభోః । అఖండాకారతాం వ్రజేత్ ॥ 2

భావము : ఎల్లప్పుడు మనోవృత్తి జ్ఞానాభ్యాసమందు చేయవలెను. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు సదాశివుని కృపవలన బ్రహ్మాకారాకారితవృత్తితో ముక్తి పొందగలదు.

శ్లో॥ గుకారస్తదితి ప్రోక్తః । రుశబ్దో జ్ఞానవాచకః ।
బ్రహ్మజ్ఞానైక్యరూపత్వాత్ । గురురిత్యభిధీయతే ॥ 3

భావము : గుకారము, తత్పదార్థమును చెప్పును రుశబ్దము జ్ఞాన వాచకము. బ్రహ్మజ్ఞానైక్య రూపమే గురుశబ్దార్థము - గురువు అనగా శివుడు.

శ్లో॥ అగ్నౌ దేవోఽస్తి విప్రాణాం । హృది దేవోఽస్తి యోగినాం ।
ప్రతిమాస్వల్పబుద్ధీనాం । సర్వత్ర విదితాత్మనామ్ ॥ 4

భావము : విప్రులకు అగ్నియందును, యోగులకు హృదయమందును, అల్ప బుద్ధులకు ప్రతిమలయందును, ఆత్మవేత్తలకు అంతటాదేవుడు ఉండును.

శ్లో॥ యతీనాం ప్రశమో ధర్మః । నియమో వనవాసినాం ।
దానం ధర్మో గృహస్థానాం । శుశ్రూషా బ్రహ్మచారిణామ్ ॥ 5

భావము : సన్యాసులకు శమము (ఇంద్రియ నిగ్రహము) ధర్మము, వానప్రస్థులకు నియమము ధర్మము, గృహస్థులకు దానము ధర్మము, బ్రహ్మచారులకు గురుశుశ్రూష ధర్మము.

బ్రహ్మాండపురాణమునందు హరౌరుష్టే గురుస్త్రాతా । గురౌరుష్టేన కశ్చన। విష్ణువు కోపించిన గురువు రక్షకుడు, గురువు కోపించినచో రక్షించువాడు ఎవడూలేడని దీనియర్థము. ఇచ్చట గురువు శివుడా? విష్ణువా? త్రిపురసుందరియా అని ఒక ప్రశ్నము. శివుడు కోపంతో 3వ నేత్రాగ్నితో మన్మథుని దహించెను. అపుడు త్రిపురసుందరి బ్రహ్మాదుల ప్రార్థనతో మన్మథుని బ్రతికించినది. ఇదేగాక వ్యాసుని శివుడు తన నేత్రాగ్నితో కాల్చలేక పోయినాడు. ప్రక్కనే ఉన్న అన్నపూర్ణ కటాక్షంతో వ్యాసుడు బ్రతికినాడు, ఇక్కడున్న హరిశబ్దంతో సర్వులను గురువులనుగా తీసికొనవలెను. ఇక పరమశివుడు కూడా శ్రీవిద్య తదుపాసనమును శ్రీదేవి వలననే పొందినాడు. గురువులేక ఎంతటివానికైనను ఏ ఉపాసనమూ సిద్ధింపదు గురుమూర్థన్యుడు శివుడైనప్పటికిని శ్రీదేవీ ఉపాసనము దేవి అనుగ్రహము వలననే పొందినాడనుట సత్యము. ఈ విషయమును శివుడే యోగినీ హృదయమునందు ఇట్లనినాడు.

శ్లో॥ అన్యాయేన నదాతవ్యం । నాస్తికానాం మహేశ్వరి ।
ఏవం త్వయాఽహమాజ్ఞప్తః । మదిచ్ఛారూపయా ప్రభో ॥

ఇందు దేవిని ప్రభో అని సంబోధించినాడు. ఓ శివా! ఈ నా శ్రీవిద్యను నాస్తికులకు ఎవరికినీ ఈయవద్దు, చెప్పవద్దుఅని కోరుటవలన శివునకు గురువు శక్తి, కావుననే లలితా సహస్రనామాలలో గురుమూర్తిః అనునామము ప్రసిద్ధమైనది. శక్తితోకూడినపుడే శివునకు నామ రూపాలు శక్తితో కూడిన శివునికి గురుత్వం కూడా ఒక అంశంతో గురుత్వము మరొక అంశంతో శిష్యత్వము. ఈ రెండు కలపోసినవాడే సదాశివుడని విచారణలో తేలిన సారాంశము.

ఇదిగాక మూల, అజ్ఞానము లేక మూలప్రకృతి ఆత్మస్వరూపాన్ని జ్ఞానాన్ని అపహరించును. నిజస్వరూపాన్ని పోగొట్టుకొన్న తాను అనగా = శివుడు అగ్నిరూపయగు శక్తి. అగ్ని స్వరూపాన్ని మార్చినట్లు మార్పు చేయగలదు. స్వస్వరూపవంతుడగునట్లు జీవింపజేసినది. మరియు మహాప్రళయంలో కూడా శివతాండవానికి సాక్షియైనది శక్తియే అని మహేశ్వర మహాకల్ప మహాతాండవ

సాక్షిణీ అను నామము త్రిమూర్తుల కల్ప ప్రలయాలకు కూడ చిరస్థాయిని పరాశక్తియని తెలియుచున్నది. అన్నిటికంటె బ్రహ్మకల్పము, దానికంటె విష్ణు కల్పము దాని కంటె మహేశ్వర కల్పము గొప్పవి. అజ్ఞానము ఆవరించినపుడు, అజ్ఞానావరణాన్ని తొలగించి నిజస్వరూపమైన బ్రహ్మైక్య స్థితిని బోధించి స్వస్థుని చేసినది కావుననే శక్తియే గురుమూర్తి నిత్యయైనది. కావుననే కామేశ్వరాంకస్థితయై పంచ ప్రేతాసనాసీనయై భక్తులను అనుగ్రహించుటకై శివుని మాటిమాటికి అడిగి తెలిసికొనినట్లు పురాణవేదశాస్త్ర పురాణ వాఙ్మయము ఉద్ఘోషించుచున్నది. కాన పరాశక్తియే, షోడశి, గురుమూర్తి.

త్రిశతీ భాష్యంలో శ్రీశాస్త్రి గారు సూచించన విశేషములు - స్వానుభవములు

నామ సంఖ్య : 17 - 21 - 32 - 39 - 40 - 46 - 47 - 49 - 53 - 57 - 68 - 69 - 72 - 91 - 96 - 99 - 101 - 142 - 152 - 162 - 170 - 173 - 195 - 205 - 209 - 212 - 215 - 218 - 224 - 226 - 243 - 244 - 246 - 263 - 284 - 290 - 291 - 293 నామములు

శాస్త్రిగారు నామములలో విశేషములు - అనుభవములను తెలిపినారు. పాఠకులు ఆ విశేషములను చదువుకొనగలరు. పై వ్యాసాలను పరిశీలించిన వారికి మొదట నిర్గుణ నిరాకార, నిరంజన, నిర్వికారము, శక్తి, బిందురూప పరబ్రహ్మము, అని తెలియును. ఆ శక్తి పరబ్రహ్మమే అరూపరూపమై శివలింగాకారము జ్యోతి స్వరూపమైనది.

ఆ శక్తియే సాధకులు దగ్గఱకు వచ్చి ప్రకృతి పురుషులై భాసిల్లినది. ఆ ప్రకృతి పురుషులే....

1. శ్రీలక్ష్మీనారాయణాభ్యాం నమః, 2. ఉమామహేశ్వరాభ్యాం నమః
3. వాణీహిరణ్యగర్భాభ్యాం నమః, 4. శచీపురందరాభ్యాం నమః
5. అరుంధతీ వశిష్ఠాభ్యాం నమః, 6. శ్రీసీతారామాభ్యాం నమః

దంపతులుగా సర్వకార్యారంభ సమయాలలో మన అందరిచే పూజింపబడుచున్నారు. ఇందు ప్రకృతేః పూర్వనిపాతః అని శాస్త్రము గనుక, శక్తి ప్రకృతిరూపంగా ముందు, తరువాత శక్తుడు పురుషుడుగా ప్రసిద్ధులైనారు.

-: హరిః ఓం తత్సత్ :-

4. త్రిశతీ ధ్యానశ్లోకార్థము - శ్రీచక్రము

శ్లో॥ అతిమధుర చాపహస్తాం అపరిమితామోదబాణసౌభాగ్యాం
అరుణామతిశయకరుణాం అభినవ కుశసున్దరీ ముపాసే ॥

భావము :- చెఱుకు విల్లు హస్తమందు ధరించినట్టిది. అనంతమైన పరిమళాలు వెదజల్లు పూలబాణాల సౌభాగ్యము కల్గినట్టిది. కొంగ్రొత్త దర్భాంకురము వంటి శ్యామవర్ణము గల శ్రీలలితా త్రిపురసుందరిదేవిని నేను ఉపాసించుచున్నాను. - బ్రహ్మవస్తువు ఒక్కటే అయిననూ కొన్ని మంత్రములకు ఆగమశాస్త్రము ద్విముఖములగు అర్థాలు చెప్పినది. శ్రీలలితనులేక దుర్గను ధ్యానించునపుడు ఆమెను ఆకుపచ్చ రంగుతోను, బంగారు రంగుతోడను, ఉపాసించవచ్చునని రెండు ధ్యానములు చెప్పినది ఉత్తిష్ఠ పురుషి హేమప్రఖ్యాం అని ఒక ధ్యానము. నవదూర్వాసదృశీ శ్రీయేఽస్తుదుర్గా అని మరొక మంత్రంతో కుండలినీ శక్తినిలేపి భయంమే సముపస్థితం యదిశక్యమశక్యంవా అని జపించినచో హోమరూప పరాశక్తి వలన సంసార భయము పోగొట్టుకొనవచ్చునమను. ఈ పరాశక్తి వలన భుక్తి ముక్తి రెండూ లభించునని శాక్తశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. బ్రహ్మవస్తువు శ్రీలలితా త్రిపురసుందరి చిచ్ఛక్తి. ప్రస్తుతమైనది శ్రీలలితా త్రిశతిధ్యానశ్లోకం అరుణామతిశయ కరుణాం అనుట వలన కట్టెఱ్ఱని వర్ణంతోనున్న శ్రీలలితను ధ్యానించవచ్చును లేదా అభినవకుశ సుందరీ ముపాసే అని మరియొక ధ్యానం లేత దర్భవర్ణము, లేత గరికవర్ణంతో విరాజిల్లు శ్రీలలితాదేవిని ఉపాసించవచ్చు నని శాక్తశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. ఇట్లు 2 ధ్యానాలు ఒకే ఒక ధ్యాన శ్లోకంలో ఉండి ఉండుట వలన శ్రీలలితాత్రిపురసుందరీ ధ్యానాన్ని ఒకేవిధంగా ఉభయవిధంగా చేసినను భుక్తిముక్తులు కరస్థములు అగునని శ్రీశాస్త్రిగారు నాకుతోచినమాటలో 35వ పేజీలో తెలియజేసియున్నారు. శ్రీసున్దరీ సేవ నతత్పరాణాం భోగశ్చమోక్షశ్చకరస్థ ఏవ అని శాక్తేయులు చెప్పియుండుటకు ఇదియే కారణము. కాన ఇట్టి ధ్యానశ్లోకార్థము అనుభూతి తానాత్మకంగా మనకు శాస్త్రిగారు అనుగ్రహించినారు. ఇట్టివి శ్రీశాస్త్రిగారి అనుభవాలు అనువాదంలో చూపించినారు.

శ్రీరామ

5. చరణం = కుణ్డలినీ శక్తి ధ్యానమ్

చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం ।
యేనపూతస్తరతి దుష్కృతాని।
తేన పవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా ।
అతిపాప్మాన మరాతింతరేమ ।
లోకస్యద్వారమర్చిమత్పవిత్రం ।
జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్।
అమృతస్యధారాబహుధాదోహమానం ।
చరణం నో లోకే సుధితాం దధాతు ॥

ప్రతిపదార్థము : చరణం = కుణ్డలిని; పవిత్రం = శుద్ధమైనది; వితతం = అంతటా విస్తరించినట్టిది, పురాణం = ఎప్పుడూ సరికొత్తదైనది; యేన = ఏ కుండలినీ ధ్యానంచే; పూతః = పవిత్రుడై దుష్కృతాని = పాపాలను తరతి = దాటుచున్నాడో; తేన, పవిత్రేణ = ఆపవిత్రమైన కుణ్డలినిచే పూతాః = పవిత్రులుగా చేయబడినవారై; అతిపాప్మానం = బ్రహ్మహత్యాది మహాపాప సమూహాన్ని, అరాతిం = బాహ్యాన్తశ్శత్రు సమూహాన్ని; తరేమ = అతిక్రమించెదమో, అట్టి కుణ్డలినికి నమస్కారము. లోకస్య = బ్రహ్మలోకానికి; ద్వారం = వాకిలి = సాధనమైనట్టిది; అర్చిమత్ = అగ్నిజ్వాలలు కలది; పవిత్రం = దోషాలు లేనిది, జ్యోతిష్మత్ = సూర్యకాంతులు కల్గినది; భ్రాజమానం = అగ్నివలె ప్రకాశించునది; మహస్వత్ = చంద్రకాంతులు కలది; అమృతస్య = అమృతము యొక్క ధారా = ధారలను; బహుధా = అనేక విధాలుగా, దోహమానం = పితుకుచున్నట్టిది. తత్ = అకుణ్డలిని, లోకే = ఇహపరలోకములందు; నః = మమ్ములను; సుధితాన్ = ఆనందంచే తృప్తులనుగా; దధాతు = చేయుగాక, అర్చిర్జ్యోతిర్మహశ్శబ్దాలు అగ్ని

సూర్యచంద్ర కలావాచకాలుగా భాస్కరరాయలు వ్యాఖ్యానించినారు. విశేష్యము, కుండలిని స్త్రీలింగ శబ్దము. దానికి చరణశబ్దము విశేషణము పుంనపుంసక శబ్దము పదోంఘ్రిశ్చరణోఽస్త్రియాం అని అమరనిఘంటువు. అయినను సామాన్యేనపుంసకమని చరణశబ్దము నపుంసక లింగమైనను కుండలినికి విశేషణము చేయుటలో ఏమిదోషము లేదు.

భావము :- చరణశబ్దానికి పాదము అనెడి అర్ధమే గాక కుణ్డలినీ పరంగా అర్థం చెప్పబడినది. చరణ శబ్దానికి విష్ణుపాదము అనెడి అర్థమూ లేకపోలేదు, కాని ఇచ్చట శక్తి ఉపాసనాపరంగా వ్యాఖ్యానించుట విశేషం చరతీతిచరణమ్మని వ్యుత్పత్తి మూలాధారం నుండి సహస్రారం వఱకు క్రిందికి పైకి యోగులు సుషుమ్నానాడిలో గాలి సంచరింప జేయుదురు. దీనికి జీవశక్తి అని పేరు. ఇది కుంభకం వలన ప్రేరితమై మూలాధారంలో నోటితో, తోకను పట్టుకొని తామరతూడులో దారము వలె సన్ననైన పామువలె ఉండును. యోగులకు మాత్రమే ప్రత్యక్షము - క్రమక్రమంగా, విష్ణుగ్రంధి, రుద్రగ్రంధి, బ్రహ్మగ్రంధిని దాటి, సూర్యాగ్నిషోమాత్మకమైన సహస్రారానికివెళ్ళి శక్తి కామేశ్వరునితో కలిసి ఆనందించును. పాఠకులు గ్రహించవలెను. కుణ్డలిని నిత్యసుఖసాధనము, కుణ్డలము అనగా పండితులు, చెవులకు ధరించు ఆభరణము, ఆహితాగ్నులు కుణ్డలీయేష్టిచేసి చెవులకు ధరించెదరు. బంగారముతో మొసలి ఆకారము చేసి దానిని గుండ్రముగా వంచి తోకను ముఖముతోకఱచిపట్టుకున్నట్లు చుట్టుదురు. తోకభాగము చెవికి వచ్చునట్లు చేయుదురు. అనగా జీవశక్తిని వంచి తన ఆధీనము గావించికొని మనస్సనెడి పశువును పట్టినవారని మరొక అర్థము మరియు బాలాత్రిపురసుందరి మంత్రములోని ఐకారము కూడా తెలుగులో వంపు గలిగి ఉండును. ఐకారోపాసన = శక్త్యుపాసన వలన అన్నీ సిద్ధించును అని మరొక భావము.

6. శ్రీచక్ర వివరణము

1. శ్రీచక్రము - నిగమనము

1.	చతురస్రాకారములో 4 ముఖద్వారములతో, మూడు రేఖలతో కూడినది	త్రైలోక్యమోహన చక్రము (భూపురత్రయము)
2.	ఎఱ్ఱని షోడశ (16) దళపద్మం	సర్వాశాపరిపూరణ చక్రము
3.	ఎఱ్ఱని అష్ట (8) దళపద్మం	సర్వసంక్షోభణ చక్రము
4.	14 నీలపు త్రికోణములు	సర్వసౌభాగ్యదాయక చక్రము
5.	ఎరుపు 10 త్రికోణములు	సర్వార్థ సాధక చక్రము
6.	నీలిరంగు 10 త్రికోణములు	సర్వరక్షాకర చక్రము
7.	ఎఱ్ఱని 8 త్రికోణములు	సర్వరోగ హర చక్రము
8.	మధ్యలోని తెల్లని త్రికోణము	సర్వసిద్ధి ప్రద చక్రము
9.	మధ్యనున్న ఎఱ్ఱని బిందువు	సర్వానందమయ చక్రము

2. శ్రీచక్రస్థపరదేవతాధ్యానము

శ్లో॥ బిందుత్రికోణ వసుకోణ దశారయుగ్మ । మన్వస్ర నాగదళ సంయుత షోడశారమ్ ॥
వృత్తత్రయం చ ధరణీ సదనత్రయం చ । శ్రీచక్రమేత దుదితం పరదేవతాయాః ॥

శ్రీమాత శరీరమే శ్రీచక్రము. కాబట్టి శ్రీచక్రమును స్వశరీరముతో తాదాత్మ్యమునుగావించి ధ్యానించినచో సాధకుడు జగజ్జననితో ఐక్యము చెందును.

1.	త్రైలోక్య మోహన చక్రం	(భూపురం)పాదములు	
	వృత్తత్రయము	(మేఖలాత్రయం)	ఊరువులు
2.	సర్వాశా పరిపూరణ చక్రం	(షోడశారం)	కటిభాగం
3.	సర్వసంక్షోభణ చక్రం	(అష్టదళపత్రం)	నాభి
4.	సర్వసౌభాగ్యదాయక చక్రం	(చతుర్దశ కోణం)	హృదయం
5.	సర్వార్థ సాధక చక్రం	(బహిర్దశారం)	కంఠం
6.	సర్వరక్షాకర చక్రం	(అంతర్దశారం)	భ్రూమధ్యం
7.	సర్వరోగహర చక్రం	(అష్ట (వసు) కోణం)	లలాటం
8.	సర్వసిద్ధిప్రద చక్రం	(త్రికోణం)	మస్తకం
9.	సర్వానందమయ చక్రం	(బిందువు)	బ్రహ్మరంధ్రం

సూచన : రంగుల శ్రీచక్రము కొరకు అట్ట లోపల పేజీ చూడుడు

3. శ్రీచక్ర పరిరక్షకులు - పరివార దేవతలు

1. త్రైలోక్యమోహన చక్రము	సమాన కేంద్రంతో విస్తరించి ఉన్న మూడు వృత్తాలకు బాహ్యంగా మూడు రేఖాప్రాకారాలతో కూడిన చతురస్రం. ఇది భూపుర మనబడుతుంది.	చిట్టచివరగా ఉండే మొదటి రేఖమీద గోచరించే సిద్దులు; అణిమ, మహిమ, గరిమ, లఘిమ ఈశిత్వ, వశిత్వ, ప్రాకామ్య, భుక్తి, ఇచ్ఛ, ప్రాప్తి, సర్వకామ మొత్తం = 10.
	సప్తమాతృకలు మరియు వారి సామూహిక మూర్తి.	2వ రేఖమీద నుండే దేవతలు. బ్రాహ్మి, మహేశ్వరి, కౌమారి, వైష్ణవి, వారాహి, ఇంద్రాణి, చాముండా, మహాలక్ష్మి మొత్తం=8
	వీరే ముద్రాశక్తులు, నవచక్రాలను పరిరక్షించేవారు.	లోపలనుండే 3వ రేఖమీది దేవతలు. సర్వసంక్షోభిణి, సర్వవిద్రావిణి, సర్వాకర్షిణి, సర్వవశంకరి, సర్వోన్మాదిని, సర్వమహాంకుశ, సర్వఖేచరి, సర్వబీజ, సర్వయోని, సర్వ త్రిఖండ మొత్తం = 10.
2. సర్వాశాపరిపూరకచక్రము	షోడశదళపద్మము, అధిదేవతలు పదునారు	1. కామాకర్షిణి; 2. బుద్ధ్యాకర్షిణి; 3. అహంకారాకర్షిణి; 4.శబ్దాకర్షిణి; 5. సర్వాకర్షిణి; 6. రసాకర్షిణి; 7. సర్వాకర్షిణి; 8. గంధాకర్షిణి; 9.చిత్తాకర్షిణి; 10. ధైర్యాకర్షిణి; 11. స్మృత్యాకర్షిణి; 12. నామాకర్షిణి; 13. బీజాకర్షిణి; 14. ఆత్మాకర్షిణి; 15. అమృతాకర్షిణి; 16. శారీరి కాకర్షిణి. మొత్తం = 16.

3. శ్రీచక్ర పరిరక్షకులు - పరివార దేవతలు

3. సర్వసంక్షోభిణి చక్రము	అష్టదళపద్మము, అధిదేవతలు	1) అనంగ కుసుమ; 2) అనంగ మేఖల; 3) అనంగ మదన; 4) అనంగ మదనాతుర; 5) అనంగరేఖ; 6) అనంగ వేగిని; 7) అనంగాంకుశ; 8) అనంగ మాలిని. మొత్తం = 8
4. సర్వసౌభాగ్యదాయక చక్రము	పదునాలుగు త్రికోణములు అధిదేవతలు	1) సర్వసంక్షోభిణి; 2) సర్వ విద్రావణి; 3) సర్వాకర్షిణి; 4) సర్వాహ్లాదిని; 5) సర్వసమ్మోహిని; 6) సర్వస్తంభిని; 7) సర్వ జృంభిణి; 8) సర్వవశంకరీ; 9) సర్వరంజని; 10) సర్వోన్మాదిని; 11) సర్వార్థసాధిని; 12) సర్వ సంపత్తి పూరణి; 13) సర్వమంత్రమయి; 14) సర్వద్వంద్వ క్షయకరి. మొత్తం=14.
5. సర్వార్థసాధక చక్రము	బాహ్యంగా వుండే (పది ఎట్టని త్రికోణములు) అధిదేవతలు = 10.	1) సర్వసిద్ధిప్రద; 2) సర్వసంపత్ప్రద; 3) సర్వప్రియంకరి; 4) సర్వమంగళ కారిణి; 5) సర్వకామప్రదః; 6) సర్వ దుఃఖ విమోచని; 7) సర్వమృత్యు ప్రశమని; 8) సర్వవిఘ్న నివారిణి; 9) సర్వాంగసుందరి; 10) సర్వసౌభాగ్యదాయిని. మొత్తం = 10.

3. శ్రీచక్రపరిరక్షకులు - పరివార దేవతలు		
6. సర్వరక్షాకర చక్రము	లోపలి పది త్రికోణములు (నీలిరంగు త్రికోణములు) అధిదేవతలు పది)	1) సర్వజ్ఞ; 2) సర్వశక్తి; 3) సర్వ ఐశ్వర్యప్రద; 4) సర్వ జ్ఞానమయి; 5) సర్వవ్యాధి వినాశిని; 6) సర్వాధార స్వరూప; 7) సర్వపాపహర; 8) సర్వానందమయి; 9) సర్వరక్షా స్వరూపిణి; 10) సర్వేప్సితదాయిని. మొత్తం = 10.
7. సర్వరోగహర చక్రము	ఎఱ్ఱని ఎనిమిది త్రికోణములు. లలితాసహస్రనామాలను అందించిన వాగ్దేవతలే వీటి అధిదేవతలు.	1) వశిని; 2) కామేశి; 3) మోదిని; 4) విమల; 5) అరుణ; 6) జయిని; 7) సర్వేశి; 8) కౌలిని. మొత్తం = 8.
8. సర్వసిద్ధిప్రద చక్రము	బిందువు చుట్టూ ఉండే త్రిభుజం లేక త్రికోణం	1) కామేశ్వరి; 2) వజ్రేశ్వరి; 3) భగమాలిని.
9. సర్వానందమయ చక్రము	ఎఱ్ఱని కేంద్రబిందువు	శ్రీలలితా కామేశ్వరులు

- నోరి భోగీశ్వర సోమయాజిశర్మ

7. భావనోపనిషత్తు - మూలము - లఘువ్యాఖ్య

- నోరి భోగీశ్వర సోమయాజిశర్మ

1. **శ్రీగురుః సర్వకారణభూతా శక్తిః**

ప్రతిపదార్థము : శ్రీ = కాంతియుక్తుడైన; గురుః = ఉపాయమైన కామేశ్వరుని తేజస్సు సర్వకారణభూతా = సమస్తకారణకారణమైన శక్తిః = విమర్శ స్వరూపిణియగు లలితయై ఉన్నది. జీవుని సృష్టికి కారణాలు పంచభూతాలు - పంచభూతాలకు కారణం - పరమేశ్వరి - కాన కారణం కారణశక్తి.

భావము : పరబ్రహ్మ వెలుగు విమర్శశక్తి ఈ సృష్టికి ఆద్యయైనది. సృష్టిమూలము అగుటయే గాక, ముక్తికి ఉపాయము చూపించెడిది చిచ్ఛక్తి శ్రీలలితయే -

2. **తేన నవరంధ్రరూపో దేహః**

ప్రతిపదార్థము : తేన = ఆగురువు అగు లలితకు సంబంధించిన నవరంధ్రరూపః = తొమ్మిది రంధ్రాలు కల, దేహః = శరీరము ఏర్పడినది.

భావము : శ్రీలలితాదేవిచేతనే తొమ్మిది ఇంద్రియాలగోలాలు కల్గినట్టి ఈ శరీరము లేక పిండాండము - బ్రహ్మాండము పుట్టినది.

3. **నవచక్రరూపం శ్రీచక్రమ్**

ప్రతిపదార్థము : దేహశబ్దము ఈ సూత్రంలోకి అనువృత్తి వచ్చును - ఈ దేహము నవచక్ర రూపం = తొమ్మిది చక్రాల ఆకారం కలిగినది. దీనికే, శ్రీచక్రమ్ = శ్రీచక్రమని వ్యవహారము.

భావము : 1. అథశ్చక్రము; 2. మూలాధారము; 3. స్వాధిష్ఠానము; 4. మణిపూరకము; 5. అనాహతము; 6. విశుద్ధ; 7. ఆజ్ఞా; 8. బ్రహ్మరంధ్రము; 9. ఊర్ధ్వచక్రము; ఈ 9 చక్రములు ఇట్లు ఈ దేహరూప శ్రీచక్రము త్రైలోక్యమోహనాది నవచక్ర సమష్టిరూపము.

4. **మూ - వారాహీ, పితృరూపా, కురుకుల్లా, బలిదేవతా**

ప్రతిపదార్థము : మన శరీరంలో వారాహీ = వారాహీ అనెడిశక్తి; పితృరూపా = తండ్రి ఆకారము కలదిగా భావింపవలెను; కురుకుల్లా = కురుకుళ్ళయను శక్తి తల్లిగా భావింపవలెను.

భావము : వారాహి స్త్రీ శక్తియైనను ఈ మె ముఖము పుంరూపమై ఉండుట వలన పితృరూపత్వము చెప్పబడినది కురుకుల్లను తల్లిగా భావింపవలెను.

5. **మూ - పురుషార్థాః సాగరాః**

ప్రతిపదార్థము : ధర్మార్థ, కామ, మోక్షాలనెడి పురుషార్థములే, ఈ దేహమందలి, సాగరాః = నాలుగు దిక్కుల నుండెడి సముద్రములు.

భావము : ఈ దేహమనెడి భూమికి చుట్టి పురుషార్థాలైన ధర్మార్థ కామమోక్షాలు చతుస్సముద్రాలు.

6. **దేహో నవరత్నద్వీపః**

ప్రతిపదార్థము : దేహః = ఈ శరీరము, నవరత్న ద్వీపః = నవరత్న ద్వీపాలు కలిగియున్నది.

భావము : ఈ దేహంలో 1. త్వక్; 2. మాంస; 3. రుధిర; 4. మజ్జ; 5. మేదస్సు; 6. శుక్ర; 7. స్నాయువు; 8. అస్థి; 9. ఓజస్సులు. 1. పుష్యరాగము; 2. నీల; 3. వైఢూర్య; 4.విద్రుమ; 5. మౌక్తిక; 6. మరకత; 7. వజ్ర; 8. గోమేధిక; 9. పద్మరాగమణులుగా నున్నవి.

7. **మూ - సంకల్పాః కల్పతరవస్తేజః కల్పకోద్యానమ్**

ప్రతిపదార్థము : సంకల్పాః = మనస్సులో ఉద్భవించెడి సంకల్పాలే. కల్పతరవః = కల్పవృక్షాలు. తేజః = మనస్సే తేజస్సు కల్పకోద్యానమ్ = కల్పవృక్షాలతోట.

భావము : మనస్సులో సంకల్పాలు కల్పవృక్షాలు, వాటివనమే ఉద్యానవనము.

8. **త్వగాది సప్తధాతురోమసంయుక్తః**

ప్రతిపదార్థము : త్వగాదిసప్తధాతురోమ సంయుక్తః = 1. త్వక్కు; 2. మాంసము; 3. రుధిర; 4. మేధస్సు; 5. మజ్జ; 6. స్నాయువుల; 7. అస్థి అనెడి ఏడు రోమములతో కూడినట్టి దేహము శ్రీచక్రంగా భావింపవలెను.

9. **రసనయా భావ్యమానాః మధురామ్లతిక్తకటుకషాయలవణ రసాః షడృతవః**

ప్రతిపదార్థము : రసనయా = నాలుకచే, భావ్యమానాః = ఆస్వాదింపబడుచున్నట్టి మధురామ్ల తిక్త కటు కషాయ లవణరసాః = 1. తీపి; 2. పులుపు; 3. చేదు; 4.కారము; 5. వగరు; 6. ఉప్పదనము అనెడి రుచులు. షడృతవః = 1. వసన్త; 2. గ్రీష్మ; 3. వర్ష; 4. శరత్; 5. హేమన్త; 6. శిశిర ఋతువులుగా భావింపవలెను.

భావము : స్పష్టము, ఆరు రుచులు, ఆరు ఋతువులుగా భావింపవలెను.

10. **జ్ఞానమర్ఘ్యం జ్ఞేయంహవిః జ్ఞాతాహెూతా జ్ఞాతృ జ్ఞానజ్ఞేయాఽభేద భావనం శ్రీచక్రపూజనమ్.**

ప్రతిపదార్థము : ఇందలి జ్ఞానం = తెలివి; అర్ఘ్యం = పూజాద్రవ్యము; జ్ఞేయమ్ = తెలిసికొనదగినది; హవిః = హెూమద్రవ్యము, జ్ఞాతా = తెలిసికొనువాడు; హెూతా = హెూమకర్త; జ్ఞాతృ, జ్ఞాన, జ్ఞేయానాం = జ్ఞాతృజ్ఞాన జ్ఞేయాలకు, అభేదభావనమ్ = అభిన్నమైన శ్రీలలితా పరమాత్మతత్త్వముగా భావించుటయే శ్రీచక్రపూజనమ్ = శ్రీచక్రాన్ని పూజించుట అగును.

భావము : జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయాలను ఏకీకరణము చేసి భావించుటయే శ్రీచక్రపూజ ఇదియే అన్తర్యాగము.

11. నియతిశ్శృంగారాదయోరసా । అణిమాదయః

ప్రతిపదార్థము : నియతి శృంగారాదయః = ప్రారబ్ధము శృంగారాది నవరసాదులు కలిపి మొత్తము; అణిమాదయః = అణిమాదిదశకంతో అభేదము = 1. కామము; 2. క్రోధము; 3. లోభము; 4. మోహము; 5. మదము; 6. మాత్సర్యము; 7.పుణ్యము; 8. పాపము బ్రాహ్మ్యాద్యష్టశక్తయః = బ్రాహ్మి మొదలగు అష్టశక్తులు.

భావము : 1. ప్రారబ్ధము; 2. శృంగారము; 3. హాస్యము; 4. కరుణ; 5. రౌద్రము; 6. వీరము; 7. భయానకము; 8. భీభత్స; 9. అద్భుతము; 10. శాన్తము ఈ పదియు అణిమాదిసిద్ధులు.

12. కామ క్రోధ లోభ మోహ మదమాత్సర్య పుణ్యపాపమయ్యాః బ్రాహ్మ్యాద్యష్ట శక్తయః

ప్రతిపదార్థము : 1. కామము; 2. క్రోధము; 3. లోభము; 4. మోహము; 5.మదము; 6. మాత్సర్యము; 7. పుణ్యము; 8. పాపము.

కామాదులు : 1.బ్రాహ్మి; 2. మాహేశ్వరి; 3. కౌమారి; 4. వైష్ణవి; 5. వారాహి; 6.ఇంద్రాణి; 7. మాహేంద్రి; 8. చాముండ అని అష్టశక్తులుగా భావించవలెను.

13. ఆధారనవకం ముద్రాశక్తయః

ప్రతిపదార్థము : ఆధారనవకం = 1. మూలాధారము; 2. స్వాధిష్ఠానము; 3.మణిపూరము; 4. అనాహతము; 5. విశుద్ధి; 6. ఆజ్ఞా; 7. బ్రహ్మరంధ్రము; 8.అధస్సహస్రకమలము; 9. లంబికాగ్రము; 10. వీటన్నిటియొక్క సమష్టి.

భావము : ముద్రాశక్తులు నవాధారములని వ్యవహారము. వీటిలో నుండు దేవతలు 1. సర్వసంక్షోభిణి; 2. సర్వవిద్రావిణి; 3. సర్వాకర్షిణి; 4. సర్వవశంకరి; 5.సర్వోన్మాదిని; 6. సర్వమహాంకుశ; 7. సర్వఖేచరి; 8. సర్వబీజ; 9. సర్వయోని; 10. సర్వత్రిఖండలుగా ప్రసిద్ధములు.

14. పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశ శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వా ఘ్రాణవాక్పాణిపాయూపస్థాని మనోవికారః కామాకర్షిణ్యాదిషోడశశక్తయః

ప్రతిపదార్థము : పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశాలు - 5
త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణాలు - 5
వాక్పాణి పాదపాయూపస్థలు - 5
మనోవికారము - 1
ఈ పదహారు షోడశశక్తులు - 16

భావము : షోడశదళంలోని - 1. కామాకర్షిణి; 2. బుద్ధ్యాకర్షిణి; 3. అహంకారాకర్షిణి; 4. శబ్దాకర్షిణి; 5. స్పర్శాకర్షిణి, 6. రూపాకర్షిణి, 7. రసాకర్షిణి; 8. గంధాకర్షిణి; 9.చిత్తాకర్షిణి; 10. ధైర్యాకర్షిణి; 11. వశ్యాకర్షిణి; 12. నామాకర్షిణి; 13. బీజాకర్షిణి; 14. ఆత్మాకర్షిణి; 15. అమృతాకర్షిణి; 16. శరీరాకర్షిణి.

15. **వచనాదానగమనవిసర్గానంద హానోపాదాన ఉపేక్షాఖ్య బుద్ధయః అనంగకుసుమాద్యష్టౌ**

ప్రతిపదార్థము : 1. వచనము; 2. ఆదానము; 3. గమనము; 4. విసర్గము; 5.ఆనందము; 6. హానము; 7. ఉపాదానము; 8. ఉపేక్ష. 1. అనంగకుసుమ; 2.అనంగమేఖల; 3. అనంగ మదన; 4. అనంగ మదనాతుర; 5. అనంగరేఖ, 6.అనంగవేగిని; 7.అనంగాంకుర; 8.అనంగమాలినిఅనెడి శక్తులుగా భావింపవలెను.

16. **1.అలుంబుసా; 2.కుహూ; 3.విశ్వోదరా; 4.వారణా; 5.హస్తిజిహ్వా; 6.యశోవతీ; 7.పయస్వినీ; 8.గాంధారీ; 9.పూషా; 10.శంఖినీ; 11. సరస్వతి; 12.ఇడా; 13.పింగళా; 14. సుషుమ్నా చేతి చతుర్దశ నాడ్యః సర్వసంక్షోభిణ్యాది చతుర్దశ శక్తయః**

భావము : 1. సర్వసంక్షోభిణి; 2. సర్వవిద్రావణి; 3. సర్వాకర్షిణి; 4. సర్వాహ్లాదిని; 5. సర్వసమ్మోహిని; 6. సర్వస్తంభిని; 7. సర్వజృంభిణి; 8. సర్వవశంకరీ; 9.సర్వరంజని; 10. సర్వోన్మాదిని; 11. సర్వార్థసాధిని; 12. సర్వసంపత్తిపూరిణి; 13.సర్వమంత్రమయి; 14. సర్వద్వంద్వక్షయకరి అనువారు పై పదునాలుగు నాడులందు ఉందురు.

17. **ప్రాణోదాన వ్యానోదాన సమాననాగకూర్మకృకరదేవదత్తధనంజయ దశ వాయవః సర్వసిద్ధి ప్రదాది, బర్హిర్దశారదేవతాః**

భావము : ప్రాణాది దశవాయువులు సర్వసిద్ధి ప్రదాది బహిర్దశార దేవతలు. ప్రాణ, అపాన, వ్యాన, ఉదాన, సమాన, నాగ, కూర్మ, కృకర, దేవదత్త, ధనంజయ వాయువులు.

18. **ఏతద్వాయుసంసర్గకోపాధి భేదేన రేచకః - పాచక - శోషకః - దాహకః - ప్లావకః ఇతి ప్రాణముఖ్యత్వేన పంచధా జఠరాగ్నిర్భవతి**

19. **క్షారకః - ఉద్గారకః - క్షోభకో - జృంభకో - మోహకో ఇతి నాగ ప్రాధాన్యేన పంచవిధాస్తే మనుష్యాణాం దేహగాః - భక్ష్య - భోజ్య - చోష్య - లేహ్య పేయాత్మకం పంచవిధ మన్నం పాచయంతి.**

20. **ఏతేదశవహ్నికలాః సర్వజ్ఞాద్యా అంతర్దశారగా దేవతాః**

భావము : పంచముఖ్య ప్రాణాల వలన, పంచ ఉపవాయువులు వలన జఠరాగ్ని పలు విధాలయి అన్నాన్ని జీర్ణింపచేసేవి అవుతాయి - మఱియు సర్వజ్ఞాదులగు శక్తులు అంతర్దశారగములయి ఉండును. సర్వజ్ఞ - సర్వశక్తి - సర్వైశ్వర్యప్రదాయని - సర్వజ్ఞాన - సర్వవ్యాధి నాశిని - సర్వాధార స్వరూపణ - సర్వపాపహర - సర్వానందమయి - సర్వరక్షా స్వరూపిణి - సర్వేప్సిత ఫలప్రదశక్తులు - 10.

21. **శీతోష్ణసుఖదుఃఖేచ్ఛా సత్త్వరజస్తమోగుణాః వశిన్యాదిశక్తయోఽష్టౌ**

భావము : 1. శీతము; 2. ఉష్ణము; 3. సుఖము; 4. దుఃఖము; 5. ఇచ్ఛ

మరియు 6. సత్త్వగుణము; 7. రజోగుణము; 8. తమోగుణము; ఈ 8 వశిన్యాద్యష్టశక్తులుగా భావింపవలెను.

1. వశిని; 2. కామేశ్వరి; 3. మోదిని; 4. విమల; 5. అరుణ; 6. జయిని; 7. సర్వేశ్వరి; 8. కాళిని అను దేవతలుగా భావించాలి.

22. శబ్దాదితన్మాత్రా పంచపుష్పబాణాః

భావము : శబ్ద - స్పర్శ - రూప - రస - గంధాలు పంచపుష్పబాణాలు

23. మనః ఇక్షుధనుః

భావము : మనః - మనస్సే, చెఱుకు విల్లు

24. రాగః - పాశః

భావము : రాగము అమ్మవారికి పాశమనెడి ఆయుధము

25. క్రోధోఽంకుశః

భావము : కోపము అంకుశముగా భావించాలి.

26. అవ్యక్తమహదహంకారః కామేశ్వరి - వజ్రేశ్వరీ భగమాలిన్యోఽన్తస్త్రికోణగాః

భావము : త్రికోణమందలి దేవతలు కామేశ్వరి - వజ్రేశ్వరి - భగమాలినులుగా భావించవలెను.

27. నిరూపాధికీ సంవిదేవ కామేశ్వరః

భావము : ఉపాధి అనగా ఆవరణము = ఆవరణంలేని శుద్ధజ్ఞానము కామేశ్వరుడు.

28. సదానందపూర్ణా, స్వాత్మైవ పరదేవతా లలితా

భావము : పరబ్రహ్మానంద పూర్ణయగు మన ఆత్మయే పరదేవతయగు లలిత.

29. లౌహిత్యమేతస్య సర్వస్య విమర్శః

భావము : వీనియొక్క లౌహిత్యమే విమర్శము.

30. అనన్యచిత్తత్వేన చ సిద్ధిః

భావము : ఇతర భావములు లేకుండా ఏకాగ్రముగా శ్రీలలితను భావించడంచేత సిద్ధులు కలుగును.

31. భావనాయాః క్రియా ఉపచారాః

భావము : లలితాదేవియొక్క భావనలే మాటిమాటికి అనుసంధానక్రియలు ఉపచారములు.

32. **అహంత్వమస్తినాస్తి కర్తవ్య ముపాసితవ్యమితి వికల్పానాం ఆత్మని విలాపనం హోమః**

భావము : నేను - నీవు - కలదు - చేయదగినది - ఉపాసింపదగినది - తగనిది అను వికల్పాలను ఆత్మయందు విలాపనము చేయుట హోమము అగును.

33. **భావనా విషయాణాం అభేదభావనా, తర్పణమ్**

భావము : భావనావిషయములను అభేదముగా భావించుట తర్పణమగును.

34. **పంచదశతిథిరూపేణ కాలస్య పరిణామాలోకనం పంచదశ నిత్యాః**

భావము : పంచదశ తిథుల రూపమున కాలము యొక్క - పరిణామము చేయుట పంచదశ నిత్యాదేవతలు అగుచున్నవి - సాదాఖ్య కల 16వది లలితాదేవి.

35. **ఏవంముహూర్తత్రితయం ముహూర్తద్వితయం - ముహూర్తమాత్రం వా భావనాపరో జీవన్ముక్తోభవతి స ఏవ శివయోగీతి కథ్యతే**

భావము : వ్యవధానం లేకుండా ఒక మూడు ముహూర్తాలు, రెండు ముహూర్తాలు లేక ఒక ముహూర్తం భావించిననూ వాడు జీవన్ముక్తుడే వాడే శివయోగి అనబడును.

36. **కాదిమతేనాంతశ్చక్రభావనాః ప్రతిపాదితాః య ఏవంవేదఽసోఽథర్వశిరోఽధీతే**

భావము : కాదిమతాన్ని అనుసరించి ఈ అంతశ్శ్రీచక్రభావనలు ప్రతిపాదింప బడినవి. ఎవడు ఇట్లు ఈ దేహాన్ని శ్రీచక్రంగా తెలిసికొని భావిస్తాడో వాడే అథర్వోపనిషత్తు చదివి అనుభవించి జీవన్ముక్తుడగుచున్నాడు.

సూచన : ముహూర్తం అనగా 2 గడియలకాలము (నలువది ఎనిమిది నిమిషాలు, నిఘంటువు ప్రకారము) 18 రెప్పపాట్ల కాలము 1 కాష్ఠ, 30 కాష్ఠలు 1 కల; 30 కలలు 1 క్షణం; 12 క్షణాలు 1 ముహూర్తము అని తెలియవలెను. ఘటిక అనగా 24 నిమిషాలు; 2 ఘటికలు అనగా 48 నిమిషాలు 1 ముహూర్తముగా కాలగణనము చేయవలెను అనగా 48 నిమిషాలు తనను శ్రీలలితాదేవినిగా తాదాత్మ్యం పొందినవాడు జీవన్ముక్తుడు, శివయోగి అనబడుచున్నాడు, భావన = ఆలోచన = తలపు = తదాకారాకారితమగు మనోవృత్తి సాధించుట ॥ జీవోబ్రహ్మైవనాపరః ॥ అనెడి తత్త్వానుభూతి కల్గినవాడై ముక్తుడు అగును.

శ్రీమహాగణాధిపతయే నమః

8. శ్రీచక్రము - శాక్తేయము

శ్రీచక్రం శివయోర్వపుః అని శివశక్తుల యొక్క శరీరమే శ్రీచక్రము. శ్రీ = అనగా సర్వచైతన్య స్వరూపము. ఇది వాక్కుకు - మనస్సునకు - శరీరానికి అందనిది, ఇది అస్తి, భాతి, ప్రియం అయిన బ్రహ్మస్వరూపము, ఇట్టిదానిని ధ్యానింప వీలుకాదు. అందువలననే, త్రిశతి, సహస్రనామాలు, బహురూపాలు = అనేక ఆకారాలు ఋషులచే కల్పించబడినాయి. అనుభూతికి వచ్చినవానికి ఈ నామరూపాలతో పనిలేకనే బ్రహ్మానందంతో ఉప్పొంగి పోవుదురు. చక్రము అనగా అంతటా సంచరించెడిది చైతన్య చక్రము మనలో ఆపాదమస్తకము ప్రసరించి తిర్గుచుండునది. ఇందువలననే ఉపాసకానాంధ్యానార్థం = బ్రహ్మణోరూపకల్పనా కావుననే తెలిసిన ముని శ్రేష్ఠులు ఈ శరీరమందు శ్రీచక్రోపాసన శ్రీత్రిపురసుందరీదేవతా తాదాత్మ్యమును గావించికొని అంతర్యాగముతో అనుభూతి తానాత్ములు అగుదురు. బహుర్మ్ముఖంగా చేసెడి ముద్రలు పాత్రాసాదనలు చతుష్షష్టి పూజలు - షోడశోపచార పూజలు - పంచోపచార పూజలు అన్నియు మానసికంగా ఏర్పరచుకొనిమౌనులు అగుదురు. సర్వలోకాలు కర్మఫల ప్రదేశాలు అణిమాద్యష్ట సిద్ధిరూపాలు. వాటితో కూడిన అనేక కోటి బ్రహ్మాండ జననిని ధ్యానించుట ప్రధానము. లోకాలను = కర్మఫలాలను అతిక్రమించి క్రీడించునదియే శ్రీలలిత. ఇట్టి మహైశ్వర్యము క్రిందికి ఒక మెట్టు క్రిందికి దిగి అరూపరూపగా లింగస్వరూపునిగా శివునిని యమించినది. తద్వారా సాధకులకు మార్గదర్శినియైన ఋషియే శ్రీలలిత. శ్రీచక్రస్థబిందు రూపిణియగు గురుమూర్తి యగు గుణనిధి శ్రీ త్రిపురసుందరి స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరాలను అందంగా ఆనందంగా అలరించిన హృదయగతచిచ్ఛక్తి

ఉ॥ శక్తివిహీనుడు ఏ పనికి చాలడు, శక్తియ; సర్వభూతసం ।
సక్తత, గాంచి, సర్వకృతి సాధనమైతనరారుచుండు ఆ ।
శక్తియ, ముక్తి కారణము, శక్తియ సర్వము, శక్తిలేనిచో ।
శక్తులుగారు. విష్ణు హరసారస సంభవ ముఖ్య నిర్జరుల్ ॥

శ్లో॥ నమ శ్రీశాంకరాద్వైతాఽఽనందతున్దిలితాత్మనే ।
హృదవిద్యాతమోభాను । శ్రీనారాయణశాస్త్రిణే ॥

భా॥ శ్రీమదాది శంకరాచార్యుల సిద్ధాంతమైన అద్వైతాఽఽనందంతో ఎల్లప్పుడూ ఉప్పొంగు ఆత్మకలవాడును, నాదగుహృదయకమలములోని అజ్ఞానమనెడి చీకటికి సూర్యనారాయణ మూర్తియగు బ్రహ్మర్షి యోగేశ్వరేశ్వరుడగు శ్రీ శ్రీదేవీ తాడేపల్లి రాఘవ నారాయణశాస్త్రి సద్గురు మహోదయునకు నమస్కారము. శక్తిదేవతగా కల్గినమతము శాక్తేయము.

శ్రీశాస్త్రిగారు సిద్ధపురుషులు, యోగులు, బహుగ్రంథరచయితలు, సంస్కృతాంధ్రభాషలలో శతావధానాష్టావధానాలు చేసిన విద్వత్కవులు, శాస్త్రాలలో ఉద్దండపండితులు పలుసభలలోపాల్గొని రాజాస్థానాలలో మెప్పులు పొందిన మహనీయులు, ఇవన్నీ ఒక ఎత్తు, తపోనిష్ఠా గరిష్ఠులగుట మరొక ఎత్తు. మహనీయుడు,మహాభాగుడగుటయూ మన అందరియొక్క మహాభాగ్యము. ఇదివరలో శ్రీలలితాదివ్యరహస్య సాహస్రనామ స్తోత్ర భాష్యము, శ్రీలలితా త్రిశతీభాష్యము శ్రీదేవీ నవరాత్రుల చివరిరోజులలో వారు చెప్పగా మేము విని ఆనందించెడివారమగుట తటస్థించినది. ఈ త్రిశతీభాష్యానికి అవతారిక శ్రీశాంకరవాఙ్మయమధూలిక అనివారు, వ్రాసినదానిని కొంచెము వివరించుటకు పూనుకొనుచున్నాము. సహృదయులు వారిపై భక్తిని ఎంచి ఇందలి మంచిని గ్రహించి మన్నింతురు గాక - శక్తి - శాక్తేయము - త్రిశతిభాష్యం ఈపైన రచించిన తెలుగు పద్యము మా గురువులు నాకు తోచినమాటలో ఉటంకించినారు. శక్తిని గూర్చి చెప్పుటకే శ్రీదేవీభాగవతాది గ్రంథములు పుట్టినవి. శక్తిలేనివాడు ఏ పనికీపనికిరాడు, శక్తి లేకున్న బ్రహ్మాది దేవతలు తమతమ సృష్టిస్థితి లయ కార్యాల పట్టున అసమర్థులు అశక్తులు

అని భావము. శ్రీదేవీభాగవతము 18 పురాణాలలో 5వదిగా వ్యాసాచార్యుడు పేర్కొనినాడు. శక్తి అనునది ఒకటి ఉన్నదనుట సత్యము నిర్వివాదము. ఈ సత్యమే సత్త అనబడును. ఏది భేదాలు లేనిదో, ఉనికి మాత్రమే అయి వాక్కుకు మనస్సునకు అందనిదో ఏది ఆత్మానుభవంతో మాత్రమే తెలియదగినదో ఏది త్రికాలాతీతమో అదియే సత్యము - జ్ఞానము - సత్త - అధిష్ఠానము - బ్రహ్మము ఇత్యాది నామాలతో వ్యవహరించుచున్నాము.

శ్లో॥ ప్రత్యస్తమిత భేదంయత్ । సత్తామాత్రమగోచరం ।
వచసామాత్మసంవేద్యం । తద్‌జ్ఞానం బ్రహ్మసంజ్ఞితమ్ ।
అస్తి, భాతి, ప్రియం, నామ । రూపం చేత్యంశపంచకమ్ ।
ఆద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం । తతోఽన్యద్విశ్వసంజ్ఞితమ్ ॥

ఘటము ఉన్నప్పుడే ఘటమని వ్యవహరింతుము. అచ్చట ఘటము లేకున్న ఘట వ్యవహారము లేదు. ఉండుటే సత్త, ఎప్పుడు ఉనికి ఉన్నదో అది ఆ ప్రకారము భాసించును. దాని ఆవశ్యకతననుసరించి అది ప్రియమూ అగుచున్నది. ఘకారటకారాలు కలిసి ఘటమని నామము, దాని ఆకారము రూపశబ్దంతో ఉండి నామరూపాలు సంపాదించుకొని, వ్యవహారంచేయుట జరుగుచున్నది. ఇందుమొదటి, అస్తిభాతి ప్రియాలు, బ్రహ్మస్వరూపము నామ రూపాలు కల్పితాలు అని ఈ నామరూపాల అంశలతోనే ప్రపంచము అని వేదవిదులు చెప్పుదురు. ఇది నామరూపాత్మక మయిన జగము.

ఈ శరీరము 9 ధాతువులు 9 యోనులు కలది. దశమధాతువు ఒక్కటే ఒక్కటి ఈ ధాతువులకన్నింటికి శక్తిని పుష్టిని ఇచ్చునది పరాశక్తి అని భాస్కరరాయలు వారు తమ భాష్యంలో పేర్కొనినారు. అరుణోపనిషత్తులో అష్టాచక్రా, నవద్వారా, దేవానాం, పూరయోధ్యా, అనునది దీనికి మూలము. ఈ శరీరమునందు 9 చక్రములు 9ద్వారాలు కలవు అష్టాచక్రా నవద్వారా అనుటయూ, తొమ్మిదికి దగ్గఱనున్నది 8, కాన సరిపడును, దేవానాంపూః = అనగా శరీరము, 9 ద్వారాలు = యోనులు = రంధ్రములు, 2కన్నులు, 2శ్రోత్రాలు, 2నాసములు, 1నోరు, 2మలమూత్రద్వారాలు ప్రసిద్ధాలే ఇవి =

9. ఈ శరీరంలో 1. త్వక్, 2. మాంసము; 3. రక్తము; 4. మేదస్సు; 5. మజ్జ; 6. స్నాయువు; 7. అస్థి; 8. రేతస్సు; 9. ఓజస్సు అనునవి 9 ధాతువులు. ఈ ధాతువులకు అన్నింటికి పుష్టి గూర్చునట్టి దశమధాతువు పరాశక్తి, ఈ పరాశక్తి 1. అథస్సహస్రారము; 2. మూలాధారము; 3. స్వాధిష్ఠానము; 4. మణిపూరకము; 5. అనాహతము; 6. విశుద్ధ; 7. ఆజ్ఞా, 8. బ్రహ్మరంధ్రము; 9. పీఠిక చక్రాలు మొదలగువాటిపై పెత్తనం కలిగి కేవల యోగులకు మాత్రమే ఈ సత్త అనుభవైక వేద్యమై యుండును. స్త్రీ పుంనపుంసకలింగాతీతము.

శ్లో॥ నవధాతురయందేహః । నవయోని సముద్భవః ।
దశమిధాతురేవైషా । పరాశక్తిరుదీరితా ॥ 1

శ్లో॥ న స్త్రీ నచపుమానేష । నైవచాయం నపుంసకః ।
యద్యచ్ఛరీరమాదత్తే । తేనతేనసయుజ్యతే ॥ 2

షట్చక్రకృతసంచారాం సార్థత్రివలయావృతాం అని గరుడపురాణము. 6 చక్రాలు దృశ్యాలు, ఇతరాలు అదృశ్యాలని పరాశక్తి మొదట శబ్ద బ్రహ్మముగా వెలువడి ప్రాణశక్తి అయి అర్థరూపాన ప్రపంచముగా వివర్తిల్లినది. అనాదినిధనమయిన ఈ బ్రహ్మము శబ్దతత్త్వము అక్షరము అర్థభావంతో వివర్తమై విశ్వమైనది అని హరికారికను పతంజలి మహాభాష్యంలో ఉట్టంకించినాడు. ఇట్టి శ్రీమాత, మంత్రశాస్త్ర ప్రకారము, శివుడు ప్రకాశము దేవి విమర్శ శివుడు అకారము. దేవిహకారము, శివుడు శుక్రధాతువు. దేవి రక్తము, శివుడు తెలుపు ఆదిశక్తి ఎఱుపు. శివుడు పురుషుడు గాయత్రీ చిచ్ఛక్తి ప్రకృతి, అచ్చులు శ్రీమాత హల్లులు శివుడుగా అయి అహం బ్రహ్మరూపిణీ

శ్లో॥ అనాదినిధనం బ్రహ్మ । శబ్దతత్త్వం యదక్షరం ।
వివర్తతేఽర్థభావేన । జగతః ప్రక్రియాయతః ॥ - హరికారిక

శ్లో॥ స్వాత్మైవలలితామతా । అని భావనోపనిషత్తు.

శ్లో॥ హకారేణ బహిర్యాతి । సకారేణ విశేత్పునః ।
హంసోహంసేతి మంత్రేణ । జీవోజపతితత్త్వతః ॥

గరుడపురాణం 12వ అధ్యాయం, 80వ శ్లో॥

ఊర్ధ్వమూలమథశ్శాఖం అని భగవద్గీత.

మత్తః ప్రకృతి పురుషాత్మకం జగత్, అని ఆధర్వవేదవాక్య ప్రమాణం ప్రకారం తానే ఈ విశ్వరూప సృష్టికి ప్రకృతి పురుషులైనట్లు దేవియే తెల్పినది. స్వాత్మయే లలిత అని భావనోపనిషత్తులో కలదు. ఈ ప్రకృతి పురుషులే మనలోనున్న అహము, శబ్దమునందు జ్ఞానరూపమైన 1. ప్రకాశము; 2. కంపము; 3. దోరగిలివినుట, ఈ 3న్నూకన్పట్టును. జ్ఞాత - జ్ఞానము - జ్ఞేయము. ఈ అకారాహకారాలలో అక్షరసమూహము అంతా చేరియున్నట్లే ప్రాణశక్తిలోని అకారహకారనాదాలు కలిసి అహం అని జీవుడై విశ్వరూపుడై నాడు. అహమనగా పాపాలను విడిచిపెట్టువాడు లేక పాపాలను దహించెడిది అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు నేను జీవుడనుగాను, ఆ పరమాత్మను అని అజపాగాయత్రి రూపంగా శ్వాస నిశ్వాసలుగా వెడలుచున్నవనుట, సత్యమ్మని ఈ త్రిశతీభాష్యానువాదంలో శ్రీశాస్త్రిచరణులు, విశేషములలో ఒకచోట వివరించినారు. ఇయ్యది అష్టాక్షరగాయత్రి అజపాగాయత్రి ఆత్మవిద్య - అయినను ఈ శరీరమే నేను అనుకొని భ్రాంతితో సంసారసాగరాన పడుచున్నాము. ఆత్మశక్తి యథాతథంగా తత్త్వతః సంపాదించుకొనుటకై శ్రీవ్యాస శంకరాచార్యాదిగురువులు. వారు తరించి తమతమ ఉపదేశామృత వాక్యాలతో అనేకగ్రంథాలలో తెల్పి మనలను జీవన్ముక్తులను చేయుటకు అనేక గ్రంధరచనలతో సగుణబ్రహ్మానువెలయించినారు. సగుణమూర్తులకు అనేక రూపాలు - అనేక నామాలు - అనేక స్తోత్రాలు సాధకుల అభీష్టానికి వీలైనట్టుగా గురువులు తెలిపియున్నారు.

సంసార వృక్షానికి మూలపువేళ్లు, ఊర్ధ్వభాగమున కలదు, దాని శాఖలు క్రిందికి కలవు, లోకంలో చెట్టు కూకటివేళ్లు క్రిందికి ప్రాకుట కొమ్మలు పైకి యుండుట ప్రకృతి సిద్ధము, ఇది అట్లు గాదు పీఠిక చక్రంలోని కామేశ్వరి కామేశ్వరులకు పైన గల పరాశక్తి, మూలపు దుంప ప్రాణుల కర్మ పరిణామ ప్రవణమైనపుడు, ప్రకృతి పురుషులుగా మొలకలెత్తుదురు. అధిష్ఠానమనగా ఆధారము; అనుయోగి దీనిపైన చేయబడిన వికల్పాలే ప్రతియోగితలు = భేదాలు ఇవియే ఈకనబడుచున్న అనేక కోటి బ్రహ్మాండాలు. వేదాన్తులకు తార్కికులకు కొన్ని భేదములు కలవు. వేదాన్తులు కేవలము బ్రహ్మాసత్త్యం. అది ఏకము అందురు. జగన్మిథ్యయనుట ద్వితీయ వస్తువుగా తీర్చిదిద్దుటకు

గాదు. వ్యావహారిక సత్యత్వమును అంగీకరించుట కొఱకే అని వారివాదము. కాన సత్త ఒక్కటే అది ప్రాణశక్తి జీవులందరిలో సద్రూపమై భాసిల్లుచున్నది.

ఇతరులు అద్వితీయ వస్తువు కుదరదు. ద్వితీయవస్తువై ఆకాశాదుల సంతరించుకొని బహుభేదాలను సంతరించుకొని ద్వైత ప్రపంచమైనది, ద్రవ్య, గుణ, సామాన్య, విశేష సమవాయ విశేషాభావములు సప్త పదార్థాలు, తదతిరిక్త పదార్థము శక్తిగా అంగీకరింప పనిలేదు. వెనుకచెప్పిన శక్తి ఒకపదార్థముగా నంగీకరింప పనిలేదు. ప్రతీతి వ్యవహారాల వలన పదార్థసిద్ధి గదా అని అందురు. ఆకాశము శబ్దగుణకము. వేదమతమున అది అవకాశ ప్రదేశము, లేక శూన్యము. బంగారము = సువర్ణము = తైజసము, వేదమతంలో అయ్యదిపార్థివము, ఇట్లు వేదాంతులమతానికి తదితరమతాలకు కొన్నింటిలో భేదాలు కన్పట్టును.

చిచ్ఛక్తిః = స్వప్రకాశము = స్వతంత్రమైనది. పరాధీనము కానిది. శక్ల్ = శక్తౌ అనుధాతువుకు భావార్థమున తిప్రత్యయము చేయగా శక్తి అను రూపము ఏర్పడును. దీనికి సామర్థ్యము. కరణార్థకవ్యుత్పత్తిననుసరించి శక్యతే అనయేతిశక్తిః = దీనిచే ఈ పనిచేయ సమర్థమగునని అర్థము. ఎట్లన్ననూ శక్తి - దశమీధాతురేవైకా పరాశక్తిరితీరితా అని పూర్వం చెప్పబడినది. దీనిని ఆపస్తంబుడు యోదేవస్సవితా స్మాకం ధియో ధర్మాదిగోచరాః ప్రేరయేత్తస్య యద్భర్గస్తద్వరేణ్యముపాస్మహే అని పరబ్రహ్మార్థంగా తెల్పినారు.

వ్యాసాచార్యులు చిత్త స్వరూప, ఆద్యవిద్య, బుద్ధిప్రచోదయిత్రి. ఒక్కటియే యగు శక్తిని, గాయత్రిగా స్త్రీలింగ శబ్దముగా పేర్కొన్నారు. దానికి ముక్తా విద్రుమహేమ....... భజే అనెడి ధ్యానశ్లోకము చేర్చినారు. శ్రీశంకరులు పరబ్రహ్మ మనినారు.

శాక్తులందరు ద్విజశబ్దాభిధేయులు శైవులు వైష్ణవులు గారు, ఎందుచేతననగా ఆద్యవిద్యయగు శక్తి వేదమాతయగు గాయత్రిని వీరు ఉపాసించెదరు. కాన శాక్తులు ద్విజులు. గాయత్రీ మహామంత్రంలో ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ అని పుంలింగయచ్ఛబ్దము ఉండుట వలన శక్తి వేఱు శక్తి కల్గినవాడు, వేఱు అని విష్ణువు గాని శివుడు గాని సూర్యుడు గాని

తెల్పుటచే వేఱు వేఱు మతాలు ఉద్భుద్ధాలైనట్లు కానవచ్చును. మహానారాయణ మంత్రాలను ఆలోచించిన స్త్రీ పుంలింగ భేదం లేకుండా చెప్పబడి యుండుట వలన శ్రీశంకరులు గాయత్రిని నపుంసకలింగ పరబ్రహ్మముగా వర్ణించి గాయత్రీ మహా మంత్రమునకు ఏకమైన అద్వితీయ పరబ్రహ్మ యందు తాత్పర్యమునుడివినారు. మతము పుట్టుక పీఠిక చక్రమందు; అందున్నది శక్తియో శక్తుడో ఎవనికి ఎఱుక, యోగులకే ఆ చక్రము, అదృశ్యము. చక్రమందలి దేవుడగుటవలన ఇదమిత్థమని ఎవరికినీ చెప్పవలను కాదు.

ఏమైనను వేదశాస్త్రార్థనిర్ణయమిది ముమ్మాటికి సత్యము, సగుణమైన నిర్గుణమైనను పరాశక్తి ఒక్కతెయే పూజించతగినదని కాళికాపురాణము.

శ్లో॥ సత్యం సత్యం పునస్సత్యం । వేదశాస్త్రార్థ నిర్ణయః ।
పూజనీయా పరాశక్తిః । నిర్గుణాసగుణాథవా ॥

మరియూ ఎవరు భక్తవత్సలయగు చండిని పూజించరో వారిని వారి పుణ్యాలను కూడ ఆశక్తి దహించును. ప్రకృతి పరమేశ్వరియగు పార్వతి, ప్రత్యయము మహేశ్వరుడని చండముండాసురులను సంహరించుటచే చాముండా అనెడి పేరు కల్గినది. మాయ ప్రకృతి మాయి ఈశ్వరుడని పురాణ వాక్యాలు.

ఆద్యాశక్తిర్మహేశస్య చతుర్థా భిన్నవిగ్రహా ।
భోగేభవానీ, పురుషేషు విష్ణుః కోపేచకాళీ సమరే చదుర్గా ॥

అని బ్రహ్మాండపురాణము. ఈ శ్వరుని యొక్క శక్తి 4 విధాలు. భోగే = విస్తారమున భవానీరూపంగాను, పురుషుల యందు విష్ణువుగాను, కోపమందున కాళికాదేవిగాను, సమరమందున దుర్గాదేవిగాను ఉండునని శివశక్తులకు భేదములేదని అందుండి వచ్చిన భాగమే విష్ణువు కాన శివకేశవాభేదము సూచితము అగుచునేయున్నది. ఇట్లు త్రిమూర్తులలో ఎక్కువ తక్కువలు లేనే లేవు. ఒకే మూర్తి మూడు భాగాలుగా త్రిమూర్తులుగా భాగింపబడినది. ఏకైవమూర్తిర్బిభిదేత్రిధాసా అని కాళీదాసు శక్తి పారమ్యమును

ఉగ్గడించినాడు - శక్తిభాగాలే త్రిమూర్తులనుట స్పష్టమే ఈ శక్తి స్వరూపము హృదయమునందు బాలాత్రిపురసుందరిగాను అనాహత చక్రాన పార్వతీ పరమేశ్వరులుగాను భ్రూమధ్యమందు అర్ధనారీశ్వరముగాను సహస్రారమున కామేశ్వరీ కామేశ్వరులుగాను అర్చించబడుచుందురు. ఆపైన పీఠికచక్రమందలి శక్తి అదృశ్యము ఋషులు మాత్రమే చూడగలరు, మనలో అనేక మతాలు పురుష ప్రధానమైనవి కలవు. స్త్రీ ప్రధానమైనది ఒక్క శాక్తేయమతము మాత్రమే కలదు. ప్రకృతి అలింగ, దేవతా తజ్జనిత భంగులు లింగములు అనేకములు, ప్రకృతికి ఏలింగమూ లేదు. అట్లే బ్రహ్మకును, బ్రహ్మస్వరూపమునకు కూడ స్త్రీ పుంనపుంసక లింగములు లేవు కావున ప్రకృతి పురుషులు, బ్రహ్మస్వరూపులు, ఆ స్వరూపము దృగ్గోచరము కాదు. ఆతడే షోడశీకల గలవాడు. ప్రజాపతి సర్వయజ్ఞ సంబంధమును, తేజోవంతములగు భాగముల గూర్చి 16 భేదాలు కలదిగ చేసి విశ్రాన్తుడయ్యెను. అదియే షోడశియజ్ఞమాయెను. పురాణోక్తులు అన్నియూ శివునితో గూడిన శక్తియే అందరికినీ ఉపాస్యము అని తెలియజేయుచున్నవి. ఈ కారణంవలననే శ్రీదేవీ సగుణమూర్తులను తచ్చిత్రాలను ఎక్కువగా చేర్చి గ్రంధాలలో ప్రకటించుట జర్గినది. నిర్గుణమైన శక్తిని భావించుట సాధ్యమైన పనికాదు గదా!

---

1. ప్రకృతిః పార్వతీసాక్షాత్ । ప్రత్యయస్తు మహేశ్వరః ।
   యస్మాచ్చండంచముండంచ । గృహీత్వాత్వము పాగతా ॥
2. చాముండేతితతోఖ్యాతా । దేవిత్వంచ భవిష్య సి।
   మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యాత్ । మాయినం తు మహేశ్వరం ॥
3. యోన పూజయతే చండీం । చండికాం భక్తవత్సలాం ।
   భస్మీకృత్వాస్య పుణ్యాని । నిర్దహేత్తమపీశ్వరీ ॥
4. శివేనసహితాం దేవీం । భావయేద్భువనేశ్వరీం ।
   భం వృద్ధింగచ్ఛతీతి । భగః ప్రకృతిరుచ్యతే ॥
5. ముఖ్యోభగస్తు ప్రకృతిః । భగవాన్ శివ ఉచ్యతే ।
   భగవాన్ భోగదాతాచ । నాన్యోభోగ ప్రదాయకః ॥
6. భోగలింగాత్మకం జ్ఞాత్వా । లింగేయోఽర్చయతే హిమాం ।
   మమ తస్మాత్ప్రియతరః । ప్రియోమావిద్యతే క్వచిత్ ॥

శ్రీరామ

౨. షోడశి

ఈ షోడశీ చంద్రకళకు జ్ఞానకళయని పేరు. ఇది కామేశ్వరీ కామేశ్వరుల శిఖలయందలి అలంకారము శిరోభూషణము. దీనికే ధ్రువకలయని, సాదాఖ్య కలయని నామాంతరాలు కలవు - షోడశ అనగా పదహారు ప్రశ్నోపనిషత్తులో ఇట్లీయబడినది. షోడశ = 16 కలది షోడశి అని అగును.

1. ప్రాణము; 2. శ్రద్ధ; 3. ఆకాశము; 4. వాయువు; 5. జ్యోతిస్సు; 6. జలము; 7. పృథ్వీ; 8. ఇంద్రియాలు; 9. మనస్సు; 10. అన్నము; 11. వీర్యము; 12. తపస్సు; 13. మంత్రము; 14. కర్మలు; 15. లోకాలు; 16. నామము. ఇట్టి 16 కలలు కలవాడు షోడశీ అని చెప్పబడును. అతి రాత్రే షోడశినంగృహ్ణాతి నాతిరాత్రేషోడశినంగృహ్ణాతి, షోడశీ అను క్రతువులో షోడశీ యరూపమైన సోమరసపాత్ర పరమాత్మయే అందు స్తుత్యము.

కావుననే యస్మాజ్జాతానపరానైవకించనాస య ఆవివేశభువనాని విశ్వా। ప్రజాపతిః ప్రజయా సంవిదానః త్రీణి జ్యోతీగ్ంషి స చతే షోడశీ అను ఋక్కు దీని వైశిష్ట్యమును ఉగ్గడించుచున్నది. ఏ పరబ్రహ్మ నుండి ఈ జగత్తు పుట్టినదో దానికి ముందు కీర్తి లేదు. ఆకారణంచేత దానికంటె పరమైనది ఉత్కృష్టమైనదీ లేదు, ఎవడు ఈ సమస్తమైన భువనాలను ఏది ఆక్రమించి ఆవేశించినదో అంతకంటె మరొకటి లేదు. మరియు జీవరూపంగా అంతటా ప్రవేశించి తననుండి ఉత్పన్నమైన దేవతిర్యఙ్నరాది రూపముతో సంవిదానః, సంసర్గతాదాత్మ్యమును పొందియున్నాడో ఆ పరమేశ్వరుడు అగ్న్యాదిత్య చంద్రరూపములైన మూడు జ్యోతిస్సులతో సచతే = సమవైతి = తాదాత్మ్య సంబంధమును పొందియున్నాడు.

విష్ణుముఖావై దేవాశ్ఛందోభి రిమాంలోకానన
పజయ్యమభ్యజయన్ మహాగ్ంఇంద్రో వజ్రబాహుః

షోడశీశర్మయచ్ఛతు = విష్ణువు మున్నగు దేవతలు వేదాలతో జయింపలేని లోకాలను జయించినారు. వజ్రాయుధుడగు ఆ దేవేంద్రుడే

షోడశి అని ఆ షోడశి సుఖాన్ని ఇచ్చు గాక! షోడశీరూపుడగు ఇంద్రుడు వజ్రాయుధుడై మాపాపాలను పటాపంచలు చేయుగాక! ఎవడు మమ్ములను ద్వేషించునో మేము ఎవ్వరిని ద్వేషించెదమో అట్టి ద్వేషము పాపమువలననే కలుగును ఆ పాపాన్ని కలుగనీయ కుండుగాక! అని విద్యారణ్యులు షోడశిని గూర్చి క్లుప్తంగా తెల్పినారు. పూర్ణిమాంతతిధులు 15 వృద్ధిని పొందునని, కృష్ణపక్ష తిథులు క్షయాంతములు మిగులునది 16వది అమావాస్య తిథి. ఇది వృద్ధిక్షయాలు లేని తిథి. ఈ అమావాస్యనాడు ఆంధ్రులు కార్యారంభము చేయరు ద్రావిడులు అమావాస్య షోడశకళావృత పరమాత్మగా ఎంచి అమావాస్య కార్యారంభమునకు మంచిదని గ్రహించు చుందురు. షోడశియైన పరమాత్మ ఆనాడు అంతటా నిండియుండును. కార్యమైన జగత్తుతో కారణరూపుడగు షోడశి తాదాత్మ్య సంబంధ్ధుడగుటవలన ఏ ప్రాణిని అమావాస్య నాడు హింసించకూడదను ధర్మము కూడ లోకమందు ఏర్పడినది. ఉపాసనములోనైతే పంచదశీ అక్షరాలు కల పంచదశికి శ్రీ అను ఒక బీజాక్షరం కల్పిన షోడశాక్షరీ మహామంత్రమగును. ఇట్టి షోడశీ మంత్రమును శిష్యులను పరీక్షించనిదే ఈయగూడదను నియమం కూడా కలదు. అడిగినవానికి రాజ్యమైనా తన శిరస్సునైనా కాదనకుండా ఈయవచ్చును. షోడశాక్షర మంత్రము ఏ గురువూ ఈయరాదను అను శాసనము కూడ కలదు. శ్రీశాస్త్రి గారు ఒకప్పుడు షోడశాక్షరి ఉపదేశం కొఱకు ఒకరివద్దకు వెళ్లిరి. వారి వద్ద ఒకరోజు ఉండి వారిదైన ఆచారం వీరికి సొక్కక వెనుదిరిగివచ్చిరి. తదుపరి వారి మామగారు శ్రీ అద్దేపల్లి సోమనాథశాస్త్రి గారు స్వప్నంలో కనిపించి షోడశికై వారి వద్దకు వీరివద్దకు వెళ్లుట ఎందులకు? నేనే ఉపదేశింతునని ఉపదేశించి వెళ్లిరి. శ్రీగురువులు పంచదశి మహామంత్రమును మాత్రమే శిష్యులకు ఉపదేశించెడివారు. షోడశి అడిగినచో అయ్యది స్వప్నోపదేశమగుట వలన ఎవరికిని ఇచ్చుటకు మనస్కరించనివారుగా ఉండెడివారు శ్రీచంద్రశేఖరయతులు ఒకపరి శ్రీశ్రీశ్రీకామకోటిపీఠాధిపతులు వీరిని ఆహ్వానించిరి. ప్రసంగవశమున మీరు విష్ణువును ఏవిధంగా భావింతురు? తెలుపుమనిరి. ఆశువుగా శ్రీశాస్త్రులు వారు ఇట్లు చదివిరి ॥

శ్లో॥ శక్త్యా తురీయం శివదక్షిణాంగం । లక్ష్మీంహృదా నాభిబిలేనచాజం ।
అన్తర్బహిర్విశ్వమదోంత రేమాం । బిభ్రాణ మభ్రాయిత మోమి తీమః ॥

అని చదివిరి, వెంటనే చంద్రశేఖర యతులు ఈ శ్లోకం గతంలో రచించినదా ఇప్పటి ఆశువా అని అడిగిరి. శ్రీశాస్త్రులు వారు ఆశువుగా ఇప్పుడు చెప్పినదే ఈశ్లోకము అనిపలుకగా వారు ఆశ్చర్యపడిరి. శ్రీ శాస్త్రిగారు రచించిన మత్స్వప్నము సంస్కృత కావ్యము నిత్యపారాయణ గ్రంథముగా కూడా చేసికొనినారు

శ్లోక వివరణము :- విష్ణువు, శక్తిలో నాల్గవభాగము, శివుని, దక్షిణశరీరము హృదయమున లక్ష్మి కల్గినట్టిది; బొడ్డున బ్రహ్మను ధరించినట్టిది, బైటాలోపల విశ్వాన్నంతటిని ధరించినది. వీటికి మధ్యనునన్ను ధరించినది, ఆకాశం వలె నున్న ఓంకార స్వరూపుడైన ఆ విష్ణువును నేను భావించుచుందునని సమాధానము.

మరొకపరి స్వానుభవంతో కూడిన శ్లోకము చెప్పిరి.

స్వస్మై నమః పదమహం కరవాణి వాణి । మత్తో న హీతరదథైక మనేకకంవా ।
అస్మాదసత్తదధి, వా, స్వరస ప్రసారా । ఆవిర్భవత్వహమదః ప్రతియోగితత్త్వమ్॥

పదచ్ఛేదము :- స్వస్మై, నమః పదం, అహం, కరవాణి, వాణి, మత్తః, న, హి, ఇతరత్, అథ, ఏకం, అనేకకం, వా, అస్మాత్, అసత్, తత్, అధి, వా, స్వరసప్రసారా, ఆవిర్భవతు, అహమదః ప్రతియోగితత్త్వమ్.

ప్రతిపదార్థము :- హే వాణి = ఓ సరస్వతీ, ఓ కుండలినీ? స్వస్మై = నా కొఱకు పరబ్రహ్మము కొఱకు నమః పదం = నమః అను పదమును = త్యాగపదమును, అహం = నేను, కరవాణి = ప్రయోగింతును చేయుదును, మత్తః = నాకంటె ఇతరత్ = మరొకటి, ఏకం = ఒకటిగాని, అనేకకం వా = అనేకములైనది గాని, నహి = లేదు గదా! అస్మాత్ : అస్మచ్ఛబ్దముతో వ్యవహరింపబడు నాకంటె, తత్ = అది, అధి = అధికమైనను, అసత్ = లేనిదే అగును. వా = అల్పమైనదైనను, అసత్ = అసత్తే అగును, స్వరసప్రసారా = తన బ్రహ్మానందరస ప్రసారము అంతటా గల వాణియే కుండలినియే =

అహమదః ప్రతియోగితత్త్వం = అస్మచ్ఛబ్ద అదశ్శబ్దాలకు ప్రతియోగుల మూలము = అనగా స్వభావము = నేను, అది, అను శబ్దార్థాలకు ఆధారమైనది, మూలమైనది. ఆవిర్భవతు = ఆవిర్భవించుగాక ఉదయించు గాక అని ప్రతిపదార్థము.

భావము :- ఓ వాణీ నాకొఱకు నేను నమః పదమును ప్రయోగింతును. నాకంటె ఈ ప్రపంచాన మరొకటి అల్పంగాని అధికంగాని వస్తువు ఏమీలేదు - ఒకవేళ ఉన్నచో అది అల్పముగాని, అధికమైనదిగాని అసత్తైన వస్తువే వణ = శబ్దే, వణ్యతే = శబ్ద్యతే ఇతి వాణీ అనగా కుండలినీ ప్రాణశక్తి అని అర్థము. ప్రాణశక్తి, నిత్యధ్వని సంయుక్తమైనుండును.

ఏది మొదటి పాదమున సంబోధింపబడినదో అది వాణి నాదరూప కుండలిని కావున, అయ్యది పర, పశ్యన్తి, మధ్యమ, వైఖరి వాక్కు అయ్యది అఖండ సచ్చిదానంద రస స్వరూపము అంతటా వ్యాప్తి కల్గినట్టిది. అది, నాది, అను వ్యవహారాలకు అతీతమై అన్నిటికినీ ఆధారమైన అధిష్ఠానము = అఖండ చైతన్యము నాయందు ఆవిర్భవించుగాక పూర్వము అంతటా ఉన్నదే ఉదయించుగాక అని భావము.

సారాంశము :- అద్వైతము శ్రుతి స్మృతిశాస్త్ర సిద్ధాంతము అందు రెండవ వస్తువు లేదు. ఓ సర్వచైతన్య స్వరూపిణీ? పర, పశ్యన్తి, మధ్యమ, వైఖరీ రూపాలతో ప్రకాశించెడి బ్రహ్మచైతన్యమా? నా కొఱకు నేను నమః పదమును ప్రయోగించుట నాది ఏదీ ఈ ప్రపంచాన లేదని చెప్పుటకే మస్ = నాది, న = లేదు అని నమశ్శబ్దార్థము. మస్ = పరిణామము (మసీ పరిణమే అను ధాతురూపము మస్) న = లేదు. అనగా పరిణామరూపము లేదు అని మరొక అర్థము. నీ సన్నిధియందు నేను నిర్వికారుడను. న విద్యతే మా యస్య స నమః అను విగ్రహముచే ఆత్మవిద్య లేనివాడను నమః అను పదము ఆవృత్తిచేసిన నిర్వికల్పునిగా జేయుమని అర్థము లేదా ఆత్మవిద్యను పొందిన వానినిగా నన్ను చేయుము. ఓ ఆత్మ విద్యా స్వరూపిణీ నీ ఎదుట ఆత్మవిద్యకై సేవ చేసెదనని కూడా తాత్పర్యము.

లోకాన (పరాహము అనగా, పరబ్రహ్మము) స్థూల సూక్ష్మ కారణ, తురీయాలు అహము శబ్దవాచ్యములయ్యే ప్రయోగింపబడుచుండును. అన్నింటికి తెలుగులో నేను అనియే వ్యవహారము. ఈ నేను, అస్మచ్ఛబ్దము యొక్క అర్థము. పర, పూర్ణాహములు తీసికొన్నచో దీనిలో అత్వాధికత్వాలు లేనేలేవు. ఏకత్వానేకత్వాలు లేనేలేవు. ఏవి ఎట్లా ఉన్నా తలచినా తలవకపోయినా మనలో హృదయాకాశంలో ఎప్పుడూ వెలిగెడిదే ఆ అహము ప్రత్యక్చైతన్యము. అంతటా ప్రవాహంగా పరబ్రహ్మానందంగా నాలో ఉదయించుగాక అని తాత్పర్యం. పద్మ పాదాచార్యులవారు నమశ్శబ్దానికి, త్యాగము, నమస్కారము అను అర్థములే గాక ధ్యానము, నిదిధ్యాస, సేవ, అను అర్థాలు కూడ చెప్పిరి.

ఓ వాణీ! నేను ఎప్పుడూ మాటిమాటికిని ధ్యానించెదను అను అర్థము కూడా సమంజసము. ఓ వాణీ! నీవే నేను నేనే నీవు అనెడి, అర్థము స్వరసముగా ఉన్నది. నీకొఱకు, ఇహలోక పరలోక సౌఖ్యాలు, అనేక జన్మలలోని వాసనలను, పత్రపుష్పాలను మున్నగువాటిని త్యాగము చేయుదును. సర్వదృశ్యజాతాన్ని నశింపజేయుదును, నాది ఏదీ లేదు అంతానీవే! అను భావము దైన్యము గావున ఆదైన్యమును ఉడిపి నన్ను నీవలె పరబ్రహ్మస్వరూపమును జేయుము. పూర్ణానందునిగా జేయుము. సామాన్యముగా నీకొఱకు నేను నమస్కరింతును అనగా నాకంటె నీవు గొప్పవాడవు. నేను నీకంటె తక్కువవాడను నన్ను నీవానినిగా చేసికొని నా కార్యము సాధించిపెట్టమని అర్థము స్ఫురించును. ఇచ్చట శ్రీశాస్త్రులు వారు బహు జన్మ జన్మాంతరీయ వేదవేదాన్తాల వాసనావాసితాంతఃకరణులు కావున పైవిధంగా అద్వైతవేదాన్తార్థాలు కలిగిన అనుభవం ఈ శ్లోకంలో తెల్పినారు.

1. స్థూల; 2. సూక్ష్మ; 3. కారణ శరీరాలకు సాక్షియైనది; 4. తురీయ శరీరము, ఇది నాల్గవ శరీరము అని సంఖ్యచే పేర్కొనుట కల్పితమైన సంఖ్యగా తెలియవలెను. ఉన్నది ఒక్క వస్తువే. అది పరబ్రహ్మము. ఈ విధంగా క్రమోపాసనోన్మీలనము ఊహింపవచ్చును.

మొదటవాణి ఒక దేవత. ఆ దేవతను గూర్చిన నవవిధ భక్తులతో నమస్కరించుట అనెడి అర్థము. మొదటి సోపానముగా తలంపవచ్చును. తరువాత ఉపాసన సిద్ధించిన మీదట....

2. రెండవది వాణి సమష్టిదేవత. ఆ దేవత అంతా నిండి ఉన్నది. మంత్రంతో విద్యతోగాని కోటానుకోట్ల జపంతోగాని నేను వాణిని, వాణియే నేను అనెడి నిండైన భావం ఉపాసనలో కల్గుట.

3. మూడవది వాణి = పరబ్రహ్మానంద స్వరూపిణి. ఆ కుండలినీ స్వరూపాను సంధానంలో, ధ్యానము, ధ్యాత, ధ్యేయము అనెడి త్రిపుటి నశించి పరబ్రహ్మా నందము నందు మునిగి నిర్వికల్పక సమాధిని కలుగజేయు గాక, ఇట్టి సమాధికి శ్రీ శాస్త్రులు గారు చేరిరి. కావుననే ఇట్టి శ్లోకము వ్రాసినారు. ఇట్లు మొదట ద్వైతము తరువాత సమష్టి చైతన్యమగుట, అటు తరువాత త్రిపుటి నశించి పరబ్రహ్మానుభూతి యందు నిమగ్నమౌట అను అద్వైతము ప్రస్ఫుటము. త్రిపుటిలేనిది కాన నిర్వికల్పక సమాధి స్థితియు ఈ శ్లోకాన స్ఫురించుచున్నది.

శ్రీ లలితా త్రిశతి = మూడు వందల నామాలు కలది. ఇందు అగస్త్యుడు ప్రార్థనమురించి ఈ నామాలలో శివవర్ణము లేవి, శక్తివర్ణము లేవి అని అడుగగా, హయగ్రీవుడు అంబానుశాసనమువలన గోప్యములైనను వీటిని నుడువుచున్నాను. దీనివలన శ్రీవిద్య సర్వసిద్ధిదమగును. - కత్రయము హద్వయంతో చెప్పినవి శైవభాగములని ప్రకీర్తితములు, 100 నామాలు మిగిలినవి శక్త్యక్షరాలు. శక్తిచే చెప్పబడిన నామాలు. 140 నామాలు హ్రీంకారత్రయాదితో 60 నామాలు వెఅసి 300 నామాలు అగును. ఈ రీతి విభాగము తెలియకజేసిన విద్య సిద్ధి ప్రదకాదు. కాన గురువుల వలన తెలిసికొని శ్రీచక్రమును అర్థము చేసికొని పూజించవలెను. శ్రీలలిత దివ్యరహస్య సాహస్ర నామాలు వాగ్దేవతలు చెప్పినారు. ఈ మూడువందల నామాలు మాత్రము కామేశ్వరీ కామేశ్వరులు ప్రత్యేక ప్రత్యేకంగాను సమష్టిగాను చెప్పినవగుటచేత వీటి విషయాన వికల్పాలు చేయతగదు.

4 శివచక్రాలు 5 శక్తి చక్రాలు

1. త్రికోణము; 2. అష్టకోణము. దశకోణద్వయము (3+4), 5. చతుర్దశారచక్రము ఇవి 5 శక్తి చక్రములు.

1. బిందువు; 2. అష్టదళపద్మము; 3. షోడశదళము; 4. చతుష్కోణము = ఇవి 4 శివచక్రములు.

త్రికోణంలో బిందువు కలదు. అష్టకోణమునందు అష్టదళ పద్మము దశకోణద్వయము నందు షోడశారము కలదు. చతుర్దశారము నందు భూపురము సంశ్లిష్టములై ఉన్నవి. ఈ శైవచక్రాలకు శక్తి చక్రాలకు అవినాభావ సంబంధమును ఎవడు తెలిసికొనునో వాడు శ్రీచక్రవిదుడు శక్తి త్రికోణ రూపిణియని శివుడు బిందురూపుడని తెలియవలెను. శ్రీ విద్యావేత్త నుండియే శ్రీవిద్యగైకొనవలయును. ఇది శ్రీవిద్య.

అన్యవిద్యోపాసకులను అరుణోపనిషత్తు ఈవిధంగా నిందించుచున్నది - యజ్వులు - అయజ్వులు; విద్వాంసులు - అవిద్వాంసులు; ఇంద్రాగ్నులను తెలిసినవారు వీరందరు స్వర్గానికి పోవుచూ ఈ శ్రీవిద్యను అపేక్షించరు. అట్టివారు సూర్యకిరణాలచే ప్రేరితములైన ఇసికరేణువులవలె ఇహలోకాన్నుండి పరలోకానికి పరలోకాన్నుండి ఈ లోకానికి గమనాగమనాలు చేయుచుందురు. ఎవడు పునర్జన్మరహితుడో ఎవడు శివ స్వరూపుడో వానికే ఈ శ్రీవిద్య దక్కును. ఇది మోక్షవిద్య స్త్రీ విద్యకాదు. శ్రీవిద్య తెలిసినవాడే విద్వాంసుడు. లలితాసహస్రనామ పాఠం వలన ఏ ఫలం చెప్పబడినదో అదంతయూ ఇందలి ఏక=ఒక్క నామజపం వలననే కోటి లలితా సహస్రనామ జపఫలము కలుగును. త్రిశతీనామమహిమ చెప్పనలవికానిది. లలితా సహస్ర నామాలకు తజ్జపాదులకు తగిన ఫలము అంతటికి చివర బ్రాహ్మణ భోజనంతో సిద్ధించును. ఇదికూడ బ్రాహ్మణ సంతర్పణచే సిద్ధించును.

హయగ్రీవుడు ఇట్లు శ్రీలలితా త్రిశతీ ఫలశ్రుతిని చెప్పి లలితాంబికా ఆనందమగ్న హృదయుడు అగస్త్యుడును అట్లే ఆచరించి తన్మయుడయ్యెను. పూర్వపీఠిక, ఉత్తర పీఠికలతో ఒక్క పర్యాయం త్రిశతీనామాలు చదువవలెను. చదివెడి సమయంలో ఎక్కువ పర్యాయాలు మూలము పారాయణము చేయవలసి వచ్చినను దోషము లేదు. పూజాదులలోను ఒక్క పర్యాయము. పూర్వోత్తర పీఠికలు చదివిన సరిపోవును. దీనిని శ్రీవిద్యావేదికి మాత్రమే ఉపదేశించవలెను. ఇతరులకు ఉపదేశించకూడదు అనెడి నియమము మఱువకూడదు.

క ఏ ఈ ల

కామో, యోనిః, కమలా, వజ్రపాణిః

హ్రీం హ స క హ ల

గుహా, హ సా మాత రి శ్వాభ్రమింద్రః

హ్రీం సకల హ్రీం

పునర్గుహా సకలా మాయయాచ

పురూచ్యేషా విశ్వమాతాది విద్యా ॥

మొదటి కూటములో క ఏ ఈ ల హ్రీం

రెండవ కూటములో హ స క హ ల హ్రీం

మూడవ కూటములో స క ల హ్రీం

చివర పంచదశి

మహత్వము చెప్పబడినది

12 అక్షరాలు + 3 = మొత్తము 15

దీనికి శ్రీం కలిపినచో షోడశాక్షరీ మహామంత్రము అగునని లక్ష్మీధర పండితుడు మరియు శ్రీభాస్కరరాయలు చెప్పినారు. నిత్యాషోడశికారూపా 15 నిత్యలకు మూలమైనది షోడశీమంత్రము మంత్రస్వరూపురాలు, షోడశీగ్రహము సోమ రస పాత్ర నిత్యమైన యాగముచే మిక్కిలి సంతోషించునది. కోటివాజపేయ యాగాలతో తాను ఎట్లు సంతోషించునో కోటిషోడశి యాగాలతో ఎట్లు సంతోషించునో ఒక్క షోడశీమహా మంత్రోచ్చారణతో తానట్లు సంతోషించి భుక్తిముక్తులను ఇచ్చునది అని 3,4 విధాలైన ఫలాలను పై నామానికి నుడివినారు.

లలిత లేక కామేశ్వరి మొదలుకొని 15 మంది అంగదేవతలతో శ్రీ అనునది కలిసి, అక్షరాలు 16 అగును.

క ఏ ఈ ల హ్రీం కాది విద్య	వాగ్భవ కూటము
హ స క హల హ్రీం, హాది విద్య	మధ్యకూటము
సకల హ్రీం, సాదివిద్య	శక్తి కూటము

ఈ 15అక్షరాలకు శ్రీం బీజము కలిపిన 16 బీజాక్షరాలతో కూడిన షోడశీ మహామంత్రమగును. శ్రీషోడశాక్షరీ విద్య శ్రీబీజంతో కూడి షోడశి అయినది. గౌడ పాద సూత్రమునందు షోడశి 28 వర్ణాలు కలదని చెప్పబడినది. ఈ రెండింటికిని విరోధము లేదు. మొదటివి బీజాక్షరాలు 15 తరువాత కూటాలలో హ్రీం విడిచిన అక్షరాలు 12 + 1 శ్రీం ఒకటి కల్పిన 13 అగును దీనికి పంచదశి 15 కల్పిన = 28 మొత్తము అక్షరాలు కలదగును. విద్య అష్టావింశతి వర్ణవిశిష్ట అనగా 15 + 13 వర్ణాలు కల్పిన షోడశాక్షర విద్య అని అర్థము. సుభగోదయములో కలదు.

షోడశాక్షరీ అను పదానికి జీష్ ఎట్లు వచ్చును అని శంకరాగా గౌరాదిగణంలో పిప్పలాది గణము అవాంతరగణము ఆకృతి గణము అగుటను బట్టి అందు ఈ షోడశాక్షర పదము చేర్చి షిద్గౌరాదిభ్యశ్చ అను సూత్రంతో జీష్ వచ్చి షోడశాక్షరీ పదము సాధువగునని లేదా 3 కూటాలను మూడు అక్షరాలుగా లెక్కించి, ఈ మూడింటిని క ఏ ఈ ల హ్రీం హసకహల హ్రీం సకలహ్రీం, శ్రీం తో కలిపి చెప్పగా షోడశాక్షరి అని మరొక సమన్వయము కూడా తగునని శ్రీభాస్కరరాయలు పేర్కొనిరి.

షోడశీగ్రహము = సోమరసపాత్ర, ధ్రువకళ, ఇవి 16 ప్రాణ శ్రద్ధలు - 2, మహాభూత పంచకము = 5 + 2 = 7. కళలు = ఇంద్రియాలు, మనస్సు, అన్నము, వీర్యము, తపము, మంత్రము, కర్మలు, లోకాలు, నామాలు=16.

ఇది స్థూల, సూక్ష్మ సూక్ష్మతర, పరరూపాలు కలిగియుండును. స్థూలం అనగా పాదాది శిరః పర్యన్తం కల్గిన రూపము / అందలి సూక్ష్మము - పంచదశాక్షరాలే దేవి సూక్ష్మరూపము / కామకళాక్షరము సూక్ష్మతమరూపము (శ్రీం) అనునది, - కుండలిని పరా రూపమునకు సూక్ష్మతమమని పేరు.

శ్రీ = యనఁగా శవర్ణము రేఫము ఈ కారము బిందువు చివరగల మంత్రము. ఈ బీజమునకే శ్రీవిద్య యని పేరు. శ్రీబీజాత్మకమైన విద్య శ్రీవిద్య యని రహస్యము. ఈ ప్రకారము షోడశ నిత్యలకు ప్రకృతిభూతములైనవి (మూలకారణము) కకారాదులు. ఆషోడశనిత్యలు

శుక్ల ప్రతిపత్తు మొదలుకొని పౌర్ణమాసి చివరవఱకుఁ గల తిథుల రూపమున నున్నవారు, కృష్ణపక్ష ప్రతిపత్తు మొదలుకొని అమావాస్య చివర వఱకుఁ గల తిథుల రూపమున నున్నవారు, వీరే చంద్రకలలను పేరుగలవారు. చంద్రకలలే ప్రతిపత్తులోనగు తిథులగును. అట్లే జ్యోతిశ్శాస్త్రమునందు చెప్పఁబడినది. ప్రతిపత్తు అనునది చంద్రుని యొక్క ప్రథమ కల యగును. తక్కినవి ద్వితీయ (విదియ) లోనగునవి శుక్ల పక్షము నందు, కృష్ణపక్షము నందును రెండు, మూఁడు అను సంఖ్యాక్రమమున చంద్రకలలగును.

దీని అర్థమిది - చంద్రుని ప్రథమ కలకు ప్రతిపత్తు అని నామధేయము. ఆ ప్రతిపత్తే కలాస్వరూపమై సూర్యమండలము నుండి బయలు వెడలి వచ్చిన దగును. కృష్ణపక్షమందు ఆ ప్రథమ కల సూర్య మండలమున పునః ప్రవేశించు చున్నది. ఇట్లు శుక్ల పక్షము నందు సూర్య మండలము నుండి నిర్గమించిన కల ద్వితీయ కల ద్వితీయతిథి (విదియ) యగుచున్నది. కృష్ణపక్షము నందు మాత్రము సూర్యమండలమును ప్రవేశించినదై ద్వితీయతిథి యగుచున్నది. ఈ ప్రకారము అన్ని కలలును ఊహింపఁదగును. ఇందువలన పంచదశ కలావ్యవధానము (ఎడము) సూర్య చంద్రులకు ఎచ్చోట సంభవించునో అది పౌర్ణమాస్య (పూర్ణిమ) ఆ పంచదశీ కల యందు (15 కల లందు) సూర్య చంద్రులకు ఎచ్చోట అత్యంత సంయోగము కలుగునో అది అమావాస్య యగునని తెలియఁదగును. దర్శః సూర్యేంధుసంగమః అని అమరనిఘంటువు. అందువలన కౌలమతము నందు చంద్రకలాత్మిక లగు షోడశనిత్యలకు ప్రతిదినము ఒక్కరికి మాత్రమే అనుష్ఠానము, పూజ జరుగును. సమయ మతమునందు ప్రతిదినము షోడశనిత్యల కెల్లరకు త్రిపురసుందరీ రూపమున అనుష్ఠానము సిద్ధమై యున్నది. పంచదశనిత్యలు ఆ షోడశి యందు అంతర్భావమును పొందును.

ఈ సంప్రదాయక్రమము చక్కఁగఁ జెప్పినను దెలియఁ దగిన అంశములు దుర్విజ్ఞేయములై యున్నవి. కావున స్పష్టముగాఁ దెలియుట కొఱకు మరలఁ జెప్పుచున్నాము. ప్రతిపత్తు దినమునందు మొదట

త్రిపురసుందరి కల ధ్యానింపఁ దగుచున్నది. ద్వితీయమందు కామేశ్వరి కల, తృతీయ యందు భగమాలినీ కల, చతుర్థి యందు నిత్య క్లిన్న కల ఉపాస్య యగును. పంచమియందు భేరుండాఖ్య కల, షష్ఠియందు వహ్నివాసిని కల, సప్తమి యందు మహావిద్యే (వజ్రే) శ్వరి కల, అష్టమి యందు రౌద్రీ కల, నవమి యందు త్వరితాకల, దశమియందు కులసుందరీకల, ఏకాదశియందు నీలపతాక కల, ద్వాదశియందు విజయాఖ్య కల, త్రయోదశి యందు సర్వమంగళా కల, చతుర్దశి యందు జ్వాలాఖ్య కల, పంచదశి యందు మాలిన్యాఖ్యా కల ఉపాసింపఁ దగినవగుచున్నవి. అన్ని తిథులందు చిద్రూపాఖ్య కల షోడశి ఉపాస్యయగును. పై కలలు ఆయా తిథులందు ఉపాస్యలగుచున్నారు. ప్రతిపత్తునందు త్రిపురసుందరియని ఏ కల చెప్పఁ బడినదో అది చిద్రూపాత్మిక యగు ఒక కల గాదు, చిద్రూపాత్మిక యగు మూలవిద్యకంటె భిన్నముగా పూర్ణవిద్యగా అనుష్ఠించుటవలన మహిమ - ఫలము అధికము. త్రిపురసుందరి పేరుతో ప్రతిపత్కల ప్రతిపత్తునందే అనుష్ఠింపఁదగినది. ద్వితీయయందు కాదు. త్రిపురసుందరీ నిత్యకు ఇది నామసామ్యము మాత్రమే అని తెలియవలెను.

చంద్రకలాస్వరూపలగు ఈ షోడశనిత్యలకు షోడాశారమగు విశుద్ధి చక్రము స్థానమై యున్నది. అందు తూర్పుభాగము నుండి మొదలిడి క్రమముగా షోడశనిత్యలు ఆ చక్రకోణములు చుట్టుకొని యున్నారు. ఆ విశుద్ధిచక్రమునకుఁ గ్రిందగానున్న ద్వాదశారమగు సంవిత్కమలమున (అనాహత చక్రమందు) ద్వాదశ సూర్యమండలములు ప్రదక్షిణక్రమముగా చుట్టియున్నవి. ఈ పండ్రెండుగురు సూర్యులకు పండ్రెండు మాసములందు అధికారము గలదు.

ఈ విషయము సనత్కుమార సంహితయందు ఏడువందల శ్లోకములచే నిరూపింపఁబడినది. దాని నిచ్చట సంక్షేపముగాఁ జెప్పుచున్నాము. సూర్యచంద్రులిరువురు దేవయాన పితృయాన స్వరూపములైన ఇడా పింగళలను నాడుల మార్గమున అహోరాత్రములు సంచారము

చేయుచున్నారు. చంద్రుఁడు వామనాడీమార్గమున సంచరించుచు 72 డెబ్బదిరెండు వేల నాడీ మార్గములను అమృతముతోఁ దడుపుచున్నాఁడు. సూర్యుఁడు దక్షిణనాడీ మార్గమున సంచరించుచు ఆ చంద్రుఁడు వెదచల్లిచన అమృత బిందువులను ఉపసంహరించుచున్నాఁడు. ఎప్పుడు చంద్ర సూర్యులకు ఉభయులకు ఆధారచక్రమునందు సమావేశము కలుగునో అప్పుడు అమావాస్య తిథి ఉత్పన్నమగుచున్నది. ఆ యమావాస్య తిథి నుండి కృష్ణపక్షతిథులుత్పన్న మగుచున్నవి. ఇందువలననే, కుండలినీశక్తి ఆధార కుండము నందు సూర్యకిరణ సంపర్కము వలన విలీనమైన చంద్ర మండల మధ్య భాగమునుండి స్రవించు సుధచే నిండిన ఆ కుండమునందు నిద్రించు చున్నది. కుండలినీ శక్తి యొక్క సుషుప్తవ్యవస్థను కృష్ణపక్షమని చెప్పుదురు. ఎప్పుడు యోగి సమాహిత చిత్తుడై చంద్రస్థానము నందు చంద్రుని సూర్యస్థానమునందు సూర్యుని వాయువుచే నిరోధించుటకు సమర్థుఁడగు చున్నాఁడో అప్పుడు చంద్ర సూర్యులు నిరోధింపఁబడినవా రగుచున్నారు. అపుడు అమృత సేచనమునకుఁగాని, ఆ యమృతమును అపహరించుటకుఁ గాని అశక్తులగుదురు. అప్పుడు వాయువు చేత ప్రేరేపింపబడినదై స్వాధిష్ఠాన మందున్న వహ్నిచేత, శుష్కీభూతమైన అమృతకుండమునందు నిరాహారయై యున్న కుండలినీ శక్తి సుప్తోత్థిత యగుచు (మేల్కొని) సర్పము వలె పూత్కారము చేయుచు గ్రంథిత్రయమును భేదించుకొని సహస్రదళకమల మధ్య భాగమునందు వర్తించుచున్న చంద్రమండలమును కఱచుచున్నది. అందుండి స్రవించు అమృతధారలు ఆజ్ఞాచక్రము పైభాగమందున్న చంద్ర మండలమును అంతట తడుపుచున్నవి. అందుండి స్రవించిన అమృతధారలచేత, దేహమంతటిని తడుపుచున్నది.

అందువలన ఆజ్ఞాచక్రముపై భాగమందున్న చంద్రుని కళలు 15 పంచదశ నిత్యలై యున్నవి. ఆ పదునైదు కళలు వానికి క్రిందుగానున్న విశుద్ధి చక్రమును ఆశ్రయించి చుట్టును వర్తించుచున్నవి. సహస్ర దళ కమల మధ్య భాగమందున్న చంద్రమండలము బైందవస్థానమగును. అచ్చట నున్న కల, చిన్మయిు, ఆనందరూప ఆత్మయని పేర్కొనఁ బడుచున్నది. ఆ కలయే

త్రిపురసుందరి. ఈ ప్రకారము శుక్ల పక్షమునందే కుండలినీ ప్రబోధము గావించుటకు యోగీశ్వరులకు శక్యమగుచున్నది. కృష్ణపక్షమునందు శక్యముఁ గాదనుట రహస్యము. శుక్లపక్ష తిథులన్నియు పౌర్ణమాసి లేక పూర్ణిమ అను పేరుగలవగును. కృష్ణపక్ష తిథులన్నియు అమావాస్య యందు అంతర్భావమును బొందుచున్నవి. ఒక్క అమావాస్యయే కృష్ణపక్షమని చెప్పఁబడు చున్నది. ఇందువలననే ఆధారచక్రము అంధతామిస్రమగును. స్వాధిష్ఠానము మాత్రము సూర్యకిరణ సంపర్కము వలన మిశ్రలోకమై యున్నది. మణిపూరమన్ననో అగ్నిస్థానమై యుండినను దానియందుండు జలమునందు సూర్యకిరణములు ప్రతిఫలించుట వలన మిశ్రకలోక మగుచున్నది. అనాహత చక్రము జ్యోతిర్లోకమగును.

ఇట్లు అనాహత చక్ర పర్యంతము జ్యోతిస్తమస్సుల మిశ్రకమమైన లోకమగును. విశుద్ధిచక్రము చాంద్రలోకమగును. ఆజ్ఞాచక్రము మాత్రము చంద్రస్థాన మగుటవలన సుధాలోకమై యున్నది. ఈ రెండు లోకములందును సూర్యకిరణ సంపర్కము గలుగుటవలన జ్యోత్స్న (వెన్నెల) లేదు. సహస్రదళ కమలము మాత్రము జ్యోత్స్నామయ లోకమేయై యున్నది. అందున్న చంద్రుఁడు నిత్యకలాయుక్తుఁడై యున్నాఁడు. చంద్రబింబము శ్రీచక్రమగును. కల సాదాఖ్య అగును. ఇందువలన త్రికోణము ఆధార చక్రమగును. అట్లే అష్టకోణము స్వాధిష్ఠానమును, దశారము మణిపూరమును, రెండవ దశారము అనాహతమును, చతుర్దశారము విశుద్ధిచక్రము నగుచున్నవి. శివచక్ర చతుష్టయము ఆజ్ఞాచక్రమగును. బిందుస్థానము చతురశ్రము సహస్ర కమలమనుట సిద్ధించుచున్నది. ఆజ్ఞాచక్రమును పొందిన చంద్రునియందు 15 పంచదశ కలలును షోడశీ కల యొక్క ప్రతిఫలనమును గలవు. శ్రీచక్రరూపమైన చంద్ర బింబమునందు ఒక్క కల మాత్రమే యున్నది. ఆ కలయే పరమయగు కల యగును. దీనితోఁ జేరి 16 పదునాఱు కలలగును. అట్లే చెప్పఁబడినది చంద్రుని కలలు 16 పదునాఱు, సూర్యుని కలలు 24 ఇరువది నాలుగు, అగ్ని కలలు 10 పది కలిసి 50 ఏఁబది కలలగుచున్నవి. ఆ ఏఁబది కలల స్వరూపమున నుండునది మాతృకాచక్ర రూపిణియనియూ యెఱుంగునది.

ఈ ఏఁబది కలలు 50 పంచాశద్వర్ణాత్మికలై (అక్షరములై) పంచదశాక్షరీ మంత్రము నందు అంతర్భూతములగుచున్నవి.

ఎట్లనఁగా మొదటిదైన కకారముతో కడపటిదైన లకారము ప్రత్యాహృతమై (కైకొనఁబడినది) దాని మధ్యమందున్న వర్ణములను గ్రహించునదై యున్నది. ఈ లకారమే ఏ కారమునకు ముందు వర్తించు ఆకారముచే ప్రత్యాహృతమై పంచాశ ద్వర్ణములను గ్రహించునదై యున్నది.

అయ్యా ఈప్రత్యాహార గ్రహణముచేత పంచాశద్వర్ణాత్మకములైన మాతృకలను గ్రహించుటయందు కకార లకారముల ప్రత్యాహార గ్రహణ ప్రయాస మెందులకు? అనఁగా,

కకారము మొదలు లకారము చివఱ వఱకుఁ గల వర్ణములకు కల అను శబ్దముచే చెప్పఁ దగుట గౌణముగాఁ గలుగుచున్నది. వ్యంజనములు (కకారాదులు హల్లులు) స్వరములగు ఆకారాదులైన అచ్చులకు అంగములై యుండుటవలన, కలలకు, స్వరములకు గుణప్రధానము, భావప్రధానము అను వానిని దెలుపుట కొఱకు ఆ కకారలకారముల రెంటిని ప్రత్యాహారములు సనకాదు లాశ్రయించి చెప్పిరని తలంపవలయును.

(ం, ఁ, కల, నాదములు) నాలుగు అనుస్వారములు (సున్నలు) బిందు లక్షకములై (బిందువును సూచించునవై) యున్నవి. ఆ బిందువుచేత దానికిఁ బైనఁ దోఁచునట్టి నాదము సంగృహీత మగుచున్నది. ఇట్లు నాదబిందు కలాత్మకమైన శ్రీచక్రము త్రిఖండముగా నున్నదని చెప్పబడినది. శ్రీవిద్య యను రెండవ పేరుగలదైన సాదాఖ్య యను కల నాద బిందు కలలకు అతీతమై యున్నదని తెలియఁదగును.

ఇవి షోడశనిత్యలందు అంతర్భూతము లగుచున్నవి. అది యుక్తము. పదునాఱు స్వరములు - కకారము మొదలు తకారము దనుక గల 16 పదునాఱును, థకారము మొదలు సకారము వఱకు గల 16 పదునాఱు వర్ణములు - ఈ మూఁడు పదునాఱులును షోడశ నిత్యలందు అంతర్భూతము లగుచున్నవి. హకారము ఆకాశ బీజము బైందవాకాశమందు విలీనమగుచున్నది. ళకారము అంతస్థములందు (య ర ల వ) అంతర్భూతమై

యున్నను కకారముచే ప్రత్యాహారము కొఱకు మరల గ్రహింపఁబడిన దగుచున్నది. క్షకార మన్ననో కకార షకారముల సముదాయరూపమై యున్నదని గ్రహింపవలెను. కకారము మొదలు సకారము వఱకు గల వర్ణములు రెండు పదునాఱులును (32) స్వర సహితములై షోడశ నిత్యలందు అంతర్భూతము లగుచున్నవి.

అకారముచేత ప్రత్యాహారము చేయఁబడినదై క్షకారము అక్షమాల అని చెప్పఁబడుచున్నది. ఇందువలన క్షకారము చేత అక్షమను పదముచేత ఎల్ల మాతృకలు (వర్ణములు) సంగ్రహింపఁ బడినవగుచున్నవని తెలియనగును. ఇందువలననే అంతిమ ఖండమందు సకలహ్రీం అని కకార లకారముల కలయికయందు కలాశబ్దము సమకూడుచున్నది. కషల యోగమునందు క్షకార మేర్పడునని, ఈ ప్రకారము మంత్రముతో సర్వమాతృకలు సంగ్రహింపఁ బడినవని తాత్పర్యము.

ఇందువలన షోడశనిత్యలు మంత్రగతములైన షోడశ వర్ణాత్మకము లగుటయు, షోడశ వర్ణములు పంచాశద్వర్ణాత్మకము లగుటయు, పంచాశద్వర్ణములు సూర్య చంద్రాగ్ని కలాత్మకములగుటయు, సూర్యచంద్రాగ్నుల రూపమున త్రిఖండమగుటయు ఐక్య చతుష్టయము (నాలుగింటి కూడిక) గలిగినదని తెలియఁదగును.

ఈ ప్రకారము చక్రమంత్రములకు సైతము - ఎట్లనఁగా హ్రీం కారములు మూఁడును, శ్రీబీజమును శివ చక్రములు నాలుగింటి రూపముతోనున్న త్రికోణమునందు బిందు రూపముతో అంతర్భూతము లగుచున్నది. సకల అని మూఁడు వర్ణములచేత సంగ్రహింపఁ బడిన మాతృకయు, అక్షమాలాత్మికమైన మాతృకయు ఈ ఉభయములు గూడ క్రమముగా చక్రమునందు అంతర్భూతము లగుచున్నవి. అది యుక్తము. య ర ల వ లను అంతస్థములు నాలుగు, శ ష స హ లను ఊష్మములు నాలుగు, ఈ ప్రకారము ఎనిమిది అక్షరములు అష్టకోణ స్వరూపములై యున్నవి. 'క' మొదలు 'మ' వఱకు గల అయిదేసి వర్ణములు 25 అక్షరములు దశార

యుగ్మమునందు అంతర్భూతము లగుచున్నవి. చతుర్దశారమునందు అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ ఌ ౡ ఏ ఐ ఓ ఔ అను చతుర్దశ స్వరములు అంతర్భూతము లగుచున్నవి. అనుస్వార విసర్గములకు బిందువు నందు అంతర్భావము కలుగుచున్నది. ఈ ప్రకారము చక్ర మంత్రములకు సైతము ఐక్యము కలుగుచున్నది. ఇది సుభగోదయ మతానుసారమునఁ జెప్పఁబడినది.

పూర్ణోదయ మతానుసారమున నిట్లు వర్తించును. చంద్ర సూర్యాగ్నుల రూపమగుటచేత శ్రీచక్రము త్రిఖండములుగా నున్నది.

ఈ ప్రకారము మంత్రమునకు సైతము త్రిఖండత్వము సుప్ర సిద్ధమై యున్నది. చంద్రుని కలలు (బైందవులు) 16 పదునాఱును చంద్ర ఖండమునందు అంతర్భూతములగును. ఆ చంద్ర ఖండము ఇందు స్వరూపమైన యంత్ర ఖండమునందు అంతర్భూతమగును. ఈ ప్రకారము సూర్యునియొక్క 24 ఇరువది నాలుగు కలలు సూర్యఖండమునందు అంతర్భూతము లగుచున్నవి. ఆ భానుని ఖండము యంత్ర ఖండమునందు అంతర్భూతమగును. ఈ ప్రకారము కలలకు యంత్రమునకు, మంత్రమునకు ఐక్యమగుచున్నది తెలియఁదగును. ఈ ప్రకారము అగ్ని సంబంధములగు పది కలలు ఆగ్నేయ ఖండమునందు అంతర్భూతము లగుచున్నవి. ఆ ఆగ్నేయ ఖండము యంత్రమునందు అంతర్భూతమగును.

సుభగోదయమునందు నిత్యలయొక్క స్వరూపము చెప్పఁబడినది.

అమావాస్య మొదలు పూర్ణిమ వఱకు గల కలలు 15 పదునైదు సంఖ్య మాత్రమగును. పదునాఱవ కల (షోడశి) సచ్చిదానంద రూపమై యున్నది.

దీని యర్థము - దర్శ అనఁగా అమావాస్య తర్వాత వచ్చు పాడ్యమినాటి కల. అది కించిత్తు కన్పట్టుట వలన దర్శ అని పేరు. దర్శ ఆద్యగా గలవి దర్శాద్యములు. పూర్ణిమ అంతముగా గలవి పూర్ణిమాంతములు అని తెలియునది.

దర్శ దృష్ట దర్శత, విశ్వరూప, సుదర్శన, ఆప్యాయమాన, ఆప్యాయమాన,

ఆప్యాయ, సూనృత, ఇర, ఆపూర్యమాణ, ఆపూర్యమాణ, పూరయంతి, పూర్ణ, పౌర్ణమాసి అను ఈ నామధేయములు శ్రుతిచే తెలుపఁబడినవి. దర్శ మొదలు పూర్ణిమ వఱకు అను వాక్యముచే వీని స్వరూపము, ఇఁకమీద నివేదింపఁబడఁ గలదు. దర్శ మొదలగు 15 పంచదశ కలలకు త్రిపురసుందరి మొదలైన 15 పంచదశ నిత్యలు అధిదేవతలై యున్నారు. చిద్రూపాత్మికమైన షోడశీకల (16) సాదాఖ్యతత్త్వరూప యగుటవలన ఆ కలకు వేఱొక అధిదేవత లేదు. స్వతంత్రము తానే సర్వమునకు అధిదేవతయై యున్నదని తలంపఁదగును. ఈ నిత్యల కన్నింటికి అభిమానిని యగు దేవత కామదేవుఁ డొక్కఁడే యగును. అధిష్ఠాన దేవత కామేశ్వరి ఒక్కతెయే అగుచున్నది. ఇందువలన మూలవిద్యను పొందియున్న 15 పంచదశాక్షరములకు దర్శాదులగు కలలు, నిత్యలగు కలలును, విగ్రహాంతరము మఱియొక శరీరము మఱియొక మూర్తి అని తెలిసి కొనఁదగును.

ఇందువలననే దర్శాదికలలకు మూఁడు ఖండములు గలుగుట స్పష్ట మగుచున్నది. దర్శ, దృష్ట, దర్శత, విశ్వరూప, సుదర్శన. ఈ అయిదును చేరి ఆగ్నేయ ఖండమగును. ఆప్యాయమాన, ఆప్యాయమాన, ఆప్యాయ, సూనృత, ఇర. ఈ అయిదు కలలు చేరి సౌరఖండ మగుచున్నది. ఆపూర్యమాణ, ఆపూర్యమాణ, పూరయంతి, పూర్ణ, పౌర్ణమాసి, ఈ అయిదును చేరి చాంద్ర ఖండమగుచున్నదని తృతీయ ఖండమున నిరూపింపఁ బడినది. ఈ కలలకు నిత్యలతో ఐక్యము సంపాదించి ప్రతిపదాది తిథులందు ఉపాసింపఁదగు విధము పూర్వమే దిఙ్మాత్రముగా (కొంతవఱకు) చెప్పఁబడినది. దర్శకల శివతత్త్వాత్మిక, దృష్టకల శక్తి తత్త్వాత్మిక, దర్శతకల మాయాతత్త్వాత్మిక, ఈ ప్రకారము పంచతత్త్వాత్మకమైనది. ఇది ఆగ్నేయ ఖండమగుచున్నది. దీనికి అధిదేవత అగ్ని, కామ దేవుఁడు. అన్నింటికి అంతట అధిదేవత అగుచున్నాడు. కామేశ్వరి, అంతటికి అధిష్ఠాత్రి అని చెప్పఁబడినది. ఆప్యాయన కల తేజ స్తత్త్వాత్మిక, ఆప్యాయన కల వాయు తత్త్వాత్మిక, ఆప్యాయ కల మనస్తత్త్వాత్మిక, సూనృత కల పృథివీ తత్త్వాత్మిక, ఇర కల

ఆకాశతత్త్వాత్మిక ఆపూర్యమాణ కల విద్యాతత్త్వాత్మిక. ఈ అయిదు కలలు చేరి ద్వితీయమగు సౌరఖండ మగుచున్నది. ఇందు సూర్యుఁడు అధిదేవత. కామదేవుఁ డంతట అధిదేవత అగును; కామేశ్వరి అంతటికి అధిష్ఠాత్రి అగుచున్నదని చెప్పఁబడినది. ఆపూర్యమాణ కల, చంద్ర ఖండము నందున్నదైనను సౌరఖండమందు అంతర్భావము పొందుచున్నది. ఇరా కల భేదమై యుండుట వలన ఇరా--పూర్యమాణ కలలకు ఐక్యమగునని తెలియఁదగును. ఆపూర్యమాణ కల మహేశ్వర తత్త్వాత్మిక, పూరయంతీ కల పరతత్త్వాత్మిక, ఈ యైదును చేరి సౌమ్య ఖండమగుచున్నవి. ఇందు వీనికి సోముఁడు అధిదేవత; కామదేవుఁడు సర్వత్ర అధిదేవత అగును. కామేశ్వరి సర్వత్ర అధిష్ఠాత్రి అని చెప్పఁబడినది. నిత్య కల సాదాఖ్యతత్త్వాత్మిక, ఈ కలలన్నియు, షోడశారమగు (16 దళములు) విశుద్ధి చక్రమందు పదునాఱు దిక్కులందలి ఆ దళములందు పరిభ్రమించు చున్నవని తెలియదగును.

అవి మాత్రము ఆజ్ఞాచక్రమునకు మీఁద నుండు చంద్రమండలము యొక్క షోడశ కలలని సుభగోదయమందు ఏది విస్తరింపఁబడినదో అదియే పంచదశ కలలకు మాత్రమే షోడశారమునందు పరిభ్రమణము చెప్పఁబడినది. షోడశ కలలకు సహస్రదళ కమలమునందే నిల్చియుండుట (ఉనికి). అచ్చట నున్నట్టి ఆ కల యొక్క కాంతుల సమూహము షోడశారమునందు స్ఫురించుచున్నదని దీనికి అర్థమని గమనింపవలెను.

శ్లో॥ శివశ్శక్తిః కామః క్షితిరథరవిశ్శీతకిరణః ।
స్మరోహంసశ్శక్రః తదనుచపరామారహరయః ।
అమీహృల్లేఖాభిస్తిసృభిరవసానేషుఘటితాః ।
భజన్తే వర్ణాస్తే తవజనని నామావయవతాం ॥

సౌందర్యలహరీ, శివశ్శక్తిః అనెడి శ్లోకార్థమిది - శివుఁడు, శక్తి, కాముఁడు, క్షితి అనుటనుబట్టి శివశబ్దముచేత శివతత్త్వాత్మిక యగు దర్శాఖ్య కల త్రిపురసుందరీ నామము గలది చెప్పఁబడుచున్నది. దానిచే దానికి ప్రకృతిభూతమగు (మూలమగు) కకారము లక్షింపఁబడుచున్నది. (తెలియఁ

బడుచున్నది) ఈ ప్రకారము శక్తి శబ్దముచేత శక్తి తత్త్వాత్మికయగు దృష్టయను కలయు దానిచేత ఏ కారమును తెలుపఁబడినది. కాముఁడను శబ్దము చేత కామదైవత్యమగు దర్శితకలయు దానిచే ఈకారము లక్షింపఁబడుచున్నది. క్షితి అను శబ్దముచే క్షితి తత్త్వమగు లకారము, అని ఇతర శాస్త్రములందు ప్రసిద్ధిగాఁ బేర్కొనబడినదైన లకారము లక్షింపబడుచున్నది.

రవియను శబ్దముచే, సూర్యఖండ స్వరూపుఁడగుటచే, రవియు ఆయన బీజమగు హకారముచే లక్షింపఁబడుచున్నది. శీతకిరణుఁడు, చంద్రుఁడు సకారము చంద్రబీజము అని ఇతర శాస్త్ర ప్రసిద్ధిచే సకారము లక్షింపబడు చున్నది. హంసుఁడు సూర్యుఁడు హకారాధిపతి ముందు చెప్పఁబడినది. ఈ హంస శబ్దముచే హకారము లక్షితమగుచున్నది. శక్రుఁడు ఇంద్రుఁడు లకారము ఇంద్రబీజము అని ఇతర శాస్త్ర ప్రసిద్ధినిబట్టి శక్రశబ్దముచేత లకారము లక్షింపఁబడుచున్నది. పర, చంద్ర కల యగును. దానిచే చంద్రబీజమగు సకారము లక్షిత మగుచున్నది. మారుఁడు కామరాజ బీజమనియు దానికి ప్రకృతి భూతము కకారము లక్షితమగుచున్నది. హరి, ఇంద్రుఁడు దీనిచే లకారము లక్షింపఁబడుచున్నది. ఈ ప్రకారము మంత్రగతవర్ణములగు కకారాదులకు శివాదిపదములు లక్షకములై తెలియఁ జేయున వగుచున్నవి. ఒకచో శాస్త్రాంతరములందు ప్రసిద్ధములై నిరూఢము లైనవగుట ద్వారా తెలియఁ జేయునవి అయినవి.

ఈ ప్రకారము పంచదశ నిత్యల యొక్క సముదాయాత్మకమగు మంత్రమునకు పంచదశ తిథులందు అనుష్ఠానము చెప్పఁబడినది. ప్రత్యేకమగు అనుష్ఠానము మాత్రము ప్రతిదినము చేయునది వేఱై యున్నది. ఇది అతి రహస్యము, గురుముఖముననే తెలియఁదగినదైనను శిష్యుల ననుగ్రహించు కోరికతోఁ జెప్పఁబడినది. ఇందు వలన ఈ అర్థమునే శ్రుతి సైతము ఇట్లు చెప్పుచున్నది ---

దర్శయగు ప్రతిపత్తు మొదలు పూర్ణిమ వఱకుఁ గల కలలు 15 పంచదశ సంఖ్య గలవి మాత్రమే అగుచున్నది.

అని ఇచ్చట ఏది ఎక్కువగాఁ జెప్పఁదగినది గలదో దానిని శ్రుతిని వ్యాఖ్యానించు సందర్భమున నిరూపించెదము. ఆ ప్రకారము తైత్తిరీయ శాఖయందు కాఠకమున ఇట్లు చెప్పఁబడినది. (వినఁబడుచున్నది) 'ఇయం వావసరఘా' అను అనువాకమునందు షోడశాత్మకములైన (పదునాఱగు 16) దివసముల పరిజ్ఞానమునందు ఫలము ప్రతిపాదింపఁబడినది. ఇది జ్ఞాన మాత్రముననే (ఎఱింగినంతనే) ఫలమును ప్రతిపాదించునదై యున్నది. కర్మానుష్ఠానము లేకయే యధ్యయనము చేయఁబడినదగు అశ్వమేధ కాండము తర్వాత వచ్చునదైన 'సంజ్ఞానం విజ్ఞానమ్' అను అనువాకము నందు తిథులను ప్రతిపాదించు వాక్యములు కేవలము ప్రకరణభేదమును బట్టి ఏర్పడినవి. ఆ అనువాకమునకు బ్రాహ్మణము. "ఇయంవావసరఘా" అనునదై యున్నది.

ఇట్లు మంత్ర బ్రాహ్మణాత్మకములగు ఈ ఉభయమును కర్మానుష్ఠానము లేకయే అధ్యయనము చేయఁబడినదై జ్ఞాన మొక్కటియే ఫలముగాఁ గలదైన వాక్యసమూహమునై యున్నది.

'ఇయం వావ సరఘా' అను దీని అర్థము -- ఈ చంద్రకల సాదాఖ్య అనునది సరఘవలె (తేనెటీగలు కూడపెట్టిన తేనెపెరవలె) మధువును స్రవింపఁ జేయునదై, అమృతమును స్రవింపఁ జేయునదై యున్నది. శ్రీచక్రస్వరూపుఁ డగు చంద్రుఁడిచ్చట సరఘ (తేనెపెర)గా నిరూపణము చేయఁబడినది.

ఆ సరఘుకు అగ్నియే అగ్నిస్థానమై, బైందవమైన త్రికోణము, సారఘము సరఘవలన పుట్టిన మధువై యున్నది. ఆ మధువే సుధా సింధురూపమున వెలయుచుండును.

ఆ సారఘ మగు మధువునకు వృద్ధి క్షయములను ఇట్లు చెప్పుచున్నారు. సంజ్ఞానమను అనువాకమునందు చెప్పఁబడినవి. ఇవి శుక్ల పక్ష కృష్ణ పక్షముల యొక్క రాత్రులై యున్నవి.

ఆ రాత్రులు మధువును గూర్చునవి కావున మధుకృతములు, రాత్రులందే మధువు యొక్క సంగ్రహము గావించుట లోకసిద్ధమై యున్నది.

రాత్రియందే చంద్రకలా రూపమగు శ్రీవిద్య యొక్క అనుష్ఠానము జరుగును. కాని పగటియందు కాదని ఉపదేశము. దేవీ ఉపాసన అర్ధరాత్రముననే చేయుట సంప్రదాయము.

పూర్వపక్షరాత్రులు (శుక్ల పక్షము) ప్రతిపత్తు మొదలు పూర్ణిమ వఱకుఁ గలవి పూర్వమే నిరూపింపఁబడినవి.

కృష్ణపక్ష రాత్రుల నామధేయములు చెప్పఁబడుచున్నవి.

సుత, సున్వతి, ప్రసుత, సూయమాన, అభిషూయమాణ, పీతీ, ప్రప, సంప, తృప్తి, తర్పయంతి, కాంత, కామ్య, కామజాత, ఆయుష్మతి, కామదుఘ అనునివి కృష్ణపక్షరాత్రులు 15.

ఈ పదునైదు కృష్ణపక్ష రాత్రులు ఆధారచక్రమునందు అమావాస్యా రూపమున నుండుటవలనను, సమయాచారులకు ఆధార చక్రమునందు వ్యవహారము (అనుష్ఠానము) లేకపోవుట వలనను, శుక్ల పక్షమునందే చంద్రకలలు వృద్ధిపొందుటవలనను, శుక్ల పక్షము నందే కుండలినీ ప్రబోధము ఏర్పడుటవలనను వాని స్వరూపము మాత్రము ఇచ్చట ఉద్దేశించి చెప్పఁబడినది.. శుక్లపక్ష రాత్రులకే కలాత్వము (కలాస్వరూపముతో నుండుట) ఏర్పడియున్నది. వాని స్వరూపము పూర్వమే నిరూపింపఁబడినది. ఇందు వలన కుండలినీ ప్రబోధము రాత్రియందే కలుగును గాని పగటియందు కాదు. పగళ్ళు మధువును స్రవింపఁజేయునవి కావున ఏవి పగళులో అవి మధువును స్రవింపఁ జేయునవి.

మధువును వర్షింపఁజేయునవి మృధువృషములు. ఇందువలననే పగటియందు యోగులు కుండలినీ ప్రబోధము గావింపరు. మఱి శుక్ల పక్షములందలి దినములయొక్క నామధేయములు చెప్పఁబడలేదు. ప్రస్తుతము కాకపోవుటవలన, అట్లయినను వేదమునందు వాని నెఱుంగుట ఫలప్రదమను శ్రవణము వలన ఉద్దేశమాత్రముచే శుక్ల కృష్ణపక్ష దివసముల నామధేయములు చెప్పఁబడుచున్నది.

శుక్ల పక్ష దివసముల నామములు సంజ్ఞానము, విజ్ఞానము, ప్రజ్ఞానము, జానత్తు, అభిజానత్తు, సంకల్పమానము, ప్రకల్పమానము, ఉపమానము, ఉపక్లప్తము, శ్రేయము, వసీయము, ఆయత్తు, సంభూతము, భూతము - అని ఇవి శుక్ల పక్షదినముల (పగళ్ళ) నామము లగును.

కృష్ణపక్షదివసముల నామములు ప్రస్తుతము, విష్టుతము, సంస్తుతము, కల్యాణము, విశ్వరూపము, శుక్రము, అమృతము, తేజస్వి, తేజస్సు, సమిద్ధము, అరుణము, భానుమంతము, మరీచిమంతము, అభితపత్తు, తపస్వత్తు అని. ఈ ఉభయములైన శుక్లపక్షము కృష్ణపక్షము అనువానిని ఎవఁడెఱుంగు చున్నాఁడో వానికి ఫలమును చెప్పుచున్నారు.

ఎవఁడు ఈ మధుకృతములగు రాత్రులను మధువృషములను దివసములను పూర్వము చెప్పఁబడిన వానిని ఎఱుంగుచున్నాఁడో వానికి రాత్రులు, పగళులు, అగ్నియందు అనఁగా బైందవస్థానమందు సుధాసింధువును గావించుచున్నవి. వాని వాంచితార్థమును వ్యర్థము చేయవు.

అట్లు వాని నెఱుంగక పోవుటవలన అనిష్టమును జెప్పుచున్నారు.

ఎవఁడు వీని నెఱుంగఁడో వాని కివి అగ్నియందు మధువును సృజింపవు. అతని వాంఛితార్థపూర్తిని వృథాచేయుచున్నవి.

దీని అర్థమిది చంద్రకలా విద్యానుష్ఠానమనఁగా మాతృకా మంత్రములకు ఐక్యము, మంత్ర చక్రములకు ఐక్యము, చక్ర నిత్యలకు ఐక్యము, నిత్యలకు ప్రతిపత్తులోనగువాని కలలకు ఐక్యము అనునది సమయాచారపరులతత్త్వమై యున్నది. ఈ అనుష్ఠాన విషయమందు శుక్లపక్ష కృష్ణపక్షముల వివేకము. దినములయు, రాత్రులయు వివేకము ఉపయుక్తమగుచున్నది. దర్శ అనఁగా ప్రతిపత్తు మొదలు పూర్ణిమ వఱకుఁ గల కలలయందే చతుర్విధైక్య సంధానము పైనఁ బేర్కొన్న నాలుగు విధములైన అనుసంధానము కలుగుచున్నది. అమావాస్య యందు కాదు.

అమావాస్య అనఁగా కృష్ణపక్షపరమని ముందే చెప్పి యున్నాము. అందువలన అమావాస్యయందువలె శుక్లపక్షదినము లందును (పగళులందు) అనుష్ఠానము కూడదని తలంపఁదగును. ఇట్లు విమర్శింపఁగా తేలినదేమనఁగా అమావాస్యయందు బొత్తుగా ఉపాసన కూడదు. కాని కృష్ణపక్షమందంతట అని కాదు. అందువలన అన్ని రాత్రులందును అమావాస్య తప్ప మిగిలిన వానియందు ఉపాసన చేయఁదగును. కాని పగళులయందు కాదనునది గురూపదేశము వలనఁ దెలిసికోఁదగిన రహస్యమై యున్నది.

వాక్య సమూహము పూర్వ వ్యాఖ్యకర్తల చేత వివరింపఁ బడినది. ఇఁక మీద చెప్పఁగలిగినట్టిది ముహూర్తము అర్ధమాసము ఘటిక లోనగు వాని కాలముల యొక్క నామధేయము లన్నియు వానియందే అంతర్భూతములని ఆ వ్యాఖ్యానముచేతనే వ్యాఖ్యానింపఁబడినదని తెలియవలెను. ఇందువలననే సంజ్ఞానానువాకము. "ఇయం వావసరఘా" అనువాకము రెండును వివరింపఁబడినవని తెలియఁదగును. ఏది సావిత్రప్రకాశక మందు, 'ప్రజాపతి దేవతలను సృజించెను' అను అనువాకము నందు 'అతఁడేమి చెప్పెను' అనునది మొదలు 'జనకుఁడు వై దేహుఁడు' అను తుదవఱకు సవితకు తిథుల స్వరూపము గలుగుటను ప్రతిపాంపఁబడినదో అది సాదాఖ్య తత్త్వాత్మికమై, చంద్రకలా విద్య శ్రీవిద్యాపర నామధేయమై, పంచ దశతిథ్యాత్మికమైన దాని ప్రసాదమున సంప్రాప్తమైన సామర్థ్యము సవితకు కలుగుచున్నది కాని ఇతరముగఁగాదు - అని ప్రతిపాదించుటకు గౌణవృత్తి యగు లక్షణావృత్తిచేత గుణమును బట్టి అర్థమును గ్రహించుట. ఉదా :- అగ్నిమాణవకుఁడు అనఁగా మాణవకుఁ డగ్ని అనిన బాలుఁడు అగ్ని యగునా కాఁడు. కాఁబట్టి అగ్నివలె పరిశుద్ధుఁడని అర్థము. ఇచ్చట పరిశు ద్ధము గుణము అట్లే చెప్పినది. శ్రుతి ఇందువలననే ఇదియే అది అని గౌణవృత్తిని ఆశ్రయించుట స్పష్టము చేయఁబడినది. ఇందువలన ఈ గ్రంథకలాపము తర్వాత వాక్యమై యున్నది.

అని, జనకుఁడు ఉత్పాదకుఁడు (పుట్టించినవాఁడు) శ్రీవిద్యకు ఋషి, విదేహుఁడు వైదేహుఁడు దేహము లేని వాఁడు మన్మథుఁడు, అహోరాత్రరూపములగు పంచదశాక్షరీ మంత్రవర్ణములతో దర్శ మొదలు పూర్ణిమ వఱకు గల కలలతో చక్కఁగా వచ్చెను. అనగా ఆ మంత్రమును గొనివచ్చెనని అర్థము. ఎవఁడు మంత్రమును దర్శించి లోకమునఁ బ్రకటించునో వాఁడు ఆ మంత్రమునకు ఋషియని చెప్పఁబడును. ఇందువలననే అరుణోపనిషత్తు నందు ---

వై దేహుఁడు నిర్ ఋతి నిర్ ఋతి యొక్క (అనఁగా లక్ష్మి యొక్క) పుత్రుఁడు, దేహము లేనివాఁడు, మన్మథుఁడని చెప్పఁబడెను.

అనంగుడైనందున (శరీరము లేనివాఁడై) చేతోరహితుఁడయ్యు చిత్తము లేనివాఁడయ్యు, చేతనుఁడు జ్ఞానము గలవాఁడు, సర్వభూతాంతర్యామి అయ్యెను. ఆ అనంగుఁడు ప్రసిద్ధమైన విద్యాత్మకమైన రత్నమును పొందెను. దర్శించెను. ఈ అనంగుఁడు, అంధుఁడైనను చూచెనను వాక్య శేష బలము వలన లక్షింపఁబడుచున్నది. పరయై చిత్కలయైన విద్యయైన త్రిపురసుందరికి (మంత్రమునకు) మన్మథుఁడు ఋషి అయ్యెను.

ఆ మన్మథుఁడు అనంగుఁడు దేహము లేనివాఁడగుటవలననే అంగుళులు లేనివాఁడై మంత్రమును (వర్ణమూలములను) పూసలు కూర్చినట్లు కూర్చెను. అట్లు కూర్చిన తర్వాత చేసిన పనిని చెప్పుచున్నాడు.

ఆ మన్మథుఁడు దేహము లేనవాఁ డగుటవలననే కంఠము లేనివాఁడై మణిని సంపాదించినాడు ఫలమును ధరించినవాఁడయ్యెను.

విద్యారత్నమునందు మణిత్వారోపణమునకు (మణిగానారోపించి చెప్పుట) ఫలము కేవలము ధరించుటయే కాదు.

ఆ యనంగుఁడు దేహము లేనివాఁడగుటవలననే జిహ్వాలేని వాఁడై మంత్రమును ఆస్వాదించెను, ఉచ్చరించెను, జపించెను.

అనంగుఁడు పూర్వము పంచాశ ద్వర్ణాత్మకమై (ఏఁబది యక్షరముల రూపమైన) 16 పదునాఱు నిత్యల రూపులగలదైయున్న ఈ విద్యారత్నమును, సమస్త వేదము లందును, సమస్త స్మృతులందును, నానావిధములైన ఆగమశాస్త్రములందును విప్రకీర్ణమై చెల్లాచెదరై కలిసినదై తెలియరాక యున్నదానిని దర్శించెను; కనిపెట్టెను. తర్వాత కలిసియున్న మంత్రమును దర్శించి పూసలు దండగా గ్రుచ్చినట్లు ఒకచోట కూర్చెను. ఏఁబది వర్ణములు మూఁడు భాగములుగా విభజించి, మూఁడు ఖండములు గావించి, త్రిపురసుందరి లోనగు పదునాఱు తిథులను అందే అంతర్భావము చేసి పంచదశ వర్ణాత్మకమైన (15 పదునేను అక్షరములు గలది) మంత్రమును మూఁడు ఖండములను చంద్రసూర్యాగ్నుల స్వరూపముగను, బ్రహ్మ విష్ణు శివుల రూపముగను, సత్త్వరజస్తమస్సులగు త్రిగుణ తత్త్వములకు స్థానమైన దానినిగను, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులను నవస్థలను (స్థితులను) పొందిన దానినిగను, సృష్టి స్థితి లయములకు కారణమైన దానినిగను నిశ్చయించి, శ్రీవిద్యాత్మకమగు చతుర్థ ఖండమందు పంచదశ కలల కంతర్భావమును నిశ్చయించి, భువనేశ్వరి మొదలగు యోగినుల విద్యలు తొమ్మిదింటికి ఒక్కొక్క మూఁడునకు ఒక్కొక్క హ్రీంకారములను అంతర్భావము నంగీకరించి, ఆ విద్యారత్నము సర్వభూతాత్మకము, సర్వమంత్రాత్మకము, సర్వ వేదార్థాత్మకము, సర్వశబ్దాత్మకము, సర్వశక్త్యాత్మకము, త్రిగుణాత్మకము, త్రిఖండము, త్రిగుణాతీతము, సాదాఖ్య మను నామాంతరము గలది (సాదాఖ్య కల యనునది) 26 ఇరువది యాఱగు శివ శక్తుల సంపుటము గలది యని నిశ్చయించి పదునైదు వర్ణములచేత మూలవిద్యను సమకూర్చెను. తర్వాత నట్లు సమకూర్చిన మంత్ర రాజమును కంఠమునందు గ్రహించి ధరించినవాఁడై చిరకాలము ధ్యానయోగముచేత ఆ విద్యను పూజించెను. తర్వాత చంద్రకలామృతమును ఆస్వాదము చేసినవాఁ డయ్యెను. ఆ మన్మథుఁడు ఈ మంత్రమునకు ఋషి యయ్యెనని యర్థము.

మంత్రమునకు ఋషియైన ఈ మన్మథు నెఱింగి శ్రీచక్రాత్మకమైన నగరమును ప్రవేశింపవలెను. ఋషి నెఱుంగుట లేక మున్నుగా

శ్రీచక్రస్వరూపమైన నగరమును పూజింపవలదు అని, బాహ్య పూజను చేయవలదని నిషేధించునట్టి విధి ఇది. బాహ్యపూజయందే ఋషి ఛందస్సు లోనగువానని ముందుగా నెఱుంగవలయును. అంతర పూజయందు (అంతర్యాగము - మానసికపూజ) తాదాత్మ్యానుసంధాన స్వరూపమునందు (శ్రీచక్రాధిదేవత తానని భావించుట) ఋషి లోనగువారి నెఱుంగవలసిన పనిలేదు. ఇచ్చట వారి ఉపయోగము దూరమైపోవుచున్నది. అందువలన వస్తుసిద్ధము నందు, ఉపాస్య దేవతా సాక్షాత్కారము నందు, ఋషి మున్నగువారిని నియమముగా పేర్కొనుటలేదు. శ్రీచక్రము యొక్క బాహ్య పూజనము త్రైవర్ణికులచే (బ్రహ్మ క్షత్ర వైశ్యులచే) చేయవలసినదని నియమింపఁబడుచున్నది.

ఇది త్రిశతి శ్రీమాతకు సంబంధించినది మరియు ఉపాసనకు దోహద మయిన ప్రక్రియ, ఇట్టి ఉపాసనకు అర్హతకలగవలెనన్న కొంత కర్మకాండ చేయాలి. భగవద్గీత పరమార్థమూ తెలియాలి. ప్రతిద్విజుడు ఈ జన్మలోనిది గాని జన్మాంతరీయమైన కర్మ. చిత్తశుద్ధికి కారణము, తరువాత దేవతోపాసన చేయాలి, అటు పిమ్మటనే మానసయజ్ఞము చేయనర్హత కల్గును. కర్మకాండను కాదని కదలరాదు - తా॥రా॥ శాస్త్రి గారు

కావున 1) యజ్ఞోపవీతవిధి; 2) పంచబ్రహ్మపురుషులు; 3. పంచ యజ్ఞాలు; 4) అక్షరబ్రహ్మ యోగము; 5) న్యాసము - సన్న్యాసము అనెడి 5 వ్యాసాలు కర్మకాండకు ఉపాసనకు, జ్ఞానానికి అత్యన్తము ఉపయోగకరములు అయినందువలన ఇందు సమకూర్చబడమైనది మరియు న్యాసము = మంత్రాన్ని మంత్రప్రతిపాద్యదేవతను తనయందు తన అవయవాల యందు ఉంచుకొనుట అనగా తాను దేవుడై దేవుని అర్చించవలెను కాన ఈ వ్యాసాలు కూర్చబడినవి.

పరమాత్మ శక్తి చేతులకు సంబంధించిన వ్రేళ్ళనుండి శరీరమునకు చేరును, తర్వాత హృదయాది అంగములయందుగూడా ప్రవేశించును. ఆ ఉద్దేశ్యంతోనే ముందు కరన్యాసములు తరువాత హృదయాదిన్యాసములు ఆ తరువాత పరమాత్మను ఈ శరీరమునందు అధివసింపచేసుకొని ధ్యానము చేయుట ప్రపంచసారములో చెప్పబడినది.

10. యజ్ఞోపవీత్యేవాధీయీత

పరమపవిత్రములగు శ్రౌతస్మార్త నిత్యకర్మలయొక్క అనుష్ఠాన యోగ్యత నిచ్చునది గనుక స్వధర్మ మూలము, ద్విజలక్షణము, పురుషార్థ సంపాదకమునూ అగుచున్నది యజ్ఞోపవీతము. ఆపస్తంబశ్రౌత సూత్రము భాష్యమునందు "యజ్ఞార్థముపవీతంయజ్ఞో పవీతమ్" అని నిర్వచించబడినది అనగా యజ్ఞాల కొఱకు ఉపవీతము కాన = యజ్ఞోపవీతము.

"స్వాధ్యాయోధ్యేతవ్యః" అని శ్రుతిననుసరించి వంశపారంపర్యంగా కుమారులు అధ్యయనం చేస్తూ స్వాధ్యాయమును పొందుచున్నారు (స్వవేదశాఖను) "యజ్ఞోపవీత్యేవాధీయీత" అని శ్రుతి యజ్ఞోపవీతమును అధ్యయనమునకంగముగా విధించినది. యజ్ఞోపవీత విశిష్టముగా చేయు అధ్యయనము యజనము యాజనములందు గుణాతిశయములుండునని శ్రుతి అభిప్రాయపడుచున్నది.

"తస్మాద్యజ్ఞోపవీత్యే వాధీయీత యాజయేద్యజేత వాయజ్ఞస్యప్రసృత్యై" (తై.ఆ.ప్ర 2) ప్రసృతిర్నామ ప్రకృష్టగుణయుక్తత్వమ్. ఐతే యజ్ఞోపవీత విశిష్టముగా అధ్యయనముచేత ప్రాప్తించు విశేషఫలమేమి? అని తెలియకపోతే ప్రవర్తించరుగాన శ్రుతి చెప్పుచున్నది :-

"యత్కించబ్రాహ్మణో యజ్ఞోపవీత్యధీతే యజతఏవతత్"

ఇందులకు విద్యారణ్య భాష్యము :- బ్రాహ్మణోయజ్ఞోపవీతయుక్తస్సన్ యత్కిమపిఅధీతే తత్కర్మ యాగానుష్ఠానసమంభవతి" అని. యజ్ఞోపవీతయుక్తుడుగా యేయే వేదభాగములను అధ్యయనము చేయుచున్నాడో ఆయా వేదభాగములందలి కర్మలను కూడా అనుష్ఠించిన ఫలమును పొందుచున్నాడని భావము. ఇట్లు యజ్ఞోపవీతము అధ్యయమునకు అంగముగా ఉపకారకముగా విధించబడియున్నందుననూ, మరియు గుణాతిశయములు పొందుటకునూ ధరించవలెను. పైన చెప్పిన ఫలములను

పొందుటకు యజ్ఞోపవీతము తప్పనిసరిగా విధి విధానముగా (శాస్త్రయుక్తముగా) నిర్మించబడి యుండవలెను.

నిర్మాణ విధానము : యజ్ఞోపవీతసాధన ద్రవ్యము వేదమందు ఈ విధముగా చెప్పబడినది. "అజినంవాసోవా" అని నిర్మాణ విధానము బోధాయనుడు చెప్పుచున్నాడు.

"అథాతో యజ్ఞోపవీత విధింవ్యాఖ్యాస్యామో బ్రాహ్మణేన తత్కన్యయా వా కృతం సూత్రమానీయ భూరితి ప్రథమాంషణ్ణవతిం మినోతి భువ ఇతి ద్వితీయాం సువరితి తృతీయాం మిత్వా పలాశపత్రే సంస్థాప్యాపోహిష్ఠేతి తిసృభిర్హిరణ్యావర్ణా ఇతి చతసృభిః పవమానస్సువర్జన ఇత్యేతేనానువాకేన సావిత్ర్యాచాభిషిచ్య వామహస్తే కృత్యాత్రిస్సంతాడ్య భూరగ్నించే త్యేత్తైస్త్రిభిర్వలితంకృత్వా భూర్భువస్సువశ్చంద్ర మసంచేత్యేతేన గ్రంథింకృత్వా ఓంకారమగ్నిం నాగాన్యమం పితౄన్ ప్రజాపతిం వాయుం సూర్యం విశ్వాన్ దేవాన్ నవతస్తుషు క్రమేణ విన్యస్య సంపూజయేద్దే వస్యత్వేత్యు పవీత మాదాయ ఉద్వయంతమసస్పరీత్యాదినా ఆదిత్యాయ దర్శయిత్వా" యజ్ఞోపవీతం పరమ పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్ । ఆయుష్య మగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః" ఇతి ధారయేది త్యాహభగవాన్ బోధాయనః"

వివరణ : బ్రాహ్మణునిచే గాని బ్రాహ్మణకన్యచేగాని వడకబడిన దారాన్ని తీసుకొని మొదటి 96 బెత్తలను "భూః" అను మంత్రముతోను, రెండవ 96 బెత్తలను "భువః" అను మంత్రముతోను మూడవ 96 బెత్తలను "సువః" అను మంత్రముతోనుకొలిచి దానిని మోదుగాకు నందుపెట్టి 1) ఆపోహిష్ఠామ; 2) యోవశ్శివతమః; 3) తస్మా అరంగమామవః అను మూడు మంత్రములతోను, 1) హిరణ్యావర్ణా శ్శుచయః; 2. యాసాగ్ం రాజా; 3) యాసాందేవాదివి; 4) శివేనమాచక్షుషా అను నాలుగు మంత్రములతోనూ అభిషేకించి ఎడమచేతి యందుంచి మూడుసార్లు కుడిచేతితో కొట్టి "భూరగ్నించ" మొదలు తయాదేవతయాంగిరస్వద్ధ్రువా సీద అను

మంత్రములతో పేని (తాల్చి) "భూర్భువస్స్వశ్చంద్రమసంచ.... ధ్రువాసీద" అను మంత్రముతో ముడివేసి ఓంకారమును, అగ్నిని, సర్పములను, యముని, పితృదేవతలను, ప్రజాపతిని, వాయువును, సూర్యుని విశ్వదేవతలను 9 దారములందు క్రమముగా ఆవాహన చేసి పూజించవలెను. "దేవస్యత్వా" అను మంత్రంతో ఆ ఉపవీతమును తీసుకొని "ఉద్వయంతమసస్పరి" అను మంత్రముతో సూర్యునికి చూపించి "యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం" అను మంత్రముతో ధరించవలయును.

స్మృతిముక్తాఫలమందు కొంత గ్రహించవలసి ఉన్నది. వేరొక భేదము కన్పట్టును

శ్లో॥ యజ్ఞోపవీతం కుర్వీత సూత్రంతు నవతన్తుకమ్ ।
త్రివృదూర్ధ్వవృతం కార్యం తన్తుత్రయమథోవృతమ్ ॥

(ఇది మాధవీయ వచనము)

యజ్ఞోపవీతమునకు 9 దారములు ఉండవలెను. మొదటి 3 పోగులు గల దానినిగా చేసి పైకి పేనవలయును. "త్రివృదితి త్రిగుణంకృత్వా ఊర్ధ్వవృతం దక్షిణమావర్తితమ్" అని ! తరువాత దానిని 3 మడతలు గల దానినిగా చేసి క్రిందికి పేనవలయును. ఇట్లు సిద్ధమైన యజ్ఞోపవీతములో ఒక్కొక్క దారమునకు ఒక్కొక్క దేవత అధిపతిగా నుండును.

శ్లో॥ ఓంకారః ప్రథమస్తంతుర్ద్వితీయో గ్నిస్తథైవచ
తృతీయోభగదైవత్యశ్చతుర్థస్సోమదైవతః ।
సప్తమోవసుదైవత్యః ధర్మశ్చాష్టమ ఏవచ ।
నవమ స్సర్వదైవత్య ఇత్యేతేనవతన్తవః ॥

అనగా ఓంకారము, అగ్ని, భగుడు, సోముడు, పితృదేవతలు, ప్రజాపతి, అష్టవసువులు, ధర్మదేవత, సర్వదేవతలు క్రమముగా 9 దారములకు అధిపతులు అని భావము.

నిర్మాణంలో కొన్ని విశేషములు....

శ్లో॥ గ్రామాన్నిష్క్రమ్య సంఖ్యాయ షణ్ణవత్యంగులీషుతత్ ।
తావత్త్రిగుణితం సూత్రం ప్రక్షాళ్యాబ్లింగకైస్త్రిభిః
దేవాగారేథవాగోష్ఠే నద్యాం వాన్యత్రవాశుచౌ ।
సావిత్ర్యాత్రి వృతంకుర్యాన్న వసూత్రంతుతద్భవేత్ ।
అథత్రిర్వేష్టితవ్యంస్యాత్పిత్రాణాం తృప్తిదంహితత్ ।
సవ్యేమృదం గృహీత్వాస్మిన్ స్థాపయేద్భూరితి బ్రువన్ ॥

పత్రం పుష్పం ఫలం వాపివ్యాహృతీభిఃప్రతిక్షిపేత్ ।
అభిమంత్ర్యాథభూరగ్నించేతి త్రివృత్త్రయంత్రిభిః ।
హరిబ్రహ్మేశ్వరేభ్యశ్చ ప్రణమ్యావేదయేదితి ।

అనగా ఊరి బయటకు వెళ్ళి 96 బెత్తలదారమును తీసుకొని దానికి రెండు రెట్లు దారమును చేర్చి అబ్లింగమంత్రముతో ఆ దారమును కడిగి దేవాలయమునందుగాని, నదియందుగాని, గోశాలలోగాని వీటికంటే మరియొక ప్రదేశమునందుగాని గాయత్రీ మంత్రంతో దారమును మూడు మడతలు గల దానినిగా చేసిన యెడల అది 9 పోగులు గలది కాగలదు. తరువాత అది 3 పేటలు గలదానినిగా చేసిన యెడల అది పితృదేవతలకు తృప్తిగల్గును. తరువాత ఎడమచేతియందుంచుకొని "భూః" అని ఉ చ్చరించుచూ దానియందు మట్టిని ఉంచి వ్యాహృతులతో పత్రం పుష్పం ఫలం వీనిలో ఏ ఒక్కదానినైనా ఉంచి "భూరగ్నించ" ఇత్యాది 3 మంత్రములతో అభిమంత్రించి బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులకు నమస్కరించి నివేదించిన ఆ సూత్రము యజ్ఞోపవీతమగునని భావము. ఆ యజ్ఞోపవీతము యొక్క ముడి పరిమాణము ఈ విధముగా చెప్పబడుచున్నది.

శ్లో॥ త్రివృతంచోపవీతం సా తస్యైకో గ్రంధిరిష్యతే ।
పృష్ఠవంశేచనాభ్యాంచ ధృతం యద్విందతేకటిమ్ ।
తద్ధార్యముపవీతంస్యా న్నాతిలమ్బం నచోచ్ఛ్రితమ్॥

అనగా 9 పోగులు 3 ఆవృతాలు గల యజ్ఞోపవీతమున ఒకముడి వేయవలయును. ఆ ఉపవీతము మిక్కిలి పొడవుగాగాని, పొట్టిదిగా గాని ఉండకూడదు. కావున ధరించిన ఉపవీతము ఖచ్చితంగా నాభికి సమంగా వచ్చునట్లుండవలయును. అట్లుకాక హెచ్చుతగ్గులైనచో దోషమని వశిష్టశాతపులు చెప్పుచున్నారు.

శ్లో॥ "నాభేరూర్ధ్వమనాయుష్య । మధోనాభేస్తపఃక్షయః ।
తస్మాన్నాభిసమంకుర్యా । దుపవీతం విచక్షణః ॥

అనగా యజ్ఞోపవీతము బొడ్డుకు పైకి ఉన్న ఆయుస్సు, బొడ్డుకు క్రిందికి ఉన్న తపస్సు క్షీణించును కావున బొడ్డుకు సమంగా ఉండవలెనని భావము. "ఊర్ధ్వంవై పురుషస్యనాభ్యైమేధ్యమవాచీనమమమేధ్యం అని శ్రుతి ప్రమాణము కూడా కలదు.

ఈ యజ్ఞోపవీతములు ఎవరెన్ని ధరించాలి అను విషయమునందు అనేక స్మృతులయందు వివిధముగా వర్ణించబడినది. సాధారణముగా ఔశనస స్మృతియందు ఇలా చెప్పబడింది...

మౌంజ్యర్థమేకం ప్రథమం । వివాహేతుద్వితీయకమ్ ।
ఉత్తరీయేతృతీయం స్యా । ద్వాసోర్థేతుతురీయకమ్ ॥

ఉపనయన సందర్భమున ఒక యజ్ఞోపవీతమును, వివాహ సందర్భంలో రెండవది, ఉత్తరీయార్థమై మూడవదానిని మరియొక ఉత్తరీయార్థము నాలుగవ ఉపవీతమును ధరించవచ్చును.

కామ్యముననుసరించి యజ్ఞోపవీత సంఖ్య కూడా చెప్పబడినది

పంచభిః పుత్రకామస్తు ధర్మకామస్తథైవచ ।
బహూనిచాయుష్కామస్యే । త్యాది కామ్యంప్రచక్షతే ॥

ధర్మకాముడు పుత్రకాముడు ఐదు యజ్ఞోపవీతములు ధరించ

వలయును. ఆయుష్కాముడు బహుయజ్ఞోపవీతములు ధరించవచ్చును. మొత్తం మీద బ్రాహ్మణుడు నిత్యం యజ్ఞోపవీతమును ధరించి స్వాధ్యాయశీలుడుగా నుండుట వలన ప్రయోజనము స్మృతి వివరిస్తున్నది.

"నిత్యం స్వాధ్యాయశీలస్యాన్నిత్యం యజ్ఞోపవీతవాన్ ।
సత్యవాదీజితక్రోధో బ్రహ్మభూయాయకల్పతే ॥

ఎల్లప్పుడూ యజ్ఞోపవీతము ధరించిన వారికి శాశ్వతమైన బ్రహ్మలోక సుఖము, బ్రహ్మసాయుజ్యమూ ఉండునని, మహాపురుషార్థము సిద్ధించునని భావము.

యజ్ఞోపవీత ధారణ సంకల్పము :- శ్రుత్యాచమనము చేసి దేశకాలముల కీర్తించి, మమ సకల శ్రౌతస్మార్త విహిత నిత్యకర్మానుష్ఠాన యోగ్యతార్థ్యర్థం బ్రహ్మతేజోభివృద్ధ్యర్థం యజ్ఞోపవీతధారణం కరిష్యే ॥

యజ్ఞోపవీత మంత్రము :- యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం అనునది ప్రతిముంచామి అని ఉత్తమ పురుషలోకి మార్చవలెను. ముచ్ ధాతువుకు బంధనార్థముగా ఉన్నట్లు భాష్యములో ఉన్నది.

ఇదం బ్రహ్మసూత్రమహంప్రతిముంచామి అని అన్వయము. ప్రతిముంచామి అంటే ధరించుచున్నాను అని అర్థము.

యజ్ఞ = ప్రజాపతిచే లేక యజ్ఞ = వేదవిహిత కర్మాధికారము కొరకు ఉపవీతం = భుజముపైన ధరించబడునదియు, పరమం = దీనిచే పరమాత్మ చెప్పబడుచున్నది. అనగా ఉపనయనమున విధించబడుచున్నది గనుక ఉపనయన కర్మవలన వేదాంత మహావాక్యోపదేశమునకు అర్హత కల్గించుచున్నది. పవిత్రం = పవిత్రము చేయునది. ప్రజాపతేః = బ్రహ్మదేవునకు, సహజం = తనతో కూడ పుట్టినది. లేక స్వభావసిద్ధముగా ఉన్నది. పురస్తాత్ ముందు పుట్టినది. ఆయుష్యం = అందువలన ఇది ఆయుష్యాభివృద్ధికి హితమైనది. అగ్ర్యం = ముఖ్యమైనది. శుభ్రం = నిర్మలమైనది బలం = ధర్మసామర్థ్యము నిచ్చునది. తేజః = మహిమను గూర్చునది. అస్తు = అగుగాక!

శ్రీరామ

11. పంచ వా ఏతే బ్రహ్మపురుషాః అని శ్రుతి

శ్లో॥ యం దేవం దేవకీదేవీ । వసుదేవాదజీజనత్ ।
భౌమస్య బ్రహ్మణో గుప్త్యై । దీప్తమగ్నిమివారణిః ॥

భావము :- భువియందు బ్రహ్మను - తపస్సును, వేదాన్ని, విప్రుని, జ్ఞానాన్ని సంరక్షించుటకై అరణి అగ్నిని వలె దేవకీదేవి వసుదేవుని వలన కృష్ణుని కనినదో, అట్టి పూర్ణతమావతారుడగు కృష్ణునికి నమస్కారము.

శ్లో॥ ప్రత్యస్తమితభేదం యత్ । సత్తామాత్రమగోచరమ్ ।
వచసామాత్మసంవేద్యం । తద్ జ్ఞానం బ్రహ్మ సంజ్ఞితమ్ ॥

భావము :- ఏది భేదములు లేనిదో ఉనికి మాత్రమే అయి ఎవరికిని వాక్కులకు అందనిదో, ఏది ఆత్మానుభవంతో మాత్రమే తెలియతగినదో అట్టి జ్ఞానము బ్రహ్మము అను పేరుగలది, గొప్పది.

సత్యం త్వర్తేన పరిషించామీతి ప్రాతః, ఋతంత్వా సత్యేన పరిషించామీతి సాయం పరిషేచనము చేయుదుము. తరువాత ప్రాణాహుతులను తీసికొందుము. పరిషేచనము నీళ్ళుచల్లి అన్నమును పరబ్రహ్మమునుగా భావించుట. ఋతము అనగా శాస్త్రీయమైన కర్తవ్యమును బుద్ధియందు నిశ్చయించుకొనుట, సత్యము అనగా ఆ నిశ్చయించుకొనిన విషయమును మనోవాక్కాయములచే ఆచరించుట అని అర్థము. వాయువు, ఋతము సత్యము రూపంగా కూడా అగును కాన బ్రహ్మనుచేర్చెడి పురుషులు కావున బ్రమ్మపురుషులు అని ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానవాయువులకు పేర్లు. శాస్త్ర సిద్ధాన్తము పరబ్రహ్మమే కావున ఆతనినిచేర్చుటకైన ప్రాణాహుతులను తత్స్వరూపంగా భావించి తీసికొనవలెనని తాత్పర్యము.

బ్రహ్మణః పురుషాః బ్రహ్మపురుషాః । రాజ్ఞః పురుషః రాజపురుషః రాజసేవకుడు అన్నట్లు ఈ ఐదుగురు ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానములు అనువారు బ్రహ్మపురుషులు. బ్రహ్మవద్దకు చేర్చువారు అని భావము.

శ్లో॥ న హ్యనధ్యాత్మవిత్కశ్చిత్ క్రియాఫలముపాశ్నుతే,
న హ్యనధ్యాత్మవిత్కశ్చిత్ వేదార్థంవేత్తితత్త్వతః॥ - మనుస్మృతి

అధ్యాత్మవేత్త అయినవాడు మాత్రమే నిత్యనైమిత్తికాద్యానుష్ఠాన ఫలమును పొందగలడు. అధ్యాత్మవేత్త అయినవాడు మాత్రమే వేదార్థమును సంపూర్ణముగా తెలిసికొనినవాడు అగుచున్నాడు. ఇక్కడ అధ్యాత్మము అనుచోట ఆత్మని అధ్యాత్మం అను అర్థము మాత్రము కాదు. ఆత్మని అధికృత్య అధ్యాత్మం అని ఆత్మానం అధికృత్య అధ్యాత్మం ప్రత్యగాత్మతయా ప్రవృత్తం పరమార్థ బ్రహ్మావసానం వస్తు స్వభావః అనవలెను. దేహాన్ని అధిష్ఠించిన ప్రత్యగాత్మ అని అధ్యాత్మ శబ్దార్థమని మనువు మనకు నిర్దేశించినాడు.

స్వభావో అధ్యాత్మముచ్యతే అని గీత కూడా ఈ అర్థమే తెలియబరిచినది. అనగా ఈ జీవుడు పరబ్రహ్మము అగుట స్వభావముగా తెలియదగినది. ఏ వేదోక్త కర్మము చేసినను వేదాంతము గురుముఖముగా సంప్రదాయబద్ధముగా బ్రాహ్మణుడు తెలిసి చేసికొనవలెను. అర్థము తెలియక సంప్రదాయము తెలియక మిడిమిడి వేదాంతములతో చర్చించుకొనువాడు అధ్యాత్మవేత్త కానేరడు. నిత్యకర్మానుష్ఠానమునకు నైమిత్తికములకు వేదార్థ ప్రవచనములకు అర్హుడైనను పూర్ణఫలాన్ని పొందనేరడు. ఇది జీవుని యొక్క శరీరములో రాకపోకలకు సంబంధించిన విషయము. జీవునికి బ్రహ్మతోకల్పెడి సంస్కారవాచకములైన వాక్యాలు సంస్కృతుడైన జీవుడే బ్రహ్మమగును. బ్రహ్మసత్యము అని శాస్త్రసిద్ధాన్తము.

శ్లో॥ శ్లోకార్థేనప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః।
బ్రహ్మసత్యం జగన్మిథ్యా - జీవోబ్రహ్మైవ నాపరః॥ -ఆదిశంకరులు

ప్రస్తుతం పంచవాఏతే బ్రహ్మపురుషాః = ఈ ఐదుగురు పరబ్రహ్మమును చేర్చుటకు తగినట్టి పురుషులు. కాన బ్రహ్మ పురుషులు అని వ్యవహారము. 1. ప్రాణము; 2. అపానము; 3. వ్యానము; 4. ఉదానము; 5. సమానము. ఈ అయిదు వాయువులు బ్రహ్మను చేర్చెడి పురుషులు. ఈ విషయమును మరొకరీతిగా గీతాచార్యుడు ఇట్లు చెప్పినాడు.

శ్లో॥ అహం వైశ్వానరోభుత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః
ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్।

నేను వైశ్వానరుడు అను పేరుగలవాడను. ప్రాణుల యొక్క దేహాన్ని ఆశ్రయించిఉన్నవాడను ఆతనిలో ప్రాణాపాన ఆది పంచవాయు స్వరూపుడనై వారు తినెడి అన్నమును భక్ష్య, భోజ్య, లేహ్య, చోష్య అనెడి నాలుగువిధములైన అన్నాన్ని జీర్ణింపచేస్తున్నాను అని దీని అర్థము. హృదయమందు ప్రాణము, గుదము నందు అపానము, బొడ్డు నందు సమానము, కంఠము నందు ఉదానము, సర్వ శరీరమునందును వ్యానము అను రూపమున ఉండి అచ్చటచ్చట చేయవలసిన పనులను చేసి జీవుని తత్తత్ కర్మానుగుణముగా పుష్టిని చేకూర్చుచుందును. ఇది పైశ్లోక భావము.

ఈ సందర్భంలో శ్రీశంకరులు భోక్త = తినెడివాడు = వైశ్వానరుడు (జీవుల యొక్క సమూహము) అన్నము = తినబడెడిది ఈ అన్నమునకు సోముడు అనిపేరు. తినెడివాడు వైశ్వానరఅగ్ని = జాఠరాగ్ని తినబడెడిది అన్నము సోముడు. రెండింటిని అగ్నీషోములుగా భావనచేసి తినువానికి అన్నదోషాల వలన వచ్చెడి దోషము కలుగదు. మరొక శ్రుత్యంతరము బట్టి ఇట్లు భావించువానికి అగ్ని ష్టోమ యాగ ఫలము కూడా వచ్చును అని సూచించినది కావున అన్నమును తినునప్పుడు ఈ అయిదింటిని భావించి అయిదు ఆహుతులు నేతితో అభిఘరించి ఈయవలెను. ఇట్లు ఇచ్చినందువలన ఆ బ్రహ్మ పురుషులు మనలను గుర్తించి ప్రాణము పోవు సమయమున కంఠదేశములోని ఉదానవాయువులో ప్రాణాదులు కలిసి ఉండి పుణ్యము చేసినవారిని పుణ్యలోకములకు, పైన ఉండెడి ఏడు ఇంద్రియముల (కళ్ళు-2; చెవులు-2; నాసిక-2; ముఖము-2; ముఖము-1 = 7 శీర్షణ్యములు) నుండి ప్రాణము పోవునట్లుగా చేయుదురు. మరియు తీవ్రమైన తపము చేసినవారికి కూడా ఇట్లే ప్రాణములు ఊర్ధ్వముఖముగా వెళ్ళును. పాపములు చేసినవారు అయినచో మలమూత్ర ద్వారముల ద్వారా ప్రాణములు పోవునట్లు చేయుదురు. కావున తినదగిన అన్నము తినెడివాడైన వైశ్వానరుడు ఇద్దరు మిక్కిలి ముఖ్యములైనవారు.

తినునది అన్నము తినబడెడిది అన్నము ఈ అన్నము ఎవరి సొమ్ము

అని బృహదారణ్యకము ఉపనిషత్తు ఒక విచారణచేసినది. అన్నమును ముందు సృజించి తరువాతనే జీవుని సృజించెనని ఒక వేదవాక్యము. జీవుని ముందు సృజించి తరువాతనే అన్నము సృష్టించెనని మరొకచోట కలదు. ఇది ఎట్లయినను సమష్టిరూపమయినది. అనగా అందరికి సంబంధించిన సొమ్ము గాని, ఏ ఒక్కని సొత్తుకాదు. అన్నము అందరికీ సంబంధించినచో ఒకరు తింటూ ఉంటే మరొకరు పీడింపబడుట, చూచుచున్నాము. కావున ఇతర ప్రాణులకు పీడ కలుగకుండగా బ్రహ్మసృష్టమైన అన్నాన్ని శాస్త్రీయముగా ప్రాణులకు పంచి తాను ఆ అందరిలో ఒకడు కావున ఆ అన్నాన్ని తనలోని జఠరాగ్నికి పంచి ఆహుతి చేసి తినాలి. అట్లుకాకున్న అపవిత్ర బుద్ధులతో పుట్టి పుట్టి, చచ్చి చచ్చి, మూడవ లోకానికి వెళ్ళుదురు. 1. విద్యచేత = దేవతోపాసనచేత దేవలోకము; 2. వేదోక్తకర్మలచేత = పితృలోకము; 3. ఈ రెండూ లేనివారికి అథోలోకము ఇదే మూడవలోకము. ఈ మూడవలోకము ఎప్పుడూ పూరింపబడదు. ఈ మూడవలోకములోనివారు పశుపక్ష్యాదులు, మిక్కిలిహీన జాతులవారు వీరికి నరకలోకము ఉండదు - పుణ్యాం ఉండదు. పాపము ఉండదని శ్రుతి. మాటిమాటికి పశుపక్ష్యాదులై పుట్టిపుట్టి చచ్చుచుందురు. వీరికి మనుగడ ఐనది ఏలోకము లేదు. అని వేదము చెప్పుచున్నది.

జ్ఞానము వలన ముక్తి. లేదా శరీరపాతానంతరము ముక్తి. అనునవి జ్ఞానము, అనుభవము ఈరెండునూ కలిగిన మహనీయులకు మాత్రమే జీవన్ముక్తి లేక శరీరపాతానంతరము అశరీరముక్తి. ముక్తులైనవారికి మరల జనన మరణములు ఉండవు. బ్రహ్మానందము మాత్రమే కలిగినవారై ఉందురు. దీనిని సంపాదించుట అస్మదాదులకు అసాధ్యము. దేవతోపాసనచే వచ్చు దేవలోకములు అంత సులభసాధ్యాలు కావు. సర్వకాల సర్వావస్థలందు ఉపాస్య దేవతాస్వరూపమై కూర్చొండుట కుదరనే కుదరదు. ఇక కర్మలచే వచ్చు పితృలోకము మిక్కిలి కష్టమైనదే. నన్నెందుకు కన్నారయ్యా అని తల్లిదండ్రులను ప్రశ్నించెడి ప్రపంచము ఇది. దీనివలన చివరిదైన పశు పక్ష్యాదులుగా పుట్టి మాంసాహారులచే తెగ్గొట్టబడుచు లోకాంతరము లేని, తెలివిలేని అంధలోకములోనికి వెళ్ళుచున్నాము.

పై మూడు లోకములలో పితృలోకాన్ని సాధించుకొనుటకు వేదాంతము కొంత తెలిసి వేదోక్త కర్మచేసినవారు మాత్రమే అర్హత కలిగివున్నారు.

ఉత్తమలోకాలు పొందుటకు భగవానుడు ఇచ్చు సందేశమే ఇది. ఓ జీవా! నీలో ఉండి అన్నాన్ని జీర్ణింపచేసేవాడను, అన్నాన్ని ఇచ్చెడివాడను నేనే దీనితో వేదోక్త కర్మచేయటానికి తగిన సంస్కారము కలుగజేసుకొనండి అని పై గీతా శ్లోకములో కృష్ణుడు చెప్పియున్నాడు.

అగి = దాహే అను ధాతువు నుండి తాచ్ఛీల్యార్థంలో ఔణాదిక ప్రత్యయము చేయగా అగ్ని అయ్యెను. దహన శీలము = తగులబెట్టు స్వభావము కలిగినది. ఇది మూర్తద్రవ్యము. వాయువు, ఆకాశము మనకు కనిపించవు ఆ రెండిటితో కలిసి కనిపించేది అగ్ని. దీని నుండి ఉదకము, భూమి అను మూర్తద్రవ్యాలు పుట్టినవి. అగ్ని భూతాల మధ్యములోనిది. ఇదియే వైశ్వానరాగ్నిగా మనలో ఉన్నది. ఇందులో తల్లిదండ్రుల వలన మనము ఈ జన్మమును పొందియున్నాము. పాతీతి పితా అని సంరక్షించువాడు అని అర్థము. మూలమైన తండ్రి ఆ తండ్రికి తండ్రి, ఆ తండ్రికి తండ్రి అని మూలమునకు పోయినకొద్దీ భగవానుడు ఒక్కడే మూలమైన తండ్రిగా మిగులును. ఆయన ప్రకృతియై ఈ శరీరాన్ని ధరించినది కాన ఆమె పూజ్యురాలు. ఆమెకు మాన్య = పూజాయాం అను అర్థంలో ఔణాదిక ప్రత్యయం చేయగా మాతా అనగా పూజ్యురాలు తల్లులకు తల్లి భగవానుడే అను అర్థమున ప్రయోగింపబడినది. ఈ తల్లికాని, తండ్రికాని మొదట భగవానుడే గాన ఆతనికి ఇచ్చెడి ఈ ఆహుతులు కూడా పవిత్రమైన ఆశయముతో పరబ్రహ్మముగా అగుటకు తగినవిధముగా ఉండవలెనని పై శ్లోకమే బోధించుచున్నది. ఓ రుద్రా! నీవు నాయందు ఉండెడి అహంకార రూపుడవు. నా ప్రాణములకు, నా జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియములకు, నీతో ముడికలిగి ఉన్నాను. అన్నరూపముగా నీవు లోపల ప్రవేశించునప్పుడు నాకు వినాశకుడివై ప్రవేశించవద్దు. అమృతరూపుడవై లోపల ప్రవేశించుము. నీకు, నాకు ఇదియే ముడి. కర్మలతో ముడి జ్ఞానముతో విడువబడిన విడదీయబడిన నేనే నీవు అగునట్లు చేయుమని ప్రార్థన కూడా వేదమందుకలదు. రుత్ - దుఃఖము, దుఃఖాన్ని నశింపజేయువాడు కాన రుద్రుడు, ప్రాణానాంగ్రంధిరసి రుద్రోమావిశాన్తకః అనెడి మంత్రార్థము ఇదియే.

మంత్రార్హత కలిగినవారు మంత్రాలతో, అర్హత లేనివారు భగవానుని (మాతాపితృరూపముగా) భావించి భుజించవలెనని మొదటి వాక్యమునకు సంపిండితమైన సారాంశము.

12. పంచవా ఏతే మహాయజ్ఞాః

శ్లో॥ **యజ్ఞశిష్టాశిన స్సన్తః ముచ్యన్తే సర్వకిల్బిషైః**
భుంజతే తే త్వఘంపాపా యే పచన్త్యాత్మకారణాత్

ఈ శ్లోకమున 1. దేవయజ్ఞము, 2. పితృయజ్ఞము; 3. భూతయజ్ఞము; 4. మనుష్య యజ్ఞము, 5. స్వాధ్యాయ యజ్ఞము అని ఈ అయిందిటికి పంచమహాయజ్ఞములు అనిపేరు. యజ్ఞములు చేయగా మిగిలిన అన్నము అమృతముగా ఎవరు భుజింతురో వారు సర్వపాప వినిర్ముక్తులగుదురు. తమ కొరకు తాము వండికొనువారు, పాపములను వండికొని తినుచున్నవారుఅగుదురు. అనగా మిక్కిలి పాపాత్ములు అగుదురు. అని ఈ శ్లోకముయొక్క అర్థము. ఈ అయిదు యజ్ఞములు అయిదు హింసలు చేసినందువలన వచ్చెడి పాపమును పోగొట్టును.

ప్రాణులను హింసించుట మహాపాపము. అహింసా పరమోధర్మః అని హింస లేకుండా బ్రతుకుట ఉత్తమోత్తమ ధర్మము అని ఆర్యులు చెప్పెదరు. బ్రహ్మచారులు, సన్న్యాసులను వదిలిబెట్టి గృహస్థులకు ఈ అయిదు హింసలు మరియు తెలిసీతెలియకనే జరుగుచుండును. ఇట్టివాటివలన కూడా గృహస్థులకు హింసల వలన పాపములు తప్పనిసరి. ఇటువంటి వాటిని దరిచేరకుండుటకు ఉపాయములుగా చెప్పబడినవే ఈ అయిదు యజ్ఞములు.

యజ్ఞశిష్టాశినః అనుచోట దేవాది పంచయజ్ఞములు చేయగా మిగిలిన అన్నమును తినువారు అని శంకరులు వివరించినారు. పంచసూనాలు లేదా పంచహింసలు **ఒకటి** పొయ్యి - కుంపటి - గ్యాస్‌పొయ్యి వగైరాలు... వీటితో వంటచేసికొనుట అందరికినీ సాధారణము. నిప్పు అంటించిన సమయాన చీమలు, దోమలు, క్రిములు వగైరాలు చచ్చిపోవుచుండుట వలన హింస అగుచున్నది. **రెండవది** పేషణి = తిరుగలి = రోకలి = రోలు మున్నగునవి. ధాన్యమును దంపుట, మినుములు, పెసలు, పప్పుచేయుట, బియ్యము పిండిచేయుట, ఇటువంటివిఅన్నియు ఆచరించునప్పుడు తెలిసీ తెలియక ప్రాణులు కొన్ని హింసింపబడుచుండును. ఇక **మూడవది** అవస్కరము. పాత్రలను శుద్ధిచేయు సాధనము, తడికి చల్లదనానికి, చీమలు వగైరా చచ్చి

పోవుచుండును. ఇంతేకాక చీపురులతో చిమ్మినపుడు చీమలు మొదలగు ప్రాణులు చచ్చిపోవుచుండుట కలదు. ఇది మూడవది.

ఇక **నాల్గవది** కండిని - చాకు - కత్తిపీట మొదలగు వాటితో కూరలు వగైరాలు తరుగుచున్నప్పుడు వాటిలోపల ఉండు పురుగులు చచ్చిపోవును మరియు పెరట్లోని కూరగాయలు, పూలు పండ్లు, తోటకూర వగైరాలు స్వయంగా తీసుకొనివచ్చి దేవతార్చన చేయవలసి ఉన్నందువలన ఇచ్చట ప్రతిగృహస్థుకి హింస తప్పదు. ఇక **అయిదవది** - ఉదకుంభము. ఉదకముతో నిండిన కడవను ఇంటిలో ఉంచుకొందుము. ఇది మంగళకరమైనది. చల్లదనానికి బయట లోపల ఉండే సూక్ష్మప్రాణులు నలిగి నశించిపోవుటకు అవకాశం కలదు.

ఈ అయిదురకాలైన హింసలు వలన వచ్చు పాపాలను పోగొట్టుకొనుటకై మనువు యొక్క బిడ్డలమైన మనకు మను మహర్షి పంచమహాయజ్ఞములను ప్రబోధించినాడు. "పంచక్లుప్తాః మహాయజ్ఞాః ప్రత్యహం గృహమేధినాం" 3-69. కొన్ని యజ్ఞాలు జన్మకు ఒక్కసారి చేయదగినవి అయితే మరికొన్ని ప్రతిదినము చేయదగినవిగా వేదము పేర్కొనినది. ప్రతిదినము అతిథుల కొరకే అన్నము రోజూ వండికొనవలెను. తన కొరకు తాను వంటచేసికొని తినకూడదు అని పూర్వమే తెలిసికొనియుంటిమి. మహాయజ్ఞాలు దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, భూతయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము, బ్రహ్మయజ్ఞము ఇవి ఐదూ మహాయజ్ఞములని వేదము పేర్కొనినది.

వాజపేయ పౌండరీకాదులకు యజ్ఞములనియే పేరు. ఈ యజ్ఞాలు పాప పరిహారార్థం చేయవలెను. దీనివలన పాపం పోవును - జ్ఞానము కలుగును. "జ్ఞానముత్పద్యతే పుంసా క్షయాత్పాపస్యకర్మణః" అని

శ్లో॥ **యజమానకృతంపాపం అన్నమాశ్రిత్యతిష్ఠతి।**
తస్మాదన్నం నగృహ్ణీయాత్ ప్రాణైఃకంఠగతైరపి॥ - ఆర్యులు.

కావున అన్నమును అర్పించవలసినవారికి అర్పించి, తినినచో ఏ పాపమూ ఉండదు. ఎచ్చటా అన్నమును స్వీకరించకూడదు. అన్నమును స్వీకరించినచో యజమానుని పాపము అన్నమును ఆశ్రయించి యుండును

కావున ఆ యజమానకృత పాపమంతయు అన్నము తినినవానికి వచ్చును. ఒక్క జ్ఞానాగ్ని సమస్త పాపాలూ నశింపజేయును లేకున్నచో పాపములే మిగులును. వైశ్వదేవం చేసెడి శ్రోత్రియుల గృహస్థుల ఇంటికి మాత్రమే వెళ్ళవలెను. శ్రోత్రియుల ఇంటియందు యాచించి అన్నం తినాలి. ఆ అన్నం తిన్నవానికి అనేక ఉత్తమజన్మలకు కారణం అవుతుందని యాచయేత్ శ్రోత్రియ స్యాన్నమని పెద్దలు పల్కుదురు.

ఇక వేదోక్తమైన ఈ పంచమహాయజ్ఞముల సంగ్రహము :

దేవయజ్ఞము : "యదగ్నౌజుహోత్యపిసమిధం తద్దేవ యజ్ఞస్సంతిష్ఠతే"

- తై.ఆ. 2-10

దేవయజ్ఞమనగా సాయంప్రాతః కాలములయందు నిత్యము అగ్నిహోత్రా నుష్ఠానములలో అగ్నియందు సమిధలను ఉంచుట. అట్లే ఆజ్యము, పురోడాశము మున్నగు హవిర్ద్రవ్యములను దేవతలకొరకు అగ్నియందు సమర్పించుట. దీనిని దేవయజ్ఞమందురు. ఈ యజ్ఞము సమస్త లోకములకు సుఖశాంతులను సమకూర్చునది. మానవలోకమునకు సుఖశాంతులను సమకూర్చునదని వేరే చెప్పనేల? దేవతలు మనమిచ్చిన హవిస్సులను స్వీకరించి సంతృప్తి చెంది ఆనందముతో వర్షమును ప్రసాదించెదరు. సమస్త ప్రాణికోటికి ఉదకము అవసరము గదా! ఉదకము లేనిదే అన్నము లేదు. ఈ విషయమును భగవద్గీతలో కృష్ణపరమాత్మ ఇట్లు చెప్పినాడు.

శ్లో॥ అన్నాద్భవన్తి భూతాని పర్జన్యాదన్న సంభవః ।
యజ్ఞాద్భవతి పర్జన్యః యజ్ఞఃకర్మ సముద్భవః ॥

ప్రాణుల ఉత్పత్తి స్థితిగతులన్నియు అన్నాధీనమైయున్నవి. ఇంద్రుడు వర్షమును ప్రసాదించినచో క్షేత్రములు జలపూర్ణమై సస్యోత్పత్తి ద్వారా అన్నము లభింపచేయుగలవు. యజ్ఞములలో ఆరాధించబడిన దేవేంద్రుడు మనకు అన్న సృష్టిని ఇచ్చి కాపాడును. యజ్ఞములలో దేవతలకు ఇచ్చిన హవిశ్శేషమును మనము భుజించవలెను. ఆ హవిశ్శేషమును అమృతమందురు. భగవద్గీతలో కృష్ణపరమాత్మ ఈ విషయము గల శ్లోకము పూర్వమే ఈయబడినది.

శ్లో॥ **యజ్ఞశిష్టా శినస్సన్తో ముచ్యన్తే సర్వ కిల్బిషైః।**
భుంజతే తే త్వఘం పాపా యే పచన్త్యాత్మకారణాత్॥

యజ్ఞములలో దేవతలకు అన్నము, పురోడాశము మున్నగు హవిర్ద్రవ్యములనిచ్చి మిగిలిన ఆహారమును భుజించినవాడు సమస్త పాపములనుండి విముక్తుడగును. అట్లుగాక దేవతలకీయక తానే భుజించినచో అట్టివాడు పాపమునే భుజించిన వాడగునని భగవద్గీత నిందించినది గదా! ఇట్లు నిందచేయుటచేత తప్పక దేవతలకు యజ్ఞములలో హవిర్భాగము లీయవలయునని వేదమే శాసించుట జరిగినది. దీనినే దేవయజ్ఞమందురు.

2. **పితృయజ్ఞము : 'యత్పితృభ్యస్స్వధాకరోత్యప్యపస్తత్పితృ యజ్ఞస్సంతిష్ఠతే"** - తై.ఆ. 2-10

పితృదేవతలనుద్దేశించి స్వధాశబ్దోచ్చారణ చేసి నిత్యము ఉదకము ఇచ్చుట, ఆయాపర్వాలలో తిలోదకము గంగాది తీర్థములయందు, క్షేత్రముల యందు శ్రాద్ధములయందు బ్రాహ్మణులకు అన్నము, శాకాది పదార్థములతో భోజనము వస్త్రము, వెండి, బంగారములు సమర్పించుట అనునది పితృయజ్ఞ మనబడును. పితృదేవతలకు సమర్పించు ప్రతిద్రవ్యము శ్రద్ధతో సమర్పించవలెను.

3. **భూతయజ్ఞము : "యద్భూతేభ్యోబలిగ్ంహరతితద్భూత యజ్ఞస్సంతిష్టతే"** - 2-10.

"యేభూతాఃప్రచరన్తి" అను నారాయణోప నిషన్మంత్రముచే భూతముల కొరకు అన్నమును సమర్పించవలెను. రాత్రింబవలు ఆహారము కొరకు గ్రద్ధ, కుక్క, పిల్లి, ఎలుక మున్నగు జంతువులు తిరుగుచుండును. ఈ జంతువులకొరకు అన్నమును బలిగా ఇవ్వవలెను. భూతముల కొరకు అన్నమును ఇచ్చుట చేత అన్నదాతకు శరీరపుష్టి లభించును. ఈ భూతములు శ్మశానవాసి అయిన రుద్రుని భృత్యులైన ప్రాణులు వీటికి ఆహారమివ్వని పాపులను హింసించమని రుద్రుడు ఆ భూతములను = ప్రాణులను పంపి హింసింపచేయును. అట్టి ప్రాణుల కొరకు అన్నము ఇచ్చి క్షేమమును పొందవలెను. ఈశ్వరునికి భూతేశుడని పేరు గదా!.

4. మనుష్యయజ్ఞము : **"యద్బ్రాహ్మణేభ్యోన్నందదాతి తన్మనుష్య యజ్ఞస్సంతిష్ఠతే"** తై.ఆ. 2-10. అతిథిగా వచ్చిన బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుట అనునది మనుష్యయజ్ఞమనబడును. 'అభ్యాగతః స్వయం విష్ణుః' అను శాస్త్ర ప్రకారము అతిథిని మహావిష్ణువుగా భావించి ఆహారమీయవలెను. రంతిదేవుడు చాలాకాలము తరువాత ఆహారము తీసికొను సమయమందు ఆహారమును యాచించవచ్చిన వారిని శ్రీమహావిష్ణువుగా భావించి ఆహారమిచ్చెను. యమధర్మరాజు తన ఇంటికి అతిథిగా వచ్చిన నచికేతునికి ఆహారమీయక పోవుటచేత ఏర్పడిన అనర్థమును మూడు వరాలు ఇచ్చి పోగొట్టుకొనెను. అంబరీష మహారాజు అతిథిగా వచ్చిన దుర్వాసమహర్షిని శ్రీమహావిష్ణువుగా భావించి ఆతిథ్యమునకు ఆహ్వానించెను. ఇట్లు అతిథులకు ఆహారమిచ్చి మనుష్యయజ్ఞమును నిర్వహించి శ్రేయస్సును పొందుచున్నారు.

5. బ్రహ్మయజ్ఞము : **"యత్స్వాధ్యాయమధీయీతై కామృచంయజుస్సామవా తద్బ్రహ్మ యజ్ఞస్సంతిష్ఠతే"** తై.ఆ. 2-10.. బ్రహ్మదేవుడు సృష్ట్యాదిలో కొంతమంది మహర్షులను సృజించెను. వారు స్వయముగ పరిశుద్ధులయిననూ మరల తపస్సు చేసిరి. వారి తపస్సుకు సంతోషించిన బ్రహ్మదేవుడు ఒకానొక దేవతామూర్తి స్వరూపమును దాల్చి సాక్షాత్కరించెను. అంత ఆ మహర్షులు సర్వాభీష్టములను సిద్ధింపచేసేది బ్రహ్మయజ్ఞమని తలంచి బ్రహ్మయజ్ఞలాభము కొరకు ఆ బ్రహ్మమూర్తిని మరల ధ్యానించిరి. ధ్యానఫలముగా మహర్షులు బ్రహ్మయజ్ఞమును దర్శించిరి. బ్రహ్మయజ్ఞమనగా ఎల్లప్పుడు వేదాధ్యయనము చేయుటయే. బ్రహ్మయనగ వేదము. వేదములను అధ్యయనము చేయు సమయములో హోమమేమియులేదు గదా? అయిననూ దానికి యజ్ఞమని నామధేయము ఎట్లు ఏర్పడినది? అది ఎంతవరకు సమంజసము? అను ప్రశ్నలకు సమాధానము స్వాధ్యాయ బ్రాహ్మణశ్రుతి ఇట్లు చెప్పినది.

ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అథర్వవేదము అని అనేకవిధములుగ వేదములు, వాని అధ్యయనములు ఉన్నట్లు విజ్ఞులకు

తెలిసిన విషయమే. ఋగ్వేదాధ్యయనము చేయుటచేత దేవతలకు ఆవుపాలతో హోమము చేయుటచేత ఎట్టి సంతృప్తి కలుగునో అట్టి సంతృప్తి లభించును. అట్లే యజుర్వేదాధ్యయనము చేయుట చేత దేవతలకు ఆజ్యాహుతుల వలన ఆనందము లభించును. సామవేదాధ్యయనము చేయుట చేత సోమరసము హోమము చేయుట వలన దేవతలకు ఎట్టి ప్రీతి కలుగునో అట్టి ప్రీతి ఏర్పడును. అధర్వ వేదాధ్యయనము చేయుటచేత తేనెతోహోమము చేయుట చేత దేవతలకు ఎట్టి సంతోషము లభించునో అట్టి సంతోషము లభించును. వేదాధ్యయనములనెడి ఆహుతుల చేత దేవతలకు ఆకలి దప్పికలు అనే శత్రువు నశించి దేవతలు ఆనందముతో నిండియుందురు, లోకములో క్షుత్పిపాసలు = అనగా ఆకలి దప్పికలు. ప్రాణులకు తృప్తిని కలుగజేయకున్న ఈ రెండూ గొప్ప శత్రువులు అగును! ఈ రెండింటినీ జయించినవాడు లోకములో మహర్షి అనబడును. అతడు సంపూర్ణ ఆనందముతో విరాజిల్లుచుండును. ఇట్లు వేదాధ్యయనములచేత మిక్కిలి సంతోషించిన దేవతలు వేదాధ్యేతలకు ఆయుస్సును, శరీరకాంతిని, బలమును, అన్నసమృద్ధిని, ఐశ్వర్యమును , బ్రహ్మవర్చసమును ప్రసాదించి, వారిని ఎల్లప్పుడూ కాపాడుచుందురు. ఈ పంచ మహాయజ్ఞములు మానవులకు నిత్యజీవనములో ఏర్పడిన హింసాపాపములను పోగొట్టి మహాఫలమును సంపాదించేవి కనుక ఈ పంచయజ్ఞములకు పంచ మహాయజ్ఞములనెడి సార్థక నామధేయమేర్పడినది.

స్వాధ్యాయాధ్యయనము కూడా మడివస్త్రంతోనే కూర్చొని నిలచి తిరుగుతూ వెళ్లుచు పడుకొనియైనను చేయవచ్చునని స్వాధ్యాయ బ్రాహ్మణము ఋషులను విడిచి కేవలము నిత్యవేదాధ్యయన తత్పరులై ఎంతవారైనను వేదమందు చెప్పబడిన కర్మను చేయకుండా, వారికి పంచయజ్ఞాలు లేనిదే ఆనిత్యస్వాధ్యాయ యజ్ఞఫలము సంపూర్ణము కానేరదు, కావుననే, వేదోనిత్యమధీయతాం అని అంతటితో ముగింపక తదుదితం కర్మస్వనుష్ఠీయతాం అని సోపాన పంచకంలో జగద్గురువులు విద్యారణ్యులు

ముక్తకంఠంతో వ్రాక్రుచ్చి ఋత - సత్య - ములను ఈ రెంటిని తమ భాష్యాలలో మాటిమాటికి వివరించినారు. అన్నము తినుముందు సత్యంత్వర్తేన, ఋతంత్వా సత్యేన పరిషించామి అన్న పరిషేచనము చేయుదుము యధాశాస్త్రం యథాకర్తవ్యమని బుద్ధియందు సువినిశ్చితమైన ఒక శాస్త్ర సిద్ధాన్తాన్ని బ్రహ్మసత్యమని నమ్మట సత్యము.

తదేవ, వాక్కాయాభ్యాం ఆచరణీయమ్మని వాక్కుతో క్రియతో దానిని చేయుట ఋతము అనబడును. ఈ రెంటియొక్క అర్థము మనసులో ఎప్పటికప్పుడు స్వాధ్యాయ వేదపండితుడు గుర్తుంచుకొని చేసినవాడే వాని అధ్యయనం సార్థకమగును. సర్వం బ్రహ్మమయంగా చూడవలెను - అగ్నిలో వేల్చునపుడు, ఉష్పుకారాలు తగులకూడదు. జఠరాగ్ని ఆహుతులు ఈయకుండా ఏదీ తినరాదు, త్రాగరాదు. ఉప్మా వగైరాలు, పులిహోర, దధ్యోదనాలు వేంకటేశ్వర ప్రసాదాలు వగైరా జఠరాగ్నియైన వైశ్వానరునికీయక తానుతిన్న మిక్కిలి మహాపాపాల పాలగుదురు అని ఒక ఋషి చెప్పినాడు. 3వదగు పశుపక్ష్యాది లోకం పాలగుదురు. అని భావము.

శ్లో॥ **బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిః బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం**
బ్రహ్మైవ తేనగంతవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా

కర్త, కర్మ, కరణము, సంప్రదానము, అపాదానము, అధికరణ కారకాలన్నీ పరబ్రహ్మమే అని భావించాలని భావము. యజ్ఞము అనగా దేవపూజ, దేవతలను ఉద్దేశించి అగ్నియందు వ్రేల్చు చరు పురోడాశాదికము ముందు తనను ఆత్మనుగాసంస్కరించికొని అన్నమును సంస్కరించాలి. ఆత్మ సంస్కార ద్వారా అన్నసంస్కారార్థం ప్రాతర్వైశ్వదేవంకరిష్యే అని సంకల్పము లోని అర్థము ఇదియే కావుననే పంచవా ఏతే బ్రహ్మ పురుషాః వ్యాఖ్యానించి పంచవా ఏతే మహాయజ్ఞాః అనునదివివరించుట జరిగినది.

భగవద్గీత - అష్టమాధ్యాయము

13. అక్షర పరబ్రహ్మయోగము - తారకబ్రహ్మయోగము

ఈ అధ్యాయము శ్రీ శంకరులు తారక బ్రహ్మయోగమనే పేరుతో వ్యవహరించినారు. ఇతరులు అక్షర బ్రహ్మయోగమనినారు. ఎవరు ఏమనినను ప్రపంచమునకెల్ల సర్వోత్తమ స్థితి, దుఃఖరహితమగు నిరతిశయానంద స్థితి ఆత్మ సాక్షాత్కారమే కాని మరొకటి కాదు. ఇది సాయుజ్యముక్తి, పునరావృత్తి లేనట్టిది. పరబ్రహ్మానుభూతి, దానికి అనేక ఉపాయములు యమనియామా ద్యష్టాంగయోగములు అనేకములు భగవంతునిచే అర్జునునకు గీతయందు పేర్కొనబడినవి.

పూర్వము 7వ అధ్యాయమున బ్రహ్మ, అధ్యాత్మము, కర్మ, అధిభూతము, అధిదైవము, అధియజ్ఞము, యోగముతో కూడి తెలిసికొనిన వారు ప్రయాణకాలమున బ్రహ్మపదము పొందుదురని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినాడు. తదనుబంధముగా అర్జునుడు 8వ అధ్యాయంలో... ఓ పురుషోత్తమా! 1. బ్రహ్మ అనగానేమి?; 2. అధ్యాత్మమనగా నేమి?; 3. కర్మమనగానేమి?; 4. అధిభూతమనగానేమి?; 5. అధిదైవమనగానేమి?; 6. అధియజ్ఞ మనగానేమి?; 7. మరణకాలమున యోగులచే నీవెట్లు తెలియదగినవాడవు అగుచున్నావు అను ఏడు ప్రశ్నలు పరబ్రహ్మము గూర్చి కోరి అడిగినాడు.

శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునకు ప్రశ్న క్రమము అనుసరించి ఇట్లు సమాధానించినాడు. అర్జునా! అక్షరం బ్రహ్మ పరమం మొదటి ప్రశ్నకు సమాధానము. అక్షరము = ఎప్పటికినీ వినాశనము లేనిది. పరమం దేనికంటే మరొక గొప్ప వస్తువులేదో అది పరమము. బృహత్తమమైనది కాన బ్రహ్మము అని చెప్పినాడు. ఇచ్చట అక్షరము, పరమము రెండు విశేషణములతో బ్రహ్మ శబ్దార్థము తెల్పినాడు. మొదటిది, అక్షరము నాశనము లేనిది. అన్తము లేనిది అనగా అనన్తము. ఇది సత్యము. జ్ఞానము అనన్తము బ్రహ్మము అనెడి బ్రహ్మ స్వరూప లక్షణములను తెలియుచేయుచున్నది. చతుర్ముఖ బ్రహ్మకూడ ద్వితీయ పరార్థావసానమున నశించును. గాన చతుర్ముఖ బ్రహ్మకాదని స్పష్టపరచుచున్నది. అక్షరము అనగా అంతటా వ్యాపించినట్టిదని మరొక

అర్థము. పరమము అను విశేషణము ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ. ఓం అని ఒకే అక్షరము పరబ్రహ్మము ఇది బ్రహ్మవాచకము అగు ఓంకారము. ఓంకారముచే తెలియదగు నిత్య శుద్ధ బుద్ధమగు ముక్తమగు పరబ్రహ్మమును మాత్రమే గ్రహింపవలెను అను అర్థమును తెల్పుచున్నది. గాన ఓంకార శబ్దము బ్రహ్మము కాదని తెలియజేయుచున్నది. కాన అక్షరము - పరబ్రహ్మము లేక జనన మరణ సంసార తారక పరబ్రహ్మము అనిగాని చెప్పవచ్చును. నిర్గుణపరబ్రహ్మము అని సారాంశము.

2. కిమధ్యాత్మమ్? అని రెండవ ప్రశ్నకు స్వభావో అధ్యాత్మముచ్యతే అని శ్రీకృష్ణుని సమాధానము. ఆత్మని అధికృత్య అధ్యాత్మము దీనిచేత ప్రతి దేహము నందు ప్రత్యగాత్మగా వెలిగి తెలిసెడెది. పరమార్థమున బ్రహ్మవసానముగా గల వస్తువు కాన స్వభావము. ఇంద్రియాలు బాహ్య వస్తువుల విషయాలపై ప్రవృత్తి కలిగి ఉండును. బాహ్య విషయాలపై ప్రవృత్తిని మరల్చి లోపలిదైన ఆత్మవస్తువు చూడదగినది. కాన ప్రత్యగాత్మ జ్ఞానమును పరబ్రహ్మమును తెలిపి నిజమైన స్వం = బ్రహ్మముగా అగుట స్వభావము.... అధ్యాత్మమను పేర చెప్పబడినది.

3. కింకర్మ పురుషోత్తమ కర్మమనగానేమి? అని 3వ ప్రశ్నకు భూతభావోద్భవకరః విసర్గః కర్మసంజ్ఞితః భూతములుగా పుట్టుక కలుగ చేయునట్టిది. విసర్గము వ్యష్టి ప్రాణిరూపముగా జనించుట కర్మము విసర్గము అను పేరుతో చెప్పబడినది. దేవతలను ఉద్దేశించి ఆజ్య చరుపురోడాశాది ద్రవ్యత్యాగము అగ్నియందు చేయబడును. అగ్నియందుంచబడిన ఆహుతి ఆదిత్యుని చేరును. ఆదిత్యుని వలన వర్షము కురుయును. చనిపోయిన ప్రాణులు ఆయా లోకములయందు సుఖదుఃఖాలను అనుభవించి తిరిగి పుట్టుటకై వర్షములలో చేరుదురు. వర్షము భూమిపై బడి సస్యములలో ఉందురు. సస్యములను తిన్న స్త్రీ పురుషులలో రక్తము శుక్రముల రూపములతో ఉండి వారి వారి కర్మవశమున ప్రాణులై జనించెదరు. విసర్గము = యజ్ఞాదులలో చేయు ద్రవ్యత్యాగము సృష్ట్యాదిక్రమమున ప్రాణుల పుట్టుకకు మూలమగుచున్నది గాన విసర్గమే కర్మమను పేరుతో పేర్కొనబడినదని శ్రీకృష్ణుని సమాధానము.

4. అధి భూతంచకిం ప్రోక్తం అధిభూతమనగానేమి? 4వ ప్రశ్నకు అధిభూతంక్షరోభావః వినాశియగు ప్రతీ వస్తువు అధి భూతముగా చెప్పబడుచున్నది. దీనికి వ్యతిరేకమే అక్షరము. అక్షరమునకు భిన్నమైనదే క్షరము. అధిభూతము అనబడును. క్షర స్సర్వాణి భూతాని అని గీత.

5. అధిదైవంకిముచ్యతే అధిదైవమనగా నేమి? 5వ ప్రశ్నము పురుషశ్చాధిదైవతమ్ పురుషుడే అధిదైవతమన బడును. ఆదిత్యాన్తర్గతుడు మనలో నుండు ప్రాణాలకు అధిపతి. సకల చరాచరములందు వెలుగు అన్తర్యామి హిరణ్యాగర్భుడు. సర్వ వ్యష్టి ప్రాణి ఇంద్రియాలకు కరణములకు అధిష్ఠాత, వాడే పురుషుడు నవద్వారములు కల ఈ శరీరము అనెడి పురము నందు శయనించెడివాడు. కావున పురుషుడు, ఈ శరీరము ఈతనిచే సర్వం పూర్ణమగును. కాన పురుషుడు ప్రాణి సమష్టి స్వరూపుడే పురుషుడు. లోకమున వ్యవహారమున కల వ్యష్టిగా నిలవబడెడి మగవాడు కాదు. కావుననే అధిదైవతమనినాడు.

6. 'అధియజ్ఞః కథం కోఽత్ర దేహేఽస్మిన్మధుసూదన' ఓ మధుసూదనా! ఈ దేహమున అధి యజ్ఞమనగా నేమి? ఎట్లు? అని ఆరవ ప్రశ్నము. అధి యజ్ఞోహమేవాత్ర..... దేహే దేహభృతాంవర, ఓదేహధారులలో శ్రేష్ఠుడైన ఓ అర్జునా, ఈ దేహమున అధియజ్ఞము నేనే అయియున్నాను. సర్వ యజ్ఞాభిమానిని దేవత విష్ణువు యజ్ఞోవైవిష్ణుః అనిగదా యజ్ఞము దేహము చేతనే చేయదగినది. యజ్ఞము, దేహము ఆధారముగా కలది. దేహసమవేతమై ...... యజ్ఞము ఉండును. అట్టి యజ్ఞ స్వరూపుడను, నేనే దేహభృతాంవర దేహధారులలో శ్రేష్ఠుడైనవాడా అనుటవలన ప్రతి క్షణము భగవంతుని సంప్రశ్నము చేసెడివాడవు అయినందున సర్వదేహధారులలో శ్రేష్ఠత్వము అర్జునునకు విశేషణముగా ఒప్పుచున్నది. యజ్ఞము = దేవపూజ.

7. 'ప్రయాణకాలేచకథం జ్ఞేయోసి నియతాత్మభిః' - మరణకాలమున యోగులచే నీవెట్లు తెలియదగినవాడవగు చున్నావు. అని 7వ ప్రశ్నము. అన్తకాలేచ మామేవ స్మరన్ముక్త్వా కలేబరం యఃప్రయాతి సమద్భావం యాతి నాస్త్యత్ర సంశయః మరణ కాలమునందు విష్ణువు అగునన్ను స్మరించుచు ఎవడు శరీరము విడుచునో వాడు నా భావమునే = స్వరూపమును పొందును.

నన్ను చింతించుచు శరీరము విడిచినచో నన్ను పొందెదవు. నా విషయములోనే అనుకొందువేమో ఏ దేవతా విశేషమును భావించి చివర శరీరము విడుచుదురో ఆయాదేవతా భావము అభ్యాసముచే పొందుదురు. కావున సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నన్నే మాటి మాటికి స్మరించుము. నన్ను భావించియే యుద్ధము చేయుము. నాయందే ఆర్పించబడిన మనోబుద్ధులు కలవాడవై పుట్టినది మొదలు చనిపోవువరకు నిరన్తరాభ్యాసము చేసిన నన్నే పొందగలవు. దీనికి మంచి ఉపాయము ఒకే ఒక్కడనైన నాయందు సమాన మనోవృత్తులు కలిగి విజాతీయ వృత్తులకు చోటు ఈయక అభ్యసించుట ఒక గొప్పయోగము. అట్టియోగముతో అనుస్మరించువాడు దివ్యుడనైన పరమపురుషుడనగు నన్ను పొందగలవు. విద్వాంసులకు కూడా యోగాభ్యాసము తప్పనిసరి. ఈ యోగము లేనిదే చివరి దశలో నన్ను పొందలేరు. సర్వబంధువు సనాతనుడు అణువు కంటె మిక్కిలి అణువు. సర్వ జగద్విధాత సర్వకర్మఫల విభక్త, నియంత నిశ్చితరూపమనునది లేకున్నను నిశ్చితముగా చింతించుటకు శక్యమైనవాడు, అజ్ఞానము కంటె పరుడైన వాడు సూర్యునికి వలె నిత్యచైతన్య ప్రకాశకుడగు వానిని మాటిమాటికి అనుసంధానించు నట్టి దివ్యపురుషుని పొందగలడు. మరణకాలమున నిశ్చలమైన మనస్సుతో భక్తితో యోగబలముతో కూడి భ్రూమధ్యమున ప్రాణమును ఉంచి ప్రకాశ రూపుడగు పురుషుని పొందగలడు. కేవల యోగ మార్గము చేతనే ఎవరు బ్రహ్మచర్యమును ఆచరించు చుందుదురో అట్టిస్థానము నీకు సంగ్రహముగా చెప్పెద వినుము. తొమ్మిది ద్వారములను మూసివేసి మనస్సును హృదయమున నిరోధించి తన ప్రాణమును శిరస్సునందు బ్రహ్మరంధ్రమునందు ఉంచికొని ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ అనెడి బ్రహ్మవాచకమగు ఓంకారమును మాటిమాటికి అనుసంధానించుకొని నన్ను అవిచ్ఛిన్న తైలధారవలె, చింతించుచు దేహమువదిలి పెట్టువాడు. సర్వోత్తమమగు పరబ్రహ్మమును పొందగలడు. అన్యమనస్కుడు గాక నిరంతర యోగి ఎల్లప్పుడు నన్నే ధ్యానించు వానికి నేను సులభుడను మరియు, తతం వీణాదికం వాద్యం అని కోశము గనుక నిరంతరము వీణాది వాయిద్యములతో భక్తితో నిరంతరానుస్మరణము చేసిన వానికి నేను సులభుడనగుదును. నన్ను పొందినవారికి శాశ్వతమైన దుఃఖాలయము అగు నరకము, పునర్జన్మ ఉండదు. ఇక ఇతర బ్రహ్మాది

దేవతలను నిరన్తరస్మరణ చేయువారు, బ్రహ్మలోకము మొదలు మిగిలిన లోకములన్నియు కాలముచే పరిచ్ఛిన్నములై నట్టివైనందువలన పునరావృత్తి కలవి కాల వేత్తలు వేయి దేవ యుగములు బ్రహ్మ యొక్క పగలు అని రాత్రియు వేయి దేవ యుగములు అనియు చెప్పుదురు. కాన బ్రహ్మయొక్క పగటికాలమున వ్యక్తులై రాత్రి కాలమున అవ్యక్తమందే లయించుచుందురు. బ్రహ్మదేవుని బ్రహ్మలోకము కూడా కాలానికి లోబడియే యున్నది.

కృతయుగము	**17,28,000**	
ద్వాపరయుగము	**8,64,000**	**43,20,000 ఒక పగలు**
త్రేతాయుగము	**12,96,000**	
కలియుగము	**4,32,000**	**43,20,000 ఒక రాత్రి**
		మొత్తము : 86,40,000 సం॥లు

చతుర్ముఖ బ్రహ్మకు ఒకరాత్రి - ఒక పగలు ఒక దినము.

ఇట్టి 364 రోజులు బ్రహ్మకు ఒక సంవత్సరకాలము ఇట్టి 100 సంవత్సరాలు ఒక బ్రహ్మ ఆయుఃకాలము, చరాచరములు ఆయన రాత్రి కాలమున అతని యందు లయించుచున్నవి. ఇట్లు ప్రాణి సమూహము రాత్రి యందు అతని పగటి యందు మాటిమాటికి పుట్టుచూ గిట్టుచున్నవి. ఇట్టి అవ్యక్తము కంటె అన్యము... ఇంద్రియములకు గోచరములు కానిది సనాతనమైనది ఒకటి కలదు. అవ్యక్తము ప్రాణులు నశించినను నశింపనిది అవినాశి అవ్యక్తమే అక్షరము దానిని శ్రేష్ఠమగు గతితో దానిని పొందినవారు, తిరిగి సంసారము పొందరు. ఆధామయే నా స్థానము అనన్యమైన భక్తిచేతనే పురుషుడు పొందదగినవాడు. ఎవనిలో పలు జీవులందరూ వెలయుచుందురో ఎవనిచేత ఈ సర్వజగత్తు వ్యాపించియున్నదో ఏకాలమున మరణము పొందిన వారు తిరిగిరారో, ఏ కాలమున మృతి పొందినవారు తిరిగి వచ్చుదురో నీకిప్పుడు చెప్పెద ఆలకించుము. అర్చిరాభిమానినీ దేవత దివసాభిమానినీ దేవత శుక్లపక్షాభి మానిని దేవత ఉత్తరాయణాభిమానినీ దేవత కల దేవయాన

మార్గమున పోవువారు బ్రహ్మలోకము చేరి బ్రహ్మతో క్రమముక్తి పడయుదురు. ధూమ్రాభిమానిని, రాత్ర్యభిమానిని దేవత కృష్ణపక్షాభిమానినీ దేవత దక్షిణాయనాభిమానిని దేవతలు కల పితృయాన మార్గమున కర్మఠులు పితృలోకమును దాటి స్వర్గలోకమును పొందుదురు. పుణ్యమును అనుభవించి మరల మరల భూమియందు పుట్టుచుందురు. వీటిలో ఉత్తర గతులు, దక్షిణ గతులు అవి వేరు అనగా దేవయాన పితృయానములతో మోహము చెందక అన్ని కాలములందు యోగ యుక్తుడవై ఉండుము ఇట్టి జ్ఞానికి ఎప్పుడు మరణించినను పునరావృత్తి రహిత మగు ఉత్తమగతి కల్గును. అన్నింటికి వేదముల యందు యజ్ఞముల యందు తపస్సులయందు దానముల యందు ఏ పుణ్యఫలము ఏది నిర్దేశింపబడినదో దానికంటే అతిశయితమగు పరబ్రహ్మ పదమును పొందుచున్నాడు. కాన యోగమే సర్వులకు ఉత్తమమార్గము. ఇట్లు సప్త ప్రశ్నలకు నిశ్చయ సిద్ధాంతము సమాధానాలు చెప్పబడినవి. ఉత్తరాయణంలో మరణిస్తే ముక్తి దక్షిణాయనంలో మరణిస్తే నరకము అనుట అవివేకము రెండు అయనాలలో దేనిలో మరణించినను జ్ఞానికి, యోగికి భగవన్మనస్కుడైన వానికి ఎప్పుడు మరణించిననూ ముక్తియే అని భగవానుడు చెప్పినాడు.

విశేషము

అభ్యాస యోగ యుక్తేన చేతసా నాన్యగామినా,
పరమం పురుషం దివ్యం యాతి పార్థాను చింతయున్:

ఈ శ్లోకమున అభ్యాసముతో కూడిన యోగముతో ఇతరమైన వృత్తులలో ప్రవేశింపని ఏకాగ్రమగు మనస్సుతో అనుచింతన చేయువాడు పరమ పురుషుని పొందునని గలదు. దీని వ్యాఖ్యానము కూడా ఒకే ఒక వ్యక్తి విజాతీయ వృత్తులను అణచి సజాతీయ వృత్తులు ఏకతానము చేసికొని మాటమాటికి పరాపరవాచకమగు ఓంకారాన్ని అనుసంధానము, జపము చేయువలెనని చెప్పుచున్నది. దీనిని బట్టి యోగాభ్యాసము తప్పనిసరి,

అక్షరపరబ్రహ్మను జ్ఞాన పూర్వకముగానే యోగసాధన చేయవలెను. యోగసాధన లేనివానికి విజాతీయ వృత్తులను అణుచుట అసాధ్యమే అగును. కేవల, ఉపాసనము కూడా కొంత చిత్తైకాగ్రము సంపాదించిన వానికే బ్రహ్మానుసంధానము సంభవించును. మనోవృత్తుల నన్నిటిని హృదయమున నిరోధించుటయు భ్రూమధ్యమునకు బ్రహ్మరంధ్రమునకు ప్రాణమును తీసికొనిపోవుట వంటి కృత్యములు యోగికి ఉపాసకునికి సంభవము అగును. కాన ఈ అక్షరబ్రహ్మయోగము యోగికి ఉపాసకునికిని సంభవము. ప్రాణమును నిరోధించి ధ్యేయమునందుంచుట మిక్కిలి కష్టమే. ప్రాణము నిరోధించిన మనోవృత్తులు ఆగును మనస్సును ఆపినను ప్రాణము ఆగును, బండిని ఆపవలెనన్న దానికి కట్టబడిన జోడుగిత్తలలో ఒక దానిని ఆపిన రెండవది ఆగును. ప్రాణము మనస్సు జోడుగిత్తలు వంటివి. వీటి వేగమును ఆపుట యోగికే సులభము గాని తదితరులకు మిగుల కష్టము. యోగ శబ్దమునకు చేరిక, ఉపాయము, పనులలో నేర్పరితనము, అష్టాంగయోగము, పొందబడనిది పొందబడుట ఇత్యాద్యర్థములలో ప్రయోగింపబడుచున్నది. కాన ఇచ్చట యోగము చేత అష్టాంగయోగము ఉపాసనము రెండూ గ్రహింపవలెను. అప్పుడే సాధకుడు బ్రహ్మానుభూతిని పొందగలడు. ప్రాణరూప కుంభకమే చేయదగినది. 4 మాత్రలు పూరకము 16 మాత్రలు కుంభకము; 8 మాత్రలు రేచకము ఇది ఒక ప్రాణయామము. 12 ప్రాణాయామములు - ఒక ప్రత్యాహారము. 12 ప్రత్యాహారాలు ఒక ధ్యానము, 12 ధ్యానములు ఒక ధారణ, 12 ధారణలు - ఒక సవిల్పక సమాధి ఇట్టి యోగము జ్ఞాన పూర్వకముగానే చేయవలెనని దత్తాత్రేయుడు శరీర మండలే దృష్ట్వా గురు జ్ఞానంతతః పరమ్ జ్ఞానపూర్వోహి యోగోఽయంజ్ఞానేన సహయోగినః అని చెప్పుట వలన దుర్దాన్తములైన మనకి మనః ప్రాణములను నిగ్రహించుటకు, జ్ఞానము బ్రహ్మోపాసనము తెలిసి యోగమభ్యసించిన వానికి ఉపాసకునకు మాత్రమే పరబ్రహ్మానుభూతి కల్గును. కేవల శ్రవణమనన ప్రవచనాదులతో ఆత్మ లభ్యముకాదు. అను విశేషము ఇందు వ్యక్తమైనది.

ఇక ఉపాసనము అనగా సగుణోపాసనము శ్రేయస్కరము. నిర్గుణోపాసనము మిక్కిలి కష్టము, క్లేశోధికతరస్తేషాం అవ్యక్తాసక్త చేతసాం అని కృష్ణ భగవానుడే కష్టము ఎక్కువ అని చెప్పినాడు. దానికి కారణము, దానికి అలంబనము ఏది లేకపోవుటయే, సగుణమూర్తి కృష్ణుడు, శివుడు, గణపతి, సుబ్రహ్మణ్యుడు, ఆంజనేయుడు మున్నగు మూర్తులలో ఏదో ఒక దానిని భావించుట, తన్నామభజనము, తన్మూర్త్యుపాసనము, తత్కథాశ్రవణము తదేకచింతతో అనుస్మరించి అనుసంధానించుట అపాయము లేని ఉపాయము మరణ కాలమున ఆ భక్తునికి ఉత్తమ జ్ఞానస్ఫూర్తిని మతిని ఇచ్చువాడు. భగవంతుడే కాన సగుణోపాసన ఉపాయమూ గొప్పదే. అట్టి వానికిని పునరావృత్తి రహిత శాశ్వత బ్రహ్మలోక ప్రాప్తి, బ్రహ్మతోబాటు కైవల్యము = మోక్షము పొందగలడు. అను విషయము సులభమని ఇందు శ్రీకృష్ణుడు సూచించినాడు. మనస్సు ఏదో ఒక దేవతామూర్తియందు లయింపచేయుట అమనస్క యోగము అగును.

సంసారము నుండి తరింపచేయునది కాన తారకము. ఓంకారమునకు తారకము అనిపేరు గలదు. ఇట్లే రామనామానికి తారకనామము అని వ్యవహారము మరణకాలాన ఈ రెంటిలో ఏదో ఒకటి స్మరించుటచే ముక్తుడగును. దీనికి అక్షరపరబ్రహ్మ యోగము, తారకబ్రహ్మయోగము అని రెండుపేర్లు సార్థకములు. ప్రతిదినము రామకోటి వ్రాయుట అభ్యసించ తగినది. ఆంధ్రులు ఎక్కువ రామకోటి వ్రాయుటకు ఇదియే కారణము. రామతారకోపనిషత్తు అని ఒక ఉపనిషత్తు కూడా కలదు.

ఇతిశమ్

14. న్యాసము - సన్న్యాసము - విడిచిపెట్టుట

(మనసును పరమాత్మయందు నిలుపుట విషయాలను విడిచిపెట్టుట)

శ్లో॥ యస్యనిశ్శ్వసితంవేదాః । యోవేదేభ్యోఽఖిలంజగత్।
నిర్మమే తమహంవన్దే । విద్యా తీర్థ మహేశ్వరమ్॥

మహానారాయణము 101 పనసలు. ఇది కృష్ణయజుర్వేదంలో చివరి ఉపనిషత్తు. ఇందు చివరి మూడు పనసలు మిక్కిలి పెక్కు వాక్యాలు కల్గినవి. వీటిలో ముక్తి, ముక్తి సాధనాలను గూర్చి సమగ్రంగా చర్చ చేయబడినది. ముక్తి సాధనాలు, 11టిని ముచ్చటించినది. 12వది న్యాసము - సన్న్యాసము. సాధనాలన్నింటిని మించిన నిశ్శ్రేయస సాధనము. ఇంతకంటె మరొకటి ఏదీలేదని, ప్రజాపతి = ఆతని పుత్రుడు = ఆరుణి సంవాద రూపమగు ఆఖ్యాయిక ద్వారా తెలుపబడినది. అన్నింటికి ఆధారము = అధిష్ఠానము పరబ్రహ్మము, ఆధారముపై ఆరోపింపబడిన ప్రతియోగితలే, సత్య, తపో, దమ, శమ, దాన, ధర్మ, ప్రజనన, అగ్ని, అగ్నిహోత్ర, యజ్ఞ, మానసోపాసనలు, సయుక్తికంగా నిర్ణయము చేయబడినది. సన్న్యాసులనియమాలు, సన్న్యాసి భేదాలు నారదోపనిషత్తు లోనివి. మహానారాయణంలోని శ్రీశంకర విద్యారణ్యభాష్యానుసారంగా తెల్పుట ఈ వ్యాసము యొక్క సారాంశము. 1. బ్రహ్మవిదుడు; 2. బ్రహ్మవిద్వరుడు; 3. బ్రహ్మవిద్వరీయుడు; 4. బ్రహ్మవిద్వరిష్టులలో, బ్రహ్మ విద్వరిష్ఠుడగు జ్ఞానియే వృత్తిశూన్యుడు. జీవన్ముక్తుడు. 48 నిమిషాలు అచలుడై బ్రహ్మానుభవం కలవాడు బ్రహ్మవిదుడైన యోగి.

న్యాస ఇతి - బ్రహ్మేహి - పరః - పరోహి - బ్రహ్మ ప్రజాపతి యొక్క పుత్రుడు ప్రాజాపత్యుడు, ఆతనికి ఆరుణియనుపేరు గలదు మరియు సుపర్ణ యొక్క సంతానము కాన సౌపర్ణేయుడు అని చెప్పబడినాడు. సుపర్ణేయ శబ్దము ఛందః ప్రయోగము. సాధువు. ఆతడు ఒకనాడు తన తండ్రియగు ప్రజాపతిని సమీపించినాడు. ఉత్తమ మోక్షసాధన మేమి కలదు అని

తెలిసికొనవలెనని వినయంతో సమీపించి ఇట్లడిగెను. హే ప్రజాపతే! పూజ్యులైన మహర్షులు మోక్షసాధనాలయందు ఏ సాధనము అత్యుత్కృష్ట మైనదని చెప్పుదురో దానిని నాకు చెప్పుమని అడిగెను. ఇట్లు అడుగబడిన ప్రజాపతి ఆ ఆరుణికి ఇట్లు పలికెను.

మోక్షసాధనాలయందు సత్యము మిక్కిలి గొప్ప సాధనము. ఏ వస్తువు ఏ ప్రమాణంతో దృష్టమైనదో దానిని అట్లే ఆ ప్రమాణంతో చెప్పుట సత్యమగును. అయ్యది పురుషార్థ సాధనాలలో గొప్పది. పరం సత్యమ్మని పునర్వచనము ఆదరార్థము గ్రహింపబడినది. లేదా సత్యశబ్దానికి పరబ్రహ్మము అర్థము. మార్పులేనిది. త్రికాలాబాధ్యము = మార్పులేని విధము ఉన్నది ఉన్నట్లుగా చెప్పుట యధార్థవదనము. వ్యావహారిక బాధారాహిత్యముతో సత్యము వివక్షితమైనది. ఇది దృష్టాంతముతో పరం సత్యమ్మని చెప్పబడినది. సత్యంతో బ్రతికి ఉన్నంతకాలము యథార్థ కథనమను అను వ్రతం గలవారు. స్వర్గలోకమునుండి గాని పరబ్రహ్మలోకము నుండి ఎప్పుడు జారిపడరు. అనృతవాది అయినచో ఏదో ఒక పుణ్యంతో స్వర్గాన్ని పొందిననూ అనృతవదనదోషంతో ఆ కర్మఫలాన్ని సంపూర్ణంగా అనుభవించకుండానే స్వర్గాన్నుండి జారిపడును. ఎందువలననగా సతాంఇదంసత్యం అను వ్యుత్పత్తిని బట్టి పరబ్రహ్మము అర్థము. సత్యవాదిత్వమే పరమమైన మోక్షసాధనమని కొందరు మహాత్ములు చెప్పుచున్నవారై ఆ సత్యమునందే రమింతురు. సత్యమే పరబ్రహ్మ స్వరూపము అని భావము. సత్పురుషులకు సంబంధించినది కాన సత్యము.

ఏ వాయువు ఇప్పుడు అంతరిక్షమునందువీచుచున్నదో ఆ వాయువు పూర్వజన్మమందు మనుష్యజన్మను పొంది సత్యవాదిత్వము ఆ జన్మాంతము పరిపాలించి ఆ సత్యంచేతనే దేవతాత్వమును పొంది ఇపుడులోకానుగ్రహం కొఱకు అంతరిక్షంలో వీచుచున్నాడు. పరోపకారి ఆదిత్యుడు కూడా పూర్వజన్మమందు సత్యాన్ని మనోవాక్కాయాలతో అనుష్ఠించి

సత్యంతోద్యులోకమందు ప్రకాశించుచున్నాడు. ఆతనికి సత్యంతో దేవతాత్వము. ద్యులోకప్రకాశకత్వము సంప్రాప్తించినది. సత్యము వాగింద్రియానికి స్థిరావస్థానము సూచించు చున్నది. అబద్ధములేక అనృతము అయితే వాక్కుతో చెప్పబడిన దైనను పరులచే తిరస్కరింపబడును కాన అది వాక్కుకు ప్రతిష్ఠాపాదకము = నిలకడ కాదు. కావున లోకమందు సత్యభాషణమునందు సర్వప్రాణి వ్యవహారసమూహమంతయూ సుప్రతిష్ఠితమై యున్నది. కావుననే సత్యమే మోక్షసాధనాల యందు ఉత్తమ సాధనం అని అనుష్ఠానపరులు పేర్కొనుచున్నారు. పేర్కొనబడుటయేగాక వారు బ్రహ్మనిష్ఠులు. వారికి ఆదిత్య పదవి అనంతరము బ్రహ్మైక్యము కల్గును.

మొదటి సత్యసాధన కథనమందు ఆరుణికి ముఖవికాసము, లేనందున రెండవ ముక్తి సాధనమును ప్రజాపతి ఇట్లు వచించినాడు. తపస్సు, మోక్షసాధనము, తీర్థయాత్ర, జప, హోమా,దులు చాలా తపస్సులు కలవు. వీటిలో తిండి తినకుండ ఉండుట ఉపవాసము ఏకభక్తము మున్నగునవి ప్రధానములు. ఈ తపములు శరీర తాపకములు, శరీరాన్ని తపింపజేయు తపస్సు గొప్ప సాధనమని తపోధనులు అందురు. అందు కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాది వ్రతాలు మిక్కిలి దుఃఖప్రదాలు. అయినను వాటియందే రమించుచు తపస్సుతో దేవతాత్వాన్ని సాధించుకొనినారు. వశిష్ఠాది మహర్షులు పూర్వజన్మార్జితమగు తపముతో స్వర్గలోకాన్ని పొందగలిగారు. మనము కూడా తపము గల్గి ఉన్నచో అస్మదీయ ద్రవ్యాన్ని అపేక్షించెడి శత్రువులను నివారించుకొనుట, సర్వఫలాల యొక్క ప్రాప్తినందుట వంటివి పొందుచున్నాము. కావున తపస్సు మిక్కిలి మోక్షసాధనము అని కొందరు చెప్పెదరు. ఇదియు బ్రహ్మలోకానికి ముఖ్యసాధనము. రాజబాట దీనివలన ఆయా పదవులను అధిష్ఠించి అంతమున బ్రహ్మాత్మైక్యరూపముక్తి మార్గము కల్గును.

పుత్రుని యందు సంతోషము కన్పింపకపోవుటచే 3వది మోక్షసాధనము. దమమును ప్రజాపతి చెప్పెను. దమము అనగా బాహ్యేంద్రియ

అంతరింద్రియాలకు విషయాల మీద నివృత్తి, వేద నిషిద్ధ కర్మలనుండి మరలుట, దమమని చెప్పబడును. కొందరు వేదం చదివికొని నైష్ఠిక బ్రహ్మచారులై స్వర్గాన్ని సాధించినారు. వీరు దమముతో తమ పాపాన్ని కాల్చినవారు, దమము ప్రాణులకు చేరనలవికానిది. కోరిన ఫలాన్ని ప్రసాదించెడిది ముక్తి సాధనమిది యని మరికొందరు భావించెదరు. వాక్పాణి పాదపాయూవస్థలు కర్మేంద్రియాలు త్వక్చక్షుః శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణాలు జ్ఞానేంద్రియాలు మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారాలను అణచుట దమము.

మరల పుత్రుని యందు అపరితోషము కాంచి 4వ ముక్తి సాధనము ఇట్లు చెప్పెను. - శమము ముక్తి సాధనమని మునులు తలచుచుందురు. శమము అనగా, అంతఃకరణంలో కామక్రోధాదులు లేకుండుట. దానితో శివమైన మంగళకరమైన పురుషార్థాన్ని కొందరు సాధించిరి. నారదాది మహామునీశ్వరులు శమంతో స్వర్గాన్ని సాధించియుండిరి. స్వర్గశబ్దానికి స్వర్గలోకము అనియు మోక్షమనియు రెండు అర్థాలు కలవు. శమము ముక్తికి సాక్షాదుపకారకము, అంతరంగ సాధనము.

మరల పుత్రుని అపరితోషము చూచి ఇట్లనెను, దానము 5వ ముక్తి సాధనము, గో, భూ, తిల, హిరణ్యాదిదానాలు మిక్కిలి గొప్పవి. ఇవి యజ్ఞాలయందు దక్షిణా సంబంధం కలవి. యజ్ఞంలో దానాల వలన స్వర్గాన్ని సాధించుటేగాక లోకంలో సర్వశ్రేష్ఠత్వం దాతకు మిక్కిలి కీర్తి తెచ్చిపెట్టునవి యగును. దానంతో శత్రువులు మిత్రులు అవుతారు. దానంతో వేదశాస్త్రవేత్తలే గాక, మూఢులు కూడా సంతోషంతో బ్రతుకు చుందురు. రాజులు దానంచేత శత్రురాజులను ఓడించెడివారు అగుదురు. ప్రబల శత్రువులు కూడ సంతుష్టులగు దరనియూ చెప్పెను. బలిచక్రవర్తి, దధీచి మున్నగువారు ఇట్టివారే.

పూర్వం వలె అపరితోషంతో నున్న పుత్రునికి ఇట్లనెను. ధర్మము 6వ ముక్తి సాధనము. చెరువులు త్రవ్వించుట, చలివేంద్రలు, సత్రాలు నిర్మించి

ప్రజలకు ఉపయోగపడుట ధర్మము. ఇది విశ్వానికి మంగళకరము. జగత్ప్రతిష్ఠకు ధర్మము మూలము. ధర్మమందు ఉన్న పురుషుని ప్రజలు సమీపించి ధర్మమడిగి తెలిసికొని ఆచరించెదరు. మరియు అధర్మంచేసిన దానికి ప్రాయశ్చిత్తాదులు చెప్పి పాపాన్ని పారద్రోలుదురు. ఇట్లు వేదోక్తమైన ధర్మము ఇహపరసాధనము. పూర్వం వలె అపరితోషం చూచి మరల ఆరుణికి ప్రజాపతి ఇట్లనెను. ప్రజననము ముక్తి సాధనము, ప్రజననము అనగా బహు పుత్రోత్పాదనము. గృహస్థులకు పుత్రులు ప్రతిష్ఠాకరులు - గృహకృత్యాల నిర్వహణ చేయుదురు. వారికి మనుష్యలోకము పుత్రులతో జయింపదగినది. వేరైన కర్మలతో గృహ నిర్వాహకత్వము, స్వర్గాదిలోకము సంపాదింప వీలుకాదు. కాన పుత్రులు, పౌత్రులు, మున్నగు పరంపరను శాస్త్రీయ మార్గంలో విస్తరింపజేస్తూ పోయిన పితరులకు, తద్దిన తర్పణాదులతో పితృఋణము, ఋషిఋణము, దేవ ఋణము, తీర్చిదిద్దుకొనుట స్వర్గసాధనమౌనని కొందరి మతము. ధార్మికులైన పుత్రులు, గృహస్థులు, యోగులు, మునులు అయి బ్రహ్మాత్మైక్యాన్ని సాధించినవారు పెక్కురు కలరు.

పూర్వంలో వలె పుత్రునిలో అపరితోషము గాంచి మరొక 7వ ముక్తిసాధనం ఇట్లు చెప్పెను. వత్సా! అగ్నులు - 3 గార్హపత్య, ఆహవనీయ, దక్షిణాగ్నులు వేదత్రయోక్త కర్మసాధనాలు వేదవిహితాలు చేసినందున దేవతాత్వం వచ్చును. అగ్నిహోత్రానుష్ఠానం వలన దేవయాన మార్గము సులభము. ఇది అగ్న్యాధానం వలన మాత్రమే సిద్ధించును.

పూర్వంలోవలె పుత్రుని అపరితోషాన్ని చూచి ఇట్లనెను. 8వ సాధనం, సాయంప్రాతరగ్ని హోత్రానుష్ఠానం వలన గృహానికి మూల్యం చెల్లించినట్లగును. లేకున్న ఆ అగ్నిహోత్రాభావము వలన అగ్ని ఆకలితో ఆగృహాలను తగులబెట్టును. అగ్ని హోత్రము = శోభనయాగరూపము, శోభనహోమరూపము, దేవతను ఉద్దేశించి చేయు ద్రవ్యత్యాగమే యాగము. ద్రవ్యమును మంత్రపూర్వకముగా అగ్నియందు ఉంచుట హోమము

అనబడును. మరియు ఈ అగ్ని యజ్ఞక్రతువులకన్నిటికి ప్రాయణము = ప్రారంభము. అగ్నియందుంచునది = అగ్న్యాధేయము అగ్నిహోత్రము. దర్శపూర్ణమాసలు, ఆగ్రయణము, చాతుర్మాస్యము, నిరూఢపశుబంధము సౌత్రామణి అని = 7 సప్తహవిర్యాగములు - క్రతు శబ్దము. యూపస్తంభములు కల సోమయాగాల యందు ప్రసిద్ధము.

9వ ముక్తి సాధనము 1. అగ్నిష్టోమము, 2. అత్యగ్నిష్టోమము, 3. ఉక్థ్యము 4. షోడశి, 5. వాజపేయము, 6. అతిరాత్రము, 7. అప్తోర్యామము అని సప్తసోమసంస్థ క్రతువులు. సమస్త యజ్ఞక్రతువులకు అగ్నిహోత్రము ప్రారంభకము, ఇందువలననే ఈ క్రతువులు స్వర్లోకప్రకాశకములు పరంపరగా మోక్షకారకములు. అగ్నియొక్క ఉపాసన వలన జ్ఞానమందు నిష్ఠ కలిగి తరించుదురు అని తాత్పర్యము.

దీని విషయముననూ కుమారుడు తృప్తినందకపోవుటవలన ప్రజాపతి 10వ ముక్తిసాధనము ఇట్లు చెప్పెను - యజ్ఞము ఉత్తమముక్తి సాధనంగా మరికొందరు చెప్పిరి. యజ్ఞము దేవతలకు ప్రీతికరము. దేవతలు పూర్వపుజన్మలో యజ్ఞములు చేసి, వానిచేతనే స్వర్గమునందిరి. మరియు దేవతలు తమకు శత్రువులైన అసురులను యజ్ఞానుష్ఠానం చేత జయించిరి. స్వర్గప్రాప్తి సాధనము యజ్ఞానుష్ఠానము అది జ్యోతిష్టోమాగ్నిష్టోమమను పేర్లతో చెప్పెదరు. ద్వేషాన్ని శాంతింపజేసెడిది. పూర్వం ద్వేషించెడి వారైనా యజ్ఞంతో మిత్రులౌతారు. ఇది ఇట్లు ముక్తి సాధనము.

పై సాధనాలమీద తృప్తిని కనపరచకపోవుటచే 11వ సాధనము మానసయజ్ఞము ముక్తిసాధనంగా ప్రజాపతి పల్కినాడు. మానస యజ్ఞము మనస్సుతో పుట్టించెడి యజ్ఞము మానసోపాసనము ఇయ్యది ప్రజాపతిత్వాన్ని సాధించెడి సాధనము, ప్రజాపతి పదము గొప్పది. ఆ పదవికి సాధనము పవిత్రమైన చిత్తశుద్ధికి కారణము మానసోపాసనము. మనస్సుతో ఉపాసనము దేవతాధ్యానం ఏకాగ్రంగా చేసినచో సాధువుగా ఉండినచో భూత,

భవిష్యద్వర్తమానకాలాలలోని విషయాలు, దూరంలో గల వస్తు సమూహాలు కనుగొనగలడు. యోగియై అన్నింటిని వాడు పొందకల్గిన శక్తి కలవాడగును. ఇయ్యది పతంజలి యోగశాస్త్రమందు బహుధా ప్రవచించినాడు, యోగశ్చిత్త వృత్తినిరోధః = చిత్తవృత్తులను నిరోధించి ఒకేదానియందు లగింపజేయుట వలన అనేక మహిమలు కలుగుచున్నవి - ఏకాగ్రమనోయుక్తులై విశ్వామిత్రాదులు ఋషులు తమ తమ సంకల్పాలచేతనే అనేక ప్రజలను అనేక వస్తువులను విషయాలను సృష్టించి పొందకలిగిన వారైరి. సన్యాసాశ్రమానికి ముందు చిత్తైకాగ్ర్యము, చిత్తశుద్ధి ఉండవలెను. ఇదిలేని చతుర్థ ఆశ్రమస్వీకారము నిష్ఫలము అగును. శ్రీశంకరులు వివిదిషసన్యాసాశ్రమాన్ని అంగీకరించినప్పటికిని, దానిలో మానసోపాసన చిత్తశుద్ధి, తీవ్రబుద్ధితో సాధించాలని సూచించినారు. సదా బ్రహ్మనిష్ఠ కల్గి ఉండాలి. ఇట్టి బ్రహ్మనిష్ఠ మిక్కిలి కష్టము. దీనినే నిత్యాకర్మాష్టకంలో మొదటిదగు సంధ్య అందురు.

ఈ సాధన విషయంలో కూడ అసంతృప్తుడైనకుమారుని చూచి, చివరిముక్తి సాధనము 12వది సన్యాసముగా పేర్కొనినాడు.

న్యాసము అనగా పుంలింగ బ్రహ్మచతుర్ముఖుడు లేక హిరణ్యాగర్భుడుగా పేర్కొందురు. ఈతడే సృష్టిలో మొట్టమొదటి బిడ్డ అనవచ్చును. న్యాసముచే చెప్పదగినవాడు మోక్షానికి కారణభూతుడు, ఈ హిరణ్యాగర్భుడే అని బుద్ధిమంతులైన మహర్షులు స్మృతికర్తలు అందరూ చెప్పెదరు. న్యాసము కంటె గొప్పది సన్యాసము దీనికంటె మరొకటి గొప్పది లేదు. హిరణ్యాగర్భస్థానముపైన ఉన్నది పరబ్రహ్మము మిక్కిలి గొప్పది. హిరణ్యాగర్భ ప్రాప్తి పరబ్రహ్మప్రాప్తికి సాక్షాత్తు మిక్కిలి గొప్ప అంతరంగ సాధనము అగుట వలన హిరణ్యా గర్భరూపత్వము వచ్చుటే మిక్కిలి గొప్ప. దానికంటే సన్యాసము గొప్పది అని స్తుతించుచు, తత్ప్రాప్తిమూలమగు హిరణ్యాగర్భతత్త్వ స్వరూపమును ఇట్లు శ్రుతి నిర్వచించుచున్నది. ఈ హిరణ్యాగర్భుడు

సమష్టిరూపుడు ఈతడే సర్వజగదాత్మకుడు కతమః = అత్యన్త సుఖ స్వరూపుడు, తల్లిదండ్రులు లేకుండా స్వయంభువు అయినవాడు, ప్రజాపాలకుడు కాలస్వరూపుడు సమష్టి సర్వస్వమూ ఈతడే. శ్రీరాముడు కృష్ణుడు. గణపతి, షణ్ముఖుడు, దేవీ రూపంగా ఉండు స్త్రీ దేవతామూర్తులు అందరూ ఇట్లు హిరణ్యగర్భులు. సగుణ నిర్గుణములు కూడ అగుచున్నారు. సగుణే బ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరంబ్రహ్మాధిగచ్ఛతి.

సన్న్యాసమును స్తుతించుచూ హిరణ్యగర్భావయవమగు సంవత్సరమాహాత్మ్యము కూడ ఇందు కొనియాడ బడినది. సంవత్సరకాలము అని ఎద్దానిని చెప్పుదుమో ఆతడు ఆదిత్య స్వరూపుడే. ఆదిత్యుని గమనాదులతో లెక్కింపబడినదియే సంవత్సరశబ్దవాచ్యకాలము అగుచున్నది. ఏ ఈ ఆదిత్యమండలమున పురుషుడు కలడో వాడే పరమేష్ఠి హిరణ్యగర్భుడని చెప్పబడుచున్నాడు. హిరణ్యగర్భుని పొందవలెనన్న ఆదిత్య మండలం ద్వారా వెళ్లవలెను. ఆతడు సర్వజగత్కారణము అయినవస్తువు, అట్లే అందరికినీ ఆత్మస్వరూపుడు, ప్రత్యగాత్మభూతుడు.

ఈ ఆదిత్యుడు ఉష్ణరూపాలైన కిరణాలతో అధిక సంతాపమును చేయుచూ తీవ్రకిరణాలతో భూమి గతమైన జలాన్ని తీసికొని మేఘస్వరూపుడై వర్షించుచున్నాడు. ఆ మేఘుని వర్షంతో ధాన్యాది ఓషధులు, అశ్వత్థపనసాదివనస్పతులు ఎక్కువ పుట్టుచున్నవి. ఓషధి వనస్పతులవలన మనకు అన్నము నిష్పన్నమగుచున్నది - ఆ అన్నముతో మన ప్రాణాలు పోషింపబడుచున్నవి. అట్టి పుష్టములైన ప్రాణాలతో శరీరము నందు బలము కలుగుచున్నది. బలంతో కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాది రూప తపస్సులు చేయుగల్గుచున్నాము - తపస్సుతో చిత్తము శుద్ధము కాగా తత్త్వజ్ఞాన విషయమైన శ్రద్ధ కలుగును. శ్రద్ధతో కూడిన వానికి ఏకాగ్ర చిత్తము ఏర్పడును. ఏకాగ్రచిత్తము వలన జ్ఞాపక శక్తి, గురువు ఉపదేశించిన గ్రంథము తదర్థము దానియొుక్క ధారణా శక్తి గల్గును. దానిచే మంచి బుద్ధి నిరంతరము

తత్త్వచింతన రూపమైన మననము ఏర్పడుచున్నది. తత్త్వచింతనమననంతో కామక్రోధాదులు దరిచేరవు దానితో శాంతి కల్గును. ఆశాంతితో విక్షేపాలు లేని చిత్తము చేతనము కల్గి ప్రమాణజనితమైన జ్ఞానము ఉత్పన్నము అగును. అట్టి జ్ఞానము అహోరాత్రాదులు గడచినను స్మరణానుభవముతో నిరంతర బ్రహ్మానుస్మరణము. దానివలన సజాతీయ విజాతీయ స్వగత భేదశూన్యమైన విశిష్ట సంతత జ్ఞానంకల్గి అనుభూతి పర్యవసానమై అన్నివేళలా బ్రహ్మమై ఉండెడి ప్రజ్ఞ కలుగును.

ఇట్లు అన్నానికి ప్రాణబల పరంపరగా పరమాత్మానుభవానికి కారణమగుట సంభవించుచున్నది. ఇట్టి ఉత్తమ అన్నాన్ని దానంచేసెడి దాతయైన పురుషుడు ప్రాణం మొదలు ఆత్మానుభవపర్యన్తమైన వస్తువులను ఇచ్చుచున్నట్టివాడగును. అన్నదానానికి సర్వదానరూపత్వము సుస్పష్టము చేయుటకే మరల సంగ్రహంగా కూడా శ్రుతి ఉపన్యసించినది. ప్రాణాదిపరంపరతో ఉత్పన్నమైన విజ్ఞానం ఆనందరూపుడౌటను తెల్పుచున్నది. వేదాన్త ప్రతిపాద్యమగు బ్రహ్మజగత్కారణము వేదానికి కారణమగుట వేదస్వరూపుడగుట జర్గుచున్నది.

పై సాధనాలలో సాక్షాత్తు ఉపకారకమగు సన్న్యాసమే ఉత్తమసాధనము. సర్వశ్రేష్ఠము. ఇయ్యది పరబ్రహ్మానుభవాత్మకము. అత్యుత్తమ ముక్తి సాధనము ఇట్టి సన్యాసము చేత పొందబడిన తత్త్వజ్ఞానం కలిగిన పురుషుడే మిక్కిలి గొప్పగా చెప్పదగినవాడు, ఆ సన్న్యాసి పురుషుడు అవిద్యకు పైవాడు తేజోవంతుడు. వాడు సర్వాత్ముకుడై అయిదువిధాలుగా పంచవిధ వస్తు స్వరూపుడగుచున్నాడు.

గుణపంచకుడు = శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధాత్మకుడు. పృథివ్యాది భూతపంచకము, చక్షుశ్శ్రోత్రాది జ్ఞానేంద్రియ పంచకము, వాక్పాణి పాదపాయూపస్థ పంచకము, ప్రాణాపానాది పంచకము. ఇట్టి వస్తు స్వరూప భూతుడు పంచాత్మలతో ఉండును. ఈ విషయము పురాణంలో కూడ

చెప్పబడింది. 1. భూతాత్మా, 2. ఇంద్రియాత్మా, 3. ప్రధానాత్మా, 4. ఆత్మ, 5. పరమాత్మ త్వమేకః పంచధాస్థితః అని కలదు - బ్రహ్మస్వరూపుడైన పురుషునిచేత ఈ జగత్తంతయు దారములో గ్రుచ్చబడిన మణిగణాల వలె వ్యాప్తమైయున్నది. కావున ఈ పృథివ్యాది వస్తువులను వ్యాపించిన పురుషుడే ఈ జగత్తు, తత్త్వదృష్టితో చూచిన పురుషుని కంటె భిన్నమైనది ఏదీ లేదు. ఆ పురుషుడే భూతభవిష్యద్వర్తమానకాల స్వరూపుడు - తత్త్వవేత్తయగు పురుషుడు మూఢునివలె హస్తపాదాదులతో కూడియే ఉన్నాడు గదా అన్నచో అట్లు కాదు, ఈ తత్త్వవేత్తయగు సన్న్యాసి నిత్య వేదాన్త విచారణచే సర్వాత్మకుడుగా నిశ్చయింపబడినాడు మరియు ప్రామాణికజ్ఞానంతో ఈతడు సర్వాత్మకుడు. జిజ్ఞాస కాలంలో భ్రాంతిరూప పూర్వపక్షాలు నిరాకరింపబడగా ప్రామాణిక సిద్ధాన్త జ్ఞానంతో బ్రహ్మరూపుడైనాడు. వానికి గురూపదేశమే, ధనము దానియందే ప్రతిష్ఠితుడు. వీడు శ్రద్ధావంతుడు, శ్రద్ధావాన్‌లభతే జ్ఞానం అని శ్రుతివాకొనుచున్నది. మార్పులేని సత్యస్వరూపుడు - తేజోవంతుడు. స్వప్రకాశకుడు, సంసారాతీతుడు జీవన్ముక్తుడు.

ఓ ఆరుణీ నీవు ఆ పరమాత్మను హృత్పుండరీకమందు సన్న్యాసరూపసాధనంతో తెలిసికొని విద్వాంసుడవై జ్ఞానంతోకూడి తిరిగి మృత్యువును = సంసారాన్ని పొందకుము, జ్ఞానికి వర్తమానదేహ పాతానంతరము జన్మ లేదు కాన పునర్మృత్యువు ఉండని స్థితినిపొందుము. సన్న్యాసము, సాధనాలన్నింటికంటె అతిశయితమైన అత్యుత్తమ సాధనము అని తెలియుము. ఇది కల్పాలన్నిటికిని అధిష్ఠానము = ఆధారము, దీనిపై చేయబడిన వికల్పాలే సత్యాదులు ఏకాదశ = 11 ప్రతి యోగిత్వములు చెప్పబడ్డాయి. ఈ పదకొండింటికి మిగిలిన వాటికన్నింటికినీ పరబ్రహ్మమే అధిష్ఠానము.

సన్న్యాసము = సర్వాన్ని విడిచిపెట్టి ప్రణవం త్రిమాత్రాకాలికంగా 3పూటలా 36వేలు మంత్రజపము నియమంగా చేయవలెను. ఆత్మయందు

పరమాత్మను తనయొక్క అవయవాల యందు ఉంచుకొని పరమాత్మరూపుడగుట వికల్పవిషయాలను చింతించకుండ ఉండుటయూ సన్న్యాసము అగును - సమాధి చేయతగినది - సమాధియందు విఘ్నపరిహారము కొరకు మొదట అన్తర్యామి యొక్క సర్వకారణత్వస్తుతిని దర్శించవలెను. ఓ అన్తర్యామీ! నీవు సమస్త వస్తు తత్త్వాన్ని చెప్పెడివాడవు. మా అందరికి ఉపదేశకుడవు. అదేవిధంగా విభువువు = హిరణ్యగర్భ విరాడాది వివిధరూపాలతో విశేషంగా ఉత్పన్నుడవు. అగుచున్నావు నీవు ప్రాణవాయువు, నీవే జీవాత్మను సంయోజయితవు = కల్పించినవాడవు. నీవు ఇట్లు సర్వజగద్వ్యాపివి. భూలోకవర్తియగు అగ్నికి, ప్రకాశకత్వము, దాహకత్వము ఇచ్చినవాడవు. ద్యులోకము నందలి సూర్యునకు ప్రకాశ ప్రదుడవు. అదేవిధముగా చంద్రునకు ప్రకాశ రూపధనాన్ని పంచినవాడవు. మరియు యాగాలలో సోమరూపుడవై మృణ్మయదారు పాత్రలతో గ్రహింపబడిన సోముడవు - ఈ చెప్పబడిన వాటికి సర్వకర్తవు అంతర్యామివైన నిన్ను చైతన్యజ్యోతి స్వరూప బ్రహ్మతత్త్వాభి వ్యక్తికొఱకు నిత్యము సేవించుచున్నాను. ఇట్లు స్తుతించినందువలన పాపాలు పటాపంచలగును. కాన, సన్యాసికి చివరప్రాణం పోవుటకు ముందు ఓంకార మంత్రార్థము భావింపవలెను. = ఓమిత్యాత్మానం యుంజీత = త్రిమాత్రా కాలంతో ప్రణవమును = నిత్యనూత్నమగు ఓంకారాన్ని ఉచ్చరించుచు జపించుచు సర్వవేదాన్తములందు నిర్ణయింపబడిన పరమాత్మను చిద్రూపముగా స్వప్రకాశస్వరూపంగా భావించుచూ ఏకాగ్రతను కూర్చుకొనవలెను. సన్యాసికి ఓంకారము పరమావధియగు సాధనము. ఈ ఓంకారము మహోపనిషత్తు మరియు దేవతలకు కూడా రహస్యాతి రహస్యంగా దాచదగినది. అని ఉపనిషత్తులు పెక్కులు వచించుచున్నవి. ఈ ఓంకారమే నిర్గుణతత్త్వాన్ని ప్రతిపాదించెడిది. కాన దీనిని శమ, దమాది సంపత్తి లేని వారికి ఉపదేశించకూడదు. ఇట్టి తత్త్వవేత్తకు ప్రణవంతో సమాధిగ్రస్తుడైన వానికి ఫలము. బ్రహ్మను యధాతథంగా తెలిసికొని అనుభవించుటయే, జ్ఞాని తనయందు అవిద్యచే

కల్పింపబడిన జీవత్వాపాదకమగు పరిచ్ఛేదమును విడిచి దేశ, కాల, వస్తు పరిచ్ఛేదశూన్యుడు అగుట వలన బ్రహ్మయొక్క మహత్వాన్ని పొందును. తత్వాన్ని తెలసికొనుట వలన జీవత్వకృత భ్రమ పోవును. బ్రహ్మత్వ స్వభావము ఆవిర్భవించును. వాడు జీవన్ముక్తుడగును. ఆయీజీవన్ముక్తునకు ప్రారబ్ధభోగక్షయంతో దేహపాతము కాగా, అవిద్యాతత్కార్యతద్వాసనలు పోగా, పరబ్రహ్మయొక్క మహిమను పొందును. అనగా విదేహముక్తి కలుగును. ఇది రహస్యాతి రహస్య విద్య. దీనికి మాత్రమే మహోపనిషద్విద్య అనిపేరు.

10. మహానారాయణము చివరి మంత్రాలయొక్క భావము :

న్యాస ఇతి బ్రహ్మ - హి - పరః - పరోహి బ్రహ్మ

పూర్వకాండలో చెప్పబడిన అగ్నిహోత్రాదికర్మలను విడిచిపెట్టుట న్యాసము. జాబాలాదులు చెప్పిన సన్యాసమే న్యాసముగా చెప్పబడినది. న్యాసము = నిపూర్వక అసుధాతురూపము. మనవస్తువును ఒకరివద్ద దాచిపెట్టుట సన్యాసశబ్దానికి వ్యుత్పత్త్యర్థము కలదు దానిని మరలకైకొనుట అను అర్థము కూడ కలదు. కర్మ అనగా వేదోక్త అగ్నిహోత్రాది కర్మయని శ్రీశంకరులు = కర్మబ్రహ్మోద్భవం విద్ధి అని గీత యతి వేదోక్త కర్మలను విడిచిపెట్టుట అను అర్థమే స్వీకరింపవలెను. ఇచ్చట ఈ మంత్రంలో ఉన్న న్యాస శబ్దానికి కూడ, అగ్ని హోత్రాది కర్మలను విడిచిపెట్టుట మాత్రమే చెప్పవలెను. ఈ అర్థము ఒక్కటే కాదు. దీనికి మరొక అర్థము బ్రహ్మ పుంలింగ శబ్దము పరబ్రహ్మరూపార్థముగా కూడ తీసికొనవలెనని ప్రజాపతియే పేర్కొనినాడు. అగ్నిహోత్రాదులను చేసిన ముముక్షువుకు ఉత్తమమైన మోక్షసాధనంగా సన్న్యాసాశ్రమమే ఆశ్రయించవలెనని హిరణ్యగర్భుడు తలచుచున్నాడని తాత్పర్యము.

దేహధారియగు వ్యష్టి సమష్టి జీవుడు కాడు, ఒకవేళ ఈతడు దేహధారియైనవాడే అయినను పరోహి = పరమాత్మయే. బ్రహ్మ హిరణ్యగర్భుడని చెప్పవీలగును. పరబ్రహ్మశిష్యుడగుట తత్సమాన జ్ఞాన

రూపుడగుట వలననూ రెండు విధాలా చెప్పదగినవాడు. ఎవడు బ్రహ్మను పుట్టించి పోషించి వేదాలు ఇచ్చి ఆత్మబుద్ధి ప్రకాశకుడై మన హృదయ కుహరంలో వెలుగుచున్నాడో, ఆతనిని ముముక్షువునై నేను శరణు పొందుచున్నాను అని శ్వేతాశ్వతరోప నిషత్తులో కలదు. హిరణ్యగర్భుని పరబ్రహ్మాత్మకునిగా కూడ వర్ణించుటను బట్టి ఐక్యము భావించాలని తెలియుచున్నది. కావున 1. సత్యము, 2. తపస్సు, 3. దమము, 4. శమము, 5. దానము, 6. ధర్మము, 7. ప్రజననము, 8. అగ్న్యాధానము, 9. అగ్నిహోత్రము, 10. యజ్ఞము, 11. మానసయజ్ఞము అనెడి పదకొండు ముక్తిసాధనములైనను, సన్న్యాసమనెడి 12వ దానినిబట్టి ఈ 11 సాధనాలు పరంపరయా ముక్తిసాధనాలు. సన్న్యాసము సాక్షాన్ముక్తికారకము. కావున సన్న్యాసము ఒక్కటే ముక్తి సాధనాలనన్నింటి కంటె గొప్పదై అతిశయించినది. ఉత్తమ తారతమ్యము సన్న్యాసమందే విశ్రాంతమైనదనియు ఏ పురుషుడు ఈ ఉత్తమ ముక్తిసాధనము కలవాడో వాడు సన్న్యాసి. సన్యాసానికే ఆధిక్యత. ఈ ఆఖ్యాయిక ఉదాహరణంగా ఈయబడినది.....

12. బ్రహ్మ లేక హిరణ్యగర్భుడు

మరొక మంత్రంలో మరొకచోట హిరణ్యగర్భుడు అనగా ఎవడో నిరూపింపబడినది.

ఆదిత్యుడు మనకు ప్రత్యక్షమైన దైవము. ఈ ఆదిత్యుడు గుండ్రంగా మనకు కన్పించును, మండల శబ్దానికి గుండ్రమైన ప్రదేశము అని అర్థము. ఇద్దానిని త్రిరావృత్తములుగా భావింపవలెను. మొదటి గుండ్రనైన ప్రదేశం ప్రసిద్ధ ఋఙ్మంత్రాలతో ఏర్పడినది. ఋఙ్మండల దేవతలయొక్క నివాసస్థానం అని తలచవలెను. ఇచ్చట ఏ తేజస్సు ప్రకాశించుచున్నదో, ఆ తేజఃకణములు ఋఙ్మంత్ర ప్రకాశకములు. రెండవ మండలములోనివి సామవేదమంత్రాల నివాసస్థానంగా భావించవలెను. మరియు సామాభిమాని దేవతలయొక్క నివాసస్థానంగానూ భావించాలి. తరువాత మిక్కిలి లోపలిదై

మండల మధ్యమందు ఏ పురుషుడు, (పురుషముఖముగా) ప్రకాశించు చున్నాడో, ఆ పురుషుడు యజుర్వేద స్వరూపుడుగా యజురభిమానిని దేవతా స్వరూపంగా, యజుర్వేదమంత్రాలకు నివాసస్థానంగాను భావించాలి. ఇట్లు ఋక్కు, సామ, యజుర్వేదాలే త్రయీవిద్యయై మనకు ప్రకాశించు చున్న పురుషుడుగా ఆదిత్యుని భావించాలి. సూర్యమండల మధ్యభాగస్థ పురుషుడే హిరణ్మయుడైన హిరణ్యగర్భుడని, ఆతడే ప్రణవోపాసకుని ముక్తి నొందించు వాడని తెలియవలెను. భావనచేత పరబ్రహ్మమయి ముక్తి నొందును.

ఈ ఆదిత్యుడు 1. తేజస్సు, 2. ఓజస్సు, 3. బలము, 4. కీర్తి, 5. నేత్రము, 6. శ్రోత్రము, 7. దేహము, 8. మనస్సు, 9. కోపము, 10. వైవస్వతాది మనువులు, 11. యముడు, 12. సత్యము, 13. మిత్రుడు, 14. వాయువు, 15. ఆకాశము, 16. ప్రాణము, 17. లోకపాలుడు, 18. ప్రజాపతి, 19. అనిర్వచనీయము, 20. సుఖము, 21. పరోక్షము, 22. యధార్థభాషణము, 23. అన్నము, 24. దేవసముదాయము, 25. మోక్షము, 26. అత్యన్తసుఖము, 27. స్వయంభువు, 28. పరబ్రహ్మయున్నూ, 29. నిత్యుడు, 30. పురుషశబ్దవాచ్యుడు అని ఎవరు ఈవిధంగా పైమంత్రార్థంతో భావించునో, వాడు బ్రహ్మయొక్క సాయుజ్యమును పొందుచున్నాడు. తాదాత్మ్యమును పొందుచున్నాడు. సహభావిత్వము పొందుచున్నాడు అని భావము.

హిరణ్యగర్భోపాసనము, తదవయవభూతదేవతోపాసనమైనను రెండు ఉపాసనములు గొప్పవియే. హిరణ్యగర్భోపాసనమునందు భావనాధిక్యము ఉన్న సాయుజ్యము భావనామాధ్యమమున సాలోక్యము కల్గును. హిరణ్యగర్భావయవ దేవతోపాసనము నందు కూడా 1. సాయుజ్యముక్తి, 2. మాధ్యమికభావనతో సార్ష్టితాముక్తి భావనా మాంద్యముతో 3. దేవతాసాలోక్యముక్తి కల్గునని విద్యారణ్యులు ఆదిత్యోపా అనుమంత్రభాష్యంలో వివరించారు. శ్రీకామకోటి చంద్రశేఖరేంద్ర సరస్వతీస్వామి ఒంటికాలిపై నిలిచి కొంతకాలము ఆ ఈ ఆదిత్యోపాసనము

చేసినట్లు తత్కాలీనులు ఎఱుగుదురు. ఇది మహానారాయణము మంత్రాల యొక్క భావము. సన్యాసికి హిరణ్యాగర్భోపాసన గాని హిరణ్యాగర్భావయవ దేవతోపాసన గాని పరాపరవాచకమగు ఓంకారోపాసన మిక్కిలి ప్రధానాలుగా ఉండాలని తెలియుచున్నది. వీరికి ఆదిత్యమండలంలోని అతివాహికుని ద్వారా బ్రహ్మలోకావాప్తి, అర, ణ్యము, సరోవరముల ప్రాప్తి, అశ్వత్థ వృక్షం నుండి సోమరస పానము, బ్రహ్మతో బ్రహ్మవిచారణలతో బ్రహ్మలోకము కల్గునని భావము. సూత్ర భాష్యాంతమునందు శ్రీశంకరులు వచించినారు.

సన్న్యాసనిష్ఠ లేక బ్రహ్మనిష్ఠ

ఆశ్రమములన్నింటియందు బ్రహ్మనిష్ఠ చెప్పబడినను సన్న్యాసాశ్రమమున ఈ బ్రహ్మనిష్ఠ చేయుటకు అవకాశము ఎక్కువ ఉండును. బ్రహ్మనిష్ఠ అనగా, సర్వవ్యాపారాలను వదిలిపెట్టి అనన్యచిత్తంతో బ్రహ్మయందు పరిసమాప్తినొందుట. ఇట్టి బ్రహ్మనిష్ఠ గృహస్థాశ్రమంలోని కర్మతుల యందు సంభవము కాదు. కర్మానుష్ఠానము - కర్మపరిత్యాగము పరస్పర విరోధము కలవి, గృహస్థులకు కర్మానుష్ఠానము, సన్న్యాసులకు కర్మపరిత్యాగము ఈ రెండు ఒక ఆశ్రమమందు అసంభవములు కావుననే, యదహరేవ విరజేత్తదహరేవ ప్రవ్రజేత్ అను జాబాలశ్రుతి కర్మత్యాగికి మాత్రమే బ్రహ్మనిష్ఠ, వానికి మాత్రమే సన్న్యాసము.

ఏషణాత్రయత్యాగమే ఉత్తమోత్తమమోక్షసాధనము. త్యాగముచేసి బ్రహ్మనిష్ఠ కల్గియున్న వానికి పరమపదము వచ్చును. ఆత్మజ్ఞానం వలన అవిద్యను పోగొట్టుకొని విష్ణువుయొక్క పదమును చేరవలెను.

1. విద్వాంసుడు శిఖను గొరిగించి కొని యజ్ఞోపవీతాన్ని విడువవలెను. పండితుడు పరబ్రహ్మమే యజ్ఞసూత్రముగా ధరింపవలెను, సన్న్యాసి 2. జ్ఞానమే శిఖగాగల్గి - జ్ఞాననిష్ఠుడై జ్ఞానయజ్ఞుడై ఉండవలెను. అగ్నియొక్క జ్వాలవలె జ్ఞానమే శిఖగా కల్గి ఉండవలెను. వాడే జ్ఞాన శిఖి 3. కుటుంబాన్ని దారపుత్రాదులను వేదవేదాంగాలను విడువవలెను. యజ్ఞాన్ని యజ్ఞోపవీతాన్ని

విడిచి రహస్యంగా యతి సంచరించవలెను. 4. శిఖతో బాటు కేశాలను తీసి యజ్ఞోపవీతాన్ని విడిచి భూస్వాహా అని నీళ్లలో వదిలివేయాలి. 5. త్రిదండములు, మనోవాక్కాయదండాలు జలకుండిక చేతిలో కల్గి ఒక సంచిలో గోచీ, శాటీ, కంథను మాత్రమే కల్గియుండవలెను. పవిత్రమగు ఉత్తర శాటీలను కల్గిఉండాలి. 6. పరివ్రాజకుడు నీరుకావి బట్టలను ధరించాలి, పరిగ్రహం పనికిరాదు శుచియై అద్రోహియై భిక్షతో జీవించాలి, పతితులు బ్రాహ్మణేతరులు మున్నగు వారియొక్క భిక్షలు స్వీకరింపరాదు. శ్రోత్రియుల ఇండ్లలో మాత్రం భిక్ష స్వీకరించాలి. భిక్ష లేకున్న ఉపవాస దీక్షచేయాలి. ఒక వెదురుదండము చేత ధరించి యుండవలెను. 7. తన లౌకిక అలౌకికాగ్నులను అన్నింటిని ఉదరాగ్నియందు వ్రేల్చవలెను. 8. ఇట్లు వేదోక్తకర్మలనన్నింటిని విడిచి ఆత్మజ్ఞానమందు, శమమందు వేదశిఖాభ్యాసము నందు యత్నవంతుడై యతి ఉండవలెను. ఇట్టి సన్న్యాసి నియమాలు ఆచరించిన వాడు బ్రహ్మనిష్ఠకు అర్హుడు, ఆత్మానుభూతిని పొందగలడు. సన్యాసికి ద్వంద్వ సహనం ఉండాలి. బ్రాహ్మణేతరులైనవారు సన్యాసానికి అర్హులుకారు. శ్రోత్రియులు, కేవల వేదాధ్యయనపరులేగాదు. వేదోక్తకర్మానుష్ఠానం కలవారు. అట్టి శ్రోత్రియులు, బ్రహ్మచారుల వలన మాత్రమే భిక్షలు స్వీకరించాలి. ఈ కరాళకలిలో సన్న్యాసం విసర్జించాలి అనుటకు ఇదియే కారణము.

నారద పరివ్రాజకోపనిషత్తులో సన్యాసాలు 6 విధాలు. 1. కుటీచకుడు, 2. బహూదకుడు; 3. హంసుడు; 4. పరమహంస; 5. తురీయుడు; 6. తురీయాతీతుడు = అవధూత.

1. **కుటీచకుడు :** శిఖాయజ్ఞోపవీత దండకమండలుధరుడై కౌపీనమును బొంతను ధరించువాడు. తల్లిదండ్రి గురువులను బూజించువాడై మంత్రాలను జపించుచు ఒక ప్రదేశమున భుజించువాడై ఊర్ధ్వపుండ్రుడై ఉండును. వీనికి పునర్జన్మ పునర్జన్మ ఉండును.

2. **బహూదకుడు :** ఈతడు 8 అన్నపుముద్దలను మాత్రమే భుజించుచు పై నియమాలను పాటించవలెను. ఈతనికి స్వర్గలోకప్రాప్తి యుండును.

3. **హంసుడు** : జటాధారియై 8ఇండ్లలో 8ముద్దలు మాధుకర భిక్షతో భిక్షాన్నాన్ని భుజించువాడై తపించవలెను. ఈతనికి తపోలోక ప్రాప్తియుండును. నీరక్షీరాలలో క్షీరాన్ని స్వీకరించి, నీరమును విడిచిపెట్టు హంసవలె బ్రహ్మానుగ్రహంతో బ్రహ్మయై సంసారాన్ని విడిచిపెట్టువాడు బ్రహ్మధ్యాన తత్పరుడు హంస అనుబడును.

4. **పరమహంసుడు** : ఈతడు శిఖాయజ్ఞోపవీత రహితుడు 5 గృహాలలో భిక్షాన్నమును హస్తంతో భుజించువాడు. వీనికి సత్యలోక ప్రాప్తియుండును. గోచీ ఒక దండము, ఏక వస్త్రము. త్యాగియై ఒడలు అంతా విభూతి పూసికొని యుండును.

5. **తురీయుడు** : 3 గృహాలలో మాత్రమే భిక్షను తీసికొని గోవువలె ఆహారము తీసికొని జపించువాడు.

6. **తురీయాతీతుడు లేక అవధూత** : దేహమాత్రావశిష్టుడై దిగంబరుడు శవమువలె ఇంద్రియవృత్తులు లేకుండును ధ్యానంతో ఉండును. అజగరము = కొండచిలువ వలె తన దగ్గరకు వచ్చిన ఆహారాన్ని స్వీకరించును. లేకున్న ఉపవాస వ్రతము చేయును. తురీయ, తురీయాతీతులు స్వస్వరూపాను సంధానంతో జీవన్ముక్తులు అగుదురు. అవధూతలు కలిలోభవిష్యత్తులో దుర్లభులు.

శ్లో॥ యం యం వాపిస్మరన్భావం । త్యజత్యంతే కళేబరమ్ ।
తం తమేవేతి కౌన్తేయ । సదా తద్భావ భావితః ॥ అని - భగవద్గీత

ఇట్లు చెప్పబడిన యోగియైన జ్ఞానియొక్క లౌకికవ్యవహారములన్నియు యాగాంగములు అగుచున్నవి. సన్న్యాసానికి పూర్వాశ్రమం గృహస్థాశ్రమం అయినచో అందు అగ్నిహోత్రానుష్ఠానం జీవితాన్తము చేయుచు అగ్నులను ఆత్మారోపణము కావించికొనిన సన్న్యాసికి అని అర్థము. బ్రహ్మచర్యము నుండియే సన్న్యాసాశ్రమ స్వీకారం చేసినవానికి గాని గృహస్థాశ్రమం నుండి న్యాసం చేసినవానికిగాని, నిజంగా, యాగ అర్హతలేదు. అందువలన యోగి

యతి తన అవయవాలు యజ్ఞాంగ ద్రవ్యాలుగా అనుసంధానించుకొనుటలో ఎట్టి విప్రతిపత్తి లేదు - సకల, సర్వకాలావస్థలయందు ఓంకారాన్ని లేక సోஉహాన్ని రాత్రింబవళ్లు జపం చేయాలి. బ్రహ్మానుభూతి రాత్రింబవళ్లు కలవానికి ఏమీ అక్కరలేదు. వాడు అవధూతస్థితికి చేరినవాడే అని శ్రుతివాకొనుచున్నది. బ్రహ్మాను భవము, ముహూర్తము = 48 నిముషాలు లోపు గలవాని లౌకిక వ్యవహారాలు యాగాలు యాగద్రవ్యాలు చేసి అనుసంధానం చేసికొనవలెనని ఉపనిషత్తు. ముహూర్తము = 48 నిమిషాలు.

బ్రహ్మానుభవంగల జ్ఞానియైన యోగికి తన ఆత్మవంటి ఆత్మయే (జీవుడు) యజమానుడు, వేదశాస్త్రార్థ ప్రామాణ్యము గల గురువుల ఉపదేశ వాక్యాలయందు శ్రద్ధయే = భార్య, శరీరము = ఇధ్మము, వక్షస్థలము = వేది, లోమాలు = దర్భలు, వేదము = శిఖ, హృదయము = యూపస్తంభము, కామము = నెయ్యి, మన్యువు (కోపము) పశువు, తపస్సు = అగ్ని, దమము = శమయిత దక్షిణ, వాక్కు = హోత, ప్రాణము = ఉద్గాత, చక్షువు = అధ్వర్యుడు, మనస్సు = బ్రహ్మ, శ్రోత్రము = అగ్నీత్, ధారణము = దీక్ష, తినుట త్రాగుట = సోమపానము, రమించుట = ఉపసత్తు, తిర్గుట, కూర్చుండుట, లేచుటలు = ప్రవర్గ్యలు, ముఖము = ఆహవనీయము, విజ్ఞానము సాయం ప్రాతఃకాలాలు = ప్రాతర్మధ్యందిన సాయంసవనాలు, అహోరాత్రాలు = దర్శ పూర్ణమాసలు. అర్ధమాసాలు, మాసాలు = చాతుర్మాస్యలు, ఋతువులు = పశుబంధాలు సంవత్సర పరివత్సరాదులు అహర్గణాలు సర్వము = సత్రము, మరణము = అవభృధము ఇట్లు అవయవాలను యాగద్రవ్యవిశేషాలుగా అనుసంధించుకొనుట అజరామరమైన అగ్నిహోత్రానుష్ఠానము, ఓంకారము పరాపర ప్రతీకముగాన వారికి దేహ పాతానంతరము ఉత్తరాయణమైన ఆదిత్య మండలం ద్వారా బ్రహ్మలోకం చేర్చును. దక్షిణాయనంలో దేహపాతం జరిగిన చంద్రలోకావాప్తి తదుపరి క్రమముక్తితో తరింతురు. సూర్యసహభావిత్వం (సాయుజ్యము) చంద్ర సహభావిత్వం (సాయుజ్యం) సంభవించినవారికి సాక్షాద్బ్రహ్మలోకావాప్తి లేక పోయినను క్రమంగా బ్రహ్మలోకావాప్తి కలిగి సంసార విముక్తులగుదురని భావము.

15. త్రిశతీ భాష్యము - శ్రీశంకరులు - శ్రీరాఘవ నారాయణశాస్త్రి వర్యులు

ఇది మిక్కిలి ప్రసన్నంభీరము, ప్రసాదగుణంతో కూడి విషయవైశద్యం కల, ఏకైక శ్రీలలితాత్రిశతీమంత్రనామము - మిక్కిలి ఉపనిషద్రహస్య తత్త్వము - యోగము - ఆగమము - శ్రీచక్రోపాసనములలో ఆరితేరినవారు మాత్రమే దీనిని చదువుటకు - చదివి అర్థవైశద్యము ఆకళించుకొనుటకు ఆకలించి ఆచరించుటకు ఆచరించి అనుభూతికి తెచ్చుకొనుటకు - అర్హులు అగుదురు. పార్వతీ పరమేశ్వరులు లేక కామేశ్వరీకామేశ్వర ముఖముల నుండి వెలువడిన మంత్రనామములు, మరొక నామాలు ఏవైనా శ్రీలలితాదేవియో, వ్యాసాచార్యుడో, భీష్మాచార్యాదులో చెప్పినవి చాలా గలవు. సాక్షాత్తుగా హయగ్రీవుడు శివశక్త్యైక్య స్వరూపుడై గురుమూర్తియగు శ్రీలలితాంబిక అనుగ్రహముతో తాను ఆ లలితా పరాభట్టారిక స్వరూపుడై అగస్త్యునికి ఆపరాదేవత ఆదేశించుట వలననే చెప్పినట్లు మూలంలోనే గలదు. షోడశిని గూర్చి సంపూర్ణంగ తెలివినొందుటకు శిష్యుడగు అగస్త్యుడు మూడు సంవత్సరాలు అహర్నిశలు ఆ హయగ్రీవుని పాదాలు పట్టుకొని అర్థించినాడు.

హయగ్రీవుడు అడిగినవానికి రాజ్యమైనా, తన శిరస్సునైనా ఈయవచ్చును కానీ ఈషోడశిని ఎవరికినీ ఈయరాదు అను దేవీ నియమమును పాటించినాడు. పరాదేవతయే కరుణించి ఈ అగస్త్యునికి చెప్పుమని ఆజ్ఞచేసినది. తత్కారణంగా హయగ్రీవుడు త్రిశతిచెప్పి అగస్త్యుని కృతార్థుని కావించినాడు. సామాన్యంగా ఆపరాశక్తి అనుగ్రహం లేనిదే దీనిని పఠించాలనెడి బుద్ధి కలుగదు. ఇందలిలోతైన విషయములు అనంతములు కావుననే భాష్యము గంభీరము అంటిని. శ్రీశంకరులు ఒకపరిశాక్తేయమత నిరాసముకావించినారు. ఆ మరునాడు సమాధికుదురలేదు. ఏమిటని తనంత వానికి యోగసమాధి కుదరకపోవుటయేమి? అని విచారించిరి. గత దినమున శక్తివాద నిరాసము చేసితిని అందులకు ఆయమ్మ యోగమును సాగనీయలేదు, అని తెలిసికొనిరి. మొదట శ్రీలలితారహస్య దివ్య సాహస్రనామస్తోత్రానికిభాష్యము రచింపబూనిరి, కానీ విఘ్నము కలిగినది. మరొకమాఱు భాష్యాన్ని రచింపబూనిరి, అప్పుడూ ఇట్లే విఘ్నము దాపురించినది. క్రిందికి దిగి ధ్యాన నిమగ్నులైరి. అంతలో

శ్రీలలితా పరాదేవత ప్రత్యక్షమై నీవు శ్రీలలితాసహస్రనామాలకు భాష్యరచనము మానుము. ఈ భాష్యరచనమునకు మరొకడు పుట్టి రచించి ప్రచారము చేయగలడు, నీవు అంతకంటె గొప్పదియగు నాదగు త్రిశతీమంత్ర నామములకు భాష్యరచనము చేయుము, నా సౌందర్యమును స్తుతింపుమని ఆజ్ఞ ఇచ్చినది. వీనిని చేసిన నీకు యోగము - భోగము - తత్త్వ - చింతనము - సిద్ధాంతములందు - ఆచార్యులయందు అగ్రగణ్యుడవయ్యెదవని ఆదేశించినది. అట్లు శ్రీలలితాంబికయై శ్రీశంకరులు ఈ భాష్యము నాన్యతోదర్శనీయంగా రచించి సౌందర్యలహరితో కొనియాడిరి.

శ్రీలలితాంబిక ఆదేశములేనిదే దీనియందు ఆదరము కలుగదను శ్రీశంకరుల నడవడిలో నడిచెడి శ్రీ శ్రీదేవీరాఘవనారాయణశాస్త్రి గారు దీనిని తెనిగించి, దీనికి ముందుగా శంకరవాఙ్మయ మధూలిక మనకు అనుగ్రహించినారు. దీనిలో ఏమీ అతిశయోక్తి లేదు. దేవీ మహిమ తెలియవలెనన్న జన్మాంతర సహస్రకోటి సంచిత పుణ్యాపరిపాకము వలననే కలుగును. శ్రీశాస్త్రిగారు కూడా బాలాత్రిపురసుందరీదేవిని సుప్రభాత శ్లోకంలో ఇట్లు ప్రస్తుతించినారు.

శ్లో॥ జన్మాన్యతీతానికియన్తిమేఽహో ।
ఉచ్చావచత్త్వంయదభూత్ సుఖదుఃఖ హేతోః
త్వద్దాసదాసతమతామభిపద్య పుణ్యాత్ ।
బాలే తవానుగ్రహవశాన్మమ సుప్రభాతమ్ ॥

అమ్మా! చాలా నాకు నీచోచ్చజన్మలు కోటానుకోట్లు గడచినవి, వాటిలో నీదాసానుదాసత్వాన్ని నీకై చేసిన పుణ్యం సాధించుటచే నీ అనుగ్రహం కల్గి ప్రత్యక్షమైనావు. ఈనీ ప్రత్యక్షము = సాక్షాత్కారమే నాకు సుప్రభాతము అనినారు శ్రీశాస్త్రిగారు ఆశ్రమ స్వీకారము చేయని సన్యాసులు, యతీశ్వరులు. ఈ విషయము శ్రీదత్తమాహాత్మ్యములో నాకల అను శీర్షికలో శ్రీదత్తాత్రేయ స్వామి కన్పించి దత్తమాహాత్మ్యము తెనిగింపు సందర్భమున స్వయముగా తాను చెప్పినమాట, శ్రీదత్తస్వామి నీవు మునుపే సన్యాసివి, సన్యసించి వేదాన్త శ్రవణం చేయవలెను. అనువిధి ప్రకారము, నీఉపాస్యదేవత శ్రీబాలాత్రిపుర సుందరీదేవివలన (పినతల్లి) వేదాన్తశ్రవణమైనది. మననము, నిదిధ్యాసనము లతో తరించెదవు అని వరములను ఇచ్చినాడు. సన్యాసము అనగా విషయ

విషయ ప్రపంచముల విడిచిపెట్టి రాత్రింబవళ్ళు, సర్వాధిష్ఠానమగు పరమాత్మ యందు బుద్ధిని నిలుపుట. కావున శ్రీశాస్త్రిగారు పరమపదము చేరినరోజు మార్గశీర్ష బహుళ దశమి ఆరాధన నిర్వహించుటకు ఇదియే కారణము.

శ్లో॥ గురుపాదోదకం పీత్వా । గురునామ సదాజపేత్।
తేఽపి సన్యాసినోజ్ఞేయా । ఇతరే వేషధారిణః ॥

- గురుగీత - స్కాంద పురాణాంతర్గతము

గురుమూర్తికి అర్చనచేసి తత్పాదోదకము తీర్థంగా స్వీకరించి గురుమూర్తిదేవీ నామ మంత్రమును ఎల్లవేళల జపించవలెను. కేవలము, కాషాయాంబర దండ కమండలాలు చేత ధరించినంతమాత్రాన సన్యాసులని చెప్పబడినను పై రెండు లక్షణాలు కలవారు గృహస్థులైనను నిజమైన సన్యాసులు, దేవతార్చన జపం చేయనివారు సన్యాసులు అగుదురా! అమ్మ వారు గురుమూర్తిర్గుణనిధిః అని గురువుగా కీర్తితమైనది, శక్తి పరమేశ్వరుని తొడపై కూర్చుండి ఉండునది అనుమాట మరువదగదు. ఈ త్రిశతీ నామాలలో చాలా చకారాలు కలవు. ఈచకారము తత్ - త్వం అను రెంటికి జీవ-పరమాత్మలకు సముచ్చాయకముగా శ్రీశంకరులు పేర్కొనినారు. వ్యర్థమని తలచగూడదు

ఒకపుడు, భోజుడు, కాళిదాసు, కాశీ పట్టణంలో విహారానికి వెళ్లారు. ఆసాయంకాలం వ్యాసమహర్షి విగ్రహం ఒకచోట కన్పించినదట. కాళీదాసు వ్యాసమహర్షి విగ్రహం బొడ్లో వేలుపెట్టి చకారకుక్షియగు తాతగారి పొట్టనిండా చకారాలే అని ఆక్షేపించాడు. ఆవేలు రాలేదట. వ్యాసుని ప్రార్థించగా వ్యాసుడు ప్రత్యక్షమై చకారం లేకుండా పాండవులపై పద్యము చెప్పమనినాడు. అప్పుడు కాళిదాసు శ్లోకం చకారం లేకుండా చెప్పాడు....

శ్లో॥ ద్రౌపద్యాః పాండుతనయాః । పతిదేవరభావుకాః ।
నదేవరో ధర్మరాజః । సహదేవో న భావుకః ॥

ద్రౌపదికి పాండవులు 5 గురు పతి = దేవర = భావుకులు = భర్తలు, మరుదులు, బావగార్లు అగుదురు. కాని ద్రౌపదికి ధర్మరాజు మరిదికాడు సహదేవుడు బావగారు కాడు అని చకారం లేకుండా చమత్కరించాడు వ్యాసుడు సంతసించి కాళిదాసు వేలు వదిలిపెట్టి అనుగ్రహించి ఆశీర్వదించినారట. ఇక్కడి చకారములు పరాపరములకు సముచ్చాయకము వ్యర్థం అని తలంపరాదు.

16. శాంకర వాఙ్మయ మధూలిక

(శంకరాచార్యుల వాఙ్మయము)

బీజేఽంకురం తరుం తస్మిన్ । తస్మిన్ దృష్ట్వా ఫలాదికమ్ ।
ప్రసాదా చ్ఛంకరగురోః । వచ్మి కించిద్ కిమప్యహమ్॥
ఏకధా బహుధాచైవ । భాసమానం మహేశ్వరం ।
శాస్త్రదృష్ట్యా భావయామి । పూజయామి యథాతథమ్ ॥

వేదశాస్త్ర పురాణములను బట్టి సృష్టమైన యీ ప్రపంచమునందు అనేక దేవతలు, గురువులు కన్పట్టుచున్నారు. మూలమునకు పోయినకొలది, 'ఏకో దేవః' యనెడి భావము స్ఫురించును. ఆ దేవుడే గురువు. ఆ గురువే దేవుడు.

"శివక్రోధా చ్ఛివస్త్రాతా । గురుక్రోధాచ్ఛివో న చ॥"

యనుచు పురాణాదులు గురుపారమ్యమును ముక్తకంఠముతో చాటుచున్నవి. దేవీభాగవతము సత్యవ్రతనామము గల వానికి వరాహమును గురువని చెప్పుచున్నది. వరాహమునకు తత్త్వజ్ఞానముండునా? మంత్రములు గాని, మంత్రబీజాక్షరములు గాని తెలియునా? సత్యవ్రతుడు సారస్వత సిద్ధుడైనాడని దేవీభాగవతమునందు గలదు. దానినిబట్టి శివుడు గురు రూపమున వచ్చి చెప్పుననియు, కావుననే కవులందఱు కవిత్వము చెప్ప గలుగుచున్నారనియు తెలియును. సాధకునకు మంచి సమయము వచ్చినపుడు, ఏ గురువు ఉపదేశము చేయుచున్నాడో, ఆ గురువు హృదయము నందు శివుడే యుండి యుపదేశము చేయుచున్నాడని గుర్తింపవలయును. శివు డా యుపాధిలో నుండుటవలన ఆ యుపాధికి గురుత్వము సిద్ధించి నది. అట్టి గురువును జన్మజన్మాంతరములవఱకు వీడరాదని శాస్త్రములు వాకొనుచున్నవి.

ప్రస్తుతము, కైలాసవాసియైన శంకరుడే సాక్షాత్తు శ్రీశంకరస్వామిగా నవతరించి, భాష్యములు, ప్రకరణగ్రంథములు, స్తోత్రాదులను ముముక్షు జనబోధ కొఱకు వ్రాసి యున్నారు. శ్రీశంకర వాఙ్మయము నంతయు

చదివినవారికి వేదశాస్త్ర పురాణములందు గాని, మన మతమునందుగాని సందియము లేవియు నుండవు. ఏ యే స్థలములందు మనకు సందేహము లుత్పన్నము లగునో, అవి యన్నియు శంకర వాఙ్మయమున పరాస్తములై సిద్ధాంతీకరింపబడినవి.

వేదములన్నియు హార్దాకాశమునను న్నవనియు, హార్దాకాశమే సర్వదేవతా నిలయమనియు, హృదయాకాశము నెఱుగనివాడు వేదాధ్యయన మొనర్చియు నేమిచేయగలడు? (యస్తన్న వేద కిమృచా కరిష్యతి?) అని వేదమాతయే యుద్ఘోషించుచున్నది. అదియే విశ్వరూపము. ఋషులెల్లఱు తన్మయీ భావముతో నిరంతరము దానినే యనుభవించు చున్నారు. కాని, యది అన్యులకు జూపశక్యము కానిది. తాదృశ సారస్వత విశ్వరూపమును వలసినప్పుడెల్ల శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యందఱకు ననుభవింపజేయుచున్నాడు గావున, ఆయనను యోగేశ్వరేశ్వరుడనిరి. అంతకన్న మన శంకర గురుచరణుల మహిమ తక్కువ యేమి గలదు?

ఆ స్వామి యుపనిషత్తులకు, బ్రహ్మసూత్రములకు, భగవద్గీతకు భాష్యములు రచించి సాధకజనులకు మార్గదర్శకులై, శిష్యులచే షణ్మతస్థాపనాచార్యులని స్తుతింపబడిరి. వేదశాస్త్ర ప్రతిపాదితములైన సర్వమత రహస్యములను సామాన్యజనులకు సయితము సుబోధకముగ నుండునట్లు ప్రకరణ, స్తోత్ర గ్రంథరచన చేసి మహోపకృతి యొనర్చి యున్నారు. ఆయనచే ప్రవర్తితమైన వాఙ్మయమున నెందు జూచినను, అద్వైత తత్త్వమే గోచరించును. అద్వైతభిన్నమైన సిద్ధాంతమెచటను గానరాదు.

దయాసాగరుడైన శ్రీశంకరస్వామి శాక్తమతము సుబోధకముగా నుండురీతి, శ్రీలలితాత్రిశతీ భాష్యమును తత్త్వస్ఫోరకముగా రచించిరి. ఇందులో హ్రీం బీజపారమ్యమును చక్కగా వర్ణించియున్నారు. 'హ్రీం' బీజము నుండి 'హ్రీ' యనెడి శక్తి యుద్భవించినది. 'హ్రీశ్చ తే లక్ష్మీశ్చ పత్న్యౌ' యనుచు పురుషసూక్తము ఆ శక్తిని పరబ్రహ్మ నిత్యానపాయినిగా చెప్పుచున్నది. 'హ్రీ'లో నున్న పురుష బీజముతో 'హర' యైనదనియు, స్త్రీ బీజముతో 'హరి' యైన

దనియు, ఈంకారముతో శక్తిబీజమైన 'హ్రీం' అయినదనియు సంప్రదాయవేత్తల యనుభవము.

వేదములలోని 'హ్రక్ష్' ధాతువును వ్యాకరణ మనువదించినది గాని, స్వయముగ సృష్టించలేదు. హ్రీంకారేశ్వరియైన లలితాత్రిపురసుందరియే కార్యకరణభేదముల ననుసరించి లలిత, చండిక, దుర్గ మొదలగు ననేక శక్తిరూపములను ధరించినను, తనదగు చిద్రూపమును విడచి యుండదు. ఈ సత్యమును తెలిసికొనుడనియే శ్రీశంకరుల యుపదేశము. శక్త్యుపాసన జ్ఞానపర్యవసాయి యని శ్రీశంకరుల యభిమతము, సిద్ధాంతము.

దీనిని అనువాదరూపమున ప్రకాశిత మొనర్చి యాంధ్రులను కృతార్థులను చేయ సంకల్పించి పరాశక్తి ప్రేరణయే. శ్రీశంకరప్రణీతము, దివ్యరూపమునగు లలితాత్రిశతీభాష్యమును యథామతి ఆంధ్రభాషలో ననువదించితిని. పాఠకులు దీనిలో నేదైన విషయమున్న, పెద్దల వలన గ్రహింపగోరుదును.

ఇంతకు మూలమైన శ్రీ కంచి కామకోటి పీఠాధీశ్వరులు, శ్రీశ్రీశ్రీ చంద్రశేఖరేంద్ర సరస్వతీ శ్రీచరణుల యాజ్ఞాప్రసాదమును వేయివిధముల కొనియాడుచు నా మాటలు ముగించుచున్నాను.

శ్లో॥ పాణిన్యనూదితహ్రక్షోహ్రాదదోంతరే హ్రీః
తస్యాందరీవదుషితో హరిశాబకోవా
తత్రాద్యయేన హర ఏకతరాద్ధరిశ్చ
అల్లోపమీమితిచ బీజమవాప్యహ్రీంస్యాత్

'సా హి శ్రీ రమృతా సతామ్"

ఇట్లు

తాడేపల్లి రాఘవనారాయణశాస్త్రి

17. శ్రీలలితాత్రిశతీ మహామంత్రానికి అంగన్యాస కరన్యాసాలు - ధ్యాన శ్లోకః

అస్యశ్రీ లలితాత్రిశతీ స్తోత్ర మహామంత్రస్య భగవాన్ హయగ్రీవ ఋషిః అనుష్టుప్ ఛన్దః శ్రీలలితామాహేశ్వరీ దేవతా ఐం బీజం సౌః శక్తిః క్లీం కీలకం మమచతుర్విధ పురుషార్థ ఫలసిద్ధ్యర్థే జపే వినియోగః

ఐం అంగుష్ఠాభ్యాంనమః ఐం హృదయాయనమః
క్లీం తర్జనీభ్యాంనమః క్లీం శిరసేస్వాహా
సౌః మధ్యమాభ్యాంనమః సౌః శిఖాయైవౌషట్
సౌః అనామికాభ్యాంనమః సౌః కవచాయహుం
క్లీం కనిష్ఠికాభ్యాంనమః క్లీం నేత్రత్రయాయవౌషట్
ఐం కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః సౌః అస్త్రాయఫట్

భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః

ధ్యానమ్

శ్లో॥ అతిమధుర చాపహస్తాం । అపరిమితామోదబాణసౌభాగ్యాం ।
అరుణామతిశయకరుణాం । అభినవకుశసున్దరీముపాసే ॥

లం పృథివీతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః శ్రీగంధం పరికల్పయామి నమః
హం ఆకాశతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః పుష్పం పరికల్పయామి నమః
యం వాయుతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః ధూపం పరికల్పయామి నమః
రం తేజస్తత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః దీపం పరికల్పయామి నమః
వం అమృతతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః అమృతనైవేద్యం పరికల్పయామి నమః
సం సర్వతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః తాంబూలాది సర్వోపచార పూజాః పరికల్పయామి నమః

గురుర్బ్రహ్మ గురుర్విష్ణుః గురుర్దేవో మహేశ్వరః ।
గురుస్సాక్షాత్ పరంబ్రహ్మ తస్మైశ్రీ గురవేనమః ॥

త్రిశతీ నామపారాయణానన్తరం అంగన్యాసకరన్యాసాదికం కృత్వా సువర్భువర్భువోమి తిదిగ్విమోకము పంచోపచారాలు చెప్పి శ్రీలలితాదక్షిణ హస్తమందు ఫలము నీళ్ళతో వదలవలెను

త్రిశతీ ధ్యానశ్లోక భావము

శ్లో॥ అతిమధుర చాపహస్తాం అపరిమితామోదబాణసౌభాగ్యాం ।
అరుణామతిశయకరుణాం అభినవ కుశసున్దరీ ముపాసే ॥

భావము :- చెఱుకు విల్లు హస్తమందు ధరించినట్టిది. అనంతమైన పరిమళాలు వెదజల్లు పూలబాణాల సౌభాగ్యము కల్గినట్టిది. కొంగ్రొత్త దర్భాంకురము వంటి శ్యామవర్ణము గల శ్రీలలితా త్రిపురసుందరిదేవిని నేను ఉపాసించుచున్నాను. - బ్రహ్మవస్తువు ఒక్కటే అయిన కొన్ని మంత్రములకు ఆగమశాస్త్రము ద్విముఖములగు అర్థాలు చెప్పినది. శ్రీలలితనులేక దుర్గను ధ్యానించునపుడు ఆమెను ఆకుపచ్చ రంగుతోను, బంగారు రంగుతోడను, ఉపాసించవచ్చునని రెండు ధ్యానములు చెప్పినది ఉత్తిష్ఠ పురుషి హేమప్రఖ్యాం అని ఒక ధ్యానము. నవదూర్వాసదృశీ శ్రీయేఽస్తుదుర్గా అని మరొక మంత్రంతో కుండలినీ శక్తినిలేపి భయంమే సముపస్థితం యదిశక్యమశక్యంవా అని జపించినచో హోమరూప పరాశక్తి వలన సంసార భయము కూడా పోగొట్టుకొనవచ్చును. ఈ పరాశక్తి వలన భుక్తి ముక్తి రెండూ లభించునని శాక్తశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. బ్రహ్మవస్తువు శ్రీలలితా త్రిపురసుందరి చిచ్ఛక్తి. ప్రస్తుతమైనది శ్రీలలితా త్రిశతిధ్యానశ్లోకం అరుణామతిశయ కరుణాం అనుట వలన కట్టెఱ్ఱని వర్ణంతోనున్న శ్రీలలితను ధ్యానించవచ్చును లేదా అభినవకుశ సుందరీ ముపాసే అని మఱియొక ధ్యానం లేత దర్భవర్ణము, లేత గరికవర్ణంతో విరాజిల్లు శ్రీలలితాదేవిని ఉపాసించవచ్చునని శాక్తశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. ఇట్లు 2 ధ్యానాలు ఒకే ఒక ధ్యాన శ్లోకంలో ఉండి ఉండుట వలన శ్రీలలితాత్రిపురసుందరీ ధ్యానాన్ని ఒకేవిధంగా ఉభయవిధంగా చేసినను భుక్తిముక్తులు కరస్థములు అగునని శ్రీశాస్త్రిగారు నాకుతోచినమాటలో 35వ పేజీలో తెలియజేసియున్నారు.

18. శ్రీ లలితా త్రిశతీ స్తోత్రము - పూర్వపీఠిక

శ్లో॥ సకుంకుమవిలేపనా । మళికచుమ్బి కస్తూరికాం
సమన్దహసితేక్షణాం । సశరచాప పాశాంకుశామ్ ।
అశేషజనమోహినీ । మరుణమాల్యభూషామ్బరాం
జపాకుసుమభాసురాం । జపవిధౌ స్మరే దంబికామ్ ॥

అగస్త్య ఉవాచ :-

హయగ్రీవ దయాసింధో । భగవన్ భక్తవత్సల ।
త్వత్తశ్శ్రుత మశేషేణ । శ్రోతవ్యం యద్యదస్తితత్ ॥ 1

రహస్యం నామసాహస్ర । మపి తత్సంశ్రుతం మయా ।
ఇతఃపరం చ మే నాస్తి । శ్రోతవ్య మితి నిశ్చయః ॥ 2

తథాఽపి మమ చిత్తస్య । పర్యాప్తిర్నైవ జాయతే ।
కార్త్స్న్యార్థః ప్రాప్య ఇత్యేవ । శోచయిష్యా మ్యహం ప్రభో॥ 3

కిమిదం కారణం బ్రూహి । జ్ఞాతవ్యాంశోఽపి వాపునః ।
అస్తి చే న్మమ తం బ్రూహి । బ్రూహీత్యుక్త్వా ప్రణమ్యతమ్ ॥ 4

సూత ఉవాచ :-

సమాలలంబే తత్పాద । యుగళం కలశోద్భవః ।
హయాననో భీతభీతః । కిమిదం కిమిదం త్వితి ॥ 5

ముంచముంచేతి తం చోక్త్వా । చింతాక్రాంతో బభూవ సః ।
చిరం విచార్య నిశ్చిన్వ । న్వక్తవ్యం న మయేత్యసౌ॥ 6

తూష్ణీం స్థితః స్మర న్నాజ్ఞాం । లలితాంబాకృతాం పురా ।
తం ప్రణమ్యైవం స ముని । స్తత్పాదా వత్యజన్ స్థితః ॥ 7

వర్షత్రయావధి తదా । గురుశిష్యౌ తథా స్థితౌ ।
తచ్ఛృణ్వంతశ్చ పశ్యంత । స్సర్వలోకా స్సువిస్మితాః ॥ 8

తతః శ్రీలలితాదేవీ । కామేశ్వరసమన్వితా ।
ప్రాదుర్భూతా రహస్యేవం । హయగ్రీవ మచోదయత్ ॥ 9

శ్రీదేవ్యువాచ :-
అశ్వాననాఽవయోః ప్రీతి । శ్శాస్త్రవిశ్వాసినే త్వయా ।
రాజ్యం దేయం శిరో దేయం । న దేయా షోడశాక్షరీ ॥ 10

స్వమాతృజారవద్గోప్యా । విద్యైషేత్యాగమా జగుః ।
తతోఽతిగోపనీయా మే । సర్వపూర్తికరీ స్తుతిః ॥ 11

మయా కామేశ్వ రేణాపి । కృతా సా గోపితా భృశమ్ ।
మదాజ్ఞయా వచో దేవ్య । శ్చక్రు ర్నామసహస్రకమ్ ॥ 12

ఆవాభ్యాం కథితం ముఖ్యం । సర్వపూర్తికరం స్తవమ్ ।
సర్వక్రియాణాం వైకల్య । పూర్తి ర్యజ్జపతో భవేత్ ॥ 13

సర్వపూర్తికరం తస్మా । దిదం నామ కృతం మయా ।
తద్బ్రూహి త్వ మగస్త్యాయ । పాత్రమేవ న సంశయః ॥ 14

పత్న్యస్య లోపాముద్రాఽఽఖ్యా । మా ముపాస్తేఽతిభక్తితః ।
అయం చ నితరాం భక్త । స్తస్మా దస్య వదస్వ తత్ ॥ 15

అముంచమాన స్త్వత్పాదౌ । వర్షత్రయ మసౌ స్థితః ।
ఏతత్ జ్ఞాతుమతో భక్త్యా । హీదమేవ నిదర్శనమ్ ॥ 16

చిత్తపర్యాప్తి రేతస్య । నాన్యథా సంభవిష్యతి ।
సర్వపూర్తికరం తస్మా । దనుజ్ఞాతో మయా వద ॥ 17

సూత ఉవాచ :-
ఇత్యుక్త్వాఽంతర్దధా వమ్బా । కామేశ్వరసమన్వితా ।

అథోత్థాప్య హయగ్రీవః । పాణిభ్యాం కుంభసంభవమ్ ॥ 18
సంస్థాప్య నికటే వాచ । మువాచ భృశవిస్మితః ।

హయగ్రీవ ఉవాచ :-
కృతార్థోఽసి కృతార్థోఽసి కృతార్థోఽసి ఘటోద్భవ ॥ 19

త్వత్సమో లలితాభక్తో । నాస్తి నాస్తి జగత్త్రయే ।
యేనాగస్త్యః స్వయం దేవీ । తవ వక్తవ్య మన్వశాత్ ॥ 20

సచ్ఛిష్యేణ త్వయాచాహం । దృష్టవా నస్మి తాం శివామ్ ।
యతన్తే యద్దర్శనాయ । బ్రహ్మవిష్ణీశపూర్వకాః ॥ 21

అతఃపరం తే వక్ష్యామి । సర్వపూర్తికరం స్తవమ్ ।
యస్య స్మరణమాత్రేణ । పర్యాప్తి స్తే భవేద్ధృది ॥ 22

రహస్యనామసాహస్రా । దతిగుహ్యతమం మునే ।
ఆవశ్యకం తతో హ్యేత । ల్లలితాం సముపాసితుమ్ ॥ 23

తదహం తే ప్రవక్ష్యామి । లలితాంబానుశాసనాత్ ।
శ్రీమత్పంచదశాక్షర్యాః । కాదివర్ణాన్క్రమాన్మునే ॥ 24

పృథగ్వింశతినామాని । కథితాని ఘటోద్భవ ।
ఆహత్య నామ్నాం త్రిశతీ । సర్వసంపూర్తికారిణీ॥ 25

రహస్యాతిరహస్యైషా । గోపనీయా ప్రయత్నతః ।
తాం శృణుష్వ మహాభాగ । సావధానేన చేతసా ॥ 26

కేవలం నామబుద్ధి స్తే । న కార్యా తేషు కుంభజ ।
మంత్రాత్మకత్వ మే తేషాం । నామ్నాం నామాత్మ తాఽపిచ 27

తస్మా దేకాగ్రమనసా । శ్రోతవ్యం భవతా మునే ।

సూత ఉవాచ :-
ఇత్యుక్త్వాతు హయగ్రీవః । ప్రోచే నామశత త్రయమ్ ॥ 28

12. శ్రీ లలితాత్రిశతీస్తోత్ర మూలము - నామాలు

అస్య శ్రీ లలితాత్రిశతీస్తోత్ర మహామంత్రస్య భగవాన్ హయగ్రీవ ఋషిః, అనుష్టుప్ ఛందః, శ్రీ లలితామహేశ్వరీ దేవతా, ఐం బీజం, సౌః శక్తిః, క్లీం కీలకం, మమచతుర్విధ పురుషార్థ ఫలసిద్ధ్యర్థే జపే వినియోగః । ఐ మిత్యాదిభి రంగన్యాసకరన్యాసాః కార్యాః ॥

ధ్యానమ్ ॥

అతిమధురచాపహస్తా । మపరిమితామోదబాణసౌభాగ్యాం ।
అరుణా మతిశయకరుణా । మభినవకుశసుందరీం వందే ॥

హయగ్రీవ ఉవాచ :-

శ్లో॥ కకారరూపా కళ్యాణీ । కళ్యాణగుణశాలినీ ।
కళ్యాణశైలనిలయా । కమనీయా కళావతీ ॥ 1

శ్లో॥ కమలాక్షీ కల్మషఘ్నీ । కరుణామృతసాగరా ।
కదంబకాననావాసా । కదంబకుసుమప్రియా ॥ 2

శ్లో॥ కందర్పవిద్యా కందర్ప । జనకాపాంగవీక్షణా ।
కర్పూరవీటీసౌరభ్య । కల్లోలితకకుప్తటా ॥ 3

శ్లో॥ కలిదోషహరా కంజ । లోచనా కమ్రవిగ్రహా ।
కర్మాదిసాక్షిణీ కార । యిత్రీ కర్మఫలప్రదా ॥ 4

శ్లో॥ ఏకారరూపా చైకాక్ష । ర్యేకానేకాక్షరాకృతిః ।
ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా । చైకానందచిదాకృతిః ॥ 5

శ్లో॥ ఏవమిత్యాగమాబోధ్యా । చైకభక్తిమదర్చితా ।
ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతా । చైషణారహితాదృతా ॥ 6

శ్లో॥ ఏలాసుగంధిచికురా । చైనఃకూటవినాశినీ ।
ఏకభోగా చైకరసా । చైకైశ్వర్యప్రదాయినీ ॥ 7

శ్లో॥ ఏకాతపత్రసామ్రాజ్య । ప్రదా చైకాంతపూజితా ।
ఏధమానప్రభా చైజ । దనేక జగదీశ్వరీ ॥ 8

శ్లో॥ ఏకవీరాది సంసేవ్యా । ఏకప్రాభవశాలినీ ।
ఈకారరూపిణీశిత్రీ । చేప్సితార్థప్రదాయినీ ॥ 9

శ్లో॥ ఈదృగిత్య వినిర్దేశ్యా । చేశ్వరత్వవిధాయినీ ।
ఈశానాదిబ్రహ్మమయీ । చేశిత్వాద్యష్టసిద్ధిదా ॥ 10

శ్లో॥ ఈక్షిత్రీక్షణసృష్టాండ । కోటి రీశ్వరవల్లభా ।
ఈడితా చేశ్వరార్ధాంగ । శరీరేశాధి దేవతా ॥ 11

శ్లో॥ ఈశ్వరప్రేరణకరీ । చేశతాండవసాక్షిణీ ।
ఈశ్వరోత్సంగనిలయా । చేతిబాధావినాశినీ ॥ 12

శ్లో॥ ఈహావిరహితా చేశ । శక్తి రీషత్స్మితాననా ।
లకారరూపా లలితా । లక్ష్మీవాణీనిషేవితా ॥ 13

శ్లో॥ లాకినీ లలనారూపా । లసద్దాడిమపాటలా ।
లలంతికాలసత్ఫాలా । లలాటనయనార్చితా ॥ 14

శ్లో॥ లక్షణోజ్జ్వలదివ్యాంగీ । లక్షకోట్యండనాయికా ।
లక్ష్యార్థా లక్షణాగమ్యా । లబ్ధకామా లతాతనుః ॥ 15

శ్లో॥ లలామరాజదళికా । లంబిముక్తాఫలాంచితా ।
లంబోదరప్రసూ ర్లభ్యా । లజ్జాఢ్యా లయవర్జితా ॥ 16

శ్లో॥ హ్రీంకారరూపా హ్రీంకార । నిలయా హ్రీంపదప్రియా ।
హ్రీంకారబీజా హ్రీంకార । మంత్రా హ్రీంకారలక్షణా ॥ 17

శ్లో॥ హ్రీంకారజపసుప్రీతా । హ్రీంమతిః హ్రీంవిభూషణా ।
హ్రీంశీలా హ్రీంపదారాధ్యా । హ్రీంగర్భా హ్రీం పదాభిధా॥ 18

శ్లో॥ హ్రీంకారవాచ్యా హ్రీంకార । పూజ్యా హ్రీంకారపీఠికా ।
హ్రీంకారవేద్యా హ్రీంకార । చింత్యా హ్రీంశరీరిణీ ॥ 19

శ్లో॥ హకారరూపా హలధృ । క్పూజితా హరిణేక్షణా ।
హరప్రియా హరారాధ్యా । హరిబ్రహ్మేంద్రవందితా ॥ 20

శ్లో॥ హయారూఢాసేవితాంఘ్రి । ర్హయమేధసమర్చితా ।
హర్యక్షవాహనా హంస । వాహనా హతదానవా ॥ 21

శ్లో॥ హత్యాదిపాపశమనీ । హరిదశ్వాదిసేవితా ।
హస్తికుంభోత్తుంగకుచా । హస్తికృత్తి ప్రియాంగనా ॥ 22

శ్లో॥ హరిద్రాకుంకుమాదిగ్ధా । హర్యశ్వాద్యమరార్చితా ।
హరికేశసఖీ హాది । విద్యా హాలామదాలసా ॥ 23

శ్లో॥ సకారరూపా సర్వజ్ఞా । సర్వేశీ సర్వమంగలా ।
సర్వకర్త్రీ సర్వభర్త్రీ । సర్వహంత్రీ సనాతనా ॥ 24

శ్లో॥ సర్వానవద్యా సర్వాంగ । సుందరీ సర్వసాక్షిణీ ।
సర్వాత్మికా సర్వసౌఖ్య । దాత్రీ సర్వవిమోహినీ ॥ 25

శ్లో॥ సర్వాధారా సర్వగతా । సర్వావగుణవర్జితా ।
సర్వారుణా సర్వమాతా । సర్వభూషణభూషితా ॥ 26

శ్లో॥ కకారార్థా కాలహంత్రీ । కామేశీ కామితార్థదా ।
కామసంజీవనీ కల్యా । కఠినస్తనమండలా ॥ 27

శ్లో॥ కరభోరుః కలానాథ । ముఖీ కచజితాంబుదా ।
కటాక్షస్యందికరుణా । కపాలిప్రాణనాయికా ॥ 28

శ్లో॥ కారుణ్యవిగ్రహా కాంతా । కాంతిధూతజపావలిః ।
కలాలాపా కంబుకంఠీ । కరనిర్జితపల్లవా ॥ 29

శ్లో॥ కల్పవల్లీసమభుజా । కస్తూరీతిలకాంచితా ।
హకారార్థా హంసగతి । ర్హాటకాభరణోజ్జ్వలా ॥ 30

శ్లో॥ హారహారికుచాభోగా । హాకినీ హల్యవర్జితా ।
హరిత్పతిసమారాధ్యా । హఠాత్కారహతాసురా ॥ 31

శ్లో॥ హర్షప్రదా హవిర్భోక్త్రీ । హార్దసంతమసాపహా ।
హల్లీసలాస్యసంతుష్టా । హంసమంత్రార్థరూపిణీ ॥ 32

శ్లో॥ హానోపాదాననిర్ముక్తా । హర్షిణీ హరిసోదరీ ।
హాహాహూహూముఖస్తుత్యా । హానివృద్ధివివర్జితా ॥ 33

శ్లో॥ హయ్యంగవీనహృదయా । హరిగోపారుణాంశుకా ।
లకారాఖ్యా లతాపూజ్యా । లయస్థిత్యుద్భవేశ్వరీ ॥ 34

శ్లో॥ లాస్యదర్శనసంతుష్టా । లాభాలాభవివర్జితా ।
లంఘ్యేతరాజ్ఞా లావణ్య । శాలినీ లఘుసిద్ధిదా ॥ 35

శ్లో॥ లాక్షారససవర్ణాభా । లక్ష్మణాగ్రజపూజితా ।
లభ్యేతరా లబ్ధభక్తి । సులభా లాంగలాయుధా ॥ 36

శ్లో॥ లగ్నచామరహస్త శ్రీ । శారదాపరివీజితా ।
లజ్జాపదసమారాధ్యా । లంపటా లకులేశ్వరీ ॥ 37

శ్లో॥ లబ్ధమానా లబ్ధరసా । లబ్ధసంపత్సమున్నతిః ।
హ్రీంకారిణీ హ్రీంకారాద్యా । హ్రీంమధ్యా హ్రీం శిఖామణిః॥ 38

శ్లో॥ హ్రీంకారకుండాగ్ని శిఖా । హ్రీంకారశశిచంద్రికా ।
హ్రీంకారభాస్కరరుచి । హ్రీంకారాంభోదచంచలా ॥ 39

శ్లో॥ హ్రీంకారకందాంకురికా । హ్రీంకారైకపరాయణా
హ్రీంకారదీర్ఘికాహంసీ । హ్రీంకారోద్యానకేకినీ ॥ 40

శ్లో॥ హ్రీంకారారణ్యహరిణీ । హ్రీంకారావాలవల్లరీ ।
హ్రీంకారపంజరశుకీ । హ్రీంకారాంగణదీపికా ॥ 41

శ్లో॥ హ్రీంకారకందరాసింహీ । హ్రీంకారాంభోజభృంగికా ।
హ్రీంకారసుమనోమాధ్వీ । హ్రీంకారతరుమంజరీ ॥ 42

శ్లో॥ సకారాఖ్యా సమరసా । సకలాగమ సంస్తుతా ।
సర్వవేదాంతతాత్పర్య । భూమిః సదసదాశ్రయా ॥ 43

శ్లో॥ సకలా సచ్చిదానన్దా । సాధ్యాసద్గతిదాయినీ ।
సనకాదిమునిధ్యేయా । సదాశివకుటుంబినీ ॥ 44

శ్లో॥ సకలాధిష్ఠానరూపా । సత్యరూపా సమాకృతిః ।
సర్వప్రపంచనిర్మాత్రీ । సమానాధికవర్జితా ॥ 45

శ్లో॥ సర్వోత్తుంగా సంగహీనా । సగుణా సకలేష్టదా ।
కకారిణీ కావ్యలోలా । కామేశ్వరమనోహరా ॥ 46

శ్లో॥ కామేశ్వరప్రాణనాడీ । కామేశోత్సంగవాసినీ ।
కామేశ్వరాలింగితాంగీ । కామేశ్వరసుఖప్రదా ॥ 47

శ్లో॥ కామేశ్వరప్రణయినీ । కామేశ్వరవిలాసినీ ।
కామేశ్వరతపస్సిద్ధిః । కామేశ్వరమనఃప్రియా ॥ 48

శ్లో॥ కామేశ్వర ప్రాణనాథా । కామేశ్వరవిమోహినీ ।
కామేశ్వరబ్రహ్మవిద్యా । కామేశ్వరగృహేశ్వరీ ॥ 49

శ్లో॥ కామేశ్వరాహ్లాదకరీ । కామేశ్వరమహేశ్వరీ ।
కామేశ్వరీ కామకోటి । నిలయా కాంక్షితార్థదా ॥ 50

శ్లో॥ లకారిణీ లబ్ధరూపా । లబ్ధధీర్లబ్ధవాంఛితా ।
లబ్ధపాపమనోదూరా । లబ్ధాహంకారదుర్గమా ॥ 51

శ్లో॥ లబ్ధశక్తిర్లబ్ధదేహా । లబ్ధైశ్వర్యసమున్నతిః ।
లబ్ధవృద్ధి ర్లబ్ధలీలా । లబ్ధయౌవనశాలినీ ॥ 52

శ్లో॥ లబ్ధాతిశయసర్వాంగ । సౌందర్యా లబ్ధవిభ్రమా ।
లబ్ధరాగా లబ్ధపతి । ర్లబ్ధనానాగమస్థితిః ॥ 53

శ్లో॥ లబ్ధభోగా లబ్ధసుఖా । లబ్ధహర్షాభిపూరితా ।
హ్రీఙ్కారమూర్తి ర్హ్రీఙ్కార । సౌధశృంగకపోతికా ॥ 54

శ్లో॥ హ్రీఙ్కారదుగ్ధాబ్ధిసుధా । హ్రీఙ్కారకమలేన్దిరా ।
హ్రీఙ్కారమణిదీపార్చి । ర్హ్రీఙ్కారతరుశారికా ॥ 55

శ్లో॥ హ్రీఙ్కారపేటకమణి । ర్హ్రీఙ్కారాదర్శబింబికా ।
హ్రీఙ్కారకోశాసిలతా । హ్రీఙ్కారాస్థాననర్తకీ ॥ 56

శ్లో॥ హ్రీఙ్కారశుక్తి కాముక్తా । మణి ర్హ్రీంకారబోధితా ।
హ్రీంకారమయసౌవర్ణ । స్తమ్భవిద్రుమపుత్రికా ॥ 57

శ్లో॥ హ్రీంకారవేదోపనిష । ద్ధ్రీంకారాధ్వరదక్షిణా ।
హ్రీంకారనన్దనారామ । నవకల్పకవల్లరీ ॥ 58

శ్లో॥ హ్రీంకారహిమవద్గంగా । హ్రీంకారార్ణవకౌస్తుభా ।
హ్రీంకారమన్త్రసర్వస్వా । హ్రీంకారపరసౌఖ్యదా ॥ 59

నామావళిః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

ఉదా : ఓం ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః కకార రూపాయైనమః

1. కకార రూపాయై నమః
2. కళ్యాణ్యై నమః
3. కళ్యాణ గుణశాలిన్యై నమః
4. కళ్యాణశైలనిలయాయై నమః
5. కమనీయాయై నమః
6. కలావత్యై నమః
7. కమలాక్ష్యై నమః
8. కల్మషఘ్న్యై నమః
9. కరుణామృతసాగరాయై నమః
10. కదంబకాననావాసాయై నమః
11. కదంబకుసుమప్రియాయై నమః
12. కందర్పవిద్యాయై నమః
13. కందర్పజనకాపాంగవీక్షణాయై నమః
14. కర్పూరవీటీ సౌరభ్యకల్లోలితకకుప్తటాయై నమః
15. కలిదోషహరాయై నమః
16. కంజలోచనాయై నమః
17. కమ్రవిగ్రహాయై నమః
18. కర్మాదిసాక్షిణ్యై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

19. కారయిత్ర్యై నమః
20. కర్మఫలప్రదాయై నమః
21. ఏకారరూపాయై నమః
22. ఏకాక్షర్యై నమః
23. ఏకానేకాక్షరాకృతయే నమః
24. ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యాయై నమః
25. ఏకానందచిదాకృతయే నమః
26. ఏవమిత్యాగమాబోధ్యాయై నమః
27. ఏకభక్తి మదర్చితాయై నమః
28. ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతాయై నమః
29. ఏషణారహితాదృతాయై నమః
30. ఏలాసుగంధిచికురాయై నమః
31. ఏనఃకూటవినాశిన్యై నమః
32. ఏకభోగాయై నమః
33. ఏకరసాయై నమః
34. ఏకైశ్వర్యప్రదాయిన్యై నమః
35. ఏకాతపత్రసామ్రాజ్యప్రదాయై నమః
36. ఏకాంతపూజితాయై నమః
37. ఏధమానప్రభాయై నమః
38. ఏజదనేకజగదీశ్వర్యై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

39. ఏకవీరాది సంసేవ్యాయై నమః
40. ఏకప్రాభవశాలిన్యై నమః
41. ఈకారరూపాయై నమః
42. ఈశిత్ర్యై నమః
43. ఈప్సితార్థప్రదాయిన్యై నమః
44. ఈదృగిత్యవినిర్దేశ్యాయై నమః
45. ఈశ్వరత్వవిధాయిన్యై నమః
46. ఈశానాదిబ్రహ్మమయ్యై నమః
47. ఈశిత్వాద్యష్టసిద్ధిదాయై నమః
48. ఈక్షిత్ర్యై నమః
49. ఈక్షణసృష్టాండకోటయే నమః
50. ఈశ్వరవల్లభాయై నమః
51. ఈడితాయై నమః
52. ఈశ్వరార్ధాంగశరీరాయై నమః
53. ఈశాధిదేవతాయై నమః
54. ఈశ్వరప్రేరణకర్త్ర్యై నమః
55. ఈశతాండవసాక్షిణ్యై నమః
56. ఈశ్వరోత్సంగనిలయాయై నమః
57. ఈతిబాధావినాశిన్యై నమః
58. ఈహావిరహితాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

59. ఈశశక్తయే నమః
60. ఈషత్స్మితాననాయై నమః
61. లకారరూపాయై నమః
62. లలితాయై నమః
63. లక్ష్మీవాణీనిషేవితాయై నమః
64. లాకిన్యై నమః
65. లలనారూపాయై నమః
66. లసద్దాడిమపాటలాయై నమః
67. లలంతికాలసత్ఫాలాయై నమః
68. లలాటనయనార్చితాయై నమః
69. లక్షణోజ్జ్వల దివ్యాంగ్యై నమః
70. లక్షకోట్యండనాయికాయై నమః
71. లక్ష్యార్థాయై నమః
72. లక్షణాగమ్యాయై నమః
73. లబ్ధకామాయై నమః
74. లతాతనవే నమః
75. లలామరాజదళికాయై నమః
76. లంబిముక్తాలతాంచితాయై నమః
77. లంబోదరప్రసవే నమః
78. లభ్యాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

79. లజ్జాఢ్యాయై నమః
80. లయవర్జితాయై నమః
81. హ్రీంకారరూపాయై నమః
82. హ్రీంకారనిలయాయై నమః
83. హ్రీంపదప్రియాయై నమః
84. హ్రీంకారబీజాయై నమః
85. హ్రీంకారమంత్రాయై నమః
86. హ్రీంకారలక్షణాయై నమః
87. హ్రీంకారజపసుప్రీతాయై నమః
88. హ్రీంమత్యై నమః
89. హ్రీం విభూషణాయై నమః
90. హ్రీంశీలాయై నమః
91. హ్రీంపదారాధ్యాయై నమః
92. హ్రీంగర్భాయై నమః
93. హ్రీంపదాభిధాయై నమః
94. హ్రీంకారవాచ్యాయై నమః
95. హ్రీంకారపూజ్యాయై నమః
96. హ్రీంకారపీఠికాయై నమః
97. హ్రీంకారవేద్యాయై నమః
98. హ్రీంకార చింత్యాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

99. హ్రీం నమః
100. హ్రీంశరీరిణ్యై నమః
101. హకారరూపాయై నమః
102. హలధృక్పూజితాయై నమః
103. హరిణేక్షణాయై నమః
104. హరప్రియాయై నమః
105. హరారాధ్యాయై నమః
106. హరిబ్రహ్మేంద్రవందితాయై నమః
107. హయారూఢాసేవితాంఘ్ర్యై నమః
108. హయమేధసమర్చితాయై నమః
109. హర్యక్షవాహనాయై నమః
110. హంసవాహనాయై నమః
111. హతదానవాయై నమః
112. హత్యాదిపాపశమన్యై నమః
113. హరిదశ్వాదిసేవితాయై నమః
114. హస్తికుంభోత్తుంగకుచాయై నమః
115. హస్తికృత్తిప్రియాంగనాయై నమః
116. హరిద్రాకుంకుమాదిగ్ధాయై నమః
117. హర్యశ్వాద్యమరార్చితాయై నమః
118. హరికేశసఖ్యై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

119. హాదివిద్యాయై నమః
120. హాలామదాలసాయై నమః
121. సకారరూపాయై నమః
122. సర్వజ్ఞాయై నమః
123. సర్వేశ్యై నమః
124. సర్వమంగలాయై నమః
125. సర్వకర్త్ర్యై నమః
126. సర్వభర్త్ర్యై నమః
127. సర్వహంత్ర్యై నమః
128. సనాతనాయై నమః
129. సర్వానవద్యాయై నమః
130. సర్వాంగసుందర్యై నమః
131. సర్వసాక్షిణ్యై నమః
132. సర్వాత్మికాయై నమః
133. సర్వసౌఖ్యదాత్ర్యై నమః
134. సర్వ విమోహిన్యై నమః
135. సర్వాధారాయై నమః
136. సర్వగతాయై నమః
137. సర్వావగుణవర్జితాయై నమః
138. సర్వారుణాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

139. సర్వమాత్రే నమః
140. సర్వభూషణభూషితాయై నమః
141. కకారార్థాయై నమః
142. కాలహంత్ర్యై నమః
143. కామేశ్యై నమః
144. కామితార్థదాయై నమః
145. కామసంజీవిన్యై నమః
146. కల్యాయై నమః
147. కఠినస్తనమండలాయై నమః
148. కరభోరవే నమః
149. కలానాథముఖ్యై నమః
150. కచజితాంబుదాయై నమః
151. కటాక్షస్యంది కరుణాయై నమః
152. కపాలి ప్రాణనాయికాయై నమః
153. కారుణ్యావిగ్రహాయై నమః
154. కాంతాయై నమః
155. కాంతిధూతజపావల్యై నమః
156. కలాలాపాయై నమః
157. కంబుకంఠ్యై నమః
158. కరనిర్జిత పల్లవాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

159. కల్పవల్లీ సమభుజాయై నమః
160. కస్తూరీతిలకాంచితాయై నమః
161. హకారార్థాయై నమః
162. హంసగత్యై నమః
163. హాటకాభరణోజ్జ్వలాయై నమః
164. హారహారి కుచాభోగాయై నమః
165. హాకిన్యై నమః
166. హల్యవర్జితాయై నమః
167. హరిత్పతిసమారాధ్యాయై నమః
168. హఠాత్కారహతాసురాయై నమః
169. హర్షప్రదాయై నమః
170. హవిర్భోక్త్ర్యై నమః
171. హార్దసంతమసాపహాయై నమః
172. హల్లీస లాస్య సంతుష్టాయై నమః
173. హంసమంత్రార్థరూపిణ్యై నమః
174. హానోపాదాననిర్ముక్తాయై నమః
175. హర్షిణ్యై నమః
176. హరిసోదర్యై నమః
177. హాహాహూహూముఖ స్తుత్యాయై నమః
178. హానివృద్ధివివర్జితాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

179. హయ్యంగవీనహృదయాయై నమః
180. హరిగోపారుణాంశుకాయై నమః
181. లకారాఖ్యాయై నమః
182. లతాపూజ్యాయై నమః
183. లయస్థిత్యుద్భవేశ్వర్యై నమః
184. లాస్యదర్శనసంతుష్టాయై నమః
185. లాభాలాభవివర్జితాయై నమః
186. లంఘ్యేతరాజ్ఞాయై నమః
187. లావణ్యశాలిన్యై నమః
188. లఘు సిద్ధిదాయై నమః
189. లాక్షారససవర్ణాభాయై నమః
190. లక్ష్మణాగ్రజపూజితాయై నమః
191. లభ్యేతరాయై నమః
192. లబ్ధభక్తిసులభాయై నమః
193. లాంగలాయుధాయై నమః
194. లగ్నచామరహస్త శ్రీశారదా పరివీజితాయై నమః
195. లజ్జాపదసమారాధ్యాయై నమః
196. లంపటాయై నమః
197. లకులేశ్వర్యై నమః
198. లబ్ధమానాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

199. లబ్ధరసాయై నమః
200. లబ్ధసంపత్సమున్నత్యై నమః
201. హ్రీంకారిణ్యై నమః
202. హ్రీంకారాద్యాయై నమః
203. హ్రీంమధ్యాయై నమః
204. హ్రీంశిఖామణయే నమః
205. హ్రీంకారకుండాగ్నిశిఖాయై నమః
206. హ్రీంకారశశిచంద్రికాయై నమః
207. హ్రీంకారభాస్కరరుచయే నమః
208. హ్రీంకారాంభోదచంచలాయై నమః
209. హ్రీంకారకందాంకురికాయై నమః
210. హ్రీంకారైకపరాయణాయై నమః
211. హ్రీంకారదీర్ఘికాహంస్యై నమః
212. హ్రీంకారోద్యానకేకిన్యై నమః
213. హ్రీంకారారణ్యహరిణ్యై నమః
214. హ్రీంకారావాలవల్లర్యై నమః
215. హ్రీంకారపంజరశుక్యై నమః
216. హ్రీంకారాంగణ దీపికాయై నమః
217. హ్రీం కారకందరా సింహ్యై నమః
218. హ్రీంకారాంభోజభృంగికాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

219. హ్రీంకారసుమనోమాధ్వ్యై నమః
220. హ్రీంకారతరుమంజర్యై నమః
221. సకారాఖ్యాయై నమః
222. సమరసాయై నమః
223. సకలాగమసంస్తుతాయై నమః
224. సర్వవేదాంతతాత్పర్యభూమయే నమః
225. సదసదాశ్రయాయై నమః
226. సకలాయై నమః
227. సచ్చిదానందాయై నమః
228. సాధ్యాయై నమః
229. సద్గతిదాయిన్యై నమః
230. సనకాది మునిధ్యేయాయై నమః
231. సదాశివకుటుంబిన్యై నమః
232. సకలాధిష్ఠానరూపాయై నమః
233. సత్యరూపాయై నమః
234. సమాకృత్యై నమః
235. సర్వ ప్రపంచనిర్మాత్ర్యై నమః
236. సమానాధికవర్జితాయై నమః
237. సర్వోత్తుంగాయై నమః
238. సంగహీనాయై నమః
239. సగుణాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

240. సకలేష్టదాయై నమః
241. కకారిణ్యై నమః
242. కావ్యలోలాయై నమః
243. కామేశ్వరమనోహరాయై నమః
244. కామేశ్వరప్రాణనాడ్యై నమః
245. కామేశోత్సంగవాసిన్యై నమః
246. కామేశ్వరాలింగితాంగ్యై నమః
247. కామేశ్వరసుఖప్రదాయై నమః
248. కామేశ్వరప్రణయిన్యై నమః
249. కామేశ్వర విలాసిన్యై నమః
250. కామేశ్వరతపస్సిద్ధ్యై నమః
251. కామేశ్వరమనఃప్రియాయై నమః
252. కామేశ్వరప్రాణనాథాయై నమః
253. కామేశ్వరవిమోహిన్యై నమః
254. కామేశ్వరబ్రహ్మవిద్యాయై నమః
255. కామేశ్వరగృహేశ్వర్యై నమః
256. కామేశ్వరాహ్లాదకర్యై నమః
257. కామేశ్వరమహేశ్వర్యై నమః
258. కామేశ్వర్యై నమః
259. కామకోటినిలయాయై నమః
260. కాంక్షితార్థదాయై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

261. లకారిణ్యై నమః
262. లబ్ధరూపాయై నమః
263. లబ్ధధియే నమః
264. లబ్ధవాంఛితాయై నమః
265. లబ్ధపాపమనోదూరాయై నమః
266. లబ్ధాహంకారదుర్గమాయై నమః
267. లబ్ధశక్త్యై నమః
268. లబ్ధదేహాయై నమః
269. లబ్ధైశ్వర్యసమున్నత్యై నమః
270. లబ్ధవృద్ధ్యై నమః
271. లబ్ధలీలాయై నమః
272. లబ్ధయౌవనశాలిన్యై నమః
273. లబ్ధాతిశయసర్వాంగసౌందర్యాయై నమః
274. లబ్ధవిభ్రమాయై నమః
275. లబ్ధరాగాయై నమః
276. లబ్ధపతయే నమః
277. లబ్ధనానాగమస్థిత్యై నమః
278. లబ్ధభోగాయై నమః
279. లబ్ధసుఖాయై నమః
280. లబ్ధహర్షాభిపూరితాయై నమః
281. హ్రీంకారమూర్త్యై నమః

ప్రతి నామానికి ముందు ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను.

282. హ్రీంకారసౌధశృంగకపోతికాయై నమః
283. హ్రీంకారదుగ్ధాబ్ధిసుధాయై నమః
284. హ్రీంకారకమలేందిరాయై నమః
285. హ్రీంకారమణిదీపార్చిషే నమః
286. హ్రీంకారతరుశారికాయై నమః
287. హ్రీంకారపేటకమణయే నమః
288. హ్రీంకారాదర్శబింబికాయై నమః
289. హ్రీంకారకోశాసిలతాయై నమః
290. హ్రీంకారాస్థాననర్తక్యై నమః
291. హ్రీంకారశుక్తికాముక్తామణయే నమః
292. హ్రీంకారబోధితాయై నమః
293. హ్రీంకారమయ సౌవర్ణస్తంభవిద్రుమపుత్రికాయై నమః
294. హ్రీంకారవేదోపనిషదే నమః
295. హ్రీంకారాధ్వర దక్షిణాయై నమః
296. హ్రీంకారనందనారామ నవకల్పకవల్లర్యై నమః
297. హ్రీంకారహిమవద్గంగాయై నమః
298. హ్రీంకారార్ణవకౌస్తుభాయై నమః
299. హ్రీంకారమంత్రసర్వస్వాయై నమః
300. హ్రీంకారపరసౌఖ్యదాయై నమః

ఐం హ్రీం శ్రీం క్లీం సౌః చేర్చవలెను. శ్రీమద్రాజరాజేశ్వర్యైనమః
శ్రీలలితాత్రిశతీస్తోత్రరత్ననామావళి సమాప్తా

౨౦. ఉత్తరపీఠికా

శ్లో॥ ఇత్యేవం మయాఽఽఖ్యాతం । దేవ్యా నామశతత్రయమ్ ।
రహస్యాతిరహస్యత్వా । ద్గోపనీయం త్వయా మునే॥ 1

శ్లో॥ శివవర్ణాని నామాని । శ్రీదేవ్యా కథితాని హి ।
శక్త్యక్షరాణి నామాని । కామేశకథితాని చ॥ 2

శ్లో॥ ఉభయాక్షరనామాని । హ్యుభాభ్యాం కథితాని వై ।
తదన్యైర్గ్రథితం స్తోత్ర । మేతస్య సదృశం కిము ॥ 3

శ్లో॥ నానేన సదృశం స్తోత్రం । శ్రీదేవీప్రీతిదాయకమ్ ।
లోకత్రయేఽపి కల్యాణం । సంభవే న్నాత్ర సంశయః ॥ 4

శ్లో॥ ఇతి హయముఖగీతం స్తోత్రరాజం నిశమ్య
ప్రగలితకలుషోఽభూ చ్చిత్తపర్యాప్తి మేత్య ।
నిజగురు మథ నత్వా కుంభజన్మా తదుక్తం
పున రధిక రహస్యం జ్ఞాతు మేవం జగాద ॥ 5

అగస్త్య ఉవాచ :-

శ్లో॥ అశ్వానన మహాభాగ । రహస్యమపి మే వద ।
శివవర్ణాని కాన్యత్ర । శక్తివర్ణాని కాని హి ॥ 6

శ్లో॥ ఉభయోరపి వర్ణాని । కాని వా వద దేశిక ।

శ్రీ హయగ్రీవ ఉవాచ :-

ఇతి పృష్టః కుంభజేన । హయగ్రీవోఽవదత్పునః ॥ 7

శ్లో॥ తవ గోప్యం కిమస్తీహ । సాక్షా దంబానుశాసనాత్ ।
ఇదం త్వతిరహస్యం తే । వక్ష్యామి శృణు కుంభజ ॥ 8

ఏతద్విజ్ఞానమాత్రేణ । శ్రీవిద్యా సిద్ధిదా భవేత్ ।
కత్రయం హద్వయం చైవ । శైవో భాగః ప్రకీర్తితః ॥ 9

శక్త్యక్షరాణి శేషాణి । హ్రీంకార ఉభయాత్మకః ।
ఏవం విభాగ మజ్ఞాత్వా । యే విద్యాజపశాలినః ॥ 10

న తేషాం సిద్ధిదా విద్యా । కల్పకోటిశతైరపి ।
చతుర్భిః శివచక్రైశ్చ । శక్తిచక్రైశ్చ పంచభిః ॥ 11

నవచక్రైశ్చ సంసిద్ధం । శ్రీచక్రం శివయోర్వపుః ।
త్రికోణ మష్టకోణం చ । దశకోణద్వయం తథా ॥ 12

చతుర్దశారం చైతాని । శక్తిచక్రాణి పంచ చ ।
బిందుశ్చాష్టదలం పద్మం । తతః షోడశపత్రకమ్ ॥ 13

చతురశ్రం చ చత్వారి । శివచక్రాణ్యనుక్రమాత్ ।
త్రికోణేబైందవం శ్లిష్టం । అష్టారేఽష్టదలాంబుజమ్ ॥ 14

దశారయోః షోడశారం । భూగృహం భువనాశ్రకే ।
శైవానామపి శాక్తానాం । చక్రాణాం చ పరస్పరమ్ ॥ 15

అవినాభావసంబంధం । యో జానాతి స చక్రవిత్ ।
త్రికోణరూపిణీ శక్తిః । బిందురూపపరః శివః ॥ 16

అవినాభావసంబంధం । తస్మాద్బిందుత్రికోణయోః ।
ఏవం విభాగ మజ్ఞాత్వా । శ్రీచక్రం యః సమర్చయేత్ ॥ 17

న తత్ఫల మవాప్నోతి । లలితాంబా న తుష్యతి ।
యేచ జానంతి లోకేఽస్మిన్ । శ్రీవిద్యాచక్రవేదినః ॥ 18

సామాన్యవేదిన స్సర్వే । విశేషజ్ఞోఽతిదుర్లభః ।

స్వయం విద్యావిశేషజ్ఞో । విశేషజ్ఞం సమర్చయేత్ ॥ 19

తస్మై దేయం తతో గ్రాహ్య । మశక్త స్తస్య దాపయేత్ ।
అంధం తమః ప్రవిశంతి । యేఽవిద్యాం సముపాసతే ॥ 20

ఇతి శ్రుతి రపాహైతా । నవిద్యోపాసకాన్పునః ।
విద్యాన్యోపాసకానేవ । నిందం త్యారుణికీ శ్రుతిః ॥ 21

అశ్రుతాస శ్శృతాసశ్చ । యజ్వానో యేఽప్యయజ్వనః ।
స్వర్యంతో నాప్యపేక్షంతే । ఇంద్ర మగ్నిం చ యే విదుః॥ 22

సికతా ఇవ సంయంతి । రశ్మిభిః సముదీరితాః ।
అస్మాల్లోకాదముష్మాచ్చే । త్యాహ చారణ్యకశ్రుతిః ॥ 23

యస్య నో పశ్చిమం జన్మ । యది వా శంకరః స్వయమ్ ।
తేనైవ లభ్యతే విద్యా । శ్రీమత్పంచదశాక్షరీ ॥ 24

ఇతి మంత్రేషు బహుధా । విద్యాయా మహిమోచ్యతే ।
మోక్షైక హేతువిద్యా తు । శ్రీవిద్యా నాత్ర సంశయః ॥ 25

న శిల్పాదిజ్ఞానయుక్తే । విద్వచ్ఛబ్దః ప్రయుజ్యతే ।
మోక్షైకహేతువిద్యా సా । శ్రీవిద్యైవ న సంశయః ॥ 26

తస్మా ద్విద్యావిదేవాత్ర । విద్వాన్విద్యా నితీర్యతే ।
స్వయం విద్యావిదే దద్యాత్ । ఖ్యాపయే త్తద్గుణాన్సుధీః॥ 27

స్వయంవిద్యారహస్యజ్ఞో । విద్యామాహాత్మ్యవేద్యపి ।
విద్యావిదం నార్చయేచ్చే । త్కోవా తం పూజయేజ్జనః ॥ 28

ప్రసంగా దిద ముక్తంతే । ప్రకృతం శృణు కుంభజ ।
యః కీర్తయే త్సకృద్భక్త్యా । దివ్యనామశతత్రయమ్ ॥ 29

తస్య పుణ్య మహం వక్ష్యే । శృణు త్వం కుంభసంభవ ।
రహస్యనామసాహస్ర । పాఠే యత్ఫల మీరితమ్ ॥ 30

తత్ఫలం కోటిగుణిత । మేకనామజపాద్భవేత్ ।
కామేశ్వరీకామేశాభ్యాం । కృతం నామశతత్రయమ్ ॥ 31

నాన్యేన తులయే దేతత్ । స్తోత్రేణాన్యకృతేన చ।
శ్రియః పరంపరా భావి । ఫలం వా చోత్తరోత్తరమ్ ॥ 32

తేనైవ లభ్యతే చైతత్ । పశ్చా చ్ఛ్రేయః పరీక్షయేత్ ।
అస్యా నామ్నాం త్రిశత్యాస్తు । మహిమా కేన వర్ణ్యతే ॥ 33

యా స్వయం శివయోర్వక్త్ర । పద్మాభ్యాం పరినిస్సృతా ।
నిత్యం షోడశసంఖ్యాకాన్ । విప్రానాదౌతు భోజయేత్ ॥ 34

అభ్యక్తాం స్తిలతైలేన । స్నాతానుష్ణేన వారిణా ।
అభర్చ్య గంధపుష్పాద్యైః । కామేశ్వర్యాదినామభిః ॥ 35

సూపాపూపైః శర్కరాద్యైః । పాయసైః ఫలసంయుతైః ।
విద్యావిదో విశేషేణ । భోజయేత్ షోడశద్విజాన్ ॥ 36

ఏవం నిత్యార్చనం కుర్యా । దాదౌ బ్రాహ్మణభోజనమ్ ।
త్రిశతీనామభిః పశ్చా । ద్బ్రాహ్మణాన్ క్రమశోఽర్చయేత్॥ 37

తైలాభ్యంగాదికం దత్వా । విభవే సతి భక్తితః ।
శుక్ల ప్రతిపదారభ్య । పౌర్ణమాస్యవధిక్రమాత్ ॥ 38

దివసే దివసే విప్రా । భోజ్యాః వింశతిసంఖ్యయా ।
దశభిః పంచభిర్వాఽపి । త్రిభి రేకేన వా దినైః ॥ 39

త్రింశత్షష్టిః శతం విప్రాః । సంభోజ్యా స్త్రిశతం క్రమాత్ ।
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా । జన్మమధ్యే సకృన్నరః॥ 40

తస్యైవ సఫలం జన్మ । ముక్తి స్తస్య కరే స్థితా ।
రహస్య నామసాహ స్ర । భోజనేఽ ప్యేవ మేవ హి ॥ 41

ఆదౌ నిత్యబలిం కుర్యాత్ । పశ్చాత్ ద్బ్రాహ్మణ భోజనమ్ ।
రహస్యనామసహస్ర । మహిమా యో మయోదితః ॥ 42

నశీకరాణు రత్రైక । నామ్నో మహిమవారిధేః ।
వాగ్దేవీరచితే నామ । సహస్రే యద్యదీరితమ్ ॥ 43

తత్ఫలం కోటిగుణితం । నామ్నోఽ ప్యేకస్య కీర్తనాత్ ।
ఏతదన్యైర్జపైః స్తోత్రై । రర్చనై ర్యత్ఫలం భవేత్ ॥ 44

తత్ఫలం కోటిగుణితం । భవే న్నామశతత్రయాత్ ।
వాగ్దేవీరచితే స్తోత్రే । తాదృశో మహిమా యది ॥ 45

సాక్షాత్కామేశకామేశీ । కృతేఽస్మి న్గృహ్యతామితి ।
సకృత్సంకీర్తనాదేవ । నామ్నా మస్మిన్ శతత్రయే ॥ 46

భవేచ్చిత్తస్య పర్యాప్తి । ర్న్యూన మన్యానపేక్షిణీ ।
న జ్ఞాతవ్య మితోఽ ప్యన్య । న్న జప్తవ్యం చ కుంభజ ॥ 47

యద్య త్సాధ్యతమం కార్యం । తత్తదర్థ మిదం జపేత్ ।
తత్తత్ఫల మవాప్నోతి । పశ్చాత్కార్యం పరీక్షయేత్ ॥ 48

యే యే ప్రయోగా స్తంత్రేషు । తైస్తై ర్యత్సాధ్యతే ఫలమ్ ।
తత్సర్వం సిధ్యతి క్షిప్రం । నామత్రిశతకీర్తనాత్ ॥ 49

ఆయుష్కరం పుష్టికరం । పుత్రదం వశ్యకారకమ్ ।
విద్యాప్రదం కీర్తికరం । సుకవిత్వప్రదాయకమ్ ॥ 50

సర్వసంపత్ప్రదం సర్వ । భోగదం సర్వసౌఖ్యదమ్ ।
సర్వాభీష్టదం చైవ । దేవ్యా నామశతత్రయమ్ ॥ 51

ఏతజ్జపపరో భూయా । న్నాన్యదిచ్ఛేత్ కదాచన ।
ఏతత్కీర్త నసంతుష్టా । శ్రీదేవీ లలితాంబికా॥ 52

భక్తస్య యద్యదిష్టం స్యాత్ । తత్ పూరయతే ధ్రువమ్ ।
తస్మాత్ కుంభోద్భవమునే । కీర్తయ త్వమిదం సదా ॥ 53

నాపరం కించిదపి తే । బోద్ధవ్య మవశిష్యతే ।
ఇతి తే కథితం స్తోత్రం । లలితాప్రీతిదాయకమ్ ॥ 54

నావిద్యావేదినే బ్రూయా । న్నాభక్తాయ కదాచన ।
న శఠాయ న దుష్టాయ । నావిశ్వాసాయ కర్హిచిత్ ॥ 55

యో బ్రూయా త్త్రిశతీం నామ్నాం । తస్యానర్థో మహాన్ భవేత్ ।
ఇత్యాజ్ఞా శాంకరీ ప్రోక్తా । తస్మాద్గోప్య మిదం త్వయా ॥ 56

లలితాప్రేరితేనైవ । మయోక్తం స్తోత్ర ముత్తమమ్ ।
రహస్యనామసాహస్రా । దపి గోప్య మిదం మునే ॥ 57

ఏవ ముక్త్వా హయగ్రీవః । కుంభజం తాపసోత్తమమ్ ।
స్తోత్రేణానేన లలితాం । స్తుత్వా త్రిపురసుందరీమ్ ।
ఆనందలహరీమగ్న । మానసః సమవర్తత ॥ 58

ఇతి శ్రీబ్రహ్మాండపురాణే ఉత్తరఖండే
హయగ్రీవాగస్త్య సంవాదే
లలితాత్రిశతీస్తోత్రం సంపూర్ణమ్ ॥

"సాహి శ్రీ రమృతా సతామ్"

శ్రీః

21. శ్రీలలితా త్రిశతీ పూర్వపీఠిక - భాష్యము

- శ్రీ శాస్త్రిగారి తెలుఁగు అనువాదము

శ్లో॥ వందే విఘ్నేశ్వరం దేవం । సర్వసిద్ధిప్రదాయినమ్ ।
వామాంకారూఢ వామాక్షీ । కరపల్లవ పూజితమ్ ॥ 1

తా॥ సర్వసిద్ధి ప్రదాత, వామాంకస్థిత, ముగ్ధమోహనాక్షియు నయిన లక్ష్మీదేవి యొక్క కరపల్లవములచే పూజింపబడువాడు. స్వయంప్రకాశమానుడు నయిన విఘ్నేశ్వరునకు అనగా లక్ష్మీగణపతిస్వామికి ప్రహ్వీభావ సంపన్నుడనై నమస్కారము చేయుచున్నాను. ఇది లక్ష్మీగణపతి ధ్యానశ్లోకము

శ్లో॥ పాశాంకుశేక్షు సుమరాజిత పంచశాఖాం
పాటల్యశాలిసుషమాంచిత గాత్రవల్లీమ్ ।
ప్రాచీన వాక్ స్తుతపదాం పరదేవతాం త్వాం
పంచాయుధార్చితపదాం ప్రణమామి దేవీమ్ ॥ 2

తా॥ జగన్మాత పాశాయుధము, అంకుశాయుధము, ఇక్షు ధనస్సు, పుష్పబాణములు - వీనిచే విరాజమానమవుచున్న పంచశాఖలు గలది, పాటలవర్ణాంచిత సుషమాశోభితమైన గాత్రవల్లి (లతవంటి సుకుమార శరీరము) గలది, అపౌరుషేయములైన వేదవాక్కులచే స్తుతింపబడిన పాదాంబుజములు గలది, ఆమె స్వయంప్రకాశమాన, పరదేవతాస్వరూపిణి; ఏతాదృశమహత్త్వోపేతమైన హే పరమేశ్వరి! ప్రహ్వీభూతుడనై నీకు నమస్కారము చేయుచున్నాను.

శ్లో॥ లోపాముద్రాపతిం నత్వా । హయగ్రీవ మహీశ్వరమ్ ।
శ్రీవిద్యారాజసంసిద్ధి । కారి పంకజవీక్షణమ్ ॥ 3

తా॥ శ్రీవిద్యాప్రవర్తకుడు, శ్రీవిద్యాంగదేవత యయిన శ్రీ లోపాముద్రకు భర్త, గురువు, దైవము నయిన యగస్త్య మహర్షికి నమస్కరించి,

శ్రీవిద్యామంత్ర రాజములైన పంచదశీ, షోడశీ మహామంత్రముల సిద్ధిని భక్తుల కనుగ్రహించు నట్టి పంకజనేత్రుడు, కర్తుం, అకర్తుం, అన్యథాకర్తుంచ (చేయుటకు, చేయకుండుటకు, మఱియొక రీతిగా చేయుటకును) సమర్థుడైన శ్రీ హయగ్రీవస్వామికి గూడ నమస్కరించి ---

శ్లో॥ విస్తారితాం బహువిధాం బహుభిః కృతాం చ
టీకాం విలోకయితు మక్షమతాం జనానామ్ ।
తత్రత్య సర్వపదయోగవివేకభానుం
తుష్ట్యై కరోమి లలితాపదభక్తి యోగాత్ ॥ 4

తా॥ సూరిజను లనేకులు ఈ లలితాత్రిశతికి బహువిధములుగ టీకలు రచించిరి. కాని, భక్తజనులు ఆ టీకలను చూచుటకుగాని, యన్వయము చేసికొనుటకు గాని సమర్థులు గాకున్నారు. అట్టివారల సంతుష్టికై శ్రీలలితాదేవీ చరణ సరోరుహముల యందలి భక్తిసమాశ్రయణము వలన, లలితా త్రిశతి యందలి సర్వపద సంబంధములను వివేచన చేసి ప్రకాశింప జేయుటలో భాస్కర సదృశమైన భాష్యమును రచించుచున్నాను.

అగస్త్య ఉవాచ :-

అగస్త్య మహర్షి హయగ్రీవునితో ఇట్లనెను---

శ్లో॥ హయగ్రీవ దయాసింధో । భగవన్ శిష్యవత్సల ।
త్వత్తఃశ్రుత మశేషేణ । శ్రోతవ్యం యద్యదస్తితత్ ॥ 1

తా॥ హే హయగ్రీవ! దయాసాగర! భగవన్! శిష్యవత్సల ! వినదగిన దంతయు నీవలన నేను సంపూర్ణముగా వినియుంటిని.

శ్లో॥ రహస్యనామసాహస్ర । మపి త్వత్తః శ్రుతం మయా ।
ఇతఃపరం మే నాస్త్యేవ । శ్రోతవ్య మితి నిశ్చయః ॥ 2

తా॥ రహస్యనామ స్తోత్రము (శ్రీలలితా రహస్యనామ స్తోత్రము) గూడ నీవలన వింటిని. ఇంతకంటె నధికముగా వినదగిన దేదియు లేదనియే నా నిశ్చయము.

శ్లో॥ తథాऽపి మమ చిత్తస్య । పర్యాప్తిర్నైవ జాయతే ।
కార్త్స్న్యార్థః ప్రాప్య ఇత్యేవ । శోచయిష్యామ్యహం ప్రభో ॥ 3

తా॥ హే ప్రభో! ఆ రీతిగా వినియున్నను, నా చిత్తమునకు సంతృప్తి కలుగుట లేదు. సంపూర్ణమైన యధార్థమంతయు తెలిసికొనదగినది యింకను మిగిలియున్నదని నేను విచారించుచున్నాను.

శ్లో॥ కిమిదం కారణం బ్రూహి । జ్ఞాతవ్యాంశోऽస్తివా పునః ।
అస్తిచే న్మమ తద్బ్రూహి । బ్రూహీత్యుక్త్వాప్రణమ్యతమ్ ॥ 4

తా॥ ఇంత తెలిసికొనినను తృప్తి లేకపోవుటకు కారణము చెప్పుము. ఇంకను తెలిసికొనదగిన యంశమున్నదా? ఒకవేళ జ్ఞాతవ్యాంశమున్నచో, దానిని నాకు చెప్పుడని పలికి, ఆ హయగ్రీవదేవునకు నమస్కరించి ---

సూత ఉవాచ :-

సూతుడిట్లనెను...

శ్లో॥ సమాలలంబే తత్పాద । యుగలం కలశోద్భవః ।
హయాననో భీతభీతః । కిమిదం కిమిదంత్వితి ॥ 5

తా॥ కలశోద్భవుడైన యగస్త్యమహర్షి శ్రీహయగ్రీవుని పాదపద్మములను గట్టిగా పట్టుకొనెను. హయగ్రీవుడు భీతభీతుడై యిదియేమి, యిదియేమి? యని ---

శ్లో॥ ముంచ ముంచేతి తం చోక్త్వా । చింతాక్రాంతో బభూవ సః ।
చిరం విచార్య నిశ్చిన్వ న్వక్తవ్యం న మయేత్యసౌ॥ 6

తా॥ పాదములను వీడుము, వీడుమని యగస్త్యునితో పలికి హయగ్రీవుడు చింతాక్రాంతుడాయెను. చిరకాలము విచారించి, తాను లలితా త్రిశతీ రహస్యమును చెప్పగూడదని నిశ్చయించుకొనినవాడై ---

శ్లో॥ తూష్ణీం స్థితఃస్మరన్నాజ్ఞాం । లలితాంబాకృతాం పురా ।
ప్రణమ్య విప్రః స ముని । స్తత్పాదావత్యజన్స్థితః ॥ 7

తా॥ శ్రీ లలితాపరాభట్టారిక 'ఈ లలితా త్రిశతిని ఎవరికిని చెప్పజనదు' అని పూర్వము చేసిన యాజ్ఞను తలచుకొనుచు తూష్ణీంభావముతో మెదలక యుండెను. వేదమయుడయిన హయగ్రీవునకు నమస్కరించి విప్రుడు, మునిపుంగవుడయిన యగస్త్యుడు హయగ్రీవుని పాదములను వదలక యట్లే యుండెను.

శ్లో॥ వర్షత్రయావధి తదా । గురుశిష్యౌ తథా స్థితౌ ।
తచ్ఛృణ్వంతశ్చ పశ్యంతః । సర్వే లోకాః సువిస్మితాః ॥ 8

తా॥ అపుడు మూడు సంవత్సరములు గడచువఱకు గురువు గురురూపముననే కూర్చొనెను. శిష్యుడు పాదోపసంగ్రహణముతో నొడలు మఱచి ధ్యాననిమగ్నుడాయెను. ఆ గురుశిష్యుల ప్రవృత్తిని వినిన, చూచిన సర్వలోకనివాసులు విస్మయావిష్టులైరి.

శ్లో॥ తతః శ్రీలలితాదేవీ । కామేశ్వరసమన్వితా ।
ప్రాదుర్భూయ హయగ్రీవం । రహస్యేవ మచోదయత్ ॥ 9

తా॥ మూడు సంవత్సరములు గురుశిష్యు లిరువురును ఆ స్థితిలో నుండగా, కామేశ్వర సహితయైన శ్రీ లలితాంబిక ప్రత్యక్షమై హయగ్రీవుని రహస్యముగా ఈవిధముగా ప్రేరేపించెను.

శ్రీ దేవ్యువాచ :-

శ్రీదేవి యిట్లు పలికెను.

శ్లో॥ అశ్వాననావ ఉవయోః ప్రీతిః । శాస్త్రవిశ్వాసినిత్వయి ।
రాజ్యం దేయం శిరో దేయం । న దేయా షోడశాక్షరీ॥ 10

తా॥ ఓ హయానన! శాస్త్రవిశ్వాసి వయిన నీయందు మా యిరువురుకు ప్రీతి గలదు. అర్థించెడు భక్తునకు లేదనలేక యిచ్చువాడు రాజ్యమునైనను ఈయవచ్చును, మఱియు అవశ్యకమైన, శిరస్సును సయితము నీయవచ్చునుగాని, షోడశాక్షరీ మహామంత్రము నెవ్వరికినీ ఈయరాదు.

శ్లో॥ స్వమాతృజారవద్గోప్యా । విద్యైషేత్యాగమా జగుః ।
తతోఽతిగోపనీయా మే । సర్వపూర్తికరీ స్తుతిః ॥ 11

తా॥ ఈ షోడశాక్షరీవిద్య మాతృజారిణీత్వమువలె తల్లివ్యభిచారిణీత్వము వలె గోపనీయమని యాగమములు చెప్పుచున్నవి. నాసర్వపూర్తికరీస్తుతియో షోడశాక్షరీ విద్య అంతకంటె అతిగోపనీయము.

శ్లో॥ మయా కామేశ్వరేణాపి । కృతా సంగోపితా భృశమ్ ।
మదాజ్ఞయా వచో దేవ్య । శ్చక్రు ర్నామసహస్రకమ్ ॥ 12

తా॥ నా చేతను, కామేశ్వరుని చేతను ఈ సర్వపూర్తికరీస్తుతి రూపమైన త్రిశతి ప్రణీతమై యత్యంత గోప్యముగా నుంచబడినది. నా యాజ్ఞవలన వాగ్దేవతలు లలితాసహస్రనామ స్తోత్ర ప్రణయనము గావించిరి.

శ్లో॥ ఆవాభ్యాం కథితా ముఖ్యా । సర్వపూర్తికరీ స్తుతిః ।
సర్వక్రియాణాం వైకల్య । పూర్తిర్యజ్జపతో భవేత్ ॥ 13

తా॥ కామేశ్వరీ కామేశ్వరులమైన మా యిరువురిచేత చెప్పబడిన ఈ సర్వపూర్తికరీస్తుతి (సర్వవిద్యాసిద్ధికరీస్తుతి) ముఖ్యమైనది. ఈ సర్వపూర్తికరీస్తుతి జపము (పారాయణము) వలన సర్వకార్యములు వైకల్యము లేక సిద్ధించును.

శ్లో॥ సర్వపూర్తికరం తస్మా । దిదం నామ కృతం మయా ।
తద్బ్రూహిత్వమగస్త్యాయ । పాత్రమేవ న సంశయః ॥ 14

తా॥ కావున, సర్వసిద్ధిపూర్తికరమైన ఈ నామశతత్రయము నాచే ప్రణయనము చేయబడినది. రహస్యమైన ఈ త్రిశతీస్తవమును అగస్త్యునకు చెప్పుము. ఇతడు ఈ స్తవము నుపదేశించుటకు పాత్రుడు, సందేహము లేదు. పూర్వము ఉన్నదానిని మరల దీపింపజేయుట ప్రణయనము అనబడును.

శ్లో॥ పత్న్యస్య లోపాముద్రాఖ్యా । మా ముపాస్తేఽతి భక్తితః ।
అయంచ నితరాం భక్త । స్తస్మా దస్య వదస్వ తత్ ॥ 15

తా॥ లోపాముద్ర యనుపేరుగల యా యగస్త్యుని భార్య భక్త్యతిశయముతో నన్నుపాసించుచున్నది. ఈ యగస్త్యుడు గూడ నాయందు

అత్యంతభక్తి గలవాడు, కావున, ఈ సర్వపూర్తికరీస్తుతిని ఈ యగస్త్యునకు ఉపదేశించుము.

శ్లో॥ అముంచమాన స్త్వత్పాదౌ । వర్షత్రయ మసౌ స్థితః ।
ఏతద్ జ్ఞాతు మతో భక్త్యా । హీదమేవ నిదర్శనమ్ ॥ 16

తా॥ త్వత్పాద సంగ్రహణముచేసి విడువక, మూడు సంవత్సరములు ధ్యాన నిష్ఠుడై ఏకభక్తితో నిన్నుసేవించుచు ఉన్నాడు. ఆయన పాత్రతను (యోగ్యతను) తెలిసికొనుటకు ఇదియే నిదర్శనము.

శ్లో॥ చిత్తపర్యాప్తి రేతస్య । నాన్యథా సంభవిష్యతి ।
సర్వపూర్తికరం తస్మా । దనుజ్ఞాతో మయా వద ॥ 17

తా॥ సర్వపూర్తికరీస్తుతియైన త్రిశతిని చెప్పక, మఱియొక రీతిగా యితని చిత్తమునకు సంపూర్ణమైన యానందము కలుగనేరదు. కావున నేను నీకనుజ్ఞ యిచ్చుచున్నాను. నీవు ఈ యగస్త్యునకు సర్వపూర్తికర త్రిశతిని చెప్పుము.

సూత ఉవాచ :-

సూతుడనెను.

శ్లో॥ ఇత్యుక్త్వాఽంతరధా దంబా । కామేశ్వరసమన్వితా ।
అథోత్థాప్యహయగ్రీవః । పాణిభ్యాం కుంభసంభవః ॥ 18

తా॥ ఈ విధముగా పలికి కామేశ్వరీదేవి కామేశ్వర సహితయై యంతర్ధానము చెందెను. తదనంతరము హయగ్రీవుడు వర్షత్రయము పాదములు వీడక పడియున్న యగస్త్యుని రెండుచేతులతో ఆదరముగ పైకి లేవనెత్తి సమీపమున కూర్చుండబెట్టుకొని అతివిస్మితుడై యిట్లు పలికెను.

హయగ్రీవ ఉవాచ :-

హయగ్రీవుడు పలికెను

శ్లో॥ కృతార్థోఽసి కృతార్థోఽసి । కృతార్థోఽసి ఘటోద్భవ ॥ 19

తా॥ ఓ అగస్త్యుడా! నీవు ముమ్మాటికి కృతార్థుడవైతివి.

శ్లో॥ త్వత్సమో లలితాభక్తో । నాస్తి నాస్తి జగత్త్రయే ।
యేనాగస్త్య స్వయం దేవీ । తవ వక్తవ్య మన్వశాత్॥ 20

తా॥ ముల్లోకములయందు నీతో సముడైన శ్రీలలితాదేవీభక్తుడు మఱియొకడు లేడు. అందువలన, నీవు ఉపదేశమునకు అర్హుడవని శ్రీదేవి యనుశాసించెను.

శ్లో॥ సచ్ఛిష్యేణ త్వయా చాహం । దృష్టవానస్మితాం శివామ్ ।
యతంతేదర్శనార్థాయ । బ్రహ్మవిష్ణీశపూర్వకాః ॥ 21

తా॥ సచ్ఛిష్యుడవైన నీకారణముగా నేను పరమేశానిని దర్శించితిని. బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరాదులు శివస్వరూపిణియైన లలితాదేవీదర్శనమునకై ప్రయత్నింతురు. తాదృశమహత్త్వ సంపన్నమైన పరాభట్టారికాదర్శనము అమేయమగు నీభక్తివలన నాకు లభించినది.

శ్లో॥ అతఃపరం తే వక్ష్యామి । సర్వపూర్తికరం స్తవమ్ ।
యస్య స్మరణమాత్రేణ । పర్యాప్తి స్తే భవేత్ హృది ॥ 22

తా॥ ఇకముందు సర్వపూర్తికరమైన లలితాదేవీ స్తవమును నీకు చెప్పెదను. ఆ సర్వపూర్తికర స్తవము స్మరించిన మాత్రమున నీ హృదయము నందెట్టి లోపములేని సంతృప్తి పూర్ణత్వము కలుగును.

శ్లో॥ రహస్యనామసాహస్రా । దపి గుహ్యతమం మునే ।
ఆవశ్యకం తతోఽప్యేతత్ లలితాం సముపాసితామ్ ॥ 23

తా॥ శ్రీలలితాసహస్రనామ స్తోత్రము కంటె ఈ త్రిశతీ స్తోత్రము గుహ్యతమమైనది. శ్రీలలితాదేవిని సముపాసించుటకు ఈ సర్వపూర్తికర స్తవము లలితాసహస్రనామ స్తోత్రము కంటె అత్యంతావశ్యకమైనదని తెలియుము.

శ్లో॥ తదహం సంప్రవక్ష్యామి । లలితాంబానుశాసనాత్ ।
శ్రీమత్పంచదశాక్షర్యాః । కాదివర్ణాన్క్రమాన్మునే ॥ 24

తా॥ శ్రీలలితాంబిక యాజ్ఞవలన నేను ఆ సర్వసంపూర్తి కరస్తోత్రము నుపదేశింపబోవుచున్నాను. హే మునే! శ్రీ పంచదశాక్షరీవిద్యాసంబంధమైన కాదివర్ణవిశిష్ట నామములను క్రమముగా చెప్పబోవుచున్నాను.

శ్లో॥ పృథగ్వింశతినామాని । కథితాని ఘటోద్భవ ।

ఆహత్య నామ్నాం త్రిశతీ । సర్వసంపూర్తికారిణీ ॥ 25

తా॥ శ్రీవిద్య కాదివిద్య, హాదివిద్య యని ప్రసిద్ధము. కాదివిద్యయందు పదునైదు బీజాక్షరములు కలవు. దీనినే శ్రీ లలితాపంచదశి యందురు. ఇదియే సౌభాగ్యవిద్య యనుపేర ప్రసిద్ధము. ఓ కుంభసంభవ! ఒక్కొక్క యక్షరమునకు ఇరువది నామములు వేరువేరుగా చెప్పబడినవి. మొత్తము కలిపి మూడు వందల నామములతో సర్వసంపూర్తికారిణీవిద్యా రూపత్రిశతి యగును. 15 × 20 = 300

శ్లో॥ రహస్యాతిరహస్యైషా । గోపనీయా ప్రయత్నతః ।

తాం శృణుష్వ మహాభాగ । సావధానేన చేతసా ॥ 26

తా॥ రహస్యాతిరహస్యమైన, సర్వపూర్తికారిణీయైన ఈ త్రిశతీవిద్య విశేష ప్రయత్నముతో గోపనీయముగానుంచుకొని యుపాసింపదగి యున్నది. మహాభాగ! సావధాన చిత్తముతో ఆ త్రిశతీవిద్యను వినుము.

శ్లో॥ కేవలం నామబుద్ధిస్తే । న కార్యా తేషు కుంభజ ।

మంత్రాత్మకత్వ మేతేషాం । నామ్నాం నామాత్మతాఽపిచ ॥ 27

తా॥ హే అగస్త్య! ఆ నామములయందు కేవల నామబుద్ధి మాత్రమే కలిగి యుండరాదు. ఈ నామములకుమంత్రాత్మకత్వము. నామాత్మకత్వము రెండును గలవు.

శ్లో॥ తస్మా దేకాగ్రమనసా । శ్రోతవ్యం చ త్వయా సదా ।

తా॥ కావున, నీవు ఏకాగ్రచిత్తముతో ఈ త్రిశతిని నిరంతరము అర్థావబోధ పర్యంతము శ్రవణము చేయదగి యున్నది.

సూత ఉవాచ :-

శ్లో॥ ఇత్యుక్త్వా తం హయగ్రీవః । ప్రోచే నామ శతత్రయమ్ ॥ 28

తా॥ హయగ్రీవదేవుడు ఈ విధముగా పలికి అగస్త్యునకు నామశతత్రయము నుపదేశించెను.

పూర్వపీఠికా సమాప్తా

శ్రీమాత్రేనమః

౨౨. త్రిశతీ - భాష్యార్థ సర్వస్వము

శ్లో॥ కకారరూపా కల్యాణీ । కల్యాణగుణశాలినీ ।
కల్యాణశైలనిలయా । కమనీయా కళావతీ ॥ 1

1. కకార రూపా - కకార రూపాయై నమః

శంకర భాష్యమ్ : బహుకాలం సుభక్తిమహిమ్నా గురుపాదాంబుజమవలంబ్య స్థితాయ కుంభయోనిమునయే శివ దంపతికృత నామశతత్రయోక్త్యా ప్రేరితో హయగ్రీవ ఉవాచ.

1. శం.భా. : కకారరూపేతి । కకారః కవర్ణః రూపం జ్ఞాపక విశేషణం యస్యాః సా, కాదివిద్యావిగ్రహేత్యర్థః । అథవా, కకారః రూపం వాచకం యేషాం తే కకారరూపాః హిరణ్యాగర్భః ఉదకం, ఉత్తమాంగం, సుఖాదయశ్చ । హిరణ్యాగర్భనిష్ఠ జగద్ధారక జగత్కర్తృత్వాది గుణవత్త్వం కకారస్య వ్యంజ నాదిమవర్ణత్వేన వర్తత ఇతి తద్వాచ్యతయా తథా ।

ఉదకనిష్ఠాన్నాదిద్వారా జగత్సంజీవన హేతుత్వమపి కకారస్య విద్యాగ్రిమ వర్ణతయాఽస్తీతి తద్రూపా వా ।

సర్వేషాం ప్రాణినాం శిరస్యమృత మస్తీతి యోగ మార్గేణ కుండలినీగమనే తత్రత్య తత్ప్రవాహాప్లుత యోగినామీశ్వరసామ్యం జాయత ఇతి యోగశాస్త్రేషు ప్రసిద్ధమ్ । తద్వత్ కవర్ణః మంత్రాదిమభాగస్థః తత్పురశ్చర్యాపరాయణానాం శివభావమేవ యచ్ఛతీతి వా తద్రూపేత్యర్థః, 'కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మ' ఇతి శ్రుతేః

దహరాకాశస్య సుఖస్వరూపత్వేన పరమప్రేమాస్పద తయా అభిలాష విషయత్వవత్ కకారోఽప్యతిప్రీతివిషయ మూలమంత్రాదిమాక్షరతయా అభ్యర్థితత్వాద్వా త ద్రూపేత్యర్థః॥ ఓం కకారరూపాయై నమః ॥ 1

తెలుగు : చిరకాలము ఏకభక్తి మహిమతో గురుచరణ పంకజములను ఆశ్రయించియున్న యగస్త్యమహర్షికి కామేశ్వరీ కామేశ్వర ప్రణీతమైన నామశతత్రయము నుపదేశించుటకు పరమేశ్వరిచే ప్రేరితుడైన హయగ్రీవదేవుడు ఇట్లు చెప్పెను ---

శ్లో॥ చింతామణిమనూపాస్య । యోగగమ్యా సరస్వతీ ।
అక్షరే పరమే వ్యోమ్ని । జ్ఞేయా సా సుప్రసీదతు ॥

శ్లో॥ ఏకధా బహుధాచైవ । శంకరో శంకరం గురుమ్ ।
భావయన్ త్రిశతీభాష్యం । అజ్ఞః ఆంధ్రీకరోమ్యహమ్॥

శ్లో॥ శ్రీరాఘవాద్యపదసంభృత భవ్యనామ్నా
నారాయణేన కవినా మయకా ప్రణీతా ।
సేయం కృతిః దేవగురుద్విజాతిప్రమేధా
సంభావనేన భవతు ప్రథితాపదోషా ॥

తెలుగు: 'కకారః' 'క' అను అక్షరము. ఈ 'క' వర్ణము పరాదేవీ రూపమును ద్యోతనము చేయునది గాన, ఆ తల్లి 'కకారరూపా' యను నామముచే వ్యవహరింపబడును; కాదివిద్యామూర్తి యని భావము. పంచదశీవిద్య కాదివిద్య. హాదివిద్య, సాదివిద్య యని మూడు విధములని సంప్రదాయవేత్తలు చెప్పుదురు. కావున, ఈ నామము కాదివిద్యా ప్రాధాన్యమును సూచించు చున్నది. హిరణ్యగర్భ, జల, ఉత్తమాంగ (శిరస్సు), సుఖాదులకు కకారము వాచకము గాన, హిరణ్యగర్భాదులు కకారరూపులు.

లేదా! హిరణ్యగర్భనిష్ఠమైన ప్రపంచ సృష్టి, స్థితి, లయ, కర్తృత్వరూప గుణవత్త్వము వ్యంజనము (హల్లు)లలో ప్రథమ వర్ణమైన 'క' కారమునందు ఉండుట వలన, జగన్మాత 'కకారరూప' యను నామముచే కీర్తింపబడినది.

లేక, ఉదకమందున్న అన్నాదుల ద్వారా, లోకపోషకత్వ హేతువుగూడ, పంచదశీ విద్యయొక్క ఆదిమవర్ణమైన కకారమునకు గలదు గాన, ఆమె 'కకారరూపా' యని పేర్కొనబడినది.

సర్వప్రాణులకు శిరోభాగమున అమృతము కలదని అరుణంలో ప్రసిద్ధము. ఆ కారణమున, యోగమార్గము ద్వారా కుండలినీ శక్తి

2. కల్యాణీ - కళ్యాణ్యై నమః

2. శం.భా. : కల్యాణీ! కళ్యాణాని సుఖాని । యువసార్వ భౌమానందాదారభ్య బ్రహ్మానందపర్యంతం తైత్తిరీయకాదౌ ప్రతిపాదితాని । తత్తదుపాధిభేదేష్వవచ్ఛిన్న స్వరూపతయాతాని కళ్యాణశబ్దవాచ్యాని, "ఏతస్యైవానందస్య అన్యాని భూతాని మాత్రా ముపజీవంతి" ఇతి శ్రుతేః । సమష్టి వ్యష్టి వత్త్వ ముపహతస్వరూపేణ సంభవతీతి మతుప్ సమాసోపపత్తిః । తథా చ 'రాహోః శిర" ఇతివత్ సమాసాంతర్గత షష్ఠ్యర్థభేద స్యావివక్షితతయా ఆనందైకవిగ్రహవతీత్యర్థః । 'విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ" ఇతి శ్రుత్యుక్త బ్రహ్మస్వరూప లక్షణవతీత్యర్థః ॥ ఓం కళ్యాణ్యై నమః॥ 2

సంచారమునందు, అచట ఉన్న ఆ యమృత ప్రవాహములో మునుకలిడిన యోగులకు ఈశ్వరసామ్యము సంభవించునని యోగశాస్త్రప్రసిద్ధము. అటులనే, పంచదశీ మంత్రము నందలి ప్రథమ భాగమునందున 'క' వర్ణము, తన్మంత్ర పురశ్చర్యాపరాయణులకు, శివస్వభావమును ప్రసాదించును గావున, ఆమె 'కకారరూపా' యను నామముచే సంకీర్తిత యగుచున్నది. 'కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మ' యనుచు శ్రుతి 'కం, ఖం' అను వర్ణములు బ్రహ్మవాచకములని చెప్పుచున్నది.

దహరాకాశము, అనగా కారణాకాశము సుఖస్వరూపము, పరమ ప్రేమాస్పదము నగుటవలన అది అభిలాషకు విషయ (అభిలషణీయ) మగుచున్నది. ఆ రీతిగా 'క' వర్ణము గూడ, అత్యంత ప్రీతి విషయకమైన పంచదశీ మంత్ర ప్రథమాక్షర మగుటవలన అత్యంతము గౌరవార్హముగాన, 'కకారరూపా' యను నామముచే శ్రీజగన్మాత స్తవనీయు రాలగుచున్నది.

2. తెలుగు: కళ్యాణములనగా, సుఖములు, యువసార్వ భౌమానందము (మానుషానందము) నుండి యారంభించి, బ్రహ్మానందపర్యంతము, ఆ సుఖములు తైత్తిరీయాది ఉపనిషత్తులలో ప్రతిపాదింపబడినవి. ఆ యాభిన్నభిన్నశరీరముల యందు భిన్నభిన్న స్వరూపములుండుటచేత ఆ సుఖములు, సార్వభౌమాద్యానందములు కళ్యాణశబ్దవాచ్యములు. "ఏతస్యై

3. కళ్యాణ గుణశాలినీ - కళ్యాణ గుణశాలిన్యై నమః

3. శం.భా. : కళ్యాణగుణశాలినీ । కళ్యాణాః సుఖకర్తారః యే గుణాః సత్యకామ, సత్యసంకల్ప, సర్వాధిపత్య, సర్వేశానత్వ, వామనీత్వ, సత్యసంకల్ప, సర్వాధిపత్య, సర్వేశానత్వ, వామనీత్వ, సంయద్వామత్వాదయః, తే అస్యాః శాలయంతీతి, తథా ఏనాం శోభయంతీతి వా, తైః శాల్యత ఇతి వా కళ్యాణగుణశాలినీ । తథా చ కళ్యాణాశ్చ తే గుణాశ్చ కళ్యాణగుణాః శాలయంత్యేనా మితి కళ్యాణగుణ శాలినీ; అస్మిన్ సమాసే దేవతాయాః పరాధీనగుణవత్త్వం స్వతః శుద్ధచైతన్యత్వం చ స్ఫురితమ్ । కళ్యాణగుణైః శాల్యత ఇత్యత్ర గుణవత్త్వమాత్రం దేవతాయాః ద్యోత్యతే । తస్య ఔపాధికత్వం వైదికమపి స్తుతౌ తదప్రకటనం న

వా నందస్య" అనుచు శ్రుతి యీ అద్వయానందము యొక్క అల్పాంశమునే యన్యభూతములు (ప్రాణులు) అనుభవించుచున్నవని చెప్పుచున్నది. ఏకస్వరూపమైన యానందము వ్యష్టిసమష్టి రూపము (వ్యాప్యవ్యాపకరూపము) కలిగియుండుటయనునది, యుపహితమైన స్వరూపమువలన సంభవించునుగాన, మతుప్సమాస ముపవన్న మవుచున్నది. శిరోరూపుడయిన రాహువును 'రాహు శిరస్సు' అని యనినరీతిగ, సమాసాంతర్గతమైన షష్ఠీ విభక్తి యొక్క యర్థభేదము వివక్షచేయబడక పోవుటచేత, పరాదేవత ఆనందైక విగ్రహవతి, అనగా కేవల అద్వితీయానంద స్వరూపము గలది యని భావము. 'విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ' యను శ్రుతి 'బ్రహ్మస్వరూపము ఆనందమని చెప్పుచున్నది. తాదృశ బ్రహ్మస్వరూప లక్షణములు' గలది పరమేశ్వరి యని తాత్పర్యము.

3.తెలుగు.: సత్యకామ, సత్యసంకల్ప, సర్వాధిపత్య, సర్వేశానత్వ, వామనీత్వ, సంయద్వామత్వాది సుఖదాయకములైన గుణములు పరమేశ్వరి వలన ప్రకాశించుచున్నవి. లేక ఆ గుణములు ఈ జగన్మాతను శోభింప జేయుచున్నవి. అథవా, తద్గుణసంపదచే ఈమె విరాజిల్లుచున్నదిగాన, 'కల్యాణగుణశాలినీ' యను నామముచే స్తుతింపబడుచున్నది.

4. కల్యాణశైల నిలయా - కళ్యాణశైలనిలయాయై నమః

దోషాయ । యది గుణానా మారోపితత్వేన తత్సంకీర్తనస్య భేదబుద్ధి సమయే తత్ప్రసాదప్రాప్తిహేతుత్వేన ఆవశ్యకత్వమ్, తథా-పి తదపవాదపురఃసరం శుద్ధచైతన్యాభేద ధ్యానరూప ముఖ్యభజనం ముఖ్యమేవేతి సంపాదయితుం స్వగురూపదిష్ట మార్గేణ సుకరమేవేతి నాతివిస్తార్యతే ॥ ఓం కళ్యాణగుణ శాలిన్యై నమః ॥ 3

4.శం.భా.: కళ్యాణశైలనిలయా । శిలానాం వికారః శైలః శిలాఘన ఇత్యర్థః, కళ్యాణం సుఖమేవ శైలః ఘనీభూత ఇత్యర్థః, తస్మిన్ కళ్యాణశైలే స్వస్వరూపే ఆనందఘనే నిలయతి తిష్ఠతీతి కళ్యాణశైలనిలయా; "సభగవః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత

కళ్యాణప్రదములయిన గుణములు ఈ పరాదేవిని ప్రకాశింపజేయుచున్నవి గాన, ఆమె కళ్యాణగుణశాలిని. ఈ సమాసమునందు పరాదేవియొక్క పరాధీనగుణవత్త్వము, స్వయంప్రకాశచైతన్యవత్త్వము ద్యోతమానమవుచున్నది. కళ్యాణగుణైః శాల్యతే - కళ్యాణగుణములచేత ప్రకాశింపచేయబడుచున్నది అను సమాసమున దేవతయొక్క గుణవత్త్వ మాత్రము స్ఫురింపజేయబడుచున్నది. ఆమెకు గల ఔపాధి కత్వము వేదసమ్మతమైనను స్తుతియందు దానినభివ్యక్తముచేయకుండుట దోషము కాదు. గుణములారోపితము లగుట వలన, తాను వేఱు, దేవి వేఱు అను భేదబుద్ధి కాలములో తద్దేవతాగుణ సంకీర్తనము ఆ దేవియొక్క అనుగ్రహ సంపాదన హేతువగుట వలన, ఆ దేవికి గుణవత్త్వము చెప్పుట యావశ్యకమని తెలియనగును. అయినను, ఆ గుణవత్త్వమునకు అపవాదపురఃసరముగా శుద్ధచైతన్యముతో అభేదముగా ధ్యానము చేయుట యనెడి ముఖ్యభజనము ప్రధానమైనదే యని గ్రహించనగును. ఈ విషయమును స్వగురూపదిష్టమైన మార్గము ద్వారా తెలిసికొనుట సుకరమే యని, యిచట విస్తరించి వివరించుట లేదు.

4. **తెలుగు:** శిలయొక్క వికారము శైలము, శిలాఘనమని యర్థము, సుఖమే ఘనీభవించి యున్నది శైలము, అని భావము; ఆ కళ్యాణ శైలమందు, అనగా ఆనందఘనమైన స్వస్వరూపమునందు ఉండునది గాన, శ్రీలలితాదేవి 'కళ్యాణశైలనిలయా' యను అన్వర్థనామముతో కీర్తింపబడుచున్నది. "సభగవః

5. కమనీయా - కమనీయాయై నమః

ఇతి, స్వే మహిమ్నీతిహోవాచ"' ఇతి శ్రుతేః దేవదత్తః స్వస్మిన్నేవ స్వయం వర్తత ఇతి లౌకిక ప్రయోగాచ్చ, దేవతాయాః స్వస్వరూపే స్వావస్థానం యుజ్యత ఇతి కళ్యాణమేవ శైలవత్ ఘనీభూతం కళ్యాణశైలః ఆనందమయకోశః, కళ్యాణశైలో నిలయః యస్యాః సా ఇతి బహువ్రీహిసమాసః న విరుద్ధః, "బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా" ఇతి ఉక్తశ్రుతిప్రామాణ్యాత్ ॥

అథవా, కళ్యాణశైలః మహామేరుః నిలయం గృహం యస్యాః సా తథా; సుమేరుమధ్యశృంగస్థేత్యర్థః ॥ ఓం కళ్యాణశైలనిలయాయై నమః ॥ 4

5. శం.భా. : కమనీయా! పరమానంద స్వరూపత్వే పరమ ప్రేమాస్పదా, 'కోహ్యేవాన్యాత్ కః ప్రాణ్యాత్। యదేష ఆకాశ ఆనందో నస్యాత్' ఇతి శ్రుతేః। సుఖస్య మనోహరత్వేన సర్వేష్వావిషయత్వవత్ మాయావృతానాం సుఖప్రాపకత్వేన

కస్మిన్ ప్రతిష్ఠితః' యను శ్రుతి పరమేశ్వరుడు స్వీయ మహిమయందే శక్తియందే ప్రతిష్ఠితుడై యున్నాడని చెప్పుచున్నది. అదియునుగాక, దేవదత్తుడు తనయందు స్వయముగ స్వస్వరూపమున ఉన్నాడను లౌకిక ప్రయోగము కూడ కన్పట్టుచున్నది. శ్రుతిప్రమాణము, లౌకిక ప్రయోగముల వలన దేవి స్వస్వరూపమందు తానుగా నుండుట యుక్తిసహజమే యని తెలియ వలయును. కళ్యాణమే శైలము (పర్వతము) వలె ఘనీభూతమై యున్నదిగాన, కళ్యాణ శైలము, కళ్యాణశైల మనగా ఆనందమయకోశము. కళ్యాణశైలము, అనగా ఆనందమయకోశము సహజ నివాస స్థానముగా గల దేవి యని బహువ్రీహి సమాసము చెప్పుటలో విరోధ మేమియు లేదు. "బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా' యను శ్రుతి యిందుకు ప్రమాణము.

అథవా, కళ్యాణశైలమనగా మహామేరువు (బంగారుకొండ) మహామేరువు నివాసగృహముగా గల దేవి 'కళ్యాణశైలనిలయా' యను నామముతో నొప్పారుచుండును. శ్రీలలితాసహస్రనామములలో 'సుమేరుమధ్యశృంగస్థా' యను నామముతో పరాభట్టారిక సంకీర్తింపబడినది.

6. కలావతీ - కలావత్యై నమః

స్వస్వేష్టదేవతా సుప్రీత్యతిశయేన తత్పూజాదౌప్రవర్తతాం తత్ఫలదానేన మనోహరత్వాద్వాకమనీయా జ్ఞానినా మానందఘనీభావాత్మక సుందరమూర్తి మత్తయా వా కమనీయా ॥ ఓం కమనీయాయై నమః ॥ 5

6. శం.భా. : కలావతీ । కలాః శిరఃపాణ్యాద్యవయవాః, చతుష్షష్టికలాః విద్యారూపా వా, చంద్రకలా వా, భక్తధ్యానాయ అస్యాః సంతీతి కలావతీ॥ ఓం కలావత్యై నమః॥ 6

5. తెలుగు : శ్రీ త్రిపురసుందరీదేవి పరమానంద స్వరూపము గలదిగాన సర్వప్రాణులకు పరమ ప్రేమాస్పదురాలు. 'కోహ్యేవాన్యాత్ కః ప్రాణ్యాత్' అనుచు శ్రుతి కారణాకాశమందు, అనగా హృదయాకాశమందు ఈ యానంద ఘనస్వరూపము లేనియెడల, ఏప్రాణి ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు చేయగలదు, జీవించగల' డని చెప్పుట వలన దేవి పరమానంద స్వరూపిణి, జీవనప్రదాయిని యని తెలియుచున్నది. ఆమె సుఖస్వరూపిణి గాన మనస్సు నాకర్షించును, ఆ జనని సర్వేచ్ఛావిషయభూతురాలు. మాయావృతులైన జీవులకు ఆమె సుఖము కలుగజేయును. సర్వజీవులకు తమ యిష్టదేవతలయందు అధికప్రీతి యుండుట వలన తద్దేవీధ్యాన, పూజాదులందు ప్రవర్తించు భక్తులకు వాంఛితార్థముల నొసగును. అందువలన, ఆమెయందు మనోహరత్వ మను ధర్మమున్నది. కావున ఆ జగన్మాతకు 'కమనీయా' యను నామ మన్వర్థము.

అథవా, జ్ఞానులకు ఆనందఘనమైన సుందరరూపము గలదగుటచేత గూడ, దేవి 'కమనీయా' యను నామముచే స్తవనీయు రాలగుచున్నది.

6. తెలుగు : కళలనగా శిరస్సు, చేతులు, పాదములు మున్నగునట్టి యవయవములు, లేక అరువది నాలుగు కళలు, లేక విద్యారూపములు, అథవా, యోగులు తమ సమాధిస్థితి యందు దర్శించునట్టి చంద్రకళలు -

శ్లో॥ కమలాక్షీ కల్మషఘ్నీ కరుణామృతసాగరా ।
కదంబకాననావాసా కదంబకుసుమప్రియా ॥ 2

7. కమలాక్షీ - కమలాక్ష్యై నమః

8. కల్మషఘ్నీ - కల్మషఘ్న్యై నమః

---

7. శం.భా. : కమలే ఇవ అక్షిణీ యస్యాః సా తథా । కమలాయాః లక్ష్మ్యాః అక్షిశబ్దేన తన్నిమిత్తంజ్ఞానం లక్ష్యతే విషయ తాసంబంధేన తద్వతీతి వా । కమలాయాః ఐహికాముష్మికశ్రియః హేతుభూతే అక్షిణీ యస్యాః సా ఇతి స్వకీయేక్షణమాత్రేణ మహదైశ్వర్య ప్రాపికేతి భావః ॥ ఓం కమలాక్ష్యై నమః ॥ 7

8. శం.భా.: కల్మషాని పాపాని హంతి నాశయతీతి కల్మషఘ్నీ, "అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి" ఇతి భగవద్వచనాత్ ।

ఇవి భక్త ధ్యానసాధనములుగా, ఈ దేవియందు గలవుగాన, జగన్మాత 'కళావతీ' యను నామముచే ప్రసిద్ధి నొందినది.

7. **తెలుగు:** కమలముల వంటి కనులు గలదిగాన, పరాదేవి 'కమలాక్షీ' యను నామముతో కీర్తనీయురాలగు చున్నది.

కమలాక్షి యనగా లక్ష్మీదేవి యొక్క కన్ను, ఇచట అక్షి శబ్దముచేత తన్నిమిత్తకమైన జ్ఞానము లక్షణావృత్తి ద్వారా విషయతా సంబంధము వలన లక్షితమగుచున్నది. అనగా, నేత్రమునకు విషయము జ్ఞానము, విషయి నేత్రము. కావున విషయవిషయితాసంబంధముతో జ్ఞానము పరిలక్షిత మగుచున్నది. ఆ కారణముచేత కమలాక్షి యనగా జ్ఞానవతి పరమేశ్వరితాదృశ జ్ఞాన స్వరూపిణిగాన, 'కమలాక్షీ' యని కీర్తింపబడుచున్నది.

అథవా, లక్ష్మీదేవి యొక్క నేత్రములు ఐహికఆముష్మిక సంపదలకు హేతుభూతములు. ఆమె తన క్రీగంటి చూపుచేతనే భక్తులకు మహదైశ్వర్యమును అనగా ఇహ లోక సంపదయే గాక, బ్రహ్మాత్మ జ్ఞానరూపమైన ఆముష్మిక

అథవా, వేదాంత మహావాక్యజన్య సాక్షాత్కార రూప బ్రహ్మవిద్యా, "జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా" ఇతి స్మృతేః, న, "పాపగ్ం శ్లోకగ్ం శృణోతి" ఇతి శ్రుతేశ్చ ॥ ఓం కల్మషఘ్న్యై నమః ॥ 8

సంపదను ప్రసాదించునని భావము. ఆ పరమేశ్వరి, సకామనయా ఉపాసించు వారలకు ఐహిక సంపదలనిచ్చును; నిష్కామనయా ధ్యానించు భక్తులకు అద్వయ బ్రహ్మానందరూపఫలము నొసగునని తాత్పర్యము.

8. ఆం.వి.: కల్మషము లనగా పాపములు. వానినెల్ల నశింపజేయునది గాన, 'కల్మషఘ్ని' యను నామము పరమేశ్వరి యందన్వర్థము, 'అహం త్వా సర్వపాపేభ్యః' యనుచు గీతలో శ్రీకృష్ణభగవానుడు 'నేను నిన్ను సర్వపాప విముక్తుని గావించెద'' నని యభయ మిచ్చి యున్నాడు. దేవి వైష్ణవీ శక్తి యగుటచే సర్వపాపవిమోచకత్వరూప ధర్మము పరమేశ్వరి యందు గూడ సంగతమే.

అథవా ఆ జగన్మాత తత్త్వమస్యాది వేదాంత మహా వాక్య శ్రవణ మననాదుల వలన గలిగెడి యపరోక్ష సాక్షాత్కారరూప బ్రహ్మవిద్యా స్వరూపము గలది యనియు చెప్పవచ్చును. బ్రహ్మాపరోక్ష సాక్షాత్కారము నొందిన జ్ఞాన నిష్ఠులకు కల్మషము లనునవి యుండనే యుండవు. "జ్ఞానాగ్ని స్సర్వకర్మాణి'' యను స్మృతి వచనము వలన 'జ్ఞానాగ్ని చేత సర్వకర్మలు, తత్ఫలములు భస్మీభూతలములగు'నని తెలియుచున్నది. ఇంతియేగాదు "న సపాపగ్ం శ్లోకగ్ం శృణోతి'' యనుచు 'సచ్చిదానందాద్వితీయ బ్రహ్మాపరోక్షానుభూతి నొందిన 'జ్ఞాని పాపవార్తను కూడా విన'దని శ్రుతి ఘంటాపథముగా చెప్పుచున్నది. కావున, పరాదేవి అహంకార మమకారాదులను, కామక్రోధాదులను, అవిద్యాకామకర్మలను దూరాపాస్త మొనర్చి, భక్తుని శుద్ధబ్రహ్మ విద్యా స్వరూపునిగా జేయునది యగుటచే 'కల్మషఘ్ని' యను నామముతో ఆమె యొక్క గుణగానము చేయబడుచున్నది.

9. కరుణామృతసాగరా - కరుణామృతసాగరాయై నమః

9. శం.భా.: కరుణామృతసాగరా। కరుణయా కృపయా జాతం యదమృతం మోక్షరూపం తస్య సాగరా। యథా అమృతసముద్రః స్వయ మమృతస్వరూపః సన్ అన్యానపి లోకాన్ అమృతపాయి మేఘాద్విముక్తామృతేన సంజీవయతి, తథా "బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి", "బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమ్" ఇత్యాది శ్రుత్యా స్వయ మమృతస్వరూపా సతీ। "లభతే చ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హితాన్" ఇతి భగవద్వచనేన తత్తదధికారికృత కర్మోపాసనాదిఫలస్య దేవతా ప్రాపణీయస్య సంప్రాప్తౌ తత్తదధికారిణాం తత్త త్ఫలం స్థిత మితి సంభావ్యత ఇతి సాగరోపమా। అమృత వత్సర్వ సంజీవనీ కరుణామృతస్య అభిన్నాశ్రయత్వాత్ సాగరాః, కరుణా చ భక్తవిషయక పరిపాల్యతాబుద్ధిః।

9. **తెలుగు** : పరమేశ్వరీకృప వలన మోక్షరూపమైన ఏ యమృతము జనించునో, ఆ యమృతసాగరము వలె అనంతమైన స్వరూపము గలదిగాన; ఆ జనని 'కరుణామృత సాగరా' యని భక్తులచే స్తుతింపబడుచున్నది. అమృత సాగరము క్షీరసాగరము తానమృత స్వరూపమై యుండును; ఆ యమృతసాగరామృతమును (జలమును) గ్రావిన మేఘములు తిరిగి అమృతమునే (జలమునే) వర్షించును. అట్టి యమృతముచేత నితర లోకములను సైతము ఆ యమృతసాగరము జీవింపజేయును. ఆ రీతిగనే యా తల్లి "బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి" - బ్రహ్మను దెలిసినవాడు బ్రహ్మయే యగును. "బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమ్" - బ్రహ్మవేత్త పరమైన స్థితిని పొందుచున్నాడు' - అను శ్రుతివచనానుసారము స్వయముగా నమృత స్వరూపిణియై మోక్షస్వరూపిణియై విరాజిల్లుచున్నది. "లభతే చ తతఃకామాన్" 'విహితములు, హితకరములు నయిన కోరికలన్నియు నాచేతనే భక్తులకు ఫలప్రదము లగుచున్నవి' అను భగవద్వచనము ననుసరించి, ఆయా యధికారులచే అనుష్ఠింపబడిన కర్మోపాసనాది ఫలము దేవతాప్రాపణీయము; తత్ప్రాప్తియందు తత్తదధికారుల యొక్క యా యా భిన్నఫలములు గలవని

యద్వా కరుణయా కృపయా అమృతాః శాశ్వత కీర్తిమత్త్వేన బ్రహ్మాదిలోకం గతాః సాగరాః సగరరాజ వంశ్యాః యస్యాః సా తథా;

యద్వా, కరుణయా దయయా హేతునా అమృతాయ ప్రాప్తః సాగరః సముద్రో యథా భాగీరథీ కరుణామృత సాగరా ॥ ఓం కరుణామృతసాగరాయై నమః ॥ 9

భావింపబడుచున్నందున ఆ దేవి సాగరముతో పోల్చబడినది. సాగరము స్వస్వరూపమున ఉండి అన్యలోకములకు మేఘము ద్వారా ప్రాణసంధాయక మగుచున్నది. అటులనే పరమేశ్వరి స్వయముగ అమృత స్వరూపిణియై, తదమృతపానేచ్ఛ (మోక్షేచ్ఛ) గల యుపాసకులకు అధికార భేదము ననుసరించి తత్తత్కర్మోపాసనాది అనంత ఫలముల నొసంగుచు తత్ఫల స్వరూపిణియై యున్నది.

సాగరములు కరుణకు, అమృతమునకు నభిన్నాశ్రయము లగుటవలన ఆ దేవి కరుణామృతసాగరయై అమృతమువలె సర్వ జీవుల సంజీవనహేతుభూత యగుటచే, ఈ నామము ఆమె యందన్వర్థము -

పక్షాంతరమున, తన కృప వలన అమృతులయిన - శాశ్వత కీర్తి గలిగి బ్రహ్మాదిలోకములకు పోయిన సగరరాజ వంశీయులు (సగరరాజపుత్రులు) కలదిగాన తల్లి కరుణామృత సాగర. కరుణ యనగా భక్తులను పాలించ (రక్షించ) వలెననెడి బుద్ధి.

అథవా, భగీరథుని వలన సాగరము అమృతమును - జలమును పొందినదిగాన ఆమె భాగీరథి. భాగీరథికి (స్వర్గంగకు) దేవికి అభేదము చెప్పబడినది. భాగీరథివలె పరమేశ్వరి సర్వ జీవులను పవిత్రమొనర్చి బ్రహ్మాది లోకప్రాప్తిరూపఫలము నొసగునదిగాన పరాదేవి కరుణామృతసాగర యను నామముతో వ్యవహరింపబడుచున్నదని భావము.

శ్లో॥ కందర్పవిద్యా కందర్ప జనకాపాంగవీక్షణా ।
కర్పూరవీటీకాసౌరభ్య కల్లోలితకకుప్తటా ॥ 3

10. కదంబకాననావాసా - కదంబకాననావాసాయై నమః

11. కదంబ కుసుమప్రియా-కదంబకుసుమప్రియాయై నమః

12. కందర్ప విద్యా - కందర్పవిద్యాయై నమః

---

10. శం.భా.: కదంబకాననావాసా । కదంబనామక కల్ప వృక్షయుక్తం యత్కాననం వనం తత్ర గృహం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం కదంబకాననావాసాయై నమః ॥ 10

11. శం.భా.: కదంబకుసుమప్రియా । కదంబానాం కుసుమాని 'కదంబకుసుమాని, తేషు ప్రియా ప్రీతిమతీతి యావత్ యద్యపి ప్రియశబ్దః ప్రీతివిషయవాచకః తథాఽపి కుసుమజన్య ప్రీతేరభావేన తద్విషయతాయాః వక్తు మశక్యత్వాత్ తథోక్తమ్ ॥ ఓం కదంబకుసుమప్రియాయై నమః ॥ 11

12. శం.భా.: కందర్పవిద్యా । కందర్పస్య విద్యా తన్నిష్ఠ ప్రత్యగ్బ్రహ్మైక్యజ్ఞాన మిత్యర్థః । అథవా, విద్యాప్రాపకత్వాత్ తద్దృష్ట మూలమంత్రవర్ణసముదాయో

---

10. తెలుగు : కదంబనామము (కడిమచెట్టు యను పేరు, తో బఱగు కల్పవృక్షములతో నిండిన వనమందు నివాస గృహము గలదిగాన, మహాత్రిపుర సుందరిని 'కదంబకాననావాసా' యను నామముతో భక్తజనులు స్తుతింతురు. కల్పవృక్ష వనాంతరవాసిని యగుటచేత పరమేశ్వరి, ఉపాసకుల మనోరథముల నీడేర్చగల సామర్థ్యము కలదని భావము.

11. తెలుగు : కదంబకుసుమములందు ప్రేమగలది. గావున దేవి 'కదంబకుసుమప్రియా' యని కీర్తింపబడుచున్నది. ప్రియ శబ్దము ప్రేమకు విషయమైన వస్తువును జెప్పినను, దానియందు కుసుమజన్యమైన ప్రేమ లేనందున, తద్విషయత్వమును (దేవి విషయముగా గలిగియుండుటను)

13. కందర్పజనకాపాంగ వీక్షణా - కందర్పజనకాపాంగవీక్షణాయై నమః

విద్యేత్యుచ్యతే వేదవాక్యేషు ఉపనిషత్పదవత్ । తద్వాచ్యార్థత్వాత్ తథా దేవీ సూచ్యతే ॥ ఓం కందర్ప విద్యాయై నమః ॥ 12

13. శం.భా.: కందర్పజనకాపాంగవీక్షణా । అపాంగాభ్యాం వీక్షణం అపాంగవీక్షణమ్, ఈషద్దర్శనమితి యావత్ । కందర్పస్య జనకం అపాంగవీక్షణం యస్యాః సా । అనేన నామ్నా యేషాం జడానామపి కురూపిణాం జనానాముపరి

జెప్పుట యుక్తము గాదు. ఏలన, కుసుమము జడముగాన, దేవి యా కుసుమములకు విషయము కాజాలదు. కావున, కదంబకుసుమములందే యమ్మవారికి ప్రేమ గలదని చెప్పబడినదని యెఱుంగవలెను.

12. తెలుగు : కందర్పు డనగా మన్మథుడు; కామరాజు బీజవాచ్యయైన విద్యాస్వరూపిణి గాన, పరమేశ్వరి 'కందర్ప విద్యా' యనుచు స్తవనీయురాలగుచున్నది. 'నేతి నేతి' యను వాక్యములచేత దృశ్యమాన ప్రకృతితత్త్వములను నిరసించిన తరువాత, సచ్చిదానందఘనమైన బ్రహ్మ, ప్రత్యగ్ బ్రహ్మ యిరువురును మిగిలి యుందురు. అపుడు కందర్ప విద్యానిష్ఠమైన ప్రత్యగ్ బ్రహ్మాత్మైక్యజ్ఞానముదయించును. కావున, 'కందర్పవిద్యా' యన, బ్రహ్మాత్మైక్య జ్ఞానస్వరూపిణి యని భావము. బ్రహ్మవిద్యా ప్రాపకయగుట వలన, కామరాజ విద్యామూలమంత్రమందలి వర్ణసముదాయము, వేదవాక్యము లందలి ఉపనిషత్పదము విద్యాపదముచే చెప్పబడినట్లు ఇచట విద్యాపదముచే నభిహితమగుచున్నది. కామరాజు విద్యార్ణ వాచ్యమైన స్వరూపము గలది గాన, పరమేశ్వరి కందర్పవిద్యా అను నామముచే కొనియాడబడుచున్నది.

13. తెలుగు : మన్మథభావమును కలిగించు అపాంగవీక్షణము క్రీగంటి చూపు గలది గావున ఆ పరమేశ్వరి కందర్పజనకాపాంగవీక్షణా యను నామమున బరుగుచున్నది. ఆ తల్లి క్రీగంటిచూపు అంతటి జగన్మోహన

సకృదీషద్వీక్షణ మభిజాయతే, తే కందర్పవత్ రూప యౌవన సామర్థ్యలక్ష్మీభాజో భవంతీతి ధ్వనితమ్ ।

యద్వా, కందర్పస్య జనకః శ్రీనారాయణః సః యస్యాః అపాంగవీక్షణే ఈషద్భ్రూవల్లీచలనే వర్తతే, యస్యాః ఆజ్ఞామాత్రవశ్యతయా మహావిష్ణుః జగద్రక్షాది కార్యం కరోతి సా తథా ఇతి ।

అథవా, కందర్పజనకా మహాలక్ష్మీః యస్యాః అపాంగ వీక్షణే ప్రేర్యతయా వర్తతే సా తథా।

కందర్పస్య మన్మథస్య జనకాః ఉత్పాదకాః స్రక్చందనాది భోగ్యవిషయాః తే యస్యాః అపాంగవీక్షణాత్ భవంతి సా తథా ।

మైనదని భావము. జడులు, కురూపులపైనను ఆమె అపాంగవీక్షణము ఒక్కమారు ప్రసరించినంతనే వారు మన్మథునివలె రూప, యౌవన, సామర్థ్య, సంపదలకు పాత్రులగుదురని యీ నామముచేత వ్యంజితమగుచున్నది.

అథవా, మన్మథుని తండ్రి యగు శ్రీమన్నారాయణుడు పరమేశ్వరి యొక్క అతి సూక్ష్మ భ్రూవల్లీస్పందము (కనుబొమ ముడి యొక్క కదలిక) ననుసరించి తత్సూచిత కార్యనిర్వహణము నందు ప్రవర్తించుచుండును; ఆ పరాదేవి యొక్క యాజ్ఞకు వశవర్తియై శ్రీమహావిష్ణువు జగద్రక్షణాది కార్యములను నిర్వర్తించు చుండును గాన, ఆ దేవి, పై నామముచే స్తవనీయ యగుచున్నది. యద్వా, మన్మథుని తల్లియగు మహాలక్ష్మి యా పరమేశ్వరి యొక్క క్రీగంటి చూపునందు దివ్యభావ ప్రేరణ సమర్థయై యొప్పారుచుండును గాన, ఈ నామము పరాభట్టారిక యందన్వర్థము.

పక్షాంతరమున, దేవియొక్క అపాంగవీక్షణము వలన స్రక్ (పూలమాల) చందనాది భోగ్యవస్తువులు మన్మథ (కామ) భావజనకములుగా నగుచున్నవి గాన, పరమేశ్వరి యీ నామముచే కీర్తనీయ యగుచున్నది.

కాక, యీ రీతిగను జెప్పికొనవచ్చును - చంద్రుడు శ్రీదేవీవామనేత్రము (ఎడమ కన్ను) గా ప్రసిద్ధము. కావున, దేవీ వామనేత్రాపాంగవీక్షణము చంద్రిక

14. కర్పూరవీటీ సౌరభ్య కల్లోలితకకుప్తటా - కర్పూరవీటీ సౌరభ్య కల్లోలితకకుప్తటాయై నమః

అథవా, చంద్రస్య వామనేత్రతయా అపాంగవీక్షణం చంద్రికోచ్యతే, కందర్పజనకం అపాంగవీక్షణం చంద్రికోచ్యతే । కందర్పజనకం అపాంగవీక్షణం యస్యాః సా తథా కందర్పజనకాశబ్దేన లక్ష్మీనివాసకమలం లక్ష్యతే, తద్వత్ అపాంగం కమలాక్షీత్యర్థః, తన్నిరూపిత వీక్షణం లోకసంజీవనం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం కందర్పజనకాపాంగ వీక్షణాయై నమః ॥ *13*

శం.భా.: కర్పూరవీటి సౌరభ్యకల్లోలిత కకుప్తటా । కర్పూరయుక్తాశ్చ తాః వీటయశ్చ తాంబూలకబలాని తాసాం సౌరభ్యం సౌగంధ్యం తైః కల్లోలితాని

(వెన్నెల) యని చెప్పబడును. దేవియొక్క అపాంగవీక్షణము (క్రీగంటిచూపు) కామభావోత్పాదన సమర్థ మగుటచేత ఆమె యీ నామముచే సంకీర్తితయై వెలుగొందుచున్నది. 'కందర్పజనకా' యను స్త్రీలింగశబ్దము చేత లక్ష్మీనివాస స్థానమైన పద్మము లక్షణయా వ్యంజితమవుచున్నది. దేవియొక్క క్రీగంటి చూపు కమలములవలె లోకాతిశాయి సౌందర్యము గలది; ఆమె కమలముల వంటి నేత్రములుగలది యని భావము. ఆ దేవి యొక్క దయాపూర్ణమైన అపాంగవీక్షణము సోకనిచో లోకములకు మనుగడయే లేదు. కావున, రాజరాజేశ్వరి 'కందర్పజనకాపాంగవీక్షణా' యను నామముతో విరాజిల్లుచున్నది.

14. తెలుగు : శ్రీమద్రాజరాజేశ్వరి ముఖము తాంబూలరాగరంజితమై యుండును. ఆ తాంబూలకబళములు పచ్చకప్పురపు పలుకులతో నిండి యున్నవి. అట్టితాంబూల కబళములచేత దిశాంచలప్రదేశములు నిరంతరము సుగంధ వాసితములుగా నొనర్చబడుచుండును. దేవియొక్క తాంబూల పూరిత ముఖసుగంధముచేత సమస్త ప్రపంచము సురభిళముగా జేయబడు చున్నదని స్వరూపాతిశయోక్తిగా నిట వర్ణితము. ఆమెయొక్క సౌగంధ్యముచేత

శ్లో॥ కలిదోషహరా కంజ । లోచనా కమ్రవిగ్రహా ।
కర్మాదిసాక్షిణీ కార । యిత్రీ కర్మఫలప్రదా ॥ 4

15. కలిదోషహరా - కలిదోషహరాయై నమః

అసకృత్పరిమళితాని కకుభాం దిశాం తటాని ప్రదేశాః యస్యాః సా । ముఖవాసిత పరిమళేన జగన్మాత్రం సురభీకృత మితి స్వరూపాతిశయోక్తిః అస్మిన్నామ్ని వ్యజ్యతే, మహారాజభోగవతీత్యర్థః ॥ ఓం కర్పూరవీటీ సౌరభ్యకల్లోలిత కకుప్తటాయై నమః ॥ 14

శం.భా.: కలేః నింద్యాః జాయమానానాం పురుషాణాం జన్మమాత్రేణ యే దోషాః పాపాని ఆయాంతి, తాన్ దృష్టా శ్రుతా కీర్తితా సంస్తుతా పూజితా ధ్యాతా సతీ హరతీతి తథా । కలేః అన్యోన్యవాదినాం కలహాత్ తత్తన్మతాభినివేశాత్

తాంబూలమునకు పరిమళమబ్బుచున్నదని భావము. ఏలన, ఈ చరాచరసృష్టిలో తద్భిన్నమైన పదార్థ మనునది యేదియులేదు. కర్పూరవీటి పరిమళము సైతము దేవీముఖచర్వణము వలననే కలిగినది గాని, మఱొండు కాదు. కావున భక్తులు 'కర్పూరవీటీసౌరభ్య కల్లోలిత కకుప్తటా' యనుచు ఆ దేవియొక్క మహిమాతిశాయిత్వ సంకీర్తనము చేయుదురు.

15. తెలుగు : జనన మందుచున్న పురుషులకు - అనగా నుపాధిని ధరించుచున్న జీవులకు నింద్యమైన కలివలన పుట్టుకతోనే యనేక దోషములు - పాపములు సంక్రమించు చుండును; అట్టి పాపములను చూచిన, వినిన దేవి, భక్తులచే గుణసంకీర్తన చేయబడి, స్తుతింపబడి, పూజింపబడి, ధ్యానింప బడినదై యా దోషములను - పాపములను హరించునది గాన, 'కలిదోషహరా' యను నామముచేత స్తవనీయ యగుచున్నది. కలి ప్రభావముచేత పరస్పరము వివాదము చేయువారి కలహము వలన, ఆయా యభిప్రాయములయందు మిక్కిలి యభినివేశము (పట్టుదల) గల వ్యక్తుల వలన అనేక దోషములు - పాపములు సంభవించు చుండును; ఇవియే కలిదోషములు. ఇవి పరబ్రహ్మ యొక్క అస్తిత్వనాస్తిత్వ విచార రూపములు.

16. కంజలోచనా - కంజలోచనాయై నమః

జాయమానా యే దోషాః పరబ్రహ్మవిషయే అస్తిత్వ నాస్తిత్వ దేహాదివ్యతిరిక్తత్వ భిన్నత్వాభిన్నత్వ గుణిత్వాదిసాధక యుక్త్యాభాస తదనుగుణసంమత్యాభాస శ్రుతితాత్పర్య విఘటనాన్యథాకరణ దురాగ్రహజన్య కామక్రోధ పరుషపరవశ క్రియమాణ నిందాఽసహమానరూపా బహువిధా దోషాః, తా నద్వైత బ్రహ్మజ్ఞాన సాధన ముక్తిరూపేణ హరతీతి కలిదోషహరా ॥ఓం కలిదోషహరాయై నమః॥ 15

16. శం.భా.: కంజలోచనా । కేభ్యః జాయంత ఇతి కంజాని. కంజశబ్దేన అరవింద నీలోత్పలాని లక్ష్యంతే, తద్వల్లోచనే యస్యాః సా తథా ।

అథవా, కంజం బ్రహ్మాండమ్ । "అయం పూర్వ మపః సృష్ట్వా తాసు వీర్య మపాసృజత్ తదండ మభవద్ధైమమ్" ఇతి వచనాత్ కంజాని అనేకకోటి బ్రహ్మాండాని లోచనయోః లోచనకృత వీక్షణాత్ యస్యాః సా తథా, "సేయం దేవతైక్షత" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం కంజలోచనాయై నమః ॥ 16

ఆ పరబ్రహ్మ దేహేంద్రియాది సహితము, దేహేంద్రియాదివ్యతిరిక్తమని దేహముకంటె భిన్నము, అభిన్నమనియు, సగుణము, నిర్గుణమనియు జెప్పుటకు యుక్త్యాభాసలు, ఆ యుక్త్యాభాసల కనుగుణములైన సంమతుల (అంగీకారముల) వలె గన్పట్టు శ్రుతి వాక్యముల తాత్పర్యమును విఘటనము, అన్యథాకరణము చేయుట (ఉన్నదానిని మఱియొక రీతిగ సమన్వయించుట) దురాగ్రహము (మొండి పట్టుదల) వలన కలుగునట్టి కామ, క్రోధములచేత నొడలు తెలియక చేయుబడు పరుషములైన నిందలను సహించలేకపోవుట మున్నగు బహువిధ కలిదోషములు; అద్వైత బ్రహ్మజ్ఞానము - ప్రత్యగ్బ్రహ్మైక్యజ్ఞానము సాధనముగా గల మోక్షము ద్వారా యా దోషములను హరించు సామర్థ్యము, గలదగుటచేత దేవికి 'కలిదోషహరా' యను నామ మన్వర్థము.

16. తెలుగు : జలముల నుండి పుట్టినవిగాన కంజము లనబడును. కంజ శబ్దముచేత పద్మములు, నీలోత్పలములు (నల్ల కలువలు) లక్షణావృత్తిచే

17. కమ్రవిగ్రహా - కమ్రవిగ్రహాయై నమః

17. శం.భా.: కమ్రవిగ్రహా । కమ్రః అతిమనోజ్ఞః గాంభీర్య ధైర్య మాధుర్యాది బహుగుణోదితత్వాత్, విగ్రహః మూర్తిః యస్యాః సా తథా, "ఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఆనందస్వరూపత్వాద్వాకమ్రవిగ్రహా; లలితారూపేత్యర్థః ॥ ఓం కమ్రవిగ్రహాయై నమః ॥ **17**

జెప్పబడును. కమలములు, నీలోత్పలములవంటి విశాలనేత్రములు గలది గాన, పరాదేవత కంజలోచనా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

అథవా, కంజమనగా బ్రహ్మాండము, ఈ బ్రహ్మాండము జలము నుండియే యావిర్భవించినది. "అయం పూర్వమపః సృష్ట్వా" యను శ్రుతి వచనము వలన 'సృష్టికర్తయగు మాయా శబలిత బ్రహ్మ మొదట జలసృష్టిని చేసెను. తరువాత తజ్జల మందు తన వీర్యమును (తేజస్సును) విడచెను. ఆ వీర్యము సహస్రాంశుసమ ప్రభాదీప్తమైన బంగారు గ్రుడ్డు ఆయెను. అని తెలియుచున్నది. సువర్ణవికారమైన ఆ యండమే బ్రహ్మాండమని తెలియవలెను. ఏతాదృశములైన అనేక కోటి బ్రహ్మాండములు శ్రీమత్త్రిపుర సుందరీ నేత్ర వీక్షణ ప్రసారముల వలన సృష్టము లగుచున్నవి గాన, ఆ దేవి 'కంజలోచనా' యని చెప్పబడుచున్నది. "సేయం దేవతైక్షత" యను శ్రుతివచనము ఉక్తవివరణమునకు ప్రమాణమని తెలియనగును.

17. తెలుగు : గాంభీర్య ధైర్య మాధుర్యాది బహుగుణోపేతమై యావిర్భవించుట వలన, అతి మనోజ్ఞమైన మూర్తి (ఆకారవిశేషము) గలదిగాన, దేవి 'కమ్రవిగ్రహా' యను నామముతో నారాధింపబడుచున్నది. "ఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి" అని శ్రుతివచనము. ఏ మోక్షము ఆనంద స్వరూపముగా వెలుగొందుచున్నదో, తదానంద రూపిణియే పరమేశ్వరి యని భావము. కావుననే యామె లలితా స్వరూపిణి.

విశేషాలు : "లోకా నతీత్య లలతేఽతితరాం శోభత ఇతి లలితా"

18. కర్మాదిసాక్షిణీ - కర్మాదిసాక్షిణ్యై నమః

18. శం.భా.: కర్మాదిసాక్షిణీ । కర్మ ఆదిః యేషాం తాని కర్మాదీని ఉపాసనా యోగ శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనాని । తేషాం సాక్షిణీ అసంబంధీ ద్రష్ట్రీ, "సాక్షీ చేతా" ఇతి శ్రుతేః ।

అథవా, కర్మాదయః సాక్షిభూతాః జీవనిష్ఠాః తదనాశ్రయతయా ఆత్మదర్శనసాధనాని సృజ్యమాన జగదుపాదానభూతాని యస్యాః సా తథా ॥ ఓం కర్మాది సాక్షిణ్యై నమః 18

అను వచనము ననుసరించి పరమేశ్వరి సర్వలోకాతిశాయి సౌందర్యమూర్తి గావున 'లలితా' యని ప్రస్తుతింపబడుచున్నదని తెలియును. లలితాపరమేశ్వరి ఉపాసకుల యొక్క స్వాత్మస్వరూపిణియే. "సదానందపూర్ణః స్వాత్మైవ పరదేవతా లలితా" యను వచనము పరదేవతయగు లలితా పరాభట్టారిక సదానందపూర్ణమైనది, బ్రహ్మానందరూపిణి ఆత్మస్వరూపిణియని చెప్పుచున్నది.

18. తెలుగు : కర్మాదులకనగా, వైదిక కర్మానుష్ఠానము, ఉపాసనము యోగాభ్యాసము, వేదాంత మహావాక్యశ్రవణ, మనన నిదిధ్యాసనాదులకు సాక్షిభూతయై, అనగా సంగరహితముగ జూచునదై వర్తిలుచుండును గావున, పరమేశ్వరి 'కర్మాదిసాక్షిణీ' యను స్వస్వరూప పరిచాయక నామముతో విరాజిల్లు చుండును. "సాక్షీ చేతా" యను శ్రుతివచనము చిచ్ఛక్తి యగు పరమేశ్వరి సాక్షిమాత్ర, చైతన్యస్వరూపిణి యని చెప్పుచున్నది.

అథవా, సాక్షిమాత్రములు, జీవనిష్ఠములు నయిన కర్మాదులు తత్ఫలాభిసంధి రహితములగుట వలన, అవి ఆత్మ దర్శన సాధనములు, అనగా స్వరూప సాక్షాత్కార సాధనములు సృజ్యమాన జగత్తుకు ఉపాదాన భూతములుగా గలదగుట వలన ఆ జగన్మాత 'కర్మాదిసాక్షిణీ' యని సంకీర్తిత యగుచున్నది.

19. కారయిత్రీ - కారయిత్ర్యై నమః

19. శం.భా.: కారయిత్రీ । కారయితృత్వం నామ కుర్విత్యా జ్ఞాపయితృత్వం జాయమాన కార్యగోచర కృత్యుత్పత్తి హేతు కర్మోద్బోధకత్వరూపలిఙ్లోట్ తవ్యప్రత్యయానాం ధర్మః విధినిష్ఠభావేనేత్యుచ్యతే । తేషాం శబ్దాత్మకతయా జడానాం తథాత్వా సంభవాత్ తదధిష్ఠాన చైతన్యరూపతయా "సర్వే వేదా యత్రైకం భవంతి" ఇతి శ్రుత్యా వేదస్యాత్మా భేదేన స్వప్రకాశకతయా అర్థప్రకాశనద్వారా ప్రామాణ్యావిధీనా మపి వేదైకదేశతయా ప్రేరణరూపత్వాత్ తదధిష్ఠాన చైతన్యాత్మనా కారయతీతి తథా, "ఏష హ్యేవ సాధు కర్మకారయతి" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం కారయిత్ర్యై నమః ॥ 19

19. తెలుగు : కారయితృత్వ మనగా, 'చేయు' మని యాజ్ఞాపించుట. జన్మనెత్తుచున్న జీవుల యొక్క జన్మ యనెడు ఏ కార్యము గలదో తద్గోచరమగు (విషయమగు) కృతియొక్క పుట్టుకకు హేతువైన కర్మను బోధించుట విధి (ఆజ్ఞా) నిష్ఠభావముతో లిఙ్, లోట్, తవ్యప్రత్యయముల ధర్మమని చెప్పబడుచున్నది. లిఙ్, లోట్, తవ్యప్రత్యయములు శబ్దరూపము లగుట వలన, అవి జడములు; జడాత్మకములయిన శబ్దములకు కర్మబోధకత్వమసంభవము. అందువలన, తదధిష్ఠాన చైతన్యము ద్వారా శబ్దములు కర్మబోధక సాధనము లగు చున్నవి. "సర్వే వేదా యత్రైకం భవంతి" - 'నిఖిల వేదములు బ్రహ్మవిషయమున బ్రహ్మాభిన్నములగుచున్నవి' అను శ్రుతివచనానుసారము, వేదమునకు ఆత్మాభేదము చెప్పుటచేత, స్వయంప్రకాశమానమగుటచేత, అర్థప్రకాశనము ద్వారా ప్రామాణ్యావిధి వాక్యములకు గూడ వేదైక దేశత్వము (వేదములో నొక భాగము) ఉండుట వలన చోదన (ప్రేరణ) ధర్మమున్నది. "ఏష హ్యేవ సాధుకర్మ కారయతి" 'ఈ పరబ్రహ్మయే కర్మను చక్కగ జేయించుచున్న' దను శ్రుతిప్రామాణ్యము ననుసరించి పరమేశ్వరి తదధిష్ఠాన చైతన్యాత్మరూపమున జీవులచేత సర్వకర్మలను జేయించు చుండును గాన 'కారయిత్రీ' యను నామము అన్వర్థమై యొప్పారుచున్నది.

20. కర్మఫలప్రదా - కర్మఫలప్రదాయై నమః

20. శం.భా.: కర్మఫలప్రదా । కృతానాం కర్మణాం కాలాంతర భావిఫలప్రదానే అదృష్టం కారణ మితి అనీశ్వర మీమాంసకాదిమతమ్; తన్న । జడానాం సూక్ష్మానా మదృష్టానాం చేతనధర్మ కర్మఫలప్రదాన సామర్థ్యా యోగాత్, కృతానాం కర్మణాం ఫలావశ్యంభావే "కర్మాధ్యక్ష" ఇతి శ్రుతేః, "మయైవ విహితాన్ హితాన్" ఇతి స్మృతేశ్చ, "ఫల మత ఉపపత్తేః" ఇతి న్యాయాచ్చ పరదేవతా కర్మఫలప్రదా ॥ ఓం కర్మఫలప్రదాయై నమః॥ 20

20. తెలుగు : జీవులొనర్చిన పుణ్యాపాపరూపకర్మలకు భావికాలమున ఫలము నొసగుట యందు 'అదృష్టము' కారణమని నిరీశ్వర పూర్వమీమాంసాది శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. కాని, అట్లు చెప్పుట సంగతము కాదు. ఏలన, జడములు, సూక్ష్మములునయిన అదృష్టములకు చేతనధర్మమైన కర్మఫల ప్రదాతృత్వసామర్థ్యము పొసగదు; కావున, జీవులు తామొనర్చిన కర్మలకు ఫలము తప్పనిసరిగా అనుభవించు విషయమున చేతన పురుషుడే కారణము గావలెను. "కర్మాధ్యక్షః" - జీవులు చేయు కర్మలకు పరమేశ్వరుడు అధ్యక్షుడై ఫలము నొసగు' నను శ్రుతివచనము వలన, "మయైవ విహితాన్ హితాన్" - 'నాచేత విహితములైన కర్మఫలములను కర్తయగు జీవుడనుభవించుచున్నా'డను గీతావచనము వలన, "ఫలమత ఉపపత్తేః" - 'పరమేశ్వరుని చైతన్యము వలననే ఫలము లభించుచున్న'దను న్యాయము - బాదరాయణుని సూత్రము వలన, పరమేశ్వరియే కర్మఫలప్రదాత్రి యని తెలియవలెను. కర్మజడముగాన, ఫలప్రాపక సామర్థ్యము దానియందులేదు; శుద్ధ చైతన్యము నిష్క్రియము గాన, దానియందు కర్తృత్వధర్మము లేదు; కావున, పరమేశ్వర నిత్యానపాయిని, చైతన్యస్వరూపిణి (చిచ్ఛక్తి) యైన పరాశక్తియే కర్మఫలప్రదాత్రి యవుచున్నది గాన, ఆ జగన్మాత యందు 'కర్మఫలప్రదా' యను నామ మన్వర్థము.

శ్లో॥ ఏకారరూపా చైకాక్ష । ర్యేకానేకాక్షరాకృతిః ।
ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా । చైకానందచిదాకృతిః ॥ 5

21. ఏకారరూపా - ఏకారరూపాయై నమః

22. ఏకాక్షరీ - ఏకాక్షర్యై నమః

---

21. శం.భా.: ఏకారరూపా । ఏకారః రూపం మంత్ర ద్వితీయావయవ సంజ్ఞాపకం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం ఏకారరూపాయై నమః ॥ 21

22. శం.భా.: ఏకాక్షరీ । ఏకం ముఖ్యం ఈశ్వరోపాధిత్వేన । న క్షరతి ఆత్మజ్ఞానేన వినా ముక్తేః న నశ్యతీ త్యక్షరం కూటస్థశబ్దవాచ్యం మాయా । తత్ప్రతిబింబనిష్ఠ సర్వజ్ఞత్వాద్యాధాయక విశేషణత్వేన అస్యా అస్తీతి ఏకాక్షరీ ।

ఏకం అక్షరం సర్వప్రకృతిత్వా త్పరాపరబ్రహ్మప్రతీకతయా తదుపాసనయా తదుభయప్రాప్తిసాధనత్వేన శబ్దబ్రహ్మరూపలక్షిత లక్షకశబ్దః ప్రణవః అస్యా అస్తీతివా।

---

21. **తెలుగు :** ఏకారము పంచదశీ మంత్రమందలి ద్వితీయ వర్ణమును సూచించును. అట్టి 'ఏ' కారము స్వరూపముగా గలదిగాన, ఆమె 'ఏకారరూపా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

వి శే :- అ + ఇ = వర్ణములు సంయుక్తమైనచో, 'ఏ' అనువర్ణము ఏర్పడును. 'అ, ఇ' వర్ణములు శివశక్తి బోధక బీజములు 'ఏ' బీజము వలన శివశక్తి సామరస్యము వ్యంజిత మవుచున్నది అని గ్రహింపవలెను.

22. **తెలుగు :** మాయావచ్ఛిన్న చైతన్యము ఈశ్వరుడు గాన, ఈశ్వరోపాధిగ మాయ ముఖ్య (ఏక)మైనది, ఆత్మ జ్ఞానము, మోక్షము లభించనంత వఱకు ఆ మాయ నశించదు గాన, ఆమె అక్షర (నాశరహిత) కూటస్థశబ్దవాచ్య. తన్మాయా ప్రతిబింబనిష్ఠములైనట్టి సర్వజ్ఞత్వ, సర్వసాక్షిత్వాది ధర్మములను ప్రతిబింబిత వస్తువు నందు ఆధానము చేయునట్టి విశేష లక్షణము గలదగుటచేత ఆ పరాశక్తి 'ఏకాక్షరీ' నామముతో స్తవనీయ యగుచున్నది.

ఏకః అఖండైకచైతన్యరూపః అక్షరం అనశ్వరః అవినాశీ పరమేశ్వరః అర్ధశరీరత్వేన అస్యా మస్తీతివా ।

ఏకా న్యక్షరాణి మాయాబీజాదీని తదుపాసనాప్రతీక త్వేన అస్యాః సంతీతి వా । "అథ పరా । యయా తదక్షర మధిగమ్యతే" ఇతి శ్రుతేః అఖండాకార వృత్తిప్రతిఫలనయోగ్య చైతన్యరూపతయా తద్వృత్తివ్యాప్తిమాత్రేణ అక్షర పదలక్ష్య చైతన్యం విషయతాసంబంధేన అస్యా అస్తీతి ఏకాక్షరీ । చకారః నిర్గుణబ్రహ్మణో౽పి సగుణబ్రహ్మవిశేషణసద్భావ సముచ్చయపరః సర్వత్రాపి ద్రష్టవ్యః । "సచ్చిన్మయః శివః సాక్షా త్తస్యానందమయీ శివా" ఇతి వచనేన ।

"స్త్రీరూపాం చింతయే ద్దేవీం పుంరూపా మథవేశ్వరీమ్ ।
అథవా నిష్కలం ధ్యాయే త్సచ్చిదానందవిగ్రహమ్ ॥"

ఏకాక్షరమైన ప్రణవము సర్వమునకు మూలము; ఆ ప్రణవము (ఓంకారము) పరాపరబ్రహ్మ లిరువురకును ప్రతీకము; తత్ప్రణవోపాసనచేత, తదుభయవిధ బ్రహ్మప్రాప్తి సాధనత్వము వలన శబ్దబ్రహ్మరూపలక్షితమైన బ్రహ్మకు లక్షకమైన, అనగా వాచకమైన శబ్దము - ప్రణవము ఈమెకు గూడ గలదుగాన, ఈమె 'ఏకాక్షరీ' నామముచే వ్యపదేశ్యు రాలగుచున్నది. పరబ్రహ్మవాచకమైన ప్రణవము పరాశక్తి వాచకముగ గూడ జెప్పుట వలన శక్తిశక్తిమంతుల కిచట అభేదము సూచితమని తెలియవలెను.

మాయాసంబంధము లేని సంపూర్ణ, అద్వయ (ఏక) చైతన్యస్వరూపుడు, అక్షరుడు, నాశరహితుడు నగు పరమేశ్వరుడు అర్ధశరీరియై పరమేశ్వరి యందున్నాడుగాన, ఈమెకు 'ఏకాక్షరీ' యను నామము సర్వథా యుక్తము.

ముఖ్యములైన మాయాబీజాది వర్ణములు, అనగా హ్రీం, క్లీం, శ్రీం మున్నగు బీజాక్షరములు తత్పరాదేవతోపాసనకు ప్రతీకలుగా నుండుట వలన ఆ పరమేశ్వరి 'ఏకాక్షరీ' నామవాచ్య యగుచున్నది. "అథ పరా యయా తదక్షర మధిగమ్యతే" - 'పరాశక్తి యయిన పరావాక్కుచేత అక్షర పరబ్రహ్మతత్త్వము తెలిసికొనబడుచున్న' దను శ్రుతి తాత్పర్యానుసారము

ఇతి స్మృత్యాచ, "త్వం స్త్రీ త్వం పుమాన్" ఇతి శ్వేతాశ్వరోపనిషది ఉపాధికృత నానారూప సంభవోక్తేశ్చ । అత ఏవ "సేయం దేవతైక్షత "ఇత్యాదౌ" తత్సత్యం స ఆత్మా" ఇత్యంతే చ శ్రుతౌ స్త్రీలింగాంతదేవతాదిపదానాం "తత్సత్య" మితి నపుంసాత్మకస్య "స ఆత్మే" తి పుంలింగాత్మక శబ్దస్య ఏకార్థత్వ మవివక్షితో పాధిమత్తయా తత్త్వంపద లక్ష్యార్థస్యైకత్వాత్ । తస్మాత్ తత్త్వంపదలక్ష్యార్థే సర్వేఽపి గుణావర్ణితుం సంభవంతీతి హయగ్రీవేణ అస్యాం త్రిశత్యాం బహవ శ్చకారా ఉపాత్తాః । తేన నయం సర్వేషాం సర్వత్ర న పార్థక్యేన ప్రయోజనాంతరం పశ్యామః । ఓం ఏకాక్షర్యై నమః ॥ 22

పరమేశ్వరి 'ఏకాక్షరి' యగుచున్నది. ఏకాక్షరమైన ప్రణవము పరావాక్ స్వరూపము; తన్నిఃసృతములయినవే సర్వబీజాక్షరములు. సర్వ బీజాక్షరములు అద్వయానంద బ్రహ్మతత్త్వప్రతిపాదకములు గాన, పరావాక్ రూపమున పరాదేవత 'ఏకాక్షరీ' యను నామముతో విరాజిల్లుచున్నది.

అఖండాకారమైన వృత్తియందు ప్రతిబింబించుటకు తగిన చైతన్యస్వరూపము గలదగుటవలన, ఆ వృత్తియందు వ్యాప్తిమాత్రము చేతనే అక్షర (ప్రణవ) పదవాచ్యమైన శుద్ధచైతన్యము విషయతాసంబంధము (పరబ్రహ్మ పరమేశ్వరికి విషయమను భావము)తో ఈమెయందు గలదుగాన, దేవి 'ఏకాక్షరీ' నామముతో స్తుతింపబడుచున్నది.

మూలశ్లోకమున 'ఏకారరూపా చైకాక్షరీ' యని చకార ముచ్చరింపబడినది అటులనే తరువాత గూడ చకారములు గలవు. ఈ చకారము నిర్గుణ పరబ్రహ్మకు గూడ సగుణబ్రహ్మ యొక్క విశేషణ సద్భావ (విశేషణములు కలిగియుండుట) సముచ్చయపరమని సర్వత్ర భావనీయము. "సచ్చిన్మయః శివః" యను వచనము వలన 'శివుడు సాక్షాత్తు సత్యస్వరూపుడు, జ్ఞాన స్వరూపు'డనియు పరమేశ్వరి తదానంద స్వరూపిణియనియు దెలియుచున్నది. "స్త్రీ రూపాంచింతయేద్దేవీం"అనుచు స్మృతివచనము పరదేవతను స్త్రీ రూపముగాను, లేక పుం రూపముగాను ధ్యానింపనగు ననియు, అథవాని ష్కలమైన సచ్చిదానందస్వరూపిణిగా ధ్యానింపవలయునని చెప్పుచున్నది.

23. ఏకానేకాక్షరాకృతిః - ఏకానేకాక్షరాకృతయే నమః

23. శం.భా.: ఏకానేకాక్షరాకృతిః । ఏకస్య ఈశ్వర ప్రతి బింబోపాధితయా శుద్ధసత్త్వప్రధాన మక్షర మజ్ఞానమ్ । అనేకాని మలిన సత్త్వప్రధానతయా జీవోపాధిభూతా న్యక్షరాణి అజ్ఞానాని "మాయా చావిద్యాచ స్వయమేవ భవతి॥ ఇతి శ్రుతేః । ఏకం చానేకాని చ ఏకానేకాని తాని చ అక్షరాణి చ తాని తథా, "మాయాం తు ప్రకృతి" మితి శ్రుతేః । తేష్వాకృతయః ప్రతిబింబాన్యవచ్ఛిన్నాని వా చైతన్యాని ఘటస్థోదకావచ్ఛిన్న ప్రతిబింబితాకాశవత్ యస్యాః సాతథా ।

"త్వం స్త్రీ త్వం పుమాన్" - 'నీవే స్త్రీవి, నీవే పురుషుడవు' అనుచు శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు ఉపాధి (శరీరము)చే నేర్పడిన అనేక రూపములు పరాశక్తికి సంభవములనియు చెప్పుచున్నది. కనుకనే, "సేయం దేవతైక్షత" 'ఆ దేవి పర్యాలోచన చేసెను' అని మొదలిడి, "తత్సత్యం స ఆత్మా" ఆ వస్తువు సత్యము. అతడు ఆత్మ' అని అంతముగా గల శ్రుతి యందు స్త్రీ లింగాంత దేవతావాచకశబ్దములకు, "తత్సత్యమ్" అను నపుంసకాంత శబ్దములకు, "స ఆత్మా" అను పుంలింగాంత పదములకు ఏకార్థత్వము (మూడు లింగములచే బోధ్యమగునట్టి యర్థము ఒకటియే యగుట), ఉపాధికృత భేదము వివక్ష చేయబడకపోవుటవలన, "తత్, త్వం' పదములకు లక్ష్యార్థము ఒకటియే యగుట వలన ఉపపన్నమే, అందువలన తత్త్వం (తత్ + త్వం) పదలక్ష్యార్థమైన పరబ్రహ్మ యందు సమస్త గుణములు వర్ణింప బడుట సంగతమే యని భావించి శ్రీహయగ్రీవస్వామి చేత త్రిశతి యందు అనేక చకారములు గ్రహింపబడినవి. ఆ కారణముచేత మేము సర్వ చకారములకు సర్వత్ర భిన్నమైన మఱియొక ప్రయోజనమును జూచుటలేదు.

23. తెలుగు : ఏకమనగా, ఈశ్వర ప్రతిబింబము ఉపాధిగా గల శుద్ధసత్త్వ ప్రధానము (అన్యగుణ సంస్పర్శరహితము), అక్షరము నయిన అజ్ఞానము, అనగా శుద్ధసత్త్వ ప్రధానమైన మాయ; అనేకము లనగా మలినసత్త్వ ప్రధానము (అన్యగుణ సమ్మేళనముచే సంకరము) లయిన జీవోపాధి

అథవా, ఏకాని చ ప్రణవాద్యాని అనేకాని చ అకారాది క్షకారాంతాని అక్షరాణి వర్ణాః ఆకృతిః స్వరూపం యస్యాః సా, మాతృకాస్వరూపత్వేన వా । "అకారాది క్షకారాంతా మాతృకే త్యభిధీయతే" ఇతి వచనాత్ ।

అథవా, ఏ చ కశ్చ ఏకార కకారౌ తౌ చ ఇతరాణ్యనేకాక్షరాణి చ సర్వం మిలిత్వా పంచదశవర్ణాత్మికా మూలవిద్యా ఆకృతిః స్వరూపం యస్యాః సా, సాక్షితయా ఏకీభూతా అనేకాక్షరేషు ఆకృతిః స్వరూపం శోధిత తత్త్వం పదార్థ సామరస్యాత్మకం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం ఏకానేకాక్షరాకృతయే నమః ॥ 23

భూతములు, అక్షరములయిన అవిద్యలు "మాయా చావిద్యా చ" అనుచు శ్రుతి 'మాయ, అవిద్య - రెండును దేవి తానే యగుచున్న'దని చెప్పుటచేత ఈశ్వరోపాధియైన మాయయు, జీవోపాధియైన అవిద్యయు కలసి ఏకానేకములయినవి. ఏకము, అనేకములునయిన అక్షరములు ఏకానేకాక్షరములు; "మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యాత్" - 'మాయను ప్రకృతిగా తెలియు'మను శ్రుతి వచనము వలన, ఆ ఏకానేకాక్షరములందు ప్రతి బింబములయిన ఆకృతులు గాని, అవచ్ఛిన్న చైతన్యములు గాని, ఘటజలమందు అవచ్ఛిన్నము, ప్రతిబింబితము నయిన ఆకారముండురీతిగ ఈ పరమేశ్వరియందు భిన్నముగాను, అభిన్నముగాను గలవు గాన, ఆమె 'ఏకానేకాక్షరాకృతిః' యను నామముతో నొప్పారును.

అథవా, "అకారాది క్షకారాంతా మాతృకేత్యభి ధీయతే" - 'అకారము మొదలుకొని క్షకారము వఱకు గల యక్షర సముదాయమును 'మాతృకా' యని చెప్పుదురు. ఏకాక్షరములైన ప్రణవాదులు, అనేకములైన అకారాది క్షకారాంతముగల వర్ణములు స్వరూపముగా గలది గాన, అనగా, మాతృస్వరూపిణిగా విలసిల్లునదిగాన దేవికి ఈ నామ మన్వర్థము.

యద్వా ఏకార, కకారములు, ఇతరము లయిన అనేకాక్షరములు కలసి, పంచదశవర్ణాత్మిక యయిన ప్రధాన పందశీవిద్య స్వస్వరూపముగా గలది; అనగా పంచదశీవిద్య (సౌభాగ్యవిద్య) యందలి బీజాక్షరములచే ప్రతిపాదిత

24. ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా - ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యాయై నమః

24. శం.భా.: ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా । ఏతత్ ఏతత్కాలేఽపి ఇయత్తా పరిచ్ఛేదవద్వస్తు, తత్ పరోక్ష మనిశ్చితస్వరూపమ్ । ఏతచ్చ తచ్చ ఏతత్తత్, ఇతికారః ఇత్థంభావే తృతీయార్థే ॥ తథా చ ఏతత్త్వ తత్త్వాభ్యా మిత్యర్థః । ఏతత్తదిత్యనేన నిర్దేష్టుం నిర్వక్తుం యోగ్యా నిర్దేశ్యా సా న భవతీతి అనిర్దేశ్యా । లోకే సవిశేషో హి పదార్థః పరోక్షత్వాపరోక్షత్వాది ధర్మవిశేషేణ తద్గతేన నిర్వక్తుం

త్వం స్వరూపము, లేక ఆకృతిగ గలది యగుటచే మహాత్రిపుర సుందరి 'ఏకానేకాక్షరాకృతిః' యను నామముతో సంకీర్తనము చేయబడుచున్నది.

అనేకములైన అవిద్యోపాధులందు సాక్షిమాత్రురాలుగా ఏకమైయున్న స్వరూపము, తత్, త్వం పదార్థశోధన వలన తేలిన సామరస్యాత్మక స్వరూపము గలది గాన, పరమేశ్వరి "ఏకానేకాక్షరాకృతిః" యని స్తవనీయురాలై వెలుగొందుచున్నది.

24. తెలుగు : ఏతత్ అనగా, ఈ కాలము (వర్తమాన కాలము) నందు సైతము ఇంత (ఇయత్తా) యను పరిమాణము (పరిచ్ఛేదము) గల వస్తువు; తత్ అనగా పరోక్షము, అనిశ్చితము నయిన స్వరూపము గల పదార్థము. ఏతత్, తత్ (పరిమాణ పరిచ్ఛిన్నమైన ప్రత్యక్షవస్తువు, అనిశ్చితస్వరూపము గల పరోక్షవస్తువు) - ఈ రెండు సమసించగా "ఏతత్తత్" అగును. ఇత్థంభావము నందు (ఇటువంటిది యను భావము నందు) తృతీయా విభక్త్యర్థమునందు నిట 'ఇతి' శబ్దము ప్రయుక్తమైనదని తెలియనగును. కాగా, ఏతత్త్వ తత్త్వముల చేత (ఇది ప్రత్యక్ష వస్తువగుట చేత, అది పరోక్ష వస్తువగుట చేత) అని యర్థము వచ్చును. ఏతత్ - ఇదియని, తత్ - అదియని నిర్దేశింప - నిర్వచింప శక్యముకానిది యగుటవలన ఆ దేవి 'ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా' యయినది; లోకము నందు సాధారణముగా, ఒకానొక ధర్మముతో గూడిన పదార్థమును, తద్వస్తువుకు సంబంధించిన పరోక్షత్వ, అపరోక్షత్వరూప

శక్యః । శబ్దప్రవృత్తి నిమిత్త జాతి గుణక్రియా షష్ఠ్యర్థానాం యత్ర సంబంధో నాస్తి "అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయమ్" "నిర్గుణం నిష్కలమ్" ఇత్యాది శ్రుత్యా తాదృగ్వస్తు కేన కారణేన కేన వా వచనేననిర్దేష్టుంశక్యమ్ । "యద్వాచా నభ్యుదితమ్" ఇతి శ్రుతేః అతః ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యావాఙ్మనసాతీతేత్యర్థః ।

అథవా, ఏతత్ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణసిద్ధం కార్యం పశ్చాద్భవతి । తత్ పరోక్షత్వాదివిశిష్టం పూర్వకాలసంబంధి వ్యవహితం కారణ ముచ్యతే । ఇతి శబ్దః ఉభయత్ర సంబంధనీయః । కార్యమితి కరణమిత్యపి శుద్ధచైతన్యరూపా అనిర్దేశ్యా, కార్యత్వ కారణత్వఘటక ఉపాధివిరహితత్వేన కార్యకారణభావాభావే తద్వాచకశబ్దైః విషయీకర్తు మశక్యత్వాత్ ॥

ధర్మవిశేషములచేత నిర్వచించి చెప్పుట శక్యమగును. 'అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయమ్" - శబ్దరహితము, స్పర్శరహితము, రూపరహితము, అవ్యయము నయినది బ్రహ్మపదార్థము అనియు, "నిర్గుణం నిష్కలమ్" 'ఆ బ్రహ్మతత్త్వము గుణాతీతము నిష్కలము' భాగరహితము శాంతమునైన దనియు పెక్కు శ్రుతి వచనములు పేర్కొనుచున్నవి; కావున, శబ్దప్రవృత్తికి కారణభూతములైన జాతి, గుణ, క్రియలకు, షష్ఠ్యర్థమునకు సంబంధము (ప్రవృత్తి) లేని విలక్షణ వస్తువు ఏ కరణము (సాధనము) చేతగాని, ఏ శబ్దముచేతగాని, నిర్వచించుటకు శక్యమగును. "యద్వాచానభ్యుదితమ్" అనుచు శ్రుతి బ్రహ్మపదార్థమనిర్వచనీయమని చెప్పుచున్నది. కావున, బ్రహ్మస్వరూపిణియగు ఆ పరమేశ్వరి 'ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా' యనగా 'వాఙ్మనసాతీతా' యనుచు కీర్తింపబడుచున్నది.

పక్షాంతరమున, ఏతత్ అనగా ప్రత్యక్షాది ప్రమాణముల చేత సిద్ధమై, అనంతరకాలమునందుండు కార్యము; తత్ అనగా పరోక్షత్వాది ధర్మవిశిష్టము, పూర్వకాల సంబద్ధము, వ్యవహితము (దూరమునందున్న వస్తువు) నగు కారణ పదార్థము. ఇట 'ఇతి' శబ్దము ఉభయత్ర (ఏతత్, తత్ శబ్దములందు) యోజనీయము. ఆ దేవి కేవలచైతన్య స్వరూపిణిగాన, ఆమె కార్యమని గాని, కారణమని గాని నిర్దేశించుటకు శక్యముగానిది.

అథవా, ఏతత్ అపరోక్షతయా అహమితి ప్రతీయ మానం జీవచైతన్యం త్వంపదవాచ్యార్థః । తత్ పరోక్షతయా ప్రతీయమాన మీశ్వరచైతన్యం తత్పద వాచ్యార్థః । ఇతి శబ్దః ఏవకారార్థః । తథా చ వాదిభేదసిద్ధాంతః అనూదితః । సాంఖ్యమతే ప్రకృతిః జగత్కర్త్రీ, జీవో నానా చేతనః భోక్తా ఇత్యతః ఈశ్వర ఏవ నాస్తీ త్యంగీకృతమ్ । భాగవత మతేతు "గుణీ సర్వవిత్" ఇతి శ్రుతేః నిత్యగుణవిశిష్టత్వాత్ తదుభయవిధయా అనిర్దేశ్యా । పరమార్థ సచ్చిదానంద రూపతయా ఛాందోగ్యగత దేవతాశబ్దార్థస్య ప్రతిపాదనాదితిభావః ।

కార్యత్వ, కారణత్వములను సంపాదించునట్టి యుపాధి విశేష మేదియు లేనందున కార్యకారణ భావము యొక్క అభావము నందు, కార్య, కారణవాచకములైన శబ్దములచేత తద్బ్రహ్మపదార్థము వాచ్యము చేయబడజాలదు గాన, ఆ బ్రహ్మాణి 'ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా' యని స్తవనీయ యగుచున్నది.

యద్వా, 'ఏతత్ అపరోక్షముగా 'అహం - నేను' అని గోచరమగుచున్న 'త్వం' పదమునకువాచ్యార్థమయిన జీవ చైతన్యము 'త' అనగా పరోక్షముగా ప్రతీయ మానము, తత్పదవాచ్యార్థము నయిన ఈశ్వర చైతన్యము. 'ఇతి' అను శబ్దము నిర్ధారణను చెప్పునట్టిది. కాగా, ఈ నిర్వచనము వలన అద్వైతవాది సిద్ధాంత మనువదింపబడినది. సాంఖ్యమతము నందు ప్రకృతి ప్రపంచ సృష్టికర్త్రి; నానారూపమైన చైతన్యము జీవుడు; అతడే భోక్త - అనుభవించువాడు. కావున, ఆ మతమునందు ఈశ్వరుడే లేడని యంగీకరింపబడినది; భాగవతమతము నందు (విశిష్టాద్వైత మతమునందు) "గుణీసర్వవిత్" - పరమేశ్వరుడు అనంత కళ్యాణ గుణసంపన్నుడు. సర్వజ్ఞుడు' అను శ్రుతివచనము వలన శాశ్వత గుణవిశిష్టుడు, పరమేశ్వరుడు నయిన విష్ణువు వలన, జీవులు ఉత్పత్తి వినాశములు గలవారగుటచేతవారు అనిత్యులుగాన, భగవంతుడయిన ఆ నారాయణమూర్తి యొక్కడే పారమార్థికమైన తత్త్వమని యంగీకరింపబడినది. పైన పేర్కొనిన ఉభయవిధ సిద్ధాంతములు ఔపనిషద మతమునందు నిరసింపబడినవి; కావున, సాంఖ్య,

25. ఏకానందచిదాకృతిః - ఏకానందచిదాకృతయే నమః

అథవా, తటస్థ ఈశ్వరవాది కాణాదాది సిద్ధాంతవత్ వ్యవస్థిత భేదవత్ జీవేశ్వర రూపతయాఅనిర్దేశ్యా । భేదవ్యవస్థా ఏవ సాధితు మశక్యత్వాదితి ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా ॥ ఓం ఏత త్తదిత్యనిర్దేశ్యాయై నమః ॥ 24

25. శం.భా.: ఏకానంద చిదాకృతిః । ఏకా ముఖ్యా మోక్షరూపత్వేన ప్రాపిత్సితా । ఆనందః సుఖమ్ । చిత్ చైతన్యం ప్రకాశజ్ఞానమ్ । ఆనందశ్చాసౌ చిచ్చ ఆనందచిత్ ఏకాచాసౌ వానందచిచ్చ ఏకానందచిత్ ఆకృతిః స్వరూపం యస్యాః సా । సచ్చిదానంద బ్రహ్మరూపలక్షణవతీత్యర్థః । "విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ", "ఆనందో బ్రహ్మేతివ్యజానాత్" ఇతి శ్రుతేః "ఆనందాదయః ప్రధానస్య" ఇతి

భాగవత సిద్ధాంతములు రెండింటిచేతను నిర్దేశించి వర్ణింపనలవికానిది గాన, ఆ జగన్మాత 'ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా'యనుచు భక్తగణముచే స్తుతింపబడుచున్నది. ఛాందోగ్యోపనిషత్తు నందు దేవతాశబ్దార్థము పరమార్థమైన సచ్చిదానంద స్వరూపముగ ప్రతిపాదింపబడినది గాన ఆమె దేనిచేతను నిర్దేశింప శక్యము గానిది యని భావము. అథవా, కాణాదాదుల తర్కసిద్ధాంతము 'ఈశ్వరుడు తటస్థు'డని జెప్పును. వారి సిద్ధాంతము చెప్పినరీతిగా వ్యవస్థితమైన భేదము గలజీవుడు, ఈశ్వరుడు అను భిన్నరూపముల చేత ఆ జనని నిర్దేశింప శక్యము కానిది గాన, అనిర్దేశ్య భేద నిరూపణమే (జీవేశ్వర భేదప్రదర్శనమే) సాధింప శక్యము కానిదగుటవలన శ్రీ పరమేశ్వరి 'ఏతత్తదిత్యనిర్దేశ్యా' యని సంకీర్తితురాలగు చున్నదని తాత్పర్యము.

25. తెలుగు : 'ఏకా' యనగా మోక్షరూపమున ముఖ్యముగా పొందుట కభిలషింపబడినది; ఆనందమనగా సుఖము; చిత్ అనగా చైతన్యము, ప్రకాశ స్వరూపమైన జ్ఞానము; ఆనందము, చిత్ - రెండును సమసించి 'ఆనందచిత్' అగును; ఈ ఆనంద చిద్రూపము ఏకము అనగా ముఖ్యమగుటంజేసి 'ఏకానంద చిత్' యగును; ఏకానందచిత్స్వరూపము ఆకృతిగా గలదగుట

న్యాయాచ్చదీప్తిస్వరూప ప్రకాశాత్మక పరమానందస్వరూపస్య జీవన్ముక్త్యవస్థాయాం పరమాత్మజ్ఞానవత్ పురుషానుభవరూప ప్రత్యక్షప్రమాణగోచరత్వమస్యా ఇతి వా తథా ।

అథవా, ఏకేషాం అనుభావికానాం యోగినామానందసాక్షాత్కారరూపా ఆకృతిః నిరావరణప్రకారరూపా యస్యాః సా తథా ।

అథవా, ఆనందః శివా చిత్ పరమేశ్వరః ఏకే మూర్తిభేదరహితే ఆనందచితా ఆకృతిః యస్యాః సా తథా ॥ ఓం ఏకానందచిదాకృతయే నమః ॥ 25

చేత పరమేశ్వరి 'ఏకానందచిదాకృతిః' యను నామముతో విరాజమాన యగుచున్నది. ఆ తల్లి సచ్చిదానంద స్వరూపమైన పరబ్రహ్మయొక్క లక్షణములు గలది గాన, ఈ నామమామెయందన్వర్థమని భావము. "విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ" విజ్ఞానము, ఆనందము, 'బ్రహ్మ' యనియు, "ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్" 'ఆనందమును బ్రహ్మయని తెలియు'మనియు చెప్పునట్టి శ్రుతివచనముల వలనను, 'ఆనందాదయః ప్రధానస్య' - ఆనందాదులు, అనగా ఆనందము. సర్వగతత్వము, సర్వాత్మత్వము, సర్వజ్ఞత్వము మున్నగునవి సర్వశ్రేష్ఠమైన పరబ్రహ్మ యొక్క ధర్మములని చెప్పుచున్న బాదరాయణుల సూత్రము వలనను, జీవన్ముక్త స్థితిలో దీప్తి స్వరూపము, ప్రకాశాత్మకము, పరమానందస్వరూపము నయిన పరమాత్మజ్ఞానమువలె, పురుషుని (జీవుని) యొక్క యనుభవ రూపమైన ప్రత్యక్ష ప్రమాణమునకు గోచరమగుట యను ధర్మము ఈ దేవియందు గలదుగాన, ఆ పరమేశ్వరి యీ నామముచేత నుతింపబడుచున్నది.

అథవా, సమాహిత చిత్తులు, మహానుభావులు నయిన యోగులకు ఆనందసాక్షాత్కార రూపమైన యాకృతి, అనగా ఆవరణ రహితమైన ప్రకాశస్వరూపము గలదగుటచేత పరాభట్టారిక 'ఏకానందచిదాకృతిః' యని కీర్తింప బడుచున్నది.

యద్వా, ఆనంద మనగా పరమేశ్వరి, చిత్ అనగా పరమేశ్వరుడు;

శ్లో॥ ఏవమిత్యాగమాబోధ్యా । చైకభక్తిమదర్చితా ।
ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతా । చైషణారహితాదృతా ॥ 6

26. ఏవమిత్యాగమాబోధ్యా - ఏవమిత్యాగమాబోధ్యాయై నమః

---

26. శం.భా.: ఏవమిత్యాగమాబోధ్యా । నను ఆనందశబ్దస్య లక్షణయా ఆనందమయో వాచ్యః । 'య ఏకో జాలవానీశత ఈశనీభిః" ఇతి శ్రుత్యైకత్వ మపి జీవే సిద్ధ్యతి । తథా చ ఏకశ్చాసా వానందశ్చ తస్య చిత్ అధిష్ఠాన ప్రకాశక చైతన్య మాకృతిః యస్యాః సేతి విగ్రహః సంభవతి । "బ్రహ్మ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా" ఇతి తత్ప్రకాశక చైతన్యస్య పుచ్ఛశబ్దేన పరామర్శాత్ । ఏవం చ సతి ప్రకాశకనిత్యత్వస్య ప్రకాశ్య నిత్యత్వాపేక్షత్వాత్ । "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ"

వీరిరువురు మూర్తిభేదము లేని యద్వయానంద చిద్రూపులు; తాదృశచిదానందములు స్వరూపముగ గలది గాన, శ్రీ త్రిపురసుందరి 'ఏకానందచిదాకృతిః' యను నామముతో భావనీయురాలగుచున్నది.

26. తెలుగు: ఓయీ, 'ఏకానందచిదాకృతిః'యను పూర్వోక్త నామమందలి యానంద శబ్దమునకు లక్షణావృత్తి చేత ఆనందమయుడని చెప్పవలయును. "య ఏకో జాలవా నీశత ఈశనీభిః" - 'జాలరియైన (మాయాశబలితుడైన) యొక్కడు, శాసించునట్టి స్వీయశక్తుల సాహాయ్యముతో సమస్త లోకములను పాలించుచున్నా' డని శ్రుతిబోధితమైన ఏకత్వము జీవునియందు సిద్ధించు చున్నది. కాగా ఏకమైన ఆనందము యొక్క చైతన్యము (చిత్), అనగా, అధిష్ఠాన ప్రకాశకమైన చైతన్యము ఆకారముగా గలదను విగ్రహ వాక్యము సిద్ధించును. "బ్రహ్మ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా" యనుచు శ్రుతి బ్రహ్మ ప్రకాశక చైతన్యము పుచ్ఛ శబ్దముచే పరామృష్టమైనది. ఈ రీతిగ కాగా, ప్రకాశక నిత్యత్వము ప్రకాశ్య వస్తు నిత్యత్వముపై నాధారపడియుండుట వలన, "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ" 'సత్యము, జ్ఞానము, అనంతమునైనది బ్రహ్మ' అనుచు, బ్రహ్మస్వరూపలక్షణ బోధకములైన అనేకానేక శ్రుతివాక్యములందు వాచ్యార్థప్రాధాన్యము చేత విధిముఖముగానే బ్రహ్మప్రతిపాదనము సిద్ధించు

ఇత్యాది బ్రహ్మస్వరూపలక్షణవాక్యేషు వాచ్యార్థ ప్రాధాన్యేన విధిముఖేనైవ బ్రహ్మప్రతిపాదనే అతద్వ్యావృత్తిరూప నిషేధము ఖేన లక్షణార్థప్రాధాన్యేన బ్రహ్మస్వరూప లక్షణ ప్రతిపాదనాయోగేన తత్త్వమసి వాక్యే వైశిష్ట్యం వాక్యార్థః సంభవతీతి చేత్ నేత్యాహ - ఏవమిత్యాగమాబోధ్యేతి । ఏవంవిశిష్టతయా ఇతి ప్రత్యక్షసిద్ధత్వేన ఆగమై ర్వేదైః జ్ఞాపనీయా న భవతి । ఆనందశబ్దస్య ఆనందమాత్రవాచకస్య తత్ప్రచురే సంభావితేషద్దుఃఖే జీవే లక్షణాయాం త్రయోదోషాః । పారమార్థికభిన్నసత్తాక వస్త్వంతరా భావేన తత్త్వం పదవాచ్యార్థనిష్ఠ విశేషణద్వయస్య అన్యోన్యవిరోధవత్తయా తమఃప్రకాశవత్ వైశిష్ట్యాయోగే అఖండార్థో వాక్యార్థః సంపద్యతే । తథా చ స్వరూపలక్షణవాక్యేషు వాచ్యార్థస్య "అతోఽన్యదార్తమ్" ఇతి శ్రుత్యా మిథ్యాత్వ ప్రతిపాదనాత్ నిషేధముఖేనైవ అతద్వ్యావృత్తి

చున్నది. అపుడు, అతద్వ్యావృత్తిరూప నిషేధముఖముగా, అనగా, అతత్ అనగా తత్ కానిది జడము, అతద్వ్యావృత్తి యనగా జడవస్తువ్యావృత్తి, తన్నిషేధ ముఖముగా లక్షణార్థ ప్రాధాన్యము చేత బ్రహ్మస్వరూప లక్షణమును ప్రతిపాదించుట కుదరకపోవుచున్నది. కావున 'తత్త్వమసి'యను శ్రుతివాక్యము నందు విశేషణ విశిష్టత్వము వాక్యార్థము సంభవించునని చెప్పినచో, అది సంగతము కాదనుచు 'ఏవమిత్యాగమాబోధ్యా' యను నామమారబ్ధమైనది - ఈ రీతిగ వాక్యార్థము విశేషణవిశిష్టమని ప్రత్యక్షసిద్ధమగుటవలన వేదములచే జ్ఞాపనీయము కాదు. ఆనందమాత్రవాచకమైన ఆనంద శబ్దమునకు, ఆనందవిశేషము నందు కొలది దుఃఖము నూహించుచున్న జీవునియందు లక్షణావృత్తి చెప్పినచో, మూడు దోషములు సంభవించును. పారమార్థికముగ భిన్న సత్త గల వస్త్వంతరము లేకపోవుటచేత, తత్, త్వం పదముల వాచ్యార్థము నందలి విశేషణద్వయము పరస్పర విరోధము కలిగియుండుట చేత, తమఃప్రకాశముల వలె విశిష్టార్థము పొసగదు కావున, వాక్యార్థము అఖండార్థస్వరూపముగ సంగతమను. అటులయిన, స్వరూపలక్షణ వాక్యములందు వాచ్యార్థము "అతోఽన్యదార్తమ్" - దీనికంటె భిన్నమైనది అనృతము' అను శ్రుతివచనము చేత, బ్రహ్మభిన్నమైనదానికి మిథ్యాత్వము

27. ఏకభక్తిమదర్చితా - ఏకభక్తి మదర్చితాయై నమః

స్వరూపప్రతిపాదనేన లక్షణవాక్యాని సమంజసాని భవంతీతి భావః ॥ ఓం ఏవమిత్యాగమాబోధ్యాయై నమః ॥ 26

27. శం.భా.: ఏకభక్తిమదర్చితా । ఏకస్మిన్నభేదే జీవ బ్రహ్మణోః భక్తిః భజనీయత్వ బుద్ధిః తత్పరిజిజ్ఞాసా యేషాం సంతి, తైరర్చితా పూజితా ఇత్యేతదుపలక్షణం స్తుతాధ్యాతా నమస్కృతే త్యేవమాదీనాం "యన్మనసా ధ్యాయతి తద్వాచా వదతి తత్కర్మణా కరోతి" ఇతి శ్రుతేః మానసిక వ్యాపారపూర్వకాని హి ఇతరేంద్రియకర్మాణి భవంతీ త్యభిప్రాయః॥

చెప్పబడుట వలన, నిషేధ ముఖముగా అతద్వ్యావృత్తి స్వరూపమును ప్రతిపాదించుట వలనను లక్షణవాక్యములన్నియు సమంజసములు, యుక్తి సంగతములని భావము.

27. తెలుగు: జీవ బ్రహ్మలయొక్క అభేదస్వరూపమునందు భజనీయత్వ బుద్ధి, తత్సంబంధమైన జిజ్ఞాస కలవారిచేత అర్చింపబడునది, పూజింపబడునది; ఇది, స్తోత్రము చేయబడునది, ధ్యానింపబడునది, నమస్కరింప బడునది మొదలగువానికుపలక్షణము. "యన్మనసా ధ్యాయతి" 'మనస్సుచేనాలోచింపువిషయమును వాక్కుతో పలుకుచున్నాడు, దానినే కర్మరూపమున చేయుచున్నాడు' అను శ్రుతి వలన మానసిక వ్యాపార పూర్వకముగనే యితరేంద్రియ కర్మలు జరుగుచున్నవని తెలియుచున్నది.

అథవా, ఈ సంసార చక్రమునందు తత్స్వరూప పరిజ్ఞానము గల యే కొలదిమందికి మాత్రమే భజనీయత్వ ప్రయత్నము, తదేక ప్రవణత్వము, సగుణబ్రహ్మ విషయకమునయిన భక్తి యెనిమిది విధములుగ నుండును; తదేక ప్రవణమైన భక్తి గలవారిచేత, అంతర్యాగ, బహిర్యాగ, మహాయాగ ప్రకారములతో అర్చింపబడునది పూజింపబడునది గాన, ఆ లలితా పరాభట్టారిక 'ఏకభక్తిమదర్చితా' యను నామముచే స్తవనీయ యగుచున్నదని భావము.

28. ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతా - ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతాయై నమః

అథవా, అస్మిన్ సంసారమండలే తత్స్వరూప పరిజ్ఞాతారః యే కేచన, తేషాం భజనీయ త్వాధ్యవసాయో భక్తిః తదేకప్రవణతా సగుణబ్రహ్మవిషయా అష్టవిధా, తైరేక భక్తిమద్భి రర్చితా అంతర్యాగ బహిర్యాగ మహాయాగప్రకారైః పూజితా ఇత్యర్థః
॥ ఓం ఏకభక్తి మదర్చితాయై నమః ॥ 27

28. శం.భా.: ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతా । ఏకం ఐక్యరూపం అగ్రం ఆలంబనం విషయః విజాతీయప్రత్యయ తిరస్కార పూర్వక సజాతీయవృత్తికాభిః నిరంతరవ్యాప్తివిషయీకృత చైతన్యం యస్య తత్తాదృశం చిత్త మంతఃకరణం యేషాంతైః । యమ నియమ ఆసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధారణా ధ్యాన సమాధీనాం పరిపాకాతిశయేన పశ్చాత్సంపద్య మానా అసంప్రజ్ఞాత సమాధేః త్రివిధా

28. తెలుగు: ఏకాగ్రమనగా, ఏకత్వరూపమైన అగ్రము, ఆలంబనము, విషయము; విజాతీయ ప్రత్యయ (జ్ఞాన) తిరస్కారపూర్వకముగా సజాతీయ వృత్తులచేత నిరంతర వ్యాప్తి విషయముగా చేయబడిన చైతన్యము గల అంతః కరణముతో నొప్పారునట్టివారిచేత నిర్ధ్యాత గాన, ఆ తల్లి 'ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతా' యని కీర్తింపబడుచున్నది. ఇపుడు నిర్ధ్యాతా యను శబ్దము యోగ సంప్రదాయానుగుణముగా వివరింపబడుచున్నది. యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన, సమాధులనెడి యష్టాంగముల యొక్క పరిపాకవిశేషము వలన అసంప్రజ్ఞాత సమాధి యోగికి సిద్ధించును. ఆ అసంప్రజ్ఞాత సమాధి 'ఋతంభరా, ప్రజ్ఞాలోకా, ప్రశాంతవాహితా' యను త్రివిధ భూమికలలో నుండును.

ఋతమును, అనగా యథాభూతము (ఉన్నదానినున్నట్లు) సచ్చిదానంద లక్షణమైన బ్రహ్మను వృత్తి యొక్క వ్యాప్తి చేత భరించునది, ధరించునది గాన, మొదటిది 'ఋతంభరా' యని పేర్కొనబడును. "ఆత్మన్యేవ వశం నయేత్" చిత్తమును ఆత్మయందే అధీనము చేసికొననగును' అను భగవద్వచనము వలన ఋతంభరా భూమిక ద్యోతక మవుచున్నది.

భూమికా - ఋతంభరా, ప్రజ్ఞాలోకా, ప్రశాంతవాహితా చేతి । ఋతంయథాభూతం సచ్చిదానందలక్షణం బ్రహ్మ భరతి వృత్తి వ్యాప్త్యా విషయీకరోతీతి ప్రథమా తథా, "ఆత్మన్యేవ వశం నయేత్" ఇతి భగవద్వచనాత్ । ప్రజ్ఞాలోకా ॥ ప్రజ్ఞాయాం అఖండాకారవృత్తౌ నిత్యనిరంతరాభ్యాసేన పరిపాకం నీతాయాం బ్రహ్మ విషయిణ్యాం ఆవరణాభిభవం కుర్వంత్యాం సత్యామ్ "ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా" ఇత్యాది శ్రుతేః, ప్రజ్ఞాయాః బ్రహ్మస్వరూపాయాః అలోకః అభివ్యక్తిః సాక్షాత్కారః యస్యాం సంపద్యతే సా కారణవిజ్ఞానమ్ । "యస్మిన్విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతీ" త్యేకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానరూపమ్ । ప్రారబ్ధవశాత్ తదా చిత్తం తదధ్యస్తం సర్వజగద్ద్రష్టుమిచ్ఛతి యది తదానీం చైతన్య ప్రకాశేనైవ ప్రకాశితం జగత్ స్వాప్నపదార్థవదశేషం భాసతే । ఇదం చ భరద్వాజాదీనా మస్తీతి పురాణాదిప్రమాణవేద్య మస్మాకమ్ । తథా చ తస్యాం భూమికాయాం నిరుద్ధ

'ప్రజ్ఞాలోకా' యనగా అఖండాకారవృత్తి గల బుద్ధియందు నిత్యము నిరంతరాభ్యాసము చేత పరిపాకము పొందిన బ్రహ్మవిషయకమైన వృత్తి ఆవరణభంగము గలదగును. "ప్రజ్ఞా - ప్రతిష్ఠా" ప్రజ్ఞయే - బుద్ధియే యాధారము' అను శ్రుతి వచనానుసారము ప్రజ్ఞాలోకము అనగా బ్రహ్మస్వరూప సాక్షాత్కారము కలిగెడిస్థితి కారణవిజ్ఞాన మనబడును. 'ఏది తెలిసిన, దృశ్యమానమగు ఈ విశ్వమంతయు తెలియునో అను శ్రుతితాత్పర్యానుసారము అది ఏక విజ్ఞానము - అద్వితీయ బ్రహ్మవిజ్ఞానము చేత సర్వవిజ్ఞానరూపమైనది, ప్రారబ్ధకర్మ వలన అపుడు చిత్తము తత్కర్మచే నధ్యస్తమై నిఖిల విశ్వమును చూడగోరినచో, అపుడు చైతన్య ప్రకాశముచే ప్రకాశితమైన జగత్తు సర్వము స్వప్నపదార్థము వలె భాసించును. ఈ స్థితి భరద్వాజాది బ్రహ్మర్షులకు గలదని పురాణాది ప్రమాణముల వలన మనకవగతమగుచున్నది. ప్రజ్ఞాలోకాయనుభూమికాస్వరూపమును పై విధముగా తెలియనగును.

ఇక, ప్రశాంతవాహితా యను భూమికా స్వరూపమును పరిశీలింతము. ప్రజ్ఞాలోకాభూమికను అధిరోహించిన యోగి యొక్క యంతఃకరణ

సామర్థ్యం సదంతఃకరణం సాకార స్వరూపం నిర్వాసనం యదానశ్యతి, తదా ప్రశాంతవాహితా భవతి । వహః ప్రవాహః సంతతవృత్తిః ధారా అస్య అస్తీతి వాహీ, వాహినో భావ వాహితా, ప్రశాంతా చ సా వాహితా చ ప్రశాంతవాహితా । అథవా, ప్రశాంతఃవాహః అస్య అస్తీతి ప్రశాంతవాహీ । ప్రశాంతవాహినో భావః ప్రశాంతవాహితా,

"మనసో వృత్తిశూన్యస్య బ్రహ్మాకారతయా స్థితిః ।
అసంప్రజ్ఞాత నామేతి సమాధి ర్యోగినాం ప్రియః ॥"

ఇతి వచనాత్, "ప్రశాంతమనసం హ్యేనమ్" ఇతి భగవద్వచనాత్,

పృథివ్యప్తేజోఽనిల ఖే సముత్థితే । పంచాత్మకే యోగగుణప్రవృత్తే ।
న తస్య రోగో న జరా న మృత్యుః । ప్రాప్తస్య యోగాగ్ని మయం శరీరమ్ ॥

సామర్థ్యము నిరుద్ధమై, సాకార స్వరూపము వాసనా (సంస్కార) రహితముగా నశించునపుడు 'ప్రశాంతవాహితా' యను భూమిక సిద్ధించును. వాహము అనగా సంతతవృత్తి ప్రవాహము గలదిగాన, వాహి యగును. వాహుల యొక్క భావము - ప్రవాహముల యొక్క భావము 'వాహితా' యనబడును; ప్రశాంతమైన వాహిత - ప్రవాహత్వముగాన, ప్రశాంత వాహితా' యనబడును.

అథవా ప్రశాంతమైన వాహము - ప్రవాహము గలది గాన, ప్రశాంతవాహీ యగును, ప్రశాంతవాహినుల భావము ప్రశాంతవాహిత యనబడును. "మనసో వృత్తిశూన్యస్య" యనుచు వృత్తిశూన్యమైన మనస్సు బ్రహ్మాకారమున నుండుటయే అసంప్రజ్ఞాత సమాధి యను పేరుతో బరుగునని, ఈ సమాధి యోగులకత్యంతప్రియమైనదని చెప్పునట్టి వచనము వలనను, "ప్రశాంతమనసం హ్యేనమ్" - ప్రశాంత మనస్కుడైన యీ యోగిని సమాధి వరించుచున్న' దను భగవద్వచనము చేతను "పృథివ్యప్తేజోఽనిలఖే సముత్థితే" యనుచు పృథివ్యాది పంచభూతములనధిగమించిన పంచాత్మకమైన యోగగుణము ప్రవర్తించగా, యోగాగ్నిమయమైన శరీరమును పొందిన యోగికి, రోగ, జరా, మృత్యు భయము లేదు, అని చెప్పిన శ్రు

29. ఏషణారహితాదృతా - ఏషణారహితాదృతాయై నమః

ఇతి శ్రుత్యా ఉక్తలక్షణ సాధనపరిపాకవశాద్భవతి । తైర్నిర్ధ్యాతా, ధ్యానస్యనిర్గతత్వాత్ । భేదాస్ఫూర్తౌ ధ్యాన విషయో న భవతి, ధ్యాతుః స్వరూపమేవ ప్రకాశతే "బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి" ఇతి శ్రుతేః । నిధ్యాతా ఇతి పాఠే నితరాం శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనేన సాక్షాత్కృతా ఇత్యర్థః ॥ ఓం ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతాయై నమః ॥ 28

29. శం.భా.: ఏషణారహితాదృతా । ఏషణా ఇచ్ఛా । సా త్రివిధా । ఏతల్లోకజయాయ పుత్రైషణా । పితృలోక జయసాధన కర్మసంపాదనాయ విత్తైషణా

తివచనము వలన, పూర్వోక్త లక్షణ సాధన పరిపాకవశము వలన ఈ ప్రశాంతవాహితా సమాధి సమకూరునని తెలియవలయును. ధ్యానము లేకపోవుటచే అసంప్రజ్ఞాత సమాధి నిష్ఠులైన యోగులచేత ధ్యానింపబడదు; భేదజ్ఞానము స్ఫురింపనిస్థితిలో ధ్యానమునకు విషయమే యుండదు; ధ్యాత యొక్క - ధ్యానము చేయువాని యొక్క స్వస్వరూపమే యుండును. "బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి" 'బ్రహ్మవిదుడు బ్రహ్మయే యగు' నను శ్రుతివచనానుసారము ఉపాస్య దేవత ఉపాసకుని స్వస్వరూపమే యగును గాన, ధ్యాన, ధ్యాతృ, ధ్యేయ రూపమైన త్రిపుటి నశించి సర్వము అఖండ సచ్చిదానంద స్వరూపముతో భాసించును, కావున, ఆ జగన్మాత 'ఏకాగ్రచిత్తనిర్ధ్యాతా' యను నామము చేత స్తవనీయ యగుట ప్రత్యగ్బ్రహ్మైక్యస్థితి స్ఫోరకముగా వరలుచున్నది. 'నిధ్యాతా' యను పాఠాంతరము గన్పట్టుచున్నది. అపుడు, అత్యంతము శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యాసలచేత ఆ దేవి సాక్షాత్కరించుకొనబడుచున్న దని యర్థము చెప్పికొన నగును.

29. **తెలుగు:** ఏషణ యనగా ఇచ్ఛ. ఆ కోరిక పుత్రైషణ, విత్తైషణ, లోకైషణ యని మూడు విధములుగా నుండును. ఇహలోకమునకై పుత్రైషణ (పుత్రులయందు కోరిక), పితృలోక జయసాధనమైన వైదికకర్మానుష్ఠానము కొఱకు విత్తైషణ (ధనము నందు కోరిక), ఉపాసన, తపస్సు మున్నగువాని

శ్లో॥ ఏలాసుగంధిచికురా । చైనఃకూటవినాశినీ ।
ఏకభోగా చైకరసా । చైకైశ్వర్యప్రదాయినీ ॥ 7

30. ఏలాసుగంధిచికురా - ఏలాసుగంధిచికురాయై నమః

। ఉపాసనాదినా జయసాధనం దేవలోకః, తస్మిన్నేషణా లోకైషణా । ఆభిః రహితైః అనాకృష్టచిత్తైః "తే హ స్మపుత్రైషణాయాశ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థాయ భిక్షాచర్యం చరంతి" ఇతి శ్రుతేః ఏషణారహితా యే పరమహంస పరివ్రాజకాః సంన్యాసినః తైః ఆదరేణ అతిశయ ప్రేమ్ణా స్వస్వరూపేణ ఆదృతా అంగీకృతా నిరంతరధ్యానేన సాక్షాత్కృతా సతీ మోక్షరూపతయా ప్రాప్తేత్యర్థః ఓం ॥ ఏషణా రహితాదృతాయై నమః ॥ 29

30. శం.భా.: ఏలాసుగంధిచికురా । ఏలావదితి దృష్టాంత ప్రదర్శనం సౌగంధ్యమాత్ర సద్భావ ప్రదర్శనేన అకల్పిత దివ్య పరిమళసద్భావే హేతుః; నతు

చేత దేవలోక జయమునకు సాధనమైనదానియందు కోరిక లోకైషణ యనబడును. "తే హ స్మ పుత్రైషణాయాశ్చ" అనుచు యతీశ్వరులు పుత్రైషణ, విత్తైషణ, లోకైషణలను త్యజించి భిక్షాచరణము చేయుదు'రని చెప్పుచున్న శ్రుతి వచనానుసారము 'ఏషణాత్రయముచేత ఆకృష్టముగాని చిత్తము గల పరమహంస పరివ్రాజకులైన సంన్యాసుల చేత ప్రేమాతిశయముతో స్వస్వరూపముగ, తైలధారవలె అవిచ్ఛిన్న ధ్యానసాంతత్యము వలన సాక్షాత్కరింపచేసికొన బడినదై మోక్షరూపమున పొందబడుచున్నది గాన, మహాత్రిపురసుందరి 'ఏషణారహితాదృతా' యను నామముచే గుణ సంకీర్తనము చేయబడుచున్నది. ఏషణాత్రయమును జయించిన మహనీయులకే జగన్మాత స్వస్వరూపముతో అనుభవ వేద్యురాలు గాని, యన్యులకు గాదని యీ నామము వలన తెలియనగునని భావము.

30. తెలుగు: ఏలకికాయ యొక్క పరిమళము వంటి పరిమళము గల చికురములు గలదిగాన, దేవి 'ఏలాసుగంధిచికురా' యని సంకీర్తనము చేయబడును. ఏలావత్ - ఏలకికాయ వంటిదని దృష్టాంతమును జూపుట,

31. ఏనఃకూటవినాశినీ - ఏనఃకూటవినాశిన్యై నమః

ప్రాకృతతత్త్వదర్శనపరమ్; బ్రహ్మణః స్వాధీనమాయత్వాత్ । తద్వత్సుగంధ ఇతి సాజాత్యమాత్రం వ్యజ్యతే, గుణమాత్రాదానేన సర్వత్ర పదార్థాంతరస్య దృష్టాంతీ కరణాత్ । సుగంధా యేషాం సంతీతి సుగంధినః, తాదృశాః చికురాః కుంతలాః యస్యాః సా తథా । స్వభావసిద్ధ దివ్యపరిమళశాలి సర్వాంగసౌరభ్యవతీ చికురపదస్య ఉపలక్షణత్వాదితి భావః ॥ ఓం ఏలాసుగంధి చికురాయై నమః ॥ 30

31.శం.భా.: ఏనఃకూటవినాశినీ । ఏనసాం పాపానాం కూటం సముదాయః । ఆగామి సంచిత ప్రారబ్ధభేదేన సమష్టి రూపేణ దృఢతరం తత్త్వజ్ఞానేన వినా అన్యస్య

పరిమళమాత్ర సద్భావమును ప్రదర్శించుటచేత అకల్పితమైన, అనగా సహజమైన దివ్య పరిమళ సద్భావము నందు హేతువుగాని, ప్రకృతి సహజమైన పరిమళమును జూపుటయందు హేతువు కాదని తెలియవలెను. ఏలన, బ్రహ్మ స్వాధీనమాయుడు గాని, మాయాధీనుడు కాడు. కేవలగుణాదానముచేత లోకమున సర్వత్రపదార్థాంతరము దృష్టాంతీకరింపబడుచున్నది గాన, అటువంటి పరిమళమని పరిమళసాజాత్యము మాత్రమే వ్యంజితమగుచున్నది. సుగంధములు గలవానిని 'సుగంధినః' అందురు. తాదృశ సుగంధ సురభిళములైన చికురములు గలదిగాన; పరమేశ్వరి 'ఏలాసుగంధిచికురా' యని భజనీయురాలగుచున్నది. ఈ నామమందలి 'చికుర' పదము సర్వావయవములకుపలక్షణము; కావున దేవి సహజసిద్ధము, దివ్యపరిమళశాలియు నైన స్వర్వావయవ సౌగంధ్యవతి యని భావము.

31. తెలుగు: ఏనఃకూట మనగా పాప సముదాయము. ఆగామికర్మ, సంచితకర్మ, ప్రారబ్ధకర్మ యను భేదముతో ఆ పాపము సమష్టిగ దృఢతరమై యుండును; తత్త్వజ్ఞానము లేకయే, తద్భిన్నమైన భోగము మాత్రము తాదృశకర్మ వినాశకమని పురాణాదుల వలన తెలియుచున్నది; ఆ కారణము చేత అ కర్మలు కోటికల్పముల పర్యంతము ఉపాయాంతరము లేక, క్రమముగ భోగప్రదము లవుచుండును; తత్కర్మ క్షయము గోరువారలకు

32. ఏకభోగా - ఏకభోగాయై నమః

భోగమాత్రస్య తద్వినాశకత్వావగమాత్ తేషాం చ కల్పకోటి కాలం క్రమిక భోగప్రదానం వినోపాయాంతరేణ క్షయేప్సునా మాత్మబ్రహ్మాభేదజ్ఞాన విషయతాయా చైతన్యం నాశయతీతి తథా । ఏవంవిధి పాపం కర్మనశ్లిష్యతే, "అశరీరం వావ సంతం ప్రియాప్రియే న స్పృశతః" ఇత్యాది శ్రుతేః, "అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి" ఇతి స్మృతేశ్చ।

అథవా, ఏనాంసి చ తత్కారణీభూతం కూటం కపట వచనాభిధానం చ తత్కారణం మాయాం చ నాశయతీతి తథా ॥ఓం ఏనఃకూటవినాశిన్యై నమః ॥31

32. శం.భా.: ఏకభోగా । ఏకేన కామేశ్వరేణ సాకం భోగః భుక్తిః । భోగః స్వస్వరూపానందానుభవః యస్యాః సా తథా ।

ఆత్మ, బ్రహ్మలభేదజ్ఞానమునకు విషయమైన చైతన్యమును నాశన మొందించునది గాన, ఆ దేవి 'ఏనఃకూటవినాశినీ' యని స్తోతవ్య యగుచున్నది. ఈ విధముగ తెలిసినవారు పాపసంశ్లిష్టుడు కాడు, 'అశరీరం వావ సంతం ప్రియాప్రియే న స్పృశతః' - 'శరీర తాదాత్మ్యము లేని బ్రహ్మనిష్ఠుని, ప్రియాప్రియములు రెండును స్పృశించవు' మొదలైన శ్రుతి వచనముల వలనను, "అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి" - 'నేను నిన్ను సర్వపాప విముక్తుడను చేయుదు' నని భగవానుడు అర్జునునకు చెప్పిన స్మృతి వచనము వలనను పై విషయము ద్యోతక మగుచున్నది.

అథవా, పాపములను, తత్కారణ భూతములై కపట వచనముల జెప్పుటను తత్కారణ భూతురాలైన మాయను నాశమొందించునది గాన, ఆ పరమేశ్వరి భక్తులచే 'ఏనః కూటవినాశినీ' యని స్తవనీయురాలగుచున్నది.

32. తెలుగు: అద్వితీయుడైన కామేశ్వరునితోటి భోగము, అనగా స్వస్వరూపానందము గలదిగాన, ఆ కామేశ్వరి 'ఏకభోగా' యను నామముచే నర్చిత యగుచున్నది.

అథవా, ఏకస్య అజ్ఞాన తత్కార్యస్య కార్యకారణరూపేణ అభిన్నస్య తదధిష్ఠానతయా స్వసత్తాధాయకత్వేన భోగః పరిపాలనం యస్యాఃసా ప్రపంచోత్పత్తి స్థితి నాశహేతు మాయోపాధికచైతన్య మిత్యర్థః । "ఏకాకీ న రమతే తతః పతిశ్చ పత్నీ చాభవతామ్" ఇతి పురుషవిధ బ్రాహ్మణ వచనాత్; దపంత్యో రైచ్ఛిక భేదకత్వావగమేన పరమార్థతః తత్స్వరూపస్యైకచైతన్యరూపత్వాపగమాత్, తదుభయభోగస్యాపి ఏకభోగత్వాత్ తద్వతీతి వా ॥ ఓం ఏకభోగాయై నమః ॥ 32

అథవా, ఏకమైన అజ్ఞానమును, తత్కార్యమైన సంసారమును, కార్యకారణ రూపముతో అభిన్నముగ నున్న దానిని తదధిష్ఠాన రూపముతోను, స్వీయసత్తను ఆధానము చేయుటచేతను పరిపాలించునది గాన, పరమేశ్వరి యందు 'ఏకభోగా' యను నామ మన్వర్థము. (లలితా సహస్ర మందలి 'మిథ్యాజగదధిష్ఠానా' యను నామము ఈ విషయమును స్పష్టము చేయుచున్నది.) ప్రపంచ సృష్టి, స్థితి, లయములకు హేతుభూతమైన మాయోపాధిక చైతన్యమని యర్థము. (మాయోపాధిక చైతన్యము ఈశ్వరుడుగదా! పరమేశ్వరి మాయోపాధిక చైతన్యము ఈశ్వరుడుగదా! పరమేశ్వరి మాయోపాధిక చైతన్య మనుట యెట్లు సంగతమగు ననెడి యాశంకకు సమాధానముగా ఉత్తరగ్రంథ మారంభమైనది) "ఏకాకీ న రమతే" యనుచు 'ఒక్కడు ఆనంద మనుభవించ లేడు, కావున ఆ పరమేశ్వరుడు పతిగా, పత్నిగా ఆయెను' అను పురుషవిధ బ్రాహ్మణ వచనము వలన, దంపతులకు ఇచ్ఛాసంబంధమైన భేదకత్వము నంగీకరించుటతో పాటు, పారమార్థికముగా నేతత్స్వరూపము (పతి పత్నీ స్వరూపము), అద్వితీయ చైతన్య స్వరూపత్వము గలదని తెలియుచున్నది. కావున, తదుభయుల (పతి పత్నులు, లేక శక్తి శక్తిమంతులు, లేక మాయ, ఈశ్వరుల యొక్క) భోగము (స్వస్వరూపానుభవము) సయితము ఏకభోగమగుట వలన పరమేశ్వరి 'ఏకభోగా' యని స్తుతింపబడుచున్నదని భావము.

విశేషము :- ఈ విషయమును గంగాదేవి యీ శ్లోకమున స్పష్టము చేయుచున్నది.

33. ఏకరసా - ఏకరసాయై నమః

33. శం.భా.: ఏకరసా । ఏకః అభిన్నః రసః సామరస్యం యస్యాః సా, "రసగ్ం హ్యేవాయం లబ్ధ్వాఽఽనందీ భవతి" ఇతి శ్రుతేః । ఏకః నవరసేషు ముఖ్యః శృంగార రసః యస్యాః సా తథా, అథవా, ఏకేన పరమేశ్వరేణ అస్యాం క్రియమాణః ప్రీత్యతిశయరూపః రసః ఏతద్విషయకః యస్యాః సా। అథవా, ఏకస్మిన్నేవ స్వభర్తరి రసః నిరతిశయ ప్రీతిః అనురాగసంజ్ఞా యస్యాః సా। అథవా, షడ్రసేషు ముఖ్యః

"స్రష్టుః స్త్రీపుంసనిర్మాణ । మాతృకారూపధారిణౌ ।
ప్రపద్యే ప్రతిబోధాయ । తౌ, చిత్ ప్రకాశకౌ శివౌ ॥"

కేవల చైతన్యము మాయారూప ప్రకాశముతో కలసినపుడు చిత్ ప్రకాశ స్వరూపములుగా అభివ్యక్తమాయెను. ఆ చిత్ ప్రకాశ స్వరూపులే ఉమామహేశ్వరులు. వారి ననుసరించియే తరువాత బ్రహ్మాదుల సృష్టిక్రమ మనుస్యూతముగా సాగుచున్నది. శ్రీ శంకరులు ప్రతిపాదించునట్టి యద్వైత చైతన్యము, ఆ చిత్ ప్రకాశములభేదములుగా భాసించునట్టి స్వరూపమే యని భావింపనగును.

33. తెలుగు: ఏకరసము అనగా అభిన్నమైన సామరస్యము కలదిగాన, పరాదేవి 'ఏకరసా' యనుచు కీర్తింపబడుచున్నది. "రసగ్ం హ్యేవాయం లబ్ధ్వాఽఽనందీ భవతి" -- 'ఈ జీవుడు రస స్వరూపమైన బ్రహ్మానుభవము పొంది ఆనందమయుడగుచున్నాడు' అను శ్రుతివలన పరమేశ్వరి అద్వయానంద స్వరూప ఏకరస, యని తెలియుచున్నది. నవరసములలో ముఖ్యమైన శృంగార రసము గలదిగాన, దేవి 'ఏక రసా' యని గానము చేయబడుచున్నది.

అథవా, ఏకైక పరమేశ్వరునిచేత మాయా స్వరూపిణి యందు జూపబడు ప్రేమాతిశయము గలదిగాన, త్రిపుర సుందరి 'ఏకరసా' యను నామముతో భజనీయురాలగుచున్నది.

34. ఏకైశ్వర్యప్రదాయనీ - ఏకైశ్వర్యప్రదాయిన్యై నమః

మధుర రసః ప్రియత్వేన యస్యాః సా, సత్త్వగుణ మాయోపాధిక చైతన్య స్వరూపత్వాత్ । "రస్యాః స్నిగ్ధా స్థిరా హృద్యా ఆహారాః సాత్త్వికప్రియాః" ఇతి భగవద్వచనాత్ ॥ ఓం ఏకరసాయై నమః॥ 33

34. శం.భా.: ఏకైశ్వర్యప్రదాయినీ । ఈష్టే ప్రేరయతి అంతర్యామిత్వేన సర్వాణీతి ఈశ్వరః । "యః సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠన్ యః సర్వాణి భూతా న్యంతరో యమయతి" ఇతి శ్రుతేః । తత్ప్రేర్యమాణానాం జీవానాం భూతశబ్దవాచ్యానాం

అథవా, అద్వితీయమైన తన భర్త యందే అనురాగమను పేర నొప్పెడి రసరూపమైన నిరతిశయ ప్రేమ, పరమేశ్వరికి గలదు గాన, ఆమెయందు 'ఏకరసా' యను నామమన్వర్థము.

అథవా సత్త్వగుణ ప్రధానమైన మాయ ఉపాధిగా గల చైతన్యస్వరూప మగుట వలన షడ్రసములలో నొక్కటైన - ముఖ్యమైన మధురరసము ప్రియమైన రసముగా గలది గాన, దేవి 'ఏకరసా'యని ఖ్యాతిగాంచెను. "రస్యాః స్నిగ్ధాః" యను భగవద్వచనము వలన 'రుచ్యములు, మృదువులు స్థిరములు, హృద్యములు నయిన ఆహారములు సత్త్వగుణ ప్రధానులైనవారికి ప్రియమైనవి' యని తెలియుచున్నది.

కావున, సత్త్వగుణ ప్రధాన మాయోపాధిక చైతన్య స్వరూపిణియైన పరాభట్టారికకు మధుర రస మత్యంత ప్రియమని గ్రహింపనగును. శ్రీలలితాత్రిపురసుందరి శుద్ధసత్త్వ ప్రధానయైన మాయాశక్తి యనియు తెలియనగును.

34. తెలుగు: పరమాత్మ అంతర్యామియై సర్వప్రాణులను ప్రేరేపించుచున్నాడు. గాన, ఈశ్వరుడని చెప్పబడును. "యః సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠన్"అను శ్రుతివలన 'పరమేశ్వరుడు సర్వభూతములయందు నిండియుండి సర్వభూతములను శాసించుచున్నా'డని తెలియుచున్నది. ఆ యంతర్యామిచే

అజ్ఞాన తత్కార్యాంతఃకరణోపహిత ప్రతిబింబ చైతన్యరూపాణాం జాగ్రదాద్యవస్థాభిమానినాం అఖండ బ్రహ్మసాక్షాత్కారవేలాయామభేదానుభవాత్. "తత్త్వమసి" ఇతి శ్రుతేశ్చ "ఏక మేవాద్వితీయమ్" ఇతి విశేషితత్వాచ్చ ఏకశ్చాసా వీశ్వరశ్చ ఏకేశ్వరః తస్య భావః తదైక్యం తత్ ప్రదాతీతి తథా । బహుషు విద్యాధనవత్సు తేష్వేకో విద్యాధనవా నిత్యుక్తే, తత్రత్య జననిష్ఠ విద్యాభావే తదతిశయప్రతీతివత్ ఏకం చ నిరతిశయ మణిమాదిక మైశ్వర్యం నిఃశ్రేయసం ప్రదదాతీతి వా॥

యద్వా, ఏకం మానుషం సర్వోత్కృష్టం సార్వభౌమత్వాది లక్షణం అభ్యుదయ సామాన్య మైశ్వర్యం ప్రదదాతీతి వా తథా ॥ ఓం ఏకైశ్వర్యప్రదాయిన్యై నమః 34

ప్రేరేపింపబడుచున్న, భూతశబ్దముచే చెప్పబడుచున్న జీవులందరును, అజ్ఞానము తత్కార్యమైన అంతఃకరణముచే నుపహితులైన చైతన్య ప్రతిబింబ స్వరూపులు; అట్టి జీవులు జాగ్రత్ స్వప్న, సుషుప్త దశలందు అభిమానము గలవారై యుందురు; వారు ఏకాకారమగు బ్రహ్మచైతన్య స్వరూపానుభవము పొందు సమయములో ప్రత్యగ్బ్రహ్మైక్యానుభవము (అభేదానుభవము) నొందుదురు; ఆ కారణముచేత, "తత్త్వమసి" - 'తత్పదవాచ్యమైన బ్రహ్మ నీవే అయి ఉన్నావు' అను శ్రుతి వలనను, "ఏకమేవాద్వితీయమ్" - 'ఆ తత్ పదార్థము ఏకము, అద్వితీయము, అనగా సజాతీయ, విజాతీయ, స్వగత భేదరహితము' అని విశేషణ యుక్తమై యుండుటచేతను ఏకేశ్వరుడనగా అద్వితీయ పరబ్రహ్మయని ద్యోతకమగును; తద్భావమును (ఏకేశ్వర భావమును), తదైక్యస్థితిని ప్రసాదించునది గాన, జగన్మాత 'ఏకైశ్వర్య ప్రదా' యని సంకీర్తింప బడుచున్నది. అవిద్యావృతుడైన జీవుడు అజ్ఞానము వలన స్వస్వరూపమును అనగా తాను బ్రహ్మస్వరూపమను భావమును విస్మరించి, పరమేశ్వరుని కంటె భిన్నుడయిన జీవుడను భావముతో కొట్టుమిట్టాడును. అట్టి జీవునికి ఐశ్వర్యమును - ఈశ్వరత్వము నను గ్రహించునది గాన, పరమేశ్వరి యందు ఈ నామమన్వర్థమని భావము. అనేకులు విద్యాధన సంపన్నులైన వారుండగ, వారిలో నొకరిని విద్యాధన సంపన్నుడని చెప్పినపుడు

శ్లో॥ ఏకాతపత్రసామ్రాజ్యప్రదా చైకాంతపూజితా ।
ఏధమానప్రభా చైజదనేక జగదీశ్వరీ ॥ 8

35. ఏకాతపత్రసామ్రాజ్యప్రదా - ఏకాతపత్రసామ్రాజ్యప్రదాయై నమః

---

35. శం.భా.: ఏకాతపత్రసామ్రాజ్యప్రదా । ఆతపాత్, ఆ సమంతాత్ అధ్యాత్మాధిదైవతాధిభూతాని ఆశబ్దార్థః । తేభ్యో జాతాః తాపాః ఆతపాః । తపంతి శోషయంతీతి తపాః, ఆతపేభ్యః త్రాయతి రక్షతీతి ఆతపత్రం సర్వ సంసారదుఃఖోప శమాత్మక మాత్మజ్ఞానమ్ । "యజ్జ్ఞాత్వానపు న ర్మోహ మేవం యాస్యసి" ఇతి భగవద్వచనాత్ ' అఖిల దుఃఖనిదానాజ్ఞాననివర్తకం ఏకం లక్షణయా అభిన్న

అచట యున్న వ్యక్తి యందలి విద్యాభావము మిగిలినవారి కంటె అతిశయమైనదను విషయము ప్రతీయమానమగును; ఆ రీతిగనే, పరమేశ్వరి ఏకము, నిరతిశయము, అణిమా, మహిమాది రూపము నయిన ఐశ్వర్యమును, అనగా నిః శ్రేయసమును ప్రసాదించునది గాన, ఈ నామముచేత స్తోతవ్యురాలగు చున్నది.

యద్వా, ముఖ్యము, మానుషము, సర్వోత్కృష్టము, సార్వభౌమత్వాది లక్షణోపేతము, అభ్యుదయ సామాన్యము నయిన ఐశ్వర్యమును ప్రసాదించును గాన, లలితాపరమేశ్వరి 'ఏకైశ్వర్యప్రదాయినీ' యను నామముతో ప్రఖ్యాత యయినది.

35. తెలుగు: 'ఆజ్' పూర్వక 'తప' ధాతువునకు సర్వత్ర నిండియున్న అధ్యాత్మ, అధిదైవత, అధి భూతముల నుండి యుత్పన్నములగు తాపము లనియర్థము; అట్టి తాపములను ఆ తపము లందురు. 'తపంతి శోషయంతి' శోషింపజేయనవి గాన, తపములు; ఆతపముల నుండి రక్షించునది గాన ఆతపత్రము; ఇట ఆతపత్ర మనగా, సర్వసంసారదుఃఖముల నుపశమింపజేయునట్టి యాత్మజ్ఞాన మని యర్థము. "యజ్ జ్ఞాత్వా" యనుచు 'బ్రహ్మ (ఆత్మ) తత్త్వమును దెలిసికొనినచో మఱల యీ సంసారరూప

36. ఏకాంతపూజితా - ఏకాంతపూజితాయై నమః

బ్రహ్మవిషయక మిత్యర్థః । ఏకం చ తత్ అతపత్రం చ అఖండాకారజ్ఞానమ్, తేన జాయమానం యత్సామ్రాజ్యం సమ్రాజో భావః సర్వోత్తమత్వం తత్ప్రదదాతీతి ।

అథవా, ఏకాతపత్రసామ్రాజ్యం చక్రవర్తిత్వం తత్ప్రదదాతీతి వా॥ ఓం ఏకాతపత్రసామ్రాజ్యదాయై నమః 35

36. శం.భా.: ఏకాంతపూజితా । ఏకస్య అద్వితీయస్యశోధితతత్త్వంపదార్థస్య అంతే ఉపాధౌ హృది పరిచ్ఛేదకత్వాత్ పూజితా అహ మిత్యపరోక్షీకృతా, "యత్సాక్షా

మోహమును పొందవు' అని కృష్ణభగవానుని వచనము వలన దెలియుచున్నది. సర్వ' దుఃఖమునకు కారణమైన అజ్ఞానమును నివర్తింప జేయునట్టి అద్వితీయ జ్ఞానము; అనగా లక్షణావృత్తిచేత అఖండము, ఏకమునైన బ్రహ్మ విషయకజ్ఞాన మని యర్థము 'ఏకం చ తత్ ఆతపత్రం చ' అని కర్మధారయ సమాసము చెప్పికొనిన, 'ఏకాతపత్ర' మను రూప మేర్పడును; ఏకాతపత్ర మనగా అఖండాకారమైన జ్ఞానము చేత కలుగునట్టి సామ్రాజ్యమును సర్వోత్తమత్వమును ప్రసాదించునది గాన, పరమేశ్వరి 'ఏకాతపత్ర సామ్రాజ్య ప్రదా' యని సంకీర్తితురాలగుచున్నది.

అథవా, ఏకచ్ఛత్రాధిపత్య సామ్రాజ్యమును ప్రదానము చేయునది గాన, ఆ దేవి 'ఏకాతపత్ర సామ్రాజ్య ప్రదాయని స్తోతవ్యురాలగుచున్నది.

ఈ రీతిగా పరమేశ్వరి తననుపాసించు భక్తులకు తాపత్రయోపశామకమైన బ్రహ్మాత్మజ్ఞానమునొసంగుటతో పాటు, సకామనయా ఉపాసించువారలకు మానుషానందములో సర్వాతిశాయియైన ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యము నొసగి చక్రవర్తిని జేయునని భావము.

36. తెలుగు: ఏకమనగా అద్వితీయమైన శోధిత త్వం పదార్థము; తత్త్వమస్యాది వాక్యములందలి 'తత్' పదమునకు శుద్ధమాయాప్రతిబింబ చైతన్య మని యర్థము. ఈశ్వరోపాధియైన శుద్ధ మాయను, జీవోపాధియైన

దపరోక్షాద్ బ్రహ్మ" ఇతి శ్రుతేః, । 'ఏకస్య బ్రహ్మణః అంతే ఉప పూజితా 'షద్ల్ గత్యవసానార్థయో' రితి ధాతుపాఠాత్ ఉపనిషద్ బ్రహ్మమాత్రతయా పర్యవస్యతీత్యర్థః । ఏకాంతపూజితేతి నామ్నోపనిషదిత్యర్థః ।

అవిద్యను పృథక్కరించి తీసివేయగా మిగులునది అద్వయ చైతన్యము 'శోధిత' పదార్థము. 'త్వం' పదవాచ్యుడయిన జీవునిచేత తత్పదవాచ్యయైన పరమేశ్వరి పరిచ్ఛిన్న భావముతో పూజితురాలై అంతమున పరిపూర్ణ ఏకత్వజ్ఞానము అనుభవమునకు వచ్చునపుడు 'యత్సాక్షాద్బ్రహ్మ' - 'ఏది సాక్షాత్తు అపరోక్షమైన బ్రహ్మయో' అను శ్రుతివచనానుసారము 'ఆ దేవియే నేను' అని అపరోక్ష సాక్షాత్కారము చేసికొనబడునది గాన, జగన్మాత 'ఏకాంతపూజితా' యను నామముతో విభ్రాజమాన యగుచున్నది. 'ఏకాంత' శబ్దములోని 'అంత' శబ్దమునకు 'సమీప' మని యర్థము. హృదయ గుహాంతర్వర్తియైన పరమాత్మ సామీప్యమున పూజింపబడునది. 'షద్ల్' ధాతువునకు గతి, అవసాదనము, విశరణము అర్థము. కావున, పరాశక్తి ఉపనిషత్ ప్రతిపాద్యమైన పరబ్రహ్మగా పర్యవసిత యగుచున్నది. 'ఏకాంతపూజితా' యను నామముచేత పరమేశ్వరి 'ఉపనిషత్' అని వ్యవహరింపబడు చున్నదని భావము.

యద్వా, "గుహానివాతాశ్రయేణ ప్రయోజయేత్" అను శ్రుతివచనము ననుసరించి ఏకాంత స్థలమునందు ధ్యానాదులద్వారా యోగులచేత తెలిసికొనబడునది గాన, పరమేశ్వరికి 'ఏకాంతపూజితా' యను నామము అన్వర్థము.

అథవా, కామేశ్వరునిచేత పరాదేవి ఏకాంతమందు అనగా స్త్రీలింగమందు పూజింపబడునది. సంప్రదాయ ప్రవృత్తి నిమిత్తము మొట్టమొదట సృష్ట్యాది యందు ఈశ్వరుని చేత నుపాసనకు మొదటి సాధనమైన బహిర్యాగ క్రమముతో పూజాధ్యానాదుల చేత సంతోష పెట్టబడినదగుట వలన తత్ర్పత్యయముతో నిది భూతార్థవ్యాహృతి యని తెలియవలెను. 'రహోయాగ క్రమారాధ్యా' యను నామము భావనీయము.

37. ఏధమానప్రభా - ఏధమానప్రభాయై నమః

అథవా, ఏకాంతే "గుహానివాతాశ్రయేణ ప్రయోజయేత్" ఇతి శ్రుతేః ఏకాంతస్థలే ధ్యానాదినా యోగిభిర్విషయీ కృతేత్యర్థః ।

అథవా, కామేశ్వరేణ ఏకాంతే స్త్రీలింగే పూజితా । సంప్రదాయకాలే పూజాదినా సంతోషితత్వాత్ భూతార్థవ్యపదేశః । ఏకాంతే సర్వ ప్రవిలాపన సమయే పూజితా ధ్యానాదినా సంపాదితా సాక్షాత్కృతేత్యర్థః । "కశ్చిద్ధీరః ఇతి ప్రత్యగాత్మానమైక్ష దావృత్తచక్షు రమృతత్వమిచ్ఛన్" ఇతి శ్రుతిరితి వా ॥ ఓం ఏకాంతపూజితాయై నమః ॥ 36

37. శం.భా.: ఏధమానప్రభా । ఏధమానా వివర్ధమానా సర్వాతిశాయినీ ప్రభా కాంతి రస్యాః సా, "తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం తస్యవిభాసా సర్వమిదంభాతి" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం ఏధమానప్రభాయై నమః ॥ 37

పక్షాంతరమున, అన్ని తత్త్వములు ఏకాంతమునందు, అనగా స్వరూపమునందు ప్రవిలాపన సమయమున ధ్యానాదులచే సంపాదింప బడునది, అనగా సాక్షాత్కరింప చేసికొనబడునది గాన దేవి 'ఏకాంత పూజితా' యనబడును.

'కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మాన మైక్షత్' - ఆత్మారాముడు, అంతర దృష్టి కలవాడు, బాహ్యేంద్రియోపరమణము గలవాడు, అమృతత్వాభిలాషియు నయిన ధీరుడు ఒక్కడు ప్రత్యాగాత్మను దర్శించెను' అని శ్రుతి ఉద్ఘోషించు చున్నది. కావున, బాహ్య విషయములన్నిటిని, అద్వయ చైతన్యమునందు ప్రవిలాపనము చేసినపుడే పరమేశ్వరి భక్తుని హృదయమున ననుభూయమాన యగునని భావము. ఇట, 'అంతర్ముఖ సమారాధ్యా' బహిర్ముఖ సుదుర్లభా' యను లలితా సహస్రమందలి నామములనుసంధేయములు.

37. తెలుగు: వర్ధనశీలము, సర్వాతిశాయియు నయిన శాంతి గలది గాన, లలితాపరాభట్టారిక 'ఏధమానప్రభా'యని సంకీర్తింపబడుచున్నది. "తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వమ్'" అనుచు శ్రుతి 'స్వయంప్రకాశమాన

38. ఏజదనేకజగదీశ్వరీ - ఏజదనేకజగదీశ్వర్యై నమః

38. శం.భా.: ఏజదనేకజగదీశ్వరీ । ఏజంతి కంపమానాని చేష్టమానాని ప్రాణవంతి అనేకాని నానోపాధికాని జగంతి జంగమాని విచరత్ప్రాణీన ఇత్యర్థః ఈష్టే ప్రేరయతీతి ఈశ్వరీ । స్థావరాణాం సుఖదుఃఖప్రాప్తి పరిహారోపాయా నభిజ్ఞత్వేఽపి స్వజీవన హేతుభూతోదకపానాది ప్రవృత్తి దర్శనా చ్చేష్టావత్త్వం తత్రాప్యస్తీతి జగచ్ఛబ్దో నిర్విశేష ప్రపంచమాత్రపరో వక్తవ్యః, అన్యథా "సర్వేషు భూతేషు" ఇతి శ్రుతౌ చరప్రాణిమాత్రపరత్వే సంకోచాపత్తేః । అసతి విరోధే

మయిన బ్రహ్మతత్త్వప్రకాశము వలన సర్వము ప్రకాశించుచున్నది. తేజస్స్వరూపమైన ఆ పరబ్రహ్మ ప్రకాశము చేతనే జడరూపమైన యీ బ్రహ్మాండ మంతయు ప్రకాశించుచున్నదని చెప్పుచున్నది. కావున, మహాత్రిపురసుందరి ఉపనిషత్ప్రతి పాద్యయైన సర్వాతిశాయిప్రభాభాసుర యగుట వలన 'ఏధమానప్రభా' యను నామమాదేవి యందు అన్వర్థము.

38. **తెలుగు:** కదలునవి అనగా లోకవ్యవహారము చేయునవి, ప్రాణవంతయులయినవియు నగు అనేక ఉపాధులను ధరించిన జంగమ ప్రాణులను ప్రేరేపించునది గాన, పరమేశ్వరి 'ఏజదనేక జగదీశ్వరీ'యని స్తోతవ్యయగుచున్నది. స్థావరము లయిన వృక్షాదులకు సుఖ సంపాదనోపాయము, దుఃఖ నివారణోపాయము తెలియదు. అయినను, వానియందు స్వజీవన హేతుభూతమైన ఉదకపానాది ప్రవృత్తి కన్పట్టుట వలన చేష్టావత్త్వము ఆ స్థావరము లందు సయితము గలదని జగచ్ఛబ్దము నిర్విశేష ప్రపంచ సూచకమని గ్రహింపవలెను. అనగా జంగమ స్థావరప్రాణులను రెండింటిని జగచ్ఛబ్దముచే చెప్పనగునని తెలియ వలయును. ఆ రీతిగ చెప్పకపోయినచో, 'సర్వేషుభూతేషు' అను శ్రుతి యందు జంగమప్రాణి మాత్రపరమని యీశ్వరుని యందు సంకోచ మాపన్నమగును. విరోధము లేనపుడు సామాన్యవాచక శబ్దమునకు విశేష లక్షణ మంగీకరించుట న్యాయసంగతము కాదు.

శ్లో॥ ఏకవీరాది సంసేవ్యా ఏకప్రాభవశాలినీ ।
ఈకారరూపిణీశిత్రీ చేప్సితార్థప్రదాయినీ ॥ 9

39. ఏకవీరాది సంసేవ్యా - ఏకవీరాది సంసేవ్యాయై నమః

సామాన్యవాచకస్య శబ్దస్య విశేషణాంగీకారస్య అన్యాయ్యత్వాత్। అన్యథా బ్రహ్మణః ప్రపంచమాత్రోత్పత్త్యాదిహేతుత్వం సంకుచితం భవేత్' అతఏవ ఆకరే ఏజత్పదం ఉపాత్తమ్ ' యథాకథంచిత్ క్రియాశ్రయ త్వేన ప్రాణవత్త్వమాత్రస్య సమష్టిహిరణ్యగర్భాశ్రయత్వేన సర్వేషాం ప్రేరకత్వం సంభవతీతి భావః ॥ ఓం ఏజదనేకజగదీశ్వర్యై నమః ॥ 38

39. శం.భా.: ఏకవీరాది సంసేవ్యా । ఏకః అనితరసాధారణః వీరః పురశ్చర్యాదినా కృతమంత్రదేవతా సాక్షాత్కారలబ్ధ పురుషార్థః పుమాన్ విజయప్రాప్త్యాభ్యుదయశాలీ । రాజరాజ నిష్ఠ ధైర్యగాంభీర్యాది గుణవత్త్వేన

లేనిచో బ్రహ్మకు గల ప్రపంచోత్పత్తి స్థిత్యాదిహేతుత్వము సంకుచితము కావలసివచ్చును. కనుకనే, మూలము నందు (నామము నందు) 'ఏజత్' అను శబ్దము ప్రయుక్తము. ఏదోరీతిగ, క్రియాశ్రయత్వ మగుటచేతను, ప్రాణవంతమైన ప్రతి శరీరధారియు సూక్ష్మ శరీరాధికారియైన సమష్టి హిరణ్యగర్భుడు ఆశ్రయముగా గలిగియుండుట వలనను సర్వప్రాణులకు ఆ హిరణ్యగర్భుడు ప్రేరకుడగుట సంభవించు చున్నది. పరమేశ్వరి హిరణ్యగర్భ స్వరూపములో ఉండి సర్వోపాధిధారులను ప్రేరేపించుచున్నదని తెలియనగును.

39. తెలుగు: అనితర సాధారణుడయిన (సాధారణముగ లభించని) వీరుడు మంత్రపురశ్చర్యాదుల చేత మంత్రాధిష్ఠాన దేవతా సాక్షాత్కారము వలన పురుషార్థమును సాధించిన పురుషుడు విజయప్రాప్తిచేత అభ్యుదయశాలి యైనవాడు. రాజాధిరాజుల యందుండెడి ధైర్య, గాంభీర్యాది గుణములు గలవాడగుటచేత తత్త ద్దేవతోపాసకులైన పురుషులు వీర శబ్ద వాచ్యులగుదురు. ప్రాణికోటి యొక్క నానా శక్తులలో ఆద్య శక్తులయిన

తత్తద్దేవతోపాసకాః పురుషాః వీరా ఇత్యుచ్యంతే । యాసాం శక్తీనా మాదయో యేషాం ప్రాణికోటీనాం తా ఏకవీరాదయః తాసాం కదంబైః సంసేవ్యా సంసేవితుం యోగ్యా । యదా ఈశ్వరీ భక్తా ననుగృహ్ణాతి సగుణవిగ్రహవతీస్యాత్ తదా అనేక పరివార దేవతా పరిసేవితా మంత్రదేవతా మంత్ర దేవతాత్వేనోపాసనీయేత్యర్థః॥

అథవా, ఏకవీరా రేణుకా, తదాదయ శ్శక్తయః శ్యామలాప్రభృతయః, తాభి స్తత్కాలప్రపంచే స్వస్వపీఠే స్థితాః సత్యః ఉపాసకానా మభీష్టవరప్రదాత్ర్యోదృశ్యంతే తా । అస్యాః పరిసేవకత్వేన స్వయమభీష్టవరకామాః ఇత్యస్యాః ప్రకృతాయా మహిమాతిశయోక్తిః ఓం ఏకవీరాది సంసేవ్యాయై నమః । 39

ఏకవీరాది శక్తిగణము చేత సేవింపదగినది గాన, పరాభట్టారిక 'ఏక వీరాది సంసేవ్యా' యను నామముచే సంకీర్తింప బడుచున్నది. పరమేశ్వరి సగుణ విగ్రహవతియై భక్తుల ననుగ్రహించునపుడు, ఆమె అనేక పరివార దేవతా పరిసేవిత యయిన మంత్రాధిష్ఠాన దేవతగా నుపాసనీయురాలని భావము.

అథవా, 'ఏకవీరా' యనగా రేణుకాదేవి, తదాది శక్తులయిన శ్యామలాది ప్రముఖశక్తులు ఉపాసనా సమయమున ఆ శక్తులచేత శ్రీచక్రస్థితములైన ఆయా పీఠములందుండి సేవింపబడుచు ఉపాసకుల మనోరథముల నీడేర్చు వారుగ గన్పట్టుచున్నారు. ఆ యా శక్తులు ప్రధాన శక్తియైన శ్రీ రాజరాజేశ్వరిని సేవించుచు తత్పరమేశ్వరి వలన వరములను బడయు చుందురు; తత్పరాభట్టారికా పూజాపరాయణులకు ఆ శక్తులు తాము ప్రసాదించదగు ఫలముల నొసంగుచుందురు. కావున, పరాభట్టారికా మహిమాతిశయము ఏమని వర్ణింతుము! పరమేశ్వరి వాచామగోచర యని భావము.

విశేషము 4 :- ఈ నామమున 'వీర' శబ్దము ప్రయుక్తమైనది. వీర భావమనగా మంచి ఉత్సాహముతో, ధైర్యగాంభీర్యాది గుణ సంపదతో దేవి నుపాసించుట యని భావము.

"అహమః ప్రలయం కృత్వా । ఇదమః ప్రతియోగినః ।
పరాక్రమపరో భుంక్తే । స్వాత్మాన మశివాపహమ్ ॥"

40. ఏకప్రాభవశాలినీ - ఏకప్రాభవశాలిన్యై నమః

40. శం.భా.: ఏకప్రాభవశాలినీ । ప్రభోర్భావః ప్రాభవం రక్షకత్వం, ఏక మనితరసాధారణం చ తత్ ప్రాభవం చ తచ్ఛాలక ఇతి తథా ।

అథవా, ప్రాభవస్య సాపేక్షధర్మత్వాత్ ఏకపదస్య చ అనన్యగామిత్వార్థస్య సామానాధికరణ్యేన స్వారస్యేన పర్యాలోచ్యమానేన అయ మర్థః సూచ్యతే। ప్రాభవం చ నియమ్య లోకోద్భవం వినా అనుపపద్యమానం తదంతర్గత తత్కార్య మర్థాపత్త్యా సిద్ధ్యతి । తథా చ వటబీజ వస్త్వంతర్గత వశ్చాద్భావికార్యవత్ కూటస్థ చైతన్య మితి భావః ।

'ఇదం' శబ్దార్థమైన ప్రపంచమునకు ప్రతియోగియగు అహమును లయింపజేసి పరాక్రమపరుడై (పరా - మాయ - ఆ మాయ నతిక్రమించి పరుడైనవాడు) అమంగళములను - దుఃఖాదిబంధములను దూరాపాస్త మొనర్చునట్టి స్వస్వరూపమైన ఆత్మానుభవము ననుభవించువాడు వీరుడనబడును.

40. తెలుగు: ప్రభువు యొక్క భావము ప్రాభవము, రక్షించునది యని భావము. అనితర సాధారణమైన ప్రభుత్వ శక్తి పరాదేవి యందు ప్రకాశించును గాన, ఆమె 'ఏక ప్రాభవశాలినీ' యను నామముచేత ధ్యాతవ్యురాలగుచున్నది.

అథవా, ప్రాభవము అన్యసాపేక్ష ధర్మము గలది. అందువలన, ఇతరుల యందు ఆ ప్రాభవము లేదను నర్థము చెప్పునట్టి 'ఏక' పదమునకు సామానాధికరణ్యము వలన, చక్కగా పర్యాలోచన చేయుటవలన కలిగిన స్వారస్యము వలన ఈ యర్థము సూచిత మగుచున్నది. ఈ ప్రాభవము నియమింపదగిన లోకసృష్టి లేకుండ అసంభవము. ప్రపంచ సృష్టిలో అంతర్భూతమయిన తత్కార్యము - ప్రాభవము అర్థాపత్తి ప్రమాణముచేత సిద్ధించుచున్నది. కాగా, వట బీజము - మఱ్ఱివిత్తనము నందు వప్రములు, శాఖలు, ఊడలతో భవిష్యత్తులో నేర్పడునట్టి వటవృక్ష మనెడి కార్యము అంతర్గతమై యిమిడి యుండును. కూటస్థచైతన్యము తత్సదృశమని భావము.

అథవా, ప్రాభవం నామ ఈశ్వరత్వం తదాక్షిప్త నియమ్య జగచ్ఛోపలక్షణవిధయా యస్యైకస్య అఖండ చైతన్యస్య తదేకప్రాభవమ్ । 'పాదోఽస్య సర్వా భూతాని' 'ఏకాంశేన స్థితో జగత్' ఇతి శ్రుతిస్మృతిభ్యాం, భూతపూర్వ గత్యా ప్రాభవోపలక్షితం ఏకం సత్ చిచ్చైతన్యరూపం శాలతే ఆవిష్కరోతీతి తథా,

అథవా, ఏకం చ తత్ ప్రాభవం ముఖ్యసార్వభౌమత్వమితి యావత్, ప్రభుత్వపరంపరాయాః సవిశేషాయాః కుత్రచిత్ పర్యవసానావశ్యంభావే 'ఏష సర్వేశ్వర ఏవ భూతాధిపతి రేషభూతపాలః' ఇతి శ్రుత్యా అంతర్యామితయా

పక్షాంతరమున, ప్రాభవమనగా ఈశ్వరత్వము, ఆ యీశ్వరత్వముచేత రచింపబడిన, నియమింపదగిన జగత్తు గూడ ఉపలక్షణ విధాయకమైన ఏకము, అద్వితీయము నగు పరిపూర్ణ చైతన్యమునకు గలదు. కాన అది ఏకప్రాభవ మనబడును. 'పాదోఽస్య సర్వా భూతాని' అను ఛాందోగ్య శ్రుతి అనంతకోటి బ్రహ్మాండములో ఉన్న భూతజాతమంతయు అఖండ చైతన్యము యొక్క ఒక పాదమని చెప్పుచున్నది. 'ఏకాంశేన స్థితో జగత్' అను గీతావచనము కూడ పరమేశ్వరుడు ఒక్క అంశతో ప్రపంచమంతయు వ్యాపించి ఉన్నాడని చెప్పుచున్నది. ఈ శ్రుతి స్మృతివచనములు వలన భూతార్థవాద రీతిలో ప్రాభవముచేత నుపలక్షితమగు ఏకము సత్యము జ్ఞానరూపము నభివ్యక్తము చేయుచున్నది గాన, జగన్మాత 'ఏకప్రాభవశాలినీ' యను నామముతో వెలుగొందుచున్నది.

మఱియొక పక్షమున, 'ఏకం చ తత్ ప్రాభవం చ' అని కర్మధారయ సమాసము వలన 'ఏకప్రాభవం' అను రూపము సిద్ధించును. ఏకప్రాభవ మనగా ప్రధానమైన సార్వభౌమత్వమని భావము. లోకమందలి ప్రభుత్వ పరంపర సవిశేషమగుటం జేసి ఎచటనో ఒకచోటున పర్యవసానము నొందుట యనివార్యము. "ఏష సర్వేశ్వరః" యనుచు బృహదారణ్యక శ్రుతి 'ఇతడే సర్వేశ్వరుడు, ఇతడే భూతములకధిపతి, ఇతడే భూతపాలకు'డని చెప్పుచున్నది. ఈ శ్రుతివచనానుసారము అంతర్యామిత్వము చేతను,

స్సాక్షాత్కృత్యుత్పాద కత్వ శ్రుత్యా చ ఇతర వాగాద్యవయవ ప్రేరణాతిశయానాం పర్యాప్తి రత్రైవాస్తీ త్యభి ప్రాయః । తథా చ నిరంకుశ స్వతంత్ర జగత్కారణత్వరూప తటస్థ లక్షణలక్షిత వేదాంత సమన్వయ విషయీభూతా అఖండ సచ్చిదానంద స్వరూపా పరదేవతా అవశ్యం స్వస్వరూపేణైవ ధ్యాతవ్యేతి నిష్కృష్టార్థః ॥ ఓం ఏకప్రాభవశాలిన్యై నమః ॥ 40

స్సాక్షాత్కారము కలిగించువాడు అను యుక్తిచేతను ఇతర వాగాది యింద్రియముల ప్రేరణాతిశయము యొక్క పరిసమాప్తి యీ పరమేశ్వరి యందే గలదని భావము కాగా, ఆ పరమేశ్వరియే యీ జగత్తుకు నిరంకుశ స్వతంత్రకారణము, తద్రూపమైన తటస్థ లక్షణముచే నుపలక్షితయు, వేదాంతవాక్య సమన్వయమునకు విషయ భూతురాలు నయిన పరదేవత అఖండ సచ్చిదానంద స్వరూపిణియే. సచ్చిదానందస్వరూపిణి యగు ఆ పరాదేవి అవశ్యము స్వస్వరూపముగానే ధ్యానింపదగినది అని సారాంశము ఉపాసకుడు అభేద బుద్ధితో పరమేశ్వరిని ధ్యానింపవలయునని భావము.

విశేషములు :-

శ్లో॥ "మహేశ్వరే వా జగతా మధీశ్వరే జనార్దనే వా జగదంతరాత్మని।
న వస్తుభేదప్రతిపత్తి రస్తి మే తథాఽపి భక్తి స్తరుణేందుశేఖరే ॥

అని అప్పయ్య దీక్షితులు చెప్పినారు. విష్ణురూపము ప్రపంచ సంబంధము కలది. శివస్వరూపము ప్రపంచాతీతము. అనగా అఖండ చైతన్యము. చైతన్యము ఏకము, భిన్నము కాదు. అయినను, ఈశ్వరానుగ్రహము వలన గాని, జ్ఞానము వలన గాని యీ శరీరములో ఉన్న విష్ణు స్వరూపము తెలిసినపుడు ఈ జడ శరీరములో అంతర్యామియై యున్న విష్ణురూపము శివరూపమే యని విదితమగును. శివ విష్ణు స్వరూపములలో భేదము లేకపోయినను, విష్ణువు జడమైన ప్రాణి కర్మాదులతో గలసి యుండును. అట్టి విష్ణు స్వరూపముతో నైక్యమగుట కంటె ఇది తెలిసికొని త్యజింపవలయును. అపుడు అఖండము, నిర్గుణము, త్రిపాద్విభూతి సంపన్న

41. ఈకారరూపా - ఈకారరూపాయై నమః

42. ఈశిత్రీ - ఈశిత్ర్యై నమః

43. ఈప్సితార్థప్రదాయినీ - ఈప్సితార్థప్రదాయిన్యై నమః

---

41. శం.భా.: ఈకారరూపా । ఈకారః రూపం తృతీయావయవః యద్వాచకమంత్రస్య యస్యాః సా తథా ॥ ఓం ఈకారరూపాయై నమః ॥ 41

42. శం.భా.: ఈశిత్రీ । ఇచ్ఛతి ఈష్టే ఇతి ఈశిత్రీ సర్వ ప్రేరికా ఇత్యర్థః ॥ ఓం ఈశిత్ర్యై నమః ॥ 42

43. శం.భా.: ఈప్సితార్థప్రదాయినీ । అర్థ్యంతే ప్రార్థ్యంతే ఇత్యర్థాః అభ్యుదయనిః శ్రేయసరూపాః, ఆప్తుంఇచ్ఛావిషయీ భూతాః ఈప్సితాః, తే చ తే అర్థాశ్చేతి కర్మధారయః, ఈప్సితార్థాన్ ప్రదదాతీతి తథా । కేవలకర్మణా మదృష్ట

బ్రహ్మస్వరూపము నయిన శివునియందే చిత్తము భక్తిప్రవణమై యుండును. అదియే మోక్షమని భావము.

41. తెలుగు: పంచదశీ మంత్రము నందు ప్రథమ కూటములోని మూడవ బీజము ఈ కారము. ఈ బీజాక్షరము మహాత్రిపుర సుందరీ ప్రతిపాదకము. తత్ప్రతిపాదక మంత్రము నందు 'ఈ' బీజము ఏ తల్లికి గలదో ఆ పరాశక్తి । 'ఈకారరూపా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

42. తెలుగు: కోరుచున్నది అనగా ఇచ్ఛాశక్తిరూపిణి, సర్వప్రాణులను శాసించునట్టిది గావున, పరదేవత 'ఈశిత్రీ' అను నామముచే నొప్పారుచున్నది.

43. తెలుగు: ప్రార్థింపబడునవి, యాచింపబడునవి గాన, అర్థము లనబడును. ఆ యర్థములు అభ్యుదయ నిఃశ్రేయస రూపములు. పొందవలయును కోటికకు విషయభూతములు గాన, అవి యీప్సితము లనబడును. ఈప్సితములైన అర్థములని కర్మధారయసమాసము చెప్పికొననగును. ఈప్సితములైన అర్థముల నొసగునట్టిది గాన పరాభట్టారికకు

ద్వారా కాలాంతర భావిఫలదాతృత్వమచేతనత్వాన్నోపపద్యతే । తాదృశానాం కస్మిన్నప్యర్థే సామర్థ్యాదర్శనాత్ । చేతనాధిష్ఠితానాం తు కర్మణాం భృత్యకృత పరాక్రమాది తుష్ట రాజవత్ తదారాధిత పరమేశ్వరః "కర్మాధ్యక్షః", ఇతి శ్రుత్యా సర్వజ్ఞస్య తత్తదధికారికృత పుణ్యానురూపతయా ఫలప్రదానే సమర్థస్య సత్త్వకల్పనే తదనన్యస్య చేతనస్య జీవాదే స్తత్ర సామర్థ్యవిరహాత్ స ఏవ తత్తదనుగుణ విషయేచ్ఛోత్పాదనేన తత్సాధనానుష్ఠాపయితా సవన తత్ఫలకామా నాం పూరయతీత్యనీశ్వర మీమాంసక మతనిరాసో ద్రష్టవ్యః ।

అథవా, ఈప్సితా జిజ్ఞాసితా, తథా చ స్వస్వరూప ప్రతిపాదక వేదాంతశ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనవిషయీకృతా సతీ అర్థం ప్రార్థ్యమానం సర్వాభ్యర్థిత మోక్షరూపం పురుషార్థం ప్రదదాతీతి తథా ॥ ఓం ఈప్సితార్థప్రదాయిన్యై నమః ॥ 43

'ఈప్సితార్థప్రదాయినీ' యను నామమన్వర్థము. కేవల పుణ్యాపాప రూప కర్మలు జడములు, అట్టి యచేతన కర్మలు అదృష్టము ద్వారా, అనగా అపూర్వము ద్వారా కాలాంతరమున ఎప్పుడో ఫలము నొసంగుననుట యుపపన్నము కాదు; ఏలన, తాదృశములైన జడరూప కర్మలకు ఫలప్రదాతృత్వ సామర్థ్యము ఏవిషయము నందైనను గన్పట్టదు. కావున, చేతనాధిష్ఠితములైన కర్మలకు, అనగా చైతన్యము గల పురుషులచేత అనుష్ఠింప బడు కర్మలకు సేవకులు ప్రదర్శించునట్టి పరాక్రమాదుల చేత సంతుష్టుడైన చక్రవర్తి వలె కర్మానుష్ఠానము చేయునట్టి పురుషులచేత ఆరాధింప బడుచున్న పరమేశ్వరుడు అధ్యక్షుడని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఆ శ్రుతి వచనము ననుసరించి ఆ యా కర్మల ననుష్ఠించుట యందు అధికారులైన జీవులు చేయునట్టి సుకృత దుష్కృతముల కనుగుణముగా ఫలము నొసగుటలో సమర్థుడు, సర్వజ్ఞుడు నగు పరమేశ్వరుని అస్తిత్వము నూహింపనగును. అటుల నయిన, ఆ పరమేశ్వరుని కంటె అనన్యులు, చేతనులు నయిన జీవులకు ఫలప్రదాతృత్వ సామర్థ్యము లేదు. అందువలన ఆ పరమేశ్వరుడే యా యా జీవులకు అనుగుణములైన విషయముల యందు ఇచ్ఛను కలిగించును. అందువలన తత్ఫలప్రాప్తి సాధనరూప యజ్ఞాది

శ్లో॥ ఈదృగిత్య వినిర్దేశ్యా చేశ్వరత్వవిధాయినీ ।
ఈశానాదిబ్రహ్మమయీ చేశిత్వాద్యష్టసిద్ధిదా ॥ 10

44. ఈదృగిత్యవినిర్దేశ్యా - ఈదృగిత్యవినిర్దేశ్యాయై నమః

---

44. శం.భా.: ఈదృగిత్యవినిర్దేశ్యా । ఈదృక్ ఏతల్లక్షణ లక్షిత ఏతాదృశ పరిమాణ ఏవంస్వరూపః ఏతాదృశధర్మవానితి ప్రత్యక్ష సిద్ధార్థో వినిర్దేష్టుం శక్యతే । 'యచ్చక్షుషా న పశ్యతి' ఇత్యాది శ్రుత్యా సర్వేంద్రియగోచరత్వ నిరాకరణాత్ వినిర్దేశ్యా న భవతి । ఔపనిషదానాం మతే తు ఉపనిషదాం వేదైకదేశత్వేన ఇతర ప్రమాణానపేక్షతయా అజ్ఞాతార్థజ్ఞాపకత్వేన ప్రామాణ్యమురరీకృతమ్ । ఇదమేవ ఏతాదృగేవేతి ప్రత్యక్ష సిద్ధార్థ జ్ఞాపనే తాసా మనువాదకత్వేన సాపేక్షత్వరూప మప్రామాణ్యం ప్రసజ్యేతేత్యభిప్రాయః । ఓం ఈదృగిత్యవినిర్దేశ్యాయై నమః ॥ 44

కర్మలను జీవులచే ననుష్ఠింపజేయు చున్నవాడై తత్ఫలకామనల నీడేర్చుచున్నాడని చెప్పనొప్పును; ఈ రీతిగా జెప్పుట వలన అనీశ్వరపూర్వమీమాంసా సిద్ధాంతము నిరస్తమయినదని తెలియవలయును.

అథవా 'ఈప్సితా' యనగా పరదేవత జ్ఞేయ స్వరూపిణి; కాగా స్వస్వరూపమును - ఆత్మస్వరూపమును ప్రతిపాదించునట్టి వేదాంత మహావాక్యముల శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యాసనాదులకు విషయముగా చేయబడినదై పరదేవత సర్వప్రాణులచే నర్థింపబడునట్టి మోక్షరూప పురుషార్థ ఫలమును వారికి నొసగును; కావున, ఆ పరాభట్టారిక 'ఈప్సితార్థ ప్రదాయినీ' యని సంకీర్తితురాలగుచున్నది.

44. తెలుగు: ఈదృక్ ఇటువంటి లక్షణములు గలవాడని, ఇటువంటి పరిమాణము గలవాడని, ఇటువంటి స్వరూపము గలవాడని, ఇటువంటి ధర్మములు గలవాడని ప్రత్యక్షగోచరుడైన వ్యక్తిని నిర్దేశించి చెప్పుటకు వీలగును. 'యచ్చక్షుషా న పశ్యతి' యను కేనోపనిషద్వచనము 'పరమేశ్వర తత్త్వము' సర్వేంద్రియ గోచరము కాదని నిరాకరించుట వలన ఆతత్త్వము

45. ఈశ్వరత్వవిధాయినీ - ఈశ్వరత్వవిధాయిన్యై నమః

45. శం.భా.: ఈశ్వరత్వవిధాయినీ । ఈశ్వరస్య భావః తస్యైక్యం విదధాతి, ఆవరణ విక్షేపశక్తిమదజ్ఞాననివర్తక అఖండాకార చైతన్యస్వరూపా సతీ భేదబుద్ధిమాత్ర సంపాదితైశ్వర్యైక్య యోగభ్రమమం నివర్తయతీత్యర్థః, "స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే" ఇతి శ్రుతేః ।

అథవా ఈశ్వరత్వం నామ నానాదేశ విద్యాధనోత్కర్షాదిమత్త్వం, తత్తత్ప్రాణి నికాయ పుణ్యప్రారబ్ధానుసారేణ కర్మఫలం ప్రయచ్ఛతీతి వా ॥ ఓం ఈశ్వరత్వ విధాయిన్యై నమః ॥ 45

నిర్దేశించి చెప్పుటకు వీలులేనిది. కావున పరమేశ్వరి 'ఈదృగిత్య వినిర్దేశ్యా' యని స్తవనీయురాలగుచున్నది. ఔపనిషద సిద్ధాంతమందు, ఉపనిషత్తులు వేదైకదేశములు, అన్యప్రమాణాపేక్షారహితములు, అజ్ఞాతార్థజ్ఞాపకములు; అందు వలన ఉపనిషత్తులకు ప్రామాణ్యా మంగీకరింపబడినది. ఇదియే యనియు, ఇటువంటిదే యనియ ప్రత్యక్షసిద్ధమైన అర్థమును జ్ఞాపకము చేయుటయందు శ్రుతివాక్యములు ప్రత్యక్షసిద్ధార్థము నకు అనువాదకము లగుటవలన సాపేక్షత్వ రూపమైన అప్రామాణ్యము సిద్ధించునని భావము.

45. **తెలుగు:** ఈశ్వరుని భావము ఈశ్వరత్వము. అనగా పరమేశ్వరునితో ఉపాసకునకు ఐక్యము కలిగించునది గావున, ఆ పరాభట్టారిక 'ఈశ్వరత్వవిధాయినీ' యని గానము చేయబడుచున్నది. ఆమె ఆవరణరూప, విక్షేపరూప అజ్ఞానమును నివర్తింప జేయునట్టి జగన్మాత; ఆ తల్లి అఖండాకార చైతన్య స్వరూపిణి; తాదృశ మహిమాన్వితయైన దేవి, భేదబుద్ధి మాత్రము చేత సంపాదింపబడిన ఐశ్వర్యతాదాత్మ్య భ్రాంతిని పోగొట్టునదని భావము. 'స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే' యనుచు 'పరమేశ్వరి స్వీయరూపముతో అనగా స్వస్వరూపముతోనిష్పన్నమైయుండు'నని శ్రుతిముక్తకంఠముగా చెప్పుచున్నది.

అథవా, ఈశ్వరత్వ మనగా, నానాదేశముల యందు ఆధిపత్యము,

46. ఈశానాదిబ్రహ్మమయీ-ఈశానాదిబ్రహ్మమయ్యై నమః

46. శం.భా.: ఈశానాది బ్రహ్మమయీ । ఈశాన తత్పురుష అఘోర వామదేవ సద్యోజాతాఖ్యాని పంచబ్రహ్మాణి తాని మయం స్వరూప మస్యా అ స్తీతి సా తథా ।

అథవా, ఈశానః ఆది ర్యేషాం తే తథా అధికారి పురుషాః విష్ణుబ్రహ్మేంద్రాదయః, తేషామపి తత్తన్నామ రూపవిశిష్టానా మహంబుద్ధిమతా మంతర్యామిస్వరూపేణ బుద్ధిప్రేరక సచ్చిదానందస్వరూప పరబ్రహ్మానంద ప్రకాశాత్మనా స్ఫురతీతి తథా ॥ ఓం ఈశానాది బ్రహ్మమయ్యై నమః ॥ 46

విద్యాధిక్యము, ధనోత్కర్ష కలిగియుండుట; ఆ యా జీవుల సుకృత ప్రారబ్ధమును అనుసరించి కర్మఫలమును నానాదేశ విద్యాధనోత్కర్ష రూపమైన కర్మఫలము నొసగునది గాన పరమేశ్వరి 'ఈశ్వరత్వవిధాయినీ' యనుచు కీర్తింప బడుచున్నది.

46. తెలుగు: ఈశాన, తత్పురుష, అఘోర, వామదేవ, సద్యోజాత నామాదులతో ఒప్పారు పంచబ్రహ్మలు స్వరూపములుగా గలది గావున, శ్రీ లలితా పరాభట్టారిక 'ఈశానాది బ్రహ్మమయీ' యను నామముతో స్తుతింపబడు చున్నది.

అథవా, నామరూప విశిష్టులు, అహంబుద్ధిమత్తా విశిష్టులు, ఈశానాది అధికారిక పురుషులునయిన విష్ణుబ్రహ్మ ఇంద్రాదుల యందు సయితము అంతర్యామి స్వరూపముతో నుండి, బుద్ధిపూర్వకము, సచ్చిదానంద స్వరూపము నయిన పరబ్రహ్మానంద ప్రకాశాత్మగా ప్రకాశించుచున్నది గావున, పరమేశ్వరికి 'ఈశానాదిబ్రహ్మమయీ' యను నామ మన్వర్థము.

విశేషము :- సచ్చిదానందస్వరూపము నిష్క్రియము, శాంతము అని ఉపనిషత్తు లుద్ఘోషించుచున్నవి. ఆ పరమేశ్వర తత్త్వము నిష్క్రియమని చెప్పినపుడు దానికి కర్తృత్వము చెప్పుట పొసగదు గదా! 'బుద్ధి ప్రేరక' మని

చెప్పుట వలన కర్తృత్వము చెప్పినట్లగుచున్నది. సచ్చిదానంద రసఘనమైన చైతన్యమునకు కర్తృత్వ మంగీకరించినచో, అద్వైత స్థితికి భంగము వాటిల్లుచున్నది. ఇది యెట్లు సంగతమగునని యా శంకింపజనదు. గాయత్రీ మంత్రములో "ధియో యోనః ప్రచోదయాత్" అని మంత్రలింగము కన్పట్టు చున్నది. 'మా బుద్ధివృత్తులను ఏ దేవుడు ప్రేరేపించుచున్నాడో, ఆ సవితృ దేవుని శ్రేష్ఠమైన తేజస్సు నుపాసించుచున్నా' మని గాయత్రీ మంత్రార్థము. ఈ రీతిగానే వేద, శాస్త్ర, పురాణ, ఇతిహాసాదులలో ఎడనెడ సచ్చిదానంద చైతన్యమునకు కర్తృత్వ ప్రేరకత్వములు చెప్పబడినవి. అట్టి స్థలములలో ఎట్లు సమన్వయము చేయనగునో, శ్రీ వ్యాస భట్టారకులు యుక్తిపురఃసరముగా ఇట్లు వివరించినారు.

"అనాపన్న వికారస్సన్ అయస్కాంతవదేవ యః ।
బుద్ధ్యాదీం శ్చాలయేత్ ప్రత్యక్ సోఽహ మిత్యవ ధారయ ॥"

అయస్కాంతము తాను కదలకయే యినుమును కదిలించు చున్నది. ఆ రీతిగానే ప్రత్యక్ చైతన్యము తాను నిష్క్రియమయ్యు బుద్ధ్యాదులను కదలించుచున్నదని భావము.

కావున, అయస్కాంతమునకు కర్తృత్వమును నిరూపించగల సాధన మేమున్నది? ఏదియులేదు. కాని, అయస్కాంతమునందు చాలకత్వ లక్షణము లేనిచో, ఇనుపముక్కలో చలన మెట్లు కలుగుచున్నది? కావున, అయఃపిండమునందు గన్పట్టు చలనమును బట్టి అయస్కాంతము నందు కర్తృత్వ ధర్మము గలదని యుక్తివాదులు చెప్పుదురు. ఇట్లు చెప్పుటయు యుక్తిసహము కాదు. ప్రత్యక్ష గోచరము కాని చాలక శక్తిని అయస్కాంతము నందు ఊహించుటలో ఔచిత్యము లేదు. కావున శ్రీవ్యాస భట్టారకులు మఱియొక శ్లోకములో ఈ రీతిగ వివరించి యున్నారు.

'యస్య సన్నిధిమాత్రేణ దేహేంద్రియ మనోధియః ।
విషయేషు ప్రవర్తన్తే తద్బ్రహ్మేత్యవధారయ ॥

47. ఈశిత్వాద్యష్టసిద్ధిదా - ఈశిత్వాద్యష్టసిద్ధిదాయై నమః

47. శం.భా.: ఈశిత్వాద్యష్టసిద్ధిదా । ఈశిత్వ మాదిర్యాసాం తా స్తథా ।
"అణిమా మహిమా లఘ్వీ గరిమా ప్రాప్తి రీశతా ।
ప్రాకామ్యం చ వశిత్వం చ యత్ర కామాః పరాగతాః ॥"
ఇతి వచనాత్ । తాః సిద్ధీ రష్టౌ దదాతీతి తథా । అణిమా క్షణ మాత్రేణ అతి

దేవియొక్క సాన్నిధ్యమాత్రము చేతనే దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులు విషయములందు ప్రవర్తించుచున్నవో, ఆ తత్త్వమును బ్రహ్మ యని తెలిసికొనుమని భావము. ఇట సంయోగ, సమవాయ సంబంధములు కారణములు కావని తెలియనగును.

కావుననే ఉపాసనాసంప్రదాయములలో శ్రీవనదుర్గాదేవిని 'సంవిత్స్వరూప బిసకందళకందరూప' యని స్తవము చేసినారు. పరమేశ్వరి కలదని మనకెట్లు తెలియును? మన హృదయములో నావిర్భవించి యున్న బుద్ధి క్షణక్షణము అంకురించుచున్నది. బుద్ధి యనెడి మొలకకు కారణ రూపమైనది పరాశక్తి యనెడి తామరదుంప. ఆ బిసకందళము (తామరదుంప) నుండి బుద్ధి అంకురించుచున్నది. జలముగాని, భూమిగాని, ఆ దుంపకు ఆధారమై యుండవలయును. భూ జలాది సాన్నిధ్యము చేతనే తామరదుంప నుండి యంకుర ముదయించుచున్నది. ఆ రీతిగ బిసకందళస్థానభూతురా లయిన పరమేశ్వరికి ఆధారము సచ్చిదానంద చైతన్యము తత్సన్నిధి మాత్రము చేతనే పరమేశ్వరి నానా నామరూపాత్మక జగత్తుగా ఆవిర్భవించి, వికసించుచు సమస్త క్రియాకారిణి యగుచున్నది. కావున, ఆధారమగు చైతన్యము యొక్క సాన్నిధ్యము చేతనే ఆధేయ మగు పరమేశ్వరి యందలి గుణములు బహిర్గతములై స్ఫురించుచున్నవని గ్రహింపనగును.

47. తెలుగు: ఈశిత్వము మొదలైన యెనిమిది సిద్ధులు ఈశిత్వాది అష్టసిద్ధు లనబడును. అణిమా, మహిమా, లఘ్వీ, గరిమా, ప్రాప్తిః, ఈశితా,

సూక్ష్మభావః । మహిమా మహతో భావః । లఘ్వీ లాఘవమ్ । గరిమా గురోర్భావః, జడతర పర్వతాదినత్ భారవశేన అప్రకంపిత్వ మిత్యర్థః । క్షణమాత్రేణ విరాడాకృతిమత్త్వం ప్రాప్తిః । హస్తేన చంద్రమండలాది స్పర్శః ఈశితా, ఇంద్రాదీనామపి ప్రేరకతా । ప్రాకామ్యం అప్రతిహత కామనావత్త్వమ్, వాంఛితార్థఫల ప్రాప్తిరిత్యర్థః । వశిత్వం సర్వలోకవశీకరణ సామర్థ్యమ్ । యత్ర కామాః పరాగతాః, కామ్యన్త ఇతి కామాః విషయాః యత్ర యస్మిన్ ఐశ్వర్యే సతి పరాగతాః బహిర్భూతాః భవన్తి । విషయాణా మనుభవాభావేఽపి తజ్జన్య సుఖవత్త్వం ఆప్తకామత్వ మిత్యర్థః ఏతా అష్ట సిద్ధయః ॥ ఓం ఈశిత్వాద్యష్టసిద్ధిదాయై నమః ॥ **47**

ప్రాకామ్యం, వశిత్వం అనునవి యష్టసిద్ధులుగా పేర్కొనబడును. ఈ యష్టసిద్ధులను సాధించిన పురుషునకు వాంఛనీయ విషయములన్నియు దూరముగ బహిర్గతములై యుండునని అభియుక్తోక్తి వలన దెలియుచున్నది. ఆ యష్టసిద్ధులను భక్తులకు నొసంగునది గావున, పరమేశ్వరి 'ఈశిత్వాద్యష్టసిద్ధిదా' యని సంకీర్తనము చేయబడుచున్నది.

(1). అణిమా యనగా క్షణకాలములో అతి సూక్ష్మ రూపమును పొందుట. (2) మహిమా యనగా విశాలమైన, ఉన్నతమైన రూపమును ధరించుట. (3) లఘ్వీ యనగా మిక్కిలి భారరాహిత్యమును పొందుట. (4) గరిమా యనగా అతిభారవంతమగుట, జడతరములైన పర్వతాదులకువలె భారమగుట వలన ఎంత బలాఢ్యులకయినను కదిలింప శక్యము గాకుండుట యని భావము. (5) ప్రాప్తిః యనగా క్షణ కాలములో విరాడ్రూపమును (సర్వ జీవస్వరూపుడు సర్వవ్యాపకుడు నయిన విష్ణుస్వరూపమును) ధరించుట (6) ఈశితా యనగా హస్తముతో చంద్రమండల సూర్య మండలాదులను స్పృశించుట, లేక యింద్రాది దేవతలను సయితము కార్యప్రవృత్తి యందు ప్రేరేపించుట. (7) ప్రాకామ్య మనగా అప్రతిహతముగా, నిరాటంకముగా కోటికలీడేరుట, వాంఛితార్థ ఫలప్రాప్తి యని భావము. (8) వశిత్వమనగా సర్వలోపములను వశము చేసికొన గల సామర్థ్యము. ఈ అష్టసిద్ధులయందు

సమస్త కామములు దూరాపాస్తములగును. మనచే కోరబడునదిగాన, విషయములు కామశబ్దవాచ్యము లగుచున్నవి. ఈ విషయము లన్నియు ఈశిత్వాది అష్ట ఐశ్వర్యసిద్ధి కలిగినంతనే మన చిత్తమునకు దూరమై బహిర్గతములగును. అనగా విషయకామన యుండదని భావము. అష్టఐశ్వర్య సిద్ధుడైనవాడు విషయగత సుఖములను అనుభవించకపోయినను విషయజన్య సుఖమును అనుభవించుచున్నవాడై ఆప్తకాముడగునని భావము. ఈ పైన చెప్పిన సిద్ధులు అష్టసిద్ధులు.

విశేషము :- ఈ అష్టసిద్ధులు లలితా పరాభట్టారిక యొక్క విభిన్న శక్తులే. శ్రీవిద్యాదీక్షితులైన యుపాసకులు శ్రీచక్రార్చనము చేయుట సంప్రదాయము. శ్రీచక్రము నందలి నవావరణదేవతలను సృష్టి సంహార క్రమములో అర్చింతురు. ఈ యష్టసిద్ధులను యోగినీదేవతలుగా ప్రథమావరణార్చనము నందు అర్చింతురు. ఒక్కొక్క యోగినీదేవత నర్చించు స్థానములు, దిక్కులు, విదిక్కులు గూడ శ్రీచక్రము నందు నిర్దేశింపబడినవి.

"అణిమాం పశ్చిమద్వారే । దక్షభాగే ప్రపూజయేత్ ।
లఘిమా ముత్తరద్వారే । దక్షభాగే ప్రపూజయేత్ ॥

పూర్వద్వారే తు మహిమా । ముత్తరే పూజయే త్తతః ।
ఈశిత్వసిద్ధి ర్దేవేశి । దక్షిణద్వారే పూర్వవత్ ॥

వశిత్వసిద్ధిం వాయవ్యే తేనైవ క్రమతో యజేత్ ।
ప్రాకామ్యసిద్ధి మీశానే తేనైవ క్రమతో యజేత్ ॥

ప్రాప్తిసిద్ధిః సర్వకామసిద్ధిశ్చ పరమేశ్వరి ।
అధోర్ధ్వక్రమరూపేణ జ్ఞాతవ్యే సురసుందరి॥

ఈ తంత్రశాస్త్ర వచనానుసారము ఈ యష్టసిద్ధులు పరమేశ్వరి కంటె నభిన్నరూపము గల యోగినీ దేవతలుగ దెలియవలయును.

శ్లో॥ ఈక్షిత్రీక్షణసృష్టాండకోటి రీశ్వరవల్లభా ।
ఈడితా చేశ్వరార్ధాంగశరీరేశాధి దేవతా ॥ 11

48. ఈక్షిత్రీ - ఈక్షిత్ర్యై నమః

---

48. శం.భా.: ఈక్షిత్రీ । ఉదాసీనద్రష్ట్రీ సాక్షిణీ అసంగ ఉదాసీన జ్ఞానస్వరూపేత్యర్థః । "సాక్షీ చేతా" ఇతి శ్రుతేః, "అవిః సంనిహితం గుహాయామ్" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం ఈక్షిత్ర్యై నమః ॥ *48*

---

48. **తెలుగు:** ఔదాసీన్య భావముతో సాక్షిభూతయై చూచునది నిస్సంగురాలు, ఉదాసీనజ్ఞానమే స్వరూపముగా గలది గావున పరాదేవత 'ఈక్షిత్రీ' యను నామముతో భక్తులచే అర్చింపబడుచున్నది. "సాక్షీ చేతా" యను శ్రుతివచనము పరమేశ్వరి చైతన్యస్వరూపిణి, కేవల సాక్షిమాత్రయై యున్నదని యుద్బోధించుచున్నది. "అవిః సన్నిహితం గుహాయాం" అనుచు శ్రుతిమాత 'పరమేశ్వరి, హృదయగుహ యందు సన్నిహితురాలై ప్రకాశించుచున్న' దని యుపదేశించు చున్నది.

విశేషము :- మన కంటికి కన్పడుచున్న శరీరమును అన్నమయకోశమని యందురు. అన్నమయకోశములో ప్రాణమయకోశము, ప్రాణమయ కోశములో మనోమయకోశము, మనోమయకోశములో విజ్ఞానమయకోశము, విజ్ఞానమయ కోశములో ఆనందమయకోశము క్రమముగా నొకదానిలో నొకటి యున్నది. కోశమనగా సంచి. సంచిలో సంచి దిగవేసినట్లు ఈ పంచకోశములున్నవి. అయిదవ సంచి యొక్క మధ్య, అనగా ఆనందమయ కోశము మధ్య ఉన్న యాకాశము 'గుహ' యనబడును. "గుహా సేయం పరంపరా" యని శ్రీవిద్యారణ్యస్వామి వచనము. పరమేశ్వరి తద్గుహాంతర్వర్తినియై, ప్రత్యక్ చైతన్య స్వరూపిణియై విరాజిల్లుచుండునని భావము.

49. ఈక్షణసృష్టాండకోటిః - ఈక్షణసృష్టాండకోటయే నమః

49. శం.భా.: ఈక్షణసృష్టాండకోటిః । అండానాం బ్రహ్మాండానాం కోటయః అసంఖ్యాతాః, భూత భావికాల భేదేన బహువచనం కోటిశబ్దస్య, అనాదిత్వాత్ సంసార మండలస్య ఈక్షణేన భావికార్యాలోచనేన సృష్టా అండకోటయో యయా సా "తథా; తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి", "స ఈక్షాంచక్రే" 'ఆత్మా వా ఇద మేక అగ్ర ఆసీత్ నాన్యత్కించన మిషత్ స ఈక్షత లోకాన్ను సృజా ఇతి స

49. తెలుగు: అండకోటయః అనగా అసంఖ్యాకములయిన బ్రహ్మాండములని యర్థము. భూత భవిష్యత్తులను కాలభేదము చేత కోటిశబ్దమునకు బహువచనము చెప్పబడినది. సంసారము అనాదియగుటచేత ఈక్షణముచేత, అనగా భావికార్యపర్యాలోచనముచేత పరమేశ్వరి అనంత బ్రహ్మాండములను సృజించునది గావున ఆమె 'ఈక్షణసృష్టాండకోటిః' యని స్తవనీయ యగుచున్నది. "తదైక్షత బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి" యనుచు శ్రుతి 'నామరూపాత్మక భేదముతో అనేకమగుదుననుచు హిరణ్యగర్భ తత్త్వము పర్యాలోచించె'నని చెప్పుచున్నది. "స ఈక్షాంచక్రే" - 'ఆ బ్రహ్మవస్తువు విచార మొనర్చె" నని శ్రుతివచనము. "ఆత్మావా ఇద మేక మగ్ర అసీత్ .... అనుచు, సృష్టికి పూర్వము ఆత్మయొక్కటియే యున్నదనియు, ఆత్మకంటె భిన్నమైనది, కదులునది మెసలునది యేదియు లేదనియు, ఆ పరమేశ్వరుడే లోకములను సృజించెదనని పర్యాలోచన చేసి, యీ లోకములను సృజించె' ననియు శ్రుతి వచనము లుద్ఘోషించుచున్నవి. బాహ్యకారణము నపేక్షింపకయే ఊర్ణనాభి (సాలీడు) మొదలగువానిని దృష్టాంత రూపమున ప్రదర్శించుట ద్వారా చేతనము ఈ జగత్తుకు అభిన్న నిమిత్తోపాదానకారణ మనెడి యుక్తి ప్రదర్శింపబడి నది.. "ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞా దృష్టాంతానుపరోధాత్" అని శ్రీ బాదరాయణులు ప్రతిజ్ఞా దృష్టాంతములను బట్టి ప్రకృతి, పరమేశ్వరుని కంటె భిన్నురాలు కాదని బ్రహ్మసూత్రముల లోని యీ సూత్రము ద్వారా నిర్దేశించి యున్నారు. కావున పై శ్రుతిస్మృతి

50. ఈశ్వరవల్లభా - ఈశ్వరవల్లభాయై నమః

ఇమాంల్లోకానసృజత" ఇత్యాది శ్రుతేః, బాహ్య కారణ మనపేక్ష్య ఊర్ణనాభ్యాదిదృష్టాంతప్రదర్శనేన చేతనస్య అభిన్ననిమిత్తోపాదానప్రదర్శనయుక్తేః, "ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞా దృష్టాంతానుపరోధాత్" ఇత్యాదేశ్చేతి భావః ॥ ఓం ఈక్షణసృష్టాండకోటయే నమః ॥ 49

50. శం.భా.: ఈశ్వరవల్లభా । ఈశ్వరః కామేశ్వరః వల్లభః పతిః యస్యాః సా తథా । ఈశ్వరాణాం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదీనాం తత్తన్నిష్ఠ మహిమోత్కర్షరూపేణ ప్రీత్యతిశయవిషయత్వేన అభ్యర్థితేత్యర్థోవా ॥ఓం ఈశ్వరవల్లభాయై నమః॥ 50

వచనప్రమాణము వలన 'ఈక్షణ సృష్టాండకోటిః' యను నామము పరమేశ్వరియందు అన్వర్థము.

విశేషము :- ఈ ప్రపంచములో ఊర్ణనాభి (సాలిపురుగు) ఉన్నది. అది తన నోటి యందలి జిగురు పదార్థముతో సాలెగూడును నిర్మించుకొనును. ఆ గూడును నిర్మించుకొనునది తానే, ఆ నిర్మాణమునకు కావలసిన పదార్థము తన నోటినుండి వచ్చినదే. అన్యకారణాపేక్ష ఆ సాలీడుకు లేదు. అటులే పరమేశ్వరచైతన్యము గూడ. లోకములో ఒక కుండ చేయుటకు నిమిత్తకారణమైన కులాలుడు (కుమ్మరి), ఉపాదాన కారణమైన మృత్తిక (మన్ను) ఆవశ్యకములగును. కాని, ప్రపంచ నిర్మాణ విషయములో నిమిత్తకారణము, ఉపాదాన కారణము - రెండును పరమేశ్వరుడే. ఏలన బ్రహ్మకంటె భిన్నుడైన కర్త లేడు, బ్రహ్మాభిన్నమైన పదార్థము లేదు. కావున, బ్రహ్మ ఈ ప్రపంచమునకు అభిన్న నిమిత్తోపాదాన కారణము. సాలిగూడుకు సాలీడు అభిన్ననిమిత్తోపాదానకారణమని శ్రుతి యుక్తిప్రదర్శన పురఃసరముగా చెప్పి, యీ సృష్టికి అభిన్న నిమిత్తో పాదానకారణము పరమేశ్వరుడు, లేక పరమేశ్వరి యని విస్పష్టము గావించినదని తెలియనగును. పరమేశ్వరి యన్య నిరపేక్షముగా ఇచ్ఛామాత్రము చేతనే యీ బ్రహ్మాండములను సృజించుచున్నదని భావము.

51. ఈడితా - ఈడితాయై నమః

52. ఈశ్వరార్ధాంగశరీరా - ఈశ్వరార్ధాంగశరీరాయై నమః

---

51. శం.భా.: *ఈడితా - ఈడస్తుతావితి ధాతుపాఠాత్ స్తుతిభిః విషయీకృతా వేదాంతైరితి శేషః । "ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య" ఇత్యాది శ్రుతేః ॥ ఓం ఈడితాయై నమః ॥* *51*

52. శం.భా.: *ఈశ్వరార్ధాంగశరీరా । ఈశ్వరస్య సచ్చిదానందాత్మకస్య శివస్య అర్ధం చ తత్ అంగం చ అర్ధాంగమ్ । ఆనందస్వరూపతా శరీరం శరీరవత్త్వ*

---

50. తెలుగు: కామేశ్వరుడు పతిగా గలది గాన, దేవి 'ఈశ్వరవల్లభా' యని ధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

అథవా, సర్వసమర్థులైన బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రాదుల యందు ఉన్న మహిమాతిశయరూపముతోను భక్త్యతిశయ విషయమగుట చేతను చక్కగా అర్చింప దగినది గావున, దేవికి 'ఈశ్వరవల్లభా' యను నామము సార్థకము. ఆ పరాదేవత బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదుల కంటె అధిక మహిమోపేత, సాధకుల భక్త్యతిశయమునకు విషయభూతురాలని భావము.

51. తెలుగు: 'ఈడస్తుతౌ' అను ధాతువు వలన వేదాంత వాక్యముల చేత అనగా ఉపనిషద్వాక్యముల చేత స్తుతింపబడునది గావున, శ్రీ మహాత్రిపుర సుందరి 'ఈడితా' యను నామముతో విరాజిల్లుచున్నది. "ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య" యనుచు శ్రుతి 'ఇది బ్రహ్మనిష్ఠుని యొక్క శాశ్వత మహత్త్వము' అని చెప్పుచున్నది. బ్రహ్మవేత్త యొక్క మహిమ ఇంత మహత్త్వసంపన్న మయినపుడు, సాక్షాత్ బ్రహ్మస్వరూపిణి యగు లలితాపరాభట్టారిక యొక్క మహిమ వర్ణనాతీతము.

52. తెలుగు: సచ్చిదానందస్వరూపుడయిన ఈశ్వరుని యొక్క సగము

53. ఈశాధిదేవతా - ఈశాధిదేవతాయై నమః

రూపలక్షణం యస్యాః తథా । "సచ్చిన్మయః శివః సాక్షాత్తస్యానందమయీ శివా" ఇతి స్మృతేః

అథవా, ఈశ్వరస్య అర్ధాంగం వామభాగః శరీరం మూర్తిః యస్యాః సా ।

అథవా, ఈశ్వరస్య హకారస్య అర్ధాంగం శక్తిబీజం శరీరం మంత్రాత్మికా మూర్తిః యస్యాః సా తథా ॥ ఓం ఈశ్వరార్ధాంగశరీరాయై నమః ॥ 52

53. శం.భా.: ఈశాధిదేవతా । ఈశస్యేత్యుపలక్షణం జీవస్యాపి, ఈశస్య

శరీరము, అనగా ఆనందస్వరూపత్వమే శరీరముగా గలది. శరీరము వలె (స్వరూపలక్షణము) శబ్ద స్వరూప లక్షణము కూడ ఈమె యందున్నది; (చిద్రూపుడయిన ఈశ్వరుడు, ఆనందరూపిణియైన పరమేశ్వరి - ఇరువురును అర్ధనారీశ్వర శరీరముతో నున్నటుల ఈ నామమునందుగూడ అంతర్గర్భితులై యున్నారు) "సచ్చిన్మయః శివః సాక్షాత్ తస్యానందమయీ శివా" - 'శివుడు సాక్షాత్ సత్యజ్ఞాన స్వరూపుడు; శర్వాణి ఆ పరమేశ్వరుని యొక్క ఆనందమయ స్వరూపము' అని స్మృతివచనము వలన తెలియుచున్నది గావున, పరమేశ్వరి గుణగానము 'ఈశ్వరార్ధాంగశరీరా' యని చేయబడుచున్నది.

అథవా, ఈశ్వరుని యొక్క వామభాగము శరీరముగా గలది గావున, ఈ నామము పరాదేవి యందన్వర్థమని తెలియనగును.

అథవా, ఈశ్వరవాచకమైన హకారము యొక్క అర్ధాంగము, అనగా శక్తిబీజమైన 'ఈం' శరీరముగా గల మంత్రాత్మక విగ్రహము గలది గావున, దేవి 'ఈశ్వరార్ధాంగ శరీరా' యని యుపాసకులచే స్తుతింపబడుచున్నది, 'హ్రీం' శివశక్తుల నిరువురను తెలియజేయు బీజాక్షరమని సంప్రదాయవేత్తల నిశ్చయము.

తత్పద వాచ్యార్థస్య మాయోపాధికస్య విశిష్టస్య అధి ఉపరి విశేషణద్వయస్య పరిత్యాగే దేవతాద్యోతమానా కూటస్థచిన్మాత్రశోధిత తత్త్వంపదార్థరూపేత్యర్థః ।

అథవా, ఈశః కామేశ్వరః అధిదేవతా పూజ్యాయస్యాః సా తథా । పరమ పతివ్రతేత్యర్థః ॥ ఓం ఈశాధిదేవతాయై నమః ॥ 53

---

53. తెలుగు: 'ఈశ' యను పదము జీవునకు గూడ ఉపలక్షణము. అనగా 'ఈశ' శబ్దముచేత జీవుడు గూడ సూచింప బడుచున్నాడని భావము. ఈశ్వరుడు 'తత్త్వం' పదములలోని తత్పదవాచ్యార్థమైన, మాయోపాధిక విశిష్టచైతన్యమునకు పై వాడని యర్థము. ఈ రెండు విశేషణములను తీసివేయగా, ప్రకాశన శీలమైన దైవము, కూటమువలె నిష్క్రియమై యున్న చైతన్యస్వరూపముగా వివేచన చేయబడిన 'తత్త్వం' పదార్థరూప చైతన్యము, పరాదేవి కూడ తాదృశ చైతన్యస్వరూపిణి యగుటచే 'ఈశాధిదేవతా' యను నామముచేత సంకీర్తితురాలగుచున్నది.

అథవా, కామేశ్వరః - కామేశ్వరుడు పూజనీయుడైన అధి దైవముగా గలది గావున, పరాదేవి 'ఈశాధిదేవతా' యను నామముతో నొప్పారుచున్నది. ఆ తల్లి పరమ పతివ్రతయని భావము.

విశేషము :- పరమేశ్వరి యొక్క పతివ్రతాధర్మాతిశయమును శ్రీ ఆదిశంకరులు సౌందర్యలహరిలో ఒక శ్లోకము నందీరీతిగ వర్ణించియున్నారు.

"కలత్రం వైధాత్రం కతి కతి భజన్తే న కవయః
శ్రియో దేవ్యాః కోవా న భవతి పతిః కైరపి ధనైః ॥
మహాదేవం హిత్వా తవ సతి సతీనా మచరమే
కుచాభ్యా మాసంగః కురవకతరో రప్యసులభః ॥"

జననీ! పతివ్రతామతల్లీ! కవులు వాణీపతులైరి, ధనవంతులు

లక్ష్మీపతులైరి. కాని, ఓ తల్లీ! నీ భర్తయైన శివుని వదలి, నీ కుచస్పర్శ నీ యుద్యానవనమందలి కురవక వృక్షమునకు సయితము అసంభవము. కావున ఈ లోకమున భవానీపతులెవరును లేరనుట నీ పతివ్రతాత్వము యొక్క అతిశయమును చాటుచున్నది. పరమేశ్వరి సదాశివ వామాంకస్థిత. సింహాసనములు, పీటలు మొదలైన వన్నియు నొక వృక్షము యొక్క అవయవములు. అందుచే ఆపరమేశ్వరి శివవామాంకమును వీడి ఆ యాసనములపై కూర్చుండుటకు నిచ్ఛగించదు. అటుల, ఆసీనురాలైనచో తన పాతివ్రత్యమునకు భంగము వాటిల్లునని తలంచును. దోహదక్రియాభిలాషతో కురవక వృక్షమును (గోరింటచెట్టును) సయితము తానొంటరిగా స్పృశించదు. తనలో సాబాలైన శివునితో గూడియే స్పృశించును. ఆమె పరమేశ్వర నిత్యానపాయినియై యుండునని భావము. ఇది పరమేశ్వరి యొక్క మహాపతివ్రతాత్వమును ద్యోతనము చేయునని తెలియ వలయును.

"మాయోపాధికం చైతన్యం ఈశ్వరః । అవిద్యో పాధికం చైతన్యం జీవః" యని శాస్త్రము ఈశ్వరున'కుపాధిమాయ యనియు, జీవున కుపాధి యవిద్య యనియు, జీవేశ్వర భేదము ఉపాధికల్పితము గాని, వస్తుసత్యస్థితి కలది కాదనియు చెప్పుచున్నది. 'తత్త్వమసి' యను మహావాక్యార్థమును లెస్సగా విచారించి తెలిసికొనిన బ్రహ్మజ్ఞాన నిష్ఠుడు కల్పితములైన మాయ, అవిద్య యనెడి యుపాధులను తొలగించి శుద్ధ సచ్చిదానందస్వరూపమును దర్శించి స్వస్వరూపావస్థితుడై యుండును. ఉపాధికృతమైన జీవేశ్వరభేదము పోయి "ఏకమేవాద్వితీయమ్" అను రీతిగా ఏకత్త్వభావముతో కూటస్థ చైతన్య మాత్రుడుగ ఉండును. పరమేశ్వర నిత్యానపాయినియైన పరాభట్టారిక తాదృశచైతన్య స్వరూపిణియే యని భావము.

శ్లో॥ ఈశ్వరప్రేరణకరీ । చేశతాండవసాక్షిణీ ।
ఈశ్వరోత్సంగనిలయా । చేతిబాధావినాశినీ ॥ 12

54. ఈశ్వరప్రేరణకరీ - ఈశ్వరప్రేరణకర్యై నమః

54. శం.భా.: ఈశ్వరప్రేరణకరీ । ఈశ్వరస్య బింబచైతన్యస్య స్వరూపా సతీ జగత్సర్జనాదికార్యప్రేరయిత్రీ ప్రేరణకరీ ఆజ్ఞాపికేత్యర్థః । ఇచ్ఛా జ్ఞాన క్రియాశక్త్యావరణ విక్షేప శక్తి ప్రతిఫలిత చిత్స్వరూప భావికార్యానుకూల ప్రారబ్ధాధ్యక్ష పరమేశ్వరేక్షణ నామధేయ ప్రకాశాత్మికాభవతీతిభావః ।

ఈశ్వర ప్రేరణం తదాజ్ఞా మనుల్లంఘునేన కరోతీతి వా తదీయ భార్యాత్వేన నితరాం తద్వశ్యేతి యావత్ ॥ ఓం ఈశ్వరప్రేరణకర్యై నమః ॥ 54

54. తెలుగు: ఈశ్వరుడనగా మాయాప్రతిబింబిత చైతన్యము పరాదేవి బింబభూతమైన ఈశ్వరచైతన్యము యొక్క స్వరూపమై వెలుగొందు చుండును. ఆ రీతిగా ఈశ్వరచైతన్య స్వరూపిణియై యుండి, జగన్మాత ప్రపంచసృష్టి, స్థితి, లయములను ప్రేరేపించుచుండును. ఆజ్ఞా మాత్రము చేతనే సర్వమును నిర్వహించుచుండునని యర్థము. ఇచ్ఛా, జ్ఞాన, క్రియాశక్తుల యందును, ఆవరణ, విక్షేపశక్తుల యందును ప్రతిఫలించిన చైతన్య స్వరూపిణియై భావి సృష్టి కార్యమున కనుకూలమైన ప్రారబ్ధమునకు - అవగా ఫలము నిచ్చుట కారంభమైన పురాకృత కర్మకు - అధ్యక్షుడైన పరమేశ్వరుని యొక్క ఈక్షణ (ఆలోచన) మను పేరుగల వ్యాపారరూపమైన ప్రకాశము కలదై భాసిల్లుచుండునని భావము. ఈశ్వరప్రేరణను, అనగా ఈశ్వరాజ్ఞను అతిక్రమించక సృష్టి స్థితి, లయ రూపకార్యమును నిర్వహించుచు, ఈశ్వరపత్నిగా, మిక్కిలి ఈశ్వరవశవర్తినియై యుండునదగుటం జేసి, లలితాపరాభట్టారిక 'ఈశ్వరప్రేరణకరీ' యను నామముతో ఉపాసకులచే ధ్యానింపబడుచున్నది.

55. ఈశతాండవసాక్షిణీ - ఈశతాండవసాక్షిణ్యై నమః

55. శం.భా.: ఈశతాండవసాక్షిణీ । ఈశస్య తత్పద వాచ్యార్థస్య తాండవం నర్తనవ దప్రయత్న సంపాద్యం లీలామాత్ర మిత్యర్థః, జగత్సర్జనాదిరూపా క్రియా చలనరూప కర్మత్వసామాన్యాత్; తస్య సాక్షిణీ అసంసర్గప్రకాశ రూపిణీత్యర్థః; "అసంగో నహి సజ్జతే" ఇతి శ్రుతేః ॥

అథవా, ఈశతాండవస్య పరమేశ్వరనృత్య నాట్యాభివ్యంజిత చతుఃషష్టికలోపదేశస్య సాక్షిణీ । తదుక్తమ్ - "నర్తనాద్ధి పరేశస్యచతుః షష్టికలాజనిః" ఇతి । ప్రదోషస్తోత్రే ఈశతాండవ నర్తనవర్ణన మతిస్ఫుటమితి నేహ లిఖ్యతే ॥ ఓం ఈశతాండవ సాక్షిణ్యై నమః ॥ 55

55. తెలుగు: 'తత్' పదవాచ్యార్థమైన పరమేశ్వరుని యొక్క తాండవనృత్యము వలె అప్రయత్నముగా సంపాదింపదగిన లీలావిశేషమని యర్థము, ఏలన, జగత్తుయొక్క సృష్టి, స్థితి, లయాది రూపమైన క్రియ చలనరూప కర్మత్వ సామాన్యద్యోతకము; పరమేశ్వరి యీ తాండవమునకు - అనగా, జగత్సర్జనాది క్రియకు - సాక్షిభూతురాలై యుండును, సంగవర్జితయై ప్రకాశరూపిణియై యుండును. "అసంగో నహి సజ్జతే" - 'నిస్సంగయైన పరాశక్తి సృష్టమైన జగత్తుతో సంగము లేక కేవలసాక్షి మాత్రయై యుండు' నని శ్రుతి యుద్ఘోషించుచున్నది.

పక్షాంతరమున - ఈశతాండవమునకు - అనగా పరమేశ్వరుని నృత్య నాట్యాదులచేత అభివ్యంజితమైన అరువదినాలుగు కళలయొక్క యుపదేశమునకు సాక్షిణియై జగన్మాత వర్తిల్లుచుండును. "నర్తనాద్ధి పరేశస్య చతుఃషష్టికలాజనిః" - 'పరమేశ్వరుని నాట్యము వలన అరువదినాలుగు కళలు (విద్యలు) ఉద్భవించిన'వని ప్రదోషస్తోత్రము నందు ఈశ్వర తాండవ నర్తనము విస్పష్టముగా వర్ణింపబడినది. ఆ కారణముచేత, ఇచట వివరించుట లేదు. ఈశతాండవోపదేశమునకు సాక్షిణియై యుండునది గాన పరమేశాని 'ఈశ తాండవసాక్షిణీ' యని సంకీర్తితురాలగుచున్నది.

శ్లో॥ ఈహావిరహితా చేశశక్తి రీషత్స్మితాననా ।
లకారరూపా లలితా లక్ష్మీవాణీనిషేవితా ॥ 13

56. ఈశ్వరోత్సంగనిలయా - ఈశ్వరోత్సంగనిలయాయై నమః

57. ఈతిబాధావినాశినీ - ఈతిబాధావినాశిన్యై నమః

58. ఈహావిరహితా - ఈహావిరహితాయై నమః

---

56. శం.భా.: *ఈశ్వరోత్సంగనిలయా । ఈశ్వరస్య స్వభర్తుః ఉత్సంగః ఊరూతౌ నిలయః యస్యాః సా తథా ॥ ఓం ఈశ్వరోత్సంగనిలయాయై నమః 56*

57. శం.భా.: *ఈతిబాధావినాశినీ । ఈతిబాధా దైవాద్యుపద్రవః; క్షుద్ర జంతుపీడా వా; తాం వినాశయతీతి తథా ॥ ఓం ఈతిబాధావినాశిన్యై నమః॥57*

58. శం.భా.: *ఈహావిరహితా । అప్రాప్తస్యప్రాప్తిం ప్రతి ఇచ్ఛా ఈహా, తయా విరహితా; ఆప్తకామత్వాత్ తద్విరహితేత్యర్థః ॥ఓం ఈహావిరహితాయై నమః॥ 58*

---

56. తెలుగు: తన భర్త యగు కామేశ్వరుని యొక్క యూరువులే (తొడలే) నివాసస్థానముగా గలది గాన, జగన్మాత యగు కామేశ్వరికి 'ఈశ్వరోత్సంగ నిలయా' యను నామ మన్వర్థము.

57. తెలుగు: ఈతిబాధలనగా, దైవికముగా సంభవించెడి అతివృష్టి అనావృష్టి మొదలయిన యుపద్రవములు, క్షుద్ర కీటకాదుల వలన కలిగెడి బాధలు; తాదృశములైన యువద్రవములను నశింపచేయునది గాన, శ్రీలలితా పరాభట్టారిక 'ఈతిబాధావినాశినీ' యను నామముతో ధ్యాతవ్య యగు చున్నది.

వి శే :- "అతివృష్టి రనావృష్టిః శలభా మూషకాః శుకాః ।
ప్రత్యాసన్నాశ్చ రాజానః షడేతే ఈతయః స్మృతాః ॥"

అని యభియుక్తవచనము. అతివృష్టి, అనావృష్టి, మిడుతల బాధ, ఎలుకల వలన బాధ, చిలుకల వలన బాధ (చెట్టు కాయలను, పండ్లను చిలుకలు

59. ఈశశక్తిః - ఈశశక్తయే నమః

60. ఈషత్స్మితాననా - ఈషత్స్మితాననాయై నమః

శం.భా.: ఈశశక్తిః సర్వజ్ఞ త్వాదిస్వరూపసామర్థ్యం యస్యాః సా తథా, "దేవాత్మశక్తిమ్" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం ఈశశక్తయే నమః ॥ 59

శం.భా.: ఈషత్స్మితాననా । ఈషత్ స్మితం మందహాసః యస్య తత్ తథా, తాదృగాననం యస్యాః సా తథా; పర్యాప్తకామత్వేనసర్వదా ప్రసన్నముఖీత్యర్థః । దుఃఖాస్పర్శి పరమానందరూపతయా వా తథా ॥ ఓం ఈషత్స్మితాననాయై నమః ॥ 60

కోరికవేయుట) ప్రత్యాసన్నులైన (సమీపస్థులైన) రాజులు (పాలకులు) ఈ యారు బాధలను ఈతిబాధలని పెద్దలు చెప్పుదురు.

58. తెలుగు: దొరకని వస్తువుపై నుండెడి కోరికను 'ఈహ' యందురు. పరాదేవికి లభ్యము కాని వస్తువేదియు లేదు గాన, ఆమెకు అట్టి యిచ్ఛయుండదు. ఆమె ఆప్తకామ, వస్త్వంత రాపేక్ష లేకయే ఆ పరాదేవి స్వానుభవరూపమైన యానందము స్వరూపముగా గలది. అందుచే పరాభట్టారిక 'ఈహావిరహితా' యనుచు సంకీర్తింపబడుచుండును.

59. తెలుగు: ఈశ్వరుని శక్తిగాన, పరాశక్తి ఈశశక్తి యనబడును. సర్వజ్ఞతా; నిత్యతృప్తి, అనాదిబోధ, స్వతంత్రతా నిత్యమలుప్తతా, అనంతతా యనెడి షడ్విధశక్తులు స్వరూపముగా గలది గాన, మహాత్రిపురసుందరి 'ఈశశక్తిః' యను నామముచే స్తోతవ్య యగుచున్నది. "దేవాత్మశక్తిం స్వగుణైర్నిగూఢామ్" అను శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్వచనము వలన స్వగుణములచే నిగూఢమైయున్న పారమేశ్వరి శక్తియే పరాశక్తి యని తెలియుచున్నది.

60. తెలుగు: ఈషత్ స్మిత మనగా మందహాసము. పరాదేవి ముఖము సదా దరహాసోజ్జ్వలమై వెలుగొందుచుండును. గాన, 'ఈషత్ స్మితాననా' యని కీర్తింపబడుచుండును. సర్వవిధములయిన కామములు ఆ దేవికి

61. లకారరూపా - లకారరూపాయై నమః

62. లలితా - లలితాయై నమః

63. లక్ష్మీవాణీసేవితా - లక్ష్మీవాణీనిషేవితాయై నమః

---

61. శం.భా.: లకారరూపా । రూప్యత ఇతి రూపం మంత్రస్య చతుర్థవర్ణత్వేన జ్ఞాపకం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం లకారరూపాయై నమః ॥ 61

62. శం.భా.: లలితా । "లలితం త్రిషు సుందరమ్" ఇతి వచనాత్ అత్యంత సౌందర్యవతీత్యర్థః । అనుపమ సౌందర్యావా ॥ ఓం లలితాయై నమః ॥ 62

63. శం.భా.: లక్ష్మీవాణీనిషేవితా । లక్ష్మీః రమా సర్వైశ్వర్యశక్తిః, వాణీ సరస్వతీ సర్వజ్ఞానశక్తిః, తాభ్యాం నితరాం అకృత్రిమ ప్రేమ్ణా అనన్యభూతా సతీ సేవితా ।

అనుభవ సిద్ధములు అందువలన కోరదగిన కోరిక యనునది ఆ దేవికి యుండదు. కావున, నిరంతరము ప్రసన్నముఖియై యుండునని భావము. దుఃఖస్పర్శ (సంబంధము)లేని పరమానందము స్వరూపముగా గలదగుట వలన గూడ పరమేశ్వరికి 'ఈషత్స్మితాననా' యను నామమన్వర్థము.

61. తెలుగు: నిరూపింపబడునది గావున రూప మనబడును. పంచదశీ మహామంత్రము నందలి ప్రథమకూట చతుర్థవర్ణమైన 'ల'కారముచేత జ్ఞాపకము చేయబడినది, ఉపాసింపబడునది గాన, పరమేశ్వరి 'లకారరూపా' యని సంకీర్తనము చేయబడుచున్నది.

62. తెలుగు: "లలితం త్రిషు సుందరమ్" అను నిఘంటు వచనము వలన 'లలిత' శబ్దమునకు మూడు లింగములందును 'సుందర' మని అర్థము. కావున, జగన్మాత అత్యంత సౌందర్యవతి, లేక అసమాన సౌందర్యము గలది యగుటచే 'లలితా' యను నామముతో భాసిల్లుచుండును,

63. తెలుగు: సర్వైశ్వర్యశక్తియైన లక్ష్మీదేవి, సర్వజ్ఞాన శక్తియైన సరస్వతీదేవి - ఈ యిరువురిచేత మిక్కిలి అవ్యాజ ప్రేమతో అనన్యభూతయై

శ్లో॥ లాకినీ లలనారూపా లసద్దాడిమపాటలా ।
లలంతికాలసత్ఫాలా లలాటనయనార్చితా ॥ 14

64. లాకినీ - లాకిన్యై నమః

65. లలనారూపా - లలనారూపాయై నమః

సేనా నామ ఉన్మీలితాజ్ఞాప్రతీక్షా, తద్వత్త్వాదిత్యర్థః ॥ ఓం లక్ష్మీవాణీనిషేవితాయై నమః॥ 63

64. శం.భా.: లాకినీ । "కం సుఖమ్, కం బ్రహ్మ" ఇతి శ్రుతేః, తన్నభవతీత్యకం, బ్రహ్మభిన్న తయా ప్రతీయమానం దుఃఖాత్మకం జగత్ అకమ్; లీయత ఇతి లమ్, ఉపలక్షణ ముత్పత్త్యాదేః; లమక మస్యాస్తీతి లాకినీ; అనృత జడ దుఃఖరూప జగత్కారణ తద్వ్యావృత్తస్వరూప బ్రహ్మ భూతా ఇత్యర్థః ॥ ఓం లాకిన్యై నమః ॥ 64

65. శం.భా.: లలనారూపా । రూప్యతే జ్ఞాప్యతే అనేనేతి రూపం జ్ఞాపకం

సేవింపబడునది. సేవ యనగా రాబోవు యాజ్ఞకై నిరీక్షించు చుండుట. లక్ష్మీ సరస్వతులిరువురును పరమేశ్వరి యాజ్ఞకై సదా నిరీక్షించుచుందురు గాన, ఆ పరాశక్తి 'లక్ష్మీ వాణీనిషేవితా'యను సార్థకనామముతో విరాజిల్లుచుండును.

64. **తెలుగు:** "కం" అనగా సుఖము. 'కం బ్రహ్మ' యని శ్రుతి. బ్రహ్మభిన్నమైనది, లేక సుఖభిన్నమైనది 'అకం' అనబడును. బ్రహ్మభిన్నముగా ప్రతీయమాన మగుచున్న దుఃఖాత్మక ప్రపంచము 'అకం' అనబడును. లయమొందు చున్నది గావున, 'లం' అనబడును. లయమని చెప్పుట సృష్టి స్థితులకుపలక్షణము; సృష్టి స్థితి, లయములు గల, దుఃఖరూపమైన ప్రపంచము గలదిగావున పరమేశ్వరి 'లాకినీ' యని స్తుతింపబడుచున్నది. పరమేశ్వరి అనృత, జడ, దుఃఖాత్మక జగత్తుకు కారణభూతురాలు, తత్ప్రపంచవ్యావృత్త స్వరూపమైన (నివర్తకస్వరూపమైన) బ్రహ్మస్వరూప భూతురాలని భావము.

66. లసద్దాడిమపాటలా - లసద్దాడిమపాటలాయై నమః

తద్వ్యాప్యలింగం చిహ్నమితి వా, లలనానాం స్త్రీణాం రూపం వేషః ఆభరణాద్యలంకారో వా ఆకృతిర్వా యస్యాః సా తథా, లలనాః స్త్రియః రూపాణి భూతయః యస్యాః సా తథా; "లింగాంకిత మిదం పశ్య జగ దేతద్భగాంకితమ్" ఇతి పురాణవచనాత్ ॥ ఓం లలనారూపాయై నమః ॥ 65

66. శం.భా.: లసద్దాడిమపాటలా । దాడిమ శబ్దేన వికసితం తత్పుష్పం లక్ష్యతే; లసత్ సద్యోవికసనప్రకాశం చ తద్దాడిమం చ; ఇదం ఉపలక్షణం బంధూకాదీనాం; తద్వత్పాటలా శ్వేత మిశ్ర రక్తవర్ణ ప్రధానమూర్తిమతీత్యర్థః; "శ్వేత రక్తం తు పాటలమ్" ఇతి వచనాత్ ॥ ఓం లసద్దాడిమపాటలాయై నమః ॥ 66

65. తెలుగు: నిరూపింపబడునది, జ్ఞాపకము చేయబడునది గాన రూపమందురు. ఆ జ్ఞాపకము చేత వ్యాప్యమైన లింగము, లేక చిహ్నమని గాని చెప్పనగును. లలనల, అనగా స్త్రీల రూపము - వేషము, లేక ఆభరణాద్యలంకారములు గాని, ఆకృతివిశేషము గాని కలిగియుండును గాన జగన్మాతకు 'లలనారూపా' యను నామము ప్రసిద్ధము.

లలనావిభూతులు (సంపదలు) కలదగుటం జేసి పరమేశ్వరి 'లలనా రూపా' యనబడును. 'ఐశ్వర్యముతో వ్యాప్తమైన ఈ ప్రపంచమంతయు స్త్రీత్వజ్ఞాపకమైన రూపముతో నిండియున్నది' అను పురాణవచనము వలన పై విషయము స్పష్టమగును.

66. తెలుగు: 'దాడిమ' శబ్దము వలన వికసిత దాడిమ పుష్పము (దానిమ్మపువ్వు) అని లక్ష్యార్థము గ్రహింపనగును; 'లసద్దాడిమ' మనగా అప్పుడే వికసించి ప్రకాశించుచున్న దానిమ్మపువ్వు అని యర్థము; ఇది మంకెనపువ్వు మొదలైన పుష్పములకుపలక్షణము. పరమేశ్వరి సద్యోవికసితమైన దాడిమ పుష్పము వంటి వర్ణముతో విలసిల్లునట్టి శరీరము గలది. అందువలన భక్తులు లలితాపరమేశ్వరిని 'లసద్దాడిమపాటలా' యను నామముతో

67. లలంతికాలసత్ఫాలా - లలంతికాలసత్ఫాలాయై నమః

68. లలాటనయనార్చితా - లలాటనయనార్చితాయై నమః

67. శం.భా.: లలంతికాలసత్ఫాలా । లలంతికయా పరితః ముక్తాఫల ఖచితనవరత్న మధ్యయాలలాటమధ్యదేశభూషయా; ఇద ముపలక్షణం లలాటపట్టాదీనామ్, లసత్ ఫాలం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం లలంతికాలసత్ఫాలాయై నమః ॥ 67

68. శం.భా.: లలాటనయనార్చితా । లలాటే నయనం యేషాం తే; అత్ర లలాటశబ్దేన భ్రూమధ్యం లక్ష్యతే; నయన శబ్దేన జ్ఞానమపి; తథాచోర్ధ్వదృష్టిభిః ఖేచరీముద్రయా విలీన చిత్తైః అసి వరుణయో ర్మధ్యదేశాభిధానావిముక్తకృత

అర్చింతురు. "శ్వేతరక్తం తు పాటలమ్" అను వచనము వలన శ్వేతమిశ్ర రక్తవర్ణ ప్రధానమైన వర్ణమును (రంగును) పాటల వర్ణమని తెలియవలయును. జగన్మాత తాదృశ పాటలవర్ణభాసురమైన యాకృతి విశేషముచే వెలుగొందుచుండు నని భావము.

"రక్తశుక్ల ప్రభామిశ్ర మతర్క్యం త్రైపురం మహః" అను వచన మిచట అనుసంధేయము.

67. **తెలుగు:** నవరత్నముల చుట్టును ముత్యములు పొదగబడిన ఆభరణవిశేషమును 'లలంతికా' యందురు; ఆ యాభరణమును స్త్రీలు లలాటమధ్యభాగమునందు అలంకరించు కొందురు. ఇది లలాట పట్టాదుల కుపలక్షణము. 'లలంతికా' యనెడి యాభరణముచే ప్రకాశించుచున్న ఫాలభాగము గలదిగాన, మహాత్రిపురసుందరి 'లలంతికాలసత్ఫాలా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

68. **తెలుగు:** లలాటము నందు నేత్రము గలవారు లలాట నయనులు; ఇట లలాట శబ్దముచే భ్రూమధ్య ముపలక్షిత మగును; నయన శబ్దముచేత జ్ఞానము సయితము సూచితము; ఖేచరీముద్ర చేత చిత్తవృత్తులను

శ్లో॥ లక్షణోజ్జ్వలదివ్యాంగీ । లక్షకోట్యండనాయికా ।
లక్ష్యార్థా లక్షణాగమ్యా । లబ్ధకామా లతాతనుః ॥ 15

69. లక్షణోజ్జ్వల దివ్యాంగీ - లక్షణోజ్జ్వల దివ్యాంగ్యై నమః

పరమేశ్వరారాధనపర పురుషప్రాప్యత్వాభిధాయకా త్రిప్రశ్నోత్తర జాబాలశ్రుతిగత యాజ్ఞవల్క్యోత్తరవాక్యనిర్దిష్ట భూమికా జయసిద్ధిమత్పురుషైః అర్చితా సాక్షాత్కృతేత్యర్థః।

అథవా, తృతీయ నేత్రవతా శివేన, తత్స్వరూప రుద్రైర్వా పూజితేత్యర్థః ॥
ఓం లలాటనయనార్చితాయై నమః ॥ 68

69. శం.భా.: లక్షణోజ్జ్వలదివ్యాంగీ । దీప్యతే ప్రకాశత ఇతి దివ్యం । లక్షణైః

లయింపజేసినవారిని ఊర్ధ్వ దృష్టిగల వారని యందురు. అసి, వరుణ అనెడి నదులకు మధ్యనున్న ప్రదేశమునకువారణాసి, అవిముక్తక్షేత్రమనిపేరు; అట్టి యవిముక్తక్షేత్రము నందు ఊర్ధ్వదృష్టి గల సాధకులు పరమేశ్వరారాధనా తత్పరులై యుందురు; తాదృశపరమేశ్వరారాధనా నిష్ఠులకు ప్రాప్యత్వమును (పొందదగినతత్త్వమును) జాబాలశ్రుత్యంతర్గతములైన అత్రి యాజ్ఞవల్క్య ప్రశ్నోత్తర వాక్యము లుపదేశించును; తాదృశ వాక్యముల యందు నిర్దిష్టమైన భూమికాజయమును సాధించిన సిద్ధ పురుషులచేత అర్చింపబడునది. సాక్షాత్కరించు కొనబడునది గావున శ్రీరాజరాజేశ్వరి 'లలాటనయనార్చితా' యను దివ్య నామముచేత గానము చేయబడును.

అథవా, త్రినేత్రుడైన శివునిచేతను, తద్రూపులైన రుద్రులచేతను అర్చింపబడునది గాన, 'లలాటనయనార్చితా' యను నామము పరమేశ్వరి యందన్వర్థము.

విశేషము :- భ్రూమధ్యము నందు దృష్టిని నిలిపి, శిరస్సున ప్రాణము నుంచి మనస్సును వృత్తిరహితముగ జేసిన, 'తానే పరమాత్మ' యనునట్టి యనుభూతి కలుగునని శ్రీహర్షాదుల యనుభవప్రకాశము.

స్వరూప తటస్థనామకైః ఉజ్జ్వలం శోభితం శుద్ధం అంగం స్వరూపం విగ్రహో వా । ఘృతకాఠిన్య భావేన "తదాత్మానం స్వయ మకురుత" ఇతి శ్రుతేః సచ్చిదానందఘనీభూత జీవాత్మకో విగ్రహో యస్యాః సా తథా ।

అథవా, సాముద్రిక శాస్త్రోక్త దివ్యలక్షణై రుజ్జ్వలాని సంపూర్ణాని దివ్యాని యాని అంగా న్యవయవాః శిరఃపాణ్యాదయః అస్యాః సంతీతి వా తథా ॥ ఓం లక్షణోజ్జ్వల దివ్యాంగ్యై నమః ॥ 69

---

69. తెలుగు: ప్రకాశించునది గాన దివ్యము; స్వరూప లక్షణము, తటస్థ లక్షణము - ఈ రెండింటిచేత శోభించుచున్న నిర్మలమైన స్వరూపము, లేక విగ్రహము కలదగుట వలన జగజ్జనని "లక్షణోజ్జ్వలదివ్యాంగీ" యని సాధకులచే భావనీయ యగుచున్నది. ఘృతము తాను కరగి, తాను గడ్డకట్టు చుండును; ఆ న్యాయము ననుసరించియు, "తదాత్మానం స్వయ మకురుత" - ఆ చైతన్యము తనను తాను స్వయముగా నిర్మించుకొనెను' అను శ్రు తివచనము ననుసరించియు సత్ చిత్ ఆనందములు ఘనీభవించిన జీవరూప శరీరము గలదగుటం జేసి పరాదేవత 'లక్షణోజ్జ్వలదివ్యాంగీ' యని యుపాసకులచే భజనీయురాలగుచున్నది.

అథవా, సాముద్రికశాస్త్రమునందు వివరించిన లక్షణములచేత ఉ జ్జ్వలములు, దివ్యములు నయిన శిరఃపాణ్యాద్యవ యవములు గలది గాన ఈనామము పరమేశ్వరియందన్వర్థము.

విశేషము :- లక్షణము ద్వివిధము *1.* స్వరూప లక్షణము. *2.* తటస్థ లక్షణము. స్వరూపమేవ లక్షణం స్వరూపలక్షణమ్ స్వరూపమే లక్షణముగా గలది స్వరూపలక్షణము. "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ" యను శ్రుతిచే ప్రతిపాదింపబడిన బ్రహ్మ లక్షణములు బ్రహ్మయొక్క స్వరూప లక్షణమని వేదాంత మర్యాద.

ఏ లక్షణము, లక్ష్యము ఎంతకాలముండునో అంతవరకు ఉండక, కొంతకాలము మాత్రమే యుండి, అన్య పదార్థముల నుండి యా లక్ష్యమును

70. లక్షకోట్యండనాయికా-లక్షకోట్యండనాయికాయై నమః

71. లక్ష్యార్థా - లక్ష్యార్థాయై నమః

70.శం.భా.: లక్షకోట్యండనాయికా । లక్షానిచ కోట్యశ్చ అసంఖ్యాతా అపరిమితానీత్యర్థః, సంసారస్యానాదిత్వేన భూత భవిష్యదాదిభేదేన బహుసంఖ్యావత్త్వ మండానామ్; తాని చ తాన్యండాని చ హిరణ్యాగర్భ విరాడ్రూపాణి సమష్టి వ్యష్ట్యాత్మనా విశ్వతైజసోపాధి భూతాని; తేషా మధిష్ఠానబింబ చైతన్యాత్మనా నయతి స్వసత్తా మాపాదయతీతి నాయికా ॥ ఓం లక్షకోట్యండనాయికాయై నమః ॥ 70

71. శం.భా.: లక్ష్యార్థా । లక్షణయా శోధనయా జహదజహల్లక్షణయా యా ప్రతిపాద్యతే వేదాంతమహావాక్యానాం యోఽర్థః తత్స్వరూపా ।

వేరు చేయునట్టి లక్షణమును తటస్థ లక్షణమందురు జగత్తు యొక్క సృష్టి స్థితి లయ కారణత్వము సృష్ట్యారంభమునందే యుండును. ప్రళయ సమయమున ప్రపంచమే యుండదు గనుక, తత్కారణత్వము బ్రహ్మయందు ఉండదు. జగత్సృష్టిస్థిత్యాదికారణత్వము బ్రహ్మాతిరిక్తమైన వస్తువునం దుండుట యసంభవము. కనుక ఈ తటస్థ లక్షణము బ్రహ్మను, అన్య వస్తువుల నుండి పృథక్కరించును. కనుక జగజ్జన్మాది కారణత్వము బ్రహ్మయొక్క తటస్థ లక్షణము అని తెలియనగును.

70. తెలుగు: లక్షలు కోట్లు, అనగా అసంఖ్యాకములు, అపరిమితములు నయిన బ్రహ్మాండములని యర్థము; సంసారము అనాది; కావున, భూతకాలము నందు లయించిన బ్రహ్మాండములు, భవిష్యత్తులో సృజనీయములగు బ్రహ్మాండములు అనెడి భేదము వలన బ్రహ్మాండములకు బహు సంఖ్యావత్త్వముపపన్నము. త్రికాలస్థితము లయిన అండములు, అనగా హిరణ్యాగర్భ విరాడ్రూపములు, సమష్టివ్యష్ట్యాత్మకములు నగు విశ్వతైజసోపాధి భూతములు. ఈ సమస్త బ్రహ్మాండములకు అధిష్ఠానమైన బింబ చైతన్య రూపముతో స్వీయసత్తను ఆ బ్రహ్మాండముల కాపాదించునట్టిది గాన, పరమేశ్వరి 'లక్షకోట్యండనాయికా' యని సంకీర్తింపబడుచున్నది.

అథవా, యోగశాస్త్ర ప్రసిద్ధ బహిరంతరూర్ధ్వాధః ప్రదేశవిశేషరూపభూమికాసు స్వస్వ మనోవాంఛా విషయ విశేషణత్వేన వా మనోవిలయరూప హఠ రాజయోగాది సాధన పరిపాకవశేన సాక్షాత్కృతం చైతన్యం లక్ష్య ఇత్యుచ్యతే; అర్థ్యతే యాచ్యతే గురుం ప్రతి ఇతి అర్థః; లక్ష్యోయోఽర్థః చిత్స్వరూప పరమానందరూపః సోఽపి సైవేతి తథా; "బ్రహ్మైవేదమమృతం పురస్తాద్బ్రహ్మ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణత శ్చోత్తరేణ" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం లక్ష్యార్థాయై నమః ॥ 71

---

71. తెలుగు: జహదజహల్లక్షణావృత్తిచేత "తత్త్వమసి" ఇత్యాది వేదాంత మహావాక్యములకు ఏ యర్థము ప్రతిపాదింపబడుచున్నదో, అట్టి శోధితార్థము స్వరూపముగా గలది గాన మహాత్రిపురసుందరి 'లక్ష్యార్థా' యని గానము చేయబడుచున్నది.

అథవా, యోగశాస్త్ర ప్రసిద్ధములైన బాహ్యాభ్యంతర ఊర్ధ్వాధోభూమికా విశేషముల యందు తమ తమ మనోవాంఛా విషయములకు విశేషణత్వము చేతగాని, నిర్గుణత్వము చేతగాని అమనస్క (మనోవిలయ) రూపమైన హఠయోగ రాజయోగాది సాధనములచేత పరిపక్వ మగుటవలన సాక్షాత్కృతమైన చైతన్యము లక్ష్యమని చెప్పబడును; గుర్వుపసదనము జేసి అర్థింపబడునది - యాచింపబడునది గాన అర్థము; చైతన్యరూపమైనది పరమానంద స్వరూపము, అదియే లక్ష్యార్థము; ఆ లక్ష్యార్థమైన సచ్చిదానంద స్వరూపము గూడ ఆ పరమేశ్వరియే గాన, 'లక్ష్యార్థా' యని సంకీర్తిత యగుచున్నది. "బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తాద్బ్రహ్మ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణతశ్చోత్తరేణ" - ఇది యంతయు అమృతస్వరూపమైన బ్రహ్మయే ఎదుట బ్రహ్మ, వెనుక బ్రహ్మ, దక్షిణ పార్శ్వమున బ్రహ్మ, ఉత్తర పార్శ్వమున బ్రహ్మయే, సర్వం! బ్రహ్మమయ మని శ్రుతి చెప్పుచున్నది గావున పరమేశ్వర నిత్యానపాయిని యగు లలితాపరాభట్టారిక సాక్షాత్తు బ్రహ్మస్వరూపిణి యని భావము.

72. లక్షణాగమ్యా - లక్షణాగమ్యాయై నమః

72. శం.భా.: లక్షణాగమ్యా । లక్షణా నామ శక్యార్థే వాచకస్య పదస్య అన్వయాద్యనుపపత్త్యా తత్సంబంధి పదార్థాంతరజ్ఞానహేతుః శబ్దవృత్తిరిత్యుచ్యతే; తస్యా వాచ్యవాచక తత్సంబంధాది భేదజ్ఞానపూర్వికాయాః పరిచ్ఛిన్న సావయవ పదార్థసంబంధ జ్ఞానహేతోః కేవలచిన్మాత్రే నిరుపాధికే వస్తుని షష్ఠీజాత్యాదీనాం లక్ష్యతావచ్ఛేదక ధర్మాణా మభావే ప్రవృత్త్యయోగాత్, తయా అగమ్యా; గంతుం జ్ఞాతుం యోగ్యం గమ్యం, తన్నభవతీ త్యగమ్యా । వేదాంతమతే జహదజహ ల్లక్షణయా విశేషణమాత్రపరిత్యా గస్య అన్యోన్యతాదాత్మ్యానుపపత్త్యా బోధితత్వాత్

72. తెలుగు: శక్యార్థము - నందు - అభిధాశక్తిచేత చెప్పబడునట్టి యర్థము నందు వాచకమైన శబ్దమునకు ప్రకరణము ననుసరించి అన్వయాదు లుపపన్నములు కావు, అపుడు ప్రకరణానుగుణముగా తత్సంబంధితమైన (వాచకపదమునకు సంబంధించిన) యర్థాంతరమును చెప్పవలసియుండును. ఆ యన్వార్థ జ్ఞానమునకు హేతువు, శక్యార్థ సంబంధాదులు గల పదము వలన కలుగునట్టి పదార్థాంతరజ్ఞానమునకు హేతువు నయిన శబ్దవృత్తి లక్షణావృత్తి యనబడును; ఆ లక్షణావృత్తికి వాచ్యవాచక భేదజ్ఞానము, తత్సంబంధాది భేదజ్ఞానముండును. అట్టి లక్షణావృత్తి పరిచ్ఛిన్నము, సావయవమగు పదార్థసంబంధ జ్ఞానమునకు హేతువగును; తాదృశమైన లక్షణావృత్తి కేవల చిన్మాత్రము, ఉపాధిరహితము నగు బ్రహ్మవస్తువునందు ప్రవర్తింపజాలదు; ఏలన నిరుపాధిక చిన్మాత్రవస్తువు నందు లక్ష్యతావచ్ఛేదక ధర్మములు, అనగా లక్ష్యత్వమును విభజించునట్టి ధర్మములైన షష్ఠి, జాత్యాది ధర్మములకు ప్రవృత్తి లేదు; కావున, పరమేశ్వరి యా లక్షణావృత్తిచేత అగమ్య, అనగా పరాదేవత లక్షణావృత్తి ద్వారా తెలిసికొనుటకు వీలు లేనిదని భావము. కావున, శ్రీచక్రనగర మహా సమ్రాజ్ఞి 'లక్షణాగమ్యా' యనునట్టి యన్వర్థ నామముతో వెలుగొందుచుండును.

తదర్థం సా అవశ్య మంగీకర్తవ్యా । విశేష్యస్య జ్ఞానస్వరూపత్వేన నిత్యతయా లక్షణా జన్యత్వాత్ తదర్థం సా న అపేక్ష్యత ఇతి భావః । తథా చ ప్రకృతయా దేవతాయాః శుద్ధచైతన్య మాత్రస్వరూపతయా స్వయంప్రకాశత్వేన లక్షణాగోచరత్వాత్ లక్షణాగమ్యేతి నామ యుక్తమితి భావః ॥ ఓం లక్షణాగమ్యాయై నమః ॥ 72

అద్వైత వేదాంతము నందు జహదజహల్లక్షణ ద్వారా తత్ త్వం పదార్థములకు అన్యోన్యతాదాత్మ్యము ప్రసక్తము కానందున విశేషణమాత్ర పరిత్యాగము చెప్పబడును. అందువలన లక్షణావృత్తి యవశ్య మంగీకరింప నగును. విశేష్యము జ్ఞానరూపము, నిత్యము, లక్షణచేత తెలిసికొనదగినది కాదు గనుక, లక్షణావృత్తి యపేక్షితము గాదని భావము. కాగా, ప్రకృతము చెప్పబడుచున్న పరమేశ్వరి కేవల శుద్ధచైతన్య స్వరూపిణి, లక్షణావృత్తిచేత అగోచరము నగుట వలన ఆ జగన్మాతను 'లక్షణాగమ్యా' యను నామముతో స్తుతించుట యుక్తమే.

విశేషము :- లక్షణావృత్తి మూడు విధములు జహల్లక్షణ, అజహల్లక్షణ, జహదజహల్లక్షణ. శబ్దము యొక్క శక్యార్థము (వాచ్యార్థము) లక్ష్యార్థము నందు అంతర్భావము చెందక అన్యార్థము ప్రతీయమానమైనపుడు దానిని జహల్లక్షణ యందురు. "విషం భుంక్ష్వ" - విషమును భక్షించుము. ఈ వాక్యమునందలి పదముల వలన విషభక్షణ రూపమైన వాచ్యార్థజ్ఞానము కలుగదు. 'శత్రుగృహము నందు భుజించకుము' అనెడి భోజననివృత్తి రూపలక్ష్యార్థము ప్రతీయమానమగును. కావున ఇది జహల్లక్షణ యనబడును.

వాచ్యార్థమును త్యజించకయే యన్యార్థ ప్రతీతి (లక్ష్యార్థప్రతీతి) కలిగినపుడు అజహల్లక్షణ చెప్పనగును. "శుక్లో ఘటః" - 'తెల్లని కుండ' అను వాక్యమునందు శుక్లశబ్దము తన శుక్ల గుణరూపస్వార్థమును (వాచ్యార్థమును) శుక్లగుణ విశిష్ట, ద్రవ్య (ఘట) రూప లక్ష్యార్థము నందు అంతర్భావితము చేసియే, శుక్ల గుణముగల ఘటరూపార్థములో లక్షణా వృత్తితో లక్ష్యార్థప్రతీతిని కలిగించును. ఇది అజహల్లక్షణకు ఉదాహరణము.

73. లబ్ధకామా - లబ్ధకామాయై నమః

73. శం.భా.: లబ్ధకామా । లబ్ధాః కామ్యంత ఇతి కామాః ఐహికాముష్మిక సుఖసాధనాని, లక్షణయా తజ్జన్య సుఖాని వా, తథాభూతాః కామాః యయా సా తథా; పర్యాప్త కామేత్యర్థః, "పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మనస్తు ఇహైవ సర్వే ప్రవిలీయంతే కామాః" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం లబ్ధకామాయై నమః ॥ 73

ఏ వాక్యమునందు విశిష్టవాచక శబ్దము విశేషణరూపమైన ఏకదేశమును (ఏకభాగమును) వదిలిపెట్టి విశేష్య రూపమైన ఏకదేశము యొక్క ప్రతీతి కలుగునో, అచట జహదజహల్లక్షణ చెప్పబడును. "తత్త్వమసి" 'ఆబ్రహ్మవు నీవే' యను అభేద బోధకమైన వాక్యము నందు అజహదజహల్లక్షణ చెప్పిన గాని, జీవబ్రహ్మలకు ఐక్యము చెప్పుట పొసగదు. ఏలన, సర్వజ్ఞత్వాది ధర్మవిశిష్టమైన ఈశ్వర చైతన్యము 'తత్' శబ్దమున కర్థము; 'త్వం' శబ్దమున కర్థము అంతఃకరణోపాధి విశిష్టము, అల్పజ్ఞము నయిన జీవచైతన్యము. సర్వజ్ఞ ఈశ్వరచైతన్యమునకు అల్పజ్ఞ జీవచైతన్యమునక భేదము చెప్పుట అనువపన్నము కావలసి వచ్చును. అందువలన ఇట్టి స్థలము లందు అజహదజహల్లక్షణ అవశ్య మంగీకరింపవలసి యుండును. వాస్తవమునకు జీవబ్రహ్మలకు భేదము లేదు. ఆ భేదమును సాధించుటకై యా పదములందలి విశేషణాంశములను (సర్వజ్ఞ అల్పజ్ఞ రూప విశేషణాంశములను) వదలి విశేష్య భాగమును గ్రహింపనగును. అపుడే శ్రుతిసంమతముగా జీవబ్రహ్మల కభేదము ఉపపన్నమగును. ఇట్టి లక్షణావృత్తి ద్వారా లక్ష్యార్థము (జీవబ్రహ్మైక్యము) సిద్ధించును. ఈలక్షణావృత్తిని జహదజహల్లక్షణ యనియు భాగత్యాగలక్షణ యనియు చెప్పుదురు.

73. తెలుగు: కామ్యంత ఇతి కామాః - కోరబడునవి గాన, కామములనబడును. ఐహిక ఆముష్మిక సుఖసాధనములు, లేక లక్షణావృత్తితో తెలియునట్టి తజ్జన్య సుఖములు గాని, కామములని పేర్కొనబడును. తాదృశ

శ్లో॥ లలామరాజదళికా లంబిముక్తాఫలాంచితా ।
లంబోదరప్రసూ ర్లభ్యా లజ్జాఢ్యా లయవర్జితా ॥ 16

74. లతాతనుః - లతాతనవే నమః

75. లలామరాజదళికా - లలామరాజదళికాయై నమః

---

74. శం.భా.: లతాతనుః । లతా ఇవ లతాః కల్పాది వల్లయః సకలపురుషార్థ ప్రదత్వేన జగతి ప్రసిద్ధాః; తా ఇవ సుకుమారత్వాద్యాశ్రయా తనుః మూర్తిః యస్యాః సా తథా ॥ ఓం లతాతనవే నమః ॥ 74

75. శం.భా.: లలామరాజదళికా । లలామ్నా కస్తూరీ తిలకేన కస్తూరీపత్రేణ వా రాజత్ విభ్రాజత్ పరమశోభి అలికం లలాటం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం లలామరాజదళికాయై నమః ॥ 75

కామములన్నియు పొందినది గాన, పరాదేవి 'లబ్ధకామా' యని కీర్తింపబడుచుండును; పర్యాప్తకామ, అనగా సంపూర్ణమైన కామములు గలదని యర్థము. "పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మనస్తు" అనుచు 'పూర్ణకాముడు, కృతాత్ముడు అనగా అపరోక్ష ఆత్మసాక్షాత్కారము పొందినవానికి సర్వ కామములు ఈ లోకమునందే విలయము నందును' అని శ్రుతి యుద్ఘోషించుచుండుటవలన పరమేశ్వరి 'లబ్ధకామా'యనుట సముపపన్నము.

74. తెలుగు: తీగల వంటి తీగలైన కల్పలతాదులు లోకమున సకల పురుషార్థప్రదములుగా ప్రసిద్ధములు. కల్పలతాదుల వలె సౌకుమార్యాదులకు ఆశ్రయమైన శరీరము, లేక యాకృతి గలదగుటం జేసియా తల్లి 'లతాతనుః' అను నామముతో స్తవనీయ యగుచున్నది.

75. తెలుగు: కస్తూరీ తిలకముచే గాని, కస్తూరీ పత్ర రచన చేతగాని ప్రకాశించున్న, పరమ శోభకరమైన యళికము (లలాటము) గలది గాన పరమేశాని 'లలామరాజదళికా' యనుచు సంకీర్తిత యగుచున్నది. అళిక మనగా కనుబొమలపైభాగమందుండు ముఖభాగము.

76. లంబిముక్తాలతాంచితా - లంబిముక్తాలతాంచితాయై నమః
77. లంబోదరప్రసూః - లంబోదరప్రసువే నమః

---

76. శం.భా.: లంబిముక్తాలతాంచితా । లంబిన్యః లంబమానాః అధఃప్రసృతాః ముక్తాలతాః హారాః ముక్తాఫలాని వా యస్యాః సా తథా । నవరత్న ఖచిత సువర్ణముక్తా గుచ్ఛైః సర్వాంగేషు ప్రలంబమానైః లలాటపర్యంతం లంబమాన కిరీటప్రథమభాగ లలాటపట్టనాసాగ్ర తాటంకాధఃకర్ణ దేశ కంఠప్రదేశ హస్తచతుష్టయాంగద సమానప్రదేశ కూర్పాసపరితః పదకాగ్రదేశ కటినిబద్ధ కాంచ్యాదిషు పరిలంబమానైరిత్యర్థః ॥ ఓం లంబిముక్తాలతాంచితాయై నమః ॥ 76

77. శం.భా.: లంబోదరప్రసూః । లంబోదరస్య మహాగణేశస్య ప్రసూః జనయిత్రీ మాతేత్యర్థః । లంబోదరం ప్రసూత ఇతి వా ॥ ఓం లంబోదరప్రసువే నమః ॥ 77

---

76. **తెలుగు:** క్రిందికి వ్రేలాడుచున్న ముత్యాల జాలరులు లేక ముక్తాఫలములు (ముత్యములు) గలదిగాన లలితాత్రిపురసుందరి 'లంబిముక్తాలతాంచితా' యను నామముతో విభ్రాజితయై యొప్పారు చుండును. సర్వావయవముల యందు నవరత్న జడితములైన సువర్ణాంచిత ముక్తాఫలగుళుచ్ఛములు వ్రేలాడుచున్నవి, ఆ ముత్యముల గుత్తులు లలాటభాగము వరకు వ్రేలాడుచున్న కిరీట ప్రథమ భాగమైన ముఖపట్టిక వరకు వ్రేలాడుచున్నవి; ఇంతియే గాదు, దేవియొక్క నాసాగ్ర భాగము, తాటంక (చెవికమ్మ) విరాజిత కర్ణాధఃప్రదేశము, కంఠప్రదేశము, నాలుగు చేతుల యందుండు అంగదములు (భుజకీర్తులు), మోచేతులకు పైన ఉన్న రైక యంచులయందు వెలుగొందునట్టి దండకడియముల ప్రదేశము, కటినిబద్ధము లయిన కాంచ్యాది ఆభరణముల (కటి ప్రదేశమున ధరించునట్టి ఒడ్డాణము మొదలైన యాభరణములు) వఱకు ముత్యాల జాలరులు వ్రేలాడుచున్నవి. అట్టి ముక్తాహారములతో పరమేశ్వరి విరాజిల్లుచున్నదని భావము.

78. లభ్యా - లభ్యాయై నమః

79. లజ్జాఢ్యా - లజ్జాఢ్యాయై నమః

---

78. శం.భా.: లభ్యా । సంసారదశాయా మావరకాజ్ఞానేన స్ఫుట మప్రకాశమానా సతీ శ్రవణాదిసంస్కృతాంతఃకరణవృత్త్యావఖండాకార జ్ఞానభూమికాయాం ప్రతిఫలిత స్వరూపేణ విస్మృత కంఠగత కనకభూషణవత్ ప్రాప్తప్రాప్తిరూప తయా లబ్ధుం యోగ్యేతి తథా ॥ ఓం లభ్యాయై నమః ॥ 78

79.శం.భా.: లజ్జాఢ్యా । లజ్జయా, ఉపలక్షణమంతఃకరణధర్మాణాం సర్వేషామ్; ఆఢ్యా తద్వత్త్వేన ఆకారవతీత్యర్థః । తిరోధానాదినా అంతర్హితా సతీ వరాది ప్రయచ్ఛతీతి లజ్జాఢ్యా భవతీతి చ ఉపచర్యతే ॥ ఓం లజ్జాఢ్యాయై నమః ॥ 79

---

77. తెలుగు: లంబోదరు డనగా మహాగణపతి. ఆయన తల్లి యని యర్థము, లేక లంబోదరుని కనినదిగాన, జగన్మాతకు 'లంబోదర ప్రసూః' అను నామము ప్రసిద్ధము.

78. తెలుగు: సాధకుడు లోకవ్యవహారము నందున్నపుడు ఆవరకమైన అజ్ఞానము వలన పరాశక్తి ప్రస్ఫుటముగా ప్రకటము గాదు; స్పష్ట ప్రకాశము లేనిదయ్యు, ఆమె శ్రవణ మననాదులచే సుసంస్కృతమైన అంతఃకరణవృత్తి యందు, అఖండాకారజ్ఞానభూమిక యందు ప్రతిబింబిత స్వరూపముతో విస్మరింపబడిన కంఠాలంకృత సువర్ణాభరణము వలె ప్రాప్తమైన వస్తువే ప్రాప్తమైనట్లు పొందుటకు తగినదిగాన, 'లభ్యా' యను నామము శ్రీదేవి యందు సర్వథా యన్వర్థము.

79. తెలుగు: లజ్జ అంతఃకరణ ధర్మములన్నింటికి ఉపలక్షణము. లజ్జ మొదలైన సమస్త అంతఃకరణధర్మములతో కూడిన ఆకారము కలదని యర్థము. తిరోధానాది శక్తులచేత అంతర్హితురాలై భక్తులకు వరము, అభయము మున్నగు సంపదల నొసంగవలసి వచ్చెను గదా యని దేవి తనకు తానే సిగ్గుపడును. అజ్ఞానావరణము తొలగని కారణముచేత భక్తులకు దేవి

శ్లో॥ హ్రీంకారరూపా హ్రీంకారనిలయా హ్రీంపదప్రియా ।
హ్రీంకారబీజా హ్రీంకారమంత్రా హ్రీంకారలక్షణా ॥ 17

80. లయవర్జితా - లయవర్జితాయై నమః

81. హ్రీంకారరూపా - హ్రీంకారరూపాయై నమః

---

80. శం.భా.: లయవర్జితా । "అవినాశీ అరే౽య మాత్మా అనుచ్ఛిత్తిధర్మా" ఇత్యాది శ్రుతేః, లయో వినాశః రహితా వర్జితేత్యర్థః । ఇద ముపలక్షణం షడ్భావవికారాణామ్; "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ" ఇత్యాది శ్రుతేః ॥ ఓం లయవర్జితాయై నమః ॥ 80

81. శం.భా.: హ్రీంకారరూపా । హ్రీంకారః రూప్యతే నిరూప్యతే నిర్దేశ్యత ఇతి రూపః; మంత్ర పంచమావయవః యస్యాః సా తథా ॥ ఓం హ్రీంకారరూపాయై నమః ॥ 81

సాక్షాత్కారము కలుగదు. అట్టి సాధకులకు కరుణరసార్ద్రమూర్తియై పరోక్షముగ నుండియే వరాదుల నొసంగు చుండును. పరోక్షముగ వరాదుల నొసంగుటకు ఆ తల్లి సిగ్గుపడును. ఆ కారణము చేత 'లజ్జాఢ్యా' యను నామము దేవికి ప్రసిద్ధము.

80. **తెలుగు:** "అవినాశీ వా ఆరే-య మాత్మా అనుచ్ఛిత్తి ధర్మా" - 'ఈ ఆత్మ అవినాశి, ఉచ్ఛేద ధర్మరహితము' అను శ్రుతివచనానుసారము దేవి లయరహిత - నాశరహిత యని భావము. లయవర్జిత యనునది శరీరము నందు కలిగెడి 'అస్తి జాయతే, వర్ధతే విపరిణమతే, అపక్షీయతే, నశ్యతి' యను షడ్భావ వికారములకుపలక్షణము. అనగా పరమేశ్వరి షడ్భావ వికారరహిత యని భావము. "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ" యను శ్రుతి ప్రమాణమును బట్టి పరమేశ్వరి 'లయవర్జిత' యని స్పష్టమగును.

81. **తెలుగు:** హ్రీంకారము నిరూపింపబడుచున్నది, లేక నిర్దేశింపబడు చున్నదిగాన, హ్రీంకార రూపము, పంచదశీ మంత్ర ప్రథమ కూటము నందలి

82. హ్రీంకారనిలయా - హ్రీంకారనిలయాయై నమః
83. హ్రీంపదప్రియా - హ్రీంపదప్రియాయై నమః

82. శం.భా.: హ్రీంకారనిలయా । హ్రీ మక్షరం నిలయః గృహవదవచ్ఛేదకం యస్యాః సా తథా । స్వీయ వాచకత్వారోపిత వాచ్యతావచ్ఛేదక ధర్మావచ్ఛిన్నతాది సంపాదనేన గృహవర్తి పురుషవత్ వ్యావృత్తస్వరూపేణ జ్ఞాపకం భవతి । అన్యథా నామ్నో వాచ్యార్థే ప్రవృత్త్యయోగాదితి భావః ॥ ఓం హ్రీంకారనిలయాయై నమః॥ 82

83. శం.భా.: హ్రీంపదప్రియా । పద్యతే గమ్యతేజ్ఞాయతే అనేనేతి పదమ్; పద్యతే గమ్యతే ప్రాప్యత ఇతివా పదమ్; హ్రీంకారస్య మంత్రావయవతయా తద్దేవతాప్రకాశకత్వేన తస్యాం శక్తత్వాత్ - 'శక్తం పదమ్' ఇతి తల్లక్షణత్వాత్

అయిదవ యవయవము లేక బీజాక్షరముగ గలది గాన శ్రీత్రిపురసుందరి 'హ్రీంకారరూపా' యను నామముతో స్తవనీయ యగుచున్నది.

82. **తెలుగు:** 'హ్రీం' అనెడి యక్షరము నిలయముగా గలది - గృహము వలె అవచ్ఛేదకముగా గలది గాన, పరాభట్టారిక 'హ్రీంకారనిలయా' యని ధ్యాతవ్య యగుచున్నది. పరాదేవి సర్వాంతర్యామిణియై యుండునదైనను, హ్రీంకారము ఆ తల్లికి ముఖ్యనివాసస్థానము గనుక 'గృహమువలె' యని యుపమానము చెప్పబడినది. స్వీయవాచకత్వమునందు ఆరోపింపబడిన వాచ్యతావచ్ఛేదక ధర్మములచేత అవచ్ఛిన్నతాదులను (భేదాదులను) పొందుట వలన, అనగా వ్యాప్తమయ్యు, భిన్నముగా గోచరించుచున్నదనెడి ధర్మభేదము వలన గృహము నందున్న పురుషునివలె వ్యావృత్తస్వరూపముతో - ఇతర ధర్మముల కంటె భిన్నమైన ధర్మముతో హ్రీంకారము జ్ఞాపక (సూచక) మగుచున్నది. అటుల కాని యెడల వాచకమైన పదమునకు వాచ్యార్థము నందు ప్రవృత్తియే యుండదని భావము.

83. **తెలుగు:** 'పద్యతే' అనగా దేనిచేత తెలిసికొనబడుచున్నదో అది 'పద' మనబడును, భావవ్యుత్పత్తి లేక దేనిచేత పొందబడుచున్నదో, అది

84. హ్రీంకారబీజా - హ్రీంకారబీజాయై నమః

తథా ప్రథమం వ్యాఖ్యానమ్ । హకార రేఫేకారనుస్వారాణాం వర్ణానాం సమష్టిస్వరూపేణ సముదాయాత్మకత్వాత్ 'వర్ణసముదాయః పదమ్' ఇత్యపి పదలక్షణవత్త్వమస్యఘటతే । పురశ్చర్యావతాం స్వదేవతాసాక్షాత్కారద్వారా సకలపురుషార్థప్రాపకత్వాత్ ద్వితీయ వ్యాఖ్యానం తథా కృతమ్ । తస్మిన్ ప్రియా ప్రీతిమతీత్యర్థః । ఓం హ్రీంపదప్రియాయై నమః ॥ 83

84. శం.భా.: హ్రీంకారబీజా । హ్రీంకార ఏవ బీజం స్వవాచకమంత్రభాగః, "జ్ఞాపకం దేవతానాం యత్ బీజమక్షరముచ్యతే" - ఇతి వచనాత్; హ్రీంకారస్య మాయా ప్రకాశకత్వేన, వటధానాదిః స్వనిష్ఠ వృక్షాభివ్యంజకత్వేన కారణతయా యథా బీజ మిత్యుచ్యతే - సత్కార్యవాదినామవ్యక్తనామరూపకారణం బీజమ్.

పదము, కరణ వ్యుత్పత్తి హ్రీంకారము మంత్రావయవము' హ్రీం బీజము తద్దేవతాప్రకాశకముగా పరదేవత యందు శక్తమైయున్నది. 'శక్తం పదమ్' అని పదలక్షణము గాన, పై రీతిగా మొదటి (జ్ఞాయతే - తెలిసికొనబడు చున్నదను) వ్యాఖ్యానము చేయబడినది. హకార, రేఫ ఈకార, అనుస్వార వర్ణములు సమష్టిగా సముదాయాత్మక మగుటవలన 'వర్ణ సముదాయము పదము' అను పదలక్షణవత్త్వము ఈ హ్రీం బీజమునకు ఉపపన్నమగును. మంత్రపురశ్చర్య చేయునట్టి యుపాసకులకు స్వేష్టదేవతాసాక్షాత్కారము ద్వారా సకల పురుషార్థముల నొసంగునదగుట వలన రెండవ వ్యాఖ్యానము (ప్రాప్యతే - పొందబడుచున్నదను వ్యాఖ్యానము) చేయబడినది. ఆ హ్రీం బీజము నందు ప్రీత్యతిశయము గల దగుటం జేసి జగన్మాత యగు దేవికి 'హ్రీంపదప్రియా' యను నామ మన్వర్థము.

84. తెలుగు: పరాదేవికి హ్రీంకారమే బీజము, అనగా స్వవాచక (తనను చెప్పునట్టి) మంత్రభాగము, "జ్ఞాపకం దేవతానాం యత్ బీజ మక్షర ముచ్యతే" - 'దేవతా జ్ఞాపకమైన యక్షరము బీజ మని చెప్పబడును' అను వచనము వలన హ్రీం బీజము పరమేశ్వరీజ్ఞాపకమని తెలియనగును. హ్రీంకారము

85. హ్రీంకారమంత్రా - హ్రీంకారమంత్రాయై నమః

అభివ్యక్త నామరూపాత్మకం పశ్చాద్భావికార్యమిత్యంగీకారః; సకల కారణసమవధానే విశేషనామరూపవత్తయా కారణస్యాభివ్యక్తి రుత్పత్తిః, తథా చ ఉక్తబీజస్య మాయావచ్ఛిన్న చైతన్యాభివ్యంజ కత్వేనాపి బీజత్వమ్; తాదృశం హ్రీంకారబీజం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం హ్రీంకారబీజాయై నమః ॥ *84*

85. శం.భా.: హ్రీంకారమంత్రా । హ్రీంకారస్య మననాత్ త్రాయతే రక్షతి వాచ్యవాచకయో రభేదాదితి తథా । హ్రీంకార ఘటితో మంత్రో వా యస్యాః సా ఇతి వా తథా ॥ ఓం హ్రీంకారమంత్రాయై నమః ॥ *85*

మాయాప్రకాశకమగుటవలన వటబీజము (మఱ్ఱిగింజ) స్వనిష్ఠ(తనయందున్న) వృక్షాభివ్యంజక కారణత్వము చేత బీజమని యెట్లు చెప్పబడునో, యటులనే మాయాప్రకాశక హ్రీంకారము బీజ మని చెప్పబడును. సత్కార్యవాదులు అవ్యక్త నామరూపముల యొక్క కారణమును బీజమందురు. అటులనే, భవిష్యత్తులో జరుగునట్టి అభివ్యక్త నామరూపాత్మకమైన జగత్తును కార్యమని యంగీకరింతురు. సకల కారణ సమవధానమునందు (ఒక చోటికి ప్రోగైనపుడు) విశేష నామరూపములు గల కారణాభివ్యక్తి ఉత్పత్తి యనబడును; కాగా, పైన పేర్కొనబడిన హ్రీం బీజము మాయావచ్ఛిన్నమైన చైతన్యముఅభివ్యంజక మగుటవలన గూడ దానికి బీజత్వము సంగతమగును. తాదృశ హ్రీం బీజము పరమేశ్వరీ వాచకము గాన, 'హ్రీంకారబీజా' యనుచు దేవీగుణ సంకీర్తనము చేయుబడుచున్నది.

85. తెలుగు: హ్రీంకారవాచ్య పరమేశ్వరి; పరమేశ్వరీ వాచక బీజము హ్రీంకారము. వాచ్యవాచకములకు పరదేవతకు (హ్రీం బీజమునకు) అభేదము గనుక, హ్రీం బీజము వలన భక్తులను రక్షించునది గాన, పరాదేవి 'హ్రీంకార మంత్రా' యని స్తోతవ్యురాలగుచున్నది.

అథవా, హ్రీంకార ఘటితమైన మంత్రము గలదగుట వలన 'హ్రీంకార మంత్రా' యను నామము ఆ తల్లికి అన్వర్థము.

86. హ్రీంకారలక్షణా - హ్రీంకారలక్షణాయై నమః

86. శం.భా.: హ్రీంకారలక్షణా । హకారః శివః, ఆకాశబీజత్వాదాకాశవన్నిర్లేపః, రేఫః వహ్నిబీజం కార్యోత్పాదన సంనిహితశక్తిమదీశ్వరవాచకమ్; తథా చ హకారయుక్త రేఫః శుద్ధచైతన్యమేవ కారణతావచ్ఛిన్నమితి వదతి । ఈకారః మన్మథబీజం తత్కారణలక్షకతయా స్థితిహేతు విష్ణురూప చైతన్య మభిదధాతి । అనుస్వార స్తస్మిన్నేవ పదార్థే అభిన్న నిమిత్తోపాదానే లయంవక్తి । తథా చ హ్రీమిత్యుక్తే జగదుత్పత్తి స్థితి లయ కారణం చైతన్యం శక్త్యావాచ్యార్థః ప్రతీయతే । తస్యైవోపాధి పరిత్యాగరూపలక్షణం యస్యాః సా తథా । హ్రీంకారః లక్షణం తటస్థలక్షణం యస్యాః సేతి వా తథా ॥ ఓం హ్రీంకార లక్షణాయై నమః ॥ 86

86. తెలుగు: హకారమనగా శివుడు; 'హ' వర్ణము ఆకాశ బీజము, అందువలన శివుడు ఆకాశమువలె అన్యవస్తుసంగము లేనివాడు, రేఫ అగ్ని బీజము, ప్రపంచరూపమైన కార్యసృష్టికి సంనిహితమైన శక్తిగల యీశ్వరుని చెప్పునట్టిది; కాగా, హ కారముతో కూడిన రేఫ వర్ణము శుద్ధచైతన్యమే కారణతా వచ్ఛిన్నమని (కారణత్వము పొందియున్నదని) చెప్పును. కామబీజమైన 'ఈ' కారము తనకు కారణమైనదానిని లక్షణావృత్తితో స్థితికి హేతువైన విష్ణురూపచైతన్యమును చెప్పును; అనుస్వారము అభిన్ననిమిత్తోపాదాన కారణమైన యా పదార్థము నందే (ఆ చైతన్యమునందే) లయమును చెప్పును. ఈ రీతిగా చెప్పగా, హ్రీం బీజమును ఉచ్చరించినపుడు జగత్తు యొక్క ఉత్పత్తి, స్థితి, లయములకు కారణమైన చైతన్యము అభిధాశక్తిచేత వాచ్యార్థము ప్రతీయమానమగును. ఆ చైతన్యము యొక్క ఉపాధిపరిత్యాగమైన లక్షణమే పరమేశ్వర నిత్యానపాయినియైన భగవతికి గలదు గాన, 'హ్రీంకార లక్షణా' యనుచు గాయమాన యగుచున్నది. హ్రీం కారము తటస్థ లక్షణముగా (సృష్టి స్థితి, లయకర్తృత్వరూప లక్షణముగా) గలదిగాన, జగన్మాత 'హ్రీంకార లక్షణా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

శ్లో॥ హ్రీంకారజపసుప్రీతా హ్రీంమతీ హ్రీంవిభూషణా ।
హ్రీంశీలా హ్రీంపదారాధ్యా హ్రీంగర్భా హ్రీం పదాభిధా॥ 18

87. హ్రీంకారజపసుప్రీతా - హ్రీంకారజపసుప్రీతాయై నమః

88. హ్రీం మతిః - హ్రీంమత్యై నమః

89. హ్రీం విభూషణా - హ్రీం విభూషణాయై నమః

---

87. శం.భా.: హ్రీంకారజపసుప్రీతా । హ్రీంకారస్య జపః హ్రీంకారజపః తేన సుప్రీతా ॥ ఓం హ్రీంకారజపసుప్రీతాయై నమః ॥ *87*

88. శం.భా.: హ్రీంమతీ । వాచకత్వేన లక్షకత్వేన వా లక్ష్యపదార్థరూపేణ వా వాచ్యవాచకయో రభేదేన వా అస్యా అస్తీతి హ్రీంమతీ ॥ ఓం హ్రీంమత్యై నమః ॥ *88*

89. శం.భా.: హ్రీంవిభూషణా । కేవల జడమాయా వాచకః హ్రీంకారః తథాఽహిహకారః శ్వేతవాచకః, రేఫః రోహితార్థకః, ఈకారః నీలార్థకః; తథా చ విశిష్టస్య శుక్ల రక్త నీలవత్పదార్థవాచకతయా సత్త్వ రజస్తమోగుణవత్ప్రకృతివాచకత్వేన

---

87. తెలుగు: హ్రీం బీజ జపము చేత సంతుష్టురాలై భక్తుల ననుగ్రహించు నది గాన దేవికి 'హ్రీంకారజపసుప్రీతా' యను నామము ప్రసిద్ధము.

88. తెలుగు: అభిధాశక్తిచేత గాని, లక్షణావృత్తి చేతగాని, లక్ష్యమైన పదార్థరూపముతో గాని, వాచ్యవాచకముల కభేదము చేతగాని హ్రీంకారము గలదిగాన, పరమేశ్వరి 'హ్రీంమతీ' యను నామముతో స్తవనీయ యగుచున్నది.

89. తెలుగు: హ్రీంకారము కేవల జడ మాయావాచకము. హ్రీంకారము మాయా బీజమని సంప్రదాయము. హకారము శ్వేతవర్ణమును, రేఫ అరుణ వర్ణమును, ఈకారము నీల వర్ణమును చెప్పును. కాగా, హ్రీం బీజము తెలుపు, ఎరుపు, నలుపు రంగులు గల పదార్థమును తెలుపునట్టి బీజాక్షరమని

90. హ్రీం శీలా - హ్రీం శీలాయై నమః

పరిచ్ఛిన్న అనృత జడ దుఃఖస్వరూప వాచ్యార్థకతయా ప్రకాశరాహిత్యేన అనుపాదేయతాయాం సత్యాం తదవచ్ఛిన్న స్వప్రకాశ చైతన్యాకారతయా విశిష్టార్థస్య ఆపాదమస్తకభూషిత తరుణీవత్ ఆనందస్వరూపతయా తద్వాచక హ్రీంపదస్య అష్టఐశ్వర్య సిద్ధిప్రధాన శక్త్యాథాయక తయా శోభాయమానం భూషణవత్? "కుండలీపురుషః" ఇత్యత్ర కుండలస్యోపలక్షణతయా ఇతర సజాతీయాది వ్యావర్తకత్వమ్, తథాఽస్యాపి బీజస్యేతరవ్యావృత్త వాచ్యార్థగోచర ప్రభాజనకత్వేన భూషణవత్ యస్యాః సా తథా ॥ఓం హ్రీం విభూషణాయై నమః॥ 89

90. శం.భా.: హ్రీంశీలా । హ్రీ మిత్యనేన తద్వాచ్యార్థాః బ్రహ్మావిష్ణు రుద్రాః లక్ష్యంతే, తేషాం శీలం స్వభావః పారమార్థికం రూపం సచ్చిదానందాత్మకతయా యస్యాః సా తథా; తన్నిష్ఠధర్మాః సత్త్వరజస్తమోగుణాదయో వా యస్యాః సా తథా; 'శీలం స్వభావే ధర్మే చ' ఇతి వచనాత్ ॥ ఓం హ్రీం శీలాయై నమః ॥ 90

తెలియవలయును. అందువలన, హ్రీం పదము సత్త్వరజస్తమో గుణాత్మకమైన ప్రకృతిని చెప్పునట్టి బీజాక్షరము. ఆ కారణముచేత పరిచ్ఛిన్న, అనృత, జడ, దుఃఖస్వరూప వాచ్యార్థము కలదగుటచేతను, ప్రకాశరాహిత్యముచేతను ఉపాదేయము కాకపోవుచున్నది. అందువలన, పరదేవత తదవచ్ఛిన్నమైన (మాయావచ్ఛిన్నమైన) స్వప్రకాశచైతన్యమే స్వరూపముగా గలది కావున, విశిష్టార్థమునకు (మాయావచ్ఛిన్న చైతన్యమునకు) ఆపాదమస్తకము ఆభరణాదులతో అలంకృతమైన తరుణివలె ఆనందస్వరూపమగుటచేత తద్వాచకమైన హ్రీంకారము అణిమాది అష్ట ఐశ్వర్యసిద్ధుల నొసగు శక్తిని కలిగించునదగుటచేత శోభాధాయకమైన భూషణము వంటిది. 'కుండలీ పురుషః' - 'కర్ణ కుండలములు గల పురుషుడు' అను స్థలమునందు కుండలములు ఉపలక్షణమగుటచేత ఇతర సజాతీయాది ధర్మములను నివర్తింపజేయును. ఆ రీతిగా, ఈ హ్రీంబీజము కూడ ఇతర వస్తునివర్తకము, వాచ్యార్థగోచరము ప్రకాశజనకము అగుటచేత భూషణము వలె పరమేశ్వరికి

91. హ్రీం పదారాధ్యా - హ్రీం పదారాధ్యాయై నమః

91. శం.భా.: హ్రీంపదారాధ్యా । హ్రీంపదేన ఏకాక్షరబీజమంత్రేణ ఆరాధితుం యోగ్యా తథా । "హ్రీంకారేణైవ సంసిద్ధో భుక్తిం ముక్తించ విందతి" ఇతి భువనేశ్వరీకల్పవచ నాదితి యావత్ ॥ ఓం హ్రీంపదారాధ్యాయై నమః ॥ 91

శోభాధాయకమై యుండును. అనగా, జడచైతన్యములకు పరమేశ్వరి భూషణమై విరాజిల్లుచున్నది యని భావము, అందువలన శ్రీచక్రసమ్రాజ్ఞి 'హ్రీం విభూషణా' యనుచు భక్తులచే సంస్తవనీయ యగుచున్నది.

90. తెలుగు: 'హ్రీం' అను బీజాక్షరముచేత బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రులు లక్షణయా పరిలక్షితు లగుదురు. ఆ మూర్తి త్రయము యొక్క శీలము - స్వభావము సచ్చిదానందాత్మకమైన పారమార్థికరూపము గలది. అందుచేత దేవియొక్క గుణ సంకీర్తనము 'హ్రీం శీలా' యని చేయబడుచున్నది.

తన్నిష్ఠ (హ్రీం బీజమునందున్న) ధర్మములైన సత్త్వ, రజ స్తమో గుణాదులు గలది గాన, పరమేశ్వరి 'హ్రీం శీలా' యని చెప్పబడును. 'శీలం స్వభావే ధర్మే చ' - 'శీల శబ్దము స్వభావమును, ధర్మమును చెప్పును. అను వచన ప్రమాణము వలన పై వివరణము సంగతమని తెలియనగును.

91. తెలుగు: 'హ్రీం' అనునట్టి యేకాక్షర బీజమంత్రముతో ఆరాధింపదగినది గాన, పరమేశ్వరి 'హ్రీంపదారాధ్యా' యని ప్రస్తూయమాన యగుచున్నది. "హ్రీంకారేణైవ సంసిద్ధో భుక్తిం ముక్తిం చ విందతి" యనుచు భువనేశ్వరీ కల్పవచనము హ్రీంకార జపము వలన సిద్ధిని పొందిన యుపాసకుడు ఐహిక భోగములను, మోక్షము ననుభవించు'నని చెప్పుచున్నది.

విశే:- శ్రీశంకరులు పంచదశీవర్ణ మాలాస్తవములో "హ్రీం హ్రీ మితి ప్రతిదినం జపతాం తవాఖ్యాం కిం నామ దుర్లభ మిహ త్రిపురాధివాసి ।" 'హే త్రిపురసుందరి! త్వద్వాచకమైన హ్రీం బీజమును ప్రతిదినము జపించువారలకు ఈ లోకమున దుర్లభమైనది ఏమి యుండును' అని 'హ్రీం'

92. హ్రీం గర్భా - హ్రీం గర్భాయై నమః

93. హ్రీం పదాభిధా - హ్రీం పదాభిధాయై నమః

---

92. శం.భా.: హ్రీంగర్భా । హ్రీం శబ్దార్థాః సగుణమూర్తయ స్త్రిస్రః గర్భే స్వస్వరూపే సశక్తికాః అవినాభావ సంబంధేన యస్యాః సా తథా, "మమ యోని ర్మహద్బ్రహ్మ తస్మిన్ గర్భం దధా మ్యహమ్" ఇతి వచనాత్ ॥ ఓం హ్రీం గర్భాయై నమః ॥ 92

93. శం.భా.: హ్రీంపదాభిధా । హ్రీంకారః అభిధా నామయస్యాః సా తథా । సమష్టిరూపాయాః సమష్టిశబ్దవాచ్యత్వ నియమా దిత్యభిసంధిః ॥ ఓం హ్రీం పదాభిధాయై నమః ॥ 93

బీజాక్షర మహత్త్వమును ముక్తకంఠముతో చాటినారు.

శ్రీహర్షుడు 'ఆద్యంతము లందు ప్రణవమును జేర్చి హ్రీం బీజమును జపించిన (ఓం హ్రీం ఓం), చింతామణి మంత్రమగుననియు, తన్మంత్రజాపకుడు మూర్ఖుని మస్తకము పై హస్తముంచిన, అతడు మహాకవి యగుననియు చెప్పి హ్రీం బీజ మహత్త్వఖ్యాపనము చేయుట గమనార్హము.

92. తెలుగు: హ్రీం శబ్దార్థములు, సగుణమూర్తులునయిన బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు ముప్పురు స్వస్వరూపము నందు (గర్భము నందు) స్వీయ శక్తిసహితులై అవినాభావ సంబంధముతో ఆ పరాదేవతాస్వరూపము నందు ఉందురు గాన, జగన్మాత 'హ్రీంగర్భా' యని స్తుతింపబడుచున్నది. "మమ యోని ర్మహద్బ్రహ్మ తస్మిన్ గర్భం దథామ్యహమ్" - స్వీయ మాయ - త్రిగుణాత్మిక ప్రకృతి సర్వభూతసృష్టికి కారణభూతురాలు, సర్వ కార్యముల కంటె మహత్త్వ సంపన్న గాన, ఆ ప్రకృతియే (యోనిః) మహద్బ్రహ్మ, ఆ బ్రహ్మయే సర్వ ప్రపంచ సృష్టికి కారణము; ఆ మహత్తత్వ బ్రహ్మయందు - యోనియందు హిరణ్యగర్భుని జన్మకు కారణమైన బీజమును నిక్షేపించు చున్నాను' అని గీతావచనము వలన తెలియుచున్నది.

శ్లో॥ హ్రీంకారవాచ్యా హ్రీంకార । పూజ్యా హ్రీంకారపీఠికా ।
హ్రీంకారవేద్యా హ్రీంకార । చింత్యా హ్రీంశరీరిణీ ॥ 19

94. హ్రీంకారవాచ్యా - హ్రీంకారవాచ్యాయై నమః

95. హ్రీంకారపూజ్యా - హ్రీంకారపూజ్యాయై నమః

---

94. శం.భా.: హ్రీంకారవాచ్యా । మాయోపాధిక బ్రహ్మణి కల్పితధర్మేణ శబ్ద ప్రవృత్త్యుత్పత్తేః హ్రీంపదస్యవాచ్యా రూఢ్యేత్యర్థః ॥ ఓం హ్రీంకారవాచ్యాయై నమః ॥ *94*

95. శం.భా.: హ్రీంకారపూజ్యా । 'మూలమంత్రేణ పూజయేత్' ఇతి పూజాంగత్వేన మూల మనో ర్వినియోగః శ్రూయతే । మూలమనుశ్చ దేవతయాః స్వకం నామేతి వచనాత్ । అంతర్ముఖానామేవ మంత్రశాస్త్రేషు తన్నామ్నా వ్యుత్పన్న త్వాత్ । హ్రీంకారం నమోఽంత ముచ్చార్య యథాగురుసంప్రదాయం శ్రీచక్రాదౌ మూలదేవతా పూజనీయే త్యాగమరహస్యాత్ హ్రీంబీజేనైవ పూజయితుం యోగ్యా । అతిప్రియ బీజనామత్వా దిత్యభిప్రాయః । ఓం హ్రీంకారపూజ్యాయై నమః॥*95*

---

93. తెలుగు: హ్రీంకారము నామముగాగలదిగాన, దేవి 'హ్రీంపదాభిధా' యని ప్రస్తుతింపబడును. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల సమష్టిరూపమైన పరమేశ్వరిని సమష్టివాచకమైన 'హ్రీం' బీజమే చెప్పవలయునని నియమము.

94. తెలుగు: మాయ ఉపాధిగా గల బ్రహ్మచైతన్యము నందు (ఈశ్వరుని యందు) కల్పితమైన ధర్మముచేత శబ్ద ప్రవృత్తి కలుగుచున్నందున, వాచకమైన హ్రీంకారమునకు వాచ్యార్థయగుటంజేసి అనగా రూఢ్యర్థయగుట వలన 'హ్రీంకారవాచ్యా' యను నామము శ్రీ లలితాపరాభట్టారిక యందు రూఢమని గ్రహింపనగును.

95. తెలుగు: 'మూలమంత్రేణపూజయేత్' - 'మూల మంత్రముతో పూజించవలయును' అను వచనము ననుసరించి పూజాంగముగా మూలమంత్ర వినియోగము వినబడుచున్నది. దేవతయొక్క స్వీయ నామమే

96. హ్రీంకారపీఠికా - హ్రీంకారపీఠికాయై నమః

97. హ్రీంకారవేద్యా - హ్రీంకారవేద్యాయై నమః

---

96. శం.భా.: హ్రీంకారపీఠికా । అత్ర పీఠశబ్దః ఆధారలక్షకః । వాచ్యార్థో హి వాచకశబ్దస్య సత్తాప్రదత్వేన ఆధారో భవతి । మంత్రదేవతయోరభేదేఽపి అర్థనిష్ఠమహిమ్నః తద్వాచకపదేఽదృశ్యమానత్వాత్ కల్పితభేదం సంపాద్యేదముచ్యతే । హ్రీంకారస్య పీఠికా వృత్తిస్థానం శక్త్యా గోచరతయా విషయీభూతేత్యర్థః । ఓం హ్రీంకారపీఠికాయై నమః ॥ *96*

మూలమంత్రమని యాగమవచనము. అంతర్యాగము చేయునట్టి యంతర్ముఖులకే యా నామమువలన మంత్రశాస్త్రముల యందు వ్యుత్పత్తి కలుగుచున్నది. కావున, నమోఽంతముగా హ్రీం కారము నుచ్చరించి, అనగా 'హ్రీం నమః' యని ఉచ్చరించిగురు సంప్రదాయానుసారము శ్రీచక్రాదుల యందు మూలదేవత పూజింపదగియున్నదని యాగమరహస్యము; కావున, పరమేశ్వరి హ్రీం బీజము చేతనే పూజింపదగినది. ఏలన, హ్రీం బీజము పరాభట్టారికకు మిక్కిలి ప్రియమైన నామమని యభిప్రాయము.

96. తెలుగు: ఇట పీఠ శబ్దము ఆధారమును సూచించును. వాచ్యార్థమే వాచక శబ్దమునకు సత్తాప్రదము గనుక, ఆధారమగును. మంత్రమునకు, దేవతకు భేదము లేకపోయినను, అర్థనిష్ఠమైన మహిమ తద్వాచక పదమునందు గోచరించదు; కావున భేదమును కల్పనచేసి ఈ విషయము చెప్పబడుచున్నది. హ్రీంకారమునకు ఆధారమైనది, అనగా వృత్తిస్థానమైనది అని శక్తిచేత గోచరించుట వలన పరమేశ్వరి 'హ్రీంకారపీఠికా'యను నామమునకు విషయముగా అయినదని యర్థము.

97. తెలుగు: స్వరూపముతో పరమేశ్వరి నిర్గుణబ్రహ్మ స్వరూపిణి యగుట వలన, అజ్ఞానమునకు విషయము, ఆశ్రయమునగుట వలన పరమ పురుషార్థమైన మోక్షప్రాప్తి సిద్ధించును; అందువలన సంసారదశయందు ఆమె

98. హ్రీంకార చింత్యా - హ్రీంకార చింత్యాయై నమః

97. శం.భా.: హ్రీంకారవేద్యా । స్వరూపతః నిర్గుణబ్రహ్మతయా అజ్ఞానవిషయత్వాశ్రయత్వాభ్యాం అప్రాప్తపురుషార్థ రూపతయా సంసారదశాయాం ప్రతీయమానత్వాత్ శ్రవణాదిజన్య వృత్తివ్యాప్యత్వరూప వేదనావిషయత్వమ్ "బ్రహ్మణ్య జ్ఞాన నాశాయ వృత్తివ్యాప్తిరితీర్యతే", "మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతామ్" ఇత్యాదివచనాత్ భగవతాఽప్యంగీకృత మితి । హ్రీంకారేణ గురుముఖోద్భూతేన వేద్యా వేదితుం యోగ్యా । తత్స్వరూప పరిజ్ఞానద్వారా తత్ప్రాప్తిరూప పురుషార్థహేతుత్వాదితి తాత్పర్యమ్ ॥ ఓం హ్రీంకారవేద్యాయై నమః ॥ 97

98. శం.భా.: హ్రీంకారచింత్యా । అస్య బీజస్య పంచ ప్రణవాంతర్గతత్వేన ఓంకారభేదే బ్రహ్మప్రతీకత్వావిశేషాత్ । ప్రణవే యథా పరాపరబ్రహ్మోపాసన హేతువదస్మిన్ వా ప్రతీకే తద్భవతీతి వికల్పః । యదా భక్తిః పార్థక్యేన మంత్ర

భాసించుచున్నది; కావున, గురూపసదన (గురువు నాశ్రయించుట) శ్రవణ మననాదిరూపమైన విధియొక్క యప్రామాణ్యా శంకా నిరాసము కొఱకు, లక్షణావృత్తితో శుద్ధబ్రహ్మరూపమైన పరమానందముగా ఆ దేవి పొంద నభిలషణీయు రాలగుచున్నది; కావున శ్రవణాది జన్యమైన వృత్తిజ్ఞానము ద్వారా వృత్తి వ్యాప్యత్వరూపమైన (వ్యాపించుట ఏరూపముగా గల) జ్ఞానమునకు విషయమగుటను "బ్రహ్మణ్యజ్ఞాననాశాయవృత్తివ్యాప్తిరితీర్యతే" - 'ప్రత్యగాత్మయందు బ్రహ్మవిషయకమైన అజ్ఞాన నాశము వృత్తివ్యాప్తి యని చెప్పబడును', "మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతామ్" - 'నన్నే సర్వాత్మనా ధ్యానము చేయువారు ఈ మాయను తరించుదురు' మొదలైన వచనముల వలన భగవానుడు అంగీకరించెను. ఈ రీతిగా సగుణ బ్రహ్మోపాసన చేత అజ్ఞానము నశించునని తెలియుచున్నది. గురుముఖము నుండి యుద్భూతమైన హ్రీంకారము చేత పరమేశ్వరి తెలిసికొనబడదగినది. బ్రహ్మస్వరూపము యొక్క పరిజ్ఞానము ద్వారా బ్రహ్మావగతిరూపమైన పురుషార్థమునకు పరమేశ్వరి కారణభూతురాలని భావము.

99. హ్రీం - హ్రీం నమః

విశేషేషుభవతీతి యోగవేదమార్గరహస్యం న వాదజల్పాద్యవకాశః । హ్రీంకారే ఉభయవిధ బ్రహ్మస్వరూప తయా చింతితుం యోగ్యా। ధ్యానస్య సాక్షాత్కారం ప్రతి ఆరాదుపకారకత్వేన ధ్యాతవ్యేత్యర్థః ॥ఓం హ్రీంకార చింత్యాయై నమః॥ 98

99. శం.భా.: హ్రీం । హ్రూఞ్ హరణే ఇతి ధాతుపాఠాత్ సమస్త విద్యైశ్వర్య ప్రదానాదిశక్త్యాఽఽరోపాధిష్ఠానత్వే సతి అపవాదావశేషిత పరమానందరూపముక్తి రిత్యర్థః । ఓం హ్రీం నమః ॥ 99

98. **తెలుగు:** ఈ హ్రీం బీజము పంచప్రణవములలో ఒకటి ఓంకార భేదములో ఒకటి యగుట వలన ఈ బీజము కూడ బ్రహ్మప్రతీక యగుటలో భేదము లేదు. ప్రణవమునందు పరాపరబ్రహ్మోపాసన (హేతుత్వనిర్గుణస గుణ బ్రహ్మోపాసనాకారణత్వ) మున్నటుల, హ్రీం బీజమునందు సయితము పరాపర బ్రహ్మోపాసన హేతుత్వమున్నదని వికల్పము. మంత్రవిశేషముల యందు భక్తి వేఱువేఱుగా నుండునను యోగవేదమార్గ రహస్యమును తర్కించుటకు, అపలాపము చేయుటకు నవకాశము లేదు. హ్రీంకారము ఉభయవిధ (పరాపర) రూపమైన బ్రహ్మస్వరూపముగా ధ్యానించదగినది. మంత్రదేవతా సాక్షాత్కారమునకు ధ్యానము, దగ్గరి యుపాయ మగుట వలన పరమేశ్వరి ధ్యాతవ్యయని భావము.

99. **తెలుగు:** 'హ్రూఞ్ హరణే' అను ధాతుపాఠము వలన హ్రీం బీజము సమస్త విద్య ఐశ్వర్య ప్రదానాది సామర్థ్యారోపణమునకు అధిష్ఠానమై యున్నది. కాగా, అపవాదశాస్త్రముచే మిగిలిన పరమానందరూపమైన ముక్తి యని హ్రీంకారమున కర్థము. తాదృశ హ్రీం బీజ స్వరూపమే పరదేవత యని భావము.

విశే :- "పాణిన్యనూదిత హ్రూఞో హ్రాదభూత్ క్విబేదం
హ్రీం శ్శక్తి రత్ర పురుషో హరి రావిరాసీత్

100. హ్రీం శరీరిణీ - హ్రీం శరీరిణ్యై నమః

శం.భా.: హ్రీం శరీరిణీ । మూలమంత్రాత్మి కేతి యావత్ । హ్రీమేవ శరీరం మూర్తి రస్యా అస్తీతి హ్రీం శరీరిణీ ॥ ఓం హ్రీంశరీరిణ్యై నమః ॥ 100

తత్రాద్వయేన హరః ఈమి నిరాకృతి స్సా
వైచిత్ర్యసంధిత మిహైకమహాదుకూలమ్॥"

హృఞ్ ధాతువును పాణిన్యాచార్యు లనువదించిరి గాని, ఆ ధాతువును సృష్టించలేదు. హృఞ్ ధాతువుకు క్విప్ ప్రత్యయము తుక్ పుత్యయం చేర్చగా 'హృత్' అను రూపము నిష్పన్నమైనది. హృత్ అనగా హృదయము. హ్రీ స్త్రత - 'హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చ పత్న్యౌ' అను శ్రుతి వాక్యము ననుసరించి 'హ్రీం' అనునది లక్ష్మీదేవికి కూడ ఉపలక్షణము. హృదయము నుండి యుద్భవించిన 'హ్రీః' అనుశక్తియే పురుషరూపముతో హరిగానావిర్భవించెను. ఆ హరిరూపము నుండి రెండు అకారములతో గూడిన 'హర' రూప ముదయించినది. హరిహర రూపములకు అద్వైత భావముతో అభేదము చెప్పబడినది. ఆ 'హర' శబ్దము నుండి రెండు అకారములు తీసివేసి 'ఈం' అను బీజమును కలిపిన, నిర్గుణమైన శుద్ధవిద్యాశక్తి 'హ్రీం' అని తెలియును. అది వైచిత్ర్యయుక్తము, ఏ కైకము నయిన మహాదుకూలము (వస్త్రము) అహో, ఆశ్చర్యము!

వాచకమైన శబ్దమునందు సర్వదేవతాస్వరూపమైన వైచిత్ర్యము కన్పట్టు చున్నది. తద్వాచ్యార్థమైన స్వరూపము నందు నానారూపత్వమున్నట్లు కన్పడుచున్నది. శ్రవణ మననాదుల ద్వారా విచారణ చేయువారికి శబ్దార్థముల రెండింటి యందు ఏకత్వ భావమే గాని, భేదము గోచరించదు. కావున, హ్రీంకారము సగుణ నిర్గుణ బ్రహ్మవాచకమని భావము. ఒకే సద్వస్తువు నానాత్వముతో, ఏకత్వముతో భాసించుచుండుట యాశ్చర్యము.

శ్లో॥ హకారరూపా హలధృ । క్పూజితా హరిణేక్షణా ।
హరప్రియా హరారాధ్యా । హరిబ్రహ్మేంద్రవందితా ॥ 20

101. హకారరూపా - హకారరూపాయై నమః

శం.భా.: హకారరూపా । హకారః రూపం షష్ఠావయవః యస్యాః సా; మూల విద్యావాచ్యార్థవాచకం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం హకారరూపాయై నమః 101

100. తెలుగు: హ్రీంశరీరిణీ యనగా మూలమంత్రాత్మికా యని భావము. హ్రీం బీజమే శరీరముగా గలది గాన, దేవి 'హ్రీం శరీరిణీ' యని స్తోతవ్య యగుచున్నది.

101. తెలుగు: పంచదశీ విద్యయందలి యారవ యక్షరమైన 'హ' వర్ణము స్వరూపముగా గలది గాన, దేవికి 'హకారరూపా' యని సార్థక నామము; మూలవిద్య (పంచదశీ మహావిద్య) యొక్క వాచ్యార్థమైన పరమేశ్వరీ తత్త్వమునకు వాచకమైన హ్రీం బీజము గలది గాన, పరాశక్తి 'హకార రూపా' యని స్తూయమాన యగుచున్నది.

విశేషము:- *హకారము ఈశ్వర బీజ మనుచు హకారబీజ మహత్త్వఖ్యాపనము బీజ నిఘంటువు నందు ఈ రీతిగ చేయబడినది --*

"హకార మైశ్వరం బీజం ఋషిర్బ్రహ్మ సనాతనః ।
సావిత్రీచ్ఛంద ఇత్యుక్తం హృదయాంభోజసంస్థితమ్ ॥

మహాప్రాణ మిదం వత్స మహాఘోషం మహత్ప్రదం ।
బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంతం క్రీడతే తు హకారకే ॥

న మృత్యోర్భయ మాప్నోతి దశలక్షేణ వై గుహ ।
బిందునాదసమాయుక్తజపాత్ పృథ్వీజయం భవేత్ ॥"

102. హలధృక్పూజితా - హలధృక్పూజితాయై నమః

103. హరిణేక్షణా - హరిణేక్షణాయై నమః

104. హరప్రియా - హరప్రియాయై నమః

105. హరారాధ్యా - హరారాధ్యాయై నమః

శం.భా.: హలధృక్పూజితా । హలం యుగం ధరతి ఇతి హళధృక్ బలరామః, తేన పూజితా ధ్యానాదిభి రారాధితేత్యర్థః ॥ ఓం హలధృక్పూజితాయై నమః॥ 102

శం.భా.: హరిణేక్షణా । హరిణ్యాః ఈక్షణ మివ ఈక్షణం యస్యాః సా తథా; అతిసంతోషేణ కాతరాక్షీతి భావః ।సర్వత్ర సర్వదా సర్వద్రష్ట్రీతివా । భక్తేషు ఆదరదర్శ నవతీతి భావః ॥ ఓం హరిణేక్షణాయై నమః ॥ 103

శం.భా.: హరప్రియా । హరస్య ప్రియా శివవల్ల భేత్యర్థః । హరః ప్రియో యస్యాః సా ఇతి వా ॥ ఓం హరప్రియాయై నమః ॥ 104

శం.భా.: హరారాధ్యా । హరేణ స్వభర్త్రా ఆరాధితుం యోగ్యా, కేవల సచ్చిదానందరూపత్వాత్ ॥ ఓం హరారాధ్యాయై నమః ॥ 105

---

102. తెలుగు: హలధృక్ అనగా నాగలిని ఆయుధముగా ధరించునట్టి బలరాముడని యర్థము. బలరామునిచే పూజింపబడునది, ధ్యానాదులచేత ఆరాధింపబడునది గాన, దేవికి 'హలధృక్పూజితా' యను నామము ప్రసిద్ధము.

103. తెలుగు: పరమేశ్వరి లేడియొక్క చూపువంటి చూపు గలదగుటచేత 'హరిణేక్షణా' యని ప్రస్తుతింపబడుచున్నది. ఆనందాతిశయముతో లేడివలె కాతరేక్షణయై కనురెప్పలాడించుచున్న కన్నులు గలది; నిరంతరము సర్వత్ర సాక్షీభూతురాలై సర్వ ప్రపంచమును చూచునదని భావము.

104. తెలుగు: శివునకు ప్రేమాస్పదయైనది, శివవల్లభ యని యర్థము. శివుడు వల్లభుడుగా గలది. కావున దేవి 'హరప్రియా, యనుచు భక్తులచే సంకీర్తింపబడుచున్నది.

శ్లో॥ హయారూఢాసేవితాంఘ్రి । ర్హయమేధసమర్చితా ।
హర్యక్షవాహనా హంస । వాహనా హతదానవా ॥ 21

106. హరిబ్రహ్మేంద్రవందితా - హరిబ్రహ్మేంద్రవందితాయై నమః

107. హయారూఢాసేవితాంఘ్రిః-హయారూఢాసేవితాంఘ్ర్యై నమః

108. హయమేధసమర్చితా-హయమేధసమర్చితాయై నమః

---

106. శం.భా.: హరిబ్రహ్మేంద్ర వందితా । హరిః రమేశః బ్రహ్మా వాణీశః । ఇంద్రో దేవేశః ఉపలక్షణం సర్వదేవభేదానామ్ తైర్వందితా నమస్కృతా ॥ ఓం హరిబ్రహ్మేంద్రవందితాయై నమః ॥ *106*

107. శం.భా.: హయారూఢాసేవితాంఘ్రిః । హయారూఢా నామ అశ్వమాత్ర సేనానీశక్తిః వశ్యకరీ । తయాసేవితః అంఘ్రీ యస్యాః సా తథా ॥ ఓం హయారూఢా సేవితాంఘ్ర్యై నమః ॥ *107*

108. శం.భా.: హయమేధసమర్చితా । హయమేధేన అశ్వమేధేన సమర్చితా పూజితా। పురుషత్వాది ప్రాప్త్యైఇలాదిభిరిత్యర్థః ॥ ఓం హయమేధసమర్చితాయై నమః ॥ *108*

---

105. తెలుగు: పరమేశ్వరి శుద్ధ సచ్చిదానందస్వరూపిణి, అందువలన తన భర్తయైన యీశ్వరునిచేత ఆరాధింపబడుటకు యోగ్యగాన, 'హరారాధ్యా' యని భక్తులచే గానము చేయబడుచున్నది.

106. తెలుగు: రమాపతియైన విష్ణువు, వాణీశుడైన బ్రహ్మ సర్వదేవతల కధిపతియైన ఇంద్రుడు - సర్వదేవతాభేదములకు ఉపలక్షణము = వీరందరిచేత నమస్కరింపబడునది గాన 'హరిబ్రహ్మేంద్రసేవితా' యనుచు దేవి స్తవనీయయగుచున్నది.

107. తెలుగు: అశ్వారూఢ యనగా అశ్వసైన్యమునకు సేనానియైన శక్తి, పరమేశ్వరీ చరణపంకజములు అశ్వారూఢచే సేవింపబడునవి గాన, త్రిపురసుందరి 'హయారూఢా సేవితాంఘ్రిః' యనునామముతో వెలుగొందు

109. హర్యక్షవాహనా - హర్యక్షవాహనాయై నమః

110. హంసవాహనా - హంసవాహనాయై నమః

109. శం.భా.: హర్యక్షవాహనా। వాహయతీతివాహనమ్, హర్యక్షః కేసరీ వాహనం యస్యాః సా తథా। మహాలక్ష్మీరూపదుర్గేత్యర్థః॥ ఓం హర్యక్షవాహనాయై నమః॥ *109*

110. శం.భా.: హంసవాహనా।హంతి గచ్ఛతీతి హంసః, సూర్యః ప్రాణో వా, వాహనవత్ ఆధారభూత ప్రతీకమిత్యర్థః । అభివ్యక్తిస్థానమితి యావత్, "స యశ్చాయం పురుషే, యశ్చాసా వాదిత్యే । సఏకః" ఇతి శ్రుతేః॥ అథవా, హంసవాహనా బ్రాహ్మీరూపేణేత్యర్థః॥ ఓం హంసవాహనాయై నమః॥ *110*

చున్నది. అశ్వారూఢ పంచదశీమహావిద్య యొక్క యుత్తరాంగ దేవత యని శ్రీవిద్యా సంప్రదాయము.

108. తెలుగు: శ్రీమహాత్రిపురసుందరి అశ్వమేధ యాగము చేత అర్చింపబడునది; పురుషత్వాది ఫలప్రాప్తికై ఇలాదులచేత సేవింపబడునది గావున, 'హయమేధసమర్చితా' యని స్తోతవ్యురాలగుచున్నది.

109. తెలుగు: వహించునది గాన వాహనము, హర్యక్షమనగా సింహము, సింహము వాహనముగా గలదగుట వలన పరాభట్టారిక 'హర్యక్షవాహనా' యని ప్రస్తూయమాన యగుచున్నది. సింహవాహనసమారూఢ, మహాలక్ష్మీ స్వరూపిణియైన దుర్గాదేవి యని భావము.

110. తెలుగు: గమనము చేయునది కాన హంస, సూర్యుడు, లేక ప్రాణమని యర్థము. వాహనము వలె ఆధారభూతమైన ప్రతీక యని భావము. అనగా అభివ్యక్తిస్థానమని తాత్పర్యము. 'స యశ్చాయం పురుషే' - 'ఈ పురుషునియందు ఏ తేజస్సు కనబడుచున్నదో, ఆకాశమున సూర్యమండల మందు ఏ తేజసు కనపడుచున్నదో ఆ రెండు తేజస్సులు భిన్నములు గావు, ఏకమే' యని శ్రుతి చెప్పుచున్నది.

అథవా, హంసవాహన, బ్రాహ్మీశక్తియైన సరస్వతి యని భావము.

శ్లో॥ హత్యాదిపాపశమనీ । హరిదశ్వాదిసేవితా ।
హస్తికుంభోత్తుంగకుచా । హస్తికృత్తి ప్రియాంగనా ॥ 22

111. హతదానవా - హతదానవాయై నమః

112. హత్యాదిపాపశమనీ - హత్యాదిపాపశమన్యై నమః

---

111. శం.భా.: *హతదానవా । హతాః దానవాః అనేక ప్రకార శక్తిరూపధరయా భండాసురాదయః యయా సా తథా ॥ ఓం హతదానవాయై నమః ॥* 111

112. శం.భా.: *హత్యాదిపాపశమనీ । హత్యా బ్రహ్మహత్యా ఆది ర్యేషాం తాని తథా పాపాని శమయతీతి తథా, "హరిర్హరతి పాపాని॥ ఇతి వచనాత్ ॥ ఓం హత్యాదిపాపశమన్యై నమః ॥* 112

---

111. తెలుగు: సమష్టిలో నుండి వ్యష్టిరూపముతో వ్యాపించిన లలితా త్రిపురసుందరి చేత వ్యష్టిలో నుండి సమష్టి రూపముగా భాసించుచున్న దుర్గాశక్తి చేత, ఈ రీతిగా అనేకానేక శక్తులచేత భండాసుర, మహిషాసురాది దానవులు నిహతులగుట వలన పరమేశ్వరి 'హతదానవా' యను నామముతో విరాజిల్లుచున్నది.

112. తెలుగు: బ్రహ్మహత్యాది మహాపాపములను సంకల్పమాత్రమున పోగొట్టునది. 'హరిర్హరతిపాపాని' యను వచనానుసారము 'ఎంతటి పాపకర్ములైనను, స్మరించిన మాత్రముననే వారి పాపములను హరి - శ్రీమహావిష్ణువు, పోగొట్టు'నని తెలియును. పరమేశ్వర నిత్యానపాయిని యగు పరాదేవత గూడ అట్టిదేగాన 'హత్యాదిపాపశమనీ' యను నామము ఆమె యందు సార్థకము. పూర్వము వివరించిన నామానుసారము హరి, హరులు, హ్రీం బీజ ప్రతిపాద్య యగు దేవి ముప్వురును ఒక వస్త్రములోని భిన్న శకలములుగాన, 'హరిర్హరతిపాపాని' యను పురాణవచనము శ్రీమహాత్రిపుర సుందరి విషయమునందు గూడ సంగతమగునని భావము.

113. హరిదశ్వాదిసేవితా - హరిదశ్వాదిసేవితాయై నమః

114. హస్తికుంభోత్తుంగకుచా - హస్తికుంభోత్తుంగకుచాయై నమః

115. హస్తికృత్తిప్రియాంగనా-హస్తికృత్తిప్రియాంగనాయై నమః

---

113. శం.భా.: హరిదశ్వాదిసేవితా । హరిత్ హరిద్వర్ణః మరకత ఇవ అశ్వో యస్యేంద్రస్య స తథా అది ర్యేషాం దిక్పతీనాం తైః సేవితా చరణారవిందసంనిధిం కింకరతయాఽఽ శ్రితేత్యర్థః ॥ ఓం హరిదశ్వాదిసేవితాయై నమః ॥ *113*

114. శం.భా.: హస్తికుంభోత్తుంగకుచా । హస్తః అస్య అస్తీతి హస్తీ, తస్య కుంభౌ తద్వదున్నతః కుచౌ సాంద్రౌ యస్యాః సా తథా ॥ ఓం హస్తికుంభోత్తుంగకుచాయై నమః ॥ *114*

115. శం.భా.: హస్తికృత్తిప్రియాంగనా । హస్తినః కృత్త్యాచర్మణి ప్రియః ప్రీతిమాన్ శివః, తస్యాంగనా భామినీత్యర్థః ॥ ఓం హస్తికృత్తిప్రియాంగనాయై నమః ॥ *115*

---

113. తెలుగు: మరకతమణివలె పచ్చని రంగు గల యశ్వములు వాహనములుగా గల యింద్రాది అష్టదిక్పాలకుల చేత సేవింపబడునది. ఇంద్రాదిదేవతలు దాస భావముతో పరదేవత చరణసరోజముల సంనిధి నాశ్రయించి యుందురని భావము. కావున, పరమేశాని 'హరిదశ్వాదిసేవితా' యనుచు సంకీర్తింపబడుచున్నది.

114. తెలుగు: హస్తః అనగా తుండము, తుండము గలదిగాన, హస్తి యనబడును. ఏనుగుయొక్క కుంభస్థలము వంటి యున్నతములు, సాంద్రములైన కుచములు గలదిగాన, 'హస్తి కుంభోత్తుంగకుచా' యను నామముతో దేవి యొక్క గుణ సంకీర్తనము చేయబడుచున్నది.

115. తెలుగు: శివుడు గజచర్మము నందు ప్రేమ గలవాడు, ఆ శివుని యొక్క సర్వాంగసౌందర్య సంపద్విలసితమైన భార్య యగుటంజేసి శ్రీమాతకు 'హస్తికృత్తిప్రియాంగనా' యను నామ మన్వర్థమై యొప్పారును.

శ్లో॥ హరిద్రాకుంకుమాదిగ్ధా । హర్యశ్వాద్యమరార్చితా ।
హరికేశసఖీ హాది । విద్యా హాలామదాలసా ॥ 23

116. హరిద్రాకుంకుమాదిగ్ధా - హరిద్రాకుంకుమాదిగ్ధాయై నమః

117. హర్యశ్వాద్యమరార్చితా - హర్యశ్వాద్యమరార్చితాయై నమః

118. హరికేశసఖీ - హరికేశసఖ్యై నమః

---

116. శం.భా.: *హరిద్రాకుంకుమాదిగ్ధా । హరిద్రాకుంకుమాభ్యాం ఉపలక్షణం కస్తూరీపత్రాదీనామ్, ఆదిగ్ధాలిప్తేత్యర్థః ఓం హరిద్రాకుంకుమాదిగ్ధాయై నమః ॥116*

117. శం.భా.: *హర్యశ్వాద్యమరార్చితా । హర్యశ్వః సురేశః ఆదిర్యేషామమరాణాం, తైరర్చితా కింకరతయా నియామకత్వేన పూజితేత్యర్థః ॥ ఓం హర్యశ్వాద్యమరార్చితాయై నమః ॥ 117*

118. శం.భా.: *హరికేశసఖీ । హరయః హరిద్వర్ణాః కేశాః శిరోరుహాః యస్య, "హిరణ్యశ్మశ్రు ర్హిరిణ్యకేశః॥ ఇతి శ్రుతేః ॥ తస్య సఖీ ప్రయోజన మనపేక్ష్య ఉపకారిణీత్యర్థః । యద్వా, వర్ణేన నీలేన హరిణా విష్ణునా సమాః కేశాః అస్య సంతీతి సర్వాంగసుందర నిత్యయౌవన చిద్రూపసహిత కామేశ్వరః, తస్య సఖీ ॥ ఓం హరికేశసఖ్యై నమః ॥ 118*

---

116. తెలుగు: పసుపు, కుంకుమలు కస్తూరీ పత్రాది సుగంధ ద్రవ్యములకు ఉపలక్షణము. హరిద్రాకుంకుమాదులచే లిప్తాంగ యగుట వలన పరమేశ్వరీ పరిచాయకమైన యీ నామముతో అర్చింపబడుచుండును.

117. తెలుగు: ఇంద్రాది దేవతలచేత సేవక భావముతో నియామకముగా అర్చింపబడునది గావున 'హర్యశ్వాద్యమరార్చితా' యను నామముతో పరాదేవి ధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

118. తెలుగు: కామేశ్వరుడు పింగకేశుడు - పచ్చని కేశములు గలవాడు. 'హిరణ్యశ్మశ్రుః హిరణ్యకేశః' - 'పరమేశ్వరుడు బంగారు రంగు గల మీసములు కేశములు గలవా'డని ఛాందోగ్య శ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఆయన

శ్లో॥ సకారరూపా సర్వజ్ఞా । సర్వేశీ సర్వమంగలా ।
సర్వకర్త్రీ సర్వభర్త్రీ । సర్వహంత్రీ సనాతనా ॥ 24

119. హాదివిద్యా - హాదివిద్యాయై నమః

120. హాలామదాలసా - హాలామదాలసాయై నమః

121. సకారరూపా - సకారరూపాయై నమః

---

119. శం.భా.: హాదివిద్యా । లోపాముద్రోపాసిత మనురూపేత్యర్థః ॥ ఓం హాదివిద్యాయై నమః ॥ *119*

120. శం.భా.: హాలామదాలసా । హాలాయాః అమృత మథనోద్భూత వారుణ్యాః మదేన ఉల్లాసేన అలసా ఆరక్తనేత్రాంత రోమాంచాది చిహ్నవతీత్యర్థః ॥ ఓం హాలామదాలసాయై నమః ॥ *120*

121. శం.భా.: సకారరూపా । ద్వితీయఖండ ద్వితీయావయవత్వేన జ్ఞాపకం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం సకారరూపాయై నమః ॥ *121*

సఖి, అనగా ప్రయోజన మపేక్షించక యుపకారము చేయునది గాన, భగవతి 'హరికేశసఖీ' యని స్తవనీయ యగుచున్నది.

119. తెలుగు: 'హ' కారము ఆదియందుగల పంచదశీ విద్యహాదివిద్య. లోపాముద్రచేత ఉపాసింపబడిన హాదివిద్యామంత్రస్వరూపము గలదగుట వలన శ్రీత్రిపురసుందరి 'హాదివిద్యా' యని స్తుతింపబడుచున్నది. ఈ నామము వలన మంత్రమునకు తద్దేవతకు గల అభేదము సూచితము.

120. తెలుగు: అమృతమథన సమయమున క్షీరసాగరము నుండి 'వారుణీ' యను పేరుగల రసముద్భవించెను; తద్రసమును సేవించుటచేత దేవికి ఉల్లాసము కలిగెను. ఆయానందము వలన కొంచెము ఎఱ్ఱనైన నేత్రాంతముల వఱకు - కను కొనల వరకు రోమాంచాది (గగుర్పాటు మొదలైన) చిహ్నములు గలదగుట వలన పరాశక్తి 'హాలామదాలసా' యను సార్థక నామముతో విరాజిల్లుచుండును.

122. సర్వజ్ఞా - సర్వజ్ఞాయై నమః

123. సర్వేశీ - సర్వేశ్యై నమః

124. సర్వమంగలా - సర్వమంగలాయై నమః

---

122. శం.భా.: సర్వజ్ఞా । అలుప్త నిత్యజ్ఞానస్వరూపేణ సామాన్యరూపేణ సర్వం జానాతీతి సర్వజ్ఞా; "యః సర్వజ్ఞః సర్వవిత్" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం సర్వజ్ఞాయై నమః ॥ *122*

123. శం.భా.: సర్వేశీ । సర్వస్య అంతర్యామిరూపేణ ఈష్టే ప్రేరయతీతి తథా ॥ ఓం సర్వేశ్యై నమః ॥ *123*

124. శం.భా.: సర్వమంగలా । సర్వప్రకారేణ శుద్ధ విశిష్ట చైతన్యరూపేణ మంగలా పరమానందస్వరూపా । అత్రబహువ్రీహేరవివక్షి తత్వాత్ । వివక్షితాయాం వా సుందర కాయో రాజేత్యాదివత్ సమాసార్థః ।

---

121. తెలుగు: పంచదశీ మంత్రములోని ద్వితీయ ఖండము నందలి ద్వితీయ వర్ణముగా స్వరూపవాచకమైన సకారము పరదేవతాస్వరూపమును జ్ఞాపకము చేయును; అట్టి స్వస్వరూపవాచకమైన 'స' బీజము కలదిగాన, పరమేశ్వరి 'సకారరూపా' యని స్తవనీయ యగుచున్నదని భావము.

122. తెలుగు: నిత్యము అలుప్తజ్ఞాన స్వరూపముతోను, సామాన్యము గాను సర్వమును తెలిసికొనునది, "య స్సర్వజ్ఞః సర్వవిత్" - పరమేశ్వరుడు, సర్వజ్ఞుడు, సర్వవిదు'డని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఆమె బ్రహ్మానపాయిని, బ్రహ్మాణి యగు త్రిపురసుందరి తాదృశ సర్వజ్ఞత్వ, సర్వవేత్తృత్వాదులు గలదగుటంజేసి 'సర్వజ్ఞా' యని గానము చేయబడుచున్నది.

123. తెలుగు: సమస్తకార్య ప్రపంచమును అంతర్యామి రూపముతో ప్రేరేపించునది, నియమించునది గావున 'సర్వేశీ' యను నామము పరమేశ్వరి యందన్వర్థము.

124. తెలుగు: సర్వవిధములుగా, శుద్ధచైతన్య రూపముతో, మాయావిశిష్ట

అథవా, సర్వేషాం మంగలంయస్యాః సా తథా ।

సర్వైః ప్రకారైః ధ్యానకీర్తన పూజా నమస్కారాద్యర్చన ॥ భక్తిజన్య కైంకర్యైః జడానా మపి మంగలం సుఖం యస్యాః జాయతే సా తథా ।

సర్వేషా మాత్మరూపతయా ప్రతీయమానం మంగలం సుఖస్వరూపం యస్యాః సేతి వా ।

సర్వశబ్దవాచ్యః సర్వకారణం శివః, తస్యమంగలం సుఖం యస్యాః జాయతే సా తథా, "సచ్చిన్మయః శివః సాక్షా త్తస్యానందమయీ శివా" ఇతి వచనాత్ ।

చైతన్యముతో పరమేశ్వరి లోకమునకు కళ్యాణ ప్రదమైన దగుటచేత అఖండ పరమానందరూపిణి. ఇచట బహువ్రీహి సమాసము వివక్షితము కాదు గనుక, పైరీతిగ అర్థము చెప్పనగును. బహువ్రీహి సమాసము చెప్పికొనినచో (సర్వ మంగళములు గలది యని చెప్పినచో) సుందరావయవములు గల రాజు అను రీతిగా సమాసార్థము చెప్పికొనవలసి యుండును.

అథవా, సర్వజీవులయొక్క కళ్యాణము స్వరూపముగా గలదిగాన, సర్వమంగళ.

సర్వవిధములయిన ధ్యాన, నామసంకీర్తన, పూజా, నమస్కార, అర్చన, భక్తిజన్యములయిన కైంకర్యములవలన జడులకు సయితము ఏ దేవి వలన మంగళము (సుఖము) కలుగుచున్నదో యామె సర్వమంగళ.

సర్వప్రాణులకు ఆత్మస్వరూపముగా గోచరించునట్టి సుఖస్వరూపము గలదగుట వలన ఆమె సర్వమంగళ.

సర్వశబ్దవాచ్యుడు, సర్వకారణుడు నయిన శివునికి ఆనందము ఏ పరమేశ్వరి వలన కలుగుచున్నదో, ఆమె సర్వమంగళ "సచ్చిన్మయః శివః సాక్షాత్తస్యానందమయీ శివా" 'శివుడు సత్యజ్ఞాన స్వరూపుడు, శివాని సాక్షాత్తు ఆ పరశివుని యొక్క ఆనందస్వరూపిణి' యను వచనము వలన శివునికి ఆనంద సంధాత్రి పరమేశ్వరి యని తెలియుచున్నది.

అథవా, మంగలశబ్దేన మంగలహేతుభూతాః స్త్రియోలక్ష్యంతే । సర్వేషాం ప్రాణినాం మంగలం మంగలసాధన భూతాః యోషాః స్వాభిన్న సచ్చిదానందవత్త్వేన యస్యాః సా తథా; "ఏతస్యైవానందస్యాన్యాని భూతాని మాత్రాముపజీవంతి" ఇతి శ్రుతే రిత్యర్థః ।

అతికల్యాణరూపత్వాత్ నిత్యకల్యాణసంశ్రయాత్ ।

స్మర్తౄణాం వరదత్వాచ్చ బ్రహ్మతన్మంగలం విదుః ॥

ఇత్యాది వచనాత్ ॥ ఓం సర్వమంగలాయై నమః ॥ 124

పక్షాంతరమున, మంగళ శబ్దముచేత సర్వమంగళములకు కారణభూతలైన స్త్రీలు పరిలక్షితులగుదురు. సమస్త దేహధారులకు మంగళ (సుఖ) సాధనభూతలైన స్త్రీలు ఆ పరమేశ్వరికి కంటె అభిన్నమైన సచ్చిదానంద స్వరూపములు గలవారగుట చేత ఆమె సర్వమంగళ "ఏతస్యైవా నందస్యాన్యాని భూతాని మాత్రా ముపజీవంతి" - 'ఇతరమైన భూతకోటి యంతయు బ్రహ్మానందస్వరూపమైన యీ శివానందములో నల్పాంశమును మాత్రమే యనుభవించుచున్నది' యను శ్రుతివచనము వలన నిఖిల, ప్రాణిజాతము పరమేశ్వరి యొక్క సచ్చిదానందస్వరూపము కంటె అభిన్న స్వరూపము గల స్త్రీల వలన సర్వసుఖములను అనుభవించుచున్నందున స్త్రీలు సాక్షాత్తు పరమేశ్వరీ స్వరూపము గల వారని భావము.

'బ్రహ్మతత్త్వము అశుభములను పోగొట్టి శుభ సమూహమును కలిగించుచున్నది. స్మరణమాత్రము చేతనే అట్టి బ్రహ్మతత్త్వము పురుషులకు, అనగా జీవులకు సుఖము నిచ్చుచున్నది. అట్టి బ్రహ్మను 'మంగళమ్' అని తెలియుదురు.'

'బ్రహ్మవిషయనిరపేక్షమైన సహజానందరూపము(అతికళ్యాణకారి), నిత్యానంద స్వరూపము (నిత్యకళ్యాణ సంశ్రయః), స్మరించువారలకు వరప్రదము నగుట వలన బ్రహ్మను 'మంగళమ్' అని తెలియుదురు.

ఇత్యాది వచనములు ననుసరించి బ్రహ్మణి యగు లలితాంబిక 'సర్వమంగళ' యను సార్థక నామముతో విరాజిల్లుచున్నది.

125. సర్వకర్త్రీ - సర్వకర్త్ర్యై నమః

126. సర్వభర్త్రీ - సర్వభర్త్ర్యై నమః

127. సర్వహంత్రీ - సర్వహంత్ర్యై నమః

---

125. శం.భా.: *సర్వకర్త్రీ । సర్వం సమస్తం స్వశక్త్యామాయారూపతయా కరోతీతి తథా, "ఈశత ఈశనీభిః" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం సర్వకర్త్ర్యై నమః ॥* *125*

126. శం.భా.: *సర్వభర్త్రీ । సర్వం బిభర్తీతి తథా । "ఏష విధృతి రేషాం లోకానామ్" ఇతి శ్రుతేః ॥ సర్వభర్త్ర్యై నమః ॥* *126*

127. శం.భా.: *సర్వహంత్రీ । సర్వం హరతీతి తథా । ఏభిర్నామత్రయైః 'యతో వా' ఇత్యాది శ్రుత్యుక్త తటస్థ లక్షణత్రయ మభిహిత మితి వేదితవ్యమ్ ॥ ఓం సర్వహంత్ర్యై నమః ॥* *127*

---

125. తెలుగు: పరమేశ్వరి మాయారూపమైన స్వశక్తితో సర్వమును సృజించుచున్నది. "ఈశత ఈశనీభిః" - 'మాయా శబలిత చైతన్యము సర్వసమృద్ధములైన స్వీయశక్తుల ద్వారా సర్వప్రపంచ కార్యనిర్వహణము చేయుచున్నది' అను శ్రుతివలన సచ్చిదానందస్వరూపిణి, సృష్టి, స్థితి, లయకర్త్రి యగు పరమేశాని 'సర్వకర్త్రీ' యని స్తుతింపబడుచున్నదని భావము.

126. తెలుగు: సర్వమును భరించునది, "ఏష విధృతి రేషాం లోకానామ్" - 'ఈ లోకములను భరించు శక్తి యీ బ్రహ్మయే' అను శ్రుతివచనాను-సారము శ్రీకామేశ్వరి 'సర్వభర్త్రీ' యను నామముతో ధ్యేయురాలగుచున్నది.

127. తెలుగు: సమస్త ప్రపంచమును హరించుచున్నది. లయము చేయుచున్నది గాన, పరాదేవికి 'సర్వహంత్రీ' యను నామము ప్రసిద్ధము. పై మూడు నామముల ద్వారా "యతో వా ఇమాని భూతాని జాయన్తే" ఇత్యాది శ్రుతులచే ప్రతిపాదింపబడిన సృష్టి, స్థితి, లయరూపమైన తటస్థలక్షణ త్రయము చెప్పబడినదని తెలియవలయును.

శ్లో॥ సర్వానవద్యా సర్వాంగ । సుందరీ సర్వసాక్షిణీ ।
సర్వాత్మికా సర్వసౌఖ్య । దాత్రీ సర్వవిమోహినీ ॥ 25

128. ఓం సనాతనా - సనాతనాయై నమః

129. సర్వానవద్యా - సర్వానవద్యాయై నమః

---

128. శం.భా.: సనాతనా । "అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయంపురాణః" ఇతి శ్రుతేః, నిత్య సిద్ధస్వరూపేత్యర్థః ॥ ఓం సనాతనాయై నమః ॥ *128*

129. శం.భా.: సర్వానవద్యా । సర్వైః జ్ఞానైశ్వర్యాదిగుణై రనవద్యా । అవద్యా నామవిద్యయా హీనా జడప్రకృతిః మిథ్యా బాధ్యమానత్వాత్ । తద్విలక్షణా సత్యజ్ఞానానంద రూపత్వా దనవద్యా సర్వేషాం సర్వాభీష్టప్రాపకత్వేన స్తుత్యా వా ॥ *ఓం సర్వానవద్యాయై నమః॥* *129*

---

128. తెలుగు: "అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణః" - 'ఈ బ్రహ్మ అజుడు (పుట్టుక లేనివాడు), నిత్యుడు. సర్వదా కనబడునట్టి శాశ్వతుడు (శశ్వత్సిద్ధః), పురాణ పురుషుడు' (ఎప్పటివాడో యెవరికిని తెలియనివాడు) అను శ్రుతివాక్యము ననుసరించి, భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలముల కతీతమైన, షడ్భావ వికార రహితమైన స్వరూపము ఆ బ్రహ్మతత్త్వము; ఆ సచ్చిదానందతత్త్వమే శుద్ధమాయ గావున, పరమేశ్వరి 'సనాతనా'యను నామముతో ధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

129. తెలుగు: సమస్తజ్ఞాన, ఐశ్వర్యాది గుణముల చేత దోషరహిత గాన, పరమేశ్వరి 'సర్వానవద్య' యనబడును. అవద్యాయనగా విద్యారహిత - జ్ఞానరహితయైన జడ ప్రకృతిబాధింపబడునది - నశించునది యగుట చేత అది మిథ్యాస్వరూపిణి; పరమేశ్వరి తద్విలక్షణమైన సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపము గలదగుట చేత అనవద్యా యనబడును.

అథవా, సర్వప్రాణికోటియొక్క కోరికల నీడేర్చునదగుటచేతగూడ, పరమేశ్వరి 'సర్వానవద్యా' యనబడును.

130. సర్వాంగసుందరీ - సర్వాంగసుందర్యై నమః

131. సర్వసాక్షిణీ - సర్వసాక్షిణ్యై నమః

---

130. శం.భా.: *సర్వాంగసుందరీ । సర్వాణి చతాని అంగాని చ అవయవాః శిరఃపాణ్యాదయః; తేష్వన్యూనాతిరిక్తభావవత్త్వాత్ యథా సాముద్రికలక్షణం తద్వత్త్వేన సర్వాంగ సుందరీ ।*

అథవా, సర్వేషా మంగేషు శరీరేషు బ్రహ్మస్వరూపతయా అత్యంత ప్రేమవిషయ త్త్వేన సుందరపదార్థవత్ అవినాభావ వాంఛావిషయత్వాత్ తథా ॥ ఓం సర్వాంగసుందర్యై నమః ॥ **130**

131. శం.భా.: *సర్వసాక్షిణీ । సర్వేషాం జడానాం కార్యాణాం స్ఫూర్త్యాధాయకత్వేన ప్రకాశకర్త్రీ తథా ।*

సర్వం సాక్షా దీక్షత ఇతి వా తథా ॥ ఓం సర్వ సాక్షిణ్యై నమః ॥ **131**

---

130. తెలుగు: శిరఃపాణ్యాది సరావ్వయవములందు తక్కువ యెక్కువ యను భావము లేక, సాముద్రిక శాస్త్రమునందు చెప్పిన లక్షణములు గలదగుట చేత దేవి సర్వాంగసుందరి. అథవా, సర్వప్రాణుల శరీరముల యందు బ్రహ్మ స్వరూపముగా, అత్యంత ప్రేమాస్పదముగా ఉండుటచేతను, సుందరమైనవస్తువువలె నిరంతర వాంఛావిషయమగుట వలనను, పరమేశ్వరి 'సర్వాంగసుందరీ' యని స్తోతవ్య యగుచున్నది.

131. తెలుగు: సమస్త జడకార్యములకు స్ఫూర్తిని కలిగించి ప్రకాశింపజేయునది మరియు సర్వమును సాక్షాత్తు చూచునది స్వయంగా గాన, పరదేవత సర్వసాక్షిణి.

సర్వమును సాక్షాత్తుగా చూచునదిగాన, 'సర్వసాక్షిణీ' యను నామము దేవి యందు ప్రసిద్ధము.

132. సర్వాత్మికా - సర్వాత్మికాయై నమః

133. సర్వసౌఖ్యదాత్రీ - సర్వసౌఖ్యదాత్ర్యై నమః

---

132. శం.భా.: సర్వాత్మికా । సర్వేషా మాత్మస్వరూపత్వాత్ "

"యచ్చాప్నోతి యదాదత్తే యచ్చాత్తి విషయా నిహ ।

యచ్చాస్య సంతతోభావ స్తస్మా దాత్మేతి గీయతే॥" ఇతి వచనాత్ తథా ॥

ఓం సర్వాత్మికాయై నమః ॥ *132*

133. శం.భా.: సర్వసౌఖ్యదాత్రీ । సుఖినః భావః సౌఖ్యమ్, సర్వాణి చ తాని ప్రియ మోద ప్రమోద ఆనంద శబ్దవాచ్యాని, ఇష్టదర్శనజన్యం సుఖం ప్రియమ్ ' తల్లాభజన్యం మోదః । తదనుభవజన్యం ప్రమోదః ఆనందః । సమష్టిః । జీవోభోక్తా । తానిదదాతీతి తథా ।

---

132. తెలుగు: పరమేశ్వరి సర్వప్రాణుల యాత్మస్వరూపమగుట వలన 'సర్వాత్మికా' యని కీర్తింపబడును.

'ఆత్మ యిచట సర్వ విషయములను పొందుచున్నది. గ్రహించుచున్నది. అనుభవించుచున్నది. ఆత్మకు సంతతో భావము అనగా అంతటనిండి యుండుట యను భావము కలదు; ఆ కారణముచేత అది యాత్మయని చెప్పబడుచున్నది' అను వచనము వలన సర్వాంతర్యామిస్వరూపముతో సర్వ విషయములను అనుభవించుటచేత త్రిపురసుందరి 'సర్వాత్మికా' యనుచు జేగీయమాన యగుచున్నది.

'సర్వతత్త్వవ్యాపినీ శ్రీ మహాసుందరీ తృప్యతు' యను వచనము వలన గూడ పరమేశ్వరి సర్వాత్మిక యని చెప్పుట యుక్తమే.

133. తెలుగు: సుఖము గలవాని యొక్క ధర్మము సౌఖ్యము. సర్వవిధములైన ప్రియము, మోదము, ప్రమోదము, ఆనందముల నొసగునది గాన, జగన్మాత 'సర్వసౌఖ్యదాత్రీ' యని స్తవనీయు రాలగుచున్నది. ఇష్టమైన వస్తువును, లేక వ్యక్తిని చూచుట వలన కలుగునట్టి సుఖము ప్రియమనబడును.

134. సర్వ విమోహినీ - సర్వ విమోహిన్యై నమః

సర్వప్రకారైః స్మరణాదిభిః సౌఖ్యం దదాతీతి వా ।

సర్వేషా మాబ్రహ్మస్తంబపర్యంతానాం యథాకర్మోపాసనం ప్రత్యక్షేణ దృశ్యమానం జ్ఞానైశ్వర్యాదిసహితం సుఖం దదాతీతి వా తథా । "ఏష హ్యేవానందయాతి" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం సర్వసౌఖ్యదాత్ర్యై నమః ॥ *133*

134. శం.భా.: సర్వవిమోహినీ । సర్వాన్ విమోహయతీతి అన్యథా గ్రాహయతీతి వా తథా । "అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః," 'అనృతేన హి

ఇష్ట వస్తు లాభ జన్యమైన సుఖమును మోద మందురు. ఇష్ట వస్తువు యొక్క అనుభవమువలన లభించునట్టిది ప్రమోదము, పైన పేర్కొనిన సర్వసౌఖ్యముల సమాహారరూపమే యానందము. జీవుడు ఆనందభోక్త. తాదృశములయిన సర్వసౌఖ్యములనొసగునది గాన, దేవికి 'సర్వసౌఖ్యదాత్రీ' యను నామమన్వర్థము. సర్వవిధములైన స్మరణ, కీర్తన, ధ్యానాదుల చేత సౌఖ్యము నొసగునదిగాన, ఆమె సర్వసౌఖ్యదాత్రి.

బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంతము (బ్రహ్మ మొదలుకొని గడ్డిపోచ వఱకు) అందరకు, వారివారి కర్మానుష్ఠానము ననుసరించి ప్రత్యక్షముగా దృశ్యమానమగు జ్ఞాన ఐశ్వర్యాది యుక్తమైన సుఖము నొసగునది. "ఏష హ్యేవాఽనందయాతి" - 'ఈ పురుషుడే సర్వప్రాణులకునానందము నొసగుచున్నాడు' అను శ్రుతివచనానుసారము పరమేశ్వరి 'సర్వసౌఖ్యదాత్రీ' యను నామముతో నర్చింపబడుచున్నది.

134. తెలుగు: సర్వజనులను మోహింపజేయునది, లేక ఉన్న వస్తువును ఉన్నటుల గాక, మఱియొక విధముగా గ్రహింప జేయునది గాన, దేవి సర్వవిమోహిని. "అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః" - 'జ్ఞానము మాయాకార్యమైన యజ్ఞానముచేతఆవరింపబడియున్నది', "అనృతేన ప్రత్యూఢాః" 'మాయా కల్పితమైన యనృతము (అజ్ఞానము) చేత సత్యము

శ్లో॥ సర్వాధారా సర్వగతా । సర్వావగుణవర్జితా ।
సర్వారుణా సర్వమాతా । సర్వభూషణభూషితా ॥ 26

135. సర్వాధారా - సర్వాధారాయై నమః

ప్రత్యూఢాః" ఇతి శ్రుతిస్మృతిభ్యాం అజ్ఞానావరణశక్తి కార్యం మోహనాది సత్తా ప్రకాశాది ప్రధానాధిష్ఠానత్వేన ఉపచారాత్ సర్వంమోహయ తీత్యుచ్యతే అయో దహతీతి వత్ ॥ ఓం సర్వ విమోహిన్యై నమః ॥ *134*

135. శం.భా.: సర్వాధారా । సర్వస్య ఆధారా "బ్రహ్మ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా' ఇతి శ్రుతేః । సర్వేషాం హృదయాని ఆధారః అభివ్యక్తిస్థానం ఉపాసనాయ యస్యాః సేతి తథా ॥ ఓం సర్వాధారాయై నమః ॥ *135*

(జ్ఞానము) ఆవరింపబడియున్నది' యను శ్రుతిస్మృతి వచనముల వలన, అజ్ఞాన, ఆవరణశక్తుల కార్యములయిన మోహింపజేయుట, వస్తుసత్తను ప్రకాశింపజేయకుండుట మొదలయిన ప్రధాన కార్యములకు అధిష్ఠానముగా ఉన్నది, అందువలన ఆరోపము చేత, 'ఇనుము తగలబడుచున్నది' అను రీతిగా సర్వమును మోహింపజేయుచున్నదని చెప్పబడినది. కావున, 'సర్వవిమోహినీ'యను నామము దేవియందు అన్వర్థము.

అనగా, అజ్ఞానము వలన ప్రపంచముగా కన్పడునట్టి వస్తువును పరమేశ్వరి జ్ఞానప్రకాశము చేత బ్రహ్మస్వరూపముగా దర్శింపజేయును. ప్రకాశ స్వరూపమగు బ్రహ్మవస్తువును తన యావరణశక్తి చేత ప్రపంచరూపముగా చూపించును. బ్రహ్మనిష్ఠయై యీశ్వర రూపముతో కనపడుచున్నది గావున, పరమేశ్వరి జడప్రకృతియైన యినుము వంటిదని, మాయాశబలిత చైతన్యము (ఈశ్వరుడు) దాహకత్వశక్తిగల, యగ్నియని యారోపించి చెప్పబడినదని తెలియునగును.

135. తెలుగు: సర్వమునకు ఆధారమైనది, "బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా" - బ్రహ్మ పుచ్ఛాకారముగా సర్వమునకాధారమైయున్నది' అను శ్రుతి వలన

136. సర్వగతా - సర్వగతాయై నమః

137. సర్వావగుణవర్జితా - సర్వావగుణవర్జితాయై నమః

---

136. శం.భా.: సర్వగతా । సర్వం గచ్ఛతీతి తథా, "అనేన జీవేనాత్మనాఽనుప్రవిశ్య" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం సర్వగతాయై నమః ॥ *136*

137. శం.భా.: సర్వావగుణవర్జితా । అవమానహేతవశ్చ తే గుణాశ్చ తథా; ఆధ్యాత్మికసంబంధేన ఆరోపితా స్సత్త్వాదయః సమష్టౌ, అంతఃకరణధర్మాః కామాదయః వ్యష్టౌ, సర్వే చ అవగుణాశ్చ తథా ।

పరమేశ్వరి సర్వాధారభూతురాలని తెలియనగును. సమస్త ప్రాణుల హృదయములు పరమేశ్వరి యొక్క యభివ్యక్తిస్థానములు గాన, ఆమె 'సర్వాధారా' యనుచు స్తవనీయ యగుచున్నది.

136. తెలుగు: సర్వప్రపంచమును జీవరూపములో ప్రవేశించి యుండునది గావున, దేవికి 'సర్వగతా' యను నామమన్వర్థము. "అనేన జీవేనాత్మనా అను ప్రవిశ్య" - 'ఈ జీవాత్మ రూపముతో సర్వప్రపంచమును ప్రవేశించి నేను నామరూపవ్యాకరణము చేయుచున్నాను' అను శ్రుతివచనానుసారము పరమేశ్వరి సర్వగత యనుట శ్రుతి సంగతము.

137. తెలుగు: అవమానమునకు హేతువులయిన గుణములు అవగుణములు; ఆధ్యాత్మిక సంబంధముచేత సమష్టి యందు ఆరోపింపబడిన సత్త్వ, రజ స్తమో గుణములు. ప్రతి వ్యష్టి సూక్ష్మ శరీరము నందు ఆరోపితములు, అంతఃకరణ ధర్మములు నయిన కామాదులు - ఇవియన్నియు అవగుణములు, ఇట్టి యవగుణముల స్పర్శ లేనిదిగాన, దేవి సర్వావగుణవర్జిత యనబడును.

సర్వాంతర్యామిరూపిణియై దేవి సర్వగుణములతో అనుస్యూతముగా సంబంధము కలదైనను, ఆయా యుపాధుల యందున్న ఉత్తమ అధమ

138. సర్వారుణా - సర్వారుణాయై నమః

139. సర్వమాతా - సర్వమాత్రే నమః

సర్వాంతర్యామిత్వేన సర్వానుస్యూతత్వేఽపి తత్తదుపాధినిష్ఠ ఉత్తమాధమధర్మైః న సంబధ్యతే ఘటాదినిష్ఠ ఆకాశవత్ కోశాంతర్గత ఖడ్గవద్వా;

"సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షుః న లిప్యతేచాక్షుషైర్బాహ్యాదోషైః ।
ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా న లిప్యతే లోకదుఃఖేన బాహ్యః ॥"

ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం సర్వావగుణవర్జితాయై నమః ॥ 137

138. శం.భా.: సర్వారుణా । సర్వేష్వంగేష్వరుణా ఆరక్తవతీ, "అసౌ యస్తామ్రో అరుణః" ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం సర్వారుణాయై నమః ॥ 138

139. శం.భా.: సర్వమాతా । సర్వేణ మీయతే అనుమీయతే అభేదేనేతి తథా । తథాహి - ఇదం జగత్ బ్రహ్మాభిన్నం తత్సత్తాస్ఫూర్తినియత సత్తాప్రకాశజ్ఞానవిషయత్వాత్ యః యన్నియతసత్తాప్రకాశవాన్ స తదభిన్నః - యథాతంతుకార్యః పట ఇతి.

ధర్మములతో ఘటాకాశమువలె, కోశాంతర్గతమైన (ఒర యందున్న) ఖడ్గమువలె సంబంధ రహితమై యుండును.

'సర్వలోక చక్షుస్థానీయుడైన సూర్యుడు నేత్రసంబంధమైన దోషముల చేత సంలిప్తుడుగాడు. ఆ రీతిగానే, సర్వభూతముల యంతరాత్మ రూపముతో ఉన్నను ఏకము, అద్వితీయము నయిన పరమాత్మ, సత్త్వాదిగుణ జన్యములైన బాహ్యదుఃఖములతో సంసక్తుడు కాడు' అను శ్రుతివచనము వలన పరమేశ్వరి సర్వావగుణవర్జిత యని తెలియనగును.

138. తెలుగు: సర్వావయవము లందు అరుణ వర్ణముతో ఆరంజితయై శోభిల్లుచుండును. "అసౌ య స్తామ్రో అరుణః" అను శ్రుతియు 'ఈ పరమేశ్వరుడు తామ్రవర్ణుడు, అరుణవర్ణాంచితు'డని చెప్పుట వలన 'సర్వారుణా' యను నామము పరమేశ్వరి యొక్క రూప సౌందర్య వాచకమైన భక్తుల హృదయమును భక్తిభావరంజితము చేయుచున్నదని భావము.

140. సర్వభూషణభూషితా - సర్వభూషణభూషితాయై నమః

సర్వాన్ మినోతి స్వాభేదేన జానాతీతి తథా ॥ ఓం సర్వమాత్రే నమః ॥139

140. శం.భా.: సర్వభూషణభూషితా । సర్వాత్మకత్వేన యే యే ప్రాణినః యాని యాని భూషణాలంకారభోజనాదీని భోగ్యవస్తూని ఆత్మార్థం సంపాదయంతి, తేషాం సర్వేషాం ప్రత్యక్తయా తైః సర్వైర్భూషితా ఉపకృతేత్యర్థః, "ఆత్మ నస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి" ఇతి శ్రుతేః ।

---

139. తెలుగు: సమస్తకార్య ప్రపంచముతో కారణరూపమున అభిన్నయై యున్నదని భక్తులచేత ఊహింపబడుచున్నదిగాన, పరమేశ్వరి 'సర్వమాతా' యని కీర్తింపబడుచున్నది. అట్లూహించుట యుక్తమే. ఏలన, జగత్తుయొక్క స్ఫూర్తికి నియతమైన (ఆవశ్యకమైన) సత్తను (ఉనికిని) ప్రకాశింపజేయు జ్ఞానమునకు విషయమగుట వలన ఈ జగత్తు బ్రహ్మకంటె భిన్నముగాదు; ఏది ఏ వస్తువుయొక్క నియత సత్తాప్రకాశకమో, అది యా వస్తువుకంటె అభిన్నము, తంతు (దారము) కార్యమైన వస్త్రమువలె. వస్త్రముగా గోచరింప జేయునది తంతు సముదాయము, తత్తంతుసముదాయము కంటె వస్త్రము భిన్నముకాదని భావము. ఆరీతిగ పరమేశ్వరి జగదభిన్న యని భావింపనగును.

సర్వవిషయములను స్వాభిన్నముగా తెలిసికొనునది గాన, జగదీశ్వరి 'సర్వమాతా' యని సంకీర్తింపబడుచున్నది.

140. తెలుగు: దేవి సర్వాత్మస్వరూపము గలది. ఆకారణము చేత, జీవజాతము ఆత్మార్థము భోగ్యవస్తువులయిన భూషణ, అలంకార, భోజనాదులను సంపాదించుకొనుచున్నది. ఆ సమస్త జీవకోటి యందు ప్రత్యగాత్మ రూపముతో నున్నందున, దేవి ఆ సర్వప్రాణుల భూషణముల చేత (భోగ్యజాతము చేత) అలంకరింపబడునదని భావము. "ఆత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియంభవతి" ఆత్మసంతోషము నిమిత్తము ఈ సమస్తము జీవునకు ప్రియమగుచున్న' దని శ్రుతివచనము.

అథవా, సర్వదేవాత్మకత్వేన సర్వభక్తజనస్యస్వస్వేష్ట దేవతాప్రత్యర్థం భూషణ భూషితత్వేన తథా ॥

అథవా, భక్తజనైః తత్తద్ భూషణై రారోపితా; స్వస్యాః మహారాజ్ఞీత్వేన అసంగోదాసీనస్వభావత్వాదితి భావః ।

యద్వా, స్వదేశకాల లోకేషు భూషణైః తత్ర భవైః ఉచ్చావచై ర్భూషణై రారోపితా; హస్త్యశ్వాది దేహోపాధికా సతీ తత్తదీయాలంకారాదిషు జుగుప్సారహితేత్యర్థః ।

భూషయంతి సర్వోత్తమత్వేన ప్రతిపాదయంతీతి భూషణాని వేదాంత మహావాక్యాని; సర్వైః నమస్తైః గతి సామాన్యాత్ ఏకతాత్పర్యేణ భూషితా లక్షణయా పర్యవసితా సమన్వితా వేత్యర్థః ॥ ఓం సర్వభూషణభూషితాయై నమః ॥ 140

అథవా, సర్వదేవాత్మక స్వరూపముతో విలసిల్లు చున్నందున, భక్తజను లందరకు తమతమ యిష్టదేవతాప్రీతికొఱకు వివిధ భూషణాలంకృతయై విరాజిల్లుచున్నది గాన, పరమేశ్వరి సర్వభూషిత యనిభావము.

అథవా, సకల భక్తజనముచేత ఆయా యవయవముల యందు భూషణములతో అలంకరింపబడునది; జగదంబ మహారాజ్ఞి యగుట వలన, అసంగ, ఉదాసీన స్వభావము గలదగుటం జేసి భక్తు లొసగు నలంకారములచే భూషిత యగుచున్నదని భావము.

అథవా, సర్వదేశముల యందు, సర్వకాలములయందు సర్వలోకముల యందు ఎడనెడ లభించునట్టి మహార్ఘములైన మిక్కిలి విలువగల భూషణములతో అలంకరింపబడునది; గజ, అశ్వాది దేహములు ఉపాధిగా గలదై, ఆయా దేశకాలాదుల యందు జుగుప్స లేనిదని యర్థము.

వేదాంతమహావాక్యములు పరమేశ్వరిని సర్వోత్తమముగా ప్రతిపాదించునవి, అలంకరించునవి గాన, భూషణములు; సర్వవేదాంత వాక్యములు గతిసామాన్యము లగుట వలన ముఖ్యమైన తాత్పర్యముతో అలంకరింపబడునది; జహదజహల్లక్షణావృత్తి చేత పరమేశ్వరి పర్యవసితార్థము (సారరూపమైన అర్థము) గలది, లేక సమన్వితార్థము గలది గావున జగన్మాత 'సర్వభూషణభూషితా' యను నామముతో అర్చనీయ యగుచున్నది.

శ్లో॥ కకారార్థా కాలహంత్రీ । కామేశీ కామితార్థదా ।
కామసంజీవనీ కల్యా । కఠినస్తనమండలా ॥ 27

141. కకారార్థా - కకారార్థాయై నమః

142. కాలహంత్రీ - కాలహంత్ర్యై నమః

---

141. శం.భా.: *కకారార్థా । 'కం బ్రహ్మ' ఇతి శ్రుత్యా కకారస్య బ్రహ్మార్థకత్వేన తద్వ్యతిరిక్తస్య అతదర్థస్య బాధితత్వాత్ ॥ ఓం కకారార్థాయై నమః ॥* ***141***

142. శం.భా.: *కాలహంత్రీ । అజపారూపేణ ప్రాణాపాననామక చంద్రసూర్య నియమనే పురుషాణాం నియమితపరిమితాయుస్స్వరూప ఏకవింశతి షట్శతాధిక*

---

141. తెలుగు: 'కంబ్రహ్మ' - 'కం అనగా బ్రహ్మ' యను శ్రుతివచనము వలన, కకారము బ్రహ్మార్థకమగుటచేత తద్వ్యతిరిక్తమైన (కకారవ్యతిరిక్తమైన) అతదర్థము అనగా తత్ శబ్దముచే ప్రతిపాదింపబడు బ్రహ్మకంటె భిన్నమైన యర్థము బాధితమగుట వలన పరమేశ్వరి 'కకారార్థా' యని భజనీయ యగుచున్నది.

పంచదశీ మంత్రస్థమైన రెండవ కూటము నందలి మూడవ బీజాక్షరమైన 'క' వర్ణముచే కామేశ్వరాంకనిలయయైన కామేశ్వరీదేవి ప్రతిపాదింపబడు చున్నదని సంప్రదాయము.

142. తెలుగు: కాలమును - భూత భవిష్యద్వర్తమాన రూపమైన కాలమును నాశము చేయునది గాన, దేవి 'కాలహంత్రీ' యను నామముచే భజనీయ యగుచున్నది. అజపాగాయత్రీ రూపమున ప్రాణాపానములను పేరుతో వ్యవహరింపబడునట్టి చంద్రసూర్యులు నియమింపబడును. అపుడు పురుషులకు (జీవులకు) నియమితమైన పరిమితాయుస్స్వరూపమైన యిరువదియొక్కవేల ఆరువందలు (21,600) సంఖ్యగల ఉచ్ఛ్వాస నిఃశ్వాస రూపముతో నశింపజేయును. యుగకల్పాది రూపముతో మిగిలిన

సహస్రసంఖ్యాక నిర్గమనరూపేణ క్షపయంతి అవశేషయుష్మ యుగకల్పాద్యవిశిష్టస్య వృద్ధౌ సంయుంజానస్య సర్వప్రాణేంద్రియస్య వృత్తిలయే మనోన్మన్యవస్థా నిష్పద్యతే । తథా చ శ్రుతిః ॥

పృథివ్యప్తేజోఽనిల ఖేసముత్థితే పంచాత్మకే యోగగుణే ప్రవృత్తే ।
న తస్య రోగో న జరా న మృత్యుః ప్రాప్తస్య యోగాగ్ని మయం శరీరమ్॥"

ఆయుర్దాయము యొక్క వృద్ధికై ప్రాణాయామము చేయనగును. ఆ రీతిగా చేయు ప్రాణాయామము వలన, ఆయుర్వృద్ధి జరుగుచుండగా, సంయమితమైన (నియమింపబడిన) సర్వప్రాణేంద్రియవృత్తిలయము పొంది మనోన్మన్యవస్థ జనించును.

'పృథివి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము - వీని వలన సముత్థితమైన, అనగా పంచభూతాత్మకమైన యోగగుణము ప్రవర్తించునపుడు యోగి యోగాగ్నిమయ శరీరమును పొందును, అట్టి యోగికి రోగ, జరామరణము లుండ' వనియు, అధ్యాత్మయోగము చేత, అనగా, శరీరము నందలి ప్రాణాదుల సంయమనము చేయుటచేత ధీరుడైనవాడు హర్షశోకములను రెండింటిని విడిచిపెట్టు'ననియు శ్రుతులుద్ఘోషించుచున్నవి. ఆ రీతిగా హర్షశోకములను వీడిన ధీరునకు బ్రహ్మస్వరూపానుభూతి కలుగును. "తతస్సంవత్సరోఽజాయత' - ఆ బ్రహ్మవలన సంవత్సరోత్పత్తి జరిగినది' అను శ్రుతివచనము వలన, క్రియాశక్తి స్వరూపమైన కాలోత్పత్తి శ్రూయమాణ మగుచున్నది. ఆకారణముచేత ఆ కాలమునకు ఉత్పత్తిస్థానమైన యా బ్రహ్మయందే లయమగుచున్నది. కావున, బ్రహ్మానన్యయగు పరమేశ్వరి కాలనాశము చేయునదను (కాలహంత్రీయను) నామనిర్వచనము చెప్పుట యుక్తియుక్తమని తెలియనగును.

విశేషము :- 'వికారహేతౌ సతి విక్రియంతే యేషాం న చేతాంసి త ఏవ ధీరాః' అని మహాకవి కాళిదాస వచనము. వికారహేతువు లయిన విషయములు సమీపమున నున్నను ఎవరి మనసులు వికారము నొందవో

ఇతి; 'అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం మత్వా ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి' ఇతి చ। తథాచ తదానీ మావిర్భూత బ్రహ్మ స్వరూపేణ 'తత స్సంవత్సరోఽజాయత' ఇతి శ్రుత్యాక్రియా శక్త్యాత్మక కాలోత్పత్తిశ్రవణాత్ తస్మిన్ బ్రహ్మణ్యేవ లయే కాలం హంతి నాశయతీతి తథా నామనిర్వచనం యుక్తం వక్తుమితి భావః ॥ ఓం కాలహంత్ర్యై నమః ॥ **142**

- చలించవో - వారే ధీరులని భావము. ప్రాణ సంయమనము ద్వారా మనోలయమును సాధించిన యోగిని, విషయ సాపేక్షములయిన హర్షశోకాదు లేమియు భాదింపలేవు, అట్టి యోగులే ధీరశబ్దవాచ్యులు.

మనస్సే సర్వదుఃఖములకు మూలము. సమస్తజ్ఞానములు మనోవృత్తి రూపములే గదా! మనోవిలయము కలిగినపుడు ద్వైత భావమే యుండదనియా క్రిందివచనము వలన తెలియచున్నది.

"మనోవిజృంభితం సర్వం యత్కించిత్సచరాచరమ్ ।
మనసో హ్యామనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే ॥

అమనస్కత సిద్ధించిన ధీరునకు గర్భదుఃఖ, జన్మదుఃఖ, జరాదుఃఖ, వ్యాధిదుఃఖ, మరణదుఃఖములుండవు.

పంచభూతాత్మకమైన యోగగుణప్రవృత్తి గల యోగికి రోగ జరా మరణాదులుండవు. యోగగుణ ప్రవృత్తి యననేమో యీ క్రింది శ్లోకము స్పష్టము చేయుచున్నది.

"జ్యోతిష్మతీ స్పర్శవతీ తథా రసవతీ పరా ।
గంధవత్యపరా ప్రోక్తా చతస్రస్తు ప్రవృత్తయః ॥

ఆసాం యోగప్రవృత్తీనాం యద్యేకాఽపి ప్రవర్తతే ।
ప్రవృత్తయోగం తం ప్రాహు ర్యోగినో యోగ చింతకాః॥"

అగ్ని, వాయువు, జల, పృథివీ భూతములకు సంబంధించిన జ్యోతిష్మతి,

143. కామేశీ - కామేశ్యై నమః

144. కామితార్థదా - కామితార్థదాయై నమః

శం.భా.: కామేశీ । కామానాం భోగ్యపదార్థానాం యథాదృష్టం ఈష్టే ప్రేరయతీతి తథా ॥ ఓం కామేశ్యై నమః ॥ 143

144. *శం.భా.: కామితార్థదా । కామితానర్థాన్ దదాతీతి తథా, "ఆప్తకామః' ఇతిశ్రుతేః । సంసారదశాయా మావృతానందస్య అనాప్తవత్ అవభాసమానస్య ఆత్యంతిక సుఖాత్మికా ముక్తి ర్మే స్యాదితి కామ్యమానత్వాదాత్మనః కామితత్వమ్, కామితశ్చాసా వర్థశ్చేతి తస్యైవ జ్ఞానస్య ఆవరణాభిభావకత్వేన ప్రాప్తప్రాప్తిరూపతయా*

స్పర్శవతి, రసవతి, గంధవతి యనునాలుగు ప్రవృత్తులు యోగికి కలుగును. ఈ నాలుగు యోగప్రవృత్తులలో ఏ యొక ప్రవృత్తి కలిగినను, యోగులు దానిని 'ప్రవృత్తయోగ' మని చెప్పుదురుని భావము. అట్టి యోగగుణ ప్రవృత్తి గల యోగికి రోగ, జరా, మృత్యువు లుండవు.

143. తెలుగు: కామములను, అనగా భోగ్యపదార్థములను ప్రస్తుతము అనుభవనీయములుగా, ఉన్నవి యున్నటులుగా ప్రేరేపించునది, లేక శాసించునది గావున, పరాశక్తి 'కామేశీ' యనుచు భక్తులకు ధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

144. తెలుగు: అభీష్టార్థములనొసంగునది గావున, జగన్మాత 'కామితార్థదా' యని స్తుతింపబడుచున్నది. 'ఆప్తకామః' యనుచు శ్రుతి 'పరమేశ్వరుడు ఆప్తకాముడని, పూర్ణకాము'డని చెప్పుట వలన పరమేశ్వరి జీవుల వాంఛితార్థములను తీర్చునదని భావము. సంసారదశలో అనగా, వ్యావహారిక దశలో అజ్ఞానముచేత ఆవృతమైన ఆనందస్వరూపము గల జీవుడు అనాప్తునివలె, అనగా ఏమియు లేని దరిద్రునివలె ప్రతీయమాను డగుచుండును. అట్టివాడు ఆత్యంతిక సుఖస్వరూపమైన ముక్తి నాకు కలుగవలెనని యభిలషించునుగాన, ఆత్మకు కామితత్వము సిద్ధించును.

145. కామసంజీవనీ - కామసంజీవన్యై నమః

తం దదాతి ప్రయచ్ఛతీతి ప్రకాశస్వరూపేణ అనుభావయతీత్యర్థః ॥ ఓం కామితార్థదాయై నమః ॥ ***144***

145. శం.భా.: కామసంజీవనీ । కామం మన్మథం పరమేశ్వరనేత్రాగ్ని విప్లుష్టం భండాసురాత్మనా అనేకకాల దేవలోక విపక్షం కామశాస్త్రప్రయోగసమయే రతీదేవీ ప్రార్థనాసమీచీన తదీయపూర్వకాయం తపశ్చర్యాది పరిపాకఫలభూతం కరుణారసపూరితాపాంగావలోకనేన సంజీవయతి సప్రాణం కృత్వాతస్మైవరాది ప్రయచ్ఛతి, తేన తంహర్షయతీతితథా ॥ ఓం కామసంజీవన్యై నమః ॥ ***145***

ఆవరకమైన యజ్ఞానమును తొలగించునట్టి జ్ఞానస్వరూపము గల పరమేశ్వరియే ప్రాప్తమైయున్న వస్తువును ప్రాప్తింపజేయును. అందువలన జగజ్జనని ప్రకాశరూపిణియై (జ్ఞానస్వరూపిణియై) కామితార్థముల ననుభవింప జేయుచున్నది గావున ఆమెకు 'కామితార్థదా' యను నామ మన్వర్థమై విరాజిల్లుచున్నది.

145. తెలుగు: భండాసురరూపముతో చిరకాలము దేవలోక శత్రువయిన మన్మథుడు పరమేశ్వర ఫాలనేత్ర సముద్భూతమైన యగ్నికీలలచే దగ్ధుడాయెను; మన్మథుని ప్రసూనశరఘాతములచేత వ్యాకులితచిత్తుడైన పరమశివుడు పార్వతీ రూపముతో అవతరించిన పరాశక్తిని పరిణయమాడెను; రహః క్రీడాసమయమున, రతీదేవి తన భర్తను సజీవునిగా చేయుమని జగన్మాతను ప్రార్థించెను; తత్ప్రార్థనాసామీచీన్యము వలన, రతీదేవి యొక్క తపశ్చర్యాదులచే పరిపక్వమైన ఫలరూపముగా, పరమేశ్వరి కరుణారసపూర్ణమైన యపాంగవీక్షణముతో దగ్ధమైన మన్మథుని పూర్వశరీరమును పునరుజ్జీవింప జేసెను; ఆవిధముగా సజీవుని చేసి, యతనికి వరాదులనొసగి, సంతోష పరచెను. ఆకారణముచేత పరమేశ్వరి 'కామసంజీవనీ' నామముతో భక్తులచే భజనీయురాలగుచున్నది.

శ్లో॥ కరభోరుః కలానాథముఖీ కచజితాంబుదా ।
కటాక్షస్యందికరుణా కపాలిప్రాణనాయికా ॥ 28

146. కల్యా - కల్యాయై నమః

147. కఠినస్తనమండలా - కఠినస్తనమండలాయై నమః

148. కరభోరుః - కరభోరవే నమః

---

146. *శం.భా.: కల్యా । కలయితుం ధ్యాతుం యోగ్యా । అథవా, సర్వోత్తమ దేవత్వేన ధ్యాతుం యోగ్యాకల్యా । కలేః కామధేనుత్వేన యథావాంఛితార్థ కారణమ్ ॥ ఓం కల్యాయై నమః ॥* **146**

147. *శం.భా.: కఠినస్తనమండలా । స్తనయోః మండలే ఆదిమభాగౌ సాంతప్రదేశౌ, కఠినే అప్రకంపే అతిస్థిరే వా యస్యాః తథా ॥ ఓం కఠినస్తన మండలాయై నమః ॥* **147**

148. *శం.భా.: కరభోరుః కరభ ఇవ ఊరూ యస్యాః సా తథా । 'మణిబంధాదా కనిష్ఠం కరస్య కరభో బహిః' ఇతి ప్రమాణాదితి భావః ॥ ఓం కరభోరవే నమః॥148*

---

146. తెలుగు: ధ్యానయోగ్యగాన, 'కల్యా' యనబడును.

అథవా, సర్వదేవతామతల్లిగా ధ్యానయోగ్య, గాన 'కల్యా' యనియు చెప్పనగును. 'కలి' ధాతువునకు కామితార్థముల నీడేర్చుటకు గారణమైన కామధేనువు వంటిది అనేకార్థాలు చెప్పవచ్చును అని యర్థము. అందుచే పరాశక్తి 'కల్యా' యను నామముతో భక్తులచేత ఆరాధింపబడుచున్నది.

విశేషము :- 'కల్యా కళ్యాణవాచీ స్యాత్' 'కలాసునిష్ణాతా కల్యా', 'కలః కామధేనుః కవీనామ్" అను వచనములు తాత్పర్యము గూడ ఇచట యనుసంధేయము.

147. తెలుగు: అతి కఠినములైన స్తన మండలములు గలది గావున, జగన్మాత 'కఠినస్తనమండలా' యనుచు స్తవనీయ యగుచున్నది.

149. కలానాథ ముఖీ - కలానాథముఖ్యై నమః

150. కచజితాంబుదా - కచజితాంబుదాయై నమః

---

149. శం.భా.: *కలానాథముఖీ । కలాః చతుఃషష్టికలాః నాథయతి ప్రేరయతీతి కలానాథః, 'నిఃశ్వసితమేతదృగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేదః' ఇత్యాది శ్రుతేః 'శాస్త్రయోనిత్వాత్' ఇతి న్యాయాచ్చ । తాదృశం ముఖం వదనం యస్యాః సేతి తథా । కలానాథశ్చంద్ర ఇవ యస్యాః సేతి వా । ఓం కలా నాథముఖ్యై నమః ॥149*

150. శం.భా.: *కచజితాంబుదా । కచేన కేశభారేణ కబరేణ వేత్యర్థః ॥ జితాః అధరీకృతాః అంబుదా మేఘా యయా సా తథా; మేఘమండలాపేక్షయా ఊర్ధ్వగామి శిరోరుహభారావ్యోమకేశీతి భావః ।*

---

148. తెలుగు: కరభము వంటి యూరువులు (తొడలు) గలది గాన, దేవికి 'కరభోరుః' అను నామ మన్వర్థము. 'మణికట్టు మొదలుకొని చిటికిన వ్రేలు వఱకు గల చేతియొక్క క్రింది భాగము 'కరభ' మనబడును' అను వచనము వలన దేవి యొక్క ఊరువుల భాగములు కరభమువంటివని తెలియనగును.

149. తెలుగు: పరమేశ్వరుడు చతుఃషష్టికళలను ప్రేరేపించును గాన, కళానాధుడనబడును. 'నిఃశ్వసిత మేతత్' అనుచు 'ఋగ్వేద, యజుర్వేద, సామవేదములు పరమేశ్వరుని నిఃశ్వసితము' లని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. 'శాస్త్ర యోనిత్వాత్' అని బ్రహ్మసూత్రము. తాదృశ చతుఃషష్టికళాప్రేరకమైన ముఖారవిందము గలది గాన, శ్రీరాజరాజేశ్వరిని 'కళానాథముఖీ' యనుచు ఉపాసకులు ఆనందపరవశులై గానము చేయుచుందురు.

అథవా, కళానాథుడనగా చంద్రుడు. చంద్రునివంటి షోడశకళాపూర్ణమైన సుందరవదనము గలదిగాన, దేవి 'కళానాథముఖీ' యని స్తుతింపబడు చుండును.

150. తెలుగు: కేశభారముచేత, లేక కబరీ (కొప్పు) భారము చేత

151. కటాక్షస్యన్దికరుణా - కటాక్షస్యందికరుణాయై నమః

అథవా, కేశవృత్తినీలరూపేణ సాదృశ్యాసహత్వేన ధిక్కృతాః మేఘాః యయా సా తథా ॥ *150*

151. శం.భా.: కటాక్షస్యందికరుణా । యద్యపి దీనేషు పరిపాల్యతాబుద్ధిః దేవానాం మహతాం కరుణేత్యుచ్యతే, తథాఽపి తస్యాః ఆంతరత్వేన అజ్ఞాయమానతయా తేషు భక్త్యతిశయేన ప్రవృత్త్యర్థం సేవాదౌ తద్వృత్త్యాజ్ఞానస్య

తిరస్కరింపబడిన మేఘములు గలదగుటంజేసి దేవి 'కచజితాంబుదా' యనుచు స్తవనీయ యగుచున్నది. మేఘ మండలము కంటె ఊర్ధ్వములయిన శిరోరుహభారము గల వ్యోమకేశి (ఆకాశమే కేశములుగా గలది) యని భావము.

అథవా, కేశము లందుండు నీలవర్ణము తోటి సాదృశ్యమును సహించలేకపోవుట వలన అధఃకరింపబడిన మేఘమండలము గలదిగాన, 'కచజితాంబుదా' యను నామము దేవియందు సార్థకము. నీలమేఘము కంటె ఎక్కువ నీలవర్ణము గల కేశపాశము గలదని భావము.

శివునకు వ్యోమకేశుడను నామము ప్రసిద్ధము. కావున, శివాభిన్నురా లయిన పరదేవత గూడ 'వ్యోమకేశి'యను నామముతో స్తోతవ్య యగుచున్నది.

151. తెలుగు: దీనులపట్ల మహత్త్వసంపన్నులయిన దేవతలకు కల పరిపాల్యతాబుద్ధి కరుణ యనబడును; అయినను ఆ కరుణ యాంతరమైన దగుట వలన ఎవరికిని తెలియునది గాదు. అందు వలన భక్త్యతిశయముతో వారి సేవాదుల యందు ప్రవర్తించుటకై 'దేవతలు కరుణాసముద్రు' లనెడి జ్ఞానము ఆవశ్యకమైన ఫలము నొసగుటలో హేతువగును. అందువలన నిశ్చయముగా తదనుగుణము, సత్త్వగుణసంపన్నము నయిన వీక్షణ, మందహాస, సంభాషణాదులు దేవతలలో తప్పనిసరిగా ఉండియుండును. ఏలన, కార్యము నందు గన్పట్టునది కారణము నందు తప్పకయుండి

152. కపాలి ప్రాణనాయికా - కపాలి ప్రాణనాయికాయై నమః

అవశ్యక ఫలప్రదానాది హేతుతయా నిశ్చయేన తదనురూప సాత్త్విక వీక్షణ స్మేర సంభాషణాదిసత్త్వం తత్ర అవశ్యం భవతీతి కార్యసత్త్వప్రసంజిత కారణసత్త్వవత్త్వాత్, కరుణాయాః నవరసేష్వంతర్భావాత్, రసశబ్దస్య మధురాదౌ రూఢత్వాత్ తేషా మనిర్వచనీయత్వేఽపి అనుభవగోచరతాయాం ఇక్ష్వాది సారద్రవ్య పదార్థనిష్ఠత్వోపలబ్ధేః తత్సంబంధవశాత్ పరంపరయా ద్రవద్రవ్యవృత్తి స్యందనరూప క్రియాశ్రయత్వముపచర్యతే । తథాచ కటాక్షస్యందినీ కరుణా పరిపాల్యతా బుద్ధిరూపా యస్యాః సా తథా॥ ఓం కటాక్షస్యంది కరుణాయై నమః॥ 151

152. శం.భా.: కపాలిప్రాణనాయికా । కపాల మస్యాస్తీతి కపాలీ ఆనందభైరవః, తస్య ప్రాణనాయికా, ప్రాణ స్యే త్యుప లక్షణం పంచానామ్ । నాయికా అధిష్ఠానత్వేన ప్రేరకా।

తీరవలయును. అనగా దేవతలు భక్తులపట్ల కరుణ చూపించుచున్నందున, వారిలో తప్పనిసరిగా కరుణరసము ఉండి తీరవలయునని భావము. కరుణ నవరసములలో ఒక రసముగా అంతర్భూతము. రసశబ్దము మధుర రసాదులయందు రూఢము. తన్మధురాదిరసములు అనిర్వచనీయము లయినను. అనుభవముచేత చెరకుగడ మొదలగు పదార్థముల సారముగా ఆ ద్రవ్యముల యందు ఉండుట మనకు తెలియుచున్నది. తత్సంబంధము వలన పరంపరయా ద్రవద్రవ్యనిష్ఠమైన స్రవించుట యను క్రియకు కటాక్షము ఆశ్రయ మగుచున్నది; అనగా స్రవించుట యను క్రియకటాక్షమునందు ఆరోపిత మగుచున్నది. కాగా, క్రీగంటి చూపులందు స్రవించుచు, భక్తులను కాపాడవలయునను బుద్ధి రూపమైన కరుణ గలది గావున, జగన్మాతకు 'కటాక్షస్యంది కరుణా' యను నామ మన్వర్థము.

152. తెలుగు: కపాలము గలవాడు (కపాలమును చేతిలో ధరించినవాడు) గావున, కపాలి, ఆనందభైరవుడు; కపాలధారియైన ఆనందభైరవుని యొక్క ప్రాణనాయికగాన, పరమేశ్వరి కపాలి ప్రాణనాయిక;

"న ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన ।
ఇతరేణతు జీవన్తి యస్మిన్నేతా వుపాశ్రితౌ ॥"

ప్రాణశబ్దము పంచ ప్రాణములకు - ప్రాణ, అపాన, వ్యాన, ఉదాన, సమానములకు ఉపలక్షణము. 'నాయికా' యనగా అధిష్ఠానరూపిణియై పంచప్రాణములను వానివాని కార్యము లందు ప్రవర్తింపజేయునది.

'న ప్రాణేన నాపానేన' అనుచు శ్రుతి 'ఏ మానవుడయినను, ప్రాణాపానములవలన జీవించుట లేదనియు, ప్రాణాపానముల రెండింటికి ఆధారమై తత్ప్రేరకమైన మఱియొక తత్త్వము చేత జీవించుచున్నా' డనియు చెప్పుచున్నది. ఆనంద భైరవుని హృదయాంతర్వర్తినియై ప్రేరణ చేయునది ఆ పరమేశ్వరియే యని భావము; ప్రాణసదృశముగా పరమేశ్వరునకు ప్రియమైనదనియు చెప్పవచ్చును. పరమేశ్వరి 'కపాలిప్రాణవల్లభ' గాన, 'కపాలి ప్రాణనాయికా' యనుట సుసంగతము'

విశేషము:- "అకృశం కచయోః కృశం వలగ్నే
విపులం చక్షుషి విస్తృతం నితంబే ।
అధరేఽరుణ మావిరస్తు చిత్తే
కరుణాశాలి కపాలిభాగధేయమ్ ॥

అని దేవీ స్తవవచనము. పర్వతసదృశమైన స్తనమండలము గలది, కృశించిన నడుము గలది విశాల నేత్రములు గలది, పృథుల నితంబము గలది. అరుణాధరములు గలది. కరుణాసాగరయు నయిన పరమేశ్వరి కపాలపాణియై భిక్షాటనము చేయునట్టి కపాలి యొక్క అదృష్టదేవత. తాదృశ భాగధేయ రూపిణి నిరంతరము మన హృదయమున ప్రకాశించుగాక యని అయ్యప్పదీక్షిత కవి తను యనుభూతిని వివరించి యున్నాడు.

'కపాలీ' యనగా కపాలమునందు (సహస్రారమునందు) ఉండు బ్రహ్మ తేజము ఆ బ్రహ్మతేజము యొక్క యంశరూపముతో పరమేశ్వరీ తత్త్వము

ఇతి శ్రుతేః । తస్యాపి హృదయాంతర్వర్తి పరమేశ్వరరూపేతి యావత్ । ప్రాణవల్లభేతి వా; ప్రియేతి భావః ॥ ఓం కపాలి ప్రాణనాయికాయై నమః ॥ 152

శరీరావయవముల యందువ్యాపించి యున్నది. కపాలములో నుండు బ్రహ్మతేజము నిర్గుణముగావున, శుద్ధ సత్త్వప్రధానమై తెల్లగా నుండును.

'అధరే అరుణం' - క్రిందికి అనగా పార్థివ శరీరము లోనికి వ్యాపించిన దేవీతత్త్వము రజోగుణాది మిశ్రితమై యుండును. కావున, అరుణవర్ణాంచితయై విలసిల్లుచుండును. స్తనమండలమందు (స్తనములకు నధిష్ఠానమైన హృదయమందు) బ్రహ్మతేజము విస్తారముగా వ్యాపించి యుండును. కటి ప్రదేశము నందు అంతకంటె కొంచెము తక్కువగా వ్యాపించి యుండును. ఆ బ్రహ్మతేజస్సు నేత్రముల యందు విశాలముగా వ్యాపించి యుండును. (విశాలనేత్రములు గలవారు జ్ఞానులగుదురని సాముద్రిక శాస్త్రము) ఆ తేజస్సు నితంబముల యందు విస్తారముగా వ్యాపించి యుండును.

నితంబస్థానము శక్తికూటము; మోక్షార్థులకు పరమేశ్వరియొక్క నితంబ భాగము ఉపాసనీయము. వేదవ్యాస భట్టారకుడు శక్తికూటస్థానమైన పరమేశ్వరీ నితంబభాగమును ఉపాసించి మహాభారతరచన చేసెనని శ్రీహర్షకథనము.

పరమేశ్వరి ముఖస్థానము వాగ్భవకూటము. తాదృశ వాగ్భవకూటమును నారదుడు ఉపాసించెననియు, మధ్య భాగమైన మధ్యకూటమును భృగుమహర్షి యుపాసించి సర్వైశ్వర్యసంపన్నుడయ్యె ననియు చెప్పుదురు.

'ఊర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ' మని గీతావచనము. కపాలి స్థానము శరీరమునకు పైన ఉన్న సహస్రారము. అదియీశ్వర రూపము. అచట గుణముల ప్రసక్తిలేదు; ఆ తేజము పరాశక్తి రూపమున సర్వావయవముల యందు వ్యాపించినపుడు సర్వగుణములు, కరుణాదిరసములు పరమేశ్వరి యందు అభివ్యక్తమగును; కావున నిరంతరము పరమేశ్వరి నుపాసించి, బ్రహ్మాత్మైక్యానుభూతి నొందవలెనని భావము.

శ్లో॥ కారుణ్యవిగ్రహా కాంతా । కాంతిధూతజపావలిః ।
కలాలాపా కంబుకంఠీ । కరనిర్జితపల్లవా ॥ 29

153. కారుణ్యవిగ్రహా - కారుణ్యవిగ్రహాయై నమః

---

153. శం.భా.: *కారుణ్యవిగ్రహా । కారుణ్యం పూర్వోక్త కృపా, కరుణస్య భావః. తత్ విగ్రహః మూర్తిః యస్యాః సేతి తథా । కారుణ్యస్య అంతఃకరణపరిణామ బుద్ధిరూపత్వేన నేత్రాంతవీక్షా సస్మితభాషాదినా అనుమీయమానత్వేఽపి సాక్షాత్ తజ్జన్య మనోవాంఛిత వరప్రదానాదీనాం శరీరావయవవిశేషజన్యతయా కారుణ్యం విగ్రహో యస్యాః సేతి సమాసోపపత్తిః । మాయోపాధికస్య బ్రహ్మణః జగత్సృష్ట్యను కరణ హేతుభూత స్వేచ్ఛామాత్రానిమిత్తక కర్మానధీన సచ్చిదానంద ఘనీభూతాత్మక భక్తానుగ్రహక విగ్రహవత్త్వంవినా దేవతాయాః బుద్ధావనారోపేణ సగుణోపాసన*

---

153. తెలుగు: కారుణ్యమనగా పూర్వనామ మందు వివరింపబడిన దయ, కరుణయొక్క భావము కారుణ్యము. కారుణ్యమే శరీరముగా గలది గాన, పరాదేవి 'కారుణ్యవిగ్రహా' యను నామముతో ప్రసిద్ధము. అంతఃకరణపరిణామమైన బుద్ధి వృత్తిరూపమే కారుణ్యము; క్రీగంటిచూపు, మందహాస పూర్వకమైన భాషణాదుల చేత అనుమీయమానమైనను (ఊహింపబడినను), కారుణ్యము వలన కలిగిన అభీష్టవరప్రదానాదులు శరీరము నందలి యవయవవిశేషముల చేత కలుగుట వలన కారుణ్యము శరీరముగా గలదను సమాసము యుక్తి సహమేయని తెలియవలయును. మాయోపాధికమైన బ్రహ్మకు ప్రపంచసృష్టి యొక్క యనుకరణమునకు హేతుభూతము, స్వేచ్ఛామాత్రమే నిమిత్తముగా గలది, కర్మాధీనము కాని, ఘనీభూత సచ్చిదానంద స్వరూపము, భక్తుల ననుగ్రహించు నట్టిదియు నగు విగ్రహవత్త్వము (శరీరమును ధరించియుండుట) లేకపోయినను, మఱియు దేవతను బుద్ధియందు నారోపించక పోయినను సగుణోపాసనము అనుపపన్నము కావలసియుండును; ఈ అనుపపత్తిని నివారించుటకై బ్రహ్మసూత్ర భాష్యము నందలి దేవతాధికరణములో మంత్రప్రకాశితులైన

154. కాంతా - కాంతాయై నమః

మనుపపద్యమానం స్యాత్; తదర్థం దేవతాధికరణే మంత్రప్రకాశితా దేవాః 'వజ్రహస్త పురందరః' ఇత్యాది స్వతఃప్రమాణ వేద వాక్యవశాత్ బాధకాభావే విగ్రహవంతః అంగీకర్తవ్యా ఇతి ప్రతిష్ఠాపితమ్ । తథా 'బహుశోభమానా ముమాం హైమవతీ' మితి కేనోపనిషద్భాష్యే హైమాని హేమవికారాణి భూషణాని యస్యాః సేతి వా తథా, హిమవతః అపత్యం స్త్రీ ఇతి చ తథేతి పరదేవతాయాః దివ్యవిగ్రహవత్త్వం ప్రతిష్ఠాపితమ్ । తథాచ మహానుభావానాం స్వప్రకాశ చైతన్యరూపాణామేవం భూతానాం సర్వాత్మనా సర్వోత్తమానాం మూర్తిత్రయ దేవానాం ధ్యానాద్యుపకారాయ తాదృశమూర్తిమత్త్వ మస్తీతి న కించిదనీశ్వరవాద ప్రసంగావకాశ ఇతి ఆస్తాంవిస్తరః॥ 153

154. శం.భా.: కాంతా । 'కన దీప్తౌ' ఇతి ధాతోః అత్యంత మనోహరతమేత్యర్థః । మదనగోపాలవిగ్రహో వా ।

దేవతలు 'వజ్రహస్తః పురందరః' - 'పురందరుడు (ఇంద్రుడు) వజ్రహస్తుడు' మొదలయిన స్వతఃప్రామాణ్యము గల శ్రుతివాక్యముల వలన, బాధకము లయిన హేతువులు లేకపోవుటవలన శరీరము గలవారుగా అంగీకరింప నగునని ప్రతిష్ఠింపింపబడినది. మఱియు, 'బహుశోభమానాముమాం హైమవతీమ్' - 'అతిశోభమాన, హిమవంతుని పుత్రికయైన ఉమాదేవిని' అనుచు కేనోపనిషద్భాష్యము నందు హేమ వికారములయిన (బంగారముతో చేయబడిన) ఆభరణములు గలదిగాన, హైమవతి యనియు హిమవంతుని పుత్రికయనియు చెప్పి, పరదేవత దివ్యశరీరధారియై యుండుట నిరూపింప బడినది. కాగా, ఏవంవిధమైన మహామహిమసంపన్నులు, స్వయం ప్రకాశమాన చైతన్యస్వరూపులు, సర్వాత్మనా సర్వశ్రేష్ఠులు నయిన బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులకు, దేవతలకు ధ్యానాది సౌకర్యమునకై తాదృశమైన శరీరధారణము గలదనుటలో అనీశ్వరవాదులు చేసే ప్రసంగములకు ఈషణ్మాత్రమైనను అవకాశము లేదనుచు ఇంకను విస్తరింపక విరమించుచున్నాము.

155. కాంతిధూతజపావలీ - కాంతిధూతజపావల్యై నమః

'కదాచి దాద్యా లలితా పుంరూపా కృష్ణవిగ్రహా ।
వంశీనాదవినోదేన కరోతి వివశం జగత్ ॥'

ఇతి త్రిపురతాపనీయే ॥ ఓం కాంతాయై నమః ॥ 154

155. శం.భా.: కాంతిధూతజపావలిః । జపానాం జపాపుష్పాణాం, ఉపలక్షణ మన్యేషా మారక్తవర్ణానామ్, ఆవలిః పంక్తిః దృష్టాంతత్వేన కవిభి రుత్ప్రేక్షితా । కాంత్యా అప్రాకృత స్వచ్ఛ పరమానంద చిద్భాసా ధూతాః పరిత్యక్తాః ప్రాకృతత్వేన అల్పకాంతిమత్తయా ఉపమాఽయోగ్యతయా యయా సా; 'నహి మహాంతో నీచైరు పమీయంతే' ఇతి న్యాయాదితి భావః ॥ ఓం కాంతిధూతజపావల్యై నమః ॥155

---

154. తెలుగు: 'కన దీప్తౌ' అను ధాతువు వలన 'కాంతా' యను రూపము సిద్ధించును. మనోహరములైనవారిలో అత్యంతము మనోహరమైనది, లేక మదనగోపాలశరీరము గలదిగాన, దేవి 'కాంతా'యను నామముతో ప్రసిద్ధము.

'ఒకప్పుడు ఆద్యశక్తియైన లలితాదేవి పురుషవేషముతో కృష్ణవిగ్రహయై యవతరించి, వేణునాద వినోదముతో సమస్త ప్రపంచమును పరవశింప చేయుచున్నది' అని త్రిపుర తాపనీయోపనిషత్తు చెప్పుచున్నది.

155. తెలుగు: జపాకుసుమములు పరమేశ్వరి శరీరచ్ఛాయకు కవులచే దృష్టాంతముగ చెప్పబడును. జపాకుసుమము ఎఱ్ఱని రంగు గల కింశుకాది = మోదుగమున్నగు పుష్పములకు ఉపలక్షణము. పరమేశ్వరి శరీరచ్ఛాయ అప్రాకృతము, స్వచ్ఛ పరమానందరూపచైతన్య ప్రకాశము; జపాపుష్పమో, ప్రాకృతము, అల్పకాంతి మంతము. ఆ కారణముచేత వాటిని యుపమానముగా చెప్పుటకు యోగ్యములు గావని, కావున పరమేశ్వరి తన చైతన్యప్రకాశము చేత వానిని పరిత్యజించినది. తల్లి 'కాంతిధూతజపావళిః' యనుచు స్తుతింపబడుచున్నది. 'మహాత్ములను అల్పులతో పోల్చరా' దనియు అలంకారికన్యాయము.

156. కలాలాపా - కలాలాపాయై నమః

157. కంబుకంఠీ - కంబుకంఠ్యై నమః

158. కరనిర్జితపల్లవా - కరనిర్జిత పల్లవాయై నమః

---

156. శం.భా.: *కలాలాపా కలాః చతుఃషష్టికలాః ఆలాపో వ్యావహారికశబ్దః యస్యాః సా తథా. 'వేదశాస్త్రమయీ వాణీ యస్యాః సా పరదేవతా' ఇతి వచనాత్।*

కలః అవ్యక్తమధురః సప్రయోజనః ఆలాపః సంలాపో యస్యాః సేతి వా తథా, 'అవ్యక్తా భారతీ తథా' ఇతి మహాపురుష సాముద్రికవచనాత్ ॥ ఓం కలాలాపాయై నమః ॥ ***156***

157. శం.భా.: *కంబుకంఠీ । కంబుశబ్దేన అత్ర శంఖనిష్ఠ రేఖాత్రయం లక్ష్యతే । తద్వాన్ కంఠః యస్యాః సేతి తథా; గుణనామేదమ్॥ ఓం కంబుకంఠ్యై నమః।* ***157***

158. శం.భా.: *కరనిర్జితపల్లవా । కరశబ్దేన కరతలంలక్ష్యతే । పల్లవ శబ్దేన*

---

156. తెలుగు: చతుఃషష్టి కళలు వ్యావహారిక శబ్దములుగా గలదిగాన, పరమేశ్వరికి 'కలాలాపా' యను నామమర్థవంతము. 'వేదశాస్త్రమయమైన వాణి గలది పరదేవత' యని అభియుక్త వచనము.

అవ్యక్తమధురము ప్రయోజన సహితము నయిన సంలాపము గలదగుటంజేసి దేవి 'కలాలాపా' యని సంకీర్తితురాలగుచున్నది. 'అవ్యక్తమధురమైన వాణి కలిగియుండుట ఉత్తమ స్త్రీ లక్షణ' మని సాముద్రిక శాస్త్రవచనము.

157. తెలుగు: ఈ నామము నందలి 'కంబు' శబ్దము శంఖము నందుండు రేఖాత్రయమును లక్షణయా చెప్పుచున్నది. తాదృశమైన కంఠము గలదిగాన, పరమేశ్వరి 'కంబుకంఠీ' యని గానము చేయబడుచున్నది. పరమేశ్వరి గుణపరిచాయకమైన నామ మిది.

158. తెలుగు: కరశబ్దము చేత అరచేయి సూచిత మగును, పల్లవశబ్దము

శ్లో॥ కల్పవల్లీసమభుజా । కస్తూరీతిలకాంచితా ।
హకారార్థా హంసగతి । ర్హాటకాభరణోజ్జ్వలా ॥ 30

159. కల్పవల్లీసమభుజా - కల్పవల్లీసమభుజాయై నమః

తన్నిష్ఠపాటల్యం స్నిగ్ధతా లక్షణయా ఇత్యర్థః । తథాచ అన్యోన్యగుణయోః జయపరాజయే, అర్థాత్తద్వతో రపి తౌ సిద్ధావితి తన్నా మోపపత్తిః । 'వివాహశ్చ వివాదశ్చ సమయోరేవ శోభతే' ఇతి వచనాత్ కరతలే తత్సామ్యధ్వని రనేన నామ్నా కృతః । కరేణ నిర్జితాః పల్లవాః యస్యాః సా తథా ॥ ఓం కరనిర్జిత పల్లవాయై నమః ॥ 158

159. శం.భా.: కల్పవల్లీ సమభుజా। యథాదివ్యవృక్షానందనోద్యానేప్రసిద్ధాః తథా తదలంకారాయ వల్ల్యాదయోఽపి, కల్పయంతి సంపాదయంతీతి కల్పాః, కల్పాశ్చ తా వల్ల్యశ్చ వ్రతత్యః, తాభిః సమాః భుజాః హస్తాః యస్యాః సాతథా ।

చేత తన్నిష్ఠపాటలత్వము (చిగురుటాకు నందలి యెఱ్ఱదనము), స్నిగ్ధత్వము (మృదుత్వము) లక్షణాయాద్యోతనమగునని తెలియవలెను. కాగా, ఆ గుణములకు జయపరాజయములు కలిగినపుడు, ఆ గుణములు గల కరతలమునకు, పల్లవమునకు గూడ జయపరాజయములు అర్థాత్తు సిద్ధించును; కాన, ఈ నామము ఉపపన్నమే యని తెలియనగును. 'వివాహము, వివాదము సములయందే శోభించును' అను నానుడిని బట్టి అరచేతియందు ఈ నామము ద్వారా కిసలయము ధ్వనిత మగుచున్నది. అరచేతుల యందలి యరుణిమతో చిగురుటాకుల ఎఱ్ఱదనమును నిర్జించిన దగుటం జేసి పరాదేవి 'కరనిర్జితపల్లవా' యని కీర్తింపబడుచున్నది. పరదేవత యొుక్క కరతలమునందు పల్లవసామ్యముండుట వలననే యామె 'కరనిర్జితపల్లవా' యని ప్రసిద్ధి నొందెనని భావము.

159. తెలుగు: నందనోద్యానవనమునందు దివ్యవృక్షములు ప్రసిద్ధములై యున్న రీతిగనే, యా దివ్య వృక్షముల (కల్ప వృక్షముల) యలంకారము నిమిత్తము లతలు గూడ ప్రసిద్ధములై యున్నవి. కోరిన వస్తువులను సృష్టించి

కవిసంప్రదాయప్రాప్త్యా స్త్రీ భుజానాం వల్లీ సామ్యోక్తిరితి మంతవ్యమ్ । అత్ర సమపదస్వారస్యేన తేషామపి తద వచ్ఛిన్న చైతన్యద్వారా యథాప్రారబ్ధం చేతనవల్లోకవాంఛిత ఫలకర్తృత్వ మితి ధ్వనితమ్ । 'ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ' ఇతి శ్రుతేః । 'తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమతేజోఽంశసంభవమ్' ఇతిస్మృతౌ చ భగవతా స్వకీయ సచ్చిదానంద స్వరూపావస్థితి రేవోక్తా । అత ఏవ పరాదేవీభుజానాం నైవ సామ్యోక్తిరితి శంకా నిరస్తా వేదితవ్యా, ఔపాధిక చైతన్యేన తథాభూత చైతన్యస్య సామ్యోపపత్తేః ॥ ఓం కల్పవల్లీ సమభుజాయై నమః ॥ 159

యర్థించినవారి కొసగునవిగాన, కల్పములనబడును, అభీష్టవస్తువులను కల్పించి (సృష్టించి) యొసగునట్టి లతలు గాన, కల్పవల్లులతో సమానమైన భుజములుగలదగుటవలన పరమేశ్వరికి 'కల్పవల్లీ సమభుజా' యను నామము ప్రసిద్ధము. కవిసంప్రదాయముననుసరించి స్త్రీభుజములకు లతాసామ్యము చెప్పబడు నని తెలియనగును. ఇట, 'సమ' పదస్వారస్యము చేత ఆ వృక్షములకు సయితము తదవచ్ఛిన్నమైన (ఆ వృక్షములయందు వేఱువేఱుగా వ్యాప్తమైయున్న) చైతన్యముద్వారా ప్రారబ్ధకర్మ ఫలము ననుసరించి సచేతనప్రాణుల యభీష్టఫలప్రదాతృత్వ రూపమైన కర్తృత్వము. 'ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ' - 'సర్వభూతాంత రాత్మగా వ్యాపించియున్న పరమేశ్వరుడొకడే బాహ్యముగా ప్రతిశరీరమునందు భిన్నరూపముతో ఉన్నా'డని శ్రుతి స్పష్టముగా చెప్పుచున్నది. 'తత్తదేవాగచ్ఛత్వం మమ తేజోఽంశ సంభవమ్' - 'లోకమున ఉన్నదంతయు నా తేజస్సు యొక్క యంశతో సృష్టమైనదని తెలిసికొనుము' అను గీతావచనము నందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సమస్త బ్రహ్మాండములో స్వీయ సచ్చిదానందస్వరూపావస్థితినే చెప్పెను. కావుననే, పరదేవతా భుజములకు సాదృశ్యము చెప్పుట సంగతము కాదను శంక పరాస్తమైనదని తెలియనగును. ఔపాధిక (సర్వశరీరములయందున్న) చైతన్యముతో పరమేశ్వరీ చైతన్యమునకు పోలిక చెప్పుట యుపపన్నమే యని భావము.

160. కస్తూరీతిలకాంచితా - కస్తూరీతిలకాంచితాయై నమః

161. హకారార్ధా - హకారార్థాయై నమః

162. హంసగతిః - హంసగత్యై నమః

---

160. శం.భా.: కస్తూరీతిలకాంచితా। కస్తూరీతిలకేన లలాట దేశసంస్థాపిత బిన్ద్వాకార మృగగనాభినా అంచితా చిహ్నితా అలంకృతేత్యర్థః ॥ ఓం కస్తూరీతిలకాంచితాయై నమః ॥ *160*

161. శం.భా.: హకారార్థా । హకారస్య ఆకాశబీజస్య అర్థా, అర్థః స్వరూపచైతన్యమ్, ఆకాశవిగ్రహేత్యర్థః। 'ఆకాశో హ వై నామ నామరూపయో ర్ని ర్వాహితా తే యదంతరా తద్బ్రహ్మ' ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం హకారార్థాయై నమః॥ *161*

162. శం.భా.: హంసగతిః గమనాగమనే లక్షణయా తజ్జాప్యాజపామంత్రరూపా యస్యాః సా తథా; 'హకారేణ బహిర్యాతి సకారేణ పునర్విశేత్' ఇతి వచనాత్।

---

160. తెలుగు: ఫాలభాగమునందు పెట్టుకొనిన చుక్కవలె గుండ్రముగా ఉన్న కస్తూరీతిలకముతో అలరారుచుండుట వలన 'కస్తూరీతిలకాంచితా' యనుచు పరమేశ్వరి యొక్క లోకాతిశాయి ముఖసౌందర్యము కీర్తింప బడుచున్నది.

161. తెలుగు: ఆకాశబీజమైన 'హ' వర్ణమునకు అర్థము స్వరూప చైతన్యము; కావున దేవి 'ఆకాశవిగ్రహా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

ఈ 'హ' బీజము పంచదశీమంత్రము నందలి ద్వితీయ కూటములోని చతుర్థవర్ణము. ఆకాశబీజమైన 'హ' కారము పరమేశ్వరీ స్వరూపచైతన్య వాచకబీజ మని తెలియవలెను.

162. తెలుగు: హంస శబ్దమునకు ప్రాణము, లేక ఆదిత్యుడు అని యర్థము (హంతి గచ్ఛతీతి హంసః) హంస యొక్క, అనగా ప్రాణము యొక్క గమనాగమనములు (రాకపోకలు) లక్షణావృత్తి చేత తజ్జాప్యమైన (ఆ ప్రాణముచే జపింపదగిన) అజపాగాయత్రీ మంత్రరూపముగలదిగాన,

యద్వా, తదభిమానదేవతారూప అగ్నీషోమాత్మక సూర్యచంద్రగతీ అహోరాత్రాత్మక కాలస్వరూపాయాః యస్యాః సా తథా ।

అథవా, హంతి దేహాద్దేహాంతరం గచ్ఛతి స్వకర్మవశేనేతి హంసో జీవః తస్య గతిః, ప్రాప్యస్థానం ముక్తిరిత్యర్థః, 'బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమ్', 'యద్గత్వా న నివర్తంతే' ఇతి శ్రుతిస్మృతివచనాత్ ।

పరమేశ్వరి 'హంసగతిః' యను నామముతో ప్రసిద్ధిచెందినది; 'హకారేణ బహిర్యాతి సకారేణ పునర్విశేత్' - 'ప్రాణము 'హ' కారముతో బయటకు వచ్చును, 'స' కారముతో పునః = తిరిగి లోపలకు ప్రవేశించును' అను వచనము వలన ప్రాణగమనాగమనములు తెలియుచున్నవి.

పక్షాంతరమున, ప్రాణాభిమాన దేవతా రూపులు, అగ్నీ షోమాత్మకులు నయిన సూర్యచంద్రుల గతులు అహోరాత్రాత్మక కాలస్వరూపిణియైన పరమేశ్వరి గలవు గాన, జగన్మాతకు 'హంసగతిః' యను నామము ప్రసిద్ధము.

అథవా, హంస యనగా జీవుడు, అతడు ప్రారబ్ధ కర్మానుసారము ఒక దేహమును విడిచి మఱియొక దేహము నందు ప్రవేశించును గావున, అతనికి 'హంస' యనినామము. అట్టి జీవునియొక్క గతి, అనగా గమ్యస్థానమైన మోక్షమని యర్థము. 'బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమ్' - 'బ్రహ్మవేత్త పరమ పదమును - మోక్షమును పొందును, 'యద్గత్వా ననివర్తంతే' 'అట్టి పరమ పదమును పొందినవాడు మఱల తిరిగి రాడు' అను శ్రుతిస్మృతి వచనముల వలన పరమేశ్వరి జీవునకు పరమ ప్రాప్యస్థానమని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది.

అథవా, పరమేశ్వరుడు తనచే సృజింపబడిన ప్రపంచమున ప్రవేశించును గాన, 'హంసః' యనబడును. 'హంసస్తు పరమేశ్వరః' - 'హంస యనగా పరమేశ్వరుడు' అని నృసింహతాపనీయోపనిషత్తు చెప్పుచున్నది. 'గమ్యతే ప్రాప్యతే ఇతి గతిః' - 'నాలుగు విధములయిన భక్తులచేత (ఆర్తుడు, అర్థార్థి, జిజ్ఞాసువు, జ్ఞాని) శరణు పొందబడునది గాన, 'గతిః' యనబడును.

అథవా, హంతి స్వకార్యభూతం జగత్ప్రవిశతీతి హంసః 'హంసస్తు పరమేశ్వరః' ఇతి నృసింహతాపనీయే । గమ్యతే ప్రాప్యతే శరణత్వేన ప్రపద్యతే చతుర్విధభక్తైరితి గతిః । హంసశ్చాసౌ గతిశ్చేతి సామానాధికరణ్యసమాసః, 'హగ్ంస శ్శుచిషత్' ఇతి శ్రుతేః ।

ఆహోస్విత్, హంసస్య బ్రహ్మవాహనస్య గతిరివ గమనం యస్యాః సా తథా,

ఉతాహో, హంసశబ్దేన నామైకదేశేన హంసకం పాద కటక ముచ్యతే; గమ్యతే అనేనేతి గతిః చరణమ్; హంస యుక్తే గతీ పదారవిందే యస్యాః సా తథా ।

'హంసగతిః' యని సామావాధికరణ్య సమాసము. 'హగ్ంస శ్శుచిషత్' - 'కాశ్యాది అవిముక్త క్షేత్రములయందు నుండునది 'హంస' యని శ్రుతి వచనము.

పక్షాంతరమున, బ్రహ్మవాహనమైన హంసయొక్క నడకవంటి నడక గలదగుటచేత 'హంసగతిః' యని చెప్పబడును.

మఱియొక పక్షమున 'నామైకదేశే నామగ్రహణమ్' అను న్యాయము ననుసరించి 'హంసక' శబ్దముచేత చెప్పబడు కాలియందె హంసశబ్దముచేత వివక్షితమగును. కాలియందెతో గమనము గలదిగాన, గతి, యనగా పాదమని యర్థము, హంసయుక్తమైన (అందెలతో గూడిన) పాదారవిందములు గలది గాన, పరమేశ్వరి 'హంసగతిః' యను నామముతో భజనీయ యగుచున్నది.

యద్వా, నిత్యము - అనిత్యము, సారము - సారరహితము, జడము - చేతనము మొదలగు వస్తువులను వివిక్తముగా చూడగలుగు సమర్థులు హంస శబ్దముచే వివక్షితులగుదురు, అట్టి వివేకము గలవారు ఒక గ్రామము నుండి మఱియొక గ్రామమునకు, ఒక దేశము నుండి మఱియొక దేశమునకు బోవుదురు గాన, హంస శబ్దవాచ్యులు; వారు పరివ్రాజకులు, నాల్గవ యాశ్రమ ధర్మమైన సంన్యాసమును గైకొనినవారు, నిష్కాములు; తాదృశులైన సంన్యాసులకు గతి పరమేశ్వరి, అనగా వారిచేత తెలిసికొనబడునది, సాక్షాత్కరించు కొనబడునది గావున, సచ్చిదానందస్వరూపిణి యగు దేవి

యద్వా, హంసశబ్దేన నిత్యానిత్య సారాసార జడా జడాది వస్తువివేకసమర్థాః, హంతి గచ్ఛంతి ప్రతిగ్రామం ప్రతి దేశ మితి హంసాః పరివ్రాజకాః చతుర్థాశ్రమిణః నిష్కామాః, తేషాం గతిః గమ్యతే జ్ఞాయతే సాక్షాత్క్రియత ఇతి గతిః; 'సంన్యాస యోగా ద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః' ఇతి శ్రుతేః । 'యే పూర్వం వేదా ఋషయశ్చ తద్విదుః తే తన్మయా అమృతా వై బభూవుః' ఇతి శ్రుతేః । జీవన్ముక్త పురుషాఽనుభూయ మాన పరమానందముక్తి స్వరూపేత్యర్థః ॥ ఓం హంసగత్యై నమః ॥ 162

'హంసగతిః' యను నామముతో వ్యవహరింపబడును. 'సంన్యాసయోగాత్ యతయః శుద్ధసత్త్వాః' - 'శుద్ధ సత్త్వము గల యతీశ్వరులు సంన్యాసయోగము వలన పరమేశ్వరుని పొందుచున్నారు' అని శ్రుతివచనము. 'యే పూర్వం వేదా ఋషయశ్చ' అనుచు శ్రుతి 'పూర్వము వేదదర్శనము గల ఋషులు బ్రహ్మవస్తువును తెలిసికొని బ్రహ్మస్వరూపులై యమృతత్వమును పొంది) రని చెప్పుచున్నది. జీవన్ముక్తులైన వారిచేత అనుభవింపబడుచున్న పరమానందరూపమైన ముక్తియే స్వరూపముగా గలది పరమేశ్వరి యని భావము.

విశేషము :- 'హంస హంసేతి యో బ్రూయాత్ హంసో నామ సదాశివః' అని యభియుక్తోక్తిః ఇదియే అజపాగాయత్రి. దీనికి ప్రాణగతి యని నామము కలదు. 'గాయంతం త్రాయత ఇతి గాయత్రీ' - జపము చేయువానిని రక్షించునది గాన, గాయత్రి యనబడును అహోరాత్రములు అప్రయత్నముగా నిరంతరము ప్రాణగతి (హంస మంత్రజపము లేక అజపా/గాయత్రీజపము) సాగుచునే యుండును. సూర్యోదయాది సూర్యోదయ పర్యంతము 21,600 పర్యాయములు ఉచ్ఛ్వాస నిఃశ్వాస రూపమున ప్రాణసంచారము జరుగుచుండును. 'అద్య సూర్యోదయమారభ్య పరేద్యుః సూర్యోదయ పర్యంతం అజపాగాయత్రీ మహామంత్రజప మహం కరిష్యే' యని ప్రతిదినము సంకల్పము చేయవలయును. ఈ శ్వాసప్రశ్వాసలను ఈ రీతిగా విభజించవలయును. మూలాధారమునకధిష్ఠానదైవమైన గణపతికి 600,

163. హాటకాభరణోజ్జ్వలా - హాటకాభరణోజ్జ్వలాయై నమః

163. శం.భా.: హాటకాభరణోజ్జ్వలా । హాటకస్య సువర్ణస్య కార్యాణి చ తాని ఆభరణాని చ హాటకాభరణాని తై రుజ్జ్వలా తథా, ప్రకాశితా అలంకృతేత్యర్థః । హాటకస్య సువర్ణరూప బ్రహ్మాండస్య ఆభరణవదుజ్జ్వలా ప్రకాశకరీ సత్తాస్ఫూర్తి కరీత్యర్థః ।

యద్వా, తస్మిన్ఆభరణైః మంగలసూత్రాదిభిః సనాథ స్త్రీ మండలస్వరూపై రుజ్జ్వలతీతి ।

స్వాధిష్ఠానమున కధిదైవతమైన బ్రహ్మకు *6000,* మణిపూరమున కధిపతియైన విష్ణువునకు *6000,* అనాహతమున గల శివునకు *6000,* కంఠమున (విశుద్ధమున) గల జీవునకు *1000,* భ్రూమధ్యము (ఆజ్ఞాచక్రము) నందుగల పరమాత్మకు *1000,* బ్రహ్మరంధ్రము (సహస్రారము) నందు గలగురుమూర్తికి *1000* - ఈ విధముగా హంసగాయత్రీ జపమును సమర్పించి తిరిగి సూర్యోదయ సమయమున హంసగాయత్రీ జపమునకై సంకల్పము చేయవలయును. ఈ రీతిగా అజపాగాయత్రీ జపము చేయువారు బ్రహ్మనిష్ఠులగుదురని శ్రీవిద్యాతత్త్వజ్ఞుల యుపదేశము.

163. తెలుగు: సువర్ణాభరణములతో శోభాయమానముగా అలంకృతమై యుండునది గాన, పరమేశ్వరి 'హాటకాభరణోజ్జ్వలా' యని గానము చేయబడును. సువర్ణరూపబ్రహ్మాండమునకు ఆభరణము వలె శోభాదాయకమైనది, అనగా సత్తా స్ఫూర్తిని కలిగించునదని భావము.

యద్వా, ఆ బ్రహ్మాండమునందు మంగళసూత్ర, నాసాభరణాదులతో అలంకృతలైయున్న ముత్తైదువుల సమాజరూపముతో ప్రకాశించుచున్నది గాన, పరదేవత యందు 'హాటకాభరణోజ్జ్వలా' యను నామము అన్వర్థము.

పక్షాంతరమున, కార్యకారణరూపముతో - అనగా సువర్ణ వికారమైన యాభరణరూపముతో గాని, లేక ఆభరణ రూపమైన కార్యమునకు కారణమైన

శ్లో॥ హారహారికుచాభోగా । హాకినీ హల్యవర్జితా ।
హరిత్పతిసమారాధ్యా । హఠాత్కారహతాసురా ॥ 31

164. హారహారికుచాభోగా - హారహారికుచాభోగాయై నమః

ఆహోస్విత్, కార్యకారణద్వయరూప వసుదానేన వసుస్వరూపేణ వా ఉజ్జ్వలతి ప్రకాశత ఇతి తథా, 'వసురంతరిక్ష సత్' ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం హాటకాభరణోజ్జ్వలాయై నమః ॥ *163*

164. శం.భా.: *హారహారికుచాభోగా । హరస్య పరమేశ్వరస్య ఇమేసంబంధినః హారాః ఈశ్వరత్వ - ఆప్తకామత్వ - నిత్యతృప్తత్వాదయో గుణాః; తాన్ హారతి తద్విపరీత - అవిద్యాఆధానేన ఉత్పాదయతీతి హారహారీ, కుచయోరాభోగః పర్యంతభూమిః యస్యాః సా తథా । పరమేశ్వరస్య తద్విషయక వాంఛయా*

సువర్ణరూపముతో గాని భక్తులు చేయునట్టి దానముతో లేక వసుస్వరూపముతో పరదేవత ప్రకాశించునది. 'వసురంతరిక్షసత్' - పరమేశ్వరుడు లేక పరమేశ్వరి యాకాశమున వసు (ధనము, లేక సువర్ణము రూపమున ఉండు' నని శ్రుతివచనము వలన తెలియుచున్నది.

164. తెలుగు: హరునకు - పరమేశ్వరునకు సంబంధించిన ఈశ్వరత్వ, ఆప్తకామత్వ, నిత్యతృప్తత్వాది గుణములు హారములనబడును. ఆ గుణములను హరించునది, ఆ యాప్తకామత్వాది గుణములకు వ్యతిరేకమైన యవిద్యా, కామకర్మలను కల్పించుట చేత నాశమొందించునది గాన, 'హారహారి' యనబడును. ఈశ్వరగుణాపహారకమైన కుచాభోగము, అనగా స్తనమండలము గలదిగాన, దేవి 'హారహారికుచాభోగా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

స్తనమండల విషయకమైన వాంఛ, స్తనమండలము నందే సక్తమైన మనోదశ, అట్లగుటకు కారణమైన అవిద్యకు వశమై యుండే మనోవృత్తిమత్త్వము - వీనిచేత, పరమేశ్వరుని యొక్క వశీకృతమాయత్వము,

165. హాకినీ - హాకిన్యై నమః

తదేకసక్తమనస్త్వేన తత్కారణీభూతా' విద్యావశవృత్తిత్వేన వశీకృతమాయాత్వ స్వరూపేశ్వరత్వ సమానాధికరణ - ఆప్త కామత్వాదయః అపహృతాః, జీవేశ్వరయోరేకత్ర తేషాం తద్గుణానాం చ సామానాధికరణ్యాయోగాదిత్యర్థః । తథా చ ఈశ్వరస్య మదిష్టసాధన మిత్యన్యత్ర పదార్థే బుద్ధిమత్త్వస్యైవ బహుభవన రూపతయా తస్య జగదాకారత్వాధాయకా ఇత్యధిక గుణోత్ప్రేక్షావిషయత్వేన భోగస్యాతిశయోక్తిరితి ద్రష్టవ్యమ్ ।

అథవా, హారాన్ ముక్తాస్రజః హరతి ఆదత్తే ఇతి హారహారీ కుచాభోగోయస్యాః సేతి తథా, షట్ ప్రకారేణ ముక్తా హారేణ యథోచితకాలం భూషితవతీతి భావః ॥

ఓం హారహారి కుచాభోగాయై నమః ॥ **164**

165. శం.భా.: *హాకినీ । హాకయతి జన్మమరణే ఛేదయతీతి హాకినీ, 'హాక్ ఛేదే' ఇతి ధాతుపాఠాత్ ॥ ఓం హాకిన్యై నమః ॥* **165**

స్వరూపము చేత ఈశ్వరత్వము వీనితో సామానాధికరణ్యము గల ఆప్తకామత్వాదిగుణములు జీవుని యందు, అపహృతములైనవి. ఏలన, జీవేశ్వరులకు, జీవగుణములకు, ఈశ్వర గుణములకు ఒకచోట సామానాధి కరణ్యము పొసగదు. కాగా, నాకిష్టసాధనమైనది' అని యితర పదార్థమునందు బుద్ధిగల యీశ్వరునకే 'ఏకోఽహం బహు స్యాం ప్రజాయేయ' అని బహుభవనరూపమైన యిచ్ఛ గలిగినది. అందువలన, పరమేశ్వరినానానామరూపాత్మకమైన జగద్రూపమును సంపాదించునదని చెప్పుటకు, అధిక గుణోత్ప్రేక్షకు విషయమైన కుచాభోగము యొక్క యతిశయోక్తి చెప్పబడినదని దర్శింపనగును.

అథవా, ముత్యాల హారములను గ్రహించునట్టి కుచాభోగము గలదిగాన, పరమేశ్వరికి ఈ నామము అన్వర్థము. దేవి తగిన కాలమునందు ఆరు వరుసల ముక్తాహారమును అలంకరించు కొనునదని భావము.

166. హల్యవర్జితా - హల్యవర్జితాయై నమః

167. హరిత్పతిసమారాధ్యా-హరిత్పతిసమారాధ్యాయై నమః

---

166. శం.భా.: *హల్యవర్జితా । హలసంబంధి హల్యం కృష్యాదిద్వారా జనకత్వమ్, తద్వర్జితా కామాదివిహీన శుద్ధ చైతన్యస్వరూపత్వాత్ । హల్యం కపటః మిత్రేష్వన్యథా స్వాంతఃకరణావిష్కృతిః తేన వర్జితా । అవిద్యావిరహిత తత్త్వంపదలక్ష్యార్థభూతత్వాదితి యావత్ ॥ ఓం హల్యవర్జితాయై నమః ॥ 166*

167. శం.భా.: *హరిత్పతిసమారాధ్యా । హరితాం దిశాంపతయః మహేంద్రా దయః తైః సమ్యక్ శ్రద్ధాభక్తిపూర్వక మారాధితుం యోగ్యా । తద్విపక్షనిబర్హణే నేష్టప్రాపక దైవతత్వా దిత్యభిసంధిః ॥ ఓం హరిత్పతిసమారాధ్యాయై నమః ॥ 167*

---

165. తెలుగు: 'హాక్ ఛేదే' అను ధాతుపాఠము వలన ఛేదనార్థకమైన 'హాకినీ' యను రూపము నిష్పన్నమైనది, భగవతి జన్మమరణములను అనగా, పునరావృత్తిరహిత బ్రహ్మపదము నొసంగునది గాన, 'హాకినీ' యని స్తుతింప బడుచున్నది.

166. తెలుగు: హల మనగా నాగలి; హలమునకు సంబంధించినది హల్యము, వ్యవసాయము ద్వారా కలుగునట్టి ఐశ్వర్యము హల్యము; కామక్రోధాదిరహితమైన శుద్ధ చైతన్యస్వరూపము గల దగుటచే పరాశక్తి 'హల్యవర్జితా' యని స్తవనీయ యగుచున్నది. హల్య మనగా కపటమని యర్థము గలదు. మిత్రుల విషయమున గూడ తమ యంతఃకరణములోనున్న భావమును ఉన్నది యున్నటులగాక, మఱియొక తీరుగా ప్రకటించుట 'హల్య' మనబడును. అవిద్యాస్పర్శ లేని 'తత్త్వమసి' యను మహావాక్యము నందలి తత్త్వంపద లక్ష్యార్థభూతురాలగుట వలన దేవి కపటమనెడి దోషము లేనిది. కావున జగన్మాత హల్యవర్జితా - కపటరహితా యని కీర్తింపబడును.

167. తెలుగు: దిక్పాలకులైన యింద్రాది దేవతలచే విధి విహితముగా శ్రద్ధాభక్తిపురఃసరముగా ఆరాధింపబడునది; ఏలన, దేవతలకు శత్రువులైన

168.హఠాత్కారహతాసురా-హఠాత్కారహతాసురాయై నమః

168. శం.భా.: హఠాత్కారహతాసురా । హఠాత్కారేణ అతిశీఘ్రతయా హతాః పరాభూతాః అసురాః అసురపక్షాః మహిషాదయో యయా సా తథా; సమబలయోః కిల సామాద్యుపాయః బలాబలవిచారణా చ భవతి । ప్రబలస్య తు దుర్బలేషు వైరిషు సింహస్య మేషేష్వివ తదయోగేన అతి త్వరయా అవిచారేణైవ దేవలోకసుఖప్రదా ఇతి నామార్థ విచరణాయా మితరేషు కైముతికన్యాయేన తత్కారణత్వం ధ్వనిత మితి యోజనీయమ్ ॥ ఓం హఠాత్కారహతాసురాయై నమః ॥ *168*

రాక్షసులను నాశమొందించి పరదేవత, దేవతాభీష్టములను నెరవేర్చును. ఆ కారణముచేత పరమేశ్వరి 'హరిత్పతిసమారాధ్యా'యని ధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

168. తెలుగు: అతివేగముతో అసురపక్షమునకు చెందిన మహిషాసురాదులను హతమొనర్చినదగుట వలన దేవి 'హఠాత్కార హతాసురా' యని సంస్తవనీయ యగుచున్నది.

లోకమునందు సమానమైన బలము గలవారి విషయములో సామ దానాద్యుపాయములు, బలాబలముల విచారణ జరుగును. సింహము మేకల విషయములో బలాబల విచారణ చేయనట్లు, మహాబలవంతుడు అల్పబలము గలవాని విషయములో సామదానాద్యుపాయ విచారణగాని, బలాబల విచారణగాని చేయడు. కావున, పరమేశ్వరి అతి శీఘ్రముగా ముందు వెనుక లాలోచింపకయే దేవలోక సుఖము నొసగునది యని నామార్థమును విచారింపగా మహాబల సంపన్నులయిన మహిషాసురాదులు వెంటనే పరాశక్తిచే హతులు కాగా, ఇతరుల విషయములో నధికముగా చెప్పదగినదేమున్నది యని కైముతిక న్యాయముతో దేవలోక సుఖప్రదాన కారణమైన పరమేశ్వరి ధ్వనింపజేయబడినదని తెలియనగును.

శ్లో॥ హర్షప్రదా హవిర్భోక్త్రీ । హార్దసంతమసాపహా ।
హల్లీసలాస్యసంతుష్టా । హంసమంత్రార్థరూపిణీ ॥ 32

169. హర్షప్రదా - హర్షప్రదాయై నమః

170. హవిర్భోక్త్రీ - హవిర్భోక్త్ర్యై నమః

---

169. శం.భా.: హర్షప్రదా । హర్షః ఆనందకారకః ముఖ వికాసాది కార్యోన్నేయః స్వాత్మసంభావనేతర పరిభవనిమిత్త చిత్తవృత్తి విశేషః, కార్యస్య కారాణా వినాభావితయా తత్ప్రదానం తద్ధేతోరపి ఆక్షిపతీతి సుఖప్రదేత్యర్థః । ప్రదదాతీతి ప్రదా ।

అథవా, హర్షం ధన యౌవనాదిసుఖం పుత్రబంధువర్గాది రూపేణ పరిహృత్య ప్రకర్షేణ ద్యతి ఖండయతీతి వా తథా ॥ ఓం హర్షప్రదాయై నమః ॥ 169

170. శం.భా.: హవిర్భోక్త్రీ । 'స బ్రహ్మ స శివః స హరిః సేంద్ర సోఽక్షరః పరమః స్వరాట్' ఇతి శ్రుతేః వసు రుద్ర ఆదిత్యాకారేణ హవీంషి యజమానేన

---

169. తెలుగు: హర్షమనగా ఆనందహేతువు, ముఖవికాసాది వ్యాపారము చేత అభివ్యక్తీకరింపబడిన (ఉన్నేయమైన), ఆత్మగౌరవ, పరాభిభవనములకు నిమిత్తమైన చిత్తవృత్తి విశేషము కార్యము కారణము కంటె అవినాభూతమయిన దగుటవలన కార్యమైన హర్షము కారణమునందు గూడ ఆరోపింపబడును గాన, సుఖప్రదమని భావము. అట్టి యానందప్రదానము చేయునది గాన, దేవి 'హర్షప్రదా' యని గానము చేయబడును.

అథవా, ధన యౌవనాదిరూపమైన హర్ష మును - సుఖమును పుత్ర, బంధువర్గ రూపముతో హరించి విశేషముగా ఖండించునదిగాన, జగన్మాత 'హర్షప్రదా' యని స్తుతింపబడును. సంసారవ్యామోహమును పోగొట్టి యనిర్వచనీయమైన బ్రహ్మానందానుభూతిని ప్రసాదించునని భావము.

170. తెలుగు: 'స బ్రహ్మ స శివః' అనుచు, 'ఆ చైతన్యమే అక్షర పరబ్రహ్మ, ఆ చైతన్యమే సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మ, అతడే లయకర్త యగు

అగ్నౌ ప్రక్షిప్తాని స్వాహాముఖేన భుంక్త ఇతి తథా ।

యదా, హవీంషి కాలాంతర భావిఫలాని అదృష్టాత్మనా సూక్ష్మరూపాణి తత్తద్యజమానజీవగతాని భూత సూక్ష్మాభిధానాని సమష్టివ్యష్ట్యాత్మనా ఈశ్వరజీవోపాధి భూతాని మాయాఽవిద్యాశబ్దితాని ముక్తిపర్యంతం భునక్తి పాలయతీతి వా తథా । అన్యథా సంసారస్యానాదిత్వాభావేన ఆదిమ

శివుడు, స్థితి కర్తయగు విష్ణువును ఆ చైతన్యరూపుడే, లోకపాలకుడైన యింద్రుడును ఆ చైతన్యమే, ఆ చైతన్యమే అక్షరము, స్వయంప్రకాశము, పరమము నయిన తత్త్వము' అని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఆ శ్రుతివచనము ననుసరించి పరమేశ్వరి వసురుద్ర ఆదిత్యరూపిణియై యజమాని చేత అగ్నియందుహోమము చేయబడిన ఆజ్యాది హవిస్సులను స్వాహా ముఖముతో భుజించును గాన, జగజ్జనని 'హవిర్భోక్త్రీ' యను నామముతో ప్రసిద్ధినొందెను.

అథవా, హవిస్సులు భవిష్యత్తులో కాలాంతరము నందు ఫలము నొసగునట్టివి; అదృష్ట (అపూర్వ) రూపముతో అతిసూక్ష్మములై ఆహవిస్సులను వ్రేల్చిన యాయా జీవులను అంటిపెట్టుకొని యుండును; అవి భూతసూక్ష్మములను వేరు గలిగి హవిర్దానమొసగిన యజమానుల యంతఃకరణము నందుండును; ఆ హవిస్సులు సమష్టి ఆత్మయైన యీశ్వరుని యొక్క ఉపాధియైన మాయారూపముతోను, వ్యష్ట్యాత్మయైన జీవుని యొక్క ఉపాధియని చెప్పబడే యవిద్యారూపముతోను ఉండును; తాదృశములయిన హవిస్సులను జీవునకు స్వస్వరూపావగతి కలుగునంత వఱకు, అనగా, మోక్షోపలబ్ధి సిద్ధించునంతవఱకు అనుభవించుచుండును, లేక రక్షించుచుండును గాన, దేవి 'హవిర్భోక్త్రీ' యను నామముతో సంకీర్తనము చేయబడు చున్నది. ఆ రీతిగ కాకపోయిన, అనగా సంసారము అనాది యని యంగీకరించకపోయిన, ఆదిమ శరీరాదుల - హిరణ్యగర్భాదుల యుత్పత్తి యంగీకరింపబడినచో, ప్రపంచమునకు హఠాదాగమనము, అకృతాభ్యాగమము, కృతప్రణాశము అను దోషములు ప్రసక్తములగునని భావము.

171. హార్దసంతమసాపహా - హార్దసంతమసాపహాయై నమః

శరీరాద్యుత్పత్తౌ అంగీక్రియమాణాయాం ప్రపంచస్య ఆకస్మికత్వ మకృతాభ్యాగమప్రసంగశ్చ స్యాదితి భావః ॥ ఓం హవిర్భోక్త్ర్యై నమః ॥ *170*

171. శం.భా.: హార్దసంతమసాపహా । హృదయావచ్ఛిన్నః హార్దః 'యో వేద నిహితం గుహాయామ్' ఇతి శ్రుతేః । అస్మిన్ యత్సంతమసం ఆవారకత్వాత్ 'తమ ఆసీత్' ఇతి శ్రుత్యా చ ఆత్మవిషయకం తదాశ్రయ మజ్ఞాన మనర్థకర

విశేషము:- అకృతాభ్యాగమ మనగా, చేయనికర్మఫలమును అనుభవించ వలసిన స్థితి వచ్చుట, సంసారము అనాది కాని పక్షమున, జీవుడు క్రొత్తగా ఉపాధిధారియై ఆకస్మికముగా ఈ ప్రపంచములో వచ్చియున్న యెడల, తాను చేయని సుకృతదుష్కృతముల ఫలమును ఏ రీతిగ ననుభవించును? ఆరీతిగ అనుభవించినచో ప్రపంచమునకు 'అకృతాభ్యాగమము' అను దోషము ఘటిల్లును. శరీరపాతానంతరము జీవుడు కాలాంతరములో మఱియొక శరీరమును ధరించి జన్మించక పోయినచో, అతడు చేసిన సుకృతదుష్కృతముల నాశమొందవలసిన పరిస్థితియేర్పడును. కర్మ అవశ్యఫలోత్పాదన హేతువు *గదా!* చేసిన కర్మకు ఫలము లేకుండుట యెట్లు? కావున, సంసారము 'కృతప్రణాశ' దోషదుష్టమగును. ఆ కారణము చేత ప్రపంచమునకు అనాదిత్వము అవశ్య మంగీకరింపనగును. కాగా, యజమానదత్తమైన హవిస్సులను, పరమేశ్వరి గ్రహించి జీవగత సంస్కారములను యథాతథముగా రక్షించి తత్ఫలములను తత్తత్కర్మాను సారముగా జీవుల కొసగుచుండునని భావము.

171. తెలుగు: హృదయావచ్ఛిన్నమైనది హార్దము; 'యో వేద నిహితం గుహాయామ్' - హృదయగుహ యందు నిహితమై యున్న వస్తువును తెలిసికొనినవారు బ్రహ్మవేత్త లగుదురని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. కావున, హార్దమైన గుహయందు ఆవారకమైన (హృదయగత చైతన్యమును ఆచ్ఛాదించునది)

మవ్యాకృతాకాశ మిత్యుచ్యతే, మహావాక్యశ్రవణజన్య ధీవృత్తి ప్రతిఫలితాకారేణ అపహంతీతి సా తథా । 'నాహం బ్రహ్మాస్మి సంసారీ బ్రహ్మ నాస్తి న భాతి చ'-ఇత్యజ్ఞానస్య, 'సోఽహం బ్రహ్మాస్మి సచ్చి దానందలక్షణః' - ఇతి ఏకాకారవృత్తి బాధ్యత్వనియమేన బాధాధిష్ఠానమ్ 'నేహ నానా' ఇతి శ్రుతి సిద్ధ బ్రహ్మరూపేతి యావత్ ॥ ఓం హార్దసంతమసాపహాయై నమః ॥ 171

శం.భా.: హల్లీసలాస్యసంతుష్టా । హల్లీసైః చిత్రదండైః కుమారికాభిః ఏకతాలాదియుక్తగీతపూర్వకం యల్లాస్యంనర్త నం తస్మిన్ సంతుష్టా ప్రీతిమతీత్యర్థః । 'నారీణాం మండలీ నృత్యం బుధా హల్లీసకం విదుః' ఇతి హారావలీకోశాత్ మండలాకారనృత్యసంతుష్టేత్యర్థః ॥ ఓం హల్లీసలాస్యసంతుష్టాయై నమః ॥172

యే తమస్సు గలదో, 'తమ ఆసీత్' అను శ్రుతి ననుసరించి హృదయము నందలి యా తమస్సు ఆత్మవిషయకమైన, ఆత్మాశ్రయమైన యజ్ఞానము ఆ యజ్ఞానము అనర్థదాయకమైనది, అది యవ్యాకృతాకాశమని చెప్పబడును. వేదాంత మహావాక్య శ్రవణాదుల వలన కలుగునట్టి చిత్తవృత్తి యందు ప్రతిబింబించిన రూపముతో తమస్సును - అజ్ఞానమును పోగొట్టునది గాన, త్రిపురసుందరి 'హార్దసంతమసాపహా' యని భక్తులచేనారాధనీయ యగుచున్నది. 'నేను బ్రహ్మను గాను, సంసారిని, 'ఆ బ్రహ్మ వస్తువు లేనేలేదు, భాసించుట లేదు' అనెడి యజ్ఞానము బ్రహ్మను నేను, సచ్చిదానంద లక్షణములు గల బ్రహ్మనైయున్నాను' అనెడి ఏకాకారవృత్తి చేత బాధింపబడు నను నియమము వలన దేవి బాధకు అధిష్ఠానమై యున్నది. 'నేహ నానా' అను శ్రుతి 'ఇక్కడ యున్నది ఏకమైన సద్వస్తువే, నానాత్వము లేదని' ప్రతిపాదించు చున్నది; అట్టి శ్రుతి ప్రమాణ సిద్ధమైన బ్రహ్మస్వరూపము గలది పరమేశ్వరి యని భావము.

172. తెలుగు: హల్లీసములనగా చిత్రదండములు (కోలాటపు కర్రలు), కన్యకలు ఆ చిత్ర దండములతో ఏకతాళాదియుక్తము, గీతిపూర్వకముగా చేయు నర్తనము చేత సంప్రీత యగును గాన, పరాశక్తి 'హల్లీసలాస్యసంతుష్టా'

172. హల్లీస లాస్య సంతుష్టా - హల్లీస లాస్య సంతుష్టాయై నమః

173. హంసమంత్రార్థరూపిణీ-హంసమంత్రార్థరూపిణ్యై నమః

---

173. శం.భా.: హంసమంత్రార్థరూపిణీ । హంసైః ఉపాస్యో యో మంత్రః ప్రణవః తస్య శాస్త్రబోధిత తత్త్వార్థరూపిణీ । వాచ్యలక్ష్యార్థస్వరూపేణ జ్ఞాయమానేత్యర్థః ।

యని కీర్తింప బడుచుండును. 'నారీణాం మండలీనృత్యం బుధా హల్లీసకం విదుః' - స్త్రీలు మండలాకారముగా చేరి చేయునృత్యమును 'హల్లీసక'మని తెలియవలయునని హారావలీకోశ వచనము చెప్పుచున్నది. అందువలన పరదేవత మండలాకార నృత్యము చేత సంతుష్టురాలగునది యని భావము.

173. తెలుగు: పరమహంస పరివ్రాజకులకుపాస్యము ప్రణవము, తత్ప్రణవ వాచ్యార్థము శాస్త్రోపదిష్టమైన తత్త్వార్థము, ఆ తత్త్వార్థమే స్వరూపముగా గలది గాన, బ్రహ్మస్వరూపిణియైన జగజ్జనని 'హంసమంత్రార్థరూపిణీ' యనుచు ఉపాసకులచే గానము చేయబడుచున్నది. పరమేశ్వరి ప్రణవము యొక్క వాచ్యార్థరూపము గాను, లక్ష్యార్థరూపముగాను, తెలియదగినదని భావము.

అథవా, హంస మంత్రమనగా అజపాగాయత్రి యని యర్థము. హకార, సకారములు లక్షణావృత్తిచేత శోధితము లయిన 'తత్, త్వం' పదార్థములు. పరోక్షవాచ్యములైన హకార సకారముల యొక్క భాగత్యాగలక్షణచేత పరమేశ్వరి నిష్ప్రపంచము, నిత్యము, శుద్ధము, ముక్తము, బుద్ధము నగు సచ్చిదానంద స్వరూపము గలదని యర్థము. హకార సకారము లందలి భాగత్యాగ లక్షణము చేత తత్, త్వం పదార్థముల ఐక్యమును వలె ఇట గూడ వస్త్వైక్యమును తెలసికొనవలయును. భాగత్యాగలక్షణ స్వరూపము పూర్వము పరామృష్టము.

శ్లో॥ హానోపాదాననిర్ముక్తా । హర్షిణీ హరిసోదరీ ।
హాహాహూహూముఖ స్తుత్యా । హానివృద్ధివివర్జితా ॥ 33

174. హానోపాదాననిర్ముక్తా - హానోపాదాననిర్ముక్తాయై నమః

అథవా, హంసమంత్రః అజపా । హంకారసకారౌ శోధిత తత్త్వంపదార్థౌ, హంకారస్య పరోక్షవాచినః సకారస్య తాదృశస్య చ భాగత్యాగలక్షణయా నిష్ప్రపంచ-నిత్య-శుద్ధ-ముక్త- బుద్ధ-సచ్చిదానంద స్వరూపేత్యర్థః ॥ ఓం హంస మంత్రార్థరూపిణ్యై నమః ॥ 173

174. శం.భా.: హానోపాదాననిర్ముక్తా । అనిష్టసాధనే హానం పరిత్యాగక్రియా । ఇష్టసాధనే ఉపాదానం స్వీకారక్రియా' పరిజిహీర్షా ఆదిత్సా వా । 'అప్రాణో హ్యమనాః శుభ్రః । 'అకాయమ్', 'అశరీరం వావ సంతం న ప్రియాప్రియే స్పృశతః' ఇతి

విశేషము :- ప్రణవము ఆకార, ఉకార, మకార, అను నాద, విరామ రూపము వీనిచేత బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర, ఈశాన, సదాశివులు చెప్పబడుదురు. అకార, ఉకార, మకారముల వెంట పోవు నాదము తురీయ మనబడును. నాద మెచట యాగిపోవునో, దానిని విరామమందురు. అదియే యఖండ బ్రహ్మోకారమని తెలియవలయును. 'యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః । తస్య ప్రకృతిలీనస్య యః పర స్స మహేశ్వరః' - 'వేదారంభమున ఏ స్వరము ఉచ్చరింపబడునో, వేదము యొక్క అంతమున ఏ స్వరము ప్రతిష్ఠింపబడి యున్నదో, ప్రకృతిలో లీనమై యున్న యా ప్రణవము కంటె అతీతమైనవాడు పరమేశ్వరుడు' అని శ్రుతి యాదేశించు చున్నది. ఈ రీతిగ, ప్రణవము యొక్క వాచ్యార్థ, లక్ష్యార్థములను సాధకులు తమ యోగ్యత, అధికారము ననుసరించి తెలిసికొని, యుపాసించి కృతార్థులగుదురు గాక.

174. తెలుగు: అనిష్టమునకు సాధనము లయిన వస్తువులను పరిత్యజించుట 'హాన' మనబడును. ఇష్టసాధనములైన వస్తువులను స్వీకరించుట 'ఉపాదాన' మనబడును. పరిజిహీర్ష అనగా విడిచిపెట్టవలయు నను. కోరిక గాని, అదిత్స యనగా గ్రహించ వలయుననెడి యిచ్ఛగాని

175. హర్షిణీ - హర్షిణ్యై నమః

176. హరిసోదరీ - హరిసోదర్యై నమః

బహుశ్రుతేః । అశరీరస్య బ్రహ్మణః అంతఃకరణాదిధర్మాణా మసంభవాత్ తాభ్యాం నిర్ముక్తా నిస్సంగేత్యర్థః, 'విముక్తశ్చ విముచ్యతే' ఇతిశ్రుతేః ॥ ఓం హానోపాదాన నిర్ముక్తాయై నమః ॥ *174*

175. శం.భా.: *హర్షిణీ । 'ఏష హ్యేవానందయాతి' ఇతి శ్రుతేః హర్షయతి ఆనందయతీతి తథా ॥ ఓం హర్షిణ్యై నమః ॥* *175*

176. శం.భా.: *హరిసోదరీ । హరిణా కృష్ణేన సమానం ఏకం ఉదరం ఉత్ ఈషత్ అరం భేదకం అవచ్ఛేదక మిత్యర్థః । ఉచ్చై రరం కూటో వా అత్యల్పమిథ్యాభూతమాయో పాధిక చైతన్యావస్థావిశేషరూపా ।*

లేనిది. 'అప్రాణో హ్యమనాః శుభ్రః' - ప్రాణము గానిది, మనస్సు గానిది, మాయా సంవలనము లేనిది పరమేశ్వర చైతన్య'మనియు, 'అకాయమ్' 'శరీరము కాని' దనియు, 'అశరీరంవావసంతం న ప్రియాప్రియే స్పృశతః' - శరీరము లేని సద్వస్తువును ప్రియాప్రియములు రెండు స్పృశించవు' అనుచు అనేక శ్రుతులు ఘంటాపథముగా చెప్పుచున్నవి. ఆ కారణముచేత అశరీరియైన బ్రహ్మకు అంతఃకరణాది ధర్మములు సంభవించవు గావున, పరమేశ్వరి ప్రియాప్రియములు రెండింటిచేత విడువబడినది, 'అనగా, నిస్సంగ యని భావము. 'విముక్తశ్చ విముచ్యతే' - ప్రియా ప్రియములను, ఇష్టానిష్టములను విడిచిపెట్టి, వానికి అతీతముగా నుండువాడు ముక్తుడగు'నని శ్రుతి చెప్పుచున్నందున దేవి హానోపాదాననిర్ముక్తయైన సచ్చిదానందస్వరూపిణి యని భావము.

175. తెలుగు: 'ఏషహ్యేవానందయాతి' - 'ఈ పురుషుడే - బ్రహ్మయే సర్వలోకములను ఆనందింపజేయుచున్నాడు' అను శ్రుతివాక్యము వలన సర్వజీవులను ఆనందింప జేయువాడు, బ్రహ్మయని తెలియుచున్నది.

"అపరేయ మిత స్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరామ్ ।

జీవభూతాం మహాబాహో యయేదంధార్య తేజగత్॥"

దేవాత్మశక్తిం స్వగుణైర్నిగూఢామ్

ఇత్యాది స్మృతి శ్రుతిభ్యాం ఈశ్వరస్వరూప భేదవత్త్వావగమా దితి మంతవ్యమ్ ॥ ఓం హరిసోదర్యై నమః ॥ *176*

పరమేశ్వరి బ్రహ్మాభిన్న గాన, సమస్తప్రాణి జాతమునకు ఆనందము కలుగజేయున దగుట వలన 'హర్షిణీ' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

176. తెలుగు: కృష్ణపరమాత్మతో సమానమైన - ఏకమైన ఉదరము గలది; ఉత్ + అరమ్ = ఉదరమ్, కొంచెము భేదము కలది, అవచ్ఛేదకమని భావము. హరికంటె ఈషద్భేదము గలది గాన, దేవి 'హరి సోదరి' యనబడును. మిక్కిలి కపటము (ఉచ్చైః అరమ్) గలది, అనగా అత్యల్పమిథ్యా భూతమైన మాయోపాధికచైతన్యావస్థావిశేషరూపము గలదని యర్థము.

'ఇది అపరాప్రకృతి (జడప్రకృతి), ఇంతకంటె అన్యము, జీవభూతము నయిన నా పరాప్రకృతిని తెలిసికొనుము. ఈపరాప్రకృతిచేత ఈ ప్రపంచము ధరింపబడుచున్నది' అని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు గీతలో స్వీయశక్తియైన పరాప్రకృతి తత్త్వమును వివరించినాడు.

"దేవాత్మశక్తిం స్వగుణై ర్నిగూఢామ్" - 'తనకంటె భిన్నముగాని, సత్యగుణాదుల చేత అచ్ఛాదితము, దేవస్వరూపము నయిన యాత్మశక్తిని మునులు కనుగొనిరి' అని శ్రుతి వచనము. ఏవంవిధములయిన స్మృతి శ్రుతుల వలన ఈశ్వరుడు రూపభేదము గలవాడని తెలియుచున్నది. కావున, జగన్మాత, హరి కంటె కొలది భేదము గలదగుట వలన 'హరి సోదరీ' యని కీర్తింపబడుచున్నది.

177. హాహాహూహూముఖ స్తుత్యా

- హాహాహూహూముఖ స్తుత్యాయై నమః

178. హానివృద్ధివివర్జితా - హానివృద్ధివివర్జితాయై నమః

---

177. శం.భా.: *హాహాహూహూముఖస్తుత్యా । హాహాహూహూ నామక గంధర్వౌ ముఖ్యౌ యేషాం జనానాంతై స్తథా । స్తుత్యా గుణినిష్ఠ గుణాభిధానం స్తుతిః । తదాశ్రయత్వేన ప్రతిపాదనీయేత్యర్థః । ఓం హాహాహూహూముఖస్తుత్యాయై నమః ॥ 177*

178. శం.భా.: *హానివృద్ధివివర్జితా । అవయవోపచయరూపా వృద్ధిః; తదపచయరూపా హానిః; తాభ్యాం వర్జితా, 'న కర్మణా వర్ధతే నో కనీయాన్' ఇతి శ్రుతేః, ఉపలక్షణం షడ్భావవికారాణామ్ శరీరధర్మత్వేన కర్మనిమిత్తత్వాదీశ్వరే తదభావేన నిర్వికారేత్యర్థః ॥ ఓం హానివృద్ధివివర్జితాయై నమః ॥ 178*

---

177. తెలుగు: హాహాహూహూ అను పేరుగల ప్రధానులయిన గంధర్వుల చేత స్తోత్రము చేయబడునది. గుణవంతుని యందలి గుణములను జెప్పుట స్తుతి యనబడును. (గుణినిష్ఠ గుణాభిధానం స్తుతిః) అట్టి గుణముల కాశ్రయ భూత జ్ఞానుల చేత ప్రతిపాదింపబడునది. "హాహాహూహూ ముఖ స్తుత్యా' యను నామము చేత పరమేశ్వరీనిష్ఠమైన స్తవనీయ గుణనికరము ప్రతిపాదింపబడు చున్నదని భావము.

178. తెలుగు: అవయవోపచయము - అవయవములు పెరుగుట వృద్ధి యనబడును, అవయవాపచయము - అవయవములు కృశించిపోవుట హాని యనబడును, ఉపచయాపచయములు - వృద్ధి క్షయములు రెండును లేనిదిగాన, శ్రీ మహాభట్టారిక 'హానివృద్ధివివర్జితా' యని స్తోతవ్యురాలగుచున్నది. 'న కర్మణా వర్ధతే నో కనీయాన్' - 'కర్మచేత వృద్ధి పొందునది కాదు, క్షయము నొందునది కాదు' అని శ్రుతి చెప్పుచున్నందున సచ్చిదానంద స్వరూపిణియైన పరమేశ్వరికి ఉపచయ అపచయాదులు లేవని తెలియుచున్నది. ఇది యుపలక్షణము. షడ్భావ వికారములు శరీర ధర్మములు,

శ్లో॥ హయ్యంగవీనహృదయా । హరిగోపారుణాంశుకా ।
లకారాఖ్యా లతాపూజ్యా । లయస్థిత్యుద్భవేశ్వరీ ॥ 34

179. హయ్యంగవీనహృదయా-హయ్యంగవీనహృదయాయై నమః

179. శం.భా.: *హయ్యంగవీనహృదయా । హయ్యంగవీనవత్ నవనీతసదృశ విరల మృద్వవయవ పరిణామద్రవత్వ సాదృశ్యయోగి హృదయకృపారసరూప పరిణామవతీతి సా తథా । హృదయాభావేఽపి సర్వాత్మకతయా తద్వత్త్వమ్ । ఈక్షణాదివత్ మాయాపరిణామరూపా దయా వా హృదయ శబ్దేన ఉచ్యతే । 'అవాగమనాః' ఇతి శ్రుత్యా సర్వనిషేధాత్ ॥ ఓం హయ్యంగవీనహృదయాయై నమః ॥ 179*

కర్మనిమిత్తకములు, (అస్తి, జాయతే, వర్ధతే, విపరిణమతే, అపక్షీయతే, నశ్యతి - ఉండుట, పుట్టుట, వృద్ధి చెందుట, పరిణమించుట, అపక్షయమగుట, నశించుట - ఇవి షడ్భావ వికారములు. ఈ యారు వికారములు కర్మ వలన కలుగును. వీటికి కర్మహేతువు.) ఈశ్వరాభిన్నయగు పరమేశ్వరి యందు కర్మలేకపోవుట వలన ఆ తల్లి శరీర ధర్మము లయిన షడ్భావ వికారములు లేని నిర్వికార స్వరూపిణి యని భావము.

179. తెలుగు: హయ్యంగవీనము అనగా అప్పుడే పెరుగు చిలికి తీసిన వెన్న కాచగా వచ్చిన నెయ్యి; హయ్యంగవీనహృదయా యనగా, నవనీత సదృశమైన, అతి మృదువైన (కోమల) అవయవముల పరిణామమైన ద్రవత్వసాదృశ్యము గల హృదయము నందలి కృపారస పరిణామము గలది యని భావము. కావున పరదేవత 'హైయ్యంగవీనహృదయా' యని ధ్యాత వ్యయగుచున్నది. అశరీరి యగుట వలన హృదయము లేకపోయినను, సర్వాత్మిక యగుటచేత పరమేశ్వరి కృపారస పూర్ణమైన హృదయము గలది యని చెప్పబడినది. 'స ఈక్షాంచక్రే' - ఆ పరమేశ్వరుడు సృష్టివిషయకమైన పర్యాలోచనచేసెను' అని శ్రుతివచనము. నిర్గుణము, నిష్క్రియమైన పరమాత్మకు గల ఈ లక్షణాదుల వలె మాయాపరిణామరూపమైన దయ

180. హరిగోపారుణాంశుకా-హరిగోపారుణాంశుకాయై నమః

181. లకారాఖ్యా - లకారాఖ్యాయై నమః

---

180. శం.భా.: హరిగోపారుణాంశుకా । హరిగోపః ఇంద్రగోపః ఆర్ద్రా మఖా నక్షత్రే వర్షాసు ఉద్భవః అష్టపాదాః రక్తవర్ణాః మృద్వంగాః కీటవిశేషాః; తథా శోణ మంశుక మంబరమ్, స్వార్థే కప్రత్యయః, కిరణాని వా యస్యాః సా తథా ॥ ఓం హరిగోపారుణాంశుకాయై నమః ॥ 180

181. శం.భా.: లకారాఖ్యా । లకారయుక్తః మూలమంత్రః ఆఖ్యా వాచకశబ్దః యస్యాః సా తథా । లకారస్య శక్రబీజస్య వాఽర్థః; 'సేంద్రః' ఇతి శ్రుతేః । లకార యుక్తస్య మాయాబీజస్య వా, స్తబ్ధ మాయేత్యర్థః ॥ ఓం లకారాఖ్యాయై నమః॥ 181

హృదయశబ్దముచేత చెప్పబడును. 'అవాగమనాః' 'పరమేశ్వరతత్త్వము వాక్కు, మనస్సు లేని' దనుచు శ్రుతి అంతరింద్రియ బహిరింద్రియ నిషేధము చెప్పుట వలన ఈక్షణాదులకు వలె హృదయశబ్దము చేత మాయాపరిణామమైన దయ చెప్పబడునని తెలియనగును.

180. తెలుగు: హరిగోప మనగా ఆరుద్ర పురుగు. దీనిని ఇంద్రగోపమని కూడ అందురు. వర్షర్తువులలో ఆర్ద్రా మఖా నక్షత్రము లందు ఇవి పుట్టును. వీనికి ఎనిమిది పాదములుండును, ఇవి యెఱ్ఱని కాంతితో మెరయుచుండును, వీని యవయవములు మిక్కిలి మృదువుగా నుండును, ఆ ఆరుద్ర పురుగు రంగు వంటి యెఱ్ఱని వస్త్రము ధరించునది, లేక స్వార్థమునందు 'క' ప్రత్యయము చెప్పుకొనిన, ఎఱ్ఱని కాంతికిరణములు గాని గలదగుట వలన పరమేశ్వరి 'హరిగోపారుణాంశుకా' యని స్తవనీయ యగుచున్నది.

181. తెలుగు: 'ల' బీజయుక్తమైన పంచదశీమంత్రము వాచక శబ్దముగా గలదిగాన, శ్రీమహాత్రిపురసుందరి 'లకారాఖ్యా'యని స్తుతింప బడుచున్నది.

ఇంద్రబీజమైన లకారము యొక్క వాచ్యార్థముగాన, పరమేశ్వరి 'లకారాఖ్యా' యనబడును. 'సేంద్రః' యనుశ్రుతి వలన 'ఆ బ్రహ్మయే

182. లతాపూజ్యా - లతాపూజ్యాయై నమః

182. శం.భా.: లతాపూజ్యా । లవంతి వినమంతి అత్యంత నమ్రా భవంతీతి లతాః, పరమ పతివ్రతాః అరుంధత్యాదయః స్త్రియః, తాభిః స్థిర మాంగల్యాయ స్వేష్టదేవతాత్వేన పూజ్యా పూజనీయా । తదుక్తమ్ - 'సమారాధ్య మహేశానీం భుక్తిం ముక్తిం చ విందతి' ఇతి ।

అథవా, కేదారాది గౌరీ విశేషమూర్తౌ లతాభిః ఉపలక్షణమ్ వన్యపూజోప కరణైః, పూజ్యా అలంకృతా । శబరీ వా వనదుర్గావేతి భావః ॥ ఓం లతాపూజ్యాయై నమః॥ *182*

యింద్రు'డని తెలియును. లకారవాచ్యుడయిన యింద్రుడే బ్రహ్మ యగుట వలన పరబ్రహ్మాభిన్నయగు పరమేశ్వరి లకారవాచ్యార్థయైన ఇంద్రాభిన్న స్వరూపిణి యని గ్రహింపవలయును.

లకారయుక్తమైన మాయాబీజము (హ్లీం) యొక్క వాచ్యార్థ మగుటంజేసియు దేవి లకారాఖ్య, స్తబ్ధమాయ యని భావము.

ఈ 'ల' బీజము పంచదశీ మహామంత్రము నందలి ద్వితీయకూటస్థ పంచమ వర్ణము అని తెలియనగును.

182. తెలుగు: అత్యంతము వినమితములు, నమ్రములుగాన, లత లనబడును, లతాసదృశలు, వినమ్రలు, పరమ పతివ్రతలు నగునట్టి యరుంధత్యాది స్త్రీలచేత స్థిరసౌమంగల్యమునకై తమ యిష్టదేవతారూపమున పూజింపబడునది గాన, శివుని యర్ధాంగి యగు గౌరి 'లతాపూజ్యా' యని స్తోతవ్యయగు చున్నది. (నేటికిని మన గృహములలో వివాహిత స్త్రీలు మంగళ గౌరీవ్రతము నాచరించుట యాచారములో నున్నది) 'సమారాధ్య మహేశానీం భుక్తిం ముక్తిం చ విందతి' - 'పరాశక్తిని ఆరాధించి జీవుడు ఐహిక భోగమును, ఆముష్మికమైన మోక్షమును పొందుచున్నా'డని పురాణవచనము వలన తెలియుచున్నది.

183. లయస్థిత్యుద్భవేశ్వరీ - లయస్థిత్యుద్భవేశ్వర్యై నమః

183. శం.భా.: లయస్థిత్యుద్భవేశ్వరీ । వైపరీత్యేన విశేషణం యోజ్యమ్ । ఉద్భవతీత్యుద్భవః కార్యాత్మనా అభివ్యక్తిః । స్థితిః జ్ఞానవిషయతాయోగ్య కాలావచ్ఛేదః అనుభవసత్తా వత్త్వమితి యావత్ । లయః ఉత్పన్నకార్యస్య కారణాత్మనా అవస్థితిః వాచారంభణ యోగ్యతేత్యర్థః । తాసాం క్రియాణామచేతనకార్యత్వాయోగేన ఘటాది కార్యే చేతనస్య నిమిత్తతాదర్శనాత్ ఏక తటస్థేశ్వరత్వం వా, గోపురాదౌ నానా చేతనదర్శనాత్ తాదృశనానేశ్వరత్వం వేతి విశయే, 'యతో వా ఇమాని భూతాని

అథవా, కేదారాది క్షేత్రములందుండు గౌరీ విశేషమూర్తియందు లతలచేత అలంకరింపబడునది, లతలు వన్యపూజా సామగ్రికి ఉపలక్షణము, లేక శబరీదుర్గ గాని, వన దుర్గగాని 'లతాపూజ్యా' యని స్తుతింపబడుదురు.

183. తెలుగు: స్థితి, ఉద్భవములను విశేషణములను ఉద్భవ (సృష్టి) స్థితి, లయము లని భావింపనగును. ఉద్భవించునదిగాన ఉద్భవము, అనగా కార్యాత్మగా అభివ్యక్తమగుట జ్ఞానమునకు విషయము కాదగిన కాలభేదము గలది, అనగా అనుభవరూపమైన సత్త గలది స్థితి. ఉత్పన్నమైన కార్య ప్రపంచము కారణాత్మగా ఉండుట లయ మనబడును, వాచారంభణ యోగ్యత యని యర్థము. సృష్టిస్థితి లయ రూపకార్యత్రయమునకు అచేతన వస్తువు కారణముగా గల కార్యత్వము చెప్పుట పొసగదు, ఘటపటాది కార్యముల యందు చేతనులగు కుంభకార (కుమ్మరి), తంతువాయులు నిమిత్త కారణముగా కన్పించుచున్నారు. అందువలన ఏకము, తటస్థము నయిన యీశ్వరత్వముగాని, గోపురాదుల యందు చేతనులయిన యనేక వ్యక్తులు నిమిత్తకారణముగా కనబడుట వలన తాదృశులయిన యీశ్వరులుండుట గాని, సంభవము గదా యని శంక కలుగవచ్చును. కాని, 'యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే' అను శ్రుతి యందు 'యతః' (దేనివలన నయితే) అను పంచమీవిభక్తి యొక్క యేక వచనము చేత

శ్లో॥ లాస్యదర్శనసంతుష్టా । లాభాలాభవివర్జితా ।
లంఘ్యేతరాజ్ఞా లావణ్య । శాలినీ లఘుసిద్ధిదా ॥ 35

184. లాస్యదర్శనసంతుష్టా-లాస్యదర్శనసంతుష్టాయై నమః

జాయంతే' ఇతి శ్రుతౌ 'యతః' ఇత్యేక వచనపంచమ్యా నానాత్వ తటస్థత్వే; 'జనికర్తుః ప్రకృతిః' ఇతి సూత్రమ్ । జనికర్తుః కార్యస్య ప్రకృతిః ఉపాదాన మపాదానసంజ్ఞా స్యాత్ । 'అపాదానే పంచమీ' ఇతి శాసనాత్ అభిన్ననిమిత్తో పాదానత్వ మీశ్వరత్వ మితి సిద్ధాంతః । తటస్థ లక్షణమేతత్, జ్ఞాయమానస్య బ్రహ్మణః లక్షణప్రమాణయోః అవశ్యావాచ్యత్వా దిత్యభిప్రాయః । ఆదౌ లయ శబ్దో పాదానేన అనాదిత్వం ప్రపంచస్య సూచితమ్ । జగత ఇతి శబ్ద పూరణేన నామ యోజనీయమ్ । తథా చ జగతః లయశ్చ స్థితిశ్చ ఉద్భవశ్చ తేషా మీశ్వరీ । కూటస్థ చైతన్యమాత్ర సచ్చిదానందాధాయకతయా వివర్తకారణ మిత్యర్థః ॥ ఓం లయస్థిత్యుద్భవేశ్వర్యై నమః ॥ 183

184. శం.భా.: లాస్యదర్శనసంతుష్టా । యథా రాజా సంపూర్ణకామః ప్రయోజన మనుద్దిశ్యాపి మృగయాదిలీలా విశేషాన్ పశ్యతి బాలకాదినృత్యం వా, తథా అజ్ఞానాం

నానాత్వ, తటస్థత్వములు సంభవములు; 'జనిక ర్తుః ప్రకృతిః' అని పాణిని సూత్రము అనగా జాయమానమగు కార్యమునకు హేతువు (ప్రకృతి) ఉపాదాన మనబడును. ఉత్పత్తికి ఆశ్రయమైన కార్యము యొక్క ప్రకృతి (హేతువు)యైన ఉపాదానము, అపాదాన సంజ్ఞ కలది యగును. 'అపాదానే పంచమీ' అను పాణిని సూత్రము వలన అపాదానార్థము నందు పంచమీ విభక్తి వచ్చును. కాన 'యతః' అను పంచమ్యేక వచనానంతము వలన అభిన్న నిమిత్తోపాదాన కారణత్వము ఈశ్వరత్వమని యద్వైత సిద్ధాంతము. ఇది తటస్థ లక్షణము; (శుద్ధసత్త్వ మాయోపాధిక చైతన్యము నిమిత్త కారణమనియు, అవిద్యోపాధికమైన (తమఃప్రధానమైన) చైతన్యము ఉపాదాన కారణమనియు తెలియువలయును. కాగా, ఈశ్వరునకు అభిన్న నిమిత్తోపాదాన కారణత్వము సిద్ధించునని శ్రీవిద్యారణ్యస్వామి నిర్వచనము.)

ఇష్టా నిష్టమిశ్రోదాసీన చతుష్టయానుభవజన్య హర్షశోకాదిసంభవన్మదోద్రేక శోకాతిరేక హేతుక విహితాది కరణాకరణరూప చరణాద్యంగపరిస్పందరూప నానావిధ ప్రాణికాయనికాయ జన్య లాస్యదర్శనేన అనుద్దిశ్యాపి ప్రయోజనం సంతుష్టా తత్తత్కర్మానుసారేణ ఫలప్రాపకేశ్వరతయా సర్వసమానత్వాత్; 'నాదత్తే కస్యచిత్పాపం నచైవ సుకృతం విభుః' ఇతి భగవద్వచనాత్ । లాస్యం

తటస్థ లక్షణముచే జ్ఞేయమగు లక్షణ ప్రమాణములు తప్పనిసరిగా చెప్పదగి యున్నవని భావము.

సృష్టి, స్థితి, లయములలో లయ శబ్దము ఈ నామము నందు మొదటగా గ్రహించుట చేత ప్రపంచము యొక్క యనాదిత్వము సూచింపబడినది. 'జగతః' (ప్రపంచము యొక్క) అను శబ్దమును నామము యొక్క ఆది యందు జేర్చి నామార్థము భావనీయ మగును. కాగా, పరమేశ్వరి జగత్తు యొక్క సృష్టి స్థితి లయములకు ఈశ్వరి (శాసనకర్త్రి) యని తెలియవలయును. కూటస్థచైతన్యమైన సచ్చిదానందము నొసగునది యగుట వలన పరమేశ్వరి యీ ప్రపంచమునకు వివర్తకారణమని యర్థము.

184. తెలుగు: పూర్ణకాముడైన రాజు ప్రయోజనమును అభిలషించకయే వేట మొదలగు లీలావిశేషములను, పిల్లలు చేయు నృత్యములను చూచుచుండును; ఆ రీతిగనే, ఇష్టము, అనిష్టము, ఇష్టానిష్టమిశ్రము, ఉదాసీనములను అనుభవచతుష్టయము వలన హర్షశోకాదులు జనించును. అట్టి హర్షశోకాదుల వలన సంభవించెడి మదోద్రేక, శోకాతిరేకములకు హేతువులైనట్టివి, విహిత కర్మాచరణము, విహితకర్మల అనాచరణములు, తద్రూపములైన పాదాద్యవయవముల పరిస్పంద (కదలుట) రూపము గల నానావిధ దేహధారుల శరీరావయములైన కరచరణాదుల స్పందము - చలనము వలన జనించెడి లాస్యదర్శనము చేత ప్రయోజనమును అపేక్షింపకయే మహా సమ్రాజ్ఞియైన దేవి సంతుష్టురాలగును, ఆ విధముగ సంతుష్టయై యా యా జీవుల కర్మానుసారము సర్వసమానముగా

185. లాభాలాభవివర్జితా - లాభాలాభవివర్జితాయై నమః

దేవతాదివారవనితాభిః క్రియమాణాం తాలగీతయుక్తం నృత్యం తద్దర్శనేన సంతుష్టా । తదీయ ఫలప్రదానోన్ముఖ కృపారసవతీత్యర్థః ॥ ఓం లాస్య దర్శనసంతుష్టాయై నమః ॥ *184*

185. శం.భా.: *లాభాలాభవివర్జితా । అప్రాప్తప్రాప్తిర్లాభః । కృతేఽపి యత్నే తదప్రాప్తిరలాభః, 'నమేపార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన' ఇతి భగవద్వచనాత్ ॥ ఓం లాభాలాభవివర్జితాయై నమః ॥* *185*

ఫలప్రాపకయైన యీశ్వరి యగుటచే 'లాస్యదర్శన సంతుష్టా' యనుచు స్తవనీయ యగుచున్నది. 'నాదత్తే కస్య చిత్పాపం నచైవ సుకృతం విభుః' - అనగా, విభువైన పరమేశ్వరుడు ఎవరి పాపమును గాని, ఎవరి పుణ్యమును గాని గ్రహించడు అని భావము. ఈ గీతావచనము వలన పరమేశ్వరి సాక్షిమాత్రయై జీవులకు వారివారి సుకృతదుష్కృత ఫలములను సమాన భావముతో అందించునని స్పష్టమగును. లాస్య మనగా, దేవతలచేత, వారవనితలచేత చేయబడునట్టి తాళగీతాది యుక్తమైన నృత్య విశేషము. తద్దర్శనము వలన మహానందస్వరూపిణియైన దేవి సంతుష్టురాలగును. పరమేశ్వరి ఆయా ప్రాణుల కర్మఫలముల నొసగుట యందు ఉన్ముఖమైన దయారసప్లావిత హృదయము గలది యని భావము.

185. తెలుగు: అప్రాప్తప్రాప్తి అనగా లేనిది లభించుట, లాభము. ప్రయత్నము చేసినను అది లభించకపోవుట అలాభము. లాభాలాభములు రెండును లేనిది; ఏలన భగవతి పూర్ణకామ, నిత్యతృప్త. 'న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యమ్' అనుచు గీతావచనము పరమేశ్వరునకు, పరమేశ్వరాభిన్న స్వరూపిణియగు పరమేశ్వరికి ముల్లోకముల యందు చేయదగిన దేదియు లేదని చెప్పుచున్నది. అందువలన పరమేశ్వరికి కర్తవ్యకర్మయనున దేదియు లేనందున ఆమెకు లాభాలాభప్రసక్తియే లేదు. కావున మహేశాని యందు 'లాభాలాభ వివర్జితా'యను నామ మన్వర్థమై యలరారుచున్నది.

186. లంఘ్యేతరాజ్ఞా - లంఘ్యేతరాజ్ఞాయై నమః

187. లావణ్యశాలినీ - లావణ్యశాలిన్యై నమః

---

186. శం.భా.: లంఘ్యేతరాజ్ఞా । ఇతరేషాం జీవభ్రాంతి కల్పితానాం గుణమూర్త్యాదీనాం ఉపాసనావిధిరూపా వా, కర్మవిధిరూపా వా ఆజ్ఞా ప్రేరణా లంఘ్యా అవిషయీకృతా యయా సా తథా । శుద్ధచైతన్యస్య విశిష్టక్రియాద్యాత్మక త్వాభావేన విధ్యవిషయకత్వాదితి యావత్ ।

అథవా, కింకరీత్వాభావేన ఇతరాసాం దేవతానామాజ్ఞా ప్రేరణా లంఘ్యా ఉపేక్షణీయా యయా సా తథా; 'సర్వ స్యాధిపతిః సర్వస్యేశానః' ఇతి శ్రుతేః । ఈశ్వరస్య సర్వ నియంతృత్వేన స్వేతరానియమ్యత్వాదితి జ్ఞాతవ్యమ్ ॥ ఓం లంఘ్యేతరాజ్ఞాయై నమః ॥ *186*

187. శం.భా.: లావణ్యశాలినీ । లావణ్యం సౌందర్యం పరమానంద స్వరూపతయా అతిశయప్రీతివిషయత్వం శాలత ఇతి తథా । సర్వావయవసాధారణ సుందరభావవతీతి వా ॥ ఓం లావణ్యశాలిన్యై నమః *187*

---

186. తెలుగు: ఇతరములు, జీవభ్రాంతి కల్పితములు నయిన సగుణమూర్తులు మున్నగువాని యొక్క వివిధములయిన యుపాసన, విధి, లేక కర్మవిధి యొక్క ఆజ్ఞ - ప్రేరణ యెవరి చేత, విషయముగా చేయబడదో, ఆ తల్లి 'లంఘ్యేతరాజ్ఞా' యని స్తోతవ్య యగుచున్నది. శుద్ధచైతన్యము గుణ విశిష్ట క్రియోపాసనాదులకు విషయము కాకపోవుట వలన విధికి విషయము కాదని సునిశ్చితమైన యర్థము.

అథవా, పరమేశ్వరి యెవరికిని కింకరి - దాసి కాదు గావున, అన్య దేవతల యాజ్ఞ యామెకు ఉపేక్షణీయము. అందువలన ఆమె 'లంఘ్యేతరాజ్ఞా' యని కీర్తనీయ యగు చున్నది. 'సర్వస్యాధిపతిః సర్వస్యేశానః' యను శ్రుతివలన పరమేశ్వరుడు సర్వాధిపతి, సర్వేశ్వరుడని స్పష్టమగుచున్నది. ఈశ్వరుడు సర్వనియంతగాన, తనకంటె ఇతరులయిన వారిచేత నియమింపబడువాడు గాడని తెలియనగును. శ్రీచక్రనగర మహాసామ్రాజ్ఞి యగు శ్రీమహాత్రిపురసుందరియు తాదృశయే యని భావము.

188. లఘు సిద్ధిదా - లఘు సిద్ధిదాయై నమః

188. శం.భా.: లఘుసిద్ధిదా । లఘునా ఉపాయేన సిద్ధిం వాంఛితార్థప్రాప్తిం దదాతీతి తథా ।

లఘుశబ్దః లక్షణయా లఘిమాసిద్ధిపరః, తథాచ లఘిమాద్యష్టైశ్వర్యప్రదేతి వా।

అథవా, లఘూనాం అత్యంతాల్పజ్ఞాన భాగ్యశరీరరూప చరణవతా మప్యతినికృష్టానాం తిర్యగాదీనామపిసిద్ధిం ముక్తి యోగ్యతాహేతు జ్ఞానాదిసాధనసంపత్తిం తత్కార్య మహిమాతిశయోన్వేయాం దదాతీతి సా తథా ॥
ఓం లఘుసిద్ధిదాయై నమః ॥ *188*

---

187. తెలుగు: లావణ్యమనగా సౌందర్యము. పరమానంద స్వరూపము గలదగుట చేతను సర్వాతిశయప్రీతికి విషయమైన సౌందర్యముతో ప్రకాశించున దగుట చేతను, దేవి 'లావణ్య శాలినీ' యని ప్రస్తూయమాన యగుచున్నది. సర్వావయవ సాధారణమైన అనగా ముక్తాహారము నందలి ప్రతి ముత్యములో ప్రకాశించునట్టి తళతళ కాంతివలె శరీరము నందలి ప్రతీఅవయవము నందు వెలుగొందు తళతళ కాంతి స్ఫురణమును లావణ్యా మందురు. తాదృశమైన సుందరభావము గల దగుటంజేసియు మహామహేశ్వరి 'లావణ్య శాలినీ' యని కీర్తనీయురాలగుచున్నది.

188. తెలుగు: సులభోపాయము వలన భక్తులకు సిద్ధిని, అనగా అభీష్టార్థము నొసగునది గావున, పరాభట్టారిక 'లఘు సిద్ధిదా' యని స్తవనీయ గుణాన్వితయై విరాజిల్లుచున్నది.

లఘు శబ్దము లక్షణయా లఘిమాసిద్ధిపరమని గ్రహించవలయును. కాగా, భగవతి లఘిమాది అష్టఐశ్వర్య సిద్ధులను ప్రసాదించునదగుటం జేసి యామె 'లఘుసిద్ధిదా' యని ప్రఖ్యాతి నందెను. అణిమా, మహిమా, గరిమా, లఘిమా, ప్రాప్తిః, ప్రాకామ్యం, ఈశిత్వం, వశిత్వం - ఇవి యష్టసిద్ధులని యోగిజనానుభవము.)

శ్లో॥ లాక్షారససవర్ణాభా । లక్ష్మణాగ్రజపూజితా ।
లభ్యేతరా లబ్ధభక్తి । సులభా లాంగలాయుధా ॥ 36

189. లాక్షారససవర్ణాభా - లాక్షారససవర్ణాభాయై నమః

190. లక్ష్మణాగ్రజపూజితా - లక్ష్మణాగ్రజపూజితాయై నమః

---

189. శం.భా.: *లాక్షారససవర్ణాభా । లాక్షారసేన లాక్షాద్రవేణ సమానో వర్ణో యస్యాః సా తథాభూతా శోభా కాంతిః యస్యాః సా తథా । అతిపాటలవిగ్రహప్రభేత్యర్థః ॥ ఓం లాక్షారససవర్ణాభాయై నమః ॥* *189*

190. శం.భా.: *లక్ష్మణాగ్రజపూజితా । అగ్రే జాయేతేత్యగ్రజౌ రామభరతౌ లక్ష్మణస్యాపి జ్యేష్ఠభూత రామాచారానుకారిత్వేన చతుర్భిరపి దాశరథిభిః పూజితేత్యర్థః । రామస్య శివలింగప్రతిష్ఠాతా - ఇతి నామవత్త్వాన్యథానుపపత్త్యా శివదంపతి పూజకత్వేన తద్వంశ స్త్రీపురుషాణాం తత్సిద్ధి రితి ధ్వనితోఽర్థః ॥ ఓం లక్ష్మణాగ్రజపూజితాయైనమః ॥* *190*

అథవా, అత్యంతము అల్పజ్ఞానము, అల్ప భాగ్యము, అల్ప శరీరరూప చరణములు గలవారికి, అతి నికృష్టములైన తిర్యగాది పశుపక్ష్యాదులకు సయితము సిద్ధిని, అనగా ముక్తియోగ్య తాహేతువవైన జ్ఞానాది సాధన సంపత్తిని తత్కార్య మహిమాతిశయము చేత ఊహింపదగిన సిద్ధిని ప్రసాదించునది గాన శ్రీమహారాజ్ఞి 'లఘుసిద్ధిదా' యని కీర్తింపబడుచున్నది.

189. తెలుగు: పరమేశ్వరి లాక్షారసముతో అనగా లత్తుకతో సమానమైన యెఱ్ఱని వర్ణముతో నొప్పారు కాంతి గలది. అట్టి అతిపాటలమైన శరీరకాంతి గలదగుట వలన మహేశ్వరి 'లాక్షారససవర్ణాభా' యని భక్తగణముచే స్తవనీయ యగు చున్నది.

190. తెలుగు: ముందు పుట్టినవారు గావున అగ్రజులు, రామ భరతులు లక్ష్మణునకు సయితము అగ్రజులు, జ్యేష్ఠుడయిన రాముని యొక్క యాచరణమును అనుకరించుట చేత దశరథ పుత్రులైన నలుగురిచేతను

191. లభ్యేతరా - లభ్యేతరాయై నమః

191. శం.భా.: లభ్యేతరా । లభ్యాని లబ్ధవ్యాని కర్మోపాసనావిశేషాణాం ఫలత్వేన సాధ్యాని భవ్యానీత్యర్థః । తేభ్య ఇతరా విలక్షణా । "తత్సత్యం స ఆత్మా', 'నిత్యోనిత్యానాం చేతనశ్చేతనానా మేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్ తమాత్మస్థమ్' ఇతి, 'యత్సాక్షా దపరోక్షాద్బ్రహ్మ' ఇత్యాదిభిః శ్రుతిభిః ఆత్మనః నిత్యప్రాప్తస్వరూపత్వేన ప్రాప్తప్రాప్త వ్యరూపతయా మోక్షరూపత్వేన చతుర్విధ క్రియాఫలత్వాభావాదితి మంతవ్యమ్ ।

పరాదేవి పూజింపబడునదని భావము. శ్రీరామచంద్రుడు రామేశ్వరము నందు శివలింగ ప్రతిష్ఠ చేసెనని యైతిహ్యము. రాముడు శివలింగ ప్రతిష్ఠాతయను నామము ధరించి యుండుట అన్యథా అనుపపన్నము గాన, శివదంపతిపూజ చేయువారుగా రామచంద్రుని కంటె అన్యులయిన తద్వంశ స్త్రీ పురుషులకు శివోపాసకత్వము సిద్ధించినదని యీ నామముచే ధ్వనితమైన యర్థమని తెలియవలయును. కావున 'లక్ష్మణాగ్రజపూజితా' యనుచు అర్చన ప్రీతమానసయైన పరమేశ్వరి సాధుకులచే అర్చింప బడుచున్నది.

191. తెలుగు: లభ్యము లనగా పొందదగినది. కర్మోపాసనా విశేషముల చేత ఫలములుగా సాధింపదగినవి, అనగా శుభములని యర్థము. కర్మోపాసనాది సాధ్యఫలముల కంటె ఇతరమైనది, - విలక్షణమైనది గావున, శ్రీమహాభట్టారిక 'లభ్యేతరా'యను సార్థక నామముతో విరాజమాన యగుచుండును. "తత్సత్యం స ఆత్మా' - 'ఆ బ్రహ్మ సత్యరూపమైనది, అది ఆత్మ' యనియు, 'నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానాం....' - 'నిత్యములలో నిత్యము, చేతనములలో చేతనము, ఏకము, అద్వితీయమై యుండి యనేక ప్రాణిసముదాయము యొక్క వాంఛితార్థముల నొసగునట్టి యా బ్రహ్మ యాత్మస్థ' మనియు, 'యత్సాక్షా దపరోక్షాద్బ్రహ్మ' - 'ఏది సాక్షాత్తు అపరోక్ష బ్రహ్మయో' యనియు శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. అందువలన

192. లబ్ధభక్తిసులభా - లబ్ధభక్తిసులభాయై నమః

అథవా, ఇతరాణి ధర్మార్థకామరూప త్రివర్గరూపాణి ఫలాని లబ్ధవ్యాని ప్రాప్తవ్యాని యస్యాః సకాశాదితి సా తథా, ఉక్తశ్రుతేః ॥ ఓం లభ్యేతరాయై నమః ॥ 191

192. శం.భా.: లబ్ధభక్తిసులభా । భక్తిః సామాన్య విశేషాకారేణ ద్వివిధా । తత్ర ఆద్యా ఆర్తజిజ్ఞాస్వర్థార్థిభిః యైర్లబ్ధా తత్తత్ఫలోద్దేశేన సమయవిశేషే విచ్ఛిద్య విచ్ఛిద్య ప్రాప్తా, తేషాం సులభా తత్తత్ప్రారబ్ధానుసారేణ ఫలదానోన్ముఖ స్వాత్మరూపతయా సంనిహితత్వాత్ । ద్వితీయా భక్తిస్తు బ్రహ్మసాక్షాత్కారతయా

ఆత్మ నిత్యప్రాప్తమై యున్న స్వరూపము గలదగుట చేతను, ప్రాప్తమైనది, ప్రాప్తవ్యమైనది, అనగా పొందబడదగినది యగుట చేతను, మోక్షరూప మగుట చేతను, ఉత్పాద్య, ఆప్య, వికార్య, సంస్కార్యరూప చతుర్విధ క్రియాఫలత్వము లేనిదగుట వలనను దేవికి 'లభ్యేతరా' యను నామమన్వర్థము.

అథవా, మోక్షేతరములైన ధర్మ, అర్థ, కామరూప త్రివర్గ ఫలములు పూర్వము ప్రతిపాదింపబడి శ్రుతివాక్యముల తాత్పర్యానుసారము ఆ పరమేశ్వరి వలన పొందదగియున్నవి గావున, జగన్మాత 'లభ్యేతరా' యని సంకీర్తితయగుచున్నది.

192. తెలుగు: భక్తి సామాన్యభక్తి, విశేషభక్తి యని రెండు విధములు. మొదటిదైన సామాన్యభక్తి ఆర్తుడు, తత్త్వజిజ్ఞాసువు, ఫలాభిలాషి వీరిచేత పొందబడునది. ఆయా ఫలములను ఉద్దేశించి కాలభేదముచేత ఖండఖండశః పొందబడునది, అట్టి భక్తులకు దేవి సులభముగా లభించునది. ఏలన, భక్త సులభమైన యా తల్లి వారివారి ప్రారబ్ధకర్మానుసారము ఫలము నొసగుట కున్ముఖమైన స్వాత్మరూపముతో వారికి సంనిహితయై యుండును. రెండవదైన భక్తి బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము గల పురుషునిచేత ఏకభక్తిరూపముతో - ఏకత్వ భజనరూపమైన భక్తితో పొందబడునది, 'ఏకభక్తి ర్విశిష్యతే' అను గీతావచనము ఫలాభిసంధి యుక్తులయిన భక్తుల కంటె స్వస్వరూపావగతి

193. లాంగలాయుధా - లాంగలాయుధాయై నమః

పురుషేణ యేనైకభక్తితయా లబ్ధా, 'ఏకభక్తిర్విశిష్యతే' ఇతి స్మృతేః, తస్య సులభా, స్వాత్మరూపతయా సదా జ్ఞాయమానత్వాత్ । 'జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్' ఇతి గీతాసు ।

అథవా, లబ్ధా ప్రాప్తా సత్యపి కంఠగత చామీకరవత్ లబ్ధభక్తీనాం సులభా సుఖేన అనాయాసేన కష్టేన వినా సాధ్య తయా లాభః ప్రాప్తిం యస్యాః సా తథా, 'భక్త్యా మా మభిజానాతి' ఇతి స్మృతేః ॥ ఓం లబ్ధభక్తిసులభాయై నమః ॥ 192

193. శం.భా.: లాంగలాయుధా । శేషరూపతయా హలాయుధేత్యర్థః; 'అనంతశ్చాస్మి నాగానామ్' ఇతి శ్రీభగవద్వచనాత్ ॥ ఓం లాంగలాయుధాయై నమః ॥ 193

గల బ్రహ్మనిష్ఠుడైన ఏకభక్తుడు విశిష్టుడని చెప్పుచున్నది. అట్టి యేకభక్తి గల జ్ఞానికి పరమేశ్వరి సులభురాలు; ఏలన, పరాభట్టారిక స్వాత్మరూపము గనే సదా అనుభూయమాన మగుచుండును. 'జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్' - 'జ్ఞాని నా స్వరూపమే' (ఆత్మయే) యని నా నిశ్చయము' అని గీతలో భగవద్వచనము. కావున, ఏకభక్తి గల జ్ఞాని యాత్మస్వరూపుడే యని భావము.

అథవా, కంఠమున ధరించియున్న సువర్ణాభరణమువలె లబ్ధమైనదయ్యు భక్తి గలవారికి సులభముగా, సుఖముగా, అనాయాసముగా, కష్టము లేకుండా సాధ్యమైన ప్రాప్తి - లాభము గలది గావున, దేవి 'లబ్ధభక్తిసులభా' యని గాయమాన యగుచున్నది. 'భక్త్యా మా మభిజానాతి' - 'భక్తితో నన్ను తెలిసికొనును' అని భగవద్వచనము.

కంఠము నందున్న హారమును విస్మరించి దానికై యన్వేషించుచున్న వానికి, ఎదుట ఉన్నవ్యక్తి, 'అదిగో, హారము నీమెడలోనేయున్న' దని చెప్పినప్పుడు దానిని స్పృశించి స్వస్థత పొందును. ఆ రీతిగనే, అజ్ఞానము చేత ఆత్మవిస్మృతి పొందిన వానికి శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసాది వచనములచే

శ్లో॥ లగ్నచామరహస్త శ్రీ । శారదాపరివీజితా ।
లజ్జాపదసమారాధ్యా । లంపటా లకులేశ్వరీ ॥ 37

194. లగ్నచామరహస్త శ్రీశారదా పరివీజితా
- లగ్నచామరహస్త శ్రీశారదా పరివీజితాయై నమః

---

194. శం.భా.: *లగ్నచామరహస్త శ్రీశారదాపరివీజితా । లగ్నౌ కరసంబద్ధౌ ధృతావిత్యర్థః; లగ్నౌ చామరౌ యయోస్తే శ్రీశ్చ మహాలక్ష్మీః శారదా చ తే, తాభ్యాం వీజితా పరివీజితా । అనాదికాలాదారభ్య పరిచర్యయా వీజ్యమానే త్యర్థః ॥ ఓం లగ్నచామరహస్త శ్రీశారదా పరివీజితాయై నమః ॥* 194

ప్రబోధితుడై స్వస్వరూపావగతి కలుగును. ఏకభక్తి నిష్ఠుడయిన జ్ఞానికి జగన్మాత ఆత్మస్వరూపముతో అనుభూయమాన యగునని ఉక్తనామము యొక్క లక్ష్యార్థము.

193. **తెలుగు:** ఆదిశేష స్వరూపిణి యగుటంజేసి మహా త్రిపురసుందరి 'హలాయుధా' యను నామముతో స్తవనీయ యగుచున్నది. గీతలో శ్రీ భగవానుడు 'అనంతశ్చాస్మి నాగానామ్' - 'సర్పములలో నేను అనంతుడను' అని చెప్పికొనెను. అనంతుడనగా ఆదిశేషుడు. భగవంతుడు అనంత స్వరూపుడు గాన, భగవతియు అనంతస్వరూపిణియే యని గ్రహించవలయును.

'లాంగలాయుధా' యనుట వలన జగన్మాత స్వస్వరూపముతో జగత్పాలనము చేయునది యని లక్షణయా తెలియనగును.

194. **తెలుగు:** హస్తములందు వింజామరలు ధరించియున్న శ్రీ మహాలక్ష్మి శ్రీ మహాసరస్వతుల చేత వింజామరలతో విసరబడుచున్నది గాన శ్రీమహాసామ్రాజ్ఞి 'లగ్నచామర హస్త శ్రీశారదా పరివీజితా' యని స్తుతింప బడుచున్నది. అనాదికాలము నుండి సేవారూపమున లక్ష్మీ సరస్వతులు వింజామరలతో దేవిని వీచుచున్నారని భావము.

195. లజ్జాపదసమారాధ్యా - లజ్జాపదసమారాధ్యాయై నమః

195. శం.భా.: లజ్జాపదసమారాధ్యా । లజ్జానామ అంతఃకరణ ధర్మః జుగుప్సా హేతుః గూహనసాధనమ్, ఉపలక్షణం మనోధర్మాణామ్; తస్య పద మాశ్రయః; 'కామ స్సంకల్పో విచికిత్సా శ్రద్ధాఽశ్రద్ధా ధృతి రధృతిర్హ్రీర్ధీర్భీ రిత్యేత త్సర్వం మన ఏవ' ఇతి శ్రుతేః । తస్మిన్ సమారాధ్యా చింతనీయేత్యర్థః, 'య ఆత్మని తిష్ఠన్నంతరో యమయతి', 'గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణమ్", 'తమాత్మ స్థంయేఽనుపశ్యంతి ధీరాః' ఇత్యాది శ్రుతిభ్యః ।

195. తెలుగు: లజ్జ యనగా అంతఃకరణ ధర్మము, జుగుప్సాహేతువైన విషయమును గుప్త మొనర్చుకొనుటకు సాధనమైనది లజ్జ. లజ్జా పదము మనోధర్మము లన్నింటికి ఉపలక్షణము. అట్టి లజ్జకు ఆశ్రయమైనది 'లజ్జాపద' మనబడును. కామము, సంకల్పము, విచికిత్స (సందేహము), శ్రద్ధ, అశ్రద్ధ, ధృతి, అధృతి, హ్రీః (లజ్జ), ధీః (బుద్ధి), భీః (భయము) - ఇవి యన్నియు మనోధర్మము లని శ్రుతివచనము వలన తెలియుచున్నది కావున, లజ్జాదులకు సమాశ్రయమైన యా మనస్సు నందు పరమేశ్వరి సమారాధనీయు రాలగుచున్నది. 'య ఆత్మని తిష్ఠన్నంతరో యమయతి' - 'పరమేశ్వరుడు ఆత్మ స్థితుడై, అంతర్యామియై శాసించుచున్నా' డనియు, 'గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణమ్' - 'పరమేశ్వరుడు హృదయ గుహయందు, అంతరాంతరమునందున్న పురాణపురుషు'డనియు, 'తమాత్మస్థం యేఽనుపశ్యంతి ధీరాః' - 'ధీరులైన బ్రహ్మనిష్ఠులు ఆత్మయందు వ్యాపించియున్న యా పరమేశ్వరుని దర్శింతు' రనియు పెక్కు శ్రుతులు వాకొనుచున్నందున, పరమేశ్వరి లజ్జకు ఆశ్రయమైన యంతఃకరణము నందు వ్యాపించి యుండునని తెలియవలయును. అందువలన దేవికి 'లజ్జాపదసమారాధ్యా' యను నామము అన్వర్థము.

అథవా, లజ్జాపదమునకర్థము జీవసముదాయము. ఆ జీవజాతము నందు, ఆ జీవుల కధిష్ఠానమైన ఆనందాభివ్యక్తి హేతువుగా బహిర్యాగ క్రమముతో పూజనీయ యని భావము.

196. లంపటా - లంపటాయై నమః

అథవా, లజ్జాపదం జీవచక్రమ్, తస్మిన్ తదధిష్ఠానానందాభివ్యక్తి హేతుతయా బహిర్యాగక్రమేణ పూజనీయేత్యర్థః । 195

196. శం.భా.: లంపటా । లమితి పృథివీవాచకబీజేన తదుప లక్షితం జగత్ లక్ష్యతే; పటశబ్దేన ఆవారకత్వధర్మవత్తయా అవిద్యా లక్ష్యతే; లమః జగతః కారణీభూతా అవిద్యా యస్యాః సా తథా; 'మాయినం తు మహేశ్వరమ్', 'య ఏకో జాలవాన్' ఇతి శ్రుతేః, 'అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానమ్' ఇతి స్మృతేశ్చ ।

విశేషము :- 'అంతర్యాగక్రమారాధ్యా' యని లలితా సహస్ర నామములో చెప్పబడినది; కాని, వెంటనే 'బహిర్యాగ సుదుర్లభా' యను నామము గలదు. అధికార తారతమ్యము ననుసరించి పరమేశ్వరి అంతర్యాగము, బహిర్యాగము - రెండు రీతులుగ గూడ అర్చింపదగునని తెలియవలయును.

అంతర్యాగ మనగా మనస్సుతో చేయు యజనము ఈ యాగము నందు బుద్ధివృత్తిని స్రుక్కుగాను, మనస్సును ఆజ్యాది హవిస్సుగాను భావించి బుద్ధిరూపస్రుక్కుతో మనోరూపమైన యాజ్యమును గ్రహించి చిదగ్నికుండము నందు హోమము చేయుటను అంతర్యాగమందురు.

బహిర్యాగమనగా, ఆగమ శాస్త్రానుసారము బాహ్యమైన శ్రీచక్రము నందలి నవావరణములను అర్చించుట. ఈ రీతిగ బహిర్యాగ క్రమముతో శ్రీచక్రార్చనము చేయు భక్తుడు పిండమును శ్రీచక్రముగా భావనచేయగల సంస్కార సంపన్నుడగును. అపుడతడు అంతర్యాగము చేసి పరమేశ్వరి యనుగ్రహమునకు పాత్రుడై తుదకు బ్రహ్మాత్మైక్యానుభూతి ననుభవించి జీవన్ముక్తుడగునని భావము.

196. తెలుగు: 'లం' అనునది పృథివీబీజము. తద్వాచక బీజముచేత ఉపలక్షిత మయ్యెడి జగత్తు ఇట సూచితము, పటశబ్దముచేత ఆవారకధర్మము గల యవిద్య పరిలక్షితమగును; జగత్తుకు కారణభూతురాలయిన యవిద్య

అథవా, లంపటో నామ తంద్రీఆలస్యమ్, కర్మోపాసనా బాహుళ్యేఽపి ప్రతిబంధక భూయస్త్వేశీ ఘ్రుతయా పరమేశ్వరస్య ఫలదానోన్ముఖతాయాం రాజాదివత్ చిరవిలంబిత సేవా ఫలదానవైముఖ్యే తద్వత్త్వోపచారాత్; లంపటో యస్యాః సా తథా ।

అథవా, లంపటాదీనా, మంతఃకరణధర్మాణా మధ్యాస వశేన తదవచ్ఛిన్నే చైతన్యే సత్త్వరజస్తమఃకార్యాణా ముపలబ్ధే స్తద్వత్త్వం వా ॥ ఓం లంపటాయై నమః ॥ 196

గలది గాన, విద్యాస్వరూపిణియైన దేవి 'లంపటా' యని సంకీర్తితురాలగుచుండును. 'మాయినంతు మహేశ్వరమ్' - 'పరమేశ్వరుడు మాయాయుక్తుడు' అనియు, 'య ఏకో జాలవాన్' - 'అద్వితీయుడయిన పరమేశ్వరుడు మాయగల జాలరివాడు (మాయాశబలిత బ్రహ్మ) అనియు శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. ఇంతియే గాదు, 'అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానమ్' - 'అజ్ఞానరూపమైన బ్రహ్మ పదార్థము ఆవరణ, విక్షేపరూపమైన యవిద్యచేత ఆవృతమై యున్న'దని గీతావచనము వలన స్పష్టమగుచున్నది.

అథవా, లంపట మనగా నిద్రమత్తు, సోమరితనము, అధికముగా కర్మోపాసనలు చేసియున్నను, మోక్ష ప్రతిబంధక సామగ్రి ఎక్కువగా ఉండవచ్చును; పరమేశ్వరుడు భక్తునకు ఫలము నొసగుటకున్ముఖుడై యుండ వచ్చును; అయినను, తమ సేవకులకు సహాయము చేయవలయు నను కోరిక గల ప్రభువులు వెంటనే ఫలము నొసగుటకు విముఖత్వమును చూపుచుందురు; ఆ రీతిగనే, పరమేశ్వరుడు తమ భక్తులకు ప్రతిబంధక సామగ్రి వలన వెంటనే ఫలము నొసగుటలో ఒక విధమగు ఆలస్యమును చూపును; తాదృశమైన లంపటము ఆలస్యము గలదగుట వలన దేవి 'లంపటా' యని స్తుతింపబడును.

అథవా, మనోధర్మములైన లంపటాదులు - ఆలస్యాదులు అభ్యాసవశము చేత తదవచ్ఛిన్నమైన చైతన్యమునందు దేవి యందు సత్త్వ రజస్తమోగుణ కార్యములు ఉపలబ్ధము లగుచున్నవి గాన, జగన్మోహిని యగు త్రిపురసుందరి 'లంపటా' యని కీర్తింపబడుచున్నది.

197. లకులేశ్వరీ - లకులేశ్వర్యై నమః

197. శం.భా.: లకులేశ్వరీ । కుః పృథివ్యుపలక్షితజగత్ లీయతే అస్మిన్నితి కులమ్, మాయోపాధిక చైతన్యమ్, ప్రలయాధిష్ఠానమ్ । 'యత్ప్రయం త్యభిసంవిశంతి' ఇతి శ్రుతేః । లీయమానం కులం లకులం నిరుపాధిక మిత్యర్థః । తచ్చ సా తథా ।

అథవా, లకులం స్థానవిశేషః స్వాధిష్ఠానం మణిపూరకం వా, తస్యేశ్వరీ, విష్ణురుద్రాత్మికేత్యర్థః; భూతసృష్టి శ్రుతౌపృథివ్యా ఉదకే తస్య తేజసి తస్య పరమాత్మని లయశ్రవణాత్ । 'సదాయతనాః సత్ప్రతిష్ఠితాః' ఇతి । తస్యేశ్వరీ విభూతి విశేషో వా ॥ ఓం లకులేశ్వర్యై నమః ॥ *197*

197. తెలుగు: 'కు' శబ్దము చేత ఉపలక్షితమగు జగత్తు దీని యందు లయమగుచున్నది గాన 'కుల' మని యందురు. కుల మనగా మాయోపాధిక చైతన్యము, ప్రళయమునకధిష్ఠానమని భావము. 'యత్ప్రయం త్యభిసంవిశంతి' - 'దేనిని పొందుచున్నారో, దేనియందు లయమగు చున్నారో, అది బ్రహ్మ' యని శ్రుతివచనము వలన 'కుల' మనగా మాయోపాధిక చైతన్యమని స్పష్టమగును. లీయమానమైన కులము 'లకుల' మనబడును; అనగా, నిరుపాధిక శుద్ధ చైతన్యమని యర్థము. నిరుపాధిక చైతన్యస్వరూపిణి, యీశ్వరియు గావున పరదేవత 'లకులేశ్వరీ' యను నామముతో ప్రసిద్ధము.

అథవా, లకుల మనగా స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక నామక స్థానవిశేషము. స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరకములకు ఈశ్వరిగాన, లకులేశ్వరి; విష్ణు, రుద్రాత్మిక యని భావము. భూతసృష్టి ప్రతిపాదక శ్రుతి యందు పృథివి జలమునందు, జలము అగ్నియందు, అగ్ని పరమాత్మయందు లయము చెందుట శ్రూయమాణ మగుచున్నది. 'సదాయతనాః సత్ప్రతిష్ఠితాః' - 'సర్వభూతములు సత్పదార్థమైన బ్రహ్మయే ఆయతనముగా - స్థానముగా గలవి, సద్రూపబ్రహ్మయందే ప్రతిష్ఠితములు' అని చెప్పబడినది. ఆ బ్రహ్మయొక్క

శ్లో॥ లబ్ధమానా లబ్ధరసా । లబ్ధసంపత్సమున్నతిః ।
హ్రీంకారిణీ హ్రీంకారాద్యా । హ్రీంమధ్యా హ్రీం శిఖామణిః॥ 38

198. లబ్ధమానా - లబ్ధమానాయై నమః

198. శం.భా.: లబ్ధమానా । సర్వైః ప్రాణిభిః లబ్ధః మానః అధ్యస్తాహంకారః; 'అభిమానాత్మక స్తద్వదహంకారః ప్రకీర్త్యతే' - ఇతి స్మరణాత్ । అధ్యాసేనాహంకారాధిష్ఠానేత్యర్థః ।

అథవా, 'మాన పూజాయామ్' ఇతి స్మరణాత్ యైర్యైః ప్రాణిభిః విద్యైశ్వర్య కుల సౌందర్యాతిశయాదివశాత్ పూజా లభ్యతే సుఖహేతుః సా తదంతర్యామినా పూర్వమేవ లబ్ధా, పూజాదిజన్యోపకారస్య సుఖాదేః స్వరూపతయా లబ్ధత్వాత్ ।

విభూతి విశేష మగుటంజేసియు పరమేశ్వరికి 'లకు లేశ్వరీ' యను నామము స్వరసమే యని తెలియవలయును.

198. తెలుగు: సర్వప్రాణులచేత అధ్యస్తమైన యహంకారము 'లబ్ధమానః' యనబడును. 'అభిమానాత్మక స్తద్వహంకారః ప్రకీర్త్యతే' - 'అహంకారము అభిమానాత్మకము వంటిదని పేర్కొనబడుచున్న'దని స్మృతివచనము. కావున, అధ్యస్తమైన యహంకారమునకు అధిష్ఠాత్రి గావున దేవి 'లబ్ధమానా'యని కీర్తింపబడుచున్నది.

అథవా, 'మాన పూజాయామ్' - 'మానధాతువు పూజార్థక' మను వచనము వలన ఏయే ప్రాణుల వలన విద్య, ఐశ్వర్య, కుల, సౌందర్యముల యతిశయ హేతువు చేత సుఖహేతువైన పూజ లభించుచున్నదో, ఆ పూజ ఆయా జీవుల యందు అంతర్యామియై యుండుటవలన పూర్వమే లబ్ధమై యున్నది; ఏలన పూజాదుల వలన కలుగు సుఖాద్యుపకారములు స్వస్వరూపముతో లబ్ధములై యున్నవి.

యద్వా, అణు, మహత్, దీర్ఘ, హ్రస్వ భేదముచేత ప్రసిద్ధమై యున్న

199. లబ్ధరసా - లబ్ధరసాయై నమః

యద్వా, మానఃపరిమాణః అణుమహద్దీర్ఘహ్రస్వభేదేన ప్రసిద్ధః । 'స వా ఏష మహా నజ ఆత్మా మహాన్ ప్రభుర్వై పురుషః' 'అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్' ఇత్యాది వేదవాక్యైః జల సూర్యాదివత్ ఉపాధిధర్మాణా ముపహితే గజ స్తంబ మత్కుణసర్పాదౌ ప్రతీయమానత్వాత్, లబ్ధః మానః ప్రమాణః ఉపహితతయా జగతః యయా సా తథా ॥ ఓం లబ్ధమానాయై నమః ॥ 198

199. శం.భా.: లబ్ధరసా । 'రసో వై సః' ఇతి శ్రుతేః రసవత్ రస్యతే సంబధ్యతే ఇతి అత్యంతప్రీతివిషయః ఆనందః', సః స్వస్వరూపవత్వేన లబ్ధో యయా సా

పరిమాణము 'మాన' మను సంజ్ఞతో వ్యవహరింపబడును. 'స వా ఏష మహా నజ ఆత్మా మహాన్ ప్రభుర్వై పురుషః' - 'ఆ యీ పురుషుడు పరబ్రహ్మ చైతన్యము) మహాన్ (అపరిచ్ఛిన్నమైనవాడు), అజః - జన్మలేని వాడు, ఆత్మ, మహత్తు కంటె అతి మహత్వ సంపన్నుడు, ప్రభువు' అనియు, 'అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్' - 'అణువు కంటె అణుతరము, మహత్తు కంటె మహత్తర' మని చెప్పునట్టి పెక్కు శ్రుతి వచనాదుల చేత జలములో ప్రతి ఫలించు సూర్యచంద్రాదుల వలె ఉపాధిధర్మములన్నియు ఉపహితము లయిన గజ, తృణఖండ, గడ్డిపరక = మత్కుణ (నల్లి) సర్పాదులయందు పై ప్రమాణములు (కొలతలు) ప్రతీయమానము లగును; కాని ఉపాధిగత పరతత్త్వమునకు పరిమాణమనునది లేదు. దృశ్యమానమగు పరిమాణము ఉపాధి వలన కలుగునట్టిదియే గాని, తత్త్వతః మూలవస్తువునకు లేదు. ఉపహితమైన జగత్తుకు పరిమాణము ఎవరిచేత లభించినదో, ఆ పరమేశ్వరి 'లబ్ధమానా' యను నామముతో భజనీయ యగుచున్నది.

199. తెలుగు: 'రసో వై సః' - 'ఆ బ్రహ్మవస్తువు రసస్వరూపమైన' దను శ్రుతి వచనము వలన రసమువలె అనుభవింపబడుచున్న, అత్యంత ప్రీతికి విషయమైన ఆనందము స్వస్వరూపముగా నెవరివలన ఉపలబ్ధ

200. లబ్ధసంపత్సమున్నతిః - లబ్ధసంపత్సమున్నత్యై నమః

తథా । శృంగార రసో వా; తద్వ్యంజక మంగలాభరణ పుష్పాలంకారవత్త్వాదితి భావః । శుద్ధసత్త్వ ప్రధాన మాయోపాధికతయా, 'రస్యాః స్నిగ్ధాః స్థిరా హృద్యా ఆహారాః సాత్త్వికప్రియాః' ఇతి గీతావచనాత్ నైవేద్యాదౌ కట్వామ్లలవణాదీనాం దేవాదివిషయే నిషేధాచ్చ ప్రీతివిషయత్వేన మధురరసో లబ్ధో యయేతి వా తథా ॥ ఓం లబ్ధరసాయై నమః ॥ *199*

200. శం.భా.: లబ్ధసంపత్సమున్నతిః । లబ్ధాః స్వస్వరూప తయా స్వతః సిద్ధాః యాః సంపదః సత్యకామత్వాదయః సచ్చిదానందాదయో వా, తాభిః సమున్నతిః సర్వోత్కృష్టతా యస్యాః సేతి తథా । బ్రహ్మణః మాయామాత్రోపాధినా

మగుచున్నదో, ఆపరదేవత 'లబ్ధరసా' యని భజనీయ యగుచున్నది. రస మనగా శృంగార రస మనియు చెప్పవచ్చును; శృంగార రసాభివ్యంజ కములయిన మంగళకరాభరణములు, పుష్పాలంకరణాదులు గలదగుట వలన దేవి 'లబ్ధరసా' యని కీర్తింపబడుచున్నది. శుద్ధసత్త్వప్రధానమైన మాయోపాధి గలదగుటం జేసి, 'రస్యములు (రుచ్యములు), స్నిగ్ధములు, స్థిరములు, హృద్యములు నయిన యాహారములు సాత్త్విక గుణసంపన్నులయిన వ్యక్తులకు ప్రియమైన యాహారము'లని గీతావచనము వలన, నైవేద్యాదుల యందు కటు, ఆమ్ల లవణాది రసములు దేవతానివేదన విషయములో నిషిద్ధము లగుట వలనను, ప్రీతివిషయమైనదిగా మధురరసము భగవతిచే లభించుచున్నది గావున, జగన్మాత 'లబ్ధరసా' యని సంస్తవనీయ యగుచున్నది.

200. తెలుగు: స్వస్వరూపముగా స్వతఃసిద్ధములైన సత్యకామత్వ, సత్యసంకల్పత్వాదులు గాని, సచ్చిదానందాదులయిన సంపదలచేత సర్వోత్కృష్టత్వము గలది గాన, దేవి 'లబ్ధసంపత్సమున్నతిః' యని ధ్యానింప బడుచున్నది.

అభివ్యజ్యమానాః గుణాః కర్మానుద్భూతత్వాదనాకస్మికాః సంతః సర్వోత్కృష్టభావం బ్రహ్మణః జ్ఞాపయంతి ।

శ్లో॥ 'తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరం
తం దేవతానాం పరమం చ దైవతమ్ ।
పతిం పతీనాం పరమం పురస్తా
ద్విదామ దేవం భువనేశమీడ్యమ్ ॥'
'సత్యకామః సత్యసంకల్పః'
'ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యామ్యేష యోనిః సర్వస్య'ఇతి,
'గతిర్భర్తా ప్రభుః సాక్షీ'

ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతిశతేభ్యః 'ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య' ఇతి ప్రసిద్ధ నిత్యోత్కర్షవత్త్వం బ్రహ్మ స్వరూప మేవేతి నాత్ర విచారణీయం కించిదస్తీ త్యభిప్రాయః॥ ఓం లబ్ధసంపత్సమున్నత్యై నమః ॥ 200

మాయామాత్రోపాధి వలన అభివ్యజ్యమానములైన బ్రహ్మ సంబంధులయిన గుణములు కర్మజన్యములు కావు. అందువలన, అనాకస్మికములైన, అనగా సిద్ధమైన గుణములు బ్రహ్మ యందలి సర్వోత్కృష్ట భావ జ్ఞాపకములుగా ఉన్నవి.

పరమాత్మ ఈశానాది శక్తులు గల యీశ్వరులలో పరమ మహేశ్వరుడు దేవతలలో పరమదైవతము, ప్రభువులలో పరమ ప్రభువు, సకల భువనేశ్వరుడు, పూజనీయుడు నయిన దేవుని ప్రత్యక్షముగా తెలిసికొనుచున్నాము.

'పరమేశ్వరుడు సత్యకాముడు, సత్యసంకల్పుడు'

'ఈ పరమాత్మయే సర్వేశ్వరుడు, సర్వజ్ఞుడు, ఇతడే సర్వాంతర్యామి, ఈయనే సర్వప్రపంచమునకు కారణభూతుడయిన దేవుడు;

'ఈయనే సర్వులకు చేరదగినవాడు, సర్వప్రాణులభరణపోషణములు

201. హ్రీంకారిణీ - హ్రీంకారిణ్యై నమః

202. హ్రీంకారాద్యా - హ్రీంకారాద్యాయై నమః

---

201. శం.భా.: హ్రీంకారిణీ । ద్వితీయఖండసమాప్త్యవయవతయా వాచ్యవాచక సంబంధేన అస్యా అస్తీతి తథా ॥ ఓం హ్రీం కారిణ్యై నమః ॥ *201*

202. శం.భా.: హ్రీంకారాద్యా । అత్ర హ్రీంకారశబ్దేన తత్కార్యభూతాః వేదాః, తేషా మప్యర్థతయా కారణతయా వా ఆద్యా ఆదౌ భవా పూర్వభావినీత్యర్థః । శబ్దస్య అర్థ విషయత్వేన ప్రవృత్తేః శక్తిగ్రహాదౌ కావ్యాదికృతౌ చ అర్థజ్ఞానపూర్వక శబ్దప్రయోగదర్శనా దర్థస్య పూర్వభావిత్వముక్తమితి భావః ॥ ఓం హ్రీంకారాద్యాయై నమః ॥ *202*

చేయువాడు, ప్రభువు, సర్వసాక్షి' ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతిశతము వలన 'ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య, - 'బ్రహ్మనిష్ఠుడయిన జ్ఞానికి నిత్యమైన మహిమ' అని శ్రుతిప్రసిద్ధ నిత్యోత్కర్షత్వము బ్రహ్మస్వరూపమే యని యనుటలో విచారణీయాంశము లేశమాత్రమైనను లేదని యభిప్రాయము.

201. తెలుగు: పంచదశీ మహామంత్రము నందలి ద్వితీయకూటము యొక్క సమాప్తి యందున్న యంతిమ బీజాక్షరముగా వాచ్యవాచక సంబంధముతో దేవి యందు గలదు గాన, పరమేశ్వరి 'హ్రీంకారిణీ' యనిధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

202. తెలుగు: ఇచట హ్రీంకార శబ్దము చేత తత్కార్యభూతములైన వేదములు వివక్షితములగును. వేదావిర్భావము హ్రీంకారమని భావము. తద్వేదరాశికి అర్థరూపముతోను,కారణరూపముతోను ఆద్యా - మొదట పుట్టినది, అనగా పూర్వభావిని యని యర్థము. అర్థము విషయముగా గలిగి శబ్దము ప్రవర్తించును, శబ్దశక్తి గ్రహాదుల యందు, కావ్యాదికృతుల యందును అర్థజ్ఞానపూర్వకముగా శబ్దప్రయోగము కన్పట్టుచున్నది. అందువలన, అర్థమునకు పూర్వభావిత్వము చెప్పబడినదని భావము. కాన, 'హ్రీంకారాద్యా'యను నామము పరదేవత యందు అన్వర్థము.

203. హ్రీంమధ్యా - హ్రీంమధ్యాయై నమః

203. శం.భా.: హ్రీంమధ్యా । అస్య బీజస్య జగదభిన్న నిమిత్తోపాదానభూత మాయావిశిష్ట । చైతన్యవాచకతయా తత్ప్రతీకత్వేన తన్నిష్ఠ యావద్గుణవత్త్వం తదుపాసనాతి శయమహిమ్నాఽభివ్యజ్యతే । అన్యథా మంత్రపురశ్చర్యాసు ఇష్టసిద్ధ్యభావప్రసంగః స్యాత్ । అవ్యవహిత పూర్వనామ్నాఽనభివ్యక్త స్వరూపస్యాపి శబ్దజాలస్య ఏతద్బీజమాత్రాత్మనైవ అంకురిత బీజార్థవత్త్వయా పూర్వభావిత్వ ముక్తమ్ । ఇదానీ మభివ్యక్తాత్మక స్వార్థకతయా వివర్తవాద మాశ్రిత్య వాచా రంభణాకారేణ నామరూపద్వయవత్త్వ ముచ్యతే । హ్రీంకార బీజః తేన శబ్దేన లక్ష్యతే । మధ్యే వ్యవహారకాలే హ్రీం యస్యాః సా తథా । ఘటాదిషు వస్తుషు సచ్చిదానంద ప్రతీత్యా వ్యవహారకాలేఽపి ప్రపంచకారణం బ్రహ్మాను స్యూతతయా

---

203. తెలుగు: ఈ హ్రీం బీజము జగత్తునకు అభిన్ననిమిత్తోపాదాన కారణభూతమైన మాయావిశిష్ట చైతన్యవాచకము గాను, తత్ప్రతీకరూపము గాను, తచ్చైతన్యనిష్ఠమైన సర్వగుణవత్త్వము ఆ హ్రీంకారోపాసనాతిశయ మహిమ చేత అభివ్యంజిత మగుచున్నది. ఆ రీతిగా కాకపోయినచో, మంత్ర పురశ్చర్యాదుల యందు ఇష్టసిద్ధి కలుగకపోవుట ప్రసక్తము కావలసి యుండును, ఈ నామమునకు అవ్యవహిత పూర్వనామము చేత అనభివ్యక్త స్వరూపము గల శబ్దజాలము సయితము ఈ హ్రీం బీజ స్వరూపమాత్రము చేతనే యంకురించిన బీజార్థము గలదగుట చేత పూర్వభావిత్వము చెప్పబడినది. ఇప్పుడు, ఈ నామమునందు అభివ్యక్త స్వరూపము గల యర్థము కలదగుటచేత వివర్తవాదము నాశ్రయించి వాచారంభణ రూపముతో నామరూపములు రెండును గలవని చెప్పబడుచున్నది. హ్రీంకార బీజార్థము ఆ హ్రీం శబ్దముచేత లక్షణయా చెప్పబడుచున్నది. మధ్యభాగము నందు, అనగా వ్యవహారకాలము నందు 'హ్రీం' అను నామము గలదిగాన, పరదేవత 'హ్రీం మధ్యా' యని స్తోతవ్య యగుచున్నది. ఘటపటాది పదార్థములందు సచ్చిదానంద ప్రతీతి కలుగుటచేత వ్యవహారకాలమునందు సయితము

204. హ్రీంశిఖామణిః - హ్రీంశిఖామణయే నమః

భాసమానం జగత్కారణ మితి సిద్ధాంతః । అనేన అచేతనపరిణామారంభాది వాదాః నిష్ప్రమాణతయా యుక్త్యాద్యాభాసకత్వేన నిరస్తాః వేదితవ్యాః ॥ ఓం హ్రీం మధ్యాయై నమః ॥ 203

204. శం.భా.: హ్రీంశిఖామణిః । లోకే యథా చూడామణిః సర్వాంగరచితాభరణాపేక్షయా తద్విజాతీయ ప్రకాశ సత్త్వాద్యాశ్రయవాన్ ఉత్తమాంగస్థానవిశేషే స్థాపితః మహదైశ్వర్యాది తద్వతః పురుషస్య జ్ఞాపయతి, తథా సర్వశబ్దజాల

ప్రపంచకారణమైన బ్రహ్మ అనుస్యూతముగా అంతట నిండియుండుటచేత జగత్కారణముగా భాసించు చున్నది బ్రహ్మయే యని సిద్ధాంతము. ఈ రీతిగ చెప్పుటవలన అచేతన పరిణామవాద, ఆరంభవాదాదులు నిష్ప్రమాణములు, యుక్త్యాభాసములు (యుక్తియుక్తములవలె భాసించునవి(నగుట చేత పరాస్తములయినవని తెలియవలయును.

204. తెలుగు: శిఖామణి యనగా శిరోభూషణము, సర్వావయవముల యందు ధరించునట్టి యాభరణముల కంటె, తద్విజాతీయ ప్రకాశసత్తాస్ఫూర్తికి ఆశ్రయమైనది చూడామణి ఉత్తమాంగమైన శిరస్సునందు ధరించబడినదై లోకమునందు మహదైశ్వర్య సంపన్నుడయిన పురుషుని జ్ఞాపకము చేయుచుండును. అటులనే, సమస్త శబ్దసమూహము, తద్వాచ్యార్థ భూతములయిన చిత్, జడముల సంబంధ రూపమైన ప్రపంచమును తెలియ జేయునట్టిది. అతిసూక్ష్మము, హ్రీం బీజాత్మకము నయిన శ్రీ విద్యారాజబీజము యొక్క సత్యజ్ఞానానంద రూపమైన లక్ష్యార్థము కలదై 'హ్రీం' బీజమును జపించు వారలకు సర్వార్థముల నొసగుట ద్వారా పారమైశ్వర్యమును అభివ్యంజితము చేయునది. ఈ రీతిగా చెప్పుట వలన గుణ సంబంధముతో ఏర్పడిన నామమిది యని తెలియనగును. కాగా 'హ్రీం' బీజము యొక్క శిరోమణిగా ఉండి పరమేశ్వరి పరమ తాత్పర్యముతో - స్వరూపముతో ప్రకాశింప జేయునదని తాత్పర్యము.

శ్లో॥ హ్రీంకారకుండాగ్ని శిఖా । హ్రీంకారశశిచంద్రికా ।
హ్రీంకారభాస్కరరుచి । హ్రీంకారాంభోదచంచలా ॥ 39

205. హ్రీంకారకుండాగ్నిశిఖా - హ్రీంకారకుండాగ్నిశిఖాయై నమః

తద్వాచ్యార్థభూత చిజ్జడసంబంధరూప ప్రపంచవాచక అతి సూక్ష్మ హ్రీంవర్ణాత్మక శ్రీవిద్యారాజబీజస్య సత్య జ్ఞానానందాత్మక లక్ష్యార్థభూతా సతీ హ్రీంబీజ జాపకానాం సర్వార్థప్రదానేన పారమైశ్వర్యం వ్యంజయతీతి గుణయోగ కృత నామేదమ్ । తథా చ హ్రీమః శిఖామణిః పరమతాత్పర్యేణ జ్ఞాపయతీత్యర్థః ॥ ఓం హ్రీంశిఖామణయే నమః ॥ 204

205. శం.భా.: హ్రీంకారకుండాగ్నిశిఖా । హ్రీంకార ఏవకుండం వాచ్యవాచకసంబంధేన పరబ్రహ్మావచ్ఛేదకతయా ఆహవనీయాదిసదృశమ్, తస్యాగ్నిశిఖా, 'ఉద్దీప్తేఽగ్నౌ జుహోతి' ఇతి ప్రమాణేన 'ఆహవనీయే జుహోతి' ఇతి విధి వాక్యావగత హోమధారతాయాః కేవలాహవనీయస్యా యోగ్యతయా

---

205. తెలుగు: హ్రీంకారమే హోమకుండము, వాచ్యవాచక సంబంధముతో, పరబ్రహ్మావచ్ఛేదక రూపముతో ఆహవనీయాదికుండస దృశమైనది, 'ఉద్దీప్తేఽగ్నౌ జుహోతి' - 'ప్రజ్వలించుచున్న యగ్నియందు హోమము చేయును' అను ప్రమాణము చేత, 'ఆహవనీయే జుహోతి' - 'ఆహవనీయమునందు హోమము చేయును' - అను విధివాక్యముచేత అవగతమైన హోమాధారత్వము కేవల ఆహవనీయ కుండమునకు యోగ్యము కాదు. ఆ కారణముచేత అగ్నిజ్వాలాయుక్తమైన కుండమే హోమమున కాధారమని తెలియబడుచున్నది. కాగా, పుణ్యకర్మానుష్ఠానము వలన సంపాదితమైన యదృష్టము ద్వారా స్వర్గ సంబంధముతో చరితార్థ మగుచున్నది. అట్లగుటవలన ఆ రీతిగ స్వర్గసంబంధజ్ఞాపకమైన వేదవాక్యమునకు గూడ పురుషార్థ సంబంధిత్వము ఆహవనీయకుండనిష్ఠమైన హోమమునకు అధికరణమైన, ప్రజ్వలితాగ్నిజ్వాలకు ఆధారభూతమైన ఆహవనీయకుండమునకు సార్థకతాసంపాదకము వలె భాసించు చున్నది.

206. హ్రీంకారశశిచంద్రికా - హ్రీంకారశశిచంద్రికాయై నమః

సాగ్నిజ్వాలస్య హోమాధారతాయాం జ్ఞాయమానాయా మదృష్టద్వారా స్వర్గసంబంధేన స్వార్థకతయా తద్ జ్ఞాపక వేదవాక్యస్యాపి పురుషార్థసంబంధిత్వ మాహవ నీయనిష్ఠ హోమాధికరణ దీప్తాగ్ని జ్వాలాస్వాధారభూత కుండ సార్థక్యసంపాదికేవాఽభాతి తథా స్వవాచకబీజస్యాపి 'మంత్రై రుపాసీత' ఇతి విధిగత దేవతోపాసన కరణానాం మంత్రాణామపి స్వవాచకతయాసార్థక్య సంపాదనాత్తథోచ్యతే ॥ ఓం హ్రీంకారకుండాగ్ని శిఖాయై నమః ॥ 205

206. శం.భా.: హ్రీంకారశశిచంద్రికా । హ్రీంకార ఏవ శశీచంద్రః, తస్య స్వరూపాభేదభూత ప్రకాశచైతన్యం చంద్రికాపదేన ఉపమీయతే । యథా

ఆ రీతిగ, పరదేవతావాచకమైన బీజము కూడ 'మంత్రైరుపాసీత' - 'మంత్రములతో దేవతోపాసనము చేయవలయును' - అని శ్రుతిచోదితమైన విధివాక్యానుసారము దేవతోపాసనమునకు సాధనభూతములయిన మంత్రములకు గూడ పరదేవతావాచకముగా సార్థకతను సంపాదించున దగుటంజేసి దేవి 'హ్రీంకారకుండాగ్నిశిఖా' యని కీర్తింపబడుచున్నది.

విశేషము :- దీప్తాగ్నియందు హోమము చేయుటవలన అగ్నికుండము సార్థకమయిన రీతిగా, మంత్రోపాసనము హ్రీం బీజయుక్తముగా జేయుట వలన మంత్రములు సార్థకములగునని భావము. హ్రీంకారకుండ మనగా చిదగ్ని కుండమైన మూలాధారము. మూలాధారరూపమైన చిదగ్నికుండము నుండి యుద్భవించు యగ్నిశిఖయే కుండలినీశక్తిఆమెయే మహాత్రిపుర సుందరి 'చిదగ్ని కుండసంభూతా' యని భక్తులచేత పరమేశ్వరి గుణగానము చేయబడుచున్నది.

206. తెలుగు: హ్రీంకారమే చంద్రుడు, ఆ చంద్రునియొక్క స్వరూపముతో అభేదముగా ఉన్న స్వయంప్రకాశ చైతన్యము చంద్రికా (వెన్నెల) పదముతో పోల్చబడినది. చంద్రస్వరూప భూత, అమృతస్రావభూతయు

207. హ్రీంకారభాస్కరరుచిః-హ్రీంకారభాస్కరరుచయే నమః

చంద్రస్వరూపభూతామృత ప్రసార భూతా జ్యోత్స్నాదేవాదిసర్వలోకానాం సంజీవకతయా ఉపకరోతి, తథా దృఢతర భక్తిపరవశ పురుషధా రేయానాం హ్రీంకారవాచ్యార్థతయా తదభిన్నత్వేఽపి జగత్కారణతయా సచ్చిదానందా ధాయకత్వేన సంజీవయతీతి భావః ॥ ఓం హ్రీంకారశశిచంద్రికాయైనమః॥ 206

207. శం.భా.: హ్రీంకారభాస్కరరుచిః । భాసః కాంతీః కరోతి ప్రసారయతి లోకోపకారాయేతి తథా సూర్యః, తస్య రుచిః ప్రచండభానుః । యథా లోకే సూర్యః వర్షాసు అతి గాఢతర ప్రవదుదక ధారాసంవ్యాప్త దిగంతరాసు దివా విద్య మానోఽపి సూర్యః సాక్షా దయమితి చాక్షుషజ్ఞానగోచరో న భవతి, తదభావే శిష్టానాం

నయిన జ్యోత్స్న (వెన్నెల) దేవాది సర్వలోకములకు సంజీవకరూపముతో ఉపకరించు చున్నది; అటులనే, దృఢతర భక్తిపరవశులయిన పురుష శ్రేష్ఠులకు, హ్రీంకారవాచ్యమైన యర్థము స్వరూపముగ గలదగుటం జేసి తద్వాచ్యార్థముతో అభిన్నయయ్యు, ప్రపంచ వివర్తకారణముగా సచ్చిదానంద సంధాయికయై భక్తులను జీవింప జేయుచున్నది. యని భావము. 'జ్యోత్స్నాయై చేందురూపిణ్యై శర్వాణ్యై తే నమోనమః' - యనుచు చండీ సప్తశతీ వచనము పరమేశ్వరి జ్యోత్స్నా రూపిణి చంద్రరూపిణి యనియు చెప్పుచున్నది.

207. తెలుగు: కాంతికిరణములను లోకోపకార నిమిత్తము ప్రసరింప జేయువాడు గాన, సూర్యుడు భాస్కర శబ్దముచే వ్యపదేశ్యుడగుచున్నాడు. భాస్కరరుచి యనగా ప్రచండ భానుడని యర్థము. లోకములో వర్షాకాలము నందలు గాఢముగా జడివాన కురిసినపుడు జలధారలతో దిగంతములు నిండిపోవును. పగటిపూట సూర్యుడున్నను సాక్షాత్తు సూర్యుడితడే యని చక్షురింద్రియమునకు గోచరుడు కాడు. సూర్యదర్శనము లేకపోవుట చేత శిష్టాచారసంపన్ను లయినవారు జీవనాధారములయిన భోజనాదులు చేయరు. అందుచేత భోజనాద్యుపాయము సిద్ధించనందున అప్రసన్నమనస్కు

208. హ్రీంకారాంభోదచంచలా-హ్రీంకారాంభోదచంచలాయై నమః

భోజనాది సంజీవకవ్యవహారాభావేన తదుపాయాసిద్ధ్యా అప్రసన్నమనస్కా భవంతి, తథా జ్ఞానమార్గానధికారిణాం మోక్షమార్గోపాయభూతావిదిత దేవతారూప హ్రీంకారాణాం జనానాం బహుతరపుణ్య మహిమ్నా మహావాతేనేవ మేఘావలా దూరీకృతాయాం చండభానురివ సుఖసాధనం గురుకృపాఽపాంగావలోకనరూప దీక్షావశేన ప్రతిబంధక దురితాపగమే పరదేవతారూపం హ్రీంకారః పురశ్చర్యయా సాక్షాద్వాచ్యార్థాపరోక్షజ్ఞాన హేతుర్భవతి । చిరకాల నైరంతర్యభావనాప్రకర్షేణ తస్మిన్నభిముఖే సతి తల్లక్ష్యార్థరూప పరమానందచిత్కలా స్వయమేవాభివ్యక్తా సత్యానందానుభవామృతేన సుఖయతీతి తథోచ్యతే ॥ ఓం హ్రీంకారభాస్కరరుచయే నమః ॥ ——207

208. శం.భా.: హ్రీంకారాంభోదచంచలా । అంభాంసి అమృతాని దదాతీత్యంభోదాః, హ్రీంకారోఽపి కామవర్షత్వేన తైరుపమీయతే । తేషు చంచలా

లగుదురు, ఆరీతిగనే జ్ఞానమార్గమునకు అధికారము లేనివారు, మోక్షమార్గమునకు ఉపాయభూతమైన దేవతారూప హ్రీంకారము తెలియని జనులకు పుణ్యమహిమాతిశయము చేత పెనుగాలిచే మేఘములు కొట్టుకొనిపోగా, ప్రకాశించు చండభానుని వలె గురుకృపాకటాక్ష వీక్షణరూపమైన దీక్షచేత ప్రతిబంధకముగా ఉన్న దురితము క్షయించినంతనే, పరమసుఖసాధనము పరదేవతారూపము నయిన హ్రీంకార వాచ్యార్థము యొక్క యపరోక్ష జ్ఞానమునకు హేతువగును. చిరకాలము నిరంతర భక్తిభావాతిశయము చేత సగుణ బ్రహ్మము అభిముఖమైన దగుచుండ, ఆ హ్రీంకార లక్ష్యార్థమైన పరమానందరూప చిత్కళ (జ్ఞానకళ) స్వయముగానే యభివ్యక్తమై, సత్య ఆనందానుభవ మనెడి యమృతముతో ఆనందింప జేయునది గావున, పరదేవత 'హ్రీంకారభాస్కరరుచిః' యనుచు స్తోతవ్యు రాలగుచున్నది.

'హృదయస్థా రవిప్రఖ్యా', 'సూర్యాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీమ్' అను వచనము లిచట యనుసంధేయములు.

శ్లో॥ హ్రీంకారకందాంకురికా । హ్రీంకారైకపరాయణా
హ్రీంకారదీర్ఘికాహంసీ । హ్రీంకారోద్యానకేకినీ ॥ **40**

209. హ్రీంకారకందాంకురికా-హ్రీంకారకందాంకురికాయై నమః

విద్యుల్లతా విద్యమానా తదభిన్న ప్రకాశమానా సతీ వర్షోదకద్వారా సస్యాద్యుత్పాదకత్వం యథావ్యనక్తి తథా హ్రీంకారవాచ్యతయా తద్భిన్నాఽపి తత్స్వరూపవిచారణాయాం శుద్ధలక్ష్యార్థస్వరూపా సత్యపి అనిర్వచనీయ స్వవాచక మంత్రప్రకాశితదేవతాత్వేన స్వాభీష్ట పురుషార్థ ప్రాప్తిహేతుభూతేత్యభిసంధిః ॥
ఓం హ్రీంకారాం భోదచంచలాయై నమః ॥ 208

209. *శం.భా.: హ్రీంకారకందాంకురికా । హ్రీంకార ఏవ కందం దృఢతరబీజభావః తస్య అంకురికా ఆదిప్రసవః నూతనాభి వ్యక్తిరిత్యర్థః । యథా*

---

208. తెలుగు: అంభములను అనగా అమృతములను - జలములను ప్రసాదించుచున్నవి గాన, అంభోదములు, హ్రీంకారము గూడ కామములను వర్షించునది గావున, మేఘములతో ఉపమితమైనది. ఆ మేఘములందుండు విద్యుల్లత ఆ మేఘముల కంటె అభేదముగా ప్రకాశమాన యవుచు, వర్షోదకము ద్వారా సస్యాదుల ఉత్పాదకత్వ, పోషకత్వములను అభివ్యక్తీకరించు చుండును. అదేవిధముగా హ్రీంకార వాచ్యార్థయైతదభిన్నమై గూడ తత్స్వరూప విచారణము చేయు సమయమున, శుద్ధ లక్ష్యార్థమైన పరబ్రహ్మ స్వరూపిణియై యుండియు, అనిర్వచనీయమై, స్వవాచకమంత్ర (హ్రీం) ప్రకాశిత దేవతగా, ఉత్తమ సాధకునకు అభీష్టమైన పురుషార్థము యొక్క ప్రాప్తికి హేతుభూతురాలగుచున్నదని తాత్పర్యార్థము. కావున, మహామహేశ్వరి 'హ్రీంకారాంభోదచంచలా' యని స్తవనీయమై విరాజిల్లుచున్నది.

ఈ నామము చేత శివశక్తి మిథునము ఉపలక్షితమగుచున్నదని తెలియవలయును. 'చంచలా' యను పదము 'నీలతోయదమధ్యస్థా ద్విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా' యను శ్రుతివచనమునకు జ్ఞాపకముగా ఉన్నది.

లోకే అంకురాదికం కందాదినిష్ఠ ఉత్పాదకశక్తి మనుభూయైవ స్వయం స్కంధ శాఖా పత్ర పుష్ప ఫలాద్యాత్మనా యథా వివర్తమానం తత్సామర్థ్య ప్రకటనకారణం భవతి, తథా హ్రీంకారస్య వేదైకదేశత్వేన ఇతరప్రమాణానపేక్షతయా స్వవాచ్యార్థజ్ఞాపకేన స్వతః ప్రామాణ్యే స్థితేఽపి తజ్జన్య జ్ఞానవిషయ తావచ్ఛేదక ధర్మ రూప నానాప్రకార జగత్పరిణామ హేతుత్వసాధక అఘటిత ఘటనాపటీయసీ మాయోపాధికత్వేన తదర్థద్వయరూపా సతీ తన్మాత్రప్రమాణవేద్యేత్యర్థః ॥ ఓం హ్రీంకారకందాంకురికాయై నమః ॥ 209

---

209. తెలుగు: హ్రీంకార మనే కందము, అనగా దృఢతర బీజభావము గల దుంప, ఆ దుంప యొక్క మొదటి మొలక అనగా నూతన ప్రకాశమని, నూతనాభివ్యక్తి యని యర్థము. లోకములో అంకురాదికము, అనగా మొలక మొదలైనవి కందాదుల (దుంప మొదలైనవాని) యందున్న యుత్పాదక శక్తిని తిరస్కరించకయే (నాశమొందించకయే) స్వయముగా మ్రానుగను, శాఖలుగను, పత్రములుగను, పుష్పఫలాదులు గను వివర్తమానమై (అధిష్ఠాన సత్త వికారము నొందక కార్యరూప పరిణామము చెందుట) తత్కందనిష్ఠమైన సామర్థ్యాభి వ్యక్తికి కారణమగుచుండును. ఆ రీతిగ, హ్రీంకారము వేదైక దేశము (వేదములో ఒక భాగము). అందువలన అన్యప్రమాణాపేక్ష లేకయే స్వవాచ్యార్థ జ్ఞాపకము (పరమేశ్వర జ్ఞాపకము) అగును. కావున, స్వతఃప్రామాణ్యము కలదైనను, తత్ప్రమాణ జన్యమైన జ్ఞానవిషయమునకు అవచ్ఛేదక (భేదసూచక) ధర్మరూపమైన, నానావిధ జగత్పరిణామ హేతుత్వసాధకము, అఘటితఘటనాపటీయసి (సంభవించని దానిని సంభవింప చేయునట్టి సామర్థ్యము గల)యైన మాయ ఉపాధిగా గలది. ఆ కారణము చేత పరమేశ్వరి రెండు అర్థములు (మాయోపాధిక చైతన్యము, నిరుపాధిక శుద్ధచైతన్యము) గలదైతన్మాత్ర ప్రమాణములచే వేద్యురాలని యర్థము.

విశేషము :- కంద శబ్దము మూలాధారద్యోతకము. మూలాధార స్థితయై యున్న కుండలినీశక్తి సాధకుని ప్రాణాయామాదుల చేత జాగరితయై

210. హ్రీంకారైకపరాయణా-హ్రీంకారైకపరాయణాయై నమః

210. శం.భా.: హ్రీంకారైకపరాయణా । హ్రీంకార ఏవ ఏక మనితరసాధారణం చతుర్విధ పురుషార్థ సాధకతయా వరమయనం జ్ఞాపకం ప్రమాణం యస్యాః సా తథా। అస్య బీజస్య వాచ్యార్థో మాయా, స నిరధిష్ఠానా న సిద్ధ్యతీతి తదాశ్రయత్వ విషయత్వాభ్యాం తద్రహితం తేన జ్ఞాప్యత ఇతి భావః ॥ ఓం హ్రీంకారైక పరాయణాయై నమః ॥ *210*

ఊర్ధ్వోన్ముఖ యగుట 'కందాం కురికా' యను శబ్దముచే సూచితమగుచున్నది. 'మూలకందం ఫణాగ్రేణ దృష్ట్వా కమలకందవత్' అను వచనము వలన భుజంగాకారముతో ఉన్న కుండలినీ శక్తి మూలకందమును చూచునని తెలియుచున్నది.

'తేన కుండలినీ సుప్తా సంతప్తా ప్రతిబుధ్యతే ।
దండాహతభుజంగీవ నిఃశ్వస్య ఋజుతాం వ్రజేత్ ॥

అను యోగకుండల్యుపనిషద్వచనము వలన సుప్తకుండలిని మేల్కొంచి ఋజుత్వమును పొందునని తెలియుచున్నది. ఇది 'హ్రీంకారకందాంకురికా' యను నామమును జ్ఞాపకము చేయుచున్నది.

210. తెలుగు: హ్రీంకారమే ముఖ్యము, అనితరసాధారణమైనది; ఆ హ్రీంబీజము ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షరూపమైన చతుర్విధ పురుషార్థసాధక రూపముతో ముఖ్యము, జ్ఞాపకము నయిన ప్రమాణము గలదగుటంజేసి భగవతి 'హ్రీంకారైక పరాయణా' యని స్తుతింపబడుచున్నది. ఈ హ్రీం బీజము యొక్క వాచ్యార్థము మాయ, ఆ మాయయు నిరధిష్ఠానగా ఉండదు; మాయకు విషయత్వ రూపమునగాని, యాశ్రయత్వ రూపమున గాని లేని హ్రీంకారము చేత తెలియబడుచున్న దగుటవలన దేవి 'హ్రీంకారైకపరాయణా' యను నామముతో ప్రసిద్ధి నొందియున్నది.

211. హ్రీంకారదీర్ఘికాహంసీ - హ్రీంకారదీర్ఘికాహంస్యై నమః

211. శం.భా.: హ్రీంకారదీర్ఘికాహంసీ । హ్రీంకార ఏవదీర్ఘికా రాజోద్యానక్రీడావాపీ । సంసారకాననసంచారి లోకవిశ్రాంతి కారణత్వేన హ్రీంకారః తయోపమీయతే, 'ఆరామ మస్య పశ్యంతి న తం పశ్యతి కశ్చన' ఇతి శ్రుతేః । ఆ సమంతాద్రమయత్యస్మిన్ ఇత్యారామః అథవా జగత్ । తత్రోపాసనాదినా పరమానందప్రాపకతయా వా హ్రీంకారః । ఉపమీయతే । తస్మిన్ హంసీ స్త్రీ హంసః । యథా లోకేసారాసారవివేకి హంస్యా ఆధారసువర్ణకమలాదిమతీ వాపికా మహారాజసంబంధినీ విజ్ఞాప్యతే, తద్వద్వాచ్యార్థరూపతయా ప్రకాశమానా సతీ స్వసంబంధబీజస్య సుఖోత్పాదకత్వ మోక్ష హేతుత్వం ద్యోతయతీత్యభిప్రాయః
॥ ఓం హ్రీంకారదీర్ఘికా హంస్యై నమః ॥ *211*

---

211. తెలుగు: హ్రీంకారమే దీర్ఘిక, దీర్ఘిక యనగా, రాజులు విలాసముగా విహరించుటకు ఉద్యానవనములో నిర్మించిన కోనేరు; సంసార మను కాననములో సంచరించునట్టి జనుల విశ్రాంతికి కారణమగుట వలన హ్రీంకారము కోనేరుతో పోల్చబడినది; 'ఆరామమస్య పశ్యంతి న తం పశ్యతి కశ్చన' - 'ఈ పరమాత్మ యొక్క యుద్యానవనమును అందరు చూచుదురు గాని, యా పరమాత్మను జూచువార లెవరును లేరు' అను శ్రుతి వలన పరమేశ్వర సృష్టమైన జగత్తు యొక్క విలాసమునే జూతురుగాని, యా పరమేశ్వరుని దర్శించుటకై యత్నించు వారెవరును లేరని భావము. దేని యందు సంపూర్ణముగా సుఖ మనుభవింతుమో, దానిని ఆరామమని, లేక జగత్తు అనిగాని యందురు. ఆ యారామము నందు, లేక జగత్తులో ఉపాసనాదుల చేత పరమానంద ప్రాపక మగుట వలన హ్రీంకారము ఆరామముతో పోల్చబడినది. ఆ యుద్యానస్థవాపిక (కోనేరు) యందు సంచరించునట్టి స్త్రీ-హంస. లోకములో సార అసారపదార్థములను - నీర క్షీరములను - జడ చేతనములను వివేచన చేయునట్టి స్త్రీ హంస, దాని కావాసస్థానము సువర్ణ కమలాది పుష్పశోభితము, మహారాజ

212. హ్రీంకారోద్యానకేకినీ - హ్రీంకారోద్యానకేకిన్యై నమః

212. శం.భా.: హ్రీంకారోద్యానకేకినీ । హ్రీంకార ఏవ ఉద్యానవత్ ఫలానుభావకత్వాత్ తథోచ్యతే, తస్య కేకినీ మయూరీ । యథా లోకే బహుషు పక్షిషు ఆరణ్యకేషు సత్స్వపి తస్యాః రూపధ్వనిభ్యాం సుఖతయా దర్శనశ్రవణాది జన్య ప్రమోదసాధకతయా ఉద్యానాలంకరిష్ణుత్వమ్, తథా హ్రీంకారరూప దేవతాధ్వనేః సచ్చిదానందరూప తద్వాచ్యార్థస్య చ పరమపురుషార్థసాధకత్వేన అవిశిష్టత్వేఽపి బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదిమూర్తిషు ఉద్యానతరు వల్లి కక్ష గుల్మాదివత్ ఉత్తమనీచ దేవతిర్యఙ్మనుష్యాదిషు చ మయూరీవ స్వేచ్ఛయా సర్వవ్యాపకత్వేన

సంబంధితమునైన వాపిక చేత తెలియజేయబడును. ఆ రీతిగ, పరమేశ్వరి వాచ్యార్థరూపముతో ప్రకాశమానయగుచు స్వస్వబంధియైన హ్రీం బీజమునకు సుఖ జనకత్వ రూపమైన మోక్షహేతుత్వమును ద్యోతనము చేయునదని యభిప్రాయము.

212. తెలుగు: హ్రీంకారమనెడి యుద్యానవనము నందలి ఆడు నెమలి గాన, దేవి 'హ్రీంకారోద్యానకేకినీ' యని చెప్పబడును; ఉద్యానవనము ఫలముల నొసగునట్లు హ్రీంకారము గూడ ఉపాసకులకు సర్వ ఫలప్రాపక మగును. లోకములో అనేకములయిన యారణ్యక పక్షులున్నను, కేకినీ (ఆడు నెమలి) రూప సౌందర్య, ధ్వనిమాధుర్యముల వలన సుఖాపాదకమగుట చేత దర్శనశ్రవణాదిజన్యమైన యానందమునకు సాధనమగుట వలన ఉద్యానము యొక్క అలంకరిష్ణుత్వము కేకినికి = నెమలికి చెప్పబడును; అటులనే, హ్రీంకారరూపదేవతా ధ్వని, సచ్చిదానంద రూపమైన హ్రీం బీజ వాచ్యార్థము పరమ పురుషార్థమోక్ష సాధకము భిన్నమైనది కాదు. అయినను బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రాది మూర్తుల యందును, ఉద్యానవనము నందలి తరు లతా గుల్మాదుల వంటి ఉత్తమ, నీచ, దేవ, తిర్యఙ్మనుష్యాదుల యందఱును మయూరి వలె పరమేశ్వరి సర్వవ్యాపకురాలు. అందువలన స్వేచ్ఛతో తదాత్మక రూపముతో శరీరేంద్రియ ప్రాణాదులకాధారము, పరమ ప్రేమాస్పదము,

శ్లో॥ హ్రీంకారారణ్యహరిణీ । హ్రీంకారావాలవల్లరీ ।
హ్రీంకారపంజరశుకీ । హ్రీంకారాంగణదీపికా ॥ 41

213. హ్రీంకారారణ్యహరిణీ - హ్రీంకారారణ్యహరిణ్యై నమః

తదాత్మరూపతయా శరీరేంద్రియ ప్రాణాద్యాధార పరమ ప్రేమాస్పద పరమానంద రూప ప్రత్యగ్గోచరాహంవృత్తివ్యాపకతయా ఏతద్బీజ ప్రకాశ్యా భవతీత్యర్థః ॥ ఓం హ్రీంకారోద్యానకేకిన్యై నమః ॥ 212

213. శం.భా.: హ్రీంకారారణ్యహరిణీ । హ్రీంకారవాచ్యార్థైకదేశభూత మాయాఽవిద్యా తత్కార్యాణాం బంధరూపతయా గహనే వ్యాఘ్రాదీనామివ భయహేతూనాం సద్భావేన దుష్ప్రవేశత్వ ధర్మసామ్యేవ హ్రీంకారస్య

పరమానందరూపము, ప్రత్యగాత్మకు గోచరము, అహంవృత్తివ్యాప్యము నయినట్టి యీ హ్రీం బీజము చేత పరదేవత ప్రకాశమానయై వెలుగొందు చుండునని భావము.

విశేషము :- ఉపాసకుడు మూలధారస్థితమై యున్న కుండలినీ శక్తిని సంచాలితము చేసి సహస్రారమునకు గొనిపోవునపుడు పరావాక్ స్వరూపిణియైన యీ శక్తి నుండి విభిన్న నాదములు వినవచ్చును. శక్తి సహస్రారస్థ శివ చైతన్యముతో సంయోజితమైనపుడు ఉపాసకుడు మధుర కేకినీ నాదానందము ననుభవించుచుండునని యుపాసక శ్రేష్ఠుల యనుభవము. 'బ్రహ్మరంధ్రగతో నాదః మాయూరో నాద ఉచ్యతే' - 'బ్రహ్మరంధ్ర - సహస్రారగత నాదము మయూర నాద' మని ప్రమాణవచనము వలన తెలియుచున్నది. కావున, హ్రీంకారమే మయూరనాదమని తెలియవలయును. సాధకోత్తముడు తన్నామశ్రవణము చేయుచు, తద్వాచ్యార్థమైన పారమేశ్వరతత్త్వముతో ఆత్మానుసంధానము చేయుచు సచ్చిదానందస్వరూపుడై యుండునని భావము.

213. తెలుగు: హ్రీంకారవాచ్యార్థమునకు ఏకదేశభూతమైన మాయ,

అరణ్యోపమితత్వమ్ । తథా చ అరణ్యమివ హ్రీంకార ఇతి సర్వత్ర ఉపమోత్తరపదసమాసః । తత్రైవంసతి యథాఽరణ్యగత పురుషస్య శీఘ్రం దృష్టిపథం గతా హరిణీ ఏణీ వ్యాఘ్రాద్యభావనిశ్చయేన తదభిగమఫలప్రాప్తి సాధనతామవగమయతి ధీరపురుషస్య, తథా నిరంతర భక్తిభజనపర ప్రాణిలోకస్య ఉపాసనాపరిపాకమహిమ్నా అపరోక్షీకృతాజ్ఞాన నివృత్తి పూర్వకం భయాపకరణేనానందం ప్రాపయతీతి తయోపమితేతి భావః । 'తమేవ విదిత్వాఽతిమృత్యుమేతి' ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం హ్రీంకారారణ్యహరిణ్యై నమః ॥ 213

అవిద్య మఱియు తత్కార్యములు బంధరూపములు, ఆ కారణము చేత గహనారణ్యములు భయోత్పాదకములయిన వ్యాఘ్రాదుల యునికి వలన దుష్ప్రవేశములుగా ఉండును. అట్టి దుష్ప్రవేశరూప ధర్మసామ్యము చేత హ్రీంకారమునకు అరణ్యోపమితత్వము చెప్పబడినది, అరణ్యముతో పోల్చబడినదని భావము. కాగా, అరణ్యము వంటి హ్రీంకారము - హ్రీంకారారణ్యా మని సర్వత్ర ఉపమితోత్తర పదసమాసము భావనీయము. ఈ రీతిగ అర్థము చెప్పికొనగా, అరణ్యములో ప్రవేశించిన ధీర పురుషునకు వెంటనే హరిణి (లేడి) దృష్టి పథమునకు రాగా, వ్యాఘ్రాదులు అచట లేవను నిశ్చయము కలుగును. అట్టి నిశ్చయము కలిగినంతనే యా యరణ్యము ప్రవేశార్హరూపమైన ఫలప్రాప్తి సాధనత్వమును తెలియజేయును. ఆ రీతిగ నిరంతర భక్తిసేవాపరు లయిన ప్రాణులకు ఉపాసనా పరిపాక మహిమచేత అజ్ఞానము తొలగి అపరోక్ష జ్ఞానానుభవము వలన భయము నపాకరించుట (పోగొట్టుట) ద్వారా ఆనందానుభూతిని కలిగించునది గావున అరణ్యసంచారిణియైన పరమేశ్వరి పోల్చబడినదని భావము. 'తమేవ విదిత్వాఽతిమృత్యు మేతి' - 'ఆ బ్రహ్మవస్తువును తెలిసికొనినవాడు మృత్యువు నధిగమించి పోవుచున్నాడు' - అను శ్రుతి వచనము వలన పరమేశ్వరి యొక్క అపరోక్ష సాక్షాత్కారము వలన జననమరణ రూప సంసారబంధము నుండి ముక్తుడై అమృతత్వమును - మోక్షమును పొందునని భావము.

214. హ్రీంకారావాలవల్లరీ - హ్రీంకారావాలవల్ల్యై నమః

215. హ్రీంకారపంజరశుకీ - హ్రీంకారపంజరశుక్యై నమః

---

214. శం.భా.: హ్రీంకారావాలవల్లరీ । హ్రీంకారమంత్ర వాచకతానిరూపిత వాచ్యతానామక సంబంధావచ్ఛిన్న పరదేవతాస్వరూపత్వేన తదుపాసనావిషయ ఫలదానే సమర్థా సతీ ఆవాలమాత్రప్రరోహాత్ వివృద్ధవల్లర్యా ఉపమీయతే । తథా చ తత్సంబధితయా హ్రీంకారః జపాదినా ఆవాల ఇవ సర్వదా సంరక్షణీయ ఇతి తాత్పర్యార్థః పరినిష్పన్న ఇతి యావత్ ॥ ఓం హ్రీంకారావాలవల్ల్యై నమః ॥214

215. శం.భా.: హ్రీంకారపంజరశుకీ । మందాధికారిణామపి ఉపాసనాకారణసాధారణ పార్వతీప్రతీకతయా హ్రీంకారస్య బాలకాది లాలనవిషయత్వధర్మపురస్కారేణ పంజరోపమా । తథాచ తత్రత్య శుకీవ

---

214. తెలుగు: పరమేశ్వరి హ్రీంకార మంత్రము నందున్న వాచకత్వము చేత నిరూపింపబడిన వాచ్యతానామక సంబంధముతో అవచ్ఛిన్నమైనది. కావున, ఆ హ్రీంకారోపాసనము చేయువారికి ఆయా ఫలముల నొసగుటకు సామర్థ్యము కలదగుచు, హ్రీంకార మను చెట్టు పాదులో మొలచుట వలన ప్రవృద్ధమైన లతతో ఉపమితమైనదని భావము. ఆ రీతిగ కాగా, పరదేవతా సంబంధియైన హ్రీంకారము జపాదుల చేత ఆవాలము పాదువలె సర్వదా సంరక్షణీయమను తాత్పర్యార్థము పరినిష్పన్నమైనదని నిశ్చయము.

215. తెలుగు: పరదేవత హ్రీంకారమను నట్టి పంజరములోని యాడుచిలుక వంటిది గాన, 'హ్రీంకారపంజరశుకీ' యని కీర్తింపబడును. మందాధికారులకు సయితము ఉపాసనాకాలము నందు సాధారణ కారణమైన పార్వతీదేవికి ప్రతీకగా హ్రీంకారము బాలకులను లాలించి, యాడించుటకు దగిన ధర్మ ప్రాధాన్యము గలదగుట చేత పంజరముతో ఉన్న శుకి (ఆడ చిలుక) వలె సంలాపాదులతో మనుష్యాది సర్వజీవుల చిత్తమును రంజింప జేయునది. పంజరస్థమైన శుకము బాలకుల మనస్సును రంజింపజేసి

216. హ్రీంకారాంగణ దీపికా-హ్రీంకారాంగణ దీపికాయై నమః

సంలాపాదినా మనుష్యాది చిత్తరంజనీ । ఏవం తత్తదదృష్టానుసారేణ ఫలదాత్రీ సతీ తయోపమితేతి ద్రష్టవ్యమ్ । హ్రీంకారః పంజరమివ తస్య శుకి తత్సార్థక్యకారిణీ త్యభిప్రాయః ॥ ఓం హ్రీంకారపంజరశుక్యై నమః ॥ 215

216. శం.భా.: హ్రీంకారగుణదీపికా । అంగణవత్ సర్వసాధారణ విశ్రాంతిస్థానతయా హ్రీంకారస్య తదుపమా, తస్యదీపికా । యథా అంగణారోపిత దీపః బాహ్యాభ్యంతరవస్తు జాతం ప్రకాశయన్ తత్రత్య లోకానామంధకారాదినివర్తన

యానందము కలిగించుచుండును. ఆ రీతిగనే, అజ్ఞానులకు హ్రీంకార పంజర శుకియైన పరమేశ్వరి యుపాస్యమానయై స్వస్వరూపావగతిని కలిగించి, అనిర్వచనీయానందహేతు వగునని భావము. హ్రీంకారము పంజరము వంటిది, ఆ పంజరము నందుండు శుకీస్వరూపిణియైన పరదేవత పంజరమునకు (హ్రీంకారమునకు) సార్థక్యమును సంపాదించునదని భావము.

విశే :- ఓంకార హ్రీంకారములు రెండును పరబ్రహ్మ తత్త్వవాచకములే. అందువలన హ్రీంకారపంజరశుకియే ఓంకారపంజరశుకి యని తెలియ వలయును. కావుననే శ్రీ శంకరులు ....

"ఓంకారపంజరశుకీం ఉపనిషదుద్యానకేళికలకంఠీమ్ ।
ఆగమవిపినమయూరీం ఆర్యామంతర్విభావయే గౌరీమ్॥"

అనుచు పరమేశ్వరీ స్తవము చేయుట గమనార్హము.

216. తెలుగు: అంగణము (ముంగిలిప్రదేశము) వలె సర్వ సాధారణముగా విశ్రాంతిస్థాన మగుట వలన హ్రీంకారము అంగణముతో పోల్చబడినది. అట్టి హ్రీంకారమునకు దీపికగాన, దేవి 'హ్రీంకారాంగణదీపికా' యనబడును. ప్రాంగణము నందు ఉంచిన దీపము లోపల, వెలుపల ఉన్న

శ్లో॥ హ్రీంకారకందరాసింహీ । హ్రీంకారాంభోజభృంగికా ।
హ్రీంకారసుమనోమాధ్వీ । హ్రీంకారతరుమంజరీ ॥ 42

217. హ్రీంకారకందరాసింహీ-హ్రీంకారకందరా సింహ్యైనమః

పూర్వక మభీష్టవ్యవహారహేతుతయా సర్వాన్ శ్లాఘయతి, స్వయమపి తైః సంరక్ష్యతే, తథా హ్రీంకారబీజార్థ శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యాసన నిరంతరభ్యాసాత్ అపరోక్షీకృత స్వయంప్రకాశానందరూపా సతీ స్వసేవకాన్ సర్వోత్కర్ష యతీతి తదుపమితా సతీ తథోచ్యతే ॥ ఓం హ్రీంకారాంగణదీపికాయై నమః ॥ 216

217. శం.భా.: *హ్రీంకారకందరాసింహీ । పర్వతశిఖాగ్రవర్తిగుహా కందరా దరీత్యర్థః । వేదమౌళిపఠిత హ్రీంకారస్య గ్రామ్యవిషయలిప్సు ప్రాణిప్రవేశయోగ్యతా వికలతయా కంద రోపమా । తత్ర యథా సింహీ స్వేతర క్షుద్ర మృగప్రవేశ భయహేతు సటాదిస్వవ్యాప్య చిహ్నానుమితా తస్యాః స్వాశ్రయమాత్రతాం ధీరస్య*

వస్తుజాతమును ప్రకాశింపజేయుచు, అక్కడ ఉన్న జనులకు అంధకారాదులను నివర్తింపజేయును. తద్వారా ఆయా జనుల కిష్టమైన వ్యవహార హేతువుగా సర్వులను ఆనందింప జేయుటయే గాక, తాను గూడ వారిచే సంరక్షింపబడుచున్నది. ఆ విధముగనే, హ్రీంకార బీజార్థమును శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యాసనములతో నిరంతరము అభ్యాసము చేయుటవలన, అపరోక్ష సాక్షాత్కారము చేసికొనబడిన స్వయంప్రకాశానంద రూపిణియై స్వీయ భక్తులను సర్వోత్కృష్టులనుగా చేయును. అందువలన అంగణస్థ దీపికతో పోల్చబడినదై పరదేవత హ్రీంకారాంగణదీపికా' యని ధ్యానింపబడుచున్నది.

217. తెలుగు: పర్వత శిఖరాగ్రమందు ఉండునట్టి గుహకు 'కందరా' యని పేరు. వేదమౌళి (ఉపనిషత్) పఠితమైన హ్రీంకారము గ్రామ్యవిషయేచ్ఛతో సంచరించు ప్రాణులకు ప్రవేశించుటకు శక్యము కానందున, పర్వతగుహ ఉపమానముగా చెప్పబడినది. ఆ గుహలో ఉన్న యాడు సింహము తన జాతి కానట్టి క్షుద్ర మృగములు ఆ గుహలో

218. హ్రీంకారాంభోజ భృంగికా-హ్రీంకారాంభోజభృంగికాయై నమః

తత్పరిసరనఖనిర్ఘాతముక్తా ఫలాది ప్రాప్తిం చ నయతి, తథా మంద్రభక్తి తంద్రీ బుభుక్షాది కలుషిత పరిచ్ఛిన్నాభిమాన దేవతాంతరప్రతిపాదక బీజతయా స్వదైవతైకభావం కామితార్థం చ ప్రాపయతీతి సింహ్యుపమితా సతీ తథోచ్యతే ॥ ఓం హ్రీం కారకందరాసింహ్యై నమః ॥ *217*

218. శం.భా.: హ్రీంకారాంభోజభృంగికా । హ్రీంకారస్య అష్టైశ్వర్యాత్మక పురుషార్థసాధక నానాశక్తిమత్తయా నానా ప్రకార వర్ణాంతరఘటితత్వేన పరాగ పరిమళాదిమత్కమలోప మితత్వమితి యోజనీయమ్ । కమలే యథా మధుమాత్ర

ప్రవేశించుటకు భయకారణమైన సటాదుల చేత కేసరముల చేత = జూలుచేత తనయందు వ్యాపించియున్న చిహ్నముల వలన ఆ గుహ తనకు ఆశ్రయ మాత్రముగా నుండుట, యూహింపబడును; తాదృశమైన యూహకు విషయమై ధీరుడైన వ్యక్తికి తద్గుహాపరిసర ప్రాంతము నందు నఖనిర్ఘాతములయిన ముక్తాఫల ప్రాప్తిని కలుగజేయును. ఆ రీతిగ, మందభక్తి, తంద్రీ, బుభుక్షాదుల చేత కలుషితము, పరిచ్ఛిన్నము నయిన దేవతాంతర ప్రతిపాదకమైన బీజరూపముతో స్వేష్టదేవతైకభావమును, కామితార్థమును ప్రసాదించున దగుట చేత స్త్రీజాతి సింహముతో పోల్చబడినదై పరదేవత 'హ్రీంకారకందరాసింహీ' యని భక్తులచేత గుణసంకీర్తనము చేయబడు చున్నదని భావము. "సింహీం సింహముఖీం సుఖీం భగవతః ప్రోత్ఫుల్ల నేత్రోజ్జ్వలామ్" అను వచన మిచట యనుసంధేయము.

218. తెలుగు: హ్రీంకారము అష్టైశ్వర్యరూపమైన పురుషార్థములను సాధించునట్టి నానావిధ శక్తులు గలది. ఆవిధముగా వివిధశక్తిసంపన్న మగుట చేత, నానాప్రకారము లయిన వర్ణాంతరములతో (అన్యాక్షరములతో), రంగులతో కూర్చబడినదగుట చేత పుప్పొడి, సుగంధము గల పద్మముతో హ్రీంకారము పోల్చబడినదని యోజనీయము. మకరందసారమును మాత్రమే యాస్వాదించునట్టి యాడు తుమ్మెద తామరపూవు నందు

సారగ్రాహిణీ భృంగీ రమతే సర్వపుష్పరస మధుపానస్వాభావ్యేన సర్వసమాఽపి మధ్వాధిక్యవివిదిషయా ప్రభూత మధుమత్త్వేన చ తస్మిన్నేవ విశిష్యాసక్తిమతీ, తథా సర్వ మంత్రబీజవాచ్యదేవతాత్మనా సర్వానుగతాఽపి హ్రీంకారస్య విశిష్టగుణవత్త్వేన సర్వోపాదాన సగుణబ్రహ్మప్రతిపాదక తయా తదీయ స్వరూప తటస్థలక్షణవత్త్వేన తదభిన్న స్వరూప తయా సర్వశబ్దజాలప్రకృతిత్వేన చ రూఢ్యా లక్షణయా వా తత్సంబంధినీ సతీ తదుపాసకానాం తదధిష్ఠానతయా చ త్రైలక్ష్యత ఇతి భృంగ్యుపమయా వర్ణితేతి తాత్పర్యమ్ ॥ ఓం హ్రీంకారాంభోజభృంగికాయై నమః ॥ 218

రమించుచుండును, క్రీడించుచుండును. సకల పుష్పరసమైన మధువును త్రాగు స్వభావము తుమ్మెదకు గలదు; అందువలన, సర్వ పుష్పముల యందు సమానమైన యభిమానము గలదయ్యు, మకరందమందలి మాధుర్యాతిశయమును తెలిసికొనవలయు ననెడి యిచ్ఛతో అధిక మకరందము కలగియుండుట వలన ఆ కమలమునందే విశేషమైన యాసక్తి కలిగియుండును. ఆ రీతిగా, సర్వబీజమంత్ర వాచ్యమైన దేవతాత్మగా పరదేవత సర్వానుగతయై యుండును. అయినను హ్రీంకారము విశిష్ట గుణసంపన్నము; కావున, ఆ హ్రీం బీజము నిఖిల ప్రపంచమునకు ఉపాదాన కారణమైన సగుణ బ్రహ్మను ప్రతిపాదించుచుండును, తన్మంత్రదేవత యొక్క స్వరూపలక్షణ, తటస్థ లక్షణములను చెప్పుచుండును, తదభిన్న స్వరూపము గలదై విరాజిల్లుచుండును. ఈ కారణము వలన సకల శబ్దజాతమునకు ప్రకృతియై (మూలమై), - పరావాక్ స్వరూపిణియై) హ్రీం బీజము రూఢ్యా, లక్షణయా ఆ పరమేశ్వరితో సంబంధము గలిగియుండును. కావున, జాపకుల చేత తదధిష్ఠాన దేవతారూపముగా పరిలక్షిత యగుచున్న దగుటం జేసి పరమేశ్వరి భృంగికతో - ఆడు తుమ్మెదతో పోల్చబడిన దని తాత్పర్యము.

విశే :- పరమేశ్వరి భ్రామరీశక్తియని చండీ సప్తశతి యందలి క్రింది వచనముల వలన తెలియవచ్చుచున్నది.

219.హ్రీంకారసుమనోమాధ్వీ-హ్రీంకారసుమనోమాధ్వ్యై నమః

219. శం.భా.: హ్రీంకారసుమనోమాధ్వీ । హ్రీంకారస్య వాంఛిత ఫలప్రదాన సాధకతయా సుమనఃసాదృశ్యమ్ । అథవా, పుష్పాణి వ్యవహారసమయే బహుసావధానతయా వ్యవహర్త వ్యాని పరమ మార్దవాధికరణత్వేన బహుమాన్యత్వాత్, తథా హ్రీంకారోఽప్యుపాసనవేళాయాం పరబ్రహ్మవాచకత్వేన ప్రయత్నపూర్వకమేకాగ్రమనసా దేవతాభిన్నత్వేన ధ్యాతవ్య ఇతి నియమసంపాదనార్థం । పుష్పోపమమితి విభావనీయమ్ । తథాచ వాయ్వాదినా శుష్కాణి పుష్పాణి నిర్మధుత్వేన

"యదాఽరుణాఖ్య స్త్రైలోక్యే మహాబాధాం కరిష్యతి ।
తదాఽహం భ్రామరం రూపం కృత్వాఽసంఖ్యేయ షట్పదమ్॥

త్రైలోక్యస్య హితార్థాయ వధిష్యామి మహాసురమ్ ।
భ్రామరీతి చ మాం లోకా స్తదా స్తోష్యంతి సర్వతః ॥

కావున, 'హ్రీంకారాంభోజభృంగికా' యను నామము పరమేశ్వరి యొక్క భ్రామరీశక్తిని సూచించుచున్నదని భావనీయము.

219. తెలుగు: వాంఛితములయిన ఫలముల నొసగు సాధనమగుటం జేసి 'హ్రీంకారమునకు పుష్పసాదృశ్యము చెప్పబడినది. అథవా, వ్యావహారిక జగత్తులో పుష్పములు అత్యంత సుకుమారములు, మార్దవగుణాధిష్ఠానములు, మిక్కిలి ఆదరణీయములు నగుటవలన అతిజాగరూకతతో వ్యవహరింపదగినవనియు చెప్పవచ్చును. అటులనే, హ్రీంకారము గూడ ఉపాసనా సమయము నందు పరబ్రహ్మవాచకముగా, ప్రయత్న పూర్వకముగా చిత్తము నేకాగ్రమొనర్చి దేవతాభిన్నముగా ధ్యాయనీయ మను నియమమును సంపాదించు నిమిత్తము పుష్పసాదృశ్యము చెప్పబడినదని భావనీయము. కాగా, వాయువు మొదలయినవానిచేత శుష్కము లయిన (వాడిపోయిన) పుష్పములు మకరందశూన్యము లగుటవలన, ఫలోత్పాదక శక్తిని కోల్పోవును. అందువలన, ఫలజనకములు కాకయే రాలిపోవుచుండును; తదితర

220. హ్రీంకాతరుమంజరీ - హ్రీంకాతరుమంజర్యై నమః

ఫలాని అజనయిత్వా పరిపతంతి ఫలజనకశక్తే రభావేన; తదితరాణి తు తద్వత్త్వేన తజ్జనకాని లోకేదృష్టాని; పుష్పరసశ్చ పృథివీకారణభూత ఉదక తన్మాత్రస్వరూప మధురసాత్మకత్వాత్ పుష్పాణాం ఫలజనకశక్తిజ్ఞాపకో భవతి; తథా హ్రీంకారస్యాపి సర్వజనకతాశక్త్యాధాయక తదధిష్ఠాన సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మస్వరూపా సతీ తన్మంత్రప్రాప్త్యా యథోక్తఫలహేతుతయా తదర్థరూపేణ తద్వ్యత్తిర్భవతీతి మాధ్వీసమానధర్మవత్త్వ మస్యా ఉపపద్యత ఇతి వివేచనీయ మితి యావత్ ॥
ఓం హ్రీంకారసుమనోమాధ్వ్యై నమః ॥ *219*

220. శం.భా.: హ్రీంకారతరుమంజరీ । ఫలార్థినః స్వారూఢజనాన్ పతనాదిభ్యః ప్రతిబంధకేభ్య తారయతి పారం ప్రాపయతి ఫలలాభేన సంతోషయతీతి తరుః । హ్రీంకారస్య కల్పాదితరుః దృష్టాంతీకృతః । ప్రేక్షావతాం సంవాద్రిప్రవృత్తి జనకత్వేన

పుష్పములు (వాడిపోని పుష్పములు) మకరంద యుక్తములగుటవలన ఫలోత్పాదకములుగా లోకమున కానవచ్చుచున్నవి; పుష్పరసము (మకరందము) పృథివికి కారణభూతమైన జలతన్మాత్ర స్వరూపము గల మధురసాత్మకము. అందువలన మకరందము పుష్పముల యొక్క ఫలజనకశక్తిజ్ఞాపకమై యున్నది; ఆ విధముగా, హ్రీంకారము గూడ, సర్వ ప్రపంచసృష్టి జనకశక్తి సంపాదకము, తదధిష్ఠానమైన సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మస్వరూపము గలదై తన్మంత్రోపదేశము నొందినవారికి శాస్త్రోక్తమైన ఫలప్రదానము చేయునదగుట చేత, తదర్థరూపముతో తద్వ్యాప్తి యగుచున్నది. అందువలన మాధ్వీ (మకరంద) సమానమైన ధర్మము పరదేవత యందు ఉపపన్నమగుచున్నదని వివేచన చేసి భావింపనగునని నిశ్చయార్థము.

220. తెలుగు: తారయతీతి తరుఃతరింపజేయునది గాన, తరువు, అనగా వృక్షము; ఫలములనాశించి వృక్షాధిరోహణము చేయు జనులను చెట్టుపైకి ఎక్కుటలో ప్రతిబంధక ములయిన పతనాదుల నుండి రక్షించునది. పారమును జేర్చునది, అనగా ఫలప్రాపకమై సంతుష్టులను జేయునది గాన,

శ్లో॥ సకారాఖ్యా సమరసా । సకలాగమ సంస్తుతా ।
సర్వవేదాంతతాత్పర్య । భూమిః సదసదాశ్రయా ॥ 43

221. సకారాఖ్యా - సకారాఖ్యాయై నమః

శాఖోపశాఖాగ్రగతా పుష్పమంజరీ ఫలకారణ యోగ్యతాం జ్ఞాపయతీవ పురుషార్థార్థినాం అసంశయప్రవర్తకత్వేన ప్రత్యక్ స్వరూపా సతీ గురూపదిష్ట మంత్రతదేవతాత్మక తయా మంత్రోపాసనాయా మభిముఖీకరణేన పురుషార్థాన్ ప్రాపయతీతి మంజరీసాదృశ్యం ప్రాప్తం పరదేవతయా ఇతి వివేచనీయమ్ ॥ ఓం హ్రీంకారతరుమంజర్యై నమః ॥ 220

221. శం.భా.: సకారాఖ్యా । సకారయుక్తా శ్రీవిద్యా నామికా ఆఖ్యా వాచకశబ్దః యస్యాః సా తథా ॥ ఓం సకారాఖ్యాయై నమః ॥ 221

తరువని వ్యవహరింప బడును. హ్రీంకారమునకు కల్పవృక్షాదులతో దృష్టాంతము చెప్పబడినది. పండితులకు సంవాదిప్రవృత్తిని కలిగించు నదగుటచే శాఖోపశాఖలుగా వాదము సల్పుచున్న సమయమున, శాఖోపశాఖాగ్రము లందున్న పుష్పగుచ్ఛము ఫలకారణ యోగ్యతను జ్ఞాపకము చేయుచున్నదానివలె పరమ పురుషార్థమైన మోక్షార్థులను నిస్సంశయముగా ప్రవర్తింపజేయును. ఆ కారణముచేత ప్రత్యక్ బ్రహ్మస్వరూపిణియై గురూపదిష్టమైన మంత్ర దేవతాత్మగ మంత్రోపాసన యందు భక్తులను అభిముఖులనుగా జేయుట ద్వారా పురుషార్థ ప్రాపక మగుచుండును; అందువలన పరదేవతకు మంజరీసాదృశ్యము ప్రాప్తమైనదని వివేచనీయము కావున, 'హ్రీంకారతరుమంజరీ' యను నామముతో శ్రీలలితాత్రిపురసుందరి వెలుగొందుచున్నదని తెలియవలయును.

221. తెలుగు: సకారయుక్తమైన శ్రీవిద్యయను నామము వాచకశబ్దము గలది గాన, దేవి 'సకారాఖ్యా' యని స్తుతింపబడును.

ఈ 'స' బీజము పంచదశీ మహామంత్రములోని తృతీయ కూట ప్రథమ వర్ణమని తెలియనగును.

222. సమరసా - సమరసాయై నమః

223. సకలాగమసంస్తుతా - సకలాగమసంస్తుతాయై నమః

---

222. శం.భా.: సమరసా । సమః ఏకః రసః మధురాదిరస వత్ గుడపిండాదౌ ఏకరూపేణ కార్యవ్యవస్థితేత్యర్థః ।

అథవా, సంసారదశాయాంసర్వజ్ఞత్వ కించిద్జ్ఞత్వాది విశేషణ భేదేనభిన్నరసవత్ భిన్న స్వభావవత్ ప్రతీయమానయోరీశ్వరజీవయో ర్వేదాంతశ్రవణాదినా జన్య అఖండాకారవృత్తి వ్యాప్త్యా 'అహం బ్రహ్మాస్మి' ఇత్యభేదానుభవదశాయా మేక రూపతయా సాక్షాత్క్రియత ఇతిసా తథోచ్యతే, 'రసోవైసః' ఇతి శ్రుతేః, రసశబ్దార్థః పరబ్రహ్మ సమః అభిన్నం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం సమరసాయై నమః ॥ 222

223. శం.భా.: సకలాగమసంస్తుతా । ఆ సమంతాత్ గమయంతీతిత్యాగమాః, సకల పదార్థగోచర సవికల్పక ప్రమాజనక వేదాః ఇత్యర్థః । సకలైరన్యూనానతిరేకేణ

---

222. తెలుగు: 'సమరసః' అనగా ఏకరూపమైన రసము గుడఖండము మొదలయిన వానియందు మధురాది రసములవలె పరమేశ్వరి కార్యజాత మందంతట ఏకరూపముతో వ్యవస్థితయై యుండునని యర్థము.

అథవా, సంసారదశలో సర్వజ్ఞత్వ కిబచిద్జ్ఞత్వాది విశేషణభేదము వలన భిన్నమైన రసము (రుచి), స్వభావము గలవారి వలె గోచరించు జీవేశ్వరులకు వేదాంత మహావాక్య శ్రవణ మననాదుల చేత అఖండాకారవృత్తి కలుగును. తద్వ్యాప్తి చేత 'అహం బ్రహ్మాస్మి' యను నట్టి యభేదానుభూతి సిద్ధించును. ఆ స్థితిలో ఏకస్వరూపముతో సాక్షాత్కరించున దగుటచేత పరమేశ్వరి 'సమరసా' యని చెప్పబడుచున్నది. 'రసో వై సః' అను శ్రుతివాక్యము వలన రస శబ్దార్థమైన పరబ్రహ్మతత్త్వము అభిన్నముగా గలది గాన, దేవి 'సమరసా' యని సంకీర్తిత యగుచున్నది.

223. తెలుగు: అంతట చేరునట్లు చేయునవిగాన, ఆగమములు, సమస్త

224. సర్వవేదాంతతాత్పర్యభూమిః

- సర్వవేదాంతతాత్పర్యభూమయే నమః

ఇతిహాస పురాణసహిత యావదంగోపాంగ రహస్యాదియోగిత్వం సకలశబ్దార్థః । తైః సంస్తుతా సమ్యక్ నాతఃపరం కించిదస్తీతి నిశ్చయపూర్వకం స్తుతా గుణినిష్ఠ గుణాభిధాన విషయతయా తదుపజీవికేత్యర్థః । సర్వార్థప్రకాశకవేదానాం సర్వజ్ఞత్వేన ఐదంపర్యేణ తదీయ స్తుతివిషయతయా శుద్ధచైతన్యాత్మక తయా మోక్షకారణీభూత జ్ఞానస్వరూపత్వేన జిజ్ఞాస్యేతి ధ్వనితోఽర్థః ॥ ఓం సకలాగమసంస్తుతాయై నమః ॥ 223

224. శం.భా.: సర్వవేదాంతతాత్పర్యభూమిః । వేదానామంతః అవసానం తత్త్వమస్యాది మహావాక్యాని, తేషాం తాత్పర్యం సమన్వయః సామానాధికరణ్యమిత్యర్థః । తస్య భూమిః విషయః జ్ఞాప్య మితి యావత్ ।

పదార్థములలో గోచరమగు సవికల్పక (సగుణ) ప్రమాజనకము లయిన వేదములని యర్థము. (విరాట్ పురుషుని ప్రమాణమును చెప్పునట్టి వేదములని భావము). సర్వజనులచేత అన్యూనాతిరక్తముగా ఇతిహాస పురాణసహితమైన సాంగోపాంగ రహస్యాదులతో కలసి యుండుట 'సకల' శబ్దమున కర్థము. సాంగోపాంగరహస్యాదియుక్తము లయిన యా వేదముల చేత సంస్తుతయై, అనగా ఇంతకంటె ఎక్కువయైనది యేమియు లేదని చక్కగా, నిశ్చయపూర్వకముగా సంస్తుతింపబడి గుణనిష్ఠమైన (గుణవంతుల యందున్న గుణాభిధాన విషయమై తద్గుణి సముదాయమును ఉజ్జీవింప జేయునదని యర్థము. సకలమైన యర్థములను ప్రకాశింపజేయు వేదములు సర్వజ్ఞము లగుట వలన, 'ఈమె యిట్టిది' యను అర్థమే ప్రధానముగా గలవగుట చేత తత్పరదేవతాస్తుతి విషయము శుద్ధ చైతన్యాత్మకము, మోక్ష కారణమైన జ్ఞానస్వరూపముగా శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యాసనాదుల ద్వారా జ్ఞేయమైనదని ధ్వనితార్థము. కావున పరాభట్టారిక 'సకలాగమసంస్తుతా' యనిధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

"ఉపక్రమోపసంహారా వభ్యాసోఽపూర్వతా ఫలమ్ ।
అర్థవాదోపపత్తీ చ లింగం తాత్పర్యనిర్ణయే ॥

ఇతి వచనోక్త తాత్పర్యనిర్ణాయక ప్రమాణబలేన అతీంద్రియ ధర్మాదిగోచర వాక్యవత్ సర్వేషాం వేదాంతానా ముపాసనా జ్ఞానవిధిం వినా కర్మ శేషతయా అజ్ఞాతజ్ఞాపకత్వేన శంసనాదేవ శాస్త్రశబ్దవాచ్యానామద్వైతే బ్రహ్మణి గతిసామాన్యేన కర్మోపాసనాకాండద్వయార్థోపకార్యత్వేన మోక్షహేతు జ్ఞాపకత్వేన పర్యవసాన మితి తాత్పర్యవిషయతా అఖండ చైతన్యస్యేతి సిద్ధాంతార్థ ఇత్యభిసంధిః ।

"సామానాధికరణ్యం చ విశేషణ విశేష్యతా ।
లక్ష్యలక్షణభావశ్చ పదార్థప్రత్యగాత్మనామ్ ॥"

---

224. తెలుగు: వేదము చివరి భాగములయిన యుపనిషత్తుల లోని 'తత్త్వమసి' ఇత్యాది మహావాక్యములు వేదాంతములనబడును; ఆ మహావాక్యముల యొక్క తాత్పర్యము, సమన్వయము అనగా, 'తత్త్వమసి' మొదలైన మహావాక్యముల సామానాధికరణ్యమని యర్థము, తత్త్వమస్యాది మహా వాక్యములకు భూమి, విషయము, జ్ఞాప్యమునైనది 'సర్వ వేదాంత తాత్పర్యభూమిః' యని నిశ్చయార్థము.

'1. ఉపక్రమ, 2. ఉపసంహార, 3. అభ్యాస, 4. అపూర్వతా, 5. అర్థవాద, 6. ఉపపత్తుల తాత్పర్య నిర్ణయమునందు 6 ప్రమాణములు' అను వచనమున చెప్పబడిన తాత్పర్య నిర్ణాయక ప్రమాణబలము చేత అతీంద్రియ ధర్మాది గోచరవాక్యము వలె సర్వ వేదాంతములు కర్మశేషము లేని యుపాసనావిధిని విధించుచు అజ్ఞాతజ్ఞాపకము లగుచున్నవి; అందువలననే శాస్త్ర శబ్దముచే చెప్పబడు విద్యలన్నిటికి అద్వయ బ్రహ్మయందు సామాన్యముగా సమన్వయము ఉండుటచేత, కర్మోపాసనారూపకాండ ద్వయార్థములకు ఉపకార్యముగా మోక్షహేతుజ్ఞాన జనకముగా పర్యవసన్న మగు తాత్పర్య విషయత్వము అఖండ చైతన్యమునకు గలదని సిద్ధాంతార్థమని దృఢ నిశ్చయము.

225. సదసదాశ్రయా - సదసదాశ్రయాయై నమః

ఇతి న్యాయేన సంబంధత్రయేణ అఖండార్థం వేదాంతాః బోధ యంతీతి 'తత్తు సమన్వయాత్' ఇత్యధికరణే ప్రతిష్ఠాపితమిత్యలమతివిస్తరేణ ॥ ఓం సర్వవేదాంతతాత్పర్య భూమయే నమః ॥ *224*

225. శం.భా.: సదసదాశ్రయా । అపరోక్షతయా సన్నితి ప్రతీతివిషయతయా వ్యవహ్రియమాణం సత్కార్యం రూపాదివత్తయా వ్యావహారికసత్తాశ్రయం

సామానాధికరణ్యాము, విశేషణ విశేష్యవిభావము, లక్ష్యలక్షణభావము. ఈ మూడును పదార్థమునకు, ప్రత్యగాత్మకు గలవను న్యాయానుసారము సంబంధత్రయముతో వేదాంతములు అఖండార్థమును బోధించునని 'తత్తు సమన్వయాత్' అను బ్రహ్మసూత్రము నందలి సమన్వయాధికరణము నందు ప్రతిష్ఠింపింపబడినది. ఆ కారణము చేత విస్తరించి చెప్పుట యనావశ్యకమని విరమించుచున్నాము.

విశేషము :- "ఆమ్నాయానాం క్రియార్థత్వాదానర్థక్య మతదర్థానామ్" అని జైమిని సూత్రము. వేదములు కర్మబోధకములు. కావున, కర్మార్థ బోధకములు కానట్టి యుపనిషద్వాక్యములు వ్యర్థములైనవని పూర్వమీమాంసా సిద్ధాంతము. కాని, వేదములు కర్మబోధకములుగాన, తత్కర్మార్థబోధకములు గానట్టి యుపనిషత్తులు అజ్ఞాత జ్ఞాపక రూపముతో బ్రహ్మబోధకము లని యీ సూత్రమున కర్థము చెప్పకపోయిన, ఉపనిషత్తులకు ఆనర్థక్యము సంభవించును. కావున, వేదములు అజ్ఞాత జ్ఞాపకములుగా బ్రహ్మబోధకము లని యంగీకరించి తీరవలయును. అతీంద్రియ గోచరమగు స్వర్గాదులను చెప్పునట్టి కర్మకాండ ప్రతిపాదక శ్రుతివాక్యములు ప్రమాణమైన రీతిగా, అతీంద్రియ బ్రహ్మతత్త్వార్థబోధకము లయిన ఉపనిషద్వాక్యములు గూడ ప్రమాణ భూతములే, సార్థకములే యని రూఢమైన యభిప్రాయము.

225. తెలుగు: అపరోక్షముగా 'సన్ ఘటః, సన్ పటః' - ఘటము ఉన్నది, పటము ఉన్నది - అను ప్రతీతికి విషయమగుట చేత వ్యవహారములో

శ్లో॥ సకలా సచ్చిదానందా । సాధ్యాసద్గతిదాయినీ ।
సనకాదిమునిధ్యేయా । సదాశివకుటుంబినీ ॥ 44

226. సకలా - సకలాయై నమః

పృథివ్యప్తేజోభూతత్రయం సదిత్యుచ్యతే । అసత్ సద్భిన్నతయా పరోక్షజ్ఞానగోచరం వాయ్వాకాశాది తత్కార్యం చ రూపాదిభిన్నగుణాశ్రయముచ్యతే ఇత్యర్థః । తయో రాశ్రయా ఉపాదానత్వేన తదధిష్ఠానభూతేత్యర్థః । ఆరోపిత స్యాధిష్ఠానసత్తాతిరిక్త సత్తా శూన్యతయా సత్తాస్ఫూర్తిప్రదత్వేన సర్వదా తదనుస్యూతేతి ధ్యేయమ్ ॥ ఓం సదసదాశ్రయాయై నమః ॥ 225

226. శం.భా.: సకలా । ఆరోపిత కలాభిః ఉపాసనార్థం కల్పితాభిః జాబాలినా సత్యకామం ప్రతి ఉక్తషోడశకలాయుక్త పురుషోపాసనప్రతిపాదక ఛాందోగ్య

ఉన్న సత్ కార్యము రూపాదులు కలిగియుండును. అందుచేత వ్యావహారికమైన సత్తుకు ఆశ్రయమైన పృథివీ, జల, తేజోభూతములు మూడును 'సత్' శబ్దముచే చెప్పబడును. అసత్ అనగా సత్ కంటె భిన్నముగా పరోక్షజ్ఞానమునకు గోచరమైన వాయు, ఆకాశములు, తత్కార్యములు రూపాదుల కంటె భిన్నములయిన గుణముల కాశ్రయమని చెప్పబడునని యర్థము. ఆ సదసత్తులు రెండింటికి ఉపాదానకారణ మనగాఆశ్రయమై, తదధిష్ఠానభూతురాలని యర్థము. ఆరోపిత పదార్థము అధిష్ఠాన సత్తకంటె అతిరిక్తమైన సత్త లేనిది యగుట చేత, సత్తాస్ఫూర్తిప్రద మగుట వలన అధిష్ఠాన సత్తయొక్క ధర్మము సదా అనుస్యూతమై యుండునదని భావింపనగును. కావున 'సదసదాశ్రయా' యను సార్థక నామముతో పరదేవత ప్రకాశించుచున్నదని భావము.

226. తెలుగు: ఉపాసన కొఱకు ఆరోపితములు, కల్పితములు నయిన కళలతో విరాజిల్లుచున్నది గావున, దేవి 'సకలా' యనబడును. జాబాలి మహాముని సత్యకామునికి ఉపదేశించిన షోడశకళాయుక్త పురుషోపాసనమును

వచనరీత్యా కలాశబ్దితావయవైః సహ వర్తత ఇతి సా తథా । చతుఃషష్టిచంద్ర కలాభ్యాం వా సహితా।

అథవా, కలాశబ్దః సుఖాది కాంతివచనః తయా సహితేతి వా ॥ ఓం సకలాయై నమః ॥ 226

ప్రతిపాదించునట్టి ఛాందోగ్యోపనిషద్వచనము ననుసరించి కళాశబ్దముచే అభిహితము లయిన యవయవములతో విరాజిల్లునది గావున, పరదేవత 'సకలా' యని స్తూయమాన యగుచున్నది. అరువదినాలుగు చంద్ర కళలో విరాజమాన యగుటం జేసియు దేవికి 'సకలా' యను నామము అన్వర్థము.

అథవా, కలా శబ్దము సుఖాది కాంత్యర్థబోధకము; తాదృశ కలాసహిత యగుటంజేసియు మహాత్రిపురసుందరి 'సకలా' యని ధ్యాతవ్య యగుచున్నదని భావము.

విశేషము :- 'అన్నమయగ్ంహి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణ స్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ! - ఛాం. 6-6-5.

హే సోమ్య! మనస్సు అన్నమయము, ప్రాణము జలమయము, వాక్కు తేజోమయ మని యారుణి శ్వేతకేతువుకు నుపదేశించెను. *(త్రిశతీ భాష్యము నందు జాబాలి సత్యకామునకు చెప్పబడినట్లున్నది.)* అంతట తిరిగి తెలియజెప్పుడని శ్వేతకేతువు ఆరుణిని అభ్యర్థించెను.

"షోడశకలః సోమ్యపురుషః పంచదశాహాని మాశీః కామమపః పిబాపోమయః ప్రాణో న పిబతో విచ్ఛేత్స్యత ఇతి ।" ఛాం. 6-7-1

హే సోమ్య! పురుషుడు శోడశకళాపూర్ణుడు, నీవు పదునైదు దినములు భుజించకుము, యథేచ్ఛగా జలమును మాత్రమే త్రాగుము. ప్రాణము ఆపోమయము, కావున జలపానము చేయుటవలన ప్రాణము పోదని యారుణి చెప్పెను. ఆ రీతిగ శ్వేతకేతువు పదునైదు దినములు నిరాహారియై యుండి

మఱల గురూపసదనము చేసి 'నాకు ఋగ్యజుస్సామలు ప్రతిభాతము లగుట లేదని చెప్పెను. అంత, ఆరుణి

".... షోడశానాం కలానా మేకా కలాఽతిశిష్టా స్యా త్తయైతర్హి వేదా న్నానుభవస్యశనాథ మే విజ్ఞాస్యసీతి ।" - ఛాం. 6-7-3.

నీవు భుజించిన యన్నము వలన వృద్ధినొందిన పదునాఱు కళలలో ఒక కళ మిగిలిపోయినది. అందువలన, వేదములు నీకు స్ఫురించలేదు. భోజనము చేసి రమ్ము. అప్పుడు నేను చెప్పునట్టి విషయము తెలిసికొనగలవని చెప్పెను.

"ఏవగ్ం సోమ్య తే షోడశానాం కలానా మేకా కలాతిఽ శిష్టా భూత్సాన్నేనో పసమాహితా ప్రాజ్వాలీ తయైతర్హి వేదా ననుభవసి" - ఛాం. 6-7-6.

హే సోమ్య । పదునాఱు కళలలో నొకకళ మిగిలిపోయినది ఈ కళ అన్నముచేత ఉపచితమైనందున నీకు వేదములు ప్రతిభాసించునని చెప్పెను. కావున, సచ్చిదానంద రూపమైన బ్రహ్మతత్త్వమును బోధించునట్టి వేదములు షోడశీకళాపూర్ణమైన పరమేశ్వరి యొక్క యుపాసన వలన లబ్ధమైన యనుగ్రహముచే భాసించునని తెలియవలయును.

షోడశ కళాపూర్ణ పురుషభిన్నయైన పరమేశ్వరియొక్క షోడశీ కళాస్వరూపమును బృహదారణ్యక శ్రుతి యిట్లు వివరించుచున్నది.

"స ఏష సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకల స్తస్య రాత్రయ ఏవ పంచదశ కలా ధ్రువైవాస్య షోడశీ కలాస రాత్రిభి రేవా చ పూర్యతేఽపిచ క్షీయతేసోఽ మావా స్యాగ్ం రాత్రి మేతయా షోడశ్యా కలయా సర్వమిదం ప్రాణ భృదనుప్రవిశ్య తతః ప్రాతర్జాయతే తస్మాదేతాగ్ం రాత్రిం ప్రాణభృతః ప్రాణం నవిచ్ఛింద్యాదపి కృకలాసస్యైతస్యా ఏవ దేవతాయా అపచిత్యై ॥" బృ.ఉ. 1-5-14.

సంవత్సరాత్మక ప్రజాపతి షోడశకళాపురుషుడు. ఆ కాలపురుషుని

227. సచ్చిదానందా - సచ్చిదానందాయై నమః

227. శం.భా.: సచ్చిదానందా । సచ్చాసౌ చిచ్చ సచ్చిత్ సచ్చిచ్చాసౌఆనందశ్చ; కాలత్రయాబాధ్యత్వంసత్త్వమ్, స్వేతర ప్రకాశాప్రకాశత్వం చిత్త్వమ్, పరమప్రేమాస్పదత్వ మానందత్వమ్, 'సత్యం జ్ఞాన మనంతమ్', 'విజ్ఞాన మానందమ్', సదేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీత్', 'ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ', 'ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్', 'ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ న బిభేతి కుతశ్చన' ఇత్యాది శ్రుతిభ్యః । తే స్వరూపం యస్యాః సా తథోక్తా । వేదాంతశాస్త్రోక్త బ్రహ్మ స్వరూపలక్షణలక్షితేత్యర్థః ॥ ఓం సచ్చిదానందాయై నమః ॥ 227

పదునైదు రాత్రులే పంచదశ కళలు. ఈ కాలపురుషుని యొక్క పదునాఱవ కళ (షోడశీ కళ) ధ్రువాకళ యనబడును. ఆ షోడశీ కళ శుక్ల పక్షములో రాత్రులద్వారా వృద్ధి నొందును. కృష్ణపక్షములో క్షయమవుచుండును. అమావాస్య రాత్రియందు ఆ కాలపురుషుడు (సంవత్సరాత్మక ప్రజాపతి) ఈ షోడశీ కళతో సర్వప్రాణుల యందు ప్రవేశించును. తిరిగి మరుసటి యుదయమున ఉద్భవించును. కావున, అమావాస్య రాత్రియందు ఏ ప్రాణిని సంహరించరాదని భావము.

కావున, ఈశ్వరాభిన్నుడైన జీవుడు షోడశకళాపూర్ణుడని తెలియ వలయును. పరమేశ్వరీ పరమేశ్వరుల శీర్షములందు గన్పట్టు చంద్రకళ షోడశీకళ యనియే భావింపవలయును. షోడశీకళావాచకమైన షోడశీమహా మంత్రము సర్వమాన్యమై యుపాసక లోకమున ప్రసిద్ధి గాంచినదని తెలియవలయును.

227. **తెలుగు:** సత్ చిత్తులు కలిసిన, సచ్చిత్తులగును. సచ్చిత్తులు ఆనందము, సమసించిన, సచ్చిదానందము లగును. త్రికాలాబాధ్యత్వము సత్త్వము, ఏది నిత్యమో యది సత్యమని భావము. తనకంటె ఇతరమైన ప్రకాశము చేత ప్రకాశించకపోవుట, స్వయంప్రకాశమైయుండుట చిత్త్వ మనబడును పరమప్రేమాస్పదమై యుండుట యానందత్వము. 'సత్యం జ్ఞాన

228. సాధ్యా = సాధ్వీ (పాఠాంతరము) - సాధ్యాయై నమః సాధ్వ్యై నమః

228. శం.భా.: సాధ్యా । కర్మోపాసనాదిభిః మహావాక్య శ్రవణజన్య బ్రహ్మవిద్యాత్వేన సాధనచతుష్టయసంపన్నాధి కారిణా అపరోక్షతయా సాధితుం ప్రాప్తు మర్హా, ఫలస్వరూపత్వాదిత్యర్థః । సాధ్వీతి వా పాఠే సాధోః స్త్రీ, సత్త్వగుణ సంపన్నత్వాత్ సాధుః సకల విద్యాపారగత్వే సతి సదా చార సంపన్నః

మనంతమ్' - 'బ్రహ్మ సత్య, జ్ఞాన, అనంతరూపమైనది', 'విజ్ఞాన మానందమ్' - 'విజ్ఞానస్వరూపము, ఆనందస్వరూపము ఆనందస్వరూపమునైనది, బ్రహ్మ', 'సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీత్' - 'సృష్టికి పూర్వము ఈ ప్రపంచము సద్రూపము గనే యున్నది', 'ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ' - 'ప్రజ్ఞయే సర్వాధారము, ప్రజ్ఞానమే బ్రహ్మ', 'ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్' - 'ఆనందమే బ్రహ్మ యని తెలిసికొనెను', 'ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ న బిభేతి కుతశ్చన' - 'బ్రహ్మ యొక్క యానందమును, బ్రహ్మాభిన్నమైన యానందమును (రాహోశ్శిరవత్ - రాహువు యొక్క శిరస్సు అనినట్లు) తెలిసికొనిన విద్వాంసుడు - జ్ఞాని దేనివలన భయము నొందదు' మొదలైన శ్రుతివచనముల వలన సచ్చిదానందములు బ్రహ్మస్వరూప లక్షణములని తెలియుచున్నది. స్వరూప బోధకము లయిన సచ్చిదానందములు గలది గాన, శ్రీమహారాజ్ఞి 'సచ్చిదానంద' యని స్తవనీయ యగుచున్నది. వేదాంత శాస్త్రము నందు చెప్పబడిన బ్రహ్మస్వరూపలక్షణములచేత తెలియబడునదని భావము.

228. తెలుగు: కర్మోపాసనాదులచేత వేదాంత మహావాక్య శ్రవణజన్యమైన బ్రహ్మవిద్యగా సాధన చతుష్టయ సంపన్నుడయిన యధికారిపురుషుని చేత ఫలస్వరూప మగుట వలన అపరోక్షముగా పొందబడుటకు అర్హమైనదిగాన, దేవి 'సాధ్యా' యనబడును. సాధ్వీ యను పాఠమును స్వీకరించినపక్షములో సాధుపురుషుని యొక్క స్త్రీయగుటం జేసి సాధ్వీ యనబడును. సత్త్వగుణ సంపన్నుడగుట వలన సాధువనబడును. సకల విద్యాపారంగతుడగుచు సదాచార సంపన్నుడు, దైవీ సంపద గలవాడని

229. సద్గతిదాయినీ - సద్గతిదాయిన్యై నమః

దైవీసంపత్తిమానిత్యర్థః । తదేకనిష్ఠా పరమ పతివ్రతా సతీ స్త్రీణాం పాతివ్రత్య సంప్రదాయ ప్రవర్తికేతి యావత్ ॥ ఓం సాధ్వ్యాయై నమః । సాధ్వ్యై నమః ॥ 228

229. శం.భా.: సద్గతిదాయినీ । సమీచీనా పునరావృత్తి రహితా సుఖమాత్రరూపా గతిః, గమ్యతే జ్ఞాయతే ప్రాప్యతే ఇతి వా గతిః । యత్ జ్ఞాయతే తదేవ గతిః, తదన్యస్యాజ్ఞాత త్వాత్ గతిత్వానుపపత్తేః । జ్ఞాతే ఫలే ఇచ్ఛయా

యర్థము. ఆబ్రహ్మయందే యేకనిష్ఠగల పరమ పతివ్రత యగుచు స్త్రీలకు పాతివ్రత్య సంప్రదాయమును ప్రవర్తింప జేయునదని నిశ్చయార్థము.

229. తెలుగు: సమీచీనము, పునరావృత్తి రహితము, కేవల సుఖస్వరూపమునగు గతి సద్గతి యనబడును. గమ్యతే తెలిసికొనబడు చున్నది, పొందబడుచున్నది యగుట చేతగాని 'గతి' యనబడును. ఏది తెలిసికొనబడుచున్నదో యదియే గతి, తదన్యము అజ్ఞాతమగుట వలన గతిత్వము అనుపపన్నమగును. ఫలము జ్ఞాతమైనపుడు కోరికతో పురుషుడు తత్ఫల సాధనము లందు ప్రవర్తించును. అజ్ఞాత ఫలసాధనము లందు ప్రవర్తించడని యన్వయ వ్యతిరేక దృష్టాంతములతో తెలిసికొన నగును. 'బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమ్' - 'బ్రహ్మవేత్తయైనవాడు పరమగు బ్రహ్మవస్తువును పొందుచున్నాడు', 'బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి' - 'బ్రహ్మను తెలిసినవాడు బ్రహ్మయే యగును', పూర్వము బ్రహ్మను తెలిసిన దేవతలు ఋషులును బ్రహ్మస్వరూపులై యమృతులయిరి' - ఇత్యాది శ్రుతుల వలన పరదేవతా స్వరూపమే మోక్ష స్వరూపముగా సద్గతి యగును. తద్బ్రహ్మకు ఆవరకమైన యజ్ఞానము తిరస్కృతమగుట చేతను స్వరూపానందమును అభివ్యంజితము చేయునదగుట వలనను పరదేవత 'సద్గతిదాయినీ' యనబడును. గతికి, దానమునకు అభేదమున్నను కర్మకర్తృ ప్రయోగము ఉపపన్నమే యగును. 'తదాత్మానగ్ం స్వయ మకురుత' - 'ఆ బ్రహ్మవస్తువు

230. సనకాది మునిధ్యేయా-సనకాది మునిధ్యేయాయై నమః

తత్సాధనేషు పురుషః ప్రవర్తతే; న త్వజ్ఞాతఫలసాధనే - ఇత్యన్వయ వ్యతిరేకాభ్యామ్. 'బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమ్', 'బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి', 'యే పూర్వం దేవా ఋషయశ్చ తద్విదుః తే తన్మయా అమృతా వై బభూవుః' ఇత్యాదిశ్రుత్యా చ పరదేవతాస్వరూపమేవ ముక్తిస్వరూపతయా సద్గతిః । తదావారకాజ్ఞానాభిభవేన స్వరూపానందమభివ్యంజయతీతి దాయినీ । అభేదేఽపి గతిదానయోః కర్మకర్తృ ప్రయోగః ఉపపద్యతే । 'తదాత్మానగ్ం స్వయ మకురుత' ఇత్యాదివత్ సదిత్యర్థః । సతీం వా సత్త్వగుణయుక్తాం దేవయానాదిగతిం వా దదాతీతి సా తథా ॥ ఓం సద్గతిదాయిన్యై నమః ॥ *229*

230. శం.భా.: సనకాదిమునిధ్యేయా । మననశీలాః మునయః, మననశబ్దేన లక్షణయా తత్సాక్షాత్కారవంత ఇత్యర్థః, బ్రహ్మణః మానసికపుత్రాః జ్ఞానవైరాగ్యాది బహులాః మోక్షమార్గప్రవర్తకాః; సనకః ఆదిః యేషాం తే మునయః సనందన

అభిన్ననిమిత్తోపాదానకారణ మగుట వలన తనను తానే అభివ్యక్తము చేసికొనెను' అనునట్లు యుక్తి సంగతమే యగును. సతినిగాని, సత్త్వగుణ సంపన్నమైన దేవయానాది గతిని గాని యిచ్చునది గాన, పరమేశ్వరి 'సద్గతి దాయినీ' యని ధ్యాతవ్యురాలగుచున్నది.

230. తెలుగు: మననము చేయువారు మునులు; మనన శబ్దము వలన లక్షణయా బ్రహ్మసాక్షాత్కారము గలవారని తెలియును, బ్రహ్మమానస పుత్రులు, అధికజ్ఞాన వైరాగ్య సంపత్తి కలవారు, మోక్షమార్గ ప్రవర్తకులు సనకాదిమునులు, సనందనసనాతన సనత్కుమార ప్రముఖులు ఈషణారహితులు, చింతారహితులు; తాదృశులయిన సనకసనందనాది మునులచేత పరదేవత ధ్యాతవ్య, అనగా స్వాత్మాభేదజ్ఞానము చేత స్వస్వరూప జ్ఞానము చేత మిక్కిలియాదరముతో విషయముగా చేసికొనబడినదని యర్థము. 'త్వం వా అహ మస్మి భగవో దేవతే అహం వై త్వమసి' - 'ఓ పరదేవతా! నీవే నేను, నేనే నువ్వు', 'క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి' - క్షేత్రజ్ఞుడనుగా

231. సదాశివకుటుంబినీ - సదాశివకుటుంబిన్యై నమః

సనాతన సనత్కుమార ప్రముఖాః నిరీషణాః నిశ్చింతాః, తైః ధ్యేయా అత్యాదరేణ స్వాత్మాభేద జ్ఞానేన సర్వదా విషయీకృతేత్యర్థః; 'త్వం వా అహమస్మి భగవో దేవతే అహం వై త్వమసి', 'క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి', 'ఆత్మానం చే ద్విజానీయాదహ మస్మీతి పూరుషః', 'అథయోఽన్యాం దేవతా ముపాస్తేఽన్యోఽసా వన్యోఽహ మస్మీతి న స వేద యథా పశుః', 'మృత్యోః స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి' ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతి శతేభ్యః ॥ ఓం సనకాది మునిధ్యేయాయై నమః ॥ 230

231. శం.భా.: సదాశివకుటుంబినీ । సదాశివః కుటుంబమస్యా అస్తీతి తథా ॥ ఓం సదాశివకుటుంబిన్యై నమః ॥ 231

కూడ నన్ను తెలిసికొనుము', 'ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దహమస్మీతి పూరుషః' - 'పురుషుడు నేనైయున్నానని సచ్చిదానంద స్వరూపమైన యాత్మను తెలిసికొన వలయును,' అథ యోఽన్యాం దేవతా ముపాస్తే....' - 'ఇతడు వేరు, నేను వేరని తనకంటె భిన్నముగా దేవతనుఉపాసించువాడు పశువు వలె జ్ఞానశూన్యుడు', 'మృత్యోః స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి' - 'అజ్ఞానము వలన ఆత్మయందు నానాత్వమును - భేదమును చూచువాడు మృత్యుపరంపరను పొందుచున్నాడని శ్రుతిస్మృతి శతము వలన తెలియుచున్నది. కావున, పరదేవత ఆత్మాభిన్నముగా సనకసనందనాదులచే ధ్యానింపబడి 'సనకాదిమునిధ్యేయా' యని సమాదరభావముతో స్తోతవ్యురాలగుచున్నది.

231. తెలుగు: సదాశివుడు కార్యకారణరూప నిఖిలప్రపంచము స్వరూపముగా గలవాడు, తత్స్వరూపమైన కుటుంబము గలది అనగా జగత్కుటుంబిని యగుటంజేసి శ్రీకామేశ్వరిదేవి 'సదాశివకుటుంబినీ' యను సార్థక నామముతో విభ్రాజమాను రాలగుచున్నది.

శ్లో॥ సకలాధిష్ఠానరూపా । సత్యరూపా సమాకృతిః ।
సర్వప్రపంచనిర్మాత్రీ । సమానాధికవర్జితా ॥ 45

232. సకలాధిష్ఠానరూపా - సకలాధిష్ఠానరూపాయై నమః

233. సత్యరూపా - సత్యరూపాయై నమః

---

232. శం.భా.: సకలాధిష్ఠానరూపా । 'అథాత ఆదేశో నేతి', 'నేహనానాఽస్తి కించన' ఇత్యాది నిషేధశ్రుతిభ్యః ప్రతిపన్నా । 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' ఇత్యాది బాధాయాం సామానాధికరణ్య మవగమ్యతే । కార్యస్య కారణాభేదజ్ఞానం బాధా । తద్భిన్నతాజ్ఞానస్య భ్రమరూపత్వాత్ । తథాచ శ్రుతినిషేధస్యాపేక్షాయాం ప్రకృత్యాదీనా మపి తత్త్వజ్ఞానేన నివృత్తౌ భూతపూర్వగత్యా సర్వాధిష్ఠానత్వేన అనుభూయతే ఇతి భావః ॥ ఓం సకలాధిష్ఠానరూపాయై నమః ॥ 232

233. శం.భా.: సత్యరూపా । సత్యం జడానృత పరిచ్ఛిన్న వ్యావృత్తం

---

232. తెలుగు: 'అథాత ఆదేశో నేతి' - 'ఈ దృశ్యప్రపంచము బ్రహ్మకాదు,' 'నేహ నానాస్తి' - 'ఈ యాత్మ యందు నానాత్వము లేదు' మొదలయిన నిషేధశ్రుతుల వలన పరమేశ్వరి ప్రతిపాదిత యగుచున్నది. 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' 'ఈ దృశ్య ప్రపంచమంతయు బ్రహ్మయే' ఇత్యాది బాధయందు సామానాధికరణ్యము తెలియుచున్నది. కార్యము కారణము కంటె అభిన్నమను జ్ఞానము 'బాధ' యనబడును. తద్భిన్నమైన జ్ఞానము భ్రాంతిరూపము కాగా, శ్రుతిబోధిత నిషేధమునకవధి యపేక్షిత మగుచుండగా, ప్రకృతి మొదలైనవి తత్త్వజ్ఞానము వలన నివృత్తము లగుచున్నవి; కాగా, భూత పూర్వగతితో, అనగా అజ్ఞానావస్థలో భాసించిన సర్వమును గ్రహించి సర్వాధిష్ఠానముగా అనుభూయ మానమగుచున్నదని భావము. కావున, పరదేవత 'సకలాధిష్ఠానరూపా' యని స్తుతింప బడుచున్నది.

233. తెలుగు: సత్యమనగా... జడము, అనృతము, పరిచ్ఛిన్నము నయినదానికంటె భిన్నమైన రూపము. సచ్చిదానంద స్వరూపము గలదగుట

234. సమాకృతిః - సమాకృత్యై నమః

సచ్చిదానందరూపం యస్యాః సా తథా । పరిణామవాద మాశ్రిత్య సత్ అపరోక్షజ్ఞానయోగ్యాని పృథివ్యప్తేజాంసి, త్యత్తు పరోక్షజ్ఞానవిషయాః నిత్యానుమేయా ఇత్యర్థః, 'సచ్చత్యచ్చాభవత్' ఇతి శ్రుతేః । సత్యం రూపం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం సత్యరూపాయై నమః ॥ 233

234. శం.భా.: సమాకృతిః । సమా అభిన్నా సచ్చిదానందరూపైకరసా ఆకృతిః మూర్తిః స్వరూపం యస్యాః సా తథోక్తా ।

సమా అన్యూనాతిరిక్తా యథాశాస్త్ర ప్రమాణం మూర్తిర్విగ్రహో యస్యాః సేతి వా ।

సమా సదాశివేన గుణ సౌందర్య బల వీర్య యశోగాంభీర్య ధైర్యేంగితాది పరిజ్ఞాన సర్వజ్ఞత్వాది బహులధర్మ విశేషైః మూర్తిః యస్యాః సేతి వా ।

చతుర్విధ భూతగ్రామేషు తత్తత్ప్రారబ్ధానుసారేణ సమా తత్ర తత్ర నివాసయోగ్యా మూర్తి ర్యస్యాః సేతి వా ।

వలన, దేవి 'సత్యరూపా' యని ధ్యేయ యగుచున్నది. పరిణామవాదము ననుసరించి అపరోక్షజ్ఞాన యోగ్యములయిన పృథివి, జలము, అగ్ని - ఈ మూడును 'సత్' అనబడును, పరోక్షజ్ఞాన విషయములు, నిత్యానుమేయముల యిన వాయ్వాకాశములు 'త్యత్' అనబడును. 'సచ్చ త్యచ్చాభవత్' అను శ్రుతివచనము వలన బ్రహ్మయే యపరోక్షము లయిన పృథివి, జలము, అగ్ని, పరోక్షములైనవి వాయువు, ఆకాశము అనునవి 'సత్, త్యత్' రూపములుగా అభివ్యక్తమైనదని తెలియును. కావున, బ్రహ్మాభిన్నమైన పరమేశ్వరియు తద్రూపముతో విరాజిల్లుచున్నదగుట వలన 'సత్యరూపా' యని సంకీర్తిత యగుచున్నది.

234. తెలుగు: అభిన్న సచ్చిదానందరూపముతో ఏకరసమైన యాకృతి స్వరూపము గలది గాన, పరదేవత 'సమాకృతిః' యనబడును. సాముద్రికశాస్త్ర ప్రమాణానుసారము ఎక్కువ తక్కువ లేని సరియైన ప్రమాణముతో ఉన్న యవయవములతో ఒప్పునట్టి యాకారవిశేషముగాన, 'సమాకృతిః' యనబడును.

కర్మాధ్యక్షతయా తత్తత్ఫల విశేషదానేషుసమా పక్ష పాతరహితా మూర్తిర్యస్యాః సా ।

సమా బాల్య స్థవిరత్వాది భావవికారవర్జితా ఏక ప్రకారా నిత్యయౌవనశాలినీ మూర్తి ర్యస్యాః సా ।

'సమ స్సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరామ్'

'అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽంతరాత్మా సదా జనానాం హృదయే సంనివిష్టః ।

ఇతి స్మృతిశ్రుతిభ్యా మేకరూపత్వావగమా దిత్యాశయః ॥

ఓం సమాకృత్యై నమః ॥ 234

సదాశివునితో సమానమైన గుణ, సౌందర్య బల, వీర్య, యశోగాంభీర్య, ధైర్య, ఇంగితాది పరిజ్ఞాన, సర్వజ్ఞత్వాది అనేక ధర్మములతో ఒప్పారునట్టి యాకృతి విశేషము గలదగుటం జేసి దేవి 'సమాకృతిః' యని స్తోతవ్యయయగుచున్నది.

చతుర్విధ భూతసమూహము నందు వారివారి ప్రారబ్ధ కర్మానుసారము వారియందు సమానమైన నివాసయోగ్యత గలదిగాన, 'సమాకృతిః' యను నామ మన్వర్థము.

కర్మాధ్యక్షురాలుగా ఆయా జీవులకు వారి కార్మనుసారము ఫలముల నొసగుట యందు పక్షపాతరహితమైన యాకృతి గలదగుట చేత పరదేవత 'సమాకృతిః' యని ధ్యాయనీయ.

బాల్య, స్థవిరత్వాది భావవికారములు లేని యేక విధమైన నిత్యయౌవన సంపన్నమైన మూర్తి గలదగుటం జేసి పరాభట్టారిక 'సమాకృతిః' యనబడును.

'సమః సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరామ్' 'సర్వభూతముల యందు సమముగా ఉండి మదీయ పరమ భక్తిని పొందునున్న' దనియు, అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽంతరాత్మా సదా జనానాం హృదయే సంనివిష్టః' - సర్వప్రాణుల హృదయము నందు పరమేశ్వరుడు అంగుష్ఠమాత్ర పురుషుడుగా సదా అంతర్యామి రూపముతో సంనివిష్టుడైయున్నా' డనియు

235. సర్వ ప్రపంచనిర్మాత్రీ - సర్వ ప్రపంచనిర్మాత్ర్యై నమః

236. సమానాధికవర్జితా - సమానాధికవర్జితాయై నమః

---

235. శం.భా.: సర్వప్రపంచనిర్మాత్రీ । సంసారస్యానాదితయా మోక్షస్థాయిత్వేన చ భూతభవిష్యద్వర్తమానగత్యా సర్వశబ్దవాచ్యత్వం ప్రపంచస్య ప్రపంచ్యతే విస్తార్యతే వివర్తత ఇతి ప్రపంచః, 'ఏకం బీజం బహుధా యః కరోతి' ఇతి శ్రుతేః । తస్య నిర్మాత్రీ నిర్మాణ మభివ్యక్తిః తన్నిమిత్తతయా తత్తత్కర్తృత్వ ముపచర్యతే, దేవదత్తః పచతీతివత్ ॥ ఓం సర్వ ప్రపంచనిర్మాత్ర్యై నమః ॥ 235

236. శం.భా.: సమానాధికవర్జితా । కుల శీల జాతిగుణాదిభిః తుల్యః సమానః తైః శ్రేయా నధికః, తైర్వర్జితా । 'న తస్య ప్రతిమాఽస్తి' 'విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః'

చెప్పునట్టి స్మృతి శ్రుతివాక్యముల వలన పరదేవతకు ఏకరూపత్వము గలదని ఆశయము.

235. తెలుగు: సంసార మనాది, (అనాదిత్వం నామ జ్ఞాన నిరస్యత్వమ్) మోక్షపర్యంతము నుండునట్టిదియు నగుటచేత త్రికాలములయందు - భూత భవిష్యద్వర్తమాన కాలములందు వ్యాపించి యుండినదిగాన, ప్రపంచమునకు సర్వశబ్దవాచ్యత్వము సంగతము. 'విస్తరింప జేయబడుచున్నది, స్వరూప నాశనము లేకయే నానా నామరూపములతో వివర్తరూపమై కనబడుచున్నది గాన, ప్రపంచమనబడును. 'ఏకం బీజం బహుథా యః కరోతి' - 'పరమేశ్వరుడు ఒక విత్తనమును అనేకముగా చేయుచున్నా' డను శ్రుతి వలన పరమేశ్వరి యేక స్వరూపము గలదయ్యు అనేక రూపములతో అభివ్యక్తమగు చున్నదని తెలియుచున్నది. పరదేవత తాదృశ ప్రపంచ నిర్మాత్రి; నిర్మాణమనగా అభివ్యక్తి, తదభివ్యక్తికి కారణమగుట వలన దేవదత్తుడు వండుచున్నాడను రీతిగా ప్రపంచ కర్తృత్వము పరమేశ్వరి యందారోపిత మగుచున్నది. కావున జగన్మాత 'సర్వప్రపంచనిర్మాత్రీ' యని భక్తులచేత సంకీర్తింపబడుచున్నది.

ఇతి శ్రుతేః, 'సర్వాధిపత్యం కురుతే మహాత్మా' ఇతి 'ఏకమేవా ద్వితీయమ్', 'న త్వత్సమోఽస్త్యభ్యధికఃకుతోఽన్యో లోకత్రయే' ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిభ్యాం చేతి భావః । ఏతద్దృష్ట్యా సంమాననీయః సమానః పూజనీయోఽధికః తద్ద్వయేన వర్జితా । 'ఏక మేవాద్వితీయం బ్రహ్మ' ఇత్యాది శ్రుతేరితివాఽర్థః ॥ ఓం సమానాధిక వర్జితాయై నమః ॥ 236

---

236. తెలుగు: కుల, శీల, జాతి, గుణాదుల చేత సమానమైనవాడు, ఆ కులశీలాదుల చేత అధికః శ్రేష్ఠమైనవాడు - ఈ యిరువురిచేత విడువబడునది, పరమేశ్వరితో సమానులు గాని, యామెకంటె అధికులు గాని లేరని భావము. 'న తస్య ప్రతిమాఽస్తి' - 'ఆ పరమేశ్వరునితో పోల్చదగిన వస్తువు లేదు', 'విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః' - 'రుద్రుడు విశ్వాధికుడు మహర్షి (స్వయంప్రతిభాత వేదస్వరూపుడు) యను శ్రుతి వాక్యముల వలన, 'సర్వాధిపత్యం కురుతే మహాత్మా' - 'అనంతమైన యాత్మ స్వరూపము సర్వ ప్రపంచాధిపత్యము చేయుచున్న'దనియు, 'ఏకమేవాద్వితీయమ్' - 'సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేద శూన్యమైన యాత్మపదార్థము ఏకము, అద్వితీయము అనియు, 'న త్వత్సమోఽస్త్యభ్యధికః....' - 'నీతో సమానమైనవాడు, నీకంటె, అధికుడయినవాడు మఱియొకడు ముల్లోకములలో లేడు' అనియు చెప్పునట్టి శ్రుతిస్మృతుల చేత పరమేశ్వరి 'సమానాధిక వర్జితా' యని భావనీయురాలగుచున్నదని భావము. (పరమేశ్వర ప్రతిపాదక శ్రుతి వాక్యములన్నియు, తదభిన్న స్వరూపము గలవగుట వలన పరమేశ్వరీ ప్రతిపాదకములు నయి యుక్తిసహము లగు నని సర్వత్ర యనుసంధేయము) ఈ దృష్టితో సంమాననీయుడయినవాడు సమానుడు, పూజనీయుడయిన యధికుడు - వీరిరువురిచే విడువబడునది; 'ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ' సజాతీయ, విజాతీయ, స్వగతభేదము లేని బ్రహ్మ ఏకము, అద్వితీయ' మని చెప్పునట్టి శ్రుతివలన గాని దేవి 'సమానాధికవర్జితా' యని తెలియవలయునని భావము.

శ్లో॥ సర్వోత్తుంగా సంగహీనా । సగుణా సకలేష్టదా ।
కకారిణీ కావ్యలోలా । కామేశ్వరమనోహరా ॥ 46

237. సర్వోత్తుంగా - సర్వోత్తుంగాయై నమః

238. సంగహీనా - సంగహీనాయై నమః

---

237. శం.భా.: *సర్వోత్తుంగా । కార్యాపేక్షయా కారణస్యాధికత్వాత్ సర్వాపేక్షయా ఉత్తుంగా ఉన్నతా, 'పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని, త్రిపాదస్యామృతం దివి' ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం సర్వోత్తుంగాయై నమః* *237*

238. శం.భా.: *సంగహీనా । నిరవయవత్త్వేన నిష్కారణత్వేన వా, నిర్గుణత్వేన వా, నిరాశ్రయత్త్వేన వా, నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్త స్వరూపత్వేన సంబంధరహితా*

---

237. తెలుగు: కార్యము కంటె కారణము గొప్పదగుటవలన పరమేశ్వరి సర్వ ప్రపంచరూప కార్యము కంటె ఉన్నతమైనది, మహనీయమైనది యని భావము. 'పాదోఽస్య విశ్వాభూతాని' యనుచు పురుషసూక్తము అనంతకోటి బ్రహ్మాండము లందలి సమస్త భూతజాతము ఈ విరాట్పురుషుని యొక్క నాల్గవ పాదము, నాల్గవ వంతు అనియు, మిగిలిన మూడు భాగములు ఆకసము నందు మోక్షరూపముతో ఉన్నవనియు చెప్పుచున్నది. దీనిని త్రిపాద్విభూతి యని యందురు. ప్రాణికర్మసహితమైన భాగము విరాట్పురుషుని ప్రథమపాదము, ప్రాణిరహితమైన తక్కిన మూడు భాగములు విరాట్ పురుషుని యొక్క మూడు పాదములనియు తెలియవలయును. కావున, శ్రీ లలితాత్రిపురసుందరి 'సర్వోత్తుంగా' యనుచు ధ్యానింపబడు చున్నది.

238. తెలుగు: నిరవయవ, కారణరహిత, నిర్గుణ, నిరధిష్ఠాన, నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్తస్వరూపిణిగా సంబంధము లేనిదగుట వలన పరదేవత 'సంగహీనా' యని సంకీర్తింపబడును. 'అసంగో నహి సజ్జతే' - సంగము లేని పురుషుడు దేనియందును సక్తుడు గాడు', 'నచాస్య కశ్చిజ్జనితా నచాధిపః'

239. సగుణా - సగుణాయై నమః

240. సకలేష్టదా - సకలేష్టదాయై నమః

వా; 'అసంగో నహి సజ్జతే', 'నచాస్య కశ్చిజ్జనితా న చాధిపః' ఇత్యాది శ్రుతేరిత్యాశయః ॥ ఓం సంగహీనాయై నమః ॥ 238

239. శం.భా.: సగుణా । సమాః ఏకప్రకారాః గుణాః సత్య కామత్వాదయః యస్యాః సా తథా । 'గుణీ సర్వవిద్యః', 'సత్యకామః సత్యసంకల్పః' ఇత్యాది శ్రుతేః । త్రిమూర్తి స్వరూప తయా సత్త్వరజస్తమోగుణైః సహ వర్తత ఇతి వా తథా ॥ ఓం సగుణాయై నమః ॥ 239

240. శం.భా.: సకలేష్టదా । ఇచ్ఛావిషయభూతాని ఇష్టాని కామ్యానీత్యర్థః; సకలాని చ తానీత్య భేద సమాసః, అన్యథా జీవాదివత్ కస్మింశ్చిద్విషయే

- ఈ బ్రహ్మపదార్థమునకు జనకుడు లేడు, శాసకుడును మఱియొకడు లేడు' అని చెప్పునట్టి శ్రుతుల వలన పరదేవత సంగహీన యని తెలియు చున్నదని భావము.

239. తెలుగు: సత్యకామత్వ, సత్య సంకల్పత్వాది గుణములు సమానముగా, ఏకవిధముగా గలదిగాన, దేవి 'సగుణా'యని కీర్తింపబడును. 'గుణీ సర్వవిద్యః' - భగవానుడు సర్వగుణ సంపన్నుడు, సర్వజ్ఞుడై యున్నాడు', 'సత్యకామః సత్య సంకల్పః' - పరమేశ్వరుడు సత్యకాముడు, సత్యసంకల్పుడు' అను శ్రుతుల వలన పరమేశ్వరి 'సగుణా' యని ధ్యాతవ్య యగుచున్నది. బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రాత్మక త్రిమూర్తి స్వరూపిణిగా సత్త్వరజస్తమోగుణ సంపన్నయై యుండుట చేతను శ్రీమహారాజ్ఞి 'సగుణా' యను నామముతో వ్యపదేశ్యురాలగుచున్నది.

240. తెలుగు: ఇచ్ఛకు విషయము లయినవి కామ్యములు; సకలమైన కామ్యములని య భేదసమాసము చెప్పిన సకలేష్టములను రూపము నిష్పన్న మగును; తాదృశములైన సకల కామ్యఫలముల నొసగునది గాన, 'సకలేష్టదా'

అసామర్థ్యశంకా స్యాత్ । ఏకస్య పదార్థస్య బహూనామిచ్ఛావిషయత్వదర్శనాత్, ఏకత్ర కామనాయామపి తత్సహభావిత్వేన సర్వప్రాపకత్వోక్త్యా పరదేవతాయాః బహుఫలప్రదాతృత్వేన అత్యంత విశ్వస నీయతయా అతిశయ ప్రతిభానాచ్చేత్యర్థః ।

అథవా, పరిచ్ఛిన్న పరిమిత భాగ్యవత్ప్రాణినః సర్వస్య సర్వత్ర ఇచ్ఛాయామపి, యాని సర్వాణి స్వబుద్ధ్యా శాస్త్ర విరోధేనేష్టాని ఏషితవ్యానివాంఛితవ్యాని, తాన్యేవప్రయచ్ఛతి దదాతి; న తదధికాని, లోకేచ్ఛాయాః బహుప్రకారత్వేన దుష్పూరణీయత్వాదితి భావః । సర్వేషాం ప్రాణినా మిష్ట్యా ఇజ్యయా పూజయా విషయీకృతా, యజ్ఞేన వా సమారాధితా తస్య ఫలప్రదేత్యర్థః । 'అహం చ

యని చెప్పబడును. ఆ రీతిగ చెప్పకపోయినచో, సాధారణ జీవులు ఒకానొక విషయము నందు అసమర్థులయిన రీతిగా పరమేశ్వరి పట్ల గూడ అసామర్థ్య శంక కలుగవచ్చును. ఒక వస్తువు అనేక ప్రాణుల యిచ్ఛకు విషయమగుట లోకములో కన్పడుచున్నది. అందువలన, ఒక వస్తువునందు సర్వులు కోరిక గలిగియున్నను, ఆ కామన యా పరదేవత వలన కలుగుచున్నది. ఆ కారణము చేత పరమేశ్వరి సర్వకామ్య ఫలముల నొసగునదను వచనము, పరదేవత బహుఫల ప్రదానము చేయునదగుట వలన అత్యంత విశ్వసనీయము. కావున, సకలేష్ట ప్రదాత్రిగా మిక్కిలి ప్రకాశించు నదగుటంజేసి జగన్మాత 'సకలేష్టదా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

అథవా, పరిచ్ఛిన్నము (భిన్నము), పరిమితము నయిన భాగ్యము గల సర్వజీవులకు సర్వ విషయములందు కోరికలుండును. అట్టి సందర్భములో గూడ వాంఛనీయములైన యా కోరికలనే పరదేవత శాస్త్రవిరోధము లేకుండా స్వబుద్ధితో పర్యాలోచించి ప్రసాదించును; అంతకంటె అధికముగా నొసగదు. ఏలన, లోకుల కామనలు అనేక విధములు, దుష్పూరణీయములుగా ఉండును. అనగా, తీర్చుటకు యోగ్యమైనవిగా ఆ కోరికలు ఉండవు. సర్వప్రాణుల యొక్క పూజచేత (ఇష్ట్యా) విషయముగా చేయబడునది, అనగా పూజనీయమైనది యగుట చేతగాని, యజ్ఞముచేత సమారాధిత యగుట వలనగాని, తత్పూజకు, యజ్ఞమునకు ఫలము నొసగునదని యర్థము.

241. కకారిణీ - కకారిణ్యై నమః

సర్వయజ్ఞానాం భోక్తా చ ప్రభురేవ చ', 'ఏషహ్యేవ సాధుకర్మ కారయతి తం యమేభ్యో లోకేభ్య ఉన్నినీషతి' ఇతి స్మృతిశ్రుతిభ్యాం పరమేశ్వరార్పణబుద్ధ్యా క్రియమాణ స్యైవకర్మణః శుభఫలత్వాత్ ముక్తిహేతుత్వేన, కామ్యఫలార్థినాం జన్మమరణాది బంధకత్వేన స్వల్పఫలతయా అనాదరణీయత్వా దిత్యర్థః ।

అథవా, కలాభిః అవయవైః తరతమభావై రిత్యర్థః, తైః సహితాని ఇష్టాని ఫలాని మనుష్యానందాది బ్రహ్మానందపర్యంతాని ఫలాని ఆనందస్వరూపాణి దదాతీతి తథా ॥ ఓం సకలేష్టదాయై నమః ॥ **240**

241. శం.భా.: *కకారిణీ । తృతీయఖండ ద్వితీయ వర్ణరూపః కకారావయవః వాచకః అస్యా అస్తీతితథా ॥ ఓం కకారిణ్యై నమః ॥* **241**

'అహంచ సర్వయజ్ఞానాం భోక్తా చ ప్రభురేవచ' - 'నేను సర్వయజ్ఞములకు భోక్తను, ప్రభువునైయున్నాను', 'ఏషహ్యేవ సాధు కర్మ కారయతి తం యమేభ్యో లోకేభ్య 'ఉన్నినీషతి' - ఈ పరమేశ్వరుడు సాధు (పుణ్య) కర్మను చేయించును, తత్కర్మానుష్ఠానము చేసినవానిని యమలోకముల నుండి యూర్ధ్వలోకములకు గొనిపోవును' అని చెప్పునట్టి స్మృతి శ్రుతులవలన ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో చేసినకర్మ శుభఫల ప్రదము, ముక్తిహేతువు నగుచున్నది. అందువలన కామ్యకర్మ చేయువారల కర్మ జన్మ మరణరూప బంధహేతువు, అల్పఫలప్రదము నగుటవలన ఆదరణీయము కానందున పరదేవత యీశ్వరార్పణ బుద్ధితో వేదోక్త కర్మానుష్ఠానము చేయువారికి పరమ పురుషార్థరూపమైన మోక్షఫలము నొసగునని భావము.

అథవా, కళలనగా తరతమ భావములు, ఆ తరతమ భావములతో గూడిన సకలేష్ట ఫలములను, మనుష్యానందము మొదలు బ్రహ్మానందము వరకు గల యానందస్వరూపములైన ఫలముల నొసంగునది గావున, శ్రీమహామహేశ్వరి 'సకలేష్టదా'యని భజనీయ యగుచున్నది.

242. కావ్యలోలా - కావ్యలోలాయై నమః

243. కామేశ్వరమనోహరా - కామేశ్వరమనోహరాయై నమః

---

242. శం.భా.: *కావ్యలోలా । వాల్మీకి వేదవ్యాసకృతేషు కావ్యేషు లోలా వాచ్య లక్ష్యార్థభేదేన తత్ర సంబద్ధేత్యర్థః ॥ అథవా; కవిభిః కృతేషు స్తుతివిశేషేషు ప్రీతిమతీత్యర్థః ॥ ఓం కావ్యలోలాయై నమః ॥* ***242***

243. శం.భా.: *కామేశ్వరమనోహరా । కామేశ్వరస్య మనః హరతీతి తథా ॥ ఓం కామేశ్వరమనోహరాయై నమః ॥* ***243***

---

241. తెలుగు: పంచదశీమహామంత్రములోని తృతీయకూట ద్వితీయవర్ణము కకారము. ఆ కకారము అవయవముగా గల వాచకశబ్దము గలదిగాన, శ్రీత్రిపురసుందరి 'కకారరూపిణీ' యని యర్చనీయ యగుచున్నది.

242. తెలుగు: వాల్మీకి వేదవ్యాసాది మహాకవులచే రచింపబడిన కావ్యములయందు (వేదార్థోపబృంహణమునకై రామాయణ మహాభారతాదులు రచింపబడినవగుటచేత) ఆసక్తిగలది, వాచ్యార్థము, లక్ష్యార్థము అను భేదముతో ఆ కావ్యముల యందు దేవి సంబద్ధయై యున్నదని భావము.

అథవా, మహాకవులచే రచింపబడిన స్తోత్రాదులయందు ప్రేమగలది, కావున పరదేవత 'కావ్యలోలా' యని గుణసంకీర్తనము చేయబడుచున్నది.

243. తెలుగు: కామేశ్వరదేవుని మనస్సును ఆకర్షించునది గావున శ్రీకామేశ్వరీదేవి 'కామేశ్వరమనోహరా' యని స్తవనీయ యగుచున్నది.

విశేషము :- 'నిరుపాధిక సంవిదేవ కామేశ్వరః' 'సదానందపూర్ణాస్వాత్మైవ పరదేవతా లలితా' యనుచు భావనోపనిషత్తు నిరుపాధిక సంవిద్రూపుడే కామేశ్వరుడనియు, సచ్చిదానందరూపిణియగు శ్రీలలితాంబికయే స్వాత్మ యనియు చెప్పుట భావనీయము.

శ్లో॥ కామేశ్వరప్రాణనాడీ । కామేశోత్సంగవాసినీ ।
కామేశ్వరాలింగితాంగీ । కామేశ్వరసుఖప్రదా ॥ 47

244. కామేశ్వరప్రాణనాడీ - కామేశ్వరప్రాణనాడ్యై నమః

244. శం.భా.: కామేశ్వరప్రాణనాడీ । కామేశ్వరస్య ప్రాణనాడీ యథా నాడ్యః ప్రాణాః సంచరంతి సా తథా జీవనాడీత్యర్థః 'ఇడయా తు బహిర్యాతి' ఇతి లయఖండ వచనాత్। లోకే విశస్యమానే పశౌ హృదయం పుండరీకాకారం మాంసఖండాత్మకం అంతఃసుషిరాష్టదళోపేత మంగుష్ఠపరిమాణ సుషిరయుక్తం - అథోభాగ కర్ణికామధ్యం దృశ్యతే, తస్యాః కర్ణికాయాః కేసరాయమానాః ఏకశతం నాడీనా మంకురాః తద్వేష్టనపురీ తన్నామక నాడీసుషిర విన్యస్తమూలాః భవంతి ।

244. తెలుగు: కామేశ్వరప్రాణనాడీ. కామేశ్వరుని జీవితమున కాధారమైన ప్రాణినాడి గాన, కామేశ్వరప్రాణనాడి. నాడిద్వారా ప్రాణసంచారము జరుగును. ఆరీతిగా కామేశ్వరి కామేశ్వర జీవనాడియై యుండునని యర్థము. 'ఇడయా తు బహిర్యాతి' - ఇడానాడిద్వారా ప్రాణశక్తి బయటకుపోవును' అని లయఖండవచనము. లోకములో పశువిశసనము (పశువును పట్టుట) జరుగునపుడు ఈ పశువునందు పద్మాకారములో ఉన్న హృదయము మాంసఖండాత్మకము, అంతఃసుషిరములో (లోపలరంధ్రము) అష్టదళ యుక్తము, అంగుష్ఠపరిమాణము గల సుషిరోపేతము నయిన అధోభాగ కర్ణికామధ్యము కన్పడుచున్నది. ఆ కర్ణికకు (బొడ్డుకు) కింజల్కముల వలె ఉండునట్టి నూటయొక్క నాడుల యంకురము లుండును. ఆ యంకురముల చుట్టును ఆవరింపబడియున్న 'పురీతత్' అను పేరు గల నాడీసుషిరమునందు (నాడియొక్క రంధ్రమునందు) విన్యస్తమూలములై = మూలమునందున్న యంకురములు గలవై యున్నవి. దానియందు సుషుమ్నానాడి మూలాధారము మొదలుకొని బ్రహ్మరంధ్రము (సహస్రారము) వఱకు వ్యాపించియున్నది. ఆ సుషుమ్నానాడియందు మూలాధార, స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత,

తత్ర సుషుమ్నా నామక నాడీ మూలాధారా దారభ్య బ్రహ్మరంధ్ర పర్యంతం గతా। తస్యాం షట్ చక్రాణి మూలాధారాదీని తత్తన్మాతృకావర్ణసహిత యోగశాస్త్రోక్త దళసంయుతాని వర్తంతే, తస్యా మూలే పృథ్వీ దేవతా బిసతంతు తనీయసీ కుండలినీ అధోముఖావరణశక్తిర్నిద్రాతి । తస్యాః దక్షిణభాగే ఇళానామ నాడీ భ్రూమధ్యపర్యంతం ప్రసూతా వామే పింగళా తథా । తథాచ జాగ్రదవస్థాయాం నేత్రయోః దంపత్యాత్మనా శ్రుతిప్రతిపాదితః, స్వప్నే మన ఉపాధికః సుషుప్తావజ్ఞానోపాధికః; జాగ్రతి స్థూలశరీరాభిమానీ విశ్వ ఇత్యుచ్యతే । స్వప్నే సూక్ష్మాభిమానీ తైజసః, సుషుప్తౌ కారణాభిమానీ ప్రాజ్ఞః । సుషుప్తౌ కారణాత్మనా స్థితాని స్థూల సూక్ష్మ శరీరజన్య భోగసాధన ప్రారబ్ధకర్మవశేన పురీతద్వారా నాడీమార్గేణ తత్తద్గోలకాని ప్రవిశంతి ఇంద్రియాణి । తదుపరమప్రారబ్ధోద్బోధే ఆందోలికాయాం విద్యమానో రాజా గృహాంతరే సోపానమార్గద్వారా ప్రాసాదే

విశుద్ధ, ఆజ్ఞాచక్రము లను పేరుగల యారుచక్రములు వాని, వాని మాతృకావర్ణ సంయుతములై, యోగశాస్త్రమునందు చెప్పబడిన దళములుగలవై యుండును. ఆ సుషుమ్నానాడియందు పృథివికి అధిష్ఠానదేవత, బిసతంతు తనీయసి (తామరతూడులోని దారమువలె అతిసూక్ష్మరూపిణి) సార్ధత్రివలయ (మూడున్నరచుట్టలు చుట్టుకొనియున్న) యైన కుండలినీశక్తి (భుజంగిని) యావరణశక్తి రూపముతో అధోముఖయై త్రికోణమని చెప్పబడునట్టి పృథ్వీ శక్తియందు శిరస్సు ఉంచి, బ్రహ్మరంధ్రమునందు పుచ్ఛాగ్రము (తోక చివరిభాగము) ఉంచి నిద్రించుచుండును. ఆ కుండలినీశక్తికి కుడివైపున 'ఇడా' యను పేరు గల నాడి భ్రూమధ్యము వఱకు వ్యాపించియుండును. ఎడమవైపున 'పింగళా' యను నాడి భ్రూమధ్యము వఱకు వ్యాపించి యుండును (ఈ రెండు నాడులను గంగాయమునలని యనుట యోగసంప్రదాయము. సుషుమ్నానాడి సహస్రారము వఱకు వ్యాపించియుండుట సిద్ధపురుషుల యనుభవము)

కాగా, జాగ్రదవస్థలో జీవుడు నేత్రములయందు శివశక్తి మిథునీభావముతో దంపత్యాత్మకముగా ఉండునని శ్రుతి ప్రతిపాదించు

విహృత్య తదవచ్ఛిన్నాంతః పురపర్యంకే శయాన ఇవ పురీతత్ప్రవిశ్య తదవచ్ఛిన్నహృదయోపాధికం పరమాత్మానం యదా ప్రవిశతి తదా సుప్త ఇత్యుచ్యతే । లింగ శరీరం కారణాత్మనా లీయతే । తథా ప్రాణాదివాయవః ప్రలీన వృత్తయః

చున్నది. స్వప్నావస్థలో చైతన్యము (జీవుడు) మనస్సు ఉపాధిగా గలిగియుండును. సుషుప్తియందు జీవుడు అజ్ఞానము ఉపాధిగ గలిగియుండును. ఆరీతిగా ఉన్న జీవచైతన్యము జాగ్రద్దశలో స్థూలశరీరాభిమానియై 'విశ్వ' సంజ్ఞతో వ్యవహరింపబడును. స్వప్నదశయందు సూక్ష్మశరీరాభిమానియై 'తైజస' మను పేరుతోను, సుషుప్తిస్థితిలో కారణశరీరాభిమానియైన 'ప్రాజ్ఞ' యను నామముతోను వ్యపదేశ్యమగుచుండును. (ఈ చైతన్యము అవస్థాభేదము వలన భిన్ననామములతో వ్యవహరింపబడుచున్నను, చైతన్యము మాత్రము అనుస్యూతముగా ఒకటియే యని, భిన్నము కాదని తెలియవలయును)

సుషుప్తిలో అనగా గాఢనిద్రలో కారణాత్మరూపముతో ఉన్న యింద్రియములు స్థూలసూక్ష్మశరీరములవలన జనించునట్టియు, భోగసాధనమునైన ప్రారబ్ధకర్మవలన 'పురీతత్' అను నాడిద్వారా నాడీ మార్గమున వానివాని గోళకములను ప్రవేశించును. ఊయలమీద శయనించియున్న మహారాజు గృహాంతరమునందు సోపానమార్గముద్వారా ప్రాసాదమున విహరించి పిమ్మట తదవచ్ఛిన్నమైన యంతఃపుర పర్యంకము నందు శయనించును. ఆ రీతిగ శయనించు ప్రభువువలె ఇంద్రియోపరమణరూపప్రారబ్ధము జాగృతమయినంతనే నాడులద్వారా 'పురీతత్'ను ప్రవేశించి, తదవచ్ఛిన్నుడు హృదయము ఉపాధిగా గలవాడునైన పరమాత్మను జేరినపుడు జీవుడు సుప్తుడని చెప్పబడును. అపుడు లింగశరీరము కారణాత్మతో విలీనమగును. అపుడు ప్రాణ, అపాన, వ్యానాదివాయువులు లయించిన వృత్తులు గలవై ఆయుస్స్వరూపముతో శరీరమును రక్షించుచుండును.

సంతః ఆయుస్స్వరూపేణ శరీరం రక్షంతి । తథాచ, భావి జాగ్రత్స్వప్న భోగానుకూల కర్మానుబంధ ప్రాణధారణం సుషుప్తౌ సోపాధికచైతన్యస్యైవ దృశ్యతే । తత్సత్తయా చ నాడీనాం ప్రాణసంచారయోగ్యతాఽపి । ఏవం చ సతి -

---

అట్లు కాగా, భావికాలమున రాబోవు జాగ్రత్, స్వప్నావస్థలలో అనుభవయోగ్యమైన, కర్మానుబంధియైన ప్రాణమును ధరించుట సుషుప్తిలో సోపాధిక చైతన్యమునకే కన్పట్టుచున్నది. ఆ చైతన్యసత్తచేతనే నాడులకు ప్రాణసంచార యోగ్యతయు ప్రతీయమాన మగుచున్నది. ఈరీతిగ కాగా, "న ప్రాణేన నాపానేన...." యనుచు శ్రుతి 'ఏప్రాణియు ప్రాణ, అపానముల వలన జీవించుట లేదు, ప్రాణాపానములకాశ్రయమైన చైతన్యము వలన ప్రాణులు జీవించుచున్నా'రని చెప్పుచుండుటవలన 'జీవప్రాణధారణే'యని ధాతుపాఠము వలన ప్రాణనాడీశబ్దముచేత లక్షణయా పరమాత్మయే చెప్పబడు చున్నాడు. ఈవిధముగ కామేశ్వరునకు ప్రారబ్ధకర్మవలన కలుగునట్టి శరీరము లేకపోయినను, ఘృతకాఠిన్య (నెయ్యి పేరుకొనుట) న్యాయముతో శరీరము ధరించినవాడగుట వలనఆయనయందు అంతర్యామిగా పరమేశ్వరి యుండుటచేత 'కామేశ్వరప్రాణనాడీ' యను నామము ప్రసక్తమైనది. కామేశ్వరప్రాణనాడి యనగా కామేశ్వరాధిష్ఠిత చైతన్యము కామేశ్వరి యని పిండితార్థము.

విశేషము:- మూలాధారాది షట్చక్రములు తత్తన్మాతృకా వర్ణశోభితములై, దళయుక్తములై యధిష్ఠాన దైవతములు గలిగి యుండు ననుట యోగసిద్ధుల యనుభవము. ఈ యారుచక్రములు పద్మములుగా దర్శనీయములు.

1) మూలాధారచక్రము - నాలుగు దళములు కలిగియుండును. వ, శ, ష, స యను వర్ణములు మాతృకలు వశిన్యాది శక్తులు గలిగియుండును. పుష్టిశక్తియుతుడైన గణపతి యధిష్ఠానదైవము.

2) స్వాధిష్ఠాచక్రము-ఆరుదళములు గలిగియుండును. మూలాధారము

"న ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన ।
ఇతరేణ తు జీవంతి యస్మిన్నేతా వుపాశ్రితౌ॥"

ఇతి శ్రుత్యా 'జీవ ప్రాణధారణే' ఇతి ధాతుపాఠాచ్చ ప్రాణనాడీశబ్దస్య లక్షణయా పరమాత్మైవోచ్యతే । కామేశ్వర స్త్వేవం ప్రారబ్ధకర్మజన్య

నకు బెత్తెడు పైన దీని స్థానము. బ, భ, మ, య, ర, ల అను వర్ణములు బందిన్యాదిశక్తులు కలిగియుండును. సరస్వతీ బ్రహ్మలు అధిష్ఠాన దైవతములు.

3) మణిపూరకచక్రము - పది దళములు కలిగి యుండును. దీనికి స్థానము నాభి, 'డ' నుండి 'ఫ' వరకు గల వర్ణములు మాతృకలు, డాకిన్యాది శక్తులు కలిగియుండును. లక్ష్మీవిష్ణువులు అధిష్ఠాన దైవతములు.

4) అనాహతచక్రము - పన్నెండు దళములు గలిగి యుండును. దీనికి స్థానము హృదయము. 'క' నుండి 'ఠ' వరకు గల వర్ణములు మాతృకలు, కాళరాత్ర్యాది శక్తులు గలిగి యుండును. పార్వతీపరమేశ్వరులు అధిష్ఠాన దైవతములు.

5) విశుద్ధచక్రము - పదునారు దళములు కలిగియుండును. దీనికి స్థానము కంఠము. 'అ' మొదలుకొని 'అః' వరకు గల వర్ణములు మాతృకలు, అమృతాదిశక్తులు కలిగి యుండును. ప్రాణశక్తి సహితుడైన జీవుడు అధిష్ఠాన దైవము.

6) ఆజ్ఞాచక్రము - రెండు దళములు కలిగియుండును. దీనికి స్థానము భ్రూమధ్యము, 'హ' మరియు 'క్ష' వర్ణములు మాతృకలు, హంసవతి, క్షమావతి యను పేర్లు గల శక్తులు కలిగియుండును. ఇచ్ఛాశక్తి సహితుడైన యీశ్వరుడు అధిష్ఠాన దైవము.

7) సహస్రారచక్రము - శీర్షస్థానమందు సహస్రార ముండును. ఇది సహస్రదళకమలము. ఈ సహస్రారమునందు పైన యారు చక్రములలో పేర్కొనిన ఆకారాది క్షకారాంత వర్ణములు మాతృకలుగా ఉండును.

245. కామేశోత్సంగవాసినీ - కామేశోత్సంగవాసిన్యై నమః

246. కామేశ్వరాలింగితాంగీ - కామేశ్వరాలింగితాంగ్యై నమః

శరీరమాత్రాభావేఽపి ఘృత కాఠిన్యన్యాయేన మూర్తిమత్తయా తదంతర్యామి సంభావనయా ఏతన్నామ కామేశ్వరస్య ప్రాణనాడీ తదధిష్ఠాన చైతన్యమితి ఫలితోఽర్థః॥ ఓం కామేశ్వరప్రాణనాడ్యై నమః॥ *244*

245. శం.భా.: కామేశోత్సంగవాసినీ । కామేశస్య ఉత్సంగే వామాంకే వసతీతి తథా । 'అనేక మన్మథాకార కామేశోత్సంగవాసినీ' ఇతి లలితాతాపనీయే ॥ ఓం కామేశోత్సంగ వాసిన్యై నమః॥ *245*

246. శం.భా.: కామేశ్వరాలింగితాంగీ । తేన ఆలింగిత మంగీకృత మంగం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం ॥ కామేశ్వరాలింగితాంగ్యై నమః ॥ *246*

సర్వశక్తులు ఈ సహస్రార కమలమునందు ఉండును. కామేశ్వరీకామేశ్వరులు దీని కధిష్ఠానదైవతములు.

"షట్చక్రనిరూపణ"మ్మను గ్రంథమునందు షట్చక్రస్వరూపము చక్కగా వివరింపబడి యున్నది. జిజ్ఞాసువులైన సాధకులు ఆ గ్రంథమును పరిశీలింపనగును.

245. తెలుగు: కామేశ్వరుని యొక్క వామాంకమున అధిష్ఠించి యుండునది గావున, 'దేవి 'కామేశోత్సంగవాసినీ' యని ప్రసిద్ధురాలైనది. 'అనేక మన్మథాకార కామేశోత్సంగ వాసినీ' యని లలితాతాపనీయము చెప్పుచున్నది.

246. తెలుగు: కామేశ్వరునిచేత అంగీకరింపబడిన శరీరము గలదగుటవలన కామేశ్వరి 'కామేశ్వరాలింగితాంగీ' యని యన్వర్థ నామముతో విరాజిల్లుచున్నది. అనగా, తనకు అంగముగానైన కామేశ్వరీశక్తిలో చైతన్య స్వరూపుడైన కామేశ్వరుడు ప్రవేశించి లోకవ్యవహార ప్రవర్తకు డగుచున్నాడని యీ నామము వలన సూచితము.

శ్లో॥ కామేశ్వరప్రణయినీ । కామేశ్వరవిలాసినీ ।
కామేశ్వరతపస్సిద్ధిః । కామేశ్వరమనఃప్రియా ॥ 48

247. కామేశ్వరసుఖప్రదా - కామేశ్వరసుఖప్రదాయై నమః

248. కామేశ్వరప్రణయినీ - కామేశ్వరప్రణయిన్యై నమః

---

247. శం.భా.: కామేశ్వరసుఖప్రదా । కామేశ్వరాయ సుఖం ప్రదదాతీతి వా, కామేశ్వరస్య యత్సుఖం బ్రహ్మస్వరూప సచ్చిదానంద సాక్షాత్కారమ్, 'దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి' ఇతి శ్రుత్యుక్తన్యాయాత్ స్వకీయ భక్తానాం కామేశ్వరాభేదరూపం సచ్చిదానంద ఘనాత్మకం మోక్షం దదాతీత్యర్థః ॥ ఓం కామేశ్వరసుఖప్రదాయై నమః ॥ *247*

శం.భా.: కామేశ్వరప్రణయినీ । కామేశ్వరస్యస్వస్వరూపే పరమానందఘనే యా ప్రీతిః తద్విషయభూతేత్యర్థః ॥ ఓం కామేశ్వరప్రణయిన్యై నమః ॥ *248*

విశేషము :- శివశక్తి మిథునము యొక్క, శివచక్ర, శక్తి చక్రముల యొక్క యవినాభావసంబంధ మీ నామముచే చెప్పబడినది.

"బైందవే బైందవం శ్లిష్టం అష్టారేఽష్టదళాంబుజమ్ ।
దశారయోః షోడశారం భూపురం భువనాశ్రకే ॥

అని లలితాత్రిశతీ ఉత్తరపీఠికలోని శ్లోకము ఈ నామము యొక్క యర్థమునే చెప్పుచున్నది.

247. తెలుగు: కామేశ్వరునకు ఆనందము యొసగునది గాన, కామేశ్వరి 'కామేశ్వరసుఖప్రదా' యని సంకీర్తితురాలగుచున్నది. బ్రహ్మస్వరూపము, సచ్చిదానందసాక్షాత్కార రూపము నయిన యే సుఖము కామేశ్వరునకు గలదో, యట్టి సుఖమును పరమేశ్వరి ఒసంగునది. "దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి" - దేవస్వరూపుడై దేవతలను పొందును" అను శ్రుత్యుక్త న్యాయము వలన కామేశ్వరి తన భక్తులకు కామేశ్వరునితో అభేదస్వరూపముగా గల సచ్చిదానంద ఘనమైన మోక్షము నొసగునదని భావము.

249. కామేశ్వర విలాసినీ - కామేశ్వర విలాసిన్యై నమః

250. కామేశ్వరతపస్సిద్ధిః - కామేశ్వరతపస్సిద్ధ్యై నమః

251. కామేశ్వరమనఃప్రియా-కామేశ్వరమనఃప్రియాయై నమః

శం.భా.: కామేశ్వరవిలాసినీ । కామేశ్వరస్య విలాసః కార్యాత్మనా వివర్తః అస్యా అస్తీతి తథా ॥ ఓం కామేశ్వర విలాసిన్యై నమః ॥ *249*

250. శం.భా.: కామేశ్వరతపఃసిద్ధిః ॥ కామేశ్వరస్య తపః జగదాలోచనాత్మకమ్, సిద్ధ్యత్యనయేతి సిద్ధిః, తపసః సాధన భూతేత్యర్థః । స్త్రీ పురుషాత్మనా కల్పితభేదవశాత్ జగత్సర్జనసాధనభూతేత్యర్థః ॥ ఓం కామేశ్వరతపస్సిద్ధ్యై నమః ॥ *250*

251. శం.భా.: కామేశ్వర మనఃప్రియా । మనసః ప్రియా తథా, నిరవధిక ప్రేమాస్పదేత్యర్థః । *251*

---

248. తెలుగు: కామేశ్వరునికి పరమానందఘనమైన స్వస్వరూపము నందు ఏ ప్రీతి గలదో, ఆ ప్రేమకు విషయభూతురాలగుటవలన దేవి 'కామేశ్వర ప్రణయినీ' యని సంస్తవనీయు రాలగుచున్నది.

249. తెలుగు: కామేశ్వరుని యొక్క విలాసము, అనగా కార్యరూప ప్రపంచముగా వివర్తపరిణామము చెందుట కామేశ్వరి యందు గలదు గాన, జగన్మాత 'కామేశ్వర విలాసినీ' యని ప్రకీర్తితురాలగుచున్నది.

250. తెలుగు: కామేశ్వరుని యొక్క జగత్సర్జనమునకు సంబంధించిన యాలోచనాత్మకమైన తపస్సు పరదేవత వలన సిద్ధించునదగుటవలనను, తపస్సుకు సాధనభూతురాలగుట వలనను దేవి "కామేశ్వరతపస్సిద్ధిః" యను నామముతో వ్యవహరింపబడును. పరమేశ్వరీ పరమేశ్వరులు ఏకస్వరూపులై, కల్పితమైన స్త్రీ పురుష భేదము వలన జగన్మాత జగత్సృష్టికి సాధనభూతురాలని చెప్పబడినదని తెలియవలయును.

శ్లో॥ కామేశ్వర ప్రాణనాథా । కామేశ్వరవిమోహినీ ।
కామేశ్వరబ్రహ్మవిద్యా । కామేశ్వరగృహేశ్వరీ ॥ 49

252. కామేశ్వరప్రాణనాథా - కామేశ్వరప్రాణనాథాయై నమః

253. కామేశ్వరవిమోహినీ - కామేశ్వరవిమోహిన్యై నమః

---

252. శం.భా.: కామేశ్వరప్రాణనాథా । కామేశ్వరస్య ప్రాణః హిరణ్యగర్భః తం నాథయతి పాలయతీతి తథా । కామేశ్వరః ప్రాణనాథో వల్లభో యస్యాః సేతి వా తథా ॥ ఓం కామేశ్వరప్రాణనాథాయై నమః ॥ 252

253. శం.భా.: కామేశ్వరవిమోహినీ । విమోహయతి స్వయం భిన్నవిగ్రహవతీ సతీ ఆవాం దంపతీ-ఇతి ద్విప్రకారక జ్ఞానవంతం కరోతీతి సా తథా । అభేదజ్ఞానవతః తద్విపరీత జ్ఞానవత్త్వం మోహః తత్కరోతీతి సా తథా ॥

అథవా, మోహో నామ బుద్ధే రేకాలంబనతయా తదన్యవిషయకత్వమ్, పరమేశ్వరస్య స్వస్వరూప పరదేవతా పరమానంద సాక్షాత్కారేణ స్థాణువత్ నిశ్చలతయా ఉపచారేణ మోహవత్తయా తదితర - ప్రపంచాకార

---

251. తెలుగు: కామేశ్వరుని మనస్సునకు ప్రియమును గలిగించునదగుట వలన దేవి "కామేశ్వరమనఃప్రియా" యని భక్తులచే స్తుతింపబడుచున్నది. పరమేశ్వరి నిరతిశయ ప్రేమాస్పదురాలని భావము.

252. తెలుగు: కామేశ్వరుని ప్రాణమును, అనగా సూక్ష్మశరీరాభిమానియైన హిరణ్యగర్భుని జగత్సర్జనసమర్థునిగా పాలించునది, శాసించునది యగుటం జేసి 'కామేశ్వర ప్రాణనాథా' యని జగన్మాత స్తవనీయ యగుచున్నది. లేక కామేశ్వరుడు ప్రాణనాథుడుగా, ప్రేమాస్పదుడుగా గలది గాన, దేవి ఈ నామముతో ధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

253. తెలుగు: తాను స్వయముగా కామేశ్వరునికంటె భిన్నమైన శరీరము కలదై 'మన మిరువురము దంపతుల' మని ద్వివిధమైన జ్ఞానము కలవానినిగా

254. కామేశ్వరబ్రహ్మవిద్యా-కామేశ్వరబ్రహ్మవిద్యాయై నమః

కృత్యాద్యాశ్రయతాదర్శనేన మోహయతీ త్యుపచారనామ మోహవతీవేత్యర్థః । అంతఃపురగతం రాజానం స్త్రీయాఽఽసక్త మితివదిత్యర్థః ॥ ఓం కామేశ్వరవిమోహిన్యై నమః ॥ 253

254. శం.భా.: కామేశ్వరబ్రహ్మవిద్యా । కామేశ్వరస్య తత్త్వంపదార్థ సాక్షాత్కార భూతేత్యర్థః, 'యః సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ' ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం కామేశ్వరబ్రహ్మవిద్యాయై నమః ॥ 254

చేయుచున్నది (కామేశ్వరుడు అద్వయ బ్రహ్మస్వరూపుడైనను, అపుడపుడు మాయాస్వరూపిణిగా ఆ బ్రహ్మస్వరూపము నుండి పృథగ్భూతురాలై కామేశ్వరుని గూడ మోహింపచేయునది) గావున, 'కామేశ్వరవిమోహినీ' యని దేవి ధ్యాతవ్యయగును. అభేదజ్ఞానము గల పరమేశ్వరునకు తద్విపరీతజ్ఞానము కలుగుటే మోహము. అట్టి మోహము కలిగించున దగుటచేత దేవి 'కామేశ్వర విమోహినీ' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

అథవా, బుద్ధి ఒక వస్తువును ఆలంబనముగా జేసికొని, తద్భిన్నమైనదానికి విషయ మగుటను మోహ మందురు. పరమేశ్వరుని స్వస్వరూపమైన పరదేవతాపరమానందము యొక్క సాక్షాత్కారముచేత స్థాణువువలె నిశ్చలముగా ఉన్న కామేశ్వరుడు మోహితుడుగా ఆరోపింపబడు చున్నాడు; కావున ఆయనయందు తద్భిన్నమైన ప్రపంచకర్తృత్వాదులు కన్పడు చున్నవి. అందువలన ఆ కామేశ్వరుని కామేశ్వరి మోహింపజేయుచున్నదను ఆరోపితభావము ఈ నామము చేత సూచితము. మోహింపజేయుచున్న దానివలె ఉన్నదని యర్థము. అంతఃపురము నందున్న రాజును స్త్రీ వ్యామోహితుడై యున్నాడని చెప్పినట్లు స్వస్వరూపస్థితుడై యున్న కామేశ్వరుడు కామేశ్వరీ మోహితుడై యున్నాడని చెప్పబడినదని తెలియవలయునని భావము.

శ్లో॥ కామేశ్వరాహ్లాదకరీ । కామేశ్వరమహేశ్వరీ ।
కామేశ్వరీ కామకోటి । నిలయా కాంక్షితార్థదా ॥ 50

255. కామేశ్వరగృహేశ్వరీ - కామేశ్వరగృహేశ్వర్యై నమః

256. కామేశ్వరాహ్లాదకరీ - కామేశ్వరాహ్లాదకర్యై నమః

---

255. శం.భా.: *కామేశ్వరగృహేశ్వరీ । గృహ్యత ఇతి గ్రహః సర్వజ్ఞానమ్. తస్య ఈశ్వరీ విషయాధిష్ఠానభూతత్వేన నియామికేత్యర్థః ॥*

అథవా, 'గృహిణీ గృహ ముచ్యతే' ఇతి న్యాయాత్ కామేశ్వరః గృహేశ్వరః స్వస్యాః అధిపతిః అస్యా అస్తీతి సా తథా ॥ ఓం కామేశ్వరగృహేశ్వర్యై నమః ॥ 255

256. శం.భా.: *కామేశ్వరాహ్లాదకరీ । ఆహ్లాదః తృప్తిజన్యసుఖం పరమేశ్వరస్య నిత్యతృప్తత్వరూపా శక్తిః పరదేవతాత్మ కతయా తం కరోతీతి తథా ॥ ఓం కామేశ్వరాహ్లాదకర్యై నమః ॥ 256*

---

254. తెలుగు: కామేశ్వరుని యొక్క బ్రహ్మవిద్య గాన, 'కామేశ్వర బ్రహ్మవిద్యా' యనబడును. అనగా తత్, త్వం పదార్థముల యొక్క సాక్షాదపరోక్షానుభూతికి హేతుభూతమైన స్వరూపము గలది. 'యః సాక్షా దపరోక్షాద్బ్రహ్మ' - సాక్షాత్తుగను, అపరోక్షముగను బ్రహ్మయే' యని శ్రుతి వచనతాత్పర్యము వలన పరమేశ్వరి కామేశ్వరాభిన్నయైన బ్రహ్మవిద్యా స్వరూపిణి యని భావము.

255. తెలుగు: గ్రహింపబడుచున్నది గాన, గ్రహము, గ్రహ మనగా సర్వజ్ఞానము; పరమేశ్వరి, విషయములకు అధిష్ఠానభూతురాలై సమస్త జ్ఞానమును నియమించునదని యర్థము.

అథవా, 'గృహిణీ గృహ ముచ్యతే' - గృహిణి గృహ మని చెప్పబడు' నను వచనము ననుసరించి కామేశ్వరుడు గృహపతిగా, అనగా, తనకు అధిపతిగా గలదగుటం జేసి కామేశ్వరి, 'కామేశ్వరగృహేశ్వరీ' యని సంకీర్తిత యగుచున్నది.

257. కామేశ్వరమహేశ్వరీ - కామేశ్వరమహేశ్వర్యై నమః

258. కామేశ్వరీ - కామేశ్వర్యై నమః

---

257. శం.భా.: కామేశ్వరమహేశ్వరీ । మహతీ చ సా ఈశ్వరీ నిరుపాధికైశ్వర్యవతీ, 'మహాన్ ప్రభుర్వై పురుషః' ఇతి శ్రుతేః । కామేశ్వరస్య మహదైశ్వర్యం అస్యాః అస్తీతి తథా, భగవతీత్యర్థః ।

"ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రియః ।
జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరణా ॥"

"తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరమ్." ఇతి శ్రుతేః 257

258. శం.భా.: కామేశ్వరీ । మన్మథోపాసిత కాదివిద్యా రూపేత్యర్థః ॥ ఓం కామేశ్వర్యై నమః ॥ 258

---

256. తెలుగు: కామేశ్వరునకు ఆహ్లాదమును, అనగా తృప్తి జన్యమైన 'యానందమును కలిగించునది. ఆ యానందము పరమేశ్వరుని యొక్క నిత్యతృప్తత్వరూపమైన శక్తి, పరదేవతాత్మకమైన యా సుఖమును కామేశ్వరునకు కలిగించునట్టిది గావున, 'కామేశ్వరాహ్లాదకరీ' యని సంస్తుతి చేయబడుచున్నది.

257. తెలుగు: నిరుపాధికమైన ఐశ్వర్యము గలది గాన, శ్రీమహారాజ్ఞి మహేశ్వరి. 'పురుషుడు మహాప్రభు' వని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. కామేశ్వరుని యొక్క మహదైశ్వర్యము గల దగుట వలన దేవి 'కామేశ్వరమహేశ్వరి' యనబడును, భగవతి యని భావము.

'సమగ్రమైన యైశ్వర్యము, వీర్యము, యశస్సు, సంపద, జ్ఞానము, వైరాగ్యము - ఈ యారింటికి భగ మని పేరు' అనియు 'ఈశ్వరునకు పరమ మహేశ్వరుడు' అనియు శ్రుతులు చెప్పుచుండుట వలన భగవతి 'కామేశ్వరమహేశ్వరీ' యని యర్చింపబడుచున్నది.

259. కామకోటినిలయా - కామకోటినిలయాయై నమః

260. కాంక్షితార్థదా - కాంక్షితార్థదాయై నమః

---

259. శం.భా.: *కామకోటినిలయా । షణ్ణవతిపీఠేషు మధ్యే కామకోటిః శ్రీచక్రమిత్యర్థః, నిలయం గృహం యస్యాః సా తథా ॥ ఓం కామకోటినిలయాయై నమః ॥* *259*

260. శం.భా.: *కాంక్షితార్థదా । కాంక్షితాన్ కాంక్షావిషయీ భూతాన్; ప్రాప్త సజాతీయేచ్ఛా కాంక్షా; తద్గోచరాన్ పదార్థాన్ దదాతీతి తథా కాంక్షితా సతీ ఉపాస్యదేవతా మే ప్రసన్నా భూయా దితీచ్ఛయా చిరకాలోపాసితా సతీ పురుషార్థాన్ అప్రార్థయమానస్యాపి స్వయమేవ దదాతీత్యర్థః ॥ ఓం కాంక్షితార్థదాయై నమః ॥ 260*

---

258. తెలుగు: మన్మథునిచేత ఉపాసింపబడిన కాది పంచదశీ విద్యాస్వరూపిణి యగుటవలన పరదేవత 'కామేశ్వరీ' యను నామముతో ప్రసిద్ధురాలని భావము.

259. తెలుగు: తొంబదియారు పీఠముల మధ్యభాగమునందున్న కామకోటి, అనగా శ్రీచక్రము తన యావాస గృహముగా కలది గాన, పరమేశ్వరి 'కామకోటినిలయా' యని భక్తగణముచేత సంకీర్తిత యగుచున్నది.

260. తెలుగు: కోరికకు విషయభూతములు గాన, కాంక్షితములు; ప్రాప్తమైన వస్తువుల యందు సజాతీయమైన యిచ్ఛ 'కాంక్ష' యనబడును. తత్కాంక్షాగోచరములైన వస్తువు నొసగునది గాన, 'కాంక్షితార్థదా' యని పరదేవత కీర్తింపబడును. ఉపాస్యదేవత ప్రసన్నురాలు కావలయుననెడి యిచ్ఛతో చిరకాలము ఉపాసింపబడినదై ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షరూప పురుషార్థములను అర్థించనివానికి సయితము స్వయముగా ఇచ్చునదని భావము. అనగా, పరమేశ్వరార్పణబుద్ధితో నిష్కామనయా ఉపాసించు వారలకు గూడ చతుర్విధ పురుషార్థములను పరదేవత యనుగ్రహించునని తాత్పర్యము.

శ్లో॥ లకారిణీ లబ్ధరూపా । లబ్ధధీర్లబ్ధవాంఛితా ।

లబ్ధపాపమనోదూరా । లబ్ధాహంకారదుర్గమా ॥ 51

261. లకారిణీ - లకారిణ్యై నమః

262. లబ్ధరూపా - లబ్ధరూపాయై నమః

---

261. శం.భా.: లకారిణీ । తృతీయఖండ తృతీయవర్ణత్వేన వాచకతయా అస్యా అస్తీతి సా తథా ॥ ఓం లకారిణ్యై నమః ॥ *261*

262. శం.భా.: లబ్ధరూపా । రూప్యతే జ్ఞాప్యతే ఏభిరితి రూపాణి లక్షణాని స్వరూప తటస్థభేదేన సగుణ నిర్గుణపరాణి, లబ్ధాని యయా సా తథా ।

రూప్యతే జ్ఞాప్యతే ఇతి రూపం అర్థః, ఉపలక్షణం నామ్నోఽపి, లబ్ధే నామరూపే యయా సా తథా । ఆదౌ స్వయం మాయోపాధినా శబ్దార్థభావ మాపద్య పశ్చాత్ వ్యాకరణ మకరోదితి భావః ॥ ఓం లబ్ధరూపాయై నమః ॥ *262*

---

261. తెలుగు: పంచదశీ మహామంత్రము నందలి తృతీయకూట తృతీయవర్ణము పరదేవతావాచకముగా ఈ జగన్మాతకు గలదు గాన, 'లకారరూపిణీ' యని పరదేవత యన్వర్థనామముతో నర్చనీయ యగుచున్నది.

262. తెలుగు: ఈ లక్షణముల చేత జ్ఞాపకము చేయబడుచున్నది గాన, రూపములు. స్వరూపలక్షణ, తటస్థలక్షణ భేదముతో సగుణ నిర్గుణరూపములు పొందియుండుట వలన శ్రీజగన్మాత 'లబ్ధరూపా' యని స్తవనీయ యగుచున్నది.

దీనిచేత అర్థము జ్ఞాపకము చేయబడుచున్నది గాన, రూపము. ఇది నామమునకు కూడ ఉపలక్షణము; ఏ దేవి చేత నామరూపములు రెండును పొందబడి యున్నవో, యా మహేశ్వరి 'లబ్ధరూపా' యనబడును. మొట్ట మొదట మాయోపాధిద్వారా శబ్దస్వరూపమును, అర్థస్వరూపమును పొంది, యనంతరము జగన్మాత నామరూపవిశేషాకృతి గల సృష్టిని చేసినదని భావము.

263. లబ్ధధీః - లబ్ధధియై నమః

263. శం.భా.: లబ్ధధీః । నిశ్చయాత్మికాః సవికల్పనామకాః అంతఃకరణ వృత్తయో ధియః, తా ఉపాధిత్వేన ప్రతిబింబాధిష్ఠానత్వేన లబ్ధాయయా సా తథా । వృత్త్యారూఢం చైతన్యం జ్ఞానమితివా, చైతన్యవ్యాప్తా వృత్తిర్వేతి వేదాంతసిద్ధాంతః । జడానాం విషయాణాం గ్రహణే తాదృశీనాం వృత్తీనాం అసామర్థ్యే జగదాంధ్య ప్రసంగేన స్వరూపచైతన్య మంతః కరణాద్యుపహితం ఫలచైతన్యతయా ప్రకాశయతి । తథా చ 'బ్రహ్మణ్యజ్ఞాననాశాయ వృత్తివ్యాప్తి రిహేష్యతే' ఇతి న్యాయేన లబ్ధా ధీః తత్త్వమస్యాది మహావాక్యశ్రవణజన్య వృత్తివ్యాప్తిర్యయా నేత్యర్థః ।

263. తెలుగు: నిశ్చయాత్మకములు, సవికల్పములు అనుపేరు గల యంతఃకరణవృత్తులు ధీశబ్దవాచ్యములు, ఆధీవృత్తులు తనకుపాధిగా, స్వస్వరూపము ప్రతిఫలించుటకు ఆధారముగా దేవి కలిగియున్న దగుటవలన ఆమె 'లబ్ధధీః' యనబడును. వృత్త్యారూఢ చైతన్యము జ్ఞానమనిగాని, లేక చైతన్యవ్యాప్తమైన యంతఃకరణవృత్తి యనిగాని యద్వైత వేదాంతసిద్ధాంతము. జడములైన విషయములను గ్రహించుటయందు ఆ వృత్తులు జడములగుటవలన అసమర్థములు; అపుడు జగదాంధ్యము ప్రసక్తమగును; అందువలన అంతఃకరణాద్యుపహితమైన చైతన్యమును ఫలరూప చైతన్యముగా (చిదాభాసునిగా) ప్రకాశింపజేయుచున్నది. 'బ్రహ్మణ్యజ్ఞాననాశాయ వృత్తి వ్యాప్తి రిహేష్యతే' - 'బ్రహ్మవిషయమునందు అజ్ఞానము ప్రసరించకుండుటకై వృత్తివ్యాప్తి యంగీకార్యము' అను న్యాయము చేత గురుసంనిధి యందు తత్త్వమస్యాది మహావాక్యశ్రవణము వలన కలిగిన వృత్తి వ్యాప్తి పరమేశ్వరి వలన కలుగుచున్నది గావున, ఆమె 'లబ్ధధీః' యని యన్వర్థనామముతో వెలుగొందుచున్నది.

అథవా, ధీశబ్దము చేత సర్వజ్ఞత్వాదికము చెప్పబడును. దేవి యా సర్వజ్ఞత్వాదికము కలదనియు 'యః సర్వజ్ఞః సర్వవిత్' అని శ్రుతి ప్రమాణము ననుసరించి చెప్పవచ్చును.

264. లబ్ధవాంఛితా - లబ్ధవాంఛితాయై నమః

265. లబ్ధపాపమనోదూరా - లబ్ధపాపమనోదూరాయై నమః

అథవా, ధీశబ్దేన సర్వజ్ఞత్వాదిక ముచ్యతే; తత్ లబ్ధం యయేతి వా, 'యః సర్వజ్ఞః సర్వవిత్' ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం లబ్ధధియై నమః ॥ 263

264. శం.భా.: లబ్ధవాంఛితా । వాంఛాయా విషయీ భూతం వాంఛిత మిష్టఫల మిత్యర్థః। లబ్ధం పూర్వమేవ ప్రాప్తం తద్యయేతి తథా । ఆప్తకామేతి యావత్ ॥ ఓం లబ్ధవాంఛితాయై నమః ॥ 264

265. శం.భా.: లబ్ధపాపమనోదూరా । పాపప్రధానాని చ తాని మనాంసి చ పాపమనాంసి, లబ్ధాని పాపమనాంసి యైస్తే । సదా పాపచింతకా ఇత్యర్థః । తేషాం

విశేషము :- ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మకంటె అభిన్నుడు. కాని, ప్రత్యగాత్మ అజ్ఞానావృతుడై యుండును. తత్త్వమస్యాది వేదాంత మహావాక్యశ్రవణాదుల వలన 'అహం బ్రహ్మాస్మి' యను బుద్ధివృత్తివ్యాప్తి ప్రత్యగాత్మయందు ఉండవలయును. ప్రత్యగాత్మ సహజముగా ప్రకాశస్వరూపుడు గాన, బ్రహ్మాకారకజ్ఞానము కలుగును. జడ, అనాత్మరూప ఘటాదుల జ్ఞానము నందు చిదాభాసుని వృత్తి, బుద్ధివృత్తి రెండును అపేక్షితము లగును. ప్రత్యగాత్మను ఆవరించి యున్న అజ్ఞాననాశమునకు బుద్ధివ్యాప్తి పర్యాప్తము. ప్రత్యగాత్మజ్ఞానమునకు ఉభయవిధవృత్తులు ఆవశ్యకములు కావని భావము.

264. తెలుగు: వాంఛకు విషయమైనది వాంఛితము. అభీష్ట ఫలమని యర్థము. వాంఛావిషయమైన వస్తువు ఈ వాంఛ కలుగక ముందే ఆ దేవియందు సిద్ధమైయున్నందున, ఆమె 'లబ్ధవాంఛితా'యని కీర్తింప బడుచున్నది పరదేవత యాప్తకామ యని తాత్పర్యము.

265. తెలుగు: పాపము ప్రధానముగా గల మనస్సులు గలవారు, అనగా పాపచింతకులని యర్థము. అట్టి పాప చింతకులకు దేవి దూరముగా నుండును; తెలియరానిదని యర్థము. 'అన్యత్ర ధర్మా దన్యత్రాధర్మాత్'

266. లబ్ధాహంకారదుర్గమా-లబ్ధాహంకారదుర్గమాయై నమః

దూరా అవేద్యేత్యర్థః, 'అన్యత్ర ధర్మాదన్యత్రా ధర్మా దన్యత్రాస్మాత్కృతా కృతాత్' ఇతి శ్రుతేః । తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి' ఇతి శ్రుత్యావిహితానాం తత్తద్వర్ణాశ్రమధర్మాణా మీశ్వరార్పణబుద్ధ్యా క్రియమాణానా మాత్మజ్ఞానసాధనతయా శ్రూయమాణత్వాత్ తదన్యేషాం దుఃఖప్రాప్తి సాధనత్వేన పాపవాసనాప్రధానత్వేన దురధిగమేత్యర్థః ॥ ఓం లబ్ధపాపమనోదూరాయై నమః ॥ *265*

266. శం.భా.: లబ్ధాహంకారదుర్గమా । అహంకారోఽభిమానః, ఉపలక్షణం తత్తత్కార్యాణా మాసురసంపత్తివిశేషాణామ్ । లబ్ధః అహంకారః రాజస తామసాత్మకః యై స్తైః దుఃఖేనాప్యధిక ప్రయత్నేన క్రియమాణ సాధనకలాపేన

అనుచు శ్రుతి పరమేశ్వరచైతన్యము ధర్మాధర్మముల కంటె, మనచేత చేయబడిన కర్మలు, చేయబడని కర్మలకంటె అతీతమైనదని చెప్పు చున్నందున, పరదేవత 'పాపమనోదూరా' యనుట యన్వర్థము. 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణావివిదిషంతి' ఏతాదృశమైన బ్రహ్మవస్తువును బ్రహ్మనిష్ఠులైనవారు వేదానువచనమువలన తెలిసికొనదలచుచున్నారు' అను శ్రుతివచనము వలన తత్తద్వర్ణాశ్రమవిహిత ధర్మములు. ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయబడు కర్మలు జ్ఞానసాధనములుగా వినబడుచున్నవి. అందువలన తద్భిన్నములైన కర్మలు, అనగా వర్ణాశ్రమవిహితములు కాని. సకామనయా చేసిన కర్మలు దుఃఖప్రాప్తిసాధనములు, పాపవాసనా ప్రధానములు నగుట వలన పరమేశ్వరి యా కర్మలచేత దురధిగమ, అనగా, తెలిసికొనుటకు శక్యము గానిదని భావము.

266. తెలుగు: అహంకార మనగా అభిమానము. ఆ యభిమానము వలన జనించునట్టి తమోగుణప్రధానములైన అసుర సంపద్విశేషములకు అహంకారము ఉపలక్షణము. రజస్తమోగుణాత్మకమైన అహంకారము గలవారు లబ్ధాహంకారు లనబడుదురు. అట్టి యహంకారులచేత అధిక

అధిగంతుం జ్ఞాతుం అశక్యా । సత్త్వగుణాభావే దేహేంద్రియాదౌ సుఖప్రకాశావ్యాప్తా మనఃస్థైర్యాభావేన రజసః ప్రవర్తకస్య విక్షేపకస్య తమసశ్చావరణప్రధానస్య వివేక జ్ఞానప్రతిబంధకస్య నిద్రాలస్యాదిసముద్భవస్య కార్యేణ జామిత్వాదిరూపేణ శ్రేయోమార్గసాధనానుష్ఠానే గురు వేదయోః శ్రద్ధాక్షయే బాహ్యావిషయ సంపాదనవ్యగ్రే మనసి లాభాలాభ హేతుక హర్షశోకజన్య రాగద్వేషపరతంత్రే అనాత్మజ్ఞాసురసంపత్తిమతాం చిత్తేన భాతీత్యాశయః । ప్రత్యుత జనన మరణ ప్రవాహరూప సంసారమేవాను భవంతి. 'తానహం ద్విషతః క్రూరాన్' ఇతి భగవద్వచనాత్ ' అతో నిరభిమానరూపేణ స్వాభీష్టలాభాయ చిత్తే సదా చింతనీయేత్యర్థః । 'యతయః శుద్ధసత్త్వాః' ఇత్యాది ప్రమాణేభ్య ఇతి ద్రష్టవ్యమ్

॥ ఓం లబ్ధాహంకారదుర్గమాయై నమః ॥ 266

ప్రయత్నముతో చేయబడు సాధనకలాపము ద్వారా తెలిసికొనుటకు శక్యము కానిదిగాన, పరదేవత 'లబ్ధాహంకార దుర్గమా' యని ప్రస్తుతింపబడును. స్త్వగుణము లోపించినపుడు దేహేంద్రియాదులయందు సుఖప్రకాశము వ్యాపించ నందున మానసిక స్థైర్యము నశించును. అందువలన రజోగుణ ప్రవర్తకమైన విక్షేపశక్తి, ఆవరణప్రధానమైన తమోగుణము, వివేకజ్ఞాన ప్రతిబంధకము, నిద్రాలస్యాది సముద్భవము నైన దానియొక్క జామిత్వాది రూపమైన (ఏమియుచేయక స్తబ్ధతతో నుండునట్టి) కార్యము వలన మోక్షమార్గ సాధనములైన శ్రవణ మననాద్యనుస్ఠానము మీద, గురువుపైన, వేదముల మీద శ్రద్ధ సన్నగిల్లును. ఆరీతిగ శ్రద్ధాక్షయము కాగా, బాహ్యావిషయసంపాదన యందు మనస్సు వ్యగ్రమై, లాభాలాభములు హేతువులుగా గల హర్షశోకముల వలన కలుగునట్టి రాగద్వేషములకు లోనగును. ఆవిధముగ మనస్సు రాగద్వేషపరవశము కాగా, ఆత్మజ్ఞానము లేని, తమోగుణప్రధానమైన ఆసుర సంపద గల మానవుల చిత్తమునందు పరదేవత భాసించదని యభిప్రాయము. అట్లు భాసించకపోగా, విశేషించి యా జనులు జనన, మరణ ప్రవాహరూపమైన సంసారమునే యనుభవింతురని 'తానహం ద్విషతః క్రూరాన్' - శ్రేయోమార్గమునకు శత్రువులైన యా యజ్ఞానులను సంసారసాగరముననే

శ్లో॥ లబ్ధశక్తిర్లబ్ధదేహా । లబ్ధైశ్వర్యసమున్నతిః ।
లబ్ధవృద్ధి ర్లబ్ధలీలా । లబ్ధయౌవనశాలినీ ॥ 52

267. లబ్ధశక్తిః - లబ్ధశక్త్యై నమః

268. లబ్ధదేహా - లబ్ధదేహాయై నమః

---

267. శం.భా.: లబ్ధశక్తిః । లబ్ధాశక్తిః సకలసామర్థ్య హేతుభూతా మాయాత్మికా యయాసాతథా, 'తే ధ్యానయోగా నుగతా అపశ్యన్ దేవాత్మశక్తిం స్వగుణైర్నిగూఢామ్' ఇతి శ్రుతేః । ఓం లబ్ధశక్త్యై నమః ॥ 267

268. శం.భా.: లబ్ధదేహా । లబ్ధః దేహః విగ్రహః యయా సా తథా । స్వేచ్ఛావలంబితమూర్తిః ఘృతకాఠిన్యన్యాయేన జీవత్వాభావేన కర్మాధీనత్వాభావాత్

పడద్రోయుచున్నా'నని చెప్పునట్టి భగవద్వచనము వలన స్పష్టమగుచున్నది. కావున, అభిమానమును త్యజించిన ఉత్తమ సాధక పురుషునిచేత అతడభిలషించునట్టి సంసార బంధనివృత్తి పూర్వకము, స్వస్వరూపావగతిరూపము నగు మోక్షప్రాప్తికై చిత్తమునందు పరదేవత సదా చింతనీయయని భావము. 'యతయః శుద్ధసత్త్వాః - అహంకార రహితులు, శుద్ధసత్త్వులు నయిన యతీశ్వరులు పరాంతకాలము నందు సంసారబంధము నుండి విముక్తులగుదురు' అని చెప్పునట్టి శ్రుతుల వలన పరమేశ్వరి లబ్ధాహంకారదుర్గమా' యని భావనీయురాలు.

267. తెలుగు: సకల సామర్థ్యములకు హేతుభూతమైన మాయాత్మిక శక్తి గలదగుటం జేసి మహేశ్వరి 'లబ్ధశక్తిః' యని స్తుతింపబడుచున్నది. 'తే ధ్యానయోగానుగతా' యనుచు మహర్షులు ధ్యానయోగనిష్ఠులై సత్త్వరజస్తమో గుణముల చేత నిగూఢమైయున్న బ్రహ్మాత్మశక్తిని దర్శించి'రని శ్రుతి చెప్పుచున్నందున, పరదేవత సర్వసమర్థురాలైన మాయాత్మికశక్తి యని తెలియవలెనని భావము.

269. లబ్ధైశ్వర్యసమున్నతిః - లబ్ధైశ్వర్యసమున్నత్యై నమః

। తథా చ సతి అధ్యస్తమాయాశక్తేః భేదకత్వస్వాభావ్యేన 'పతిశ్చ పత్నీ చాభవతామ్' ఇతి శ్రుత్యా చ దంపతిమూర్తిమతీ బభూవేత్యభిప్రాయః ॥ ఓం లబ్ధదేహాయై నమః । 268

269. శం.భా.: లబ్ధైశ్వర్యసమున్నతిః । ఐశ్వర్యాణాం సమున్నతిః ఆధిక్యం పర్యవసాన మిత్యర్థః । లబ్ధా ఐశ్వర్యసమున్నతిః యయా సా తథా, 'తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరమ్' ఇతి శ్రుతేః, 'నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప' ఇతి స్మృతేశ్చ, 'ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యామ్యేష యోనిః సర్వస్య' ఇతి శ్రుతౌ నిరుపాధిక మహదైశ్వర్యసంపత్తేః తదుపాసకానా మగస్త్యాది

---

268. తెలుగు: కరచరణాదిరూప దేహము గలది గాన, దేవి 'లబ్ధదేహా' యని కీర్తింపబడుచుండును. ఘృతకాఠిన్య న్యాయము ననుసరించి జీవత్వ, కర్మాధీనత్వములు లేనందున తన యిచ్ఛామాత్రముతో శరీరమును ధరించిన దని భావము. కాగా, అధ్యస్తమాయాశక్తికి (భ్రాంతితో ఆరోపితమైన మాయాశక్తికి) భేదకత్వము సహజము. అందువలన 'పతిశ్చ పత్నీ చాభవతామ్' పతియు - పత్నియు నైనవారు' అను శ్రుతివలన గూడ దంపతీరూపమైన శరీరము ధరించినదాయె నని భావము.

269. తెలుగు: ఐశ్వర్యముల యాధిక్యము, పర్యవసానము ఐశ్వర్య సమున్నతి; ఐశ్వర్యసమున్నతి గలదిగాన, శ్రీమహారాజ్ఞి 'లబ్ధైశ్వర్యసమున్నతిః' యని సంకీర్తింపబడును. 'తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరమ్' - ఈశ్వరులలో పరమ మహేశ్వరుని సేవింపు'మనియు, 'నాంతోఽస్తి మమ దివ్యానాం విభూతీనామ్ పరంతప' - నా దివ్యానుభూతుల కంతము లేదనియు శ్రుతిస్మృతుల వలన తెలియుచున్నది. 'ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞః' యనుచు 'ఈయన సర్వేశ్వరుడు, ఇతడు సర్వజ్ఞుడు; ఇతడు అంతర్యామి, ఇతడు సర్వకారణము' అని చెప్పునట్టి శ్రుతియందు నిరుపాధికమైన మహదైశ్వర్యసంపదుపాసన చేయునట్టి యగస్త్యాది మహర్షులకు

270. లబ్ధవృద్ధిః - లబ్ధవృద్ధ్యై నమః

271. లబ్ధలీలా - లబ్ధలీలాయై నమః

మహర్షీణాం దర్శనాత్ తదీయ మహదైశ్వర్యస్య నిరవధికత్వమితికిము వక్తవ్యమితి జ్ఞాయతే ఇత్యభిప్రాయః ॥ ఓం లబ్ధైశ్వర్యసమున్నత్యై నమః ॥ 269

270. శం.భా.: లబ్ధవృద్ధిః । వృద్ధిర్నామ వ్యాప్తిః పరిపూర్ణతేత్యర్థః; అవయవోపచయాత్మికా న, తస్యాః కర్మజన్యత్వేన వినాశహేతుత్వాత్; 'స వా ఏష మహా నజ ఆత్మా న వర్ధతే కర్మణా' ఇతి శ్రుతివచనాత్ : 'నిష్క్రియం నిష్కలం' ఇతి అవయవమాత్రనిషేధాచ్చ; తథాచ లబ్ధా వృద్ధిః సర్వవ్యాపకతా స్వస్వరూపైవ సతీ ఉపాధిభి ర్జన్యై స్తదాశ్రయభూతైః అభివ్యజ్యతే । నత్వవిద్యామానారోపితా ఇతి నిష్కర్షార్థః ॥ ఓం లబ్ధవృద్ధ్యై నమః ॥ 270

271. శం.భా.: లబ్ధలీలా । లీలాః అన్యప్రయోజనార్థ వ్యాపారాః స్వహర్ష

తన్మహదైశ్వర్యసంపద కన్పడుచున్నది. అందువలన ఆ పరమేశ్వరి యొక్క మహదైశ్వర్యము నిరవధికమని విశేషించి యేమి చెప్పనగునని కైముత్యన్యాయముతో తెలియవలయునని యాశయము.

270. తెలుగు: వృద్ధి యనగా వ్యాప్తి, పరిపూర్ణత్వ మని యర్థము. అవయవవికాసరూపమైన పరిపూర్ణత్వము గాదు. ఏలన, తాదృశమైన యవయవవికాసము కర్మజన్య మగుట చేత వినాశహేతువగును. 'స వా ఏష మహా నజ ఆత్మా న వర్ధతే కర్మణా' - ఈ యాత్మ యతిశయమైనది, జన్మ లేనిది, కర్మవలన వృద్ధిపొందునది గాదు' అను శ్రుతివలన, 'నిష్క్రియం నిష్కలమ్' - 'ఆత్మ నిష్క్రియము, అవయవ విభాగము లేనిది' యనుచు అవయవమాత్రనిషేధము శ్రుతి చెప్పుచుండుట వలన; కాగా, పరదేవత సర్వవ్యాపకత్వ రూపమైన స్వస్వరూపమే కలదై యుపాధిజన్యములు, తదుపాధికి ఆశ్రయభూతములైన కరణముల (ఇంద్రియముల) ద్వారా యభివ్యక్త యగుచున్నది. పరమేశ్వరీ స్వరూపము అవిద్యమానము, ఆరోపితము నైన వృద్ధి కాదని సారభూతమైన భావము.

272. లబ్ధయౌవనశాలినీ - లబ్ధయౌవనశాలిన్యై నమః

మాత్రహేతు కా వాతత్తత్కాలోచిత శృంగారాది నవరసాంగీకారసమయే తదుచిత భంగీవిశేషా వా లబ్ధా యయా సా తథా ॥ ఓం లబ్ధలీలాయై నమః ॥ 271

272. శం.భా.: లబ్ధ యౌవనశాలినీ । అస్తిత్వ, జనన, వర్ధన భావవికారావస్థా బాల్యమ్; పరిణామః అపక్షయో నాశః ఉత్తరావస్థా జరా, దేహాభావేన తదుభయనిషేధే అర్థాత్ యౌవనమ్, యాతి గచ్ఛతీతి యువా దృఢబలవీర్యః, తస్య భావః యౌవనం, తదుభయ వయోఽవస్థారాహిత్యేన ఏకైకస్వరూపతా; తల్లబ్ధం ప్రాప్తం యౌవనం

---

271. తెలుగు: అన్యప్రాణుల ప్రయోజనము నిమిత్తము చేయు కార్య విశేషములు, లేక కేవల స్వకీయానందమునకు హేతువులైన వ్యాపారములు లీలాశబవాచ్యము లగును. ఆ యా కాలములకు తగిన శృంగారాది నవరసములను అంగీకరించు సమయమునందు ఆ యా రసముల కనుగుణమైన భంగీవిశేషములు కలది గావున, దేవి 'లబ్ధలీలా' యని సంకీర్తితు రాలగుచుండును.

272. తెలుగు: అస్తి, జాయతే, వర్ధతే - ఉన్నది, పుట్టుచున్నది, వృద్ధి పొందుచున్నది - ఏతద్రూపమైన భావవికారదశ బాల్య దశయనబడును; పరిణమతే, అపక్షీయతే, నశ్యతి - పరిణామము చెందుచున్నది, క్షయము నొందుచున్నది, నశించుచున్నది - ఏవంవిధమైన జీవితము యొక్క తరువాతి దశ వార్థకము, పరమేశ్వరికి దేహము లేనందున, బాల్య, వార్ధకములు నిషిద్ధములు కాగా, అర్థాత్తు యౌవనము సిద్ధించుచున్నది. 'యాతి గచ్ఛతీతి యువా' - నడచుచున్నాడు గాన 'యువా' యనబడును; దృఢబలవీర్య సంపన్నుడని యర్థము. యువా ధర్మము యౌవనము. అది బాల్య, వార్థకము లనెడి యవస్థా విశేషములు రెండును లేకపోవుట వలన సర్వదా ఏకస్వరూపముతో నిర్వికారముగా ఉండును; తాదృశమైన యౌవనము సదా త్రిపురసుందరి యందు గలదు. అనగా షడ్భావవికార రహితము, ఏకరూపము,

శ్లో॥ లబ్ధాతిశయసర్వాంగ । సౌందర్యా లబ్ధవిభ్రమా ।
లబ్ధరాగా లబ్ధపతి । ర్లబ్ధనానాగమస్థితిః ॥ 53

273. లబ్ధాతిశయసర్వాంగసౌందర్యా - లబ్ధాతిశయసర్వాంగసౌందర్యాయై నమః

యయా సా తథా; 'అజరోఽమృతోఽభయో బ్రహ్మ' ఇతి శ్రుతేః సర్వదా ఏకస్వరూపవతీతి భావః ॥ ఓం లబ్ధయౌవనశాలిన్యై నమః ॥ 272

273. శం.భా.: లబ్ధాతిశయసర్వాంగసౌందర్యా । సుందరోరుచిరః తస్య భావః సౌందర్యమ్, అవయవానాం సర్వేషాం సౌందర్య మతిశాయి, సర్వాంగేషు సర్వావయవేషు లబ్ధం యయా సా తథా; యథాశాస్త్రోక్తావయవ విన్యాసవిశేషత్వేన సర్వమనోహరమూర్తి మతీత్యర్థః; 'న తస్య ప్రతిమాఽస్తి' ఇతి శ్రుతేః ॥ ఓం లబ్ధాతిశయసర్వాంగ సౌందర్యాయై నమః ॥ 273

సహజస్వరూపము నయిన యౌవనము గలదు. 'అజరోఽమృతోఽభయో బ్రహ్మ' - బ్రహ్మ జరారహితము, అమృతము (జన్మలేనిది గాన, అమృతము) భయ రహితము' అని శ్రుతి చెప్పుచున్నందున పరబ్రహ్మాభిన్నయైన పరమేశ్వరి ఏక స్వరూపశాలినియై విలసిత యగుచున్నదని భావము.

273. తెలుగు: సుందరము, రుచిరమైనదాని భావము సౌందర్యము, సర్వావయవములందు సౌందర్య మతిశయించినది గాన, 'అతిశయసర్వాంగ సౌందర్యా' యగును. సర్వాంగముల యందు సౌందర్యాతిశయము గలది గాన, శ్రీరాజరాజేశ్వరి 'లబ్ధాతిశయ సర్వాంగ సౌందర్యా' యనుచు స్తవనీయురాలగుచున్నది. సాముద్రికశాస్త్రములో చెప్పినరీతిగా అవయవ సంఘటనము కలదగుటంజేసి సర్వ మనోహరమూర్తి యని భావము.' న తస్య ప్రతిమాఽస్తి' - ఆ బ్రహ్మవస్తువు నిరుపమము' అను శ్రుతివచనము వలన పరమేశ్వరి ముగ్ధమోహన సౌందర్యము గలదని స్పష్టమగుచున్నది.

274. లబ్ధవిభ్రమా - లబ్ధవిభ్రమాయై నమః

275. లబ్ధరాగా - లబ్ధరాగాయై నమః

276. లబ్ధపతిః - లబ్ధపత్యై నమః

277. లబ్ధనానాగమస్థితిః - లబ్ధనానాగమస్థిత్యై నమః

---

274. శం.భా.: *లబ్ధవిభ్రమా । విభ్రమో బాలక్రీడా లబ్ధా యయా సా తథా; సర్వాత్మకతయా సర్వకర్తృత్వాదితి భావః ॥ ఓం లబ్ధవిభ్రమాయై నమః ॥* *274*

275. శం.భా.: *లబ్ధరాగా । లబ్ధః సజాతీయో రాగః కామః, 'సోऽకామయత' ఇతి శ్రుత్యా జగత్సర్జనస్య కామనాపూరకత్వ ప్రతిపాదనాత్; లబ్ధో రాగో యయా సా తథా ఇత్యర్థః ॥ ఓం లబ్ధరాగాయై నమః ॥* *275*

276. శం.భా.: *లబ్ధపతిః । లబ్ధః స్వేచ్ఛయైవ స్వయంవరే పతిః కామేశ్వరో యయా సా తథా ॥* *276*

277. శం.భా.: *లబ్ధనానాగమస్థితిః ఆ సమంతాత్ నానా ప్రకారైః కర్మోపసనా*

---

274. తెలుగు: విభ్రమ మనగా, బాలక్రీడ; ఆ బాలక్రీడ దేవియందు గన్పట్టును, కావున, దేవి 'లబ్ధవిభ్రమా' యని ప్రకీర్తితురాలగుచున్నది. ఆ జనని సర్వాత్మిక, సర్వకర్త్రి యగుటవలన, బాలవిచేష్టితమైన క్రీడ గూడ మాతృ స్వరూపమే యని భావము.

275. తెలుగు: సజాతీయమైన రాగము - కామము గలది గాన, దేవి 'లబ్ధకామా' యని కీర్తింపబడును. 'సోऽకామయత' యను శ్రుతిచేత పరమేశ్వరుడు ఇచ్ఛాపూర్వకముగా ప్రపంచసృష్టి చేసెనని ప్రతిపాదింపబడు చున్నందున పరమేశ్వరి 'లబ్ధరాగా' యని ప్రస్తూయమాన యగుచున్నదని భావము.

276. తెలుగు: స్వయంవరమునందు తన యిచ్ఛానుసారము కామేశ్వర దేవుని వరించిన దగుటవలన కామేశ్వరి 'లబ్ధపతిః' యని గుణసంకీర్తనము చేయబడుచున్నది.

జ్ఞానకాండ తదంగత్వాదిభిః గమయంతి స్వార్థాన్ ప్రకాశయంతీత్యాగమాః వేదాః అనేకశాఖా ప్రభిన్న సామాదయః తేషాంస్థితిః పరిపాలనం లబ్ధా యయా సా తథా,

నానాగమస్థితిః వేద చతుష్టయోక్త మర్యాదా కాండ త్రయవిషయా లబ్ధా యయా సేత వా ।

సంసారస్యానాదిత్వేన నిరపేక్ష ప్రమాణభూతాన్ వేదాన్ 'సర్వే వేదా యత్రైకం భవంతి' ఇతి శ్రుతేః స్వస్వరూపభూతాన్ మహాప్రలయే సంరక్ష్య సర్గాదౌ జాయమాన హిరణ్యగర్భస్య అన్యూనాతిరేకేణ తానేవ ప్రతిభాసయతి స్వయం దంపతీ భూత్వా తదుక్తధర్మా ననుష్ఠాయ సర్వేషా మప్యనుష్ఠాపయతీతి చ । 'వేదశాస్త్రే మమైవాజ్ఞే', 'వర్త ఏవ చ కర్మణి యది హ్యహం నవర్తేయం జాతు కర్మణ్యాతంద్రితః । ఉత్సీదేయు రిమే లోకా న కుర్యాం కర్మచేదహమ్॥' ఇత్యాది భగవద్వచనాదితి ద్రష్టవ్యమ్ । ఓం లబ్ధనానాగమస్థిత్యై నమః ॥ 277

---

277. తెలుగు: సమగ్రముగా నానావిధములైన కర్మ, ఉపాసనా, జ్ఞానరూపా కాండత్రయము, తదంగభూతములు మున్నగువానిచేత తమ యర్థములను ప్రకాశింపజేయునవి గాన, ఆగమములు. అనేకశాఖలతో నొప్పారు సామాది వేదపరిపాలనము గలదగుటంజేసి సర్వజ్ఞయైన పరమేశ్వరి 'లబ్ధనానాగమస్థితిః' యని ధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

అథవా, నానాగమస్థితిః, అనగా ఋగ్యజ స్సామాథర్వణములను నాలుగు వేదములచేత ఉపదిష్టమైన కర్మ, ఉపాసనా, జ్ఞానరూపమైన కాండత్రయమునకు విషయభూతమైన మర్యాద గలదగుటంజేసియు 'లబ్ధనానాగమస్థితిః' యను నామముతో ప్రఖ్యాతయైనది.

లేక, సంసారము అనాది యగుటవలన, 'సర్వే వేదా యత్రైకం భవంతి' - సర్వ శ్రుతులు బ్రహ్మవస్తువును ప్రతిపాదించుటలో ఏక మగుచున్నవి' - అను శ్రుతి వలన ప్రమాణాంతరాపేక్ష లేని, స్వస్వరూపభూతములైన వేదములను మహాప్రళయకాలమున పరమేశ్వరుడు లేక పరమేశ్వరి రక్షించును; ఆ రీతిగ రక్షించి సృష్ట్యారంభమునందు ఆవిర్భవించనున్న హిరణ్యగర్భ

శ్లో॥ లబ్ధభోగా లబ్ధసుఖా । లబ్ధహర్షాభిపూరితా ।
హ్రీంకారమూర్తి ర్హ్రీంకార । సౌధశృంగకపోతికా ॥ 54

278. లబ్ధభోగా - లబ్ధభోగాయై నమః

---

278. శం.భా.: లబ్ధభోగా । భోగః సుఖమాత్రానుభవః, దుఃఖానుభవే ఉచ్యమానే జీవావిశేషప్రసంగాత్ । లబ్ధః భోగః యయా సా తథా । జీవవత్ క్రమిక స్వేష్ట పదార్థ భవానంతరకాలీనం సుఖం న భవతి, స్వస్యా ఆనందరూపత్వేన సిద్ధస్వరూపత్వాత్, సాధనభూతభోగోఽపి ఏత ద్విషయే సిద్ధ ఇత్యుపచర్యతే ఇతి లబ్ధభోగేత్యుచ్యతే ॥ ఓం లబ్ధభోగాయై నమః ॥ 278

బ్రహ్మకు అన్యూనాతిరిక్తముగ - యథాతథముగ ప్రతిభాసింపజేయును; ఇంతియేగాక, స్వయముగ దంపతీభావము పొంది, వేదోక్తధర్మములను అనుష్ఠించి యితరులచే గూడ అనుష్ఠింపజేయునదియు నగుటవలన దేవి, పై నామముతో సంకీర్తింపబడును. 'వేదశాస్త్రే మమైవాజ్ఞే' - వేదశాస్త్రములు నా యనుశాసనములు', 'వర్త ఏవ చ కర్మణి, నేను కర్మయందు ప్రవర్తించుచునేయున్నాను', 'నేను అలసుడనై కర్మయందు ప్రవర్తించకపోయిన, ఈ లోకములన్నియు వినష్టములైపోవును' మున్నగు భగద్వచనముల వలన పరమేశ్వరియు వేదచోదిత కర్మానుష్ఠానము చేయునని తెలియవలయును.

278. తెలుగు: కేవల సుఖానుభవము భోగమనబడును. దుఃఖానుభవము గూడ భోగమని చెప్పిన, జీవ సామాన్యము ప్రసక్తమగును. అందువలన సుఖమాత్రానుభవమని చెప్పబడినది. తాదృశమైన కేవల సుఖరూపము గలది గాన, పరదేవత 'లబ్ధభోగా'యని స్తుతింపబడుచున్నది. పరదేవత ఆనందస్వరూపిణిగా సిద్ధయై యుండుటవలన, సాధారణజీవునకు వలె క్రమప్రాప్తమైన, తన కిష్టమైన పదార్థములను అనుభవించిన తరువాత కలిగెడి సుఖము కాదు, సుఖసాధనమైన భోగము కూడ పరమేశ్వరి యందు సిద్ధమై యున్నదని లక్షణయా తెలియనగును. ఆమె సహజసుఖస్వరూపిణి యని భావము.

279. లబ్ధసుఖా - లబ్ధసుఖాయై నమః

280. లబ్ధహర్షాభిపూరితా - లబ్ధహర్షాభిపూరితాయై నమః

281. హ్రీంకారమూర్తిః - హ్రీంకారమూర్త్యై నమః

---

279. శం.భా.: లబ్ధసుఖా । లబ్ధం సుఖం అనుకూలవేదనీయం స్వస్వరూపభూతం సుఖం తత్సాధనం చ ధర్మః యయా సా తథా । ఓం లబ్ధసుఖాయై నమః ॥ *279*

280. శం.భా.: లబ్ధహర్షాభిపూరితా । లబ్ధః యో హర్షః తృప్తినిమిత్తకచిత్తోల్లాస విశేషః ముఖప్రసాద శరీరపుష్ట్యాది కార్యోన్నేయః జగత్యాం స్వాభీష్టపదార్థానుభవాదిజన్యః సంతోష ఇతి ప్రసిద్ధః; తేనాభిపూరితా అభితః సమంతాదన్యూనానతిరేకేణ అవిచ్ఛిన్నతయా పూరితా భరితా । తద్విపరీత దుఃఖాద్యనుత్పాదేన తన్మాత్ర సమాశ్రయా నిత్యప్రసన్నముఖీత్యర్థః ॥ ఓం లబ్ధహర్షాభిపూరితాయై నమః ॥*280*

281. శం.భా.: హ్రీంకారమూర్తిః వాచ్యవాచకభేద సంబంధేన హ్రీంకారః మూర్తిః విగ్రహో యస్యాః సాతథా ॥ ఓం హ్రీంకారమూర్త్యై నమః ॥ *281*

---

279. తెలుగు: అనుకూలవేదనీయమైన, స్వస్వరూపభూతమైన సుఖము, (ఆనందము, విషయ జన్యసుఖము గాదు.) ఆ సుఖమునకు సాధనమైన ధర్మము పొందియున్నది గావున, శ్రీలలితాదేవి 'లబ్ధసుఖా' యని కీర్తింపబడును.

280. తెలుగు: భోగము వలన తృప్తి కలిగినపుడు మనస్సుకు కలుగునట్టి వికాసాతిశయము హర్ష మనబడును; అది ముఖ వికాసము, శారీరకమైన పుష్టి మొదలగువానిచేత ఊహింపదగినది; ప్రపంచములో ఇష్టవస్తు భోగానుభవము వలన కలుగు సంతోషము; ఆ హర్షముతో - సంతోషముతో అన్యూనానతిరక్తముగా = ఎక్కువ తక్కువలు లేకుండగా, అవిచ్ఛిన్నముగా నిండియున్నది. ఆ హర్షమునకు వ్యతిరక్తములయిన దుఃఖాదులు లేకపోవుట వలన కేవల హర్షమున కాశ్రయభూతురాలు నిత్యప్రసన్నముఖి యగుటవలన జగన్మాత 'లబ్ధహర్షాభిపూరితా'యని భజనీయురాలగుచున్నది.

282. హ్రీంకారసౌధశృంగకపోతికా

- హ్రీంకారసౌధశృంగకపోతికాయై నమః

---

282. శం.భా.: హ్రీంకారసౌధశృంగకపోతికా । సుధామయం సౌధమ్, సుధావికారః అట్టాలికేత్యర్థః । తస్య శృంగం శిఖరం చంద్రశాలాది భిత్త్యుపరిభాగః, నిరుపాధిక విశ్రాంతిజన్య సుఖానుభవహేతుతయా హ్రీంకారస్య సౌధోపమా; తత్ర హకారస్య శ్వేతవర్ణతయా అట్టాలికాసాదృశ్యమ్; రేఫస్య లోహితరూపతయా ఇష్టకాదికృత అధోభిత్త్యుపమా; హకారోపరి ఈకారస్య శృంగోపమా ఊర్ధ్వగత్వ సామ్యాత్, తదుపరితన బిందుః సర్వప్రకృతిభూత శబ్దార్థాత్మకతయా తదవయవత్వేన విచిత్రస్వరూపోఽపి సూక్ష్మతయా అపవరక గత కపోతకాంతేవ జాగరూకః, దృశ్యత ఇతి తదర్థత్వేవ పరదేవతో పమానశబ్దేన అభిధీయతే ఇతి భావః ॥ ఓం హ్రీంకారసౌధశృంగకపోతికాయై నమః॥ 282

---

281. తెలుగు: హ్రీంబీజము పంచదశీమహామంత్రములోని తృతీయకూట చతుర్థవర్ణము. వాచ్యవాచకభేదముతో హ్రీంకారము శరీరముగా గలదగుటంజేసి శ్రీలలితాత్రిపురసుందరి 'హ్రీంకారమూర్తిః' యని సాధక భక్తులచేత సంకీర్తింపబడుచున్నది.

282. తెలుగు: సుధ యనగా అమృతము, సున్నము సుధము (సున్నముతో) కట్టబడినది సౌధము. అనగా గోపుర మని యర్థము. ఆ సౌధము యొక్క శిఖరము చంద్రశాలాదుల యొక్క గోడపై భాగము. ఉపాధిరహితమైన విశ్రాంతి వలన కలుగునట్టి సుఖానుభవమునకు హేతు వగుటచేత హ్రీంకారము సౌధముతో పోల్చబడినది, ఆ హ్రీంకారము లోని 'హ' కారము శ్వేతవర్ణము గలదగుటవలన అట్టాలికతో సాదృశ్యము చెప్పబడినది. 'ర' కారము ఎఱ్ఱని రంగు గల దగుటచేత ఇటుకలతో నిర్మింపబడిన క్రింది గోడతో ఉపమితమైనది. హకారము పై నున్న ఈకారము పైకి వ్యాపించి యుండుట యను సామ్యము వలన శిఖరముతో పోలిక

శ్లో॥ హ్రీంకారదుగ్ధాబ్ధిసుధా । హ్రీంకారకమలేందిరా ।
హ్రీంకారమణిదీపార్చి । ర్హ్రీంకారతరుశారికా ॥ 55

283. హ్రీంకారదుగ్ధాబ్ధిసుధా-హ్రీంకారదుగ్ధాబ్ధిసుధాయై నమః

---

283. శం.భా.: *హ్రీంకారదుగ్ధాబ్ధిసుధా । దోహా న్నిష్పన్నం దుగ్ధమ్ । స్తనగతస్య పయసః స్వీయతాపాదన హస్తక్రియా విశేషో దోహః । ఉపలక్షణం చూషణాదీనామ్, తథాచ ప్రదీపాలంకారః సిద్ధః । అనంతోదకప్రసారిత నిమ్నభూప్రదేశః అబ్ధిరుచ్యతే । ఆపః ధీయంతే అస్మిన్నితి తథా । తస్మిన్ సంజీవకత్వం ధర్మః, డింభకసంజీవనే స్తన్యాదౌ దర్శనాత్ । హ్రీంకారస్యాపి హకారయుక్తతయా శ్వేతవర్ణత్వా దమృత*

చెప్పబడినది. ఆ ఈకారముమీద ఉన్న బిందువు (ం) సర్వప్రకృతికి నిమిత్తమైన శబ్దార్థములు స్వరూపముగా గలది, శబ్దార్థముల కవయవభూతమైనది. తాదృశమైన బిందువు సౌధోపరి కుడ్యచ్ఛిద్రము (రంధ్రము) నందుండు కపోతకాంత (ఆడు పావురము) వలె విచిత్రస్వరూపము గలదయ్యు సూక్ష్మరూపముతో నిత్యజాగరూకమై కన్పట్టునది తదర్థప్రతిపాదకమైన పరదేవతకు సంబంధించిన ఉపమాన శబ్దముగా చెప్పబడుచున్నదని భావము.

విశేషము :- *కపోతకాంతతో పోల్చబడిన బిందువు లేక అనుస్వారము పరమేశ్వరీ స్వరూపమని తెలియవలయును. అనుస్వారము ప్రాణరూపము. సౌధోపరి కుడ్యగతమైన ఛిద్రము (రంధ్రము) తత్రస్థయైన కపోతికను చెప్పుటతో బాటు, చిత్రభిత్తిపై నిలబడియున్న సౌధమునంతటికి పరిచాయకముగా ఉండును. ఆరీతిగనే హ్రీం బీజమునందలి బిందువు హకార, రేఫ, ఈకారవాచ్యమైన యావదర్థమును తెలియజేయుచుండు నని భావము. సుధావికారము సౌధము గాన, సౌధశబ్దము సహస్రారస్థమైన యమృతమునకు వాచకమనియు, హ్రీంకారసౌధశృంగ మనగా బ్రహ్మరంధ్ర మనియు ఉపాసకశ్రేష్ఠుల యనుభవము. ఆశృంగాగ్రమునందు 'శివేన సహమోదతే'*

హేతోశ్చ తత్సాదృశ్యమ్। తస్య సుధేవ సుధా తదభి వ్యక్తత్వావిశేషాత్ తత్సేవకానాం నిత్యత్వే సతి బహువిధ మహిమశాలితయా దర్శనాదితి భావః॥ ఓం హ్రీంకారదుగ్ధాబ్ధి సుధాయై నమః॥ 283

యనినట్లు సదాశివునితో ఆనందస్వరూపిణియై యుండు సదాశివకుటుంబినియే 'హ్రీంకారసౌధశృంగకపోతికా' యని భక్తజనులచేత నిరంతరము ధ్యాయమాన యగుచున్నదని భావము.

283. తెలుగు: దోహనము వలన లభించునది గాన దుగ్ధము. అనగా క్షీరము. స్తనగతమైన క్షీరమును పొందుటకై చేయబడు హస్తక్రియావిశేషమును దోహన మందురు. చూషణాదులకు (పాలు కుడుచుట మున్నగువాటికి) గూడ ఇది యుపలక్షణము; కాగా, ప్రదీపాలంకారము సిద్ధమైనది.

అనంతజలప్రసారితమైన నిమ్నభూభాగమును 'అబ్ధి' యందురు. జలము దీని యందు నిండియుండును గాన, ఇది యబ్ధి (సాగరము) యనబడును. శిశుసంజీవక (శిశువును పోషించునట్టి) ధర్మము స్తన్యాదులందు గన్పట్టుచున్నది; అటులనే యీ జలరాశియందును తన నాశ్రయించినవారిని జీవింపజేయునట్టి ధర్మమున్నది. హ్రీంకారము గూడ హకార యుక్తము, ధవళిమ గలదగుటవలన మోక్షరూపమైన యమృతప్రాప్తికి హేతువు నగుటవలన క్షీరసాగరముతో పోల్చబడినది; క్షీరసాగరమును మథించగా అమృతమావిర్భవించినది. ఆరీతిగనే, హ్రీంకార నిరంతరజపము, తదర్థ మననము వలన సుధావిశేషముగ పరమేశ్వరి యభివ్యక్తయై భక్తులకు అమృతత్వసిద్ధిని ప్రసాదించును; అందుచేత భక్తుల యందు నిత్యమైన బహువిధ మహిమశాలిత్వము కన్పడుచున్నదని భావము. ఏవంవిధమైన సుధాస్వరూపిణి గాన, జగజ్జనని 'హ్రీంకారదుగ్ధాబ్ధిసుధా' యనుచు భక్తులచే గానము చేయబడుచున్నది.

284. హ్రీంకారకమలేందిరా-హ్రీంకారకమలేందిరాయై నమః

285. హ్రీంకారమణిదీపార్చిః - హ్రీంకారమణిదీపార్చిషే నమః

---

284. శం.భా.: హ్రీంకారకమలేందిరా । హ్రీంకారబీజస్య విచిత్రవర్ణతయా పరమప్రీతివిషయతయా చ కమలోపమా । తస్య వాచ్యార్థతయా తదుపరితనత్వేన సర్వపురుషార్థ ప్రదాతృత్వాచ్చ కమలశబ్దేన అభిధీయతే । తస్యాః పద్మాలయత్వాత్ హ్రీంకారకమలస్య ఇందిరా తదధీన బ్రహ్మవిద్యేత్యర్థః ॥ ఓం హ్రీంకార కమలేందిరాయై నమః ॥ *284*

285. శం.భా.: హ్రీంకారమణిదీపార్చిః । అధిదైవికాద్యుపద్రవానభిభూతత్వే సతి చిరకాలావస్థాయిత్వం మణిదీప సాదృశ్యం హ్రీంకారస్య । తస్య ప్రకాశః

---

284. తెలుగు: హ్రీంకారము విచిత్రవర్ణశోభితము, పరమ ప్రేమకు - పరమభక్తికి విషయము నగుట చేత కమలముతో పోల్చబడినది. హ్రీంబీజము యొక్క వాచ్యార్థము స్వరూపముగా గల పరదేవత యా హ్రీం బీజమును అధిష్ఠించి సర్వపురుషార్థములను ఒసగు మహాలక్ష్మీస్వరూపిణి యగుట చేత ఆ హ్రీంబీజము కమలమని చెప్పబడును. ఆ పరమేశ్వరి, పద్మము ఆవాసస్థానముగా గలదగుటంజేసి యామె హ్రీంకారకమలమునకు లక్ష్మి అనగా హ్రీంకారాధీనమైన బ్రహ్మవిద్యాస్వరూపిణి యని భావము. కావున, ఉపాసకులు 'హ్రీంకారకమలేందిరా' యని యానందపరవశులై నామ సంకీర్తనము చేయుచుందురు.

285. తెలుగు: ఆధిదైవిక, ఆధిభౌతిక, ఆధ్యాత్మికములైన యుపద్రవముల చేత అభిభూతము (తిరస్కృతము) కాక, చిరకాలము ఏకరూపముతో ఉండుట వలన హ్రీంకారమునకు మణిదీపసాదృశ్యము చెప్పబడినది. ఆ మణిదీపము యొక్క ప్రకాశము అనితరసాధారణమైన మహత్త్వాతిశయము గలదగుటచేత అమూల్యమని తెలియవలయును. తాదృశమహిమోపేతమైన హ్రీంకారమును ఉపాసించువారలకు నిరవధిక

286. హ్రీంకారతరుశారికా - హ్రీంకారతరుశారికాయై నమః

అనితరసాధారణ మహాతిశయవత్త్వేన అనర్ఘత్వ మావేదయతి । తదుపాసకస్య నిరవధిక మహత్త్వాపాదక హ్రీంకారవాచ్యతయా తత్ప్రకాశికేత్యర్థః । తథాచ నిరంతర తమోఽపాకరణేన స్వేష్టపదార్థా పాదనేన చ సుఖయతీతి ఫలితోఽర్థః ॥ ఓం హ్రీంకారమణిదీపార్చిషే నమః ॥ **285**

286. శం.భా.: *హ్రీంకారతరుశాఖికా । తారయతి ఫలార్థినః స్వారూఢాన్ పతనాదేః రక్షతీతి తరుః, తస్య శారికా పింగతుండ నేత్ర చరణా శారికా అభ్యాసాతిశయేన మనుష్యభాషాయామపి భాషతే । భూత భవిష్యద్వర్తమాన లోకయాత్రాపరిజ్ఞాత్రీ సతీ శుభాశుభఫలప్రాప్తించ స్వభాషయా వదతి । అస్య బీజస్య*

(అపరిమిత) మహత్త్వమును చేకూర్చునట్టి హ్రీంకారవాచ్యార్థము స్వరూపముగా గలదగుటచేత పరదేవత తదర్థమును ప్రకాశింపజేయు చుండునని యర్థము. కాగా, నిరంతరము ఆవరించియున్న యజ్ఞానాంధకారమును తొలగించుట ద్వారా భగవతి భక్తుల కభీష్టపదార్థమైన మోక్షరూప ఫలము నొసగి నిరతిశయానందసంధాయిక యని సారాంశము. కావున, 'హ్రీంకారమణిదీపార్చిః' యను సార్థకనామముతో శ్రీలలితాపరాభట్టారిక భక్తులచే స్తూయమాన యగుచున్నది.

286. తెలుగు: ఫలాభిలాషతో వృక్షమునెక్కినవారిని క్రిందపడకుండునట్లు కొమ్మల ద్వారా రక్షించునది గాన, తరువు (తారయతీతి తరుః) అనబడును. హ్రీంకార మనెడి తరువుపై - వృక్షము మీద అధివసించియుండు పింగ (పసుపు పచ్చని) తుండము (ముక్కు), నేత్రములు, పాదములు గల శారిక (పరమేశ్వరి) యభ్యాసాతిశయముచేత మానవభాషలో సయితము మాట్లాడుచుండును. భూత భవిష్యద్వర్తమాన కాలముల యొక్క జీవయాత్రాపరిజ్ఞానము కలదై పరమేశ్వరి సర్వజ్ఞ గాన, జీవులకు శుభాశుభఫలములను తమ తమ భాషలలో పలుకును. ఈ హ్రీంబీజమునకు వాచ్యార్థ స్వరూపిణియై తత్సంబంధము గలదై (వాచ్య

శ్లో॥ హ్రీంకారపేటకమణి । ర్హ్రీంకారాదర్శ బింబితా ।
హ్రీంకారకోశాసిలతా । హ్రీంకారాస్థాననర్తకీ ॥ 56

287. హ్రీంకారపేటకమణిః - హ్రీంకారపేటకమణయే నమః

వాచ్యార్థతయా తత్సంబంధినీ సతీ వేద వాచా సర్వంప్రకాశయతీత్యర్థః॥ ఓం హ్రీంకారతరుశారికాయై నమః ॥ 286

287. శం.భా.: *హ్రీంకారపేటకమణిః । గూహనసాధనతయా హ్రీంకారః దృష్టాంతీక్రియతే । తస్య మణిః వైఢూర్య మిత్యర్థః । యథా హీరాదిమణిః పేటకాదౌ గోపితోఽపి స్వకాంత్యా బాహ్యాభ్యంతరం తస్య ప్రకాశయన్ ఇతర పేటకేభ్యః తం వ్యావర్తయతి, తథేదమపి బీజం స్వవాచక తయా ఇతర వర్ణేభ్యః నిరతిశయ మహిమ్నా భేదయతీతి భావః ॥ ఓం హ్రీంకారపేటకమణయే నమః ॥ 287*

వాచక సంబంధము కలదై, అనగా వాగర్థస్వరూపిణియై) పరదేవత వేదవాక్కు ద్వారా సర్వమును ప్రకాశింపజేయునని భావము.

287. తెలుగు: గుప్తముగా ఉంచుటకు సాధనమైనదగుట చేత హ్రీంకారము పెట్టెతో పోల్చబడినది. దేవి ఆ మంజూషిక యందలి మణి, అనగా వైడూర్యమణి యని అర్థము. వజ్రవైడూర్యాది మణులు పేటిక మున్నగువానియందు గుప్తముగా దాచి యుంచినను, తమ ప్రభాదీప్తులచేత ఆ పేటికయొక్క లోపలి భాగమును, వెలుపలి భాగమును భాసుర మొనర్చుచు, మణిరహితములైన పేటికలకంటె తమకు నెలవుగా నున్న మంజూషికను భిన్నముగా ప్రకాశింప జేయుచుండును; ఆరీతిగనే, పరమేశ్వరి యసమాన ప్రభాభాసురయై స్వవాచకమైన హ్రీంకారమును నిరతిశయ మహిమోపేతమొనర్చి, మిగిలిన యక్షరముల నుండి వేఱుజేసి ప్రకాశింప జేయుచుండును. హ్రీంకారవాసినియైన మహా సమ్రాజ్ఞి స్వవాచకమైన హ్రీం బీజమును చైతన్యదీప్తము చేసి నిరతిశయ మహిమాతిశయసంపన్న మొనర్చి భక్తులకు ఉపాసనయోగ్యముగా చేయుచున్నదని భావము.

288. హ్రీంకారాదర్శప్రతిబింబితా

- హ్రీంకారాదర్శప్రతిబింబితాయై నమః

289. హ్రీంకారకోశాసిలతా - హ్రీంకారకోశాసిలతాయై నమః

---

288. శం.భా.: *హ్రీంకారాదర్శబింబితా । అస్య బీజస్య ఇతర ప్రమాణానపేక్ష వేదాంతర్గతయా నిర్దోషత్వాదాదర్శసామ్యమ్ తస్మిన్ బింబితా ప్రతిబింబితా, మాయా ప్రతిబింబచైతన్యస్యైవ జగత్కారణతయా సర్వత్ర దర్పణే ముఖమివ ప్రతిఫలతీతి తాత్పర్యార్థః ॥ ఓం హ్రీంకారాదర్శప్రతిబింబితాయై నమః ॥ 288*

289. శం.భా.: *హ్రీంకారకోశాసిలతా । హ్రీంకార ఏవ కోశః తస్య అసిలతా దీర్ఘ మిత్యర్థః। సర్వవైర్యాదిజన్యదుఃఖనివర్తకత్వం అసిలతా = దీర్ఘఖడ్గమిత్యర్థః । సర్వవైర్యాదిజన్య దుఃఖ నివర్తకత్వ మసిలతాయా ఇవ పరదేవతాయా అపితథాత్వేన*

---

288. తెలుగు: ఈ హ్రీంబీజము అన్యప్రమాణాపేక్ష లేని వేదములలో అంతర్భూతమగుటవలన, దోషరహితమై నిర్మలమైనదగుటవలన ఆదర్శముతో, అనగా దర్పణముతో పోల్చబడినది, హ్రీంకార మను దర్పణములో (అద్దములో) ప్రతిబింబించుచున్నది గావున, పరమేశ్వరి 'హ్రీంకారదర్శ ప్రతిబింబితా' యని ధ్యాయమాన యగుచున్నది. దర్పణము నందు ముఖము ప్రతిబింబించినరీతిగా మాయాప్రతిబింబిత చైతన్యమే జగత్కారణముగా సర్వత్ర ప్రతిఫలించుచున్న దని ఫలితార్థము.

289. తెలుగు: హ్రీంకారమే ఖడ్గకోశము (ఖడ్గమున కాశ్రయమైన ఒర), ఆ ఒరయందుండు లతవంటి పొడవైన ఖడ్గము 'హ్రీంకార కోశాసిలతా' యనబడును. సర్వవైరముల వలన కలుగునట్టి దుఃఖమును పోగొట్టుట ఖడ్గలత యొక్క లక్షణము. ఆరీతిగానే, హ్రీంకార కోశాంతర్గతయైన పరమేశ్వరి యందు గూడ భక్తుల సర్వదుఃఖనివర్తకత్వ మనెడి ధర్మమున్నది దేవి, తాదృశ లక్షణోపేతురాలు. అందువలన, బయటకు ప్రకటించుటకుయోగ్యము కాదు. కావున, ఆచ్ఛాదించునట్టి వస్తువు అపేక్షితమగును. ఆ కారణముచే

290. హ్రీంకారాస్థాననర్తకీ - హ్రీంకారాస్థాననర్తక్యై నమః

బహిఃప్రకటనాయోగ్యతా సాదృశ్యేన ఆచ్ఛాదకాపేక్షయా హ్రీంకారస్య వాచకశబ్ద తయా అర్థావారకత్వోపమ్యాత్ అసికోశతుల్యతా । తథాచ హ్రీంకారకోశే విద్యమానా అసిలతేవ దుఃఖనివారకత్వే సతి భక్తాభయకరీతి భావః । సర్వేషా మాయుధ విశేషాణాం అసిపద ముపలక్షణమ్ । 'మహద్భయం వజ్ర ముద్యతమ్', 'భీషాఽ స్మాద్వాతః పవతే' ఇత్యాది శ్రుతేః ॥ ఓం హ్రీంకారకోశాసిలతాయై నమః ॥ 289

290. శం.భా.: హ్రీంకారాస్థాననర్తకీ । హ్రీంకార ఏవ ఆస్థానం సభామండపః సర్వాశ్రయత్వాత్ । తస్య నర్తకీ నటనసంబంధ భూసంయోగ చరణవిన్యాసోపలక్షిత

పరమేశ్వరీవాచక శబ్దముగా అర్థమును ఆచ్ఛాదించునట్టి ధర్మసామ్యమున్నది. గావున, హ్రీంకారమునకు ఖడ్గకోశసాదృశ్యము చెప్పబడినది. కాగా, హ్రీంకార కోశాంతర్వర్తిని యైన పరదేవత ఖడ్గలత వలె దుఃఖనివారిణి యగుచు, భక్తుల కభయదాన మొసగుచున్నదని భావము. పరమేశ్వరి ధరించునట్టి సమస్తమైన యాయుధవిశేసములకు అసిపదము - ఖడ్గశబ్దము ఉపలక్షణము. 'మహద్భయం వజ్ర ముద్యతమ్' - పైకెత్తిన వజ్రాయుధము వలె పరమేశ్వరుడు భయస్వరూపము గలవాడు, 'భీషాఽస్మాద్వాతః పవతే' - 'ఆ పరమేశ్వరుని వలన భయభీతమై వాయువు వీచుచున్నది' మున్నగు శ్రుతుల వలన భూతభౌతిక సృష్టి యంతయు భయముతో భగవచ్ఛాసనము ననుసరించి కర్తవ్యనిర్వహణము చేయుచున్నదని తెలియును. కావున, 'హ్రీంకార కోశాసిలతా' యను నామము పరమేశ్వరి యందన్వర్థము. కావుననే, భక్తులు పరదేవతా శక్తియొక్క గుణగానము పై నామముతో చేయుచుందురు.

290. తెలుగు: హ్రీంకారమే ఆస్థానము - సభామండపము, హ్రీంకారా స్థానము. ఆ సభామండపము సర్వులకును ఆశ్రయస్థానము. ఆ సభా మండపము నందు నృత్యము చేయునదిగాన, దేవి హ్రీంకారాస్థాననర్తకి. నర్తక మనగా, నాట్యమునకు సంబంధించిన, భూసంయోగము గల పదవిన్యాసము (అడుగులు వేయుట) చేత ఉపలక్షిత మగునట్టియు,

తాలానుసారి హస్తాద్యంగచేష్టా నర్తనమ్, తత్కర్త్రీ నర్తకీ । హ్రీంకారవాచ్యార్థతయా మాయాది సంబంధాసంబంధ నిమిత్తక విచిత్రతరకార్యోత్పాదన వ్యాపారానుకారి వికార్య వికారిస్వరూపవత్తయా ద్రష్టృలోకమనోవృత్తి భేదేన తీవ్రమంద మందతర ప్రీతిరూప భక్తివిషయతయా అభివ్యక్తానభివ్యక్త ఇష్టఫలసాధనతయా స్వకీయ పుణ్యాదితారతమ్యేన బుద్ధిశుద్ధి భేదాత్ ప్రతిభాతీత్యర్థః ॥ ఓం హ్రీంకారాస్థాన నర్తక్యై నమః ॥ *290*

తాళానుసారియునైన హస్తాద్యవయవ సంచాలనము. తాదృశమైన నర్తనము చేయు స్త్రీ నర్తకి యనబడును. పరమేశ్వరి హ్రీంకార వాచ్యార్థస్వరూపిణి యగుటచేత, మాయాదులతో సంబంధముండుట, లేకపోవుట నిమిత్తముగా గల అతివిచిత్ర కార్యోత్పాదన వ్యాపారమునకు (ప్రంచసృష్టిరూప వ్యాపారమునకు) అనురూపమైన వికారి, అవికారి స్వరూపము గలది; ఆ కారణముచేత పరదేవత ద్రష్టృలోకము (చూచుజనులు) యొక్క మానసిక వృత్తి భేదము చేత తీవ్ర, మంద, మందతర ప్రీతిరూపమైన భక్తికి విషయ మగుచుండును; అందువలన జగన్మాత భక్తుల భక్తి తారతమ్యమునుబట్టి అభివ్యక్త అనభివ్యక్త ఇష్టఫలసాధన మగుచుండును; కావున, పుణ్యాదుల తారతమ్యమునుబట్టి, బుద్ధినైర్మల్యభేదమును బట్టి భాసించుచున్నదని భావము.

విశేషము :- *ఈ ప్రపంచము పరమేశ్వరి యొక్క నర్తనశాల. నామ రూపాత్మకమైన జగద్రూప నర్తనశాలలో నర్తించునర్తకి యా పరమేశ్వరి. నర్తకి సంగీతతాళనృత్య లయంగత యయ్యు, శిరసుపై నున్న కుంభపరిరక్షణము నందు చిత్తము లగ్నము చేసి సామాజికులను ఆనందపరవశులను చేయుచుండును. ఆరీతిగనే నటరాజ సుందరి యగు పరమేశ్వరి జగన్నాటకశాలలో నర్తించుచు నిస్సంగురాలై, కేవల సాక్షిభూతురాలై జీవులకు వారివారి భక్తితీవ్రత ననుసరించి అంతఃకరణనైర్మల్యము ననుసరించి తత్తదుచితములైన అభీష్టఫలముల నొసంగుచుండునని భావము.*

శ్లో॥ హ్రీంకారశుక్తి కాముక్తా । మణి ర్హ్రీంకారబోధితా ।
హ్రీంకారమయసౌవర్ణ । స్తంభవిద్రుమపుత్రికా ॥ 57

291. హ్రీంకారశుక్తి కాముక్తామణిః

- హ్రీంకారశుక్తి కాముక్తామణయే నమః

---

291. శం.భా.: *హ్రీంకారశుక్తికాముక్తామణిః । హ్రీంకార ఏవ శుక్తికా నీలపృష్ఠ త్రికోణాత్మకాకారా, తస్యాః ముక్తి కేవ ముక్తాఫలమివ అభివ్యజ్యమానా - యథా స్వాతీమహా నక్షత్రే సర్వదేశేషు మేఘసంఘాత్ పతజ్జలబిందుః శుక్తికాంతఃపతితః సముద్రదేశవిశేషే ముక్తాఉ ఉ కారేణ పరిణమతే తథా సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మక హ్రీంబీజావచ్ఛేదేవ మనోహర వాచామగోచర సుందరతర పరదేవతామూర్త్యా సర్వగతమపి చైతన్యం విశిష్య అభివ్యజ్యతే । తథాచ మౌక్తి కార్థినాం శుక్త్యుపాదానవత్ పరదేవతా సాక్షాత్కారే ప్సూనాం హ్రీంకారోపాదాన మావశ్యకమితి భావః ॥ ఓం హ్రీంకారశుక్తి కాముక్తామణయే నమః ॥* *291*

---

291. తెలుగు: హ్రీంకారమే శుక్తిక - ముత్యపుచిప్ప, ఆ ముత్యపుచిప్ప యొక్క వెనుకభాగము నల్లగా ముక్కోణములతో నుండును. ఆ శుక్తికయందలి ముక్తాఫలము వలె పరమేశ్వరి యభివ్యక్తయై యుండును. స్వాతికార్తెలో అన్ని ప్రదేశములయందు మేఘసమూహము వలన వర్షించిన జలబిందువులు ముత్తెపుచిప్పలో పడి సాగరములో ముత్యము యొక్క యాకారముగా పరిణామ మొందును. ఆరీతిగ చైతన్యము సర్వగతమైనను, సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మికము హ్రీం బీజావచ్ఛిన్నము, మనోహరము, వాచామగోచరము, అత్యంత సుందరము నయిన పరమేశ్వరీరూపముతో విశేషముగా అభివ్యక్త మగును. ముత్యములను గోరువారు ముత్తెపు చిప్పను సాధనముగా గ్రహింతురు, శుక్తికా గ్రహణము వలననే ముక్తాఫలములు లభించును; ఆరీతిగ పరదేవతా సాక్షాత్కారము నభిలషించువారికి హ్రీంకార గ్రహణము - హ్రీంకారజపము ఆవశ్యక మని భావము. కావున,

292. హ్రీంకారబోధితా - హ్రీంకారబోధితాయై నమః

292. శం.భా.: హ్రీంకారబోధితా । సిద్ధే పదార్థే ఇంద్రియాదిసంబంధే సతి స్వత ఏవ జ్ఞానోత్పత్తి దర్శనాత్ న జ్ఞానే విధిరపేక్షితః, క్రియాఫలత్వాభావాత్ । తర్హి నిత్యాపరోక్షధర్మాదిజ్ఞానవత్ శుద్ధబ్రహ్మాభేదః వేదైకదేశ హ్రీంకారేణైవ బోధ్యతే, అజ్ఞాత జ్ఞాపకత్వేన వేదస్య స్వతః ప్రామాణ్యాభ్యుపగమాత్, పరచైతన్యస్య చ జ్ఞాయమానస్య పరమానందస్వరూపతయా పురుషార్థరూపత్వాత్ । అతః హ్రీంకారాణైవ మూలమంత్రాత్మనా బోధితా జ్ఞాపితా । హకారరేఫేకారాణాం వ్యస్తత్వ

పరదేవత 'హ్రీంకారశుక్తికాముక్తామణిః' యనుచు భక్తులచేత అర్చింపబడుచుండును.

విశేషము :- హ్రీం బీజము నందలి హకార, రేఫ ఈకారముల సత్త్వ రజస్తమోగునములకు ప్రతీక లనియు, వాని వర్ణములు (రంగులు) శ్వేత, లోహిత, నీలవర్ణము లనియు సంప్రదాయము. కావుననే, హ్రీంకారము శుక్తికతో పోల్చబడినది. ఏలన, శుక్తికాపృష్ఠభాగము మూడు కొనలు తేలియుండును. ఆ మూడు కోణములు సత్త్వరజస్తమో గుణములకు ప్రతీకలుగా మహర్షులు దర్శించియున్నారు. శుక్తికయందు గన్పట్టు వర్ణములు గూడ సత్త్వ, రజ స్తమో గుణములకు ప్రతీకలై భాసించును. శుక్తిక యందు పడిన జలబిందువు ఘనీభవించి ముత్తెము అయినట్లు సచ్చిదానంద స్వరూపమైన చైతన్యము హ్రీం రూపమైన యుపాధిని పొంది ఘనీభూతమై పరదేవతామూర్తిగ అభివ్యక్తమగును. కావున సచ్చిదానందరూప ముక్తాఫలమును (మోక్షఫలమును) అభిలషించువారలకు హ్రీంబీజోపాసనము ఆవశ్యము ఉపాదేయ మని భావము.

292. తెలుగు: సిద్ధమై యున్న పదార్థవిషయములో ఇంద్రియాదుల సంనికర్ష వలన స్వయముగానే పదార్థజ్ఞానము కలుగుట యనుభవసిద్ధము. అందువలన, జ్ఞానవిషయమై విధి యపేక్షితము గాదు; ఏలన, జ్ఞానవిషయము

దశాయాం భిన్నభిన్నార్థకానాం మేలనే హ్రీంకారాత్మనా పరిణామే సచ్చిదానంద స్వరూప శ్రీత్రిపురసుందర్యాః తదర్థత్వేన అద్వైతస్వరూపతయా ప్రతిభానాత్ 'నాన్యోఽతోఽస్తి ద్రష్టా', 'ఇదం సర్వం యదయమాత్మా', 'ఏక ఏవ తు భూతాత్మా భూతే భూతే వ్యవస్థితః "ఏకధా బహుధాచైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్ ॥"

ఇత్యాదిశ్రుతేః । 'ఆత్మా వా అరేద్రష్టవ్యః', 'తద్విజిజ్ఞాసస్వ', 'ఆత్మానం పశ్యేత్' ఇత్యాది లిజ్ లోట్ తవ్యప్రత్యయానా మర్థతార్థకతయా న విధిత్వ మితి సిద్ధాంతః ॥ ఓం హ్రీంకారబోధితాయై నమః ॥ 292

క్రియాఫలము గాదు. (కర్మకాండ విషయములో విధిశాస్త్ర మపేక్షితమగును గాని, జ్ఞానకాండ విషయములో విధిశాస్త్రము ప్రసక్తము కాదని భావము) ఆ పక్షములో నిత్య, అపరోక్ష ధర్మాది జ్ఞానము వలె శుద్ధబ్రహ్మభేదము వేదైకదేశమైన హ్రీంకారము చేతనే బోధింపబడును. వేదము స్వతః ప్రమాణమనెడి యభ్యుపగమము వలన వేదము అజ్ఞాతజ్ఞాపకము, అనగా, ప్రత్యక్ష, అనుమానాది ప్రమాణములచేత తెలియబడని యుపాయమును వేదము బోధించునని భావము. జ్ఞేయమైన పరబ్రహ్మచైతన్యము పరమానందరూప మగుట చేత అది మోక్షరూప పురుషార్థ మవుచున్నది. కావున, మూలమంత్రమైన హ్రీంకారముచేతనే పరమేశ్వరీ స్వరూపము జ్ఞాపిత మగుచున్నది. హకార, రేఫ, ఈకారములు వ్యస్తములుగా - వేఱువేఱుగా ఉన్నప్పుడు భిన్నార్థకములై యుండును; భిన్నార్థములు గల యీ వర్ణములు కలసి హ్రీంకారముగా పరిణామము చెందినపుడు సచ్చిదానంద స్వరూపిణియైన శ్రీమహాత్రిపురసుందరి హ్రీం బీజవాచ్యార్థయై యద్వైతరూపముతో భాసమానయగును. 'నాన్యోఽతోఽస్తిద్రష్టా' - జ్ఞేయమైన యీ బ్రహ్మపదార్థము కంటె ద్రష్టయైనవాడు మఱియొకడు లేడు', 'ఇదం సర్వం యదయమాత్మా' - దృశ్యమాన మవుచున్న యీ ప్రపంచమంతయు ఆత్మరూపమే యై యున్నది,' 'భూతాత్మయైన ఒక్క బ్రహ్మవస్తువు ప్రతి భూతమునందు (జీవునియందు) వ్యాపించియున్నాడు. ఆకాశమునందున్న చంద్రుడు ఒక్కడే యయ్యు కూపతటాకాదులయందు ప్రతిబింబించినపుడు

293. హ్రీంకారమయ సౌవర్ణస్తంభవిద్రుమపుత్రికా - హ్రీంకారమయ సౌవర్ణస్తంభవిద్రుమపుత్రికాయై నమః

293. శం.భా.: హ్రీంకారమయ సౌవర్ణస్తంభవిద్రుమ పుత్రికా । పింగలపృథ్వీ రేణుః సువర్ణ మిత్యుచ్యతే । అనుచ్ఛిద్యమానద్రవత్వస్య నైమిత్తికత్వేఽపి తైజసాంతరే ప్రదీప ప్రభాదా వదర్శనాత్ పదార్థాంతరసంయోగే రజతాదివత్ అతితేజఃసంయోగాత్ భస్మభావాపత్తేశ్చ హీరమణౌ లోహలేఖ్యత్వాభావవత్త్వేఽపి పార్థివత్వవత్ అత్ర పార్థివత్వే బాధాభావాత్ ద్రవ్యత్వస్య ఉదకస్వభావత్వేన తత్కార్యపృథివ్యామపి ఉపలంభోపపత్తేశ్చ । తద్వికారః, సౌవర్ణశ్చాసౌ స్తంభశ్చ । సౌవర్ణస్తంభస్య నవరత్నమండప భారవాహిత్వే సతి తదభిన్న త్వేన తదలంకారభూతత్వస్యైవ సాధర్మ్యస్య హ్రీంకారేఽపి జగదాశ్రయత్వే సతి తత్కారణత్వేసతి తదంతర్భూతత్వే సతి పరమానందజనకత్వస్య సత్త్వేన

అనేకములుగా కన్పడును. ఆరీతిగా, పరమేశ్వరచైతన్యము స్వస్వరూపముతో ఒక్కటిగను, ఉపాధిభేదము వలన అనేకముగను కన్పట్టును' అను శ్రుతుల వలన పరమేశ్వరి శుద్ధచైతన్యస్వరూపిణి యని తెలియవలయును; 'ఆత్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః' - ఆత్మయే దర్శింపదగినది.' 'తద్విజిజ్ఞాసస్వ' - ఆ యాత్మతత్త్వమును తెలిసికొనుము', 'ఆత్మానం పశ్యేత్' - ఆత్మను దర్శింపనగును' - ఇత్యాది శ్రుతుల యందలి లిఙ్, లోట్, తవ్యప్రత్యయములు అర్థాతార్థములు గలవగుట వలన విధిబోధకములు గావని యద్వైత సిద్ధాంతము. ఈ ప్రత్యయములు కర్మకాండలో వలె జ్ఞానకాండయందు విధిబోధకములు గావని తాత్పర్యము.

293. తెలుగు: పచ్చగా ఉన్న భూ పరాగము సువర్ణమనబడును. అనుచ్ఛిద్యమాన (విచ్ఛేదములేని) ద్రవత్వము, అనగా తీసివేయని ద్రవలక్షణము. నైమిత్తిక, తైజసపదార్థాంతరమైన దీపకాంతి మున్నగు వానియందు కనబడుటలేదు; అందువలన పృథ్వీరేణువు సువర్ణమని చెప్పబడినది. ముద్దగానున్న బంగారమునందు అంతర్నిహితమై యున్న

హ్రీంకారమయ ఇత్యభేదోపచారః ప్రదీపాలంకార ద్యోతనార్థ ఇతి జ్ఞాతవ్యమ్। హ్రీంకారే ఉపమేయే మయ శబ్దేన ఉపమానాభేదకల్పనాత్। తస్మిన్ విచిత్ర పింగ ప్రధాన రూపే తత్సంబంధితయా విద్రుమపుత్రికేవ ప్రతీయమానా విద్రుమేన

ద్రవత్వము నైమిత్తికములైన దీపకాంతులందు గన్పట్టదని భావము. మఱియొక పదార్థముతో సంబంధము కలిగినపుడు రజతము మున్నగువానివలె అత్యంత తేజస్సంబంధము వలన భస్మమగుచున్నందున, వజ్రమణియందు లోహవిద్ధత్వము లేకపోయినను, పార్థివత్వ ముపపన్న మగుచున్నది. ఆరీతిగ సువర్ణమునకు పార్థివత్వము (భూసంబంధము) చెప్పుటలో బాధ లేనందున, బంగారము భూపరాగమని చెప్పబడినది. ద్రవత్వము జలస్వభావ మగుటచే జలకార్యమైన పృథ్వియందు గూడ ద్రవత్వోపలబ్ధి యుపపన్నము. పార్థివమైన సువర్ణము యొక్క వికారము సౌవర్ణము, సౌవర్ణస్తంభమనగా బంగారపు స్తంభము, సౌవర్ణస్తంభము నవరత్న జనిత మండపభారము మోయుచున్నదై, ఆమంటపము కంటె అభిన్నముగా నవరత్న మంటపమునకు అలంకారముగా ఉండును. సువర్ణవికారమైన యా స్తంభము వలె హ్రీంకారము గూడ ప్రపంచమున కాశ్రయమగుచు, ఆజగత్తుకు కారణమవుచు ఆ జగత్తులో అంతర్భావము చెంది పరమానందమును కలిగించుట యను సువర్ణస్తంభసాధర్మ్యముతో ఒప్పారుచుండును; తాదృశమైన పరమానందజనకత్వము హ్రీంకారమునందు ఉండుట వలన, 'హ్రీంకారమయ' మని యభేదముగా ఆరోపించుట ప్రదీపాలంకారద్యోతక మని తెలియవలయును. ఉపమేయమైన హ్రీంకారమునందు 'మయట్' శబ్దము చేత ఉపమానమున కభేదము ఆరోపితమైనందున ప్రదీపాలంకారము ద్యోతక మగును. ప్రధానముగా విచిత్ర పింగళ వర్ణము గల యా సువర్ణస్తంభము నందు, (హ్రీంకారమయ సౌవర్ణస్తంభమునందు) తత్సంబంధి యగుటచేత పరమేశ్వరి విద్రుమపుత్రిక వలె విరాజిల్లుచుండును. అనగా పగడములతో రచింపబడిన సాలభంజికవలె భాసమాన యగుచుండును. సౌవర్ణ స్తంభ శబ్దము

ప్రవాళేన కృతా పుత్రికా సాలభంజికా । సౌవర్ణస్తంభశబ్దః ఉపలక్షణం భిత్త్యాదీనాం, ప్రాయస్తద్దర్శనాత్ తదుపాదానం స్వతః మనోజ్ఞస్య స్తంభస్య అతిశయ దర్శనీయతాయై దుర్లభతర ప్రవాళపుత్రికా స్తంభమంటపం తత్స్వామినం తద్దేశం

గోడలు మొదలైనవాటికి ఉపలక్షణము.తరచుగా కనబడని పగడపు సాలభంజికను గ్రహించుట స్వయముగా మనోహరమైన స్తంభము యొక్క సౌందర్యాతిశయ ప్రదర్శనార్థ మని తెలియవలయును. అతిదుర్లభమైన ప్రవాళసాలభంజిక తదాశ్రయమైన స్తంభమును, మంటపమును, తత్ప్రభువును, తత్ప్రదేశమును ప్రకృష్టమైనవానినిగా జేయుచుండును; ఆరీతిగా, శ్రీపరదేవత గూడ హ్రీంకారబీజమునకు రూఢ్యర్థయై, హ్రీంకారావచ్ఛిన్నయై హ్రీంకారాదిబీజముల నన్నిటిని అలంకరించు చుండును; అనగా సఫలము చేయుచుండునని భావము. కావున, ఉపాసక శ్రేష్ఠులు భక్తినిర్భర హృదయముతో 'హ్రీంకారమయ సౌవర్ణస్తంభ విద్రుమ పుత్రికా' యనుచు శివకామిని యగు శ్రీమహాత్రిపుర సుందరి యొక్క సౌందర్యాతిశయ సంకీర్తనము చేయుచుందురు.

విశేషము :- సువర్ణము తేజోద్రవ్యమని తార్కికులందురు. కాని, వేదాంతులు సువర్ణము పార్థివద్రవ్యమని యందురు. సువర్ణము పార్థివ ద్రవ్యమని చెప్పుటలో గల యుపపత్తిని గ్రహించుటకు పంచీకరణ మిట యనుసంధేయము.

మొట్టమొదట నిత్యశుద్ధ బుద్ధ ముక్త బ్రహ్మమేయున్నది. ఆ పరబ్రహ్మ స్వీయ మాయాసంబంధముచేత అవ్యాకృత మని చెప్పబడు నామరూపాత్మక జగద్బీజమాయెను. ఆబీజమునుండి శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధతన్మాత్రలైన ఆకాశ, వాయు, అగ్ని, జల, పృథ్వులనెడి సూక్ష్మభూతము లావిర్భవించినవి. పూర్వ పూర్వ భూతగుణములు ఉత్తరోత్తర భూతములయందు సంక్రమించినవి. ఆకాశాది భూతసూక్ష్మములను రెండు భాగములుగా విభజించి, ఒక్కొక్క భాగమును గైకొని మఱల నాలుగు భాగములతో

శ్లో॥ హ్రీంకారవేదోపనిషద్ హ్రీంకారాధ్వరదక్షిణా ।
హ్రీంకారనందనారామ నవకల్పకవల్లరీ ॥ 58

294. హ్రీంకారవేదోపనిషత్ - హ్రీంకారవేదోపనిషదే నమః

చ ప్రకృష్టీకరోతి । తథా శ్రీ పరదేవతాఽపి రూధ్యా ఏతద్బీజార్థతయా తదవచ్ఛిన్నా సతీ తదాదీన్ సర్వాన్ భూషయతి సఫలీకరోతీత్యర్థః ॥ ఓం హ్రీంకారమయ సౌవర్ణస్తంభవిద్రుమపుత్రికాయై నమః ॥ 293

294. శం.భా.: హ్రీంకారవేదోపనిషత్ । వేద్యంతే జ్ఞాయంతే సర్వే పదార్థా అనేనేతి వేదః జాత్యేకవచనమ్ । హ్రీంకార ఏవ వేదః జ్ఞాపకత్వావిశేషాత్; తస్య

ఒక్కొక్కదానిని ఒక్కొక్క భూతమునందు కలుపవలయును. అట్లుచేయగా, ఆకాశాది భూతములు ఇతర భూతాంశములతో జేరి స్థూలపంచభూతము లేర్పడును. పంచీకృతములైన భూతములు, శుద్ధచైతన్య స్వరూపము నయిన పరమాత్మ యొక్క విరాడ్రూప మని, స్థూల శరీరమని చెప్పుదురు.

పూర్వ పూర్వ భూతములు ఉత్తరోత్తర భూతములకు కారణములని చెప్పుదురు. కారణగుణములు కార్యమునందు సంక్రమించుట యనుభవసిద్ధము. కావున, పృథ్వీభూతమునందు స్వీయ లక్షణమైన పార్థివలక్షణము సాబాలును, మిగిలిన సాబాలు ఆకాశ, వాయు, అగ్ని, జల లక్షణములు నుండును. కావున, అగ్ని లక్షణమైన రూపము (తేజస్సు), జలలక్షణమైన ద్రవత్వము పార్థివమైన సువర్ణమునందు అనుగతమై యుండును. కేవల తేజోద్రవ్య మని చెప్పినచో, అగ్నితప్తమైన సువర్ణమునందు ద్రవత్వముండుట పొసగదు అదియును గాక, తేజోద్రవ్యములైన దీపాదుల యందు ద్రవత్వము కన్పట్టుట లేదు. కావున సువర్ణము తేజస్సంబంధి యని చెప్పుట యుక్తిసహము గాదు, అనుభవదూరముగూడ. సువర్ణమునందు పార్థివ లక్షణము సాబాలు ఉండుటవలన భాష్యమునందు 'పింగళపృథ్వీరేణుః సువర్ణమ్' అని చెప్పుట సర్వథా శాస్త్రసమ్మత మని భావనీయము. సాబాలు = సగభాగము

ఉపనిషత్ వేదాంత భాగః లక్ష్యార్థో వా, తద్బ్రహ్మోపనిషత్పర మితి శ్రుతేః । కర్మోపాసనాజ్ఞానకాండభేదేన చత్వారోఽపి వేదాః త్రి ప్రకారాః 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి' ఇతి వాక్యేన జ్ఞానసాధనతయా కర్మోపాసనయోః వినియుక్తత్వాత్,

"అంధం తమః ప్రవిశంతి యేఽవిద్యా ముపాసతే ।
తతో భూయ ఇవ తేతమో య ఉ విద్యాయాం రతాః ॥"

ఇతి శ్రుత్యా తదుభయోః సంసారఫలకత్వేన నిందితత్వాచ్చ;

"ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః ।
కిమిచ్ఛన్ కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్ ॥"

---

294. తెలుగు: సర్వపదార్థములు దేనివలన తెలియబడుచున్నవో, అది వేద మనబడును. 'వేదః' అను పదము జాత్యేకవచనము. వేదము వలె అజ్ఞాత జ్ఞాపకము గాన, హ్రీంకారమే వేదము, వేదరూపమైన ఆ హ్రీంకారము యొక్క వేదాంతభావముగాని, లక్ష్యార్థముగాని 'హ్రీంకార వేదోపనిషత్' అనబడును. 'తత్ బ్రహ్మోపనిషత్పరమ్' - ఆ బ్రహ్మ ఉపనిషత్పర' మని శ్రుతి చెప్పుచున్నది. నాలుగు వేదములు కర్మ, ఉపాసన, జ్ఞానములను బోధించుచు మూడు విధములుగా ఉండును. 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి' - ఆ యీ బ్రహ్మను వేదానువచనము చేత బ్రహ్మనిష్ఠులైనవారు తెలిసికొనదలచుచున్నారు' అను శ్రుతి వాక్యము చేత కర్మోపాసనలు జ్ఞానసాధనములుగా వినియుక్తములైనవి; అంధం తమః ప్రవిశంతి' యనుచు ఈశావాస్య శ్రుతి 'ఎవరు అవిద్యను అనగా కర్మకాండను, లోకవ్యవహారము నిమిత్తము ఉపాసింతురో, వారు అహంమమాభిమాన రూపమైన) నేను, నాది యనునట్టి యభిమాన రూపమైన) గాఢాంధకారమును ప్రవేశింతురు, ఎవరు వైదిక కర్మానుష్ఠానమును త్యజించి కేవల దేవతోపాసన చేయుచు, బ్రహ్మజ్ఞానము లేనివారై ఉందురో, వారల అహంమమాభిమాన రూపమైన గాఢతామిస్రమును ప్రవేశించుచున్నారు' అని చెప్పుచున్నందున, కర్మోపాసనలు - విద్య - అవిద్య - రెండును సంసారమే గలవగుటవలన,

'ఆత్మకామ ఆప్తకామః' ఇత్యాది శ్రుతిభ్యః అద్వైతజ్ఞానోత్పాదక వేదభాగస్య ఉపనిషచ్ఛబ్దవాచ్యస్య మోక్షఫలకత్వేన ఫలప్రతిపాదనాత్ తదుభయప్రతిపాదక వేదభాగా పేక్షయా శ్రేష్ఠత్వమ్, లోకే సాధనాపేక్షయా ఫలస్య శ్రేష్ఠత్వేన ఉత్తమత్వప్రసిద్ధేః । తథాచ పూర్వకాండద్వయార్థస్య జన్యతయా తత్ప్రతిపాదక వేదభాగస్య ఉపనిషచ్ఛేషత్వవత్ హ్రీంకారస్యాపి పరదేవతాప్రకాశకత్వేన తచ్ఛేషత్వాత్ తస్యాః ప్రాధాన్యముక్త మితి ద్రష్టవ్యమ్ వేదాం తేషు ఉపనిషచ్ఛబ్దః తజ్జన్యతారూప శక్యసంబంధేన ప్రవర్తతే ముఖ్యయా వృత్త్యా బ్రహ్మవిద్యాయామేవ తదాహి - ఉపశబ్దః సమీపశబ్దార్థకః బ్రహ్మణి అధ్యస్తమాయాసమీపదేశక తత్పదార్థ

శ్రుతిచేత నిందింపబడినవి. 'ఆత్మానం చే ద్విజానీయాత్' - పురుషుడు - శరీరమునందున్నవాడు 'ఈ ఆత్మ నేను' అని ఆత్మను చక్కగ తెలిసికొనినచో, ఏమి కోరి, ఎవరి కొఱకు శరీరముననుసరించి సంతాపము చెందును? 'ఆత్మకామః ఆప్తకామః' ఆత్మకాముడు ఆప్తకాముడు' (నిరంతరము ఆత్మజ్ఞానేచ్ఛ గలవాడు ఆప్తకాముడనబడును. అనగా ఏ కోరికయు లేని పూర్ణకాముడై యుండునని భావము) అని శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. కావున, అఖండ బ్రహ్మైకత్వరూపమైన అద్వైత జ్ఞానము కలిగించునట్టి ఉపనిషచ్ఛబ్దవాచ్యమైన వేదభాగమునకు మోక్షఫలకముగా ఫలమును ప్రతిపాదించుట వలనను, లోకములో సాధనము కంటె ఫలమునకు శ్రేష్ఠత్వ ప్రసిద్ధి యున్నందునను, మోక్షసాధనభూతములైన కర్మోపాసనలను ప్రతిపాదించునట్టి వేదభాగముకంటె అద్వైతజ్ఞానబోధకమైన ఉపనిషద్భాగమునకు శ్రేష్ఠత్వము చెప్పనగును. కాగా, పూర్వకాండలైన కర్మ, ఉపాసనాకాండలు రెండింటియొక్క అర్థము (ఫలము) జన్య మగుటచేత, అనగా కర్మోపాసనానుష్ఠానము వలన పుట్టున దగుటచేత కర్మోపాసనలను ప్రతిపాదించునట్టి వేదభాగమునకు ఉపనిషత్ శేషమైనరీతిగా హ్రీంకారము గూడ పరదేవతాప్రకాశకముగా ఆ పరదేవతకు శేషభూత మగుటచేత, ఆ పరదేవతకు ప్రాధాన్యమని తెలియవలయును. వేదాంతముల యందు ఉపనిషచ్ఛబ్దము తజ్జన్యతారూపమైన శక్యసంబంధముతో ప్రవర్తించును.

ప్రతిబింబిత మవిద్యోపాధిక చైతన్యం జీవశబ్దవాచ్య ముపశబ్దార్థః లక్షణయా ప్రతిపాద్యతే ని - శబ్దః షద్ ఇతి పదస్య విశేషణమ్ సత్ ఇతి పదం సదన గత్యవసాదనేషు భవతి । తథాచ ఉపశబ్దవాచ్యో జీవః అవిద్యాం నిహత్య త్యక్త్వా బ్రహ్మశబ్దేన నిషీదతి వర్తత ఇతి ఉపనిషదిత్యేకోఽర్థకః । జీవః బ్రహ్మస్వరూపేణ అవసీదతి పరిసమాప్నోతీతి తృతీయోఽర్థః । ఏవ ముపనిషచ్ఛబ్దస్య బ్రహ్మవిద్యా వాచకత్వేన ప్రసిద్ధస్య తద్వాచక వేదభాగే లక్షణవత్త్వేఽపి ఉపనిషచ్ఛబ్దవాచ్యో భవతి । తథాచ హ్రీంకార ఏవ వేదః తస్య ఉపనిషత్ ప్రధానభూతా బ్రహ్మవిద్యేత్యర్థః

॥ ఓం హ్రీంకారవేదోపనిషదే నమః ॥ ***294***

ముఖ్యమైన వృత్తితో బ్రహ్మవిద్యయందే ఆ ఉపనిషచ్ఛబ్దము బ్రహ్మవిద్యా రూపమైన యర్థమునందు ప్రవర్తించుట యుక్తమే. 'ఉపనిషత్' అను శబ్దము (ఉపసర్గ) సమీపదేశము అనెడి యర్థమును చెప్పును. బ్రహ్మయందు, అధ్యస్తమైన మాయాసమీపదేశమునందున్న, 'తత్' ప్రతిబింబితము, అవిద్య ఉపాధిగాగల చైతన్యము, జీవశబ్ద వాచ్యము నైనది 'ఉప' శబ్దార్థముచేత లక్షణయా చెప్పబడును. 'ని' అను పదము 'షద్' అను పదమునకు విశేషణము. (ని చాసౌ సచ్చ అని కర్మధారయ సమాసము చెప్పగా, 'నిషత్' అగును.) 'సత్' అను ధాతువు సదన, గతి, అవసాదనరూపములైన యర్థములను చెప్పును. కాగా, ఉపనిషత్ శబ్దమునకు --

1) 'ఉప' శబ్దవాచ్యుడైన జీవుడు అవిద్యను త్యజించి బ్రహ్మస్వరూపుడై యుండునని ఒక యర్థము.

2) జీవుడు బ్రహ్మను స్వస్వరూపముగా తెలిసికొనుచున్నాడని మఱియొక యర్థము.

3) జీవుడు బ్రహ్మస్వరూపుడుగా అవసానము నొందుచున్నాడని మూడవ యర్థము.

ఈరీతిగ బ్రహ్మవిద్యావాచ్యముగ ప్రసిద్ధమైన ఉపనిషచ్ఛబ్దము తద్వాచకమైన వేదభాగమునందు లక్షణావృత్తిచే గూడ ఉపనిషచ్ఛబ్దవాచ్య

295. హ్రీంకారాధ్వర దక్షిణా-హ్రీంకారాధ్వర దక్షిణాయై నమః

295. శం.భా.: హ్రీంకారాధ్వరదక్షిణా । హ్రీంకార ఏవ అధ్వరః యజ్ఞః తస్య దక్షిణా సమాప్తిసాధనమ్, దక్షిణాయాం దత్తాయాం యజ్ఞసమాప్తిదర్శనాత్ , హ్రీంకారస్యాపి జపః యజనాత్మకతయా అధ్వానం రాతి గచ్ఛతీత్యధ్వరః మార్గసాధక ఇత్యర్థః దక్షిణాపదం ఫలవాచి ఋత్విగ్ వ్యాపారాణాం దక్షిణాఫలత్వదర్శనాత్ , హ్రీంకారాధ్వరస్య హ్రీంకార జపయజ్ఞస్య దక్షిణా ఫలసాధనీభూత పురుషార్థరూపా,

అథవా, హ్రీంకారాధ్వరస్య దక్షిణాపత్నీ 'మఖస్య దక్షిణాపత్నీ' ఇతి వచనాత్, 'జ్ఞానయజ్ఞేన తేనాహ మిష్టః స్యా మితి మే మతిః' ఇతి భగవద్వచనాత్ హ్రీంకార

మగును; కాగా, హ్రీంకారమే వేదము, ఉపనిషద్రూపమైన యాహ్రీంకారమునకు పరమేశ్వరి ఉపనిషత్ప్రధానభూతమైన బ్రహ్మవిద్య యని అర్థము. కావున, సచ్చిదానందస్వరూపిణి యగు మహామహేశ్వరి 'హ్రీంకార వేదోపనిషత్' అని భక్తులచే స్తుతింపబడుచున్నది.

295. తెలుగు: హ్రీంకారమే అధ్వరము - యజ్ఞము, ఆ హ్రీంకారాధ్వరమునకు దక్షిణ, అనగా సమాప్తి సాధనము, దక్షిణ యివ్వబడగానే యజ్ఞసమాప్తి కనబడుచున్నది. హ్రీంకారజపము గూడ అధ్వరరూపమైన దగుటచేత మార్గసాధక మని యర్థము. 'అధ్వానం రాతి గచ్ఛతీతి అధ్వరః' - మార్గమును సూచించునది గాన, అధ్వర మనబడును. యజ్ఞము మార్గసాధక మని భావము. ఋత్విక్కులు చేయు వ్యాపారములకు దక్షిణయే ఫలముగా కన్పట్టుచున్నందున, దక్షిణాపదము ఫలవాచకమని తెలియవలయును. హ్రీంకార జపయజ్ఞమునకు దక్షిణ, అనగా పరమపురుషార్థమైన మోక్షరూప ఫలమునకు సాధనభూతురాలు గాన, పరదేవత 'హ్రీంకారాధ్వరదక్షిణా' యని ధ్యాతవ్య యగుచున్నది.

అథవా, హ్రీంకారమను అధ్వరము యొక్క దక్షిణా అనగా, పత్ని గాన, పరదేవత 'హ్రీంకారధ్వరాదక్షిణా' యను నామముతో తేజరిల్లుచుండును.

296. హ్రీంకారనందనారామ నవకల్పకవల్లరీ - హ్రీంకారనందనారామ నవకల్పకవల్లర్యై నమః

లక్ష్యార్థ జ్ఞానమేవ హ్రీంకారాధ్వరః హ్రీంకారజ్ఞానయజ్ఞః, 'ప్రధానం దక్షిణామఖే' ఇతి వచనాత్ దక్షిణావత్ఫలభూతత్వేన ప్రధానభూతేతి వా ।

దేవతోద్దేశేన ద్రవ్యత్యాగో యాగ ఇత్యుచ్యతే । త్యక్త ద్రవ్యస్య అగ్నౌ ప్రక్షేపః హోమః ఋత్విగుద్దేశేన వేద్యా మర్థవిభాగో దక్షిణా । అర్థిభ్యః వేదిబహిర్దేశేఽర్థ విభాగో దానమితి తేషాం భేదః ॥ ఓం హ్రీంకారాధ్వర దక్షిణాయై నమః ॥ 295

296. శం.భా.: హ్రీంకార నందనారామ నవకల్పకవల్లరీ । నందయత్యానంద యతీతి నందనః స చాసౌ ఆరామశ్చ తథా, దేవేంద్రోద్యానం విచిత్రస్వరూపతయా

'మఖస్య దక్షిణాపత్నీ' యను వచనము వలన ఈ విషయము అవగతమగును. 'జ్ఞానయజ్ఞేన తేనాహ మిష్టః స్యా మితి మే మతిః' - జ్ఞానయజ్ఞము చేత నేను సేవింపబడుచున్నానని నా నిశ్చయము' అను భగవద్వచనము వలన హ్రీంకారలక్ష్యార్థమైన జ్ఞానమే హ్రీంకారాధ్వరమని, జ్ఞాన యజ్ఞమని స్పష్టమగుచున్నది, 'ప్రధానం దక్షిణా మఖే' - యజ్ఞమునందు దక్షిణయే ప్రధాన' మని చెప్పునట్టి వచనము వలన దక్షిణ వలె ఫలభూత మగుటచేత పరమేశ్వరి ప్రధానురాలు గాన, 'హ్రీంకారాధ్వర దక్షిణా' యను నామము పరమేశ్వరి యందు అన్వర్థము. 'దేవతను ఉద్దేశించి చేయు ద్రవ్యత్యాగమే యాగ మని చెప్పబడును. త్యాగము చేసిన ద్రవ్యమును అగ్నియందుంచుట హోమమనబడును. ఋత్విక్కులను ఉద్దేశించి (యజ్ఞవేదిక) యందు చేయు అర్థవిభాగమే - ధనమును ఆ యా యధికారులకు శాస్త్రవిహితముగా పంచి యిచ్చుటయే దక్షిణ యనబడును. యజ్ఞవేదికకు బహిఃప్రదేశమునందు యాచకులకు ధనమును పంచి యిచ్చుటయే దానము అనబడునని యాగ, హోమ, దక్షిణా, దాన భేదములను గ్రహించవలయును. వీనిలో దక్షిణ, ప్రధానమైనది గాన, శ్రీపరాభట్టారిక 'హ్రీంకారాధ్వర దక్షిణా' యని ప్రస్తూయమాన యగుచున్నది'

విజాతీయార్థ కత్వాత్ । హ్రీంకార ఏవ నందనారామః సుఖకర్తృ విశ్రామ భూమిః, తస్య నవా నూతనా అతికోమలేత్యర్థః । కల్పయతీతి కల్పకా, కల్పకా చ సా వల్లరీ చేతి తథా । దేవోద్యానే విద్యమానానాం వృక్షగుల్మలతాతృణాదీనా మేతల్లోకాతిశాయి పుష్పఫలాదిమత్త్వేఽపి న సర్వోత్తమతాప్రసిద్ధిః । కల్పవల్ల్యాస్తు యథాకర్మయథాసేవ ముపాసకానాం సర్వార్థ ప్రదానశక్తిమత్త్వేన సర్వోత్కృష్టతా । తథా బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రాణాం తద్వాచక వర్ణ భేదానాం అన్యోన్య సంబంధతయా ఏకత్రప్రతీయమానత్వేన చిరంజీవిత్వ ఫలాది ప్రదానేన ఆనంద దాయకతయా సంసారతాపశామకత్వేన చ హ్రీంకారస్య నందనోపమా । తత్ర సర్వార్థ ప్రదాతృత్వేన కామేశ్వరాలింగిత కోమలతర సుందరమూర్త్యా విశిష్టపురుషార్థ చతుష్టయ కల్పనేన

---

296. తెలుగు: ఆనందింపజేయునది గాన, నందనము. నందనమైన ఆరామము నందనారామము; దేవేంద్రోద్యానమైన నందనారామము విచిత్రమైన స్వరూపముతో ఇతర ఉద్యానముల కంటె విజాతీయముగా - విభిన్నముగా ఉండును. హ్రీంకారమే నందనారామము. ఏలన, ఆ బీజము ఆనందప్రదమైన విశ్రాంతిభూమి, అందరి కోరికలను తీర్చునది గాన, కల్పక మనబడును. హ్రీంకారమనెడి నందనోద్యానము యొక్క నూతనమైన, అనగా కోమలమైన కల్పకవల్లరి (కల్పలత) గాన, దేవి 'హ్రీంకారనందనారామ నవకల్పకవల్లరీ' యను నామముతో విరాజిల్లుచుండును. నందనోద్యానము నందలి వృక్ష, గుల్మ, లతా, తృణాదులకు ఈ భూలోకము కంటె అధికమైన పుష్పఫలాదిమత్త్వమున్నను, సర్వోత్తమత్వ ప్రసిద్ధి లేదు. కల్పవల్లికి భక్తులు చేయు కర్మ ననుసరించి, సేవ - ఉపాసనము ననుసరించి వారికి సర్వార్థముల నొసగు శక్తి యుండుట వలన సర్వోత్కృష్టత్వము చెప్పబడును. ఆ రీతిగ, బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రవాచకములైన భిన్నాక్షరములు అన్యోన్యసంబంధముతో ఒకచోట, అనగా హ్రీం బీజమునందు ప్రతీయమాన మవుటవలన చిరంజీవిత్వాది ఫలప్రదానము దానియందు ఉండుటచేత, ఆనందప్రదమై సంసార తాపోపశామకము నగుటవలన హ్రీంకారమునకు నందనోద్యానముతో

శ్లో॥ హ్రీంకారహిమవద్గంగా । హ్రీంకారార్ణవకౌస్తుభా ।
హ్రీంకారమంత్రసర్వస్వా । హ్రీంకారపరసౌఖ్యదా ॥ 59

297. హ్రీంకారహిమవద్గంగా-హ్రీంకారహిమవద్గంగాయై నమః

298. హ్రీంకారార్ణవకౌస్తుభా - హ్రీంకారార్ణవకౌస్తుభాయై నమః

సగుణ నిర్గుణోపాసకానాం తద్దేవతాత్మనా ప్రాధాన్యేన సమష్టి రూపతయా సాదృశ్యేన నవకల్పకవల్లరీత్యుచ్యతే ఇతి భావః ॥ ఓం హ్రీంకారనందనారామ నవకల్పక వల్లర్యై నమః ॥ 296

297. శం.భా.: *హ్రీంకారహిమవద్గంగా । హిమాని అస్మిన్ సంతీతి హిమవాన్ శీతల పర్వతరాజః హ్రీంకారస్య అమృతాదిసాధకతయా శీతలతా బోధ్యా । తస్మాత్ గంగేవ పావనీ సర్వపురుషార్థప్రదా మంత్రదేవతాత్మనా అభివ్యక్తేత్యర్థః ॥ 297*

298. శం.భా.: *హ్రీంకారార్ణవ కౌస్తుభా । కౌస్తుభః క్షీరాబ్ధిజన్మసు చతుర్దశరత్నేషు*

ఉపమానము చెప్పబడినది. ఆ నందనోద్యానము సర్వార్థప్రదము. కామేశ్వరాలింగితమైన శరీరము గల పరమేశ్వరి ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షరూప చతుర్విధ పురుషార్థముల నొసగునట్టిది. అందువలన, సగుణ, నిర్గుణోపాసన చేయువారికి తద్దేవతాత్మగా ప్రాధాన్య ముండుటచేత, సమష్టిరూపముగా సాదృశ్య ముండుటచేత పరమేశ్వరి నవకల్పకవల్లరీ యని చెప్పబడునని భావము.

297. తెలుగు: హిమఖండములు దీనియందున్నవి గాన, శీతల పర్వతరాజమైన హిమవత్పర్వత మనబడును. అమృతసాధకముగా హ్రీంకారము శీతలత్వబోధకము. అందువలన పరదేవత పర్వతరాజము నుండి బయల్దేరిన గంగవలె పావనిగా, సర్వపురుషార్థప్రదాయినిగా, మంత్రదేవతాత్మగా అభివ్యక్తమైనది గాన, 'హ్రీంకారహిమవద్గంగా' యని స్తుతింపబడుచున్నది.

298. తెలుగు: క్షీరసాగరము నుండి యుద్భవించిన పదునాలుగు మణులతో కౌస్తుభమణి అన్నిమణులకంటె అధికమైన ప్రకాశాది గుణముల

299. హ్రీంకారమంత్రసర్వస్వా - హ్రీంకారమంత్రసర్వస్వాయై నమః

యథా శ్రేష్ఠః సర్వాధిక ప్రకాశాదిగుణతయా, తథా పరదేవతాఽపి అపారమహిమా పరిచ్ఛిన్న హ్రీంకారమంత్రవేద్యత్వేన తన్నిష్పన్నా సతీ 'అత్రాయం పురుషః స్వయంజ్యోతిః' ఇతి శ్రుతేః స్వయం ప్రకాశతయా విద్యోతత ఇత్యర్థః । అత్రకౌస్తుభహృదయస్య లక్ష్మీపతిత్వ సర్వదేవోత్తమత్వ సకలసుందరతమత్వగుణా ఇవ విష్ణోః హ్రీంకారార్ణవవిద్యోతమాన హ్రీంకారదేవతోపాసకస్యాపి నారాయణాభేదేన శ్రీకాంతత్వాదిధర్మాః స్వత ఏవ సిద్ధ్యంతీతి కౌస్తుభపదేన ధ్వనితమితి ద్రష్టవ్యమ్ ॥ ఓం హ్రీంకారార్ణవకౌస్తుభాయై నమః ॥ 298

299. శం.భా.: హ్రీంకార మంత్రసర్వస్వా । సర్వాణి చ తాని స్వాని చ ధనాని అణిమాద్యష్టైశ్వర్య జనకత్వాదీని తాని తథా । హ్రీంకారఘటితో హ్రీంకారో వా తేషాం

వలన శ్రేష్ఠము; ఆ రీతిగా, పరదేవత గూడ, అపార మహిమతో అపరిచ్ఛిన్నమైన హ్రీంకారమంత్రము చేత తెలిసికొనదగినదిగా హ్రీంకారమంత్రనిష్పన్న యగుచు 'అత్రాయం పురుషః స్వయంజ్యోతిః' - ఈ తత్త్వములలో ఈ పురుషుడు - పరమేశ్వరుడు స్వయంజ్యోతీరూపుడు' - అను శ్రుతిననుసరించి స్వయంప్రకాశరూపిణియై వెలుగొందుచుండునని భావము. ఈ కౌస్తుభమణిని హృదయమునందు ధరించిన శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క లక్ష్మీపతిత్వము, సర్వదేవతలకంటె ఉత్తమత్వము, సకల సుందరత్వము లనెడి గుణములవలె, హ్రీంకారార్ణవమునందు (హ్రీంకార మనెడి సాగరమునందు) ప్రకాశించునట్టి హ్రీంకారదేవతోపాసకునకు గూడ నారాయణాభేదముతో సర్వోత్తమత్వ, సకల సుందరత్వాదిగుణములు సహజముగనే సిద్ధించునని కౌస్తుభ పదము చేత ధ్వనిత మగుచున్నదని ద్రష్టవ్యము. కావున, ఉపాసకులు 'హ్రీంకారార్ణవ కౌస్తుభ' యనుచు పరమేశ్వరి ప్రకాశాతిశయత్వము యొక్క గుణసంకీర్తనము చేయుచుందురు.

299. తెలుగు: సకలమైన అణిమాద్యష్టైశ్వర్య ప్రదాతృత్వ సంపద గలది 'సర్వస్వా' యనబడును హ్రీంకారయుక్తమైన మంత్రముగాని, హ్రీంకారము

300. హ్రీంకారాపరసౌఖ్యదా - హ్రీంకారపరసౌఖ్యదాయై నమః

సర్వస్వా సకల సంపత్ సర్వార్థసాధకశక్తి రిత్యర్థః ॥ ఓం హ్రీంకారమంత్రసర్వస్వాయై నమః ॥ 299

300. శం.భా.: హ్రీంకారపరసౌఖ్యదా । హ్రీంకారపరాః హ్రీంకారమంత్రజపపరాః హ్రీంకారఘటిత శ్రీవిద్యాజపపరా వా తేషాం సౌఖ్యం చతుర్విధ పురుషార్థప్రాప్తిజన్యానందః తత్ దదాతీతి తథా । హ్రీంకారాణాం వ్యష్టిరూపేణ వాచ్యార్థానాం త్రిమూర్తీనాం పరం సౌఖ్యం సామరస్యసుఖః ఏకీభావానందం దదాతీతి వాఽర్థః ।

గాని ఆ యణిమాదిసిద్ధులకు సర్వస్వమును, సకలసంపదను, సర్వపురుషార్థములను, సాధించి పెట్టు శక్తి యని భావము. కావున, 'హ్రీంకార మంత్ర సర్వస్వా' యనుచు పరదేవత ధ్యాయమానయగుచున్నది.

300. తెలుగు: హ్రీంకారపరసౌఖ్యదా । హ్రీంకారపరులనగా హ్రీంకారమంత్రజపపరాయణులని గాని, హ్రీంకార ఘటితమైన శ్రీవిద్యాజపపరులని గాని యర్థము. అట్టి శ్రీవిద్యోపాసకులకు సుఖమును, అనగా ధర్మ, అర్థ, కామ మోక్షరూప పురుషార్థప్రాప్తి వలన కలిగెడి యానందము నొసగునది గావున పరదేవత 'హ్రీంకారపరసౌఖ్యదా' యని కీర్తింపబడుచున్నది. వ్యష్టిగా హ్రీంకారవాచ్యార్థములైన త్రిమూర్తులకు - బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులకు సామరస్యరూపమైన పరసౌఖ్యమును, అనగా ఏకీభావానందమును - అద్వయానందమును అనుగ్రహించునదగుటం జేసియు పరమేశ్వరి 'హ్రీంకారపరసౌఖ్యదా' యనునట్టి అన్వర్థనామముతో విరాజిల్లుచుండును.

'యత్ర నాన్యత్ పశ్యతి' యనుచు 'సాధకుడు ఎక్కడ బ్రహ్మకంటె అన్యమైనదానిని చూడడో, అన్యవస్తువును వినడో, అన్యమును తెలిసికొనడో, అది భూమ-సర్వాతిశయమైనది, ఎచట సాధకుడు బ్రహ్మకంటె భిన్నమైన

"యత్ర నాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతి స

భూమా, యత్రాన్యత్పశ్యత్యన్యచ్ఛృణోత్యన్యద్విజా నాతి తదల్పమ్ ।"

'నాల్పే సుఖ మస్తి' ఇతి,

"ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ న బిభేతి కుతశ్చనేతి"

"యదాహ్యేవేష ఏతస్మి న్నదృశ్యేఽనాత్మ్యేఽనిరుక్తేఽ

నిలయనేఽభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే అథ సోఽభయం గతో భవతి ।"

"విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ" "రాతిర్దాతుః పరాయణమ్" ఇత్యాది బహుశ్రుతిభ్యః అఖండ సచ్చిదానందబ్రహ్మస్వరూపతయా సైవఫలం భవతి, అన్యజ్ఞానా

దానిని చూచునో, అన్యమును వినునో, అన్యమును తెలిసికొనునో అది అల్పము' అని శ్రుతి చెప్పుచున్నది.

'నాల్పే సుఖ మస్తి' - అల్పమైన వస్తువునందు సుఖము - ఆనందము లేదనియు,

'ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ న బిభేతి కుతశ్చన' బ్రహ్మభిన్నమైన ఆనందమును తెలిసినవాడు దేనివలనను భయపడ'డనియు,

'యదాహ్యేవైష ఏతస్మి న్నదృశ్యే.....' - ఈ జీవుడు నేత్రేంద్రియ గోచరము కాని, శరీరము లేని, నిర్వచించుటకు వీలులేని, అన్యాశ్రయ మపేక్షించని, అనగా సర్వాశ్రయ భూతమైన పరమాత్మ యందు నిర్భయమైన స్థితిని పొందినపుడు, నిర్భయపదమును అనగా మోక్షపదమును పొందు' ననియు,

'విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ' - విజ్ఞానము ఆనంద స్వరూపమైన బ్రహ్మ' మనియు 'బ్రహ్మమే ధనము, దాతకు పరాయణమనియు చెప్పునట్టి అనేక శ్రుతివచనములు వలన, ఒక్క జ్ఞానము వలన తద్భిన్నమైన ఇంకొక ఫలప్రాప్తి సంగతము కాదు గావున, అఖండ సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మ స్వరూపిణిగా పరమేశ్వరియే బ్రహ్మావగతిరూపమైన ఫలమగును.

దన్యఫలప్రాప్తే రయోగాత్ ।

"బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవభవతి "

"తరతి శోక మాత్మవిత్"

"యేన మా ముపయాంతితే

తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్"

"బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మావ్యేతి"

ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతిశతేభ్యః స్వస్వరూపప్రాప్తే రేవ పురుషార్థస్య ప్రదాతృత్వం సిద్ధమ్ ॥ ఓం హ్రీంకారపరసౌఖ్యదాయై నమః ॥

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యస్య
శ్రీ గోవిందభగవత్పూజ్యపాదశిష్యస్య
శ్రీమచ్ఛంకరభగవతః కృతౌ
శ్రీలలితాత్రిశతీస్తోత్రరాజభాష్యం
సంపూర్ణమ్ ॥

'బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి' - బ్రహ్మవేత్త సాక్షాత్తు బ్రహ్మయే యగును'

'తరతి శోక మాత్మవిత్' - ఆత్మవేత్త సంసారరూపమైన శోకసాగరమును దాటును,'

'యేన మా ముపయాంతి....' జ్ఞానులు ఏ మార్గము ద్వారా నన్ను చేరుచున్నారో ఆ మార్గమును నీకు వివరించి చెప్పెదను, నన్ను సేవించినవారిని మృత్యురూప సంసార సాగరము నుండి సముద్ధరించుచున్నాను,

'బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి' - ఆత్మజ్ఞానము వలన బ్రహ్మనిష్ఠుడై యున్నవాడే బ్రహ్మాత్మానుభూతి పొందును' మొదలైన వందలాది శ్రుతిస్మృతుల వలన స్వస్వరూపావస్థానమే పరమ పురుషార్థము యొక్క ఫలమని సిద్ధాంతము.

23. త్రిశతీ - ఉత్తరపీఠికా అనువాదము

శ్లో॥ ఇత్యేవం మయాఽఽఖ్యాతం । దేవ్యా నామశతత్రయమ్ ।
రహస్యాతిరహస్యత్వా । ద్గోపనీయం త్వయా మునే॥ 1

తా॥ ఓ మునిపుంగవా! పూర్వము చెప్పబడినరీతిగా శ్రీమహాత్రిపుర సుందరి యొక్క నామశతత్రయము నాచే చెప్పబడినది. ఈ త్రిశతీవిద్య రహస్యాతిరహస్యమైనది. కావున, నీవు ఈ సర్వసంపూర్తికరీవిద్యను గోపనీయముగా నుంచవలయునని హయగ్రీవుడు అగస్త్యునితో చెప్పెను.

శ్లో॥ శివవర్ణాని నామాని । శ్రీదేవ్యా కథితాని హి ।
శక్త్యక్షరాణి నామాని । కామేశకథితాని చ॥ 2

తా॥ ఈనామ శతత్రయములోని శివబీజ సంపుటితములైన నామములు శ్రీకామేశ్వరీదేవి చేత చెప్పబడినవి. శక్తిబీజ సంవలితములైన నామములు శ్రీకామేశ్వర ప్రోక్తములని తెలియుము.

శ్లో॥ ఉభయాక్షరనామాని । హ్యుభాభ్యాం కథితాని వై ।
తదన్యైర్గ్రథితం స్తోత్ర । మేతస్య సదృశం కిము ॥ 3

తా॥ శివశక్త్యాత్మకములైన బీజాక్షరములతో గూడిన నామములు శ్రీ కామేశ్వరీ కామేశ్వరులిరువురిచేత చెప్పబడినది. వారికంటె అన్యులచేత గ్రథితమైన స్తోత్రమేదియు ఈ త్రిశతీస్తోత్రమునకు సాటిగాదు.

శ్లో॥ నానేన సదృశం స్తోత్రం । శ్రీదేవీప్రీతిదాయకమ్ ।
లోకత్రయేఽపి కల్యాణం । సంభవే న్నాత్ర సంశయః ॥ 4

తా॥ శ్రీపరాభట్టారికాప్రీతిదాయకము, కళ్యాణప్రదమునయిన యీ త్రిశతీస్తోత్రమునకు సదృశమైనది ముల్లోకములయందును లభించదనుట నిస్సంశయము.

శ్లో॥ ఇతి హయముఖగీతం స్తోత్రరాజం నిశమ్య
ప్రగలితకలుషోఽభూ చ్చిత్తపర్యాప్తి మేత్య ।
నిజగురు మథ నత్వా కుంభజన్మా తదుక్తం
పునరధిక రహస్యం జ్ఞాతు మేవం జగాద ॥ 5

తా॥ ఈ విధముగ హయగ్రీవుడు శ్రీలలితాత్రిశతీ స్తోత్రరాజమును గానము చేయగా విని, అగస్త్యమహాముని విగతకల్మషుడై చిత్తమునందు సంతృప్తినొందెను. అనంతరము తన గురువైన హయగ్రీవునకు ప్రణమిల్లి, అగస్త్యుడు ఇంకను అధికముగ రహస్యమును తెలియగోరి యిట్లు పలికెను.

అగస్త్య ఉవాచ :-

శ్లో॥ అశ్వానన మహాభాగ । రహస్యమపి మే వద ।
శివవర్ణాని కాన్యత్ర । శక్తివర్ణాని కాని హి ॥ 6

తా॥ హయగ్రీవ! మహాభాగ! ఈ రహస్యమును గూడ నాకు చెప్పుడు. వీనిలో శివవర్ణము లేవి? శక్తివర్ణము లేవి? యని యగస్త్యుడు ప్రశ్నించెను.

శ్లో॥ ఉభయోరపి వర్ణాని । కాని వా వద దేశిక ।
ఇతి పృష్టః కుంభజేన । హయగ్రీవోఽవదత్పునః ॥ 7

తా॥ హే దేశికేంద్ర! కామేశ్వరీ కామేశ్వరులిరువురు చెప్పిన శివశక్త్యాత్మక వర్ణము లెవ్వి? యని యగస్త్యుడు పరిప్రశ్నచేయగా హయగ్రీవుడు మఱల యిట్లు చెప్పెను.

శ్లో॥ తవ గోప్యం కిమస్తీహ । సాక్షా దంబానుశాసనాత్ ।
ఇదం త్వతిరహస్యం తే । వక్ష్యామి శృణు కుంభజ ॥ 8

తా॥ హే కుంభజ! నీకు దాచదగినది యిందేమి గలదు? సాక్షాత్తు శ్రీ మహాత్రిపురసుందరి యాదేశానుసారము ఈ యతిగోప్యమైన రహస్యమును నీకు చెప్పెదను, వినుము.

శ్లో॥ ఏతద్విజ్ఞానమాత్రేణ । శ్రీవిద్యా సిద్ధిదా భవేత్ ।
కత్రయం హద్వయం చైవ । శైవో భాగః ప్రకీర్తితః ॥ 9

తా॥ సర్వసంపూర్తికరమైన యీ త్రిశతిని తెలిసినంత మాత్రమున, శ్రీవిద్య సిద్ధిప్రదయగును. పంచదశీమంత్రము నందలి కత్రయము (మూడు కవర్ణములు), హద్వయము, (రెండు హకారములు) శివకథితములైన భాగములని ప్రకీర్తితములు.

క ఏ ఈ ల హ్రీం హ స క హ ల హ్రీం స క ల హ్రీం

ఈ మూడు కకారాలతో 3 × 20 = 60 నామాలు

2 హకారాదిగ 2 × 20 = 40 నామాలు

ఏ ఈ ల స ల స ల = 7 × 20 = 140 నామాలు

హ్రీం హ్రీం హ్రీం 3 × 20 = 60 నామాలు

మొత్తము = 300 నామాలు

శ్లో॥ శక్త్యక్షరాణి శేషాణి । హ్రీంకార ఉభయాత్మకః ।
ఏవం విభాగ మజ్ఞాత్వా । యే విద్యాజపశాలినః ॥ 10
న తేషం సిద్ధిదా విద్యా కల్పకోటిశతైరపి ।

తా॥ మిగిలిన వర్ణములు శక్త్యక్షరములు, హ్రీంకారములు శివశక్త్యాత్మకములు. ఈ రీతిగ విభాగమును తెలియక శ్రీవిద్యాజపశీలురైన వారికి కల్పకోటిశతములకైనను శ్రీవిద్య సిద్ధించనేరదు.

శ్లో॥ చతుర్భిః శివచక్రైశ్చ । శక్తిచక్రైశ్చ పంచభిః ॥ 11
నవచక్రైశ్చ సంసిద్ధం । శ్రీచక్రం శివయోర్వపుః ।

తా॥ నాలుగు శివచక్రములు, ఐదు శక్తిచక్రములు ఈ తొమ్మిది చక్రములతో రూపొందిన శ్రీచక్రము శ్రీకామేశ్వరీ కామేశ్వరుల శరీరమని భావనీయము.

శ్లో॥ త్రికోణ మష్టకోణం చ । దశకోణద్వయం తథా ॥ 12

చతుర్దశారం చైతాని । శక్తిచక్రాణి పంచ చ ।

బిందుశ్చాష్టదలం పద్మం । తథా షోడశపత్రకమ్ ॥ 13

చతురశ్రం చ చత్వారి । శివచక్రాణ్యనుక్రమాత్ ।

తా॥ 1. త్రికోణము, 2. అష్టకోణము, 3,4. రెండు దశకోణములు, 5. చతుర్దశారము - ఈ అయిదును శక్తిచక్రములని తెలియవలయును. 1. బిందువు, 2. అష్టదళపద్మము, 3. షోడశదళపద్మము, 4. చతురశ్రము - ఈ నాలుగును శివచక్రములని భావించవలయును.

శ్లో॥ త్రికోణేబైందవం శ్లిష్టం । అష్టారేఽష్టదలాంబుజమ్ ॥ 14

దశారయోః షోడశారం । భూగృహం భువనాశ్రకే ।

శైవానామపి శాక్తానాం । చక్రాణాం చ పరస్పరమ్ ॥ 15

అవినాభావసంబంధం యో జానాతి స చక్రవిత్ ।

త్రికోణరూపిణీ శక్తిః । బిందురూపపరః శివః ॥ 16

తా॥ త్రికోణమునందు బిందువు సంశ్లిష్టమై యున్నదనియు, అట్లే, అష్టకోణమునందు అష్టదళపద్మము, దశకోణ ద్వయమునందు షోడశారము, భువనాశ్రకము నందు (చతుర్ద శారమునందు) భూగృహము (భూపురము) సంశ్లిష్టములై యున్నవనియు తెలియనగును. శైవచక్రములకు శాక్తచక్రములకు పరస్పరము గల యవినాభావసంబంధము తెలిసిన వాడు శ్రీచక్రవిదుడగును, శక్తి త్రికోణరూపిణియని శివుడు బిందురూపపరుడని తెలియవలయును.

శ్లో॥ అవినాభావసంబంధం । తస్మాద్బిందుత్రికోణయోః ।

ఏవం విభాగ మజ్ఞాత్వా । శ్రీచక్రం యః సమర్చయేత్ ॥ 17

న తత్ఫల మవాప్నోతి । లలితాంబా న తుష్యతి ।

తా॥ కావున, బిందుత్రికోణములకు అవినాభావ సంబంధము గలదు.

శివశక్త్యాత్మక బీజాక్షరవిభాగము నెఱుగక, శ్రీచక్రార్చనము చేయువాడు శ్రీచక్రార్చన ఫలము నొందదు, దానివలన శ్రీలలితాపరాభట్టారిక సంతుష్టురాలు కాదు.

శ్లో॥ యేచ జానంతి లోకేఽస్మిన్ । శ్రీవిద్యాచక్రవేదినః ॥ 18

సామాన్యవేదిన స్సర్వే । విశేషజ్ఞోఽతిదుర్లభః ।

స్వయం విద్యావిశేషజ్ఞో । విశేషజ్ఞం సమర్చయేత్ ॥ 19

తా॥ ఈ లోకమునందు శ్రీవిద్యాచక్రవేత్తలైన వారందరు సామాన్యముగ తెలిసినవారే. విశేషజ్ఞుడైన శ్రీవిద్యాచక్రవేత్త యతిదుర్లభుడు. స్వయం శ్రీవిద్యా రహస్యవేత్త యయిన యుపాసకుడు శ్రీచక్రసంకేతము నెఱిగిన విశేషజ్ఞునినే యర్చింపవలయును.

శ్లో॥ తస్మై దేయం తతో గ్రాహ్య । మశక్త స్తస్య దాపయేత్ ।

అంధం తమః ప్రవిశంతి । యేఽవిద్యాం సముపాసతే ॥ 20

ఇతి శ్రుతి రపాహైతా । నవిద్యోపాసకాన్పునః ।

విద్యాన్యోపాసకానేవ । నిందంత్యారుణికీ శ్రుతిః ॥ 21

తా॥ ఈ రీతిగ శ్రీచక్రవిభాగజ్ఞానము గల విశిష్ట వ్యక్తికే ఈ విద్య నుపదేశించవలయును. అట్టి శ్రీవిద్యావేత్త నుండియే శ్రీవిద్యను గైకొనవలయును. శ్రీవిద్యోపదేశము చేయుటకు శక్తి లేకున్న, తాదృశ విశిష్ట వ్యక్తులచే నిప్పించవలయును. అవిద్య నుపాసించువారు అంధతామిస్రమును ప్రవేశింతురని ఆరుణికశ్రుతి యుద్ఘోషించుచున్నది. ఈ శ్రుతి వచనము అన్యవిద్యోపాసకులనే నిందించుచున్నది గాని, శ్రీవిద్యోపాసకులను గాదని తెలియనగును.

శ్లో॥ అశ్రుతాస శ్శ్రుతాసశ్చ । యజ్వానో యేఽప్యయజ్వనః ।

స్వర్యంతో నాప్యపేక్షంతే । ఇంద్ర మగ్నిం చ యే విదుః ॥22

సికతా ఇవ సంయంతి । రశ్మిభిః సముదీరితాః ।
అస్మాల్లోకాదముష్మాచ్చే । త్యాహ చారణ్యకశ్రుతిః ॥ 23

తా॥ విద్వాంసులు, అవిద్వాంసులు, యజనము చేసిన యజ్వులు, చేయని అయజ్వులు, ఇంద్రాగ్నులను తెలిసినవారు - వీరందరు స్వర్గమునకు బోవుచు ఈ శ్రీవిద్య నపేక్షించరు. అట్టివారు సూర్యకిరణములచే ప్రేరితములైన యిసుకరేణువుల వలె ఇహలోకము నుండి పరలోకమునకు, అటనుండి మఱల యిహలోకమునకు గమన - అగమనములు చేయు చుందురని యారుణికశ్రుతి చెప్పినది.

శ్లో॥ యస్య నో పశ్చిమం జన్మ । యది వా శంకరః స్వయమ్ ।
తేనైవ లభ్యతే విద్యా । శ్రీమత్పంచదశాక్షరీ ॥ 24

ఎవరు పునర్జన్మరహితుడో, ఎవరు స్వయం శంకర స్వరూపుడో, అతనికే శ్రీమత్పంచదశాక్షరీవిద్య లభించును.

శ్లో॥ ఇతి మంత్రేషు బహుధా । విద్యాయా మహిమోచ్యతే ।
మోక్షైక హేతువిద్యా తు । శ్రీవిద్యా నాత్ర సంశయః ॥ 25

తా॥ పైన చెప్పినరీతిగా మంత్రములందు అనేక విధములుగా శ్రీవిద్యామహిమ సంకీర్తితమైనది. మోక్షైకహేతువైన విద్య శ్రీవిద్యయే యని చెప్పుటలో సంశయము లేదు.

శ్లో॥ న శిల్పాదిజ్ఞానయుక్తే । విద్వచ్ఛబ్దః ప్రయుజ్యతే ।
మోక్షైకహేతువిద్యా సా । శ్రీవిద్యైవ న సంశయః ॥ 26

తా॥ శిల్పాదిజ్ఞానము కలవానిని విద్వాంసుడని వ్యవహరించరు. ఏలన, శిల్పాదులు మోక్షహేతువులయిన విద్యలు గావు. శ్రీవిద్యమాత్రమే మోక్షైకహేతువైన విద్యయని చెప్పుటలో సందేహము లేదు.

శ్లో॥ తస్మా ద్విద్యావిదేవాత్ర । విద్వా న్విద్యా నితీర్యతే ।
స్వయంవిద్యావిదే దద్యాత్ । ఖ్యాపయే త్తద్గుణాన్సుధీః ॥ 27

తా॥ కావున, శ్రీవిద్యారహస్యవేత్తయే విద్వాంసుడని చెప్పబడును. బుద్ధిమంతు డయినవాడు శ్రీవిద్యావేత్తకే ఈయవలయును. ఆ విద్వాంసుని గుణసంకీర్తనము చేయవలయును.

శ్లో॥ స్వయంవిద్యారహస్యజ్ఞో । విద్యామాహాత్మ్యవేద్యపి ।
విద్యావిధం నార్చయేచ్చే । త్కోవా తం పూజయేజ్జనః ॥ 28

తా॥ స్వయముగా శ్రీవిద్యారహస్యజ్ఞుడు, శ్రీవిద్యా మాహాత్మ్యము నెఱింగినవాడు గూడ, శ్రీవిద్యావేత్తను పూజింపకున్న, మఱియెవరు ఆ విద్యావేత్తను పూజింతురు?

శ్లో॥ ప్రసంగా దిద ముక్తంతే । ప్రకృతం శృణు కుంభజ ।
యః కీర్తయే త్సకృద్భక్త్యా । దివ్యనామశతత్రయమ్ ॥ 29

తస్య పుణ్య మహం వక్ష్యే । శృణు త్వం కుంభసంభవ ।
రహస్యనామసాహస్ర । పాఠే యత్ఫల మీరితమ్ ॥ 30

తత్ఫలం కోటిగుణిత । మేకనామజపాద్భవేత్ ।
కామేశ్వరీకామేశాభ్యాం । కృతం నామశతత్రయమ్ ॥ 31

తా॥ హే అగస్త్య! ఇదంతయు ప్రసంగవశమున, చెప్పితిని. ఇక ప్రకృత విషయమును వినుము. శ్రీలలితానామ శతత్రయమును భక్తితో సంకీర్తనము చేసినవాని పుణ్యమెట్టిదో చెప్పెదను; నీవు వినుము. శ్రీలలితారహస్య నామ సహస్రపాఠమునందు చెప్పబడిన ఫలముకంటె కోటి గుణితముగ ఈ సర్వసంపూర్తికరీవిద్యయైన నామశతత్రయము నందలి ఒక్కనామమును పఠించుట వలన ఫలము లభించును. ఈ నామశతత్రయము స్వయముగా శ్రీ కామేశ్వరీ కామేశ్వరులచేత సంకీర్తితమైనది గదా. కావున, దీని మహత్త్వము అసమానమని భావము.

శ్లో॥ నాన్యేన తులయే దేతత్స్తోత్రేణాన్యకృతేన చ।
శ్రియః పరంపరా భావి వా చోత్తరోత్తరమ్ ॥ 32

తా॥ అన్యకృతమైన స్తోత్రముతో ఈ త్రిశతీస్తోత్రమును పోల్చుటకు వీలులేదు. ఈ త్రిశతీస్తోత్రసంకీర్తనము వలన భవిష్యత్తులో ఉత్తరోత్తరము అధికమైన శ్రియఃపరంపర లభించును.

శ్లో॥ తేనైవ లభ్యతే చైత త్ పశ్చా చ్ఛ్రేయః పరీక్షయేత్ ।
అస్యా నామ్నాం త్రిశత్యాస్తు మహిమా కేన వర్ణ్యతే ॥ 33

తా॥ కావున, ఈ విద్యనే సంపాదించి, అనంతరము లభించునట్టి శ్రేయస్సును పరీక్షింపనగును. ఈ త్రిశతీనామ మహిమ యెవరికిని వర్ణింపనలవిగానిది.

శ్లో॥ యా స్వయం శివయోర్వక్త్ర । పద్మాభ్యాం పరినిస్సృతా ।
నిత్యం షోడశసంఖ్యాకాన్ । విప్రానాదౌతు భోజయేత్ ॥ 34

తా॥ పరమ శివానీశివుల ముఖకమలములనుండి సాక్షాత్తుగ వినిస్సృతమైన ఏతన్నామ మహిమ అవర్ణనీయము, అనిర్వచనీయము. మొదట పదునాలుగురు బ్రాహ్మణులను నిత్యము భుజింపచేయవలయును.

శ్లో॥ అభ్యక్తాం స్తిలతైలేన । స్నాతానుష్ణేన వారిణా ।
అభర్చ్య గంధపుష్పాద్యైః । కామేశ్వర్యాదినామభిః ॥ 35

తా॥ ఆ బ్రాహ్మణులకు తిలతైలముచే నభ్యంగనము చేసి, వారిని ఉష్ణోదకస్నానము చేయించవలయును. అటు పిమ్మట గంధపుష్పాదులతోను, కామేశ్వర్యాదినామములతోను అర్చింపవలయును.

శ్లో॥ సూపాపూపైః శర్కరాద్యైః । పాయసైః ఫలసంయుతైః ।
విద్యావిదో విశేషేణ । భోజయేత షోడశద్విజాన్ ॥ 36

తా॥ సూపమిశ్రితములైన అపూపములతోను శర్కరా, పాయస, ఫలసమృద్ధమయిన భోజనము శ్రీవిద్యావేత్తయైనవాడు పదునాలుమంది బ్రాహ్మణులకు నొసంగవలయును.

శ్లో॥ ఏవం నిత్యార్చనం కుర్యా । దాదౌ బ్రాహ్మణభోజనమ్ ।
త్రిశతీనామభిః పశ్చా । ద్బ్రాహ్మణాన్ క్రమశోఽర్చయేత్ ॥ 37

తా॥ ఈ రీతిగ, మొదట నిత్యార్చనము, బ్రాహ్మణ భోజనము చేయనగును. తరువాత, శ్రీలలితాత్రిశతీనామములతో క్రమముగా బ్రాహ్మణుల నర్చింప వలయును.

శ్లో॥ తైలాభ్యంగాదికం దత్వా । విభవే సతి భక్తితః ।
శుక్ల ప్రతిపదారభ్య । పౌర్ణమాస్యావధిక్రమాత్ ॥ 38

దివసే దివసే విప్రా । భోజ్యాః వింశతిసంఖ్యయా ।
దశభిః పంచభిర్వాఽపి । త్రిభి రేకేన వా దినైః ॥ 39

త్రింశత్షష్టిః శతం విప్రాః । సంభోజ్యా స్త్రిశతం క్రమాత్ ।
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా । జన్మమధ్యే సకృన్నరః॥ 40

తా॥ వైభవము కొలది, భక్తితో తైలాభ్యంగనము చేయించి, శుక్ల పాడ్యమి నుండి పూర్ణిమ వఱకు క్రమముగా ప్రతిదినము ఇరువదిమంది బ్రాహ్మణులకు చక్కగా భోజనము పెట్టవలయును. పది దినములకుగాని, ఐదు దినములకుగాని, మూడురోజులకు గాని, ఒక్క దినమున గాని, ముప్పది మంది, అరువదిమంది, నూరుగురు, మూడువందలమంది బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టవలయును. ఈవిధముగ జన్మ మధ్యలో ఒక్కమారైనను భక్తితో బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టవలయును.

శ్లో॥ తస్యైవ సఫలం జన్మ । ముక్తి స్తస్య కరే స్థితా ।
రహస్య నామసాహ స్ర । భోజనేఽప్యేవ మేవ హి ॥ 41

తా॥ పైన చెప్పిన విధముగా విప్రులకు భోజనము నొసగువాని జన్మయే సఫలమైన జన్మయనియు, మోక్షము వానికి హస్తగతమగు ననియు తెలియవలయును. **లలితా రహస్యనామ సహస్రవిషయమున** గూడ ఇదేవిధముగ చేయనగును.

శ్లో॥ ఆదౌ నిత్యబలిం కుర్యాత్ । పశ్చాత్ బ్రాహ్మణ భోజనమ్ ।
రహస్యనామసహస్ర । మహిమా యో మయోదితః ॥ 42

సశీకరాణు రత్రైక । నామ్నో మహిమవారిధేః ।
వాగ్దేవీరచితే నామ । సహస్రే యద్యదీరితమ్ ॥ 43

తా॥ లలితా రహస్యనామ సహస్ర విషయమున మొదట నిత్యబలి అటుపిమ్మట విప్రభోజనము ఆచరణీయము. ఇంతకుముందు రహస్యనామ సాహస్రమహిమ నేను చెప్పియుంటిని. వాగ్దేవతలచే చెప్పబడిన రహస్య నామసహస్ర మహిమ, యీ త్రిశతీనామ మహిమాంబుధిలో గల జలశీకరము నందలి యణువువంటిదని తెలియుము.

శ్లో॥ తత్ఫలం కోటిగుణితం ' నామ్నోఽప్యేకస్య కీర్తనాత్ ।
ఏతదన్యైర్జపైః స్తోత్రై । రర్చనై ర్యత్ఫలం భవేత్ ॥ 44

తత్ఫలం కోటిగుణితం । భవే న్నామశతత్రయాత్ ।
వాగ్దేవీరచితే స్తోత్రే । తాదృశో మహిమా యది ॥ 45

సాక్షాత్కామేశకామేశీ । కృతేఽస్మి న్స్వహ్యతామితి ।
సకృత్సంకీర్తనాదేవ । నామ్నా మస్మిన్ శతత్రయే ॥ 46

భవేచ్చిత్తస్య పర్యాప్తి । ర్న్యూనమన్యానపేక్షిణీ ।
న జ్ఞాతవ్య మితోఽప్యన్య । న్న జప్తవ్యం చ కుంభజ ॥ 47

తా॥ నామసాహస్రపారాయణము కంటె త్రిశతి యందలి యొక్క నామ సంకీర్తనము చేయుటవలన కోటి గుణితముగ ఫలము లభించును. లలితా

త్రిశతీనామములకంటె భిన్నమైన జపములు, స్తోత్రములు, అర్చనముల వలన లభించు ఫలము కంటె త్రిశతీనామపారాయణము వలన కోటి గుణితముగ ఫలసిద్ధి కలుగును. వాగ్దేవీరచితమైన లలితా సహస్రనామములు కంతటి ఫలముండగా, సాక్షాత్తు కామేశ్వరీ కామేశ్వరముఖవినిస్సృతమైన త్రిశతీనామ మహిమను ఎంతయని వర్ణించగలము! ఈ త్రిశతీనామ పారాయణము ఒక్కమారుచేసిన, నిరపేక్షమైన చిత్త సంతృప్తి కలుగుననుట నిశ్చయము. ఓ అగస్త్య 'మహామునీ ఈ త్రిశతి కంటె తెలిసికొనదగినది గాని, జపింపదగినదిగాని మఱేదియు లేదనుట నిస్సంశయము.

శ్లో॥ యద్య త్సాధ్యతమం కార్యం । తత్తదర్థ మిదం జపేత్ ।
తత్తత్ఫల మవాప్నోతి । పశ్చాత్కార్యం పరీక్షయేత్ ॥ 48

తా॥ ఏదైన కార్యమును సాధించదలచినవారు తత్సిద్ధికై యీ త్రిశతిని జపించినచో, ఆ కార్యము సిద్ధించును. అటుపిమ్మట యా కార్యము సఫలమైనదా, లేదా యని పరీక్షింపనగును.

శ్లో॥ యే యే ప్రయోగా స్తంత్రేషు । తైస్తై ర్యత్సాధ్యతే ఫలమ్ ।
తత్సర్వం సిధ్యతి క్షిప్రం । నామత్రిశతకీర్తనాత్ ॥ 49

తా॥ తంత్రశాస్త్రములందు పేర్కొనబడిన ప్రయోగము లన్నియు త్రిశతీ నామపారాయణము వలన వెంటనే ఫలప్రదములై సిద్ధించును.

శ్లో॥ ఆయుష్కరం పుష్టికరం । పుత్రదం వశ్యకారకమ్ ।
విద్యాప్రదం కీర్తికరం । సుకవిత్వప్రదాయకమ్ ॥ 50

సర్వసంపత్ప్రదం సర్వ । భోగదం సర్వసౌఖ్యదమ్ ।
సర్వాభీష్టకరం చైవ । దేవ్యా నామశతత్రయమ్ ॥ 51

తా॥ ఈ లలితా త్రిశతి ఆయుష్కరము, పుష్టిదాయకము, పుత్రప్రదము, సర్వవశ్యకరము, విద్యాప్రదము కీర్తిదాయకము, సుకవిత్వప్రదము,

సర్వసంపత్కరము, సమస్త భోగదాయకము, సర్వసౌఖ్యప్రదము, సర్వాభీష్టదాయకమునై యొప్పారునట్టిది.

శ్లో॥ ఏతజ్జపపరో భూయా । న్నాన్యదిచ్ఛేత్ కదాచన ।
ఏతత్కీర్తనసంతుష్టా । శ్రీదేవీ లలితాంబికా॥ 52

భక్తస్య యద్యదిష్టం స్యాత్ । తత్త పూరయతే ధ్రువమ్ ।
తస్మాత్ కుంభోద్భవమునే । కీర్తయ త్వమిదం సదా ॥ 53

తా॥ కావున, శ్రీ విద్యోపాసకుడు లలితాత్రిశతీనామ జపపరాయణుడై యుండవలయును. ఎన్నడును ఏతద్భిన్నమైన దానిని కోరజనదు. త్రిశతీనామ సంతుష్టురాలైన శ్రీలలితా పరాభట్టారిక తన భక్తుని అభీష్టమును సఫలమొనర్చును. కావున, హే అగస్త్యమహామునే! నీవు సదా లలితాత్రిశతీ నామ సంకీర్తనము చేయుచుండుము.

శ్లో॥ నాపరం కించిదపి తే । బోద్ధవ్య మవశిష్యతే ।
ఇతి తే కథితం స్తోత్రం । లలితాప్రీతిదాయకమ్ ॥ 54

తా॥ ఓ అగస్త్యా! నీ కింక చెప్పవలసిన దేదియు లేదు. శ్రీలలితాదేవికి ప్రీతిదాయకమైన స్తోత్రమును చెప్పితిని.

శ్లో॥ నావిద్యావేదినే బ్రూయా । న్నాభక్తాయ కదాచన ।
న శఠాయ న దుష్టాయ । నావిశ్వాసాయ కర్హిచిత్ ॥ 55

తా॥ శ్రీవిద్యావేత్త కానివానికి, భక్తిశూన్యునకు, శఠునకు, దుష్టునకు, విశ్వాసము లేనివానికి ఈ సర్వ సంపూర్తికరీ విద్యను ఎన్నడు చెప్పరాదు.

శ్లో॥ యో బ్రూయా త్త్రిశతీం నామ్నాం । తస్యానర్థో మహాన్ భవేత్ ।
ఇత్యాజ్ఞా శాంకరీ ప్రోక్తా । తస్మాద్గోప్య మిదం త్వయా ॥ 56

తా॥ పైన పేర్కొనినవారికి త్రిశతిని చెప్పిన, గొప్ప అనర్థము వాటిల్లునని శాంకరి యాజ్ఞ. కావున, ఈ త్రిశతిని గోప్యముగ నుంచుము.

శ్లో॥ లలితాప్రేరితేనైవ । మయోక్తం స్తోత్ర ముత్తమమ్ ।
రహస్యనామసాహస్రా । దపి గోప్య మిదం మునే ॥ 57

తా॥ శ్రీలలితాపరాభట్టారిక ప్రేరణము వలననే నేను నీకు ఈ త్రిశతీనామస్తోత్రము చెప్పితిని. హేమునే! ఈ త్రిశతి శ్రీలలితాసహస్రనామ స్తోత్రము కంటే ఎక్కువ గోప్యముగా నుంచదగినది.

ఏవ ముక్త్వా హయగ్రీవః । కుంభజం తాపసోత్తమమ్ ।
స్తోత్రేణానేన లలితాం । స్తుత్వా త్రిపురసుందరీమ్ ।
ఆనందలహరీమగ్న । మానసః సమవర్తత ॥ 58

ఇతి శ్రీబ్రహ్మాండపురాణే ఉత్తరఖండే
హయగ్రీవాగస్త్య సంవాదే
లలితాత్రిశతీస్తోత్రం సంపూర్ణమ్ ॥

తా॥ ఈ విధముగా హయగ్రీవుడు తాపసోత్తముడైన అగస్త్యమహామునికి చెప్పి యీ త్రిశతీనామస్తోత్రముతో మహాత్రిపురసుందరి యగు శ్రీలలితా దేవిని స్తుతించి బ్రహ్మానందసాగర మగ్న మానసుడై యుండెను.

బ్రహ్మాండపురాణాంతర్గతమగు నుత్తరఖండమందలి హయగ్రీవాగస్త్య సంవాదరూపమైన లలితా త్రిశతీ స్తోత్రము సంపూర్ణము.

సాహిశ్రీరమృతాసతామ్

ఇది శ్రీ బ్రహ్మర్షి శ్రీ తాడేపల్లి రాఘవనారాయణశాస్త్రిచే చేయబడిన
త్రిశతి తెలుగు అనువాదము సంపూర్ణము.
శ్రీ రాఘవనారాయణశాస్త్రి కరకమల సంజాతుడైన
నోరి భోగీశ్వరయజ్ఞశర్మ చేసిన సంకలనమ్ సమాప్తమ్.

24. అంగన్యాస - కరన్యాసములు - ధ్యాన శ్లోకము

ఐం	అంగుష్ఠాభ్యాంనమః	ఐం	హృదయాయనమః
క్లీం	తర్జనీభ్యాంనమః	క్లీం	శిరసేస్వాహా
సౌః	మధ్యమాభ్యాంనమః	సౌః	శిఖాయైవషట్
సౌః	అనామికాభ్యాంనమః	సౌః	కవచాయహుం
క్లీం	కనిష్ఠికాభ్యాంనమః	క్లీం	నేత్రత్రయాయవౌషట్
ఐం	కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః	సౌః	అస్త్రాయఫట్

సువర్భూర్భువోరితి దిగ్విమోకః

ధ్యానమ్

శ్లో॥ అతిమధుర చాపహస్తాం । అపరిమితామోదబాణసౌభాగ్యాం ।
అరుణామతిశయకరుణాం । అభినవకుశసున్దరీం వన్దే ॥

లం పృథివీతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః
శ్రీగంధం పరికల్పయామి నమః

హం ఆకాశతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః
పుష్పం పరికల్పయామి నమః

యం వాయుతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః
ధూపం పరికల్పయామి నమః

రం తేజస్తత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః
దీపం పరికల్పయామి నమః

వం అమృతతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః
అమృతనైవేద్యం పరికల్పయామి నమః

సం సర్వతత్త్వాత్మనే శ్రీలలితాదేవ్యై నమః
తాంబూలాది సర్వోపచార పూజాః పరికల్పయామి నమః

పారాయణానన్తరం : దిగ్విమోకః అని అంగన్యాస కరన్యాసాలు ధ్యాన శ్లోకము పఠించి శ్రీలలితాదేవ్యై నమః ఏతత్సర్వం సమర్పయామి అనవలెను.

శ్రీ నారాయణ శంకర భగవత్పాద సరస్వతీ సంస్థ గ్రంథములు
(తెలుగు అనువాదాలతో)

గ్రంథము పేరు	పుటలు	వెల(రు.)
1. శ్రీ శారదా చరణ శతపత్రమ్	20	20/-
2. సమగ్ర సంస్కృత శతావధానమ్	70	20/-
3. శ్రీ దత్తభాగవతాద్వైతము	274	60/-
4. సంస్కృత శతావధాన సౌరభమ్	74	10/-
5. అగ్ని పరీక్ష	20	20/-
6. పెండ్లి వదుగులు	100	50/-
7. గోదావరి పుష్కర మహిమ (సింహస్థ మహాత్మ్యము)	40	20/-
8. మత్స్వప్నః - సంస్కృత ఖండకావ్యము...........	78	50/-
9. త్రికాల సంధ్యావందనమ్	100	60/-
10. మదాలస - జోలగీత తెలుగు పద్యకావ్యము ...	24	10/-
11. కార్తిక పురాణము	200	80/-
12. వేదభాష్య టీకా దేవనాగరీ లిపిః	425	200/-
13. శ్రీ దత్తమహాత్మ్యమ్ - దేవనాగరీ లిపిః............	525	300/-
14. శ్రీరామ కథామృత కవికుమార జీవితము........	152	50/-
15. శ్రీదత్తాత్రేయ మహాత్మ్యమ్ (గురుచరిత్ర)...........	1116	500/-
16. అభిజ్ఞాన శాకున్తలమ్	350	150/-
17. ప్రారబ్ధ ప్రాబల్యమ్-తన్నిరాసస్థితిః-వాసుదేవ సారధ్యము	32	10/-
18. శ్రీలలితా దివ్యరహస్య సహస్రనామస్తోత్రము - సౌభాగ్య భాస్కరము	1248	699/-
19. శ్రీలఘు వాసుదేవమననము	180	40/-
20. సూత్రభాష్యాన్తర్గర్భిత పంచాక్షరీభాష్యమ్	90	30/-
21. సదాశివ బ్రహ్మేంద్ర సరస్వతీ కీర్తన	80	40/-
22. హనుమత్ప్రాభవము	90	40/-
23. శ్రుతి గీతలు	80	40/-
24. అద్వైత మకరందము - గురుస్తోత్ర కదంబమకరందం....	76	40/-

శ్రీ నారాయణ శంకర భగవత్పాద సరస్వతీ సంస్థ గ్రంథములు
(తెలుగు అనువాదాలతో)

	గ్రంథము పేరు		పుటలు	వెల(రు.)
25.	శ్రీ గరుడ పురాణం	....	312	120/-
26.	భావనోపనిషత్, భాస్కరరాయ భాష్యసహితమ్......		112	50/-
27.	దత్తస్తోత్రాలు, దత్తభక్తులు (దత్తాత్రేయ సుప్రభాతంతో)	....	72	40/-
28.	విష్ణుసహస్రనామ శంకరభాష్యానువాదం............		500	200/-
29.	బ్రహ్మకర్మ సమారభే	....	80	50/-
30.	కేనోపనిషత్ - వాక్య భాష్య దీపిక (అముద్రితం)...		100	50/-
31.	నాకుతోచినమాట (శ్రీరాఘవనారాయణశాస్త్రిగారి ఉపన్యాససంపుటి)....		280	50/-
32.	మహావిద్యా (శ్రీ వనదుర్గ - మహావిద్య - పంచశతీ)	....	120	50/-
33.	శ్రీ లలితా త్రిశతీ భాష్యార్థ దీపిక	....	456	200/-
34.	శ్రీ సౌందర్యలహరి	....	600	300/-
35.	శ్రీ శ్రీశైల స్థలపురాణము	....	352	200/-
36.	శ్రీ నవతరంగం శివానందలహరి	....	340	200/-
37.	కేనోపనిషత్	....	100	100/-
38.	సుభాషిత రత్నాకరమ్	....	600	360/-
39.	**శంభోర్మూర్తిః** (ముద్రణలో ఉన్నది)			